

BD = 200752

CURS

DE

DREPT COMERCIAL

DE

I. N. FINȚESCU

PROFESOR SUPLINITOR LA FACULTATEA DE DREPT
DIN BUCUREȘTI

119.585

VOLUMUL I

45.152

EDITAT DE
AL. TH. DOICESCU
LICENȚIAT ÎN DREPT
No. 80, Calea Văcărești, No. 80
București
1929

53

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

BIBLIOTECA DE ȘTIINȚE JURIDICE

Cota

45.152

inventar

Vol. I

Toate exemplarele vor purta semnătura autorului.

L. P. F. T. ...

Necesitatea pentru studenți de a avea publicat un curs complet de drept comercial, m'a determinat să accept tipărirea, după notele stenografice, a lecțiilor ținute la Facultatea de Drept din București, în anul școlar 1928—1929.

Cursul va servi, sper, nu numai studenților, ci și tuturor acelor, cari voesc să revadă principiile dreptului comercial.

Nu am urmărit originalitatea. Am căutat să fac operă folositoare.

INTRODUCERE

§ 1. Ce înțelegem prin comerț. — Ce înțelegem prin drept comercial.

1. *Înțeles economic. Înțeles juridic.* — Comerțul este câmpul de aplicațiune al dreptului comercial. În această privință codul de comerț român, în art. 1, ne spune că „în comerț se aplică legea de față. Unde ea nu dispune, se aplică codicele civil”.

Trebuie dela început să fim lămurii asupra înțelesului, ce-l are cuvântul „comerț”, pentru a vedea mai apoi ce înțelegem prin *drept comercial*.

Cuvântul *comerț* are un înțeles economic și un alt înțeles juridic.

Din punct de vedere economic, înțelegem prin comerț acea activitate speculativă, care consistă în procurarea bunurilor, fie direct dela producători, fie dela intermediari și trecerea acestor bunuri altora, cari au nevoie pentru a le consuma sau pentru a le revinde.

Comerțul este un lanț de operațiuni, cari au ca rezultat punerea la dispoziția consumatorilor a bunurilor cerute de către ei și produse de către alte persoane decât comerțianții: produse în industria extractivă (agricultură, mine, silvicultură, etc.), ori în industria manufacturieră.

Din punct de vedere economic producțiunea nu intră în cadrul comerțului, fie acea producțiune extractivă, fie

INTRODUCERE

§ 1. Ce înțelegem prin comerț. — Ce înțelegem prin drept comercial.

1. *Înțeles economic. Înțeles juridic.* — Comerțul este câmpul de aplicațiune al dreptului comercial. În această privință codul de comerț român, în art. 1, ne spune că „în comerț se aplică legea de față. Unde ea nu dispune, se aplică codicele civil”.

Trebuie dela început să fim lămurii asupra înțelesului, ce-l are cuvântul „comerț”, pentru a vedea mai apoi ce înțelegem prin *drept comercial*.

Cuvântul *comerț* are un înțeles economic și un alt înțeles juridic.

Din punct de vedere economic, înțelegem prin comerț acea activitate speculativă, care consistă în procurarea bunurilor, fie direct dela producători, fie dela intermediari și trecerea acestor bunuri altora, cari au nevoie pentru a le consuma sau pentru a le revinde.

Comerțul este un lanț de operațiuni, cari au ca rezultat punerea la dispoziția consumatorilor a bunurilor cerute de către ei și produse de către alte persoane decât comercianții: produse în industria extractivă (agricultură, mine, silvicultură, etc.), ori în industria manufacturieră.

Din punct de vedere economic producțiunea nu intră în cadrul comerțului, fie acea producțiune extractivă, fie

ea manufacturieră și nici chiar atunci când cel ce produce, cumpără materia primă, supusă apoi transformării.

2. *Înțeles juridic.* — Cuvântul „comerț” a trecut din domeniul economic în acel juridic și în decursuri vremurilor a luat un înțeles mult mai larg.

Nu ne ocupăm de „comerț”, în sensul arătat în codul civil prin expresiunea: „lucruri ce sunt în comerț” (art. 963), adică lucruri care pot forma obiectul unei convențiuni. Ne ocupăm de comerț ca un câmp de aplicațiune al dreptului comercial.

Printr-o lentă evoluțiune am ajuns azi ca dreptul comercial să se aplice nu numai raporturilor isvorite din activitatea pur comercială (sens economic), dar și raporturilor isvorite din industria manufacturieră, precum și multor altor operațiuni: cum sunt operațiunile ajutătoare trecerii bunurilor dela producători la consumatori, pregătind, înlesnind ori asigurând această trecere (mijlocirea, transporturile, operațiunile de bancă, asigurările); cum sunt operațiunile socotite ca comerciale, numai datorită tradiției (cambia, operațiunile cu referință la navigațiune); cum sunt operațiunile trecute sub imperiul codului de comerț, numai pentru a le da o mai bună reglementare sau pentru a le înconjură cu mai multe garanții (diferitele întreprinderi organizate comercial; a se vedea și art. 2—3 cod. com. german).

Codul de comerț român enumeră operațiunile socotite de el drept operațiuni comerciale (art. 3). Din această enumerare rezultă, că legiuitorul român dă un câmp de aplicațiune dreptului comercial cu mult mai întins decât comerțul, înțeles în sensul economic.

2) Prin comerț, din punct de vedere juridic, înțelegem totalitatea actelor și faptelor juridice, arătate de lege ca comerciale (art. 3 și 4 cod. com.)

Când ne vom ocupa în special de actele și faptele de comerț, vom vedea care a fost rațiunea legiuitorului de

a declară comercială fiecare faptă juridică în parte. Cu acea ocaziune, vom mai vedea, că dat fiind diversitatea acelor fapte, nu se poate da o definițiune generală a faptelor și actelor comerciale.

Imp 3. Definițiunea dreptului comercial. — Dreptul comercial, se ocupă cu actele și faptele comerciale; cu obligațiunile ce derivă din ele; cu comerțianții persoane fizice și comerțianții persoane juridice (societăți comerciale); cu garanțiile procedurale acordate celor, cari contractează cu comerțianții.

Putem spune, că dreptul comercial este acea parte a dreptului privat, care se aplică tuturor raporturilor, ce derivă din actele și faptele juridice, arătate de lege ca fiind comerciale, precum și persoanelor, din cauza profesiei lor comerciale.

4. *Dreptul obligațiunilor. Drept civil. Drept comercial.* — Dreptul comercial este numai una din ramurile dreptului privat. Cealaltă ramură o formează dreptul civil. Și unul și altul reglementează raporturile juridice dintre particulari. Dar pe când dreptul comercial se aplică numai unor anumite acte și fapte, precum și unor anumite persoane din cauza profesiei lor; dreptul civil reglementează toate celelalte raporturi dintre particulari și în mod exclusiv raporturile de familie, succesiunile, donațiunile și condițiunea juridică a proprietății imobiliare.

Atât dreptul civil, cât și cel comercial, sunt legislațiuni speciale față de dreptul privat: sunt subdiviziunile acestuia. Specialitatea aceasta față de dreptul privat nu împiedică ca ambele ramuri să aibă autonomia lor și să fie socotite ca legislațiuni generale, formând fiecare un complex organic de principii, cu un câmp de aplicațiune distinct (*Bolaffio*, Il codice di commercio commentato, ed. 5-a, n. 1).

Cum dreptul obligațiunilor este guvernat atât de dreptul civil, cât și de cel comercial, se înțelege, că aceste două drepturi sunt în cea mai strânsă legătură, influențându-se în mod reciproc. Mai mult, după cum vom vedea, dreptul comercial, ocupându-se cu partea cea mai vie a obligațiunilor, evoluiază mult mai repede decât cel civil; iar teoriile noi, instituțiile noi se ivesc, se experimentează pe tărâmul comercial și numai apoi trec în dreptul civil. Cu drept cuvânt s'a spus, că dreptul comercial este laboratorul dreptului general al obligațiunilor.

Materia obligațiunilor este deci tratată în codul civil și în cel comercial. Dar codul comercial este de dată mai recentă și în plus are o rază de activitate mai restrânsă decât codul civil. Din punct de vedere cronologic, ne explicăm de ce principiile generale tuturor obligațiunilor (civile și comerciale), se găsesc în codul civil. De altfel nu numai cronologia justifică existența în codul civil a principiilor generale în materia obligațiunilor, dar și câmpul de aplicațiune a celor două coduri. Este natural, ca principiile generale să le găsim în codul cu un câmp de aplicațiune mai vast: în codul civil.

Un exemplu foarte interesant ni-l oferă legislațiunea germană, cu privință la raporturile între codul de comerț și legislația civilă.

Știut este, că în Germania s'a ajuns la unificarea legislațiunii comerciale mai înainte de a avea unificarea legislațiunii civile; mai mult, avem în Germania un cod general de comerț, aplicabil în toate statele germanice, mai înainte de proclamarea imperiului.

Codul de comerț german din 1861 avea un cuprins cu mult mai mare decât codul de comerț german, intrat în vigoare în anul 1900. Codul cel vechiu avea un cuprins mult mai mare, deoarece nefiind unificată legislația civilă, principiile generale în materia obligațiunilor și-au găsit locul în codul de comerț. Făcându-se unificarea legislațiunii civile, codul de comerț german, intrat

în vigoare în 1900, a lăsat ca toată partea generală a obligațiunilor să fie absorbită de noul cod civil german.

Dacă examinăm codul nostru de comerț, constatăm că el reglementează uneori institute de drept nereglementate de legile civile, (cum sunt titlurile de credit, firma comercianților, registrele comerciale, procedura concursuală, etc.); de cele mai multe ori însă, el prevede dispozițiuni speciale pentru unele convențiuni reglementate de legile civile, cum se întâmplă la contractele de vânzare-cumpărare, transporturi, mandat, etc., în fine, alteori, legile comerciale reglementează și chiar dă o denumire unor contracte prevăzute doar în mod general și fără a avea un nume special în legile civile, cum se întâmplă cu contractul de comision.

În toate cazurile însă legile comerciale nu formează un tot independent, fără legătură și fără referință cu dreptul civil. Din potrivă, legile comerciale sunt complectate, întregite prin dispozițiunile legislațiunei civile.

Dar dacă dreptul civil este chemat adesea să umple lacunele legislațiunei comerciale, întâlnim și cazuri contrarii, când dreptul comercial mai nou, mai modern, imprumută dreptului civil normele sale.

Așa, vom vedea, că în codul nostru de comerț întâlnim dispozițiuni privitoare la încheierea contractelor între persoanele depărtate. În codul civil lipsesc atari dispozițiuni privitoare la încheierea contractelor între persoanele depărtate; iar interpreții hotărâsc că în lipsă de dispozițiuni trebuie să ne conducem de principiile consfințite de legiuitorul comercial. Într'adevăr, ulterior codului civil legiuitorul comercial, umplând o lacună existentă, a găsit logic un anume sistem pentru perfectarea contractelor și nu e rațional ca același sistem să nu se aplice și în materie civilă.

Vom avea ocaziunea să revenim asupra raporturilor dintre dreptul comercial și cel civil, când vom studia izvoarele actuale ale dreptului nostru comercial.

§ 2. Rațiunea de a fi a codului de comerț ca o legislațiune aparte.

5. *Nevoia a două coduri.* — Pentru ce nevoia a două coduri, cari să reglementeze materia obligațiunilor?

Vom vedea că dela începutul evului mediu s'a format o legislațiune cu caracter profesional pentru comercianți. Marea revoluție franceză a desființat corporațiunile, privilejiile de clasă, dar a păstrat o legislațiune proprie pentru comerț, socotindu-se, că comerțul are nevoie de norme speciale, numai astfel putând el prospera spre binele întregii economii a unui popor.

Celeritatea operațiunilor comerciale și protecțiunea creditului, care stă la baza oricărui negoț, precum și necesitatea unor instituțiuni proprii comerțului, justifică menținerea a două coduri separate.

Dacă am observa activitatea unui necomerciant și a unui comerciant și le-am compara, am observa, că un necomerciant încheie contracte și se obligă în general mult mai rar decât un neguțător. Încheierea repetată și necontenită de convențiuni, fac pe negustor mai cunoscător, mai prevăzător, mai apt ca el însuși să ia măsurile de siguranță. De aci o consecință de mare însemnătate: necomerciantul are timp suficient de a se supune la formalități, impuse de lege, spre a-l proteja; dimpotrivă, comercianții sunt nevoiți de a încheia grabnic convențiunile lor, prin urmare se impune în această celeritate o libertate în mișcări, o liberare de forme. Și într'adevăr, dreptul comercial este lipsit de formalism, lucru ce se observă în special când se studiază materia probațiunii și se compară modul de probare în dreptul comercial cu modul de probare în dreptul civil.

Celeritatea implică și o punctualitate în executarea obligațiunilor. Lanțul contractărilor, ce duce dela producător la consumator, nu poate rezista, decât dacă prin lege se iau măsuri de asigurarea prestațiunilor la timpul

și locul stipulat. Ori, codul comercial, ține seamă de aceeași cerință a negoțului.

Existența separată a codului de comerț se justifică și prin rolul ce-l joacă creditul și protecțiunea, reclamată de el. Activitatea comercianților se desfășoară nu atât cu propriul lor capital, cât cu capital împrumutat; fără credit nu se poate concepe comerț și o țară va avea un comerț cu atât mai înfloritor, cu cât creditul va fi mai bine apărat prin dispozițiuni de lege.

Nu în toate țările există dualism de legislații pentru dreptul obligațiunilor. Un puternic curent printre scriitorii de drept cere unificarea celor două coduri, contopindu-le într'un singur cod al obligațiunilor. Adesea ni se dă ca exemplu, codul elvețian al obligațiunilor. Dar ni se pare întemeiată obiecțiunea profesorului din Basel, Wieland, (*Handelsrecht*, vol. I, pag. 40), după care exemplul este rău ales, deoarece pe deoparte, în codul elvețian al obligațiunilor, sunt trecute capitole întregi aplicabile numai comercianților (despre firme, despre registrele de contabilitate, despre registrul comerțului, etc.); iar pe de altă parte pentru instituțiunile cu adevărat unificate — cum e contractul de vânzare-cumpărare — s-au extins normele din dreptul comercial și la raporturile civile, ceea ce a provocat nemulțumiri, date fiind particularitățile contractelor comerciale și normele inerente acestor particularități, norme ce nu se pot extinde pur și simplu contractelor civile.

§ 3. Privire istorică asupra dreptului comercial.

6. *In antichitate.* — Cunoaștem popoare din antichitate, cari s'au ocupat în deosebi cu comerțul. Egiptienii, Fenicienii, Grecii, au avut un comerț intens dealungul coastelor mării Mediterane. Orașe ca Alexandria, Sidonul, Rodos, Cartagena, au fost orașe cu un comerț foarte înfloritor. Dela aceste popoare și orașe nu ne-a rămas dreptul lor comercial, căci nu posedăm legile lor. Totuși,

este sigur, că în negoțul lor, ele se serveau de norme speciale, dintre cari unele au trecut în legislațiunea romană și dintr'aceasta în legiuirile moderne.

Strabon vorbind despre dreptul maritim al locuitorilor din insula Rodos, aduce elogiul acestui drept; iar Romanii au adoptat chiar parte din acest drept. Este cunoscută de toată lumea partea din *Digeste*, numită *Lex Rhodia de jactu*, aplicabilă în caz de avarii și ale cărei principii sunt și azi în vigoare.

7. *Epoca romană.* — Din antichitate nu cunoaștem în detalii decât legislațiunea romană. Roma disprețuia comerțul. „Opifices in sordida arte versantur”, spune *Cicero* în *De Officiis*.

Bogăția venea la Roma, nu prin comerț, ci prin război, prin anexiune.

Patricienii romani se ocupau cu agricultura și războiul. Ei lăsau negoțul pe seama celor umili; ei nu vedeau cu ochi buni înflorirea comerțului, căci acest lucru însemnă înstărirea plebei și emanciparea ei.

Puterea fiind în mâna patricienilor, ei nu căutau să încurajeze negoțul prin legi speciale. Aceasta nu înseamnă însă, că Romanii nu profitau după urma comerțului exercitat de persoanele de sub puterea lor. Tot ceace dobândeau din negoț cei aflați sub patria potestas, dobândeau pentru pater familis. Dreptul roman pune la dispoziția șefului familiei acțiuni, pentru ca el să obțină cecece s'ar fi datorat de către terți celor aflați sub autoritatea sa; după cum acelaș drept a trebuit să pună la dispozițiunea terților acțiuni în contra șefului de familie, pentru actele încheiate de cei sub a sa autoritate. *Actio institoria* și *actio exercitoria*, sunt acțiuni create de pretor și ele formează punctul de plecare al exercitării comerțului prin reprezentanți.

Pentru comerț, ajungea dreptul civil și — exceptându-se unele dispozițiuni speciale, cum este cazul la ne-

goțul de bancă, când se putea cere în justiție prezentarea registrelor, *editio rationum* — la Romani nu avem un drept special pentru comercianți. Este adevărat că în Digeste, găsim unele norme în materie maritimă: la împrumutul maritim (D. XXXII, 2, De nautico foenere); la avarii (D. XIV, 2 De lege Rhodia de jactu); la răspunderea armatorului pentru faptele căpitanului și ale echipagiului (D. IV, 9, Nautae, caupones, stabularii ut recepta restituant; D. XLVII, 5 Furti adversus nautas, caupones, stabularios). Dar aceste dispozițiuni sunt explicabile prin natura specială a comerțului maritim, atât de deosebit de cel terestru.

Comerțului îi ajungea dreptul civil, dat fiind că dreptul pretorian și jus gentium, înlăturau rigorile și neîncet adăptau regulile dreptului civil la necesitățile economice.

Vorbind de epoca romană, să nu uităm, că falimentul, această procedură de executare în interesul tuturor creditorilor unui comerciant în încetare de plăți, își trage origina din *missio in possessionem*, din trimiterea creditorilor în posesiunea bunurilor, ce aparțineau debitorului lor.

8. *Epoca de mijloc. (Evul mediu).* — Prin prăbușirea imperiului roman, prin încetarea protecțiunii ce o acordă statul roman tuturor provinciilor printr'o admirabilă organizare, locuitorii orașelor de frunte și în special cele italiene, au început o viață de state independente. Orașele italiene au reluat și dezvoltat negoțul cu popoarele de pe litoralul mării Mediterane, schimbând produsele Orientului cu produsele Occidentului.

În evul de mijloc locuitorii orașelor italiene se apără față de cei din afară și se ajută între ei, întrunindu-se în corporațiuni, iar orașele — statele — nu sunt altceva decât uniuni de corporațiuni.

Comercianții grupați în corporațiuni — *universitas* — au dobândit autonomie, nu numai administrativă, dar judecătorească și chiar legislativă.

Dreptul roman și cel canonic, formalistic și greoiu, nu mai corespund nevoilor comerțului și nici situațiunii politice și sociale, cu totul schimbată după prăbușirea imperiului roman. Incet, încet, se formează un nou drept, — care și el are punctul de plecare, dreptul roman — un drept necris, un drept cutumiar.

Comercianții erau conduși în corporațiunile lor de către persoane alese de către dânsii: *consules mercatorum*. Acești consuli, la intrarea în funcțiune, depuneau jurământul, că vor păzi legile și uzurile corporațiunii. Documentele, care conțineau jurământul consulilor — *brevi dei consuli* — cuprindeau normele de drept stabilite de uzuri și aplicabile în litigiile dintre componenții corporațiunii.

Consulii erau comercianți. Ei erau chemați să judece litigiile cu experiența lor de oameni de afaceri.

Consulii judecau în primă instanță, în mod sumar — *sine strepitu et figura iudicii* —, în termene scurte, observând uzurile, respectând echitatea: *ex bono et aequo, sola veritate rei specta*. Hotărârile lor puteau fi atacate numai în mod excepțional cu apel la alți comercianți, supra consuli. „In felul acesta se naște dreptul: negustorii erau și consulii și supra consulii, iar ei trebuiau să deducă norma de drept din experiența zilnică a afacerilor; negustorii erau statutarii, cărora le era delegată compilarea și revizuirea statutelor, negustorii erau cei din adunarea generală, chemați a le aproba. Astfel, dreptul trece din contracte în uzuri, din acestea în legi și în sentințe, prin mijlocirea chiar a acelor, cari au făcut experiență în practica afacerilor. O confuziune periculoasă de funcțiuni legislative și judecătorești, prin care adesea va fi triumfat, în detrimentul justiției, interesul uneia din părți sau a unui meșteșug; dar în nici o epocă, nici în epoca clasică a Romei, viața și legiuirea nu s'au influențat așa de repede, nici odată nu a fost mai scurtată distanța, ce de obicei separă dreptul pozitiv de cerințele realității”. (*Vivante*, vol. I, § 1).

În evul mediu, dreptul nu a rămas închis în diferi-

tele orașe. Neguțătorii din orașele italienești au venit în contact cu cei din Franța și cu cei din țările nordice. Cu schimbarea mărfurilor, cu întâlnirea în bălciuri, se schimbau și uzurile, astfel că dreptul comercial italian se extinde și în țările cealalte, tinzând la o uniformitate, după cum și nevoile comerțului sunt uniforme, necunoscând frontierele ce separ statele.

În special, în comerțul maritim, tendința de uniformitate s'a manifestat dintr'un început.

În evul mediu avem colecțiuni de uzuri și de hotăriri pentru comerțul de uscat din diferitele orașe ale Italiei; dar însemnătatea cea mai mare o prezintă colecțiunile maritime, căci ele se aplicau în bazinul unei mări sau pe coastele unui ocean. Așa avem :

1. Consulatus maris. Nu se știe precis nici data când s'a publicat această colecțiune, nici locul publicațiunii și nici chiar limba în care s'a publicat. Este probabil, că s'a redactat în limba catalană, la Barcelona, între veacurile al XII-lea și al XIV-lea. Până la noi a ajuns în manuscris în limba catalană. Această colecțiune se aplică în porturile Mării Mediterane și se ocupă cu alegerea consulilor din Valența și cu procedura de urmat înaintea lor.

Consulatus maris s'a bucurat de o foarte mare autoritate; iar *Casaregis* scriă la începutul veacului al XVIII-lea: Consulatus maris in materiis maritimis, tanquam universalis consuetudo habens vim legis, inviolabiliter attendenda est apud omnes provincias et nationes.

2. Jugements sau Rôles d'Oléron. Este o culegere jurisprudențială, mărturie a dreptului cutumiar din porturile Oceanului Atlantic. Această culegere își trage numele dela insula Oléron și dela rolurile de pergament, pe care se scriau hotăririle. Data redactării pare a fi fost între secolii XII și XIII.

3. Dreptul maritim din Wisby, este o colecțiune de uzuri, ce erau în vigoare, pe coastele Mării Baltice, în porturile hanseatice.

Acestea sunt colecțiunile, cari au jucat cel mai mare rol, dar în afară de ele găsim și altele importante, însă cu un câmp mai restrâns de aplicare. Așa avem: Tabula Amalpitama (secolul XI?); Ordinamenta et Consuetudo Maris din Trani (1063?); Constitutum usus, Breve Curiae Maris din Pisa (1160, 1298); Capitulare nauticum din Veneția (1255).

Evul mediu are și juriconsulți, cari ne-au lăsat opere, consultate și azi cu folos. Tot Italiei îi revine onoarea de a fi dat pe acești doctrinari ai dreptului comercial cutumiar.

Dintre scriitorii acelor vremuri, cităm pe următorii: Benvenuto Straccha din Ancona (mort la 1578) și care între anii 1550—1555 a scris cunoscuta sa operă: Tractatus de mercatura seu mercatore;

Sigismondo Scaccia din Genova, care la 1618 a scris: Tractatus de commercio et cambio;

Mario Casaregis din Genova (mort la 1737), care ne-a lăsat o foarte prețioasă lucrare: Discursus legales de commercio.

Acestor scriitori trebuie să le alăturăm și pe consilierul regal din Valladolid, Salgado de Samosa, care a scris lucrarea ce a exercitat o extraordinară influență asupra dreptului falimentar: Labyrinthus Creditorum. Această carte s'a publicat în mai multe edițiuni dintre cari o ediție la Frankfurt în 1663 și alta la Lyon în 1665.

9. *Epoca modernă.* — Prima țară, care a căutat să treacă dela dreptul cutumiar la legi comerciale scrise, aplicabile pe întreg teritoriu, a fost Franța, care sub Ludovic al XIV-lea și sub impulsul lui Colbert, a căutat să ajungă la codificarea dreptului comercial.

Ludovic al XIV-lea a publicat două celebre ordonanțe:

a) Ordonnance du commerce de terre, din anul 1673, redactată în mare parte de către neguțatorul Savary, autorul și unei cărți: Le parfait négociant.

b) *Ordonnance de la marine*, din anul 1681, referitoare la comerțul pe mare și mult mai compactă decât prima.

Aceste două ordonanțe au o importanță deosebită, căci codul comercial francez (1808) își trage originea din ele și este știută influența avută de acest cod asupra legiferării din întreaga lume.

Napoleon a impus codul comercial francez în diferite țări ocupate de trupele franceze. Dar chiar după eliberarea teritoriilor, codul de comerț francez a servit drept model codurilor naționale din diferitele țări.

Dintre legislațiunile în vigoare azi în deosebite țări, să vedem pe acelea, cari au avut influență asupra legislațiunii noastre sau prezintă importanță pentru provinciile românești eliberate.

10. *Legislația comercială în Germania*. — Această țară a ajuns mult mai târziu decât Franța la unitatea națională.

Prima etapă pentru a ajunge la unitatea politică, a fost uniunea vamală a statelor germane (Zollverein). Imediat după această uniune, s'a început o vie propagandă, pentru unificarea legislației comerciale. Propuneri pentru un singur cod comercial, aplicabil în toate statele germane, s'au făcut încă dela intrunirea primei conferințe a uniunii vamale, în 1836. Dar abia în 1846, a 8-a conferință generală a Zollverein-ului a admis propunerea făcută de Württemberg de a se institui o comisiune, care pe baza unui proiect prusian, să elaboreze o lege unitară pentru cambie. Prusia, următoare acestei deciziuni, a invitat toate statele germane la o conferință în Lipsca. Conferința s'a intrunit la 20 Octombrie 1847. Printre participanți se găseau *Einert, Liebe și Thöl*, vestiții jurisconsulți germani. Lucrările comisiunii au durat până în Decembrie 1847, când s'au terminat printr'un proiect de lege generală cambială, care în urmă a fost introdusă în diferite state germane, între anii 1848—1862.

Această lege cambială, cu micile modificări din 1861 — cunoscute sub numele de *Novelle delà Nürenberg* — a fost

imitată aproape de toate statele din Europa, iar doctrina germană este cea mai bună călăuză în această materie.

În ce privește codul comercial, după multe stăruințe, s'a întrunit în Ianuarie 1857 la Nürnberg o comisiune, care la 18 Ianuarie anul următor a terminat proiectul unui cod de comerț pentru toate statele germane, afară de normele referitoare la comerțul maritim. Dreptul maritim a fost codificat de o comisiune întrunită la Hamburg, între anii 1858 și 1860.

Codul de comerț german din 1861 (*Allgemeines deutsches Handelsgesetzbuch*) a însemnat un vădit progres față de codul de comerț francez. După cum am arătat, în lipsa unui cod civil german, toate ideile noi, referitoare la materia obligațiilor, se găseau în codul de comerț german. Această parte generală a obligațiunilor a influențat nu numai legiferarea comercială, dar chiar și legiferarea civilă în Germania și în alte țări.

Falimentul a rămas reglementat de o lege specială, legea din 10 Februarie 1877 și cea din 17 Mai 1898. Procedura această concursuală se aplică și necomercianților.

Odată făurită un cod civil pentru întreg imperiul german, s'a numit o comisiune, compusă din juriști și comercianți, cari să pună în armonie codul dela 1861 și codul civil.

Propunerea lui *Dernburg* de a se contopi cele două coduri, a fost respinsă pentru două motive: *a*) că lucrarea ar fi prea radicală și grea și *b*) că prin contopire, ar fi trebuit să se renunțe la bogata jurisprudență acumulată în jurul codului comercial.

Noul cod comercial german a fost publicat la 10 Mai 1897 și a intrat în vigoare la 1 Februarie 1900.

Noul cod comercial german a repudiat actele obiective de comerț și el a devenit o lege aplicabilă comercianților, precum și necomercianților, dar numai atunci, când aceștia din urmă intră în raporturi juridice cu comercianții și cu referință la negoțul lor.

11. *Legislația comercială în Austria și Ungaria.* — În Austria s'a introdus legea cambială germană (Allgemeines deutsches Wechselordnung), la 15 Ianuarie 1850, iar codul comercial german la 17 Decembrie 1862. Pentru faliment, avem legea din 10 Decembrie 1914, aplicabilă și necomercianților.

În Ungaria avem: Codul de comerț din 16 Mai 1875, intrat în vigoare la 1 Ianuarie 1877, care este o reproducere a legii germane; legea falimentului din 27 Martie 1881, aplicabil și necomercianților.

12. *Legislația comercială în Italia.* — La 17 Iulie 1808 a fost publicat și în Italia „Codul de comerț francez”, care a rămas în vigoare până la restaurare.

În Piemont, regele Carlo Alberto a promulgat un cod de comerț la 30 Decembrie 1842, cunoscut sub numele de codice albertino. Acest codice cu modificările lui din 1865, relativ la mijlocitori, cambie și societăți, deveni la 1865—1866, codul regatului Italiei. El era o imitație a codului comercial francez.

După ce s'a obținut unitatea politică, au început studiile pentru făurirea unui nou cod, care se corespundă progresului, la care ajunsese dreptul comercial. După o lungă deliberare s'a ajuns la codul de comerț publicat la 30 Octombrie 1882. Acest cod de comerț, în care s'a ținut seamă de tot cece se lucrase din punct de vedere doctrinal în Franța, Italia, dar mai ales în Germania, — țară pe acea vreme cu literatură juridică comercială cea mai înfloritoare — însemnă opera legislativă de cea mai mare valoare din acel timp și continuă și azi a fi un foarte bun cod de comerț.

13. *Legislația comercială în România.* — Până la 1887 am avut în țara noastră codul de comerț din 1840, extins la 1864 și în Moldova și care era o traducere a codului

comercial francez din 1808, așa cum era în vigoare la 1840, adică cu modificările aduse în 1838.

Ministrul Eugen Stătescu, la 1884 a instituit o comisiune, care să alcătuiască un proiect de cod de comerț. Comisiunea a tradus codul de comerț italian. Lucrarea comisiunii a fost revăzută și de două comisiuni parlamentare. Inovațiunile legiuitorului nostru sunt puține și, de cele mai multe ori, rău inspirate, după cum vom arăta și în cursul acestei lucrări.

Pe lângă codul de comerț italian, legiuitorul român a mai avut în vedere și legislația germană, împrumutând dela ea unele dispozițiuni.

Codul comercial al României, promulgat la 10 Mai 1887, a intrat în vigoare la 1 Septembrie 1887.

El a suferit următoarele modificări: 1) prin legea din 20 Iunie 1895 s'a adus modificări cărții III (despre faliment); 2) prin legea din 6 Aprilie 1900 și legea din 3 Martie 1902 s'a adus din nou modificări importante cărții a III-a și unele modificări cărții IV-a; 3) prin legea din 15 Iunie 1906, s'a adus modificări contractului de gaj.

§ 4. Isovoarele actuale ale dreptului comercial.

14. *Cari sunt isovoarele.* — Isovoarele dreptului comercial sunt:

1. Legile comerciale;

2. Dreptul civil.

In codul de comerț italian, precum și în codurile austriace și ungare, se mai prevede încă un izvor de drept comercial: uzurile.

15. Legile comerciale. — Pentru a cunoaște normele aplicabile în comerț, trebuie să ne adresăm legilor comerciale. Primul loc, printre legile comerciale, îl ocupă codul de comerț, care cuprinde un complex de norme apli-

cabile comerțului. Dar codul de comerț este completat prin alte legi și din acest punct de vedere se exprimă mai corect legiuitorul italian, când în articolul 1, spune că în comerț, se aplică „legile comerciale”.

Pentru a ști dacă o lege este comercială, ne vom călăuzi de codul de comerț, care ne arată cari sunt instituțiile de drept comercial. Codul de comerț este acela care ne arată care este câmpul, care este activitatea ce cade sub cărmuirea legilor comerciale.

Am arătat că atât dreptul comercial, cât și dreptul civil, sunt două ramuri ale dreptului privat. Legile comerciale sunt speciale comerțului, dar nu sunt excepționale. Ele nefiind excepționale, sunt susceptibile de o interpretare extensivă, adică susceptibile de o interpretare prin analogie, ceea ce nu ar fi posibil, dacă legile comerciale ar avea un caracter excepțional, căci știut este că legile excepționale sunt de strictă interpretare¹⁾.

În caz de conflict între legile comerciale, se va aplica norma din legea, care va avea un caracter mai special. Așa, dacă conflictul va fi între codul de comerț și o lege specială unei instituții de drept comercial, se va aplica dispozițiunea din legea specială. Această dispozițiune va trece înaintea codului de comerț, care are un caracter de lege generală, față de o lege care reglementează anume raporturi de drept comercial. Legea specială trece înaintea legii generale, chiar dacă legea generală este posterioară celei dintâiu, afară numai dacă contrariul nu s'a prevăzut în legea generală (legea cea nouă).²⁾.

Normele de drept comercial nu se găsesc numai în codul de comerț și în legile cu caracter comercial. Pot fi și norme comerciale cuprinse în mod izolat în legi ne-

1) Conform *Vivante*, n. 4; *Navarrini*, Trattato elem. I, n. 15; *Staub*, Kommentar zum Handelsgesetzbuch, ed. 6—7, n. 5.

2) A se vedea: *Vivante*, n. 5.

comerciale. În țările în cari se admit uzurile legislative cu precădere față de codul civil, are o mare importanță de a se determina, cari anume dispozițiuni din codul civil sunt norme de drept comercial. Codul civil nu este o lege comercială, totuși el cuprinde norme izolate de drept comercial; cum se întâmplă când se prevede anume că dispozițiunile din codul civil se aplică și în comerț, cum bună oară se întâmplă cu art. 1183 și 1184 c. civ.; sau când codul de comerț se referă în mod expres la dispozițiunile din codul civil (exemple: art. 10, 55, 107, 390, 783 cod. com.). În aceste cazuri, normele din codul civil sunt norme comerciale și trec înaintea uzurilor. În nici un caz, însă, nu se pot socoti legi comerciale, toate dispozițiunile din codul civil, cari se aplică și obligațiunilor comerciale. Atunci când în codul de comerț nu se găsesc dispozițiuni în materie de obligațiuni, se aplică dispozițiunile codului civil. Vom vedea că codul civil se aplică ca un izvor subsidiar; dar ori de câte ori el este subsidiar, nu își găsește aplicațiune dacă pentru o materie întâlnim (în Italia, în Austria, în Ungaria), uzuri cu forță de legi. În legislațiunea vechiului Regat, problema nu se pune, deoarece noi nu avem uzuri legislative¹⁾.

Legile comerciale, în principiu, nu au un caracter imperativ, ci supletiv, adică au putere numai întrucât părțile nu au convenit contrariu. Intreaga formațiune a dreptului comercial se bazează tocmai pe voința comercianților, pe practica afacerilor. Numai în mod excepțional întâlnim în legile comerciale reguli imperative, în special atunci când interesul de a apăra buna credință a terților o cere, cum avem la titlurile de credit, la societățile comerciale, etc.

În afară de codul comercial, notăm următoarele legi comerciale importante:

1. Lege asupra burselor de comerț din 14 Iulie 1913,

¹⁾ A se vedea: *Vivante*, n. 6. și *Navarrini*, Trattato elem., n. 5 și Trattato teorico pratico, I. n. 43.

cu regulamentul din 2 Ianuarie 1914 și regulamentul din 2 August 1914, relativ la oboare, târguri, piețe, rampe;

2. Legea pentru modificarea câtorva articole din legea burselor de comerț, din 19 Octombrie 1918;

3. Lege asupra înscrierii firmelor, din 6 Iunie 1913, cu regulamentul ei din 21 Iunie 1913;

4. Lege pentru magazinele generale, din 28 Iunie 1881 și regulamentul pentru administrațiunea întreprinderilor vamale, din 1 Iulie 1905;

5. Lege asupra brevetelor de invențiune din 17 Ianuarie 1906, cu modificările din 21 Februarie 1907; regulamentul acestei legi din 21 Aprilie 1906; deciziunea ministerială din 12 August 1906 și deciziunea din 4 Mai 1910, relativă la înființarea unei registraturi speciale pentru brevete, mărci de fabrică, desene și modele industriale;

6. Lege asupra mărcilor de fabrici și de comerț, din 15 Aprilie 1879;

7. Decretul-lege privitor la titlurile la purtător pierdute, distruse sau furate, din 15 Noembrie 1918;

8. Lege pentru organizarea marinei comerciale, din 21 Februarie 1907; regulamentul pentru punerea în aplicare a legii marinei comerciale, din 12 Mai 1907; regulamentul serviciului la bord, din 2 August 1906.

2) 16. Dreptul civil. — Dreptul civil este un izvor subsidiar al dreptului comercial. Numai atunci, când legile comerciale nu dispun, se aplică dispozițiunile dreptului civil. Prin urmare, ca să recurgem la dreptul civil, trebuie să cercetăm mai întâi legile comerciale, interpretându-le gramatical, logic și prin analogie (exceptându-se cazurile dispozițiunilor de strictă interpretare) și numai dacă găsim o lacună, ne vom adresa dreptului civil.

Legiuitorul român se exprimă greșit în articolul 1: „In comerț se aplică legea de față. Unde ea nu dispune, se aplică *codicele civil*”. Se exprimă greșit, nu numai întrebându-se cuvintele „*legea de față*”, lucru ce am ară-

tat mai sus, când ne-am ocupat de legile comerciale; dar se exprimă greșit și pentru că el spune, că izvorul subsidiar al dreptului comercial este codicele civil, în loc să arate, că în tăcerea legilor comerciale, se va aplica dreptul civil. În această privință, este de observat, că și în proiectul italian se găseau cuvintele „codice civil”, dar în textul definitiv aceste cuvinte s’au înlocuit prin: *dreptul civil*. În lucrările pregătitoare codului de comerț italian din anul 1882, găsim următoarele: „S’a înlocuit expresiunea „*codice civil*” cu „*dreptul civil*”, pentru că în codul acesta, desigur, nu este cuprins omne jus quod in civitate utimur”. 1).

Uneori codul de comerț reglementează în întregime o materie; de cele mai multe ori însă codul de comerț prevede numai unele norme speciale, ce trebuiesc completate cu normele din dreptul civil. De aici o mare dificultate: adesea se naște discuțiune, dacă în lipsa unei dispozițiuni din legea comercială, ne găsim în fața unei lacune, ce trebuie completată cu normele civile, sau dimpotrivă, legiuitorul comercial, tratând o materie, a înțeles să se aplice numai dispozițiunile sale, fără a se recurge la dreptul civil. Dificultatea nu poate fi înlăturată în țările cu două coduri (civil și comercial) printr’o regulă generală. Rămâne a se hotări dela caz la caz, examinându-se materia și scopul urmărit de lege.

17. *Jurisprudența și cele două izvoare.* — Pentru a vedea cum și în ce măsură, dreptul civil se aplică în comerț, ca izvor subsidiar, să cităm câteva cazuri, deduse în fața instanțelor judecătorești române și italiene.

Făcând aplicațiunea principiului, că unde legile comerciale nu dispun, se aplică dreptul civil, Inalta noastră Curte de Casație, a decis:

1) Procesul verbal n. 115 al primei comisiuni. A se vedea: *Vivante*, I, n. 20 nota 1.

— Că, potrivit art. 1 cod. com., dispozițiunile codului civil aplicându-se și în comercial, ori de câte ori nu există alte dispoziții derogatorii, urmează ca art. 1886 și 1694 cod. civil se aplică și pentru prescripțiunile acțiunilor comerciale. — Cas. III, 10 Dec. 1907, Buletin, 1966.

— Că întrucât în codul comercial nu este o normă derogatorie, prescripțiunea unei sentințe definitive și executorii, dată în materie comercială, are a fi reglementată de regula comună, prevăzută de articolul 404 pr. civ., adică se cere și în acest caz termenul de 30 ani. Cas. III, 16 Octombrie 1907, Buletin, 1611; Cas. II, 11 Decembrie 1913, Jurisprudența, 1914, pag. 914.

Jurisprudența italiană este mai bogată. Așa, pentru orientare, cităm câteva decizii:

— Că în lipsă de text contrariu în codul de comerț, se aplică și obligațiunilor comerciale regula cuprinsă în art. 1175 cod. civ. it. (art. 1024 c. civ. rom.) în virtutea căruia termenul este presupus, că s'a stipulat în favoarea debitorului (speța: rambursarea anticipată a obligațiunilor unei societăți comerciale). Cas. Roma, 15 Decembrie 1899, *Foro italiano*, 1900, I, 85; *Prima raccolta*, art. 1, n. 80.

— Că întrucât asupra fidejusiunii, codul comercial tace, se aplică principiile dreptului civil. Cas. Florența, 14 Iunie 1895, *Legge*, 1895, II, 330; *Prima raccolta*, art. 1, n. 82.

— Că întrucât gajul comercial este complet reglementat în codul comercial, fără a se face trimitere la cel civil, urmează, că nu pot fi invocate dispozițiunile din dreptul civil, spre a declara o nulitate, neprevăzută în legea comercială. Cas. Florența, 20 Decembrie 1910, *Prima raccolta*, art. 1, n. 87.

— Că criteriul de urmat în aplicarea dreptului civil la avalul cambial, nu poate fi decât acesta: se vor aplica acele norme ale codului civil, cari nu sunt în contradicție, fie cu natura specială a avalului, fie cu regulile precise din codul comercial. În consecință, sunt inaplicabile articolele 1914 și 1931 cod. civ. it., dar este

aplicabil art 1928 cod. civ. it. (art. 1682 cod. civ. român).
Cas. Torino, 12 Septembrie, 1889, Prima raccolta, art. 1,
n. 95.

18. *Uzurile comerciale.* — În codul de comerț german din 1861 se prevedea, că uzurile sunt izvor de drept (art. 1). Mai mult, uzurile treceau înaintea dreptului civil: întâi se aplicau legile comerciale când acestea nu dispuneau, se recurgea la uzurile comerciale și numai în lipsă și de uzuri se aplicau principiile dreptului civil. Art. 1 al codului de comerț german din 1861 a trecut în codurile țărilor, cari s'au orientat după legislațiunea germană și a fost adoptat de legiuitorul italian în 1882.

Legiuitorul român din 1887 s'a îndepărtat dela modelul său și de unde în genere s'a mulțumit să traducă textele codului italian, de data aceasta a prevăzut, contrar codului italian și german, că în comerț se aplică codul de comerț și, acolo unde el nu dispune, se aplică codul civil.

Trebuie să menționăm, că în legea, prin care s'a pus în vigoare codul de comerț german din 10 Mai 1897, nu se mai pomenește nimic de uzuri, ci doar de codul de comerț și de codul civil.

Dar dacă avem această asemănare între codul nou german și codul român, totuși rațiunea eliminării uzurilor a fost cu totul alta la Germani decât la noi.

Legiuitorul român a înlăturat uzurile, temându-se că, dat fiind comerțul tânăr și fără tradiții al țării noastre, nu am avea uzuri constante; că ar fi greu de dovedit uzurile; în fine, că ar fi periculos a se admite „legi făcute în mod tacit”. (A se vedea desbateri parlamentare, Ef. Antonescu, Codul comercial, Vol. I, ed. 2-a, pag. 10).

Noul cod german nu a pomenit de uzuri, deoarece s'a temut, că Germania abia ajunsă la unificarea dreptului privat, să nu-și vadă distrusă această unificare prin reinvierea drepturilor locale, datorită uzurilor legislative. Le-

giuitorul german a voit să asigure unitatea dreptului privat în luptă cu drepturile fiecărui stat în parte și în lupta cu uzurile locale.

În general, uzurile se împart în două categorii: uzuri cu forță de lege (uzuri legislative, drept cutumiar) și uzuri convenționale (sau interpretative).

19. *Uzuri legislative.* Am arătat că legiuitorul român nu a voit să admită uzurile legislative. Prin excluderea uzurilor legislative, nu trebuie să credem, că în dreptul nostru, uzurile nu au nici-o influență asupra dreptului. Dreptul comercial evoluiază neîncetat datorită nevoilor dar și practicelor, obiceiurilor. Mai mult, când dispozițiunile unei legi nu mai corespund vieții economice și până la o schimbare legislativă, uzurile sunt acelea cari înlătură neajunsurile și ele se impun atenției jurisconsultilor și instanțelor judecătorești, cari în interpretarea legilor, consfințesc tocmai ceace particularii observă în raporturile lor juridice. Și când printr'o jurisprudență constantă, se stabilește o interpretare a legii, potrivit uzurilor comerciale, putem spune că uzurile au triumfat, deși ele nu sunt izvor de drept, deși nu au forță legislativă.¹⁾

Deși codul comercial român a înlăturat uzurile legislative, rămânând în dreptul nostru numai uzurile, așa cum sunt prevăzute în codul civil (uzuri interpretative sau convenționale); totuși cată să vedem din punct de vedere teoretic, ce condițiuni trebuesc să îndeplinească uzurile, în țările cari admit uzul ca izvor de drept, pentru ca ele să fie declarate uzuri legislative.

După doctrina italiană, numai acele uzuri constituiesc dreptul cutumiar, cari întrunesc următoarele două condițiuni: *a) să fie observate în mod uniform un anumit timp, iar nu în mod trecător, izolat sau ca simple toleranțe; b) să fie observate ca o regulă de drept, din convingerea că.*

1) A se vedea *Thaller, Traité élém.*, ed. 6-a, p. 44, 45.

nu se poate face altfel: *ex opinione juris atque necessitatis*.

Uzurile cu forță de lege se deosebesc după teritoriul, în care ele se aplică: în uzuri generale și uzuri locale.

Uzurile cu forță de lege se mai împart în: uzuri cari reglementează raporturi de drept încă neprevăzute de legile scrise (*consuetudo praeter legem*) și uzuri, cari complectează dispozițiunile din legea scrisă (*consuetudo secundum legem*).

După dreptul italian, uzurile nu pot derogă la dispozițiunile legilor comerciale, căci dacă s'ar fi admis ca uzurile locale să deroge la legile comerciale, s'ar fi nimicit unitatea legislației comerciale.

Deși în noul cod de comerț german nu sunt prevăzute uzurile, doctrina și jurisprudența admit că uzurile au forță de lege și că ele pot chiar derogă dela dispozițiunile neimperative ale codului de comerț, ori de câte ori uzurile sunt generale pe întreg imperiu. Într'adevăr, în acest caz, unitatea de legislațiune nu are ce suferi și am văzut că numai teama de a nu pierde unitatea de legislație a făcut pe legiuitorul german, de a nu enumără uzurile printre izvoarele dreptului comercial.

Trebuie să mai adăugăm, că a admite uzuri cu forță legislativă, însemnează că instanțele judecătorești să fie obligate să le aplice întocmai cum sunt obligate să aplice legile scrise. Neaplicarea sau reaua interpretare a uzurilor legislative atrage — în țările cari admit, bineînțeles uzurile legislative — cenzurarea din partea Curții de Casație, întocmai ca violarea sau reaua interpretare a unei legi scrise.

2) Uzurile interpretative sau convenționale. — În afară de uzurile legislative aplicabile ca și o lege, chiar dacă părțile ce au contractat nu au avut cunoștința de ele; uzurile interpretative servesc de a lămuri un contract, de a da eficacitate deplină celor voite de părțile contractante. Uzurile interpretative sunt clauze contractuale, admise în

mod tacit de cei ce contractează. Ele au forță din voința prezumată acelor ce încheie un raport juridic.

Codul civil se ocupă de uzuri, de obiceiuri, când tratează despre efectul convențiilor și când tratează despre interpretarea convențiilor.

În articolul 970 cod. civ., se prevede că „convențiile trebuiesc executate cu bună credință. Ele obligă nu numai la ceea ce este expres într'însele, dar la toate urmările, ce echitatea, obiceiul sau legea dă obligațiunii, după natura sa”. Acest articol își are aplicațiune și în dreptul comercial. A execută o obligațiune cu bună credință, însemnează a execută așa cum în mod obișnuit lumea își execută o anumită îndatorire. Părțile cari contractează, admit în mod tacit uzanțele respectate într'o anumită materie. Aceste uzanțe pot să fie chiar derogățiuni dela dispozițiunile legii scrise. În special, în materie comercială, cea mai mare parte din dispozițiunile legilor scrise sunt supletive, adică aplicabile numai atunci când părțile nu dispun altfel. Ori părțile pot dispune altfel, fie în mod expres, fie prin lăsarea ca efectele convențiunii și interpretarea convențiunii să se facă așa cum prevede art. 970 cod. civ., adică potrivit obiceiurilor.

Tot la uzurile interpretative se referă și art. 980 din codul civil, atunci când spune că „dispozițiunile îndoiioase se interpretă după obiceiul locului unde s'a încheiat contractul”.

Codul civil merge și mai departe, când în art. 981 prevede, că „clauzele obicinuite într'un contract se subînțeleg, deși nu sunt exprese într'insul”.

Cum în comerț practica, obiceiul joacă un rol mai mare, aplicațiunea articolului 981, după care în contracte se subînțeleg clauzele obișnuite, devine de o importanță deosebită. Într'adevăr, aproape toate contractările comerciale au la bază o viață intensă și obiceiuri formate, pe cari legea le socotește adoptate prin tăcere de către părți.

Aplicarea uzurilor interpretative este o chestiune de

important

fapt și ca atare scapă de sub cenzura Curții de Casație; pe când violarea și reaua interpretare a uzurilor legislative fiind o chestiune de drept, cade în competența instanței supreme de a controla și a casă, întocmai ca în cazul unei rele aplicări sau a unei violări de lege scrisă.

PARTEA I-a

FAPTELE DE COMERȚ

CAPITOLUL I.

Faptele de comerț obiective.

§ 5. Principii generale. Gruparea lor.

21. *Drept comercial profesional (subiectiv); drept comercial obiectiv.* — Dreptul comercial din evul mediu, eră un drept profesional sau subiectiv, întrucât el se aplică celor ce se îndeletniceau cu negoțul ca o profesiune și tot așa este noul drept comercial german, aplicabil în raporturile dintre comercianți, precum și în raporturile dintre aceștia și necomercianți, dar întrucât actele se referă la negot.

Dreptul comercial român — ca și cel francez, italian, austriac, ungar, etc. — este obiectiv. El arată cari anume operațiuni sunt socotite comerciale. Aceste operațiuni sunt supuse legilor comerciale, indiferent de calitatea sau profesiunea celor cari le încheie.

Dar operațiunile enumerate ca fiind comerciale (faptele obiective de comerț) servesc a da calitatea de comerciant

act s
com
actele
ce s
referă
neg
eman
comer
act obi
indiferen
calitate sau
persoană

aceluia, care le exercită ca profesiune; iar pe de altă parte, legea presupune, că toate actele și faptele juridice ale unui comerciant se referă la comerțul său (faptele subiective de comerț). Prin urmare, codul de comerț determină faptele de comerț obiective; dela faptele de comerț obiective, ajungem la calitatea de comerciant; dela calitatea de comerciant, la faptele subiective de comerț.

22. *Faptele de comerț obiective. Gruparea lor.* — In art. 3 din codul de comerț, sunt enumerate 20 de fapte de comerț, supuse dreptului comercial, chiar dacă sunt săvârșite de necomercianți.

Legiuitorul român vorbește de *fapte* de comerț, iar nu de *acte* de comerț, deosebindu-se în această privință de legiuitorul italian, care vorbește de „atti di commercio”.

Legiuitorul român a vroit să întrebuițeze o expresiune mai cuprinzătoare. Prin fapte de comerț, legea a înțeles să evidențieze intențiunea, că în cele enumerate se cuprind nu numai actele juridice, adică obligațiunile isvorite din declarații de voință, dar și obligațiunile isvorite din fapte juridice: din voințe însă nu cu intențiunea de a produce efecte juridice. Astfel legea prevede printre faptele de comerț și întreprinderile de transport pe apă și pe uscat. Această întreprindere este supusă codului comercial dela naștere până la completa terminare. Tot ce se întâmplă în această întreprindere, orice obligațiune interesează dreptul comercial: fie obligațiuni ce nasc din acte juridice (convențiuni), fie obligațiuni ce nasc din fapte, din voințe, fără intențiune de a produce efecte juridice (cum sunt quasi-delictetele).

In enumerarea din art. 3 sunt întrunite diferite operațiuni, unele din cauza naturii lor esențialmente comerciale; altele pentru că sunt auxiliare acestora; altele sunt trecute ca acte de comerț, datorită numai tradițiunii, pentru că au apărut la început în dreptul comercial și apoi, mult mai târziu, de aceste instituțiuni s'au servit și necomercianții;

în fine, alte operațiuni sunt înglobate printre actele de comerț, deoarece au o extensiune mai mare și au nevoie de o organizare comercială.

Enumerarea făcută în art. 3 nu este limitativă, ci numai demonstrativă. Legiuitorul s'a ferit să zică: sunt fapte de comerț... El a întrebuițat cuvintele: „legea consideră ca fapte de comerț”, lăsând posibilitatea, ca ori de câte ori se va ivi o nouă faptă, ea să intre între faptele de comerț, dacă prin natură, noua faptă se va asemăna cu una din faptele cuprinse în enumerare și va fi aceeași rațiune pentru supunerea ei codului de comerț.

Felurimea faptelor, enumerate în art. 3, ne împiedică a da o definițiune cuprinzând toate faptele obiective de comerț.

Din punct de vedere didactic faptele de comerț obiective, se grupează în mai multe categorii. Această grupare diferă dela autor la autor.

Pentru simplitate vom adopta gruparea faptelor de comerț obiective, făcută de Navarrini:

1. Fapte declarate de lege ca comerciale, fără a fi nevoe de îndeplinirea vreunei condițiuni;

2. Fapte declarate de lege ca comerciale, numai dacă întrunesc anume condițiuni;

3. Fapte de comerț din cauza unui raport de dependență (accesorii).

§ 6. Prima grupă : fapte de comerț fără condițiuni.

23. — 1°. Cambia și ordinul în produse și mărfuri. — După codul comercial, cambia și ordinul în produse și mărfuri sunt acte de comerț obiective, înțelegând prin aceasta, că toate obligațiunile, cari nasc din cambie și din ordinul în produse și mărfuri, sunt comerciale.

Socotim necesar, să știm dela început ce este o cambie și ce este un ordin în produse și mărfuri.

Cambia este un titlu de credit, adică este un docu-

ment indispensabil, și care are încorporat în el o obligațiune de a plăti o sumă de bani la scadență și în ordinul unei persoane, Avem două feluri de cambii. Avem mai întâi biletul la ordin: „Voi plăti la 1 Ianuarie 1929, pentru aceasta a mea cambie suma de 5.000 lei, în ordinul d-lui Ion Vasilescu”. Pun data de emisiune și semnez. Acesta este un bilet la ordin, cuprinde obligațiunea celui ce emite documentul, că va plăti la scadență o sumă de bani în ordinul unei persoane. Persoana, care primește acest bilet la ordin se numește beneficiar; cel ce semnează se numește emitent. Beneficiarul poate transmite mai departe cambia, primind suma de bani din biletul la ordin. El transmite proprietatea cambiei celeilalte persoane, prin semnarea în dosul cambiei și a. m. d., dar fiecare girant își ia obligațiunea solidară, că emitentul va plăti cambia. Cu cât sunt mai multe giruri, cu atât sunt mai mulți debitori și cambia are mai mulți chezași pentru plata ei.

Fiecare obligațiune dintr'o cambie este autonomă și debitorul nu poate opune unui dobânditor de bună credință a cambiei prin gir, excepțiunile personale unuia dintre cei cari au avut cambia în proprietate.

Mai este și un alt fel de cambie, când cel care o emite, nu se obligă să plătească personal suma din titlu, ci dă ordin altei persoane să plătească în ordinul beneficiarului: „Plățiți în ordinul d-lui Ion Vasilescu 5.000 lei la data de.....” Această cambie se numește trată; cel care o emite se numește trăgător, cel care primește ordinul se numește tras, iar acela în ordinul căruia se trage cambia, se numește beneficiar. Prin urmare, la biletul la ordin sunt 2 persoane: emitentul și beneficiarul, iar la cambie sunt 3 persoane: trăgătorul, trasul și beneficiarul. Ca și biletul la ordin, trata circulă prin gir.

Cambia nu poate avea obiect decât o sumă de bani. Ordinul în produse sau mărfuri este o cambie, care nu are de obiect o sumă de bani, ci o cantitate de mărfuri sau de produse, de ex. grâu, porumb.

Rațiunea, pentru care cambia și ordinul în produse sau mărfuri sunt considerate de lege ca fapte obiective de comerț, nu este alta, decât tradițiunea. Se explică menținerea cambiei în codul comercial pe considerațiunea, că ea a fost una din instituțiunile de drept, care s'a născut în comerț, s'au servit de ea, la început, numai comercianții și numai mult mai târziu și necomercianții. Astăzi cambia servește atât comerțului, cât și vieții civile.

N.B. In Germania și în genere în țările influențate de legile germanice, cum e Austria și Ungaria, cambia nu figurează în codul comercial. Cambia nu este un act obiectiv de comerț; ea este un titlu, reglementat de o lege specială. Cambia a intrat în domeniul general, nu numai în domeniul dreptului comercial. La noi, urmându-se tradițiunea, cambia este reglementată de codul comercial și oricine se obligă prin cambie, pentru orice cauză, chiar pentru cauze pur civile (pentru plata chiriei unei case, a unei arende), este supus legii comerciale, săvârșește o faptă obiectivă de comerț.

24. — 2°. Toate actele referitoare la navigațiunea interioară și maritimă. — Alte operațiuni, cari sunt operațiuni de comerț, fără să fie nevoie de vre-o condițiune, sunt toate actele referitoare la navigațiunea interioară și maritimă.

O parte a codului nostru comercial se ocupă cu navigațiunea pe mare și pe apele interioare, fluvii (drept maritim). Toate operațiunile juridice cu referință la navigațiune: contractele pentru construirea de vase, nave, cumpărarea de nave, vânzarea de nave, gajarea năvilor, cumpărarea de instrumente necesare pentru aprovizionarea năvilor, contractele de înrolare a echipajului, împrumuturile maritime, asigurările maritime, și a. m. d. Toate actele juridice referitoare la navigațiunea pe mare și în apele interioare, sunt fapte obiective de comerț, indiferent de cauza sau scopul pentru care s'au făcut. Chiar actele referitoare la navigațiunea pe mare sau pe fluvii, făcute cu

Motiv
Tradițiune

Germania
cambia
un titlu

o lege specială

la noi, oricine
obligă prin cambie
săvârșește o faptă
obiectivă
de comerț

intențiuni științifice sau chiar de plăcere, sunt socotite de lege ca fapte obiective de comerț și sunt supuse dreptului comercial. *Explicațiunea, cași la cambie, este tradițiunea istorică.* În Evul Mediu comerțul a înflorit în mare parte, datorită navigațiunei. Comerțul a înflorit în porturile Mării Mediterane. Primele colecțiuni de uzuri au fost acelea din porturile maritime. De la început navigațiunea se confundă cu comerțul: se navigă pentru a se face comerț. Din acest punct de vedere, istoric, codul nostru de comerț se ocupă cu navigațiunea și prevede în art. 3 că toate actele juridice referitoare la navigațiune, sunt fapte obiective de comerț.

25. — 3°. *Depozitele în magazine generale sau în docuri și antrepozite, indiferent de cauza pentru care se fac aceste depozite.* — Magazinele generale sunt reglementate, la noi în țară, prin legea dela 1881 și prin regulamentele acestei legi. Antrepozitele sunt reglementate prin regulamentul din 1 Iulie 1905, referitor la antrepozitele vamale, regulament făcut cu ocazia legii vamale din 1905. Antrepozitele și magazinele generale sunt construcții câte odată imense, în cari comercianții își depun mărfurile lor, în special angrosiștii, importatorii și exportatorii. Aceste persoane, în loc de a-și construi, sau închiria magazine proprii, unde să păstreze mărfurile, depozitează aceste mărfuri în magazinele generale sau, așa cum se numesc în porturi, în docuri. Administrarea magazinelor generale este încredințată unor persoane de drept public sau de drept privat, după diferite sisteme. Câte odată administrarea o are Camera de Comerț, alteori Statul însuși, alteori Comuna. La noi administrarea antrepozitelor, o are direcția generală a vămilor (cum sunt cele dela Brăila, Galați); administrarea docurilor o are ministerul lucrărilor publice prin direcția căilor ferate.

Magazinele generale prezintă acest avantaj, că se fac multe depozite în aceeași clădire, se administrează în mod

mai economic mărfurile tuturor importatorilor și exportatorilor, că cu această ocazie se poate verifica calitatea și cantitatea mărfurilor, că atâta timp cât mărfurile stau în aceste magazine generale, nu se plătește nici o vamă, vama se plătește atunci când mărfurile ies din magazie, când se exportează sau când se vând. Pe lângă avantajele de ordin economic, cari derivă dintr'o administrare mai economicoasă, o păzire mai eficace, din dispensarea de vamă, până când mărfurile trec dela importator la comercianți, aceste depozite mai prezintă avantajul, că magazinele generale eliberează o recipisă și o foaie de gaj, numită *varant*. Legea prevede, că este o faptă de comerț nu numai faptul de a depune o marfă în magazinele generale, dar și toate operațiunile, ce se încheie asupra recipisei de depozit și asupra varantului.

Când se depune în magazinele generale o marfă, administrația magazinului general eliberează deponentului, care este proprietar, sau persoanei autorizate printr'o procură specială, o recipisă, prin care se identifică marfa, arătându-se calitatea și cantitatea. Această recipisă constituie un titlu de proprietate. Cel care deține recipisa, este proprietarul mărfii. Recipisa, — vom vedea mai târziu, — face parte din titlurile de credit reprezentative, documente, în cari se arată marfa, iar proprietatea mărfii se transferă prin trecerea documentului unei alte persoane.

Dar odată cu această recipisă de depozit, care servește la dovedirea proprietății, se mai eliberează și o foaie de gaj, numită *varant*. Această foaie de gaj, numită *varant*, servește ca mai târziu proprietarul mărfii să poată prin transmiterea ei, să gajeze marfa. Un neguțator, care a depozitat la Brăila sau Galați o cantitate mare de postav, primește recipisa și varantul. El are nevoie de o sumă de bani, dar nu găsește amatori ca să cumpere întreg stocul de mărfuri. Atunci el gajează marfa, care se găsește antrepozitată și-i dă celui care-l împrumută cu bani, nu recipisa, care dovedește proprietatea, ci ii

feuille de
gaj : -
Warrant

transmite numai varantul. El ia o sumă de 100.000 lei, scrie pe varant că a primit suma de 100.000 lei și adnotează în recipisă numele persoanei căreia i s'a dat varantul. Și atunci proprietatea se desface de gaj, astfel că o persoană poate să fie proprietară, acea care deține recipisa și alta să se găsească în posesiunea varantului, cum ar fi un creditor gagist. Va să zică magazinele generale servesc comercianților să-și poată procura capital, cu garanția mărfurilor, aflate în aceste magazine generale, dat fiind încrederea ce o inspiră magazinele generale. Dacă proprietarul recipisei nu vine la creditorul gagist, la posesorul varantului, să plătească, posesorul varantului are dreptul să scoată în vânzare bunurile, — și legea magazinelor gagiste prevede o procedură expeditivă, ca creditorul gagist să intre în posesiunea sumei. Inșă dacă este plătit, creditorul gagist nu mai recurge la vânzarea prin licitație publică, restituie varantul, iar persoana, care se va găsi și în posesiunea recipisei și în posesiunea varantului, va dispune cum va crede de cuviință cu acea marfă. Evident, dacă o persoană este în posesiunea recipisei de proprietate, dar nu are varantul, pe recipisă este scris că varantul se găsește la altă persoană, la creditorul gagist și marfa este gajată pentru suma de..... Cel ce cumpără recipisa în asemenea condițiuni, va plăti mai puțin, adică din valoarea mărfii va deduce creanța creditorului gagist, cum face cineva, când cumpără un imobil: deduce din valoarea imobilului, sarcina ipotecară, pe care și-o ia asupra sa.

Am văzut a treia categorie de fapte obiective de comerț, pentru cari legea, nu cere îndeplinirea vreunei condițiuni: toate operațiunile asupra recipisei și varantului indiferent de cauza care a determinat pe părți să încheie operațiunea.

26. — 4°. Contractul de report. — A patra operațiune, socotită de cod. com. ca faptă obiectivă de comerț, fără să ceară vre-o condițiune, este contractul de report.

Reportul este un contract, care consistă într'o cumpărare pe bani gata, de titluri de credit de stat, sau alte titluri de credit circulând în comerț (acțiuni, obligațiuni de societăți comerciale), și în acelaș timp cel care cumpără le revinde persoanei, dela care a cumpărat. Inșă vânzarea poartă nu asupra exact acelorași titluri de credit, ci a unor titluri de acelaș fel. De ex., dacă s'au cumpărat acțiuni „Steaua Română”, nu este nevoie să se revândă acțiuni „Steaua Română”, cu acelaș număr, de ex. s'a cumpărat acțiunea Nr. 3402 și 3403 nu e nevoie să se revândă tot acțiunile Nr. 3402, 3403. Dacă ai cumpărat 10 acțiuni, este destul să revinzi tot 10 acțiuni, predabile la o anumită dată, indiferent de seria lor. Prin urmare, am putea spune că contractul de report este contopirea a 2 operațiuni de cumpărare și vânzare. Iată un exemplu, pentruca să înțelegem mai bine contractul de report, natura lui și ceea ce se urmărește prin încheierea contractului de report: o persoană se află în posesiunea a 100 acțiuni Banca Națională și are nevoie de bani. El nu vrea să se despărță definitiv de acțiunile sale. Atunci el găsește o bancă sau o persoană, care se ocupă cu operațiuni de bursă. Acea persoană este dispusă să-i deă suma de bani, dar vrea să aibă o garanție, chiar acțiunile Băncii Naționale. S'ar putea ca aceste acțiuni să le primească în gaj, dar cel ce are suma disponibilă preferă să fie proprietarul lor. Atunci se recurge la contractul de report. Proprietarul acțiunilor Băncii Naționale le vinde capitalistului pe prețul, de ex. 12.000 lei bucata; i le predă și primește banii. Vasăzică capitalistul cumpără niște titluri de credit circulând în comerț, pe bani gata. Dar în acelaș timp el spune celui ce se împrumută: îți revând 100 acțiuni Banca Națională, pe prețul de 13.000 lei, cu termen la 1 Martie 1929. Cel ce a împrumutat banii, poate să se folosească cum crede de acțiuni, poate să le vândă, să le deă în gaj, nu este obligat să restituie exact aceleaș acțiuni, cu acelaș număr, este destul să restituie 100 acțiuni Banca Națională la 1

Martie 1929. El a dat 12.000 lei pe acțiune și urmează să primească 13.000 lei. Diferența este câștigul celui ce a împrumutat, este ceea ce se numește report. Se poate întâmpla ca cel ce a dat banii să fi vândut între timp acțiunile pe un preț mai mare, 12.500. El la 1 Martie trebuie să dea înapoi 100 acțiuni. Se poate întâmpla ca la 1 Martie acțiunile să scadă și să le cumpere cu 11000 lei bucata, Deci să câștige. Dar se poate întâmpla ca acțiunile să se urce și capitalistul să fie nevoit să le cumpere cu 17000 lei, și primește numai 13000. Acesta este riscul reportului. La report se speculează; unii joacă a la hausse, alții joacă à la baisse; unii speră că acțiunile se vor ridica și speculează în consecință, alții cred că acțiunile vor scădea și speculează și ei la rândul lor. Ne vom ocupa mai târziu mai în detaliu despre contractul de report. Veți reține numai definițiunea și veți vedea că acest contract servește la încurajarea creditului, dar poate să servească uneori numai la un joc de noroc.

Aceste 4 fapte obiective de comerț, enumerate până acum, sunt fapte de comerț, pentru cari legea nu cere nici o condițiune, nu cere să analizăm cauza pentru care s'au încheiat aceste operațiuni. Cineva este destul să săvârșească vre-un act din aceste categorii, pentru orice cauză, și va fi supus codului de comerț în tot ce privește acel act.

§ 7. A doua grupă: Fapte declarate comerciale, dacă întrunesc anumite condițiuni.

27. — 1°. Cumpărarea. Intențiunea de a revinde sau de a închiria. — Cumpărarea pentru a fi un act obiectiv de comerț, trebuie încheiată cu intențiunea ca obiectul cumpărat să fie revândut sau cel puțin — atunci când natura obiectului permite — să fie închiriat, fie în starea în care a fost cumpărat acel bun („fie în natură”, cum spune codul comercial), fie după ce se va fi lucrat sau pus în lucru.

Intențiunea de revindere (sau de închiriere), adică intențiunea de speculare, face ca un act juridic, ce-l întâlnim în dreptul civil, să primească coloratura comercială. De altfel, cumpărarea cu intențiunea de a revinde, constituie actul prin esență comercial. Activitatea propriu zis comercială, consistă din operațiuni de cumpărări și vânzări, din procurări de mărfuri dela producători spre a le vinde consumatorilor.

Cumpărarea comercială are ca obiect, după codul nostru de comerț:

a) produsele solului — producte —, cari servesc ca alimente oamenilor și animalelor;

b) titlurile de credit circulând în comerț, adică documente necesare pentru exercitarea drepturilor încorporate în ele: obligațiuni ale Statului, județelor, comunelor, creditelor funciare, acțiuni și obligațiuni ale societăților pe acțiuni, etc.

Este o cestiune de fapt dacă un anume titlu de credit circulă sau nu în comerț. Se poate ca un titlu de credit să nu fie cotate la bursă și totuși să circule în comerț.

c) mărfuri, adică celelalte bunuri economice mobile, cari pot fi cumpărate spre a le revinde, și cari nu sunt produse nici titluri de credit circulând în comerț.

Înțelesul economic al cuvântului „marfă” cuprinde și produsele, precum și titlurile de credit. Prin marfă înțelegem orice bun economic mobil, destinat schimbului. Și deaceia cu drept s'a zis că cumpărarea comercială este orice cumpărare de mărfuri cu intențiunea de a le revinde.

Cumpărarea comercială nu poate purta asupra unui imobil. Cumpărarea de imobile cu intențiunea de a le vinde sau închiria — intențiune de speculațiune — este un act civil.

Legiuitorul român a enumerat ce bunuri pot forma obiectul unei cumpărări comerciale. El nu a reprodus dispozițiunea din art. 3 al codului de comerț italian, după care sunt acte comerciale și cumpărările și revanzările de bu-

nuri imobile, când au fost făcute cu scop de speculațiune comercială.

Dacă știm ce obiect poate să aibă o cumpărare comercială și că deosebirea între o cumpărare civilă și una comercială stă în intențiunea de a revinde sau de a închiria, trebuie să mai arătăm cari sunt condițiunile de îndeplinit ale acestei intențiuni.

Intențiunea de revindere sau de închiriere trebuie:

a) să existe în chiar momentul cumpărării. În momentul, când cumpăr, trebuie să am intențiunea de a revinde. Dacă am cumpărat un lucru pentru uzul meu și numai după ce l-am cumpărat, mi-a venit ideea de a-l vinde, cumpărarea nu este un act de comerț, căci ea nu a fost săvârșită cu gândul de speculațiune;

b) să fie principală, nu accesorie. Trebuie ca în ce privește obiectul ce-l cumpăr, să am intențiunea să-l revând, să-l speculez. Intențiunea de speculare trebuie să cadă în principal asupra bunului cumpărat. Cu alte cuvinte, putem spune, că obiectul trebuie cumpărat, socotindu-l ca ca o marfă. Intențiunea de a revinde nu este principală, dacă eu, viticultor, cumpăr sticle, în cari să-mi vind vinul. Cumpărarea de sticle va fi comercială, când eu le voi cumpăra spre a le revinde goale: atunci intențiunea de a revinde poartă în principal asupra sticlelor; în cazul sticlelor pentru podgorean, există o intențiune de vânzare, dar accesorie: intențiunea principală poartă asupra vinului din propria vie, vânzare ce nu constituie un act de comerț;

c) să fie manifestată, adică intențiunea de a revinde să poată fi cunoscută de toate părțile contractante. Dacă cineva cumpără un obiect și ține secret față de contractantele lui intențiunea, ce o are de a revinde acel obiect; el nu poate pretinde că actul este comercial, nu poate purta persoana, care i-a vândut bunul, înaintea instanțelor comerciale și nu-i poate aplica nici celelalte dispozițiuni ale codului de comerț în materie de obligațiuni.

Intențiunea de a revinde sau închiria, poate rezultă

din declarațiunile cumpărătorului în cursul tratativelor, din cuprinsul actului cât și în mod implicit. Așa, dacă cumpăr 5 vagoane cu bumbac, nu mai trebuie să spun, că cumpăr cu intențiunea de a revinde. Dacă cel care cumpără mărfuri este un negustor, de prisos să declare că cumpără spre a revinde.

Când legea cere intențiunea de revindere în momentul cumpărării, înțelege că o cumpărare comercială implică ideea de speculațiune, de câștig, deaceea nu ne putem uni cu părerea profesorului *Vivante* (Vol. I, ed. 5-a, n. 38), care susține, că este o cumpărare comercială și atunci când cel ce cumpără are intențiunea de a revinde cu prețul de cost (ex. Statul în caz de foamete).

Cumpărarea este enumerată în art. 3 ca acea operațiune eminentamente comercială, deci nu ca act filantropic. Se poate însă ca cel ce cumpără să aibă intențiunea de a revinde sub cost spre a lovi în concurență; dar și în acest caz, ideea de speculațiune, de câștig prezidă în momentul contractării, căci după înfrângerea concurenței, câștigul este mai asigurat ca oricând.

28. — 2°. Vânzare comercială. — Vânzarea este comercială, atunci când obiectul, ce se vinde a fost cumpărat cu intențiunea de revânzare. Vânzarea comercială este realizarea intențiunii avute în momentul cumpărării. Mai putem spune, că vânzarea este comercială, când ea a fost precedată de o cumpărare comercială. Ea are ca obiect: produse, mărfuri, titluri de credit circulând în comerț, întocmai cași cumpărarea comercială.

La fel cu vânzarea este tratată închirierea precedată de o cumpărare comercială. Exemplu: cumpăr o mașină de treerat pentru a o închiria locuitorilor dintr'o anumită comună. Este un act comercial cumpărarea mașinei, dar e comercială și închirierea ce urmează acestei cumpărări.

29. — 3°. *Alte dobândiri cu titlu oneros cu intențiunea de a vinde sau închiria.* — Deși legea vorbește numai de cumpărarea cu intențiunea de a revinde sau închiria, aceeași rațiune ne face să spunem, că este un act de comerț orice dobândire cu titlu oneros (exemplu: primirea în plată a unui bun mobilier) cu intențiunea de a-l revinde sau a-l închiria; precum și închirierea făcută cu intențiunea de a subînchiria. Deasemenea, este un act obiectiv de comerț, când în loc de cumpărare, avem un contract de schimb, și când cel ce primește lucrul în schimb, are intențiunea de a vinde sau închiria acel bun.

30. — 4°. *Acte și fapte juridice făcând parte din anumite întreprinderi.* — Codul de comerț în art. 3 enumeră o serie de acte și fapte juridice socotite comerciale, pentru motivul că fac parte dintr'o organizație economică, denumită *întreprindere*.

Cași cuvântul „comerț”, cuvântul „întreprindere” are un înțeles economic și un înțeles juridic. Din punct de vedere al economiei naționale, prin întreprindere înțelegem un organism economic, în fruntea căreia se află o persoană, numită întreprinzător, care combină forțele naturii cu capitalul și munca proprie și a altora în scop de a produce bunuri economice. Întreprinderea poate fi industrială, dar și comercială, deoarece și comerțul este o activitate productivă, întrucât el mărește utilitatea — valoarea — lucrurilor. A produce nu înseamnă a crea ceva din nimic, ci a mări utilitatea lucrurilor prin activitatea omenească. Din această cauză, activitatea comercianților — în înțeles economic de mijlocitori între industriași extractivi și manufacturieri de o parte și între consumatori de altă parte — este productivă.

Rolul întreprinzătorului în economia națională este de a-și procura dela alții, în totalitate sau numai în parte, factorii necesari producțiunii; de a combina de așa fel acești factori, încât el să obțină un cât mai mare profit.

Prin „întreprindere” înțelegem în dreptul comercial un organism economic, în fruntea căruia se găsește întreprinzătorul, al cărui risc consistă în combinarea celor 3 factori ai producției, de care el dispune sau pe cari și-i procură dela alții; însă uneori riscul lui consistă în punerea în joc a capitalului său sau a altora; alteori numai a muncii sale sau și a altora; iar alte dăți în punerea în joc a capitalului și a muncii proprii ori procurate dela alții. Ne vom convinge de acest lucru, când vom vorbi de fiecare întreprindere în parte.

Când legiuitorul ne spune că sunt fapte de comerț obiective anume întreprinderi, înseamnă că toate actele și faptele juridice, săvârșite de întreprinzător în exercitarea întreprinderii sale, au caracterul comercial. Întreprinderea dă naștere la un complex de acte și fapte juridice: declarații unilaterale de voință, contracte, quasi-contracte, quasi-delicte. Toate aceste acte și fapte, sunt socotite acte și fapte de comerț obiective.

Să vedem, cari întreprinderi sunt comerciale după codul de comerț român.

31. — 4°. a. Întreprinderile de construcțiuni. (art. 3. No. 8). — Sunt comerciale toate actele juridice și faptele juridice derivând dintr’o întreprindere, care are drept obiect construcțiuni de edificii publice și private, de săpături, canaluri, căi de comunicații, tuneluri, etc. Intr’un cuvânt, ori de câte ori vom avea organizare economică și tehnică pentru a face lucrări asupra imobilelor, vom spune că ne găsim în fața unei întreprinderi de construcțiuni; indiferent dacă întreprinzătorul procură sau nu materialele; indiferent dacă întreprinderea are drept obiect una sau mai multe construcțiuni.

Codul de comerț italian din 1865, cerea ca întreprinzătorul să procure chiar el materialele, fără de care nu se putea vorbi de întreprindere cu caracter comercial. Pentru a învedera în ce spirit a redefinit textul noul legiuitor

italian din 1882, când a eliminat condițiunea ca întreprinzătorul să procure materialele, este destul să reproducem observațiunea făcută de către Camera de comerț din Parma:

„Întreprinderile de fabricațiuni¹⁾ și construcțiuni cer uneori din partea întreprinzătorului procurarea materialelor; dar alteori nu e nevoie de acest element, atunci când, spre exemplu, este vorba de a construi obstacole sau drumuri, de săpături, de tăieri de canale, și altele asemenea; aceasta nu însemnează însă, că ar fi mai puțin comercială natura întreprinderii, care se desfășoară prin riscare de capitaluri, prin întrebuițarea în proporțiuni mai mari sau mai mici a muncii altora, în scop de a câștiga asupra diferențelor de prețuri și prin folosirea cunoștințelor proprii și a activității proprii, precum și a activității altora”²⁾.

Prin urmare, la o întreprindere de construcțiuni, putem avea pe întreprinzător furnizând el materialele și riscând capitaluri, prin combinarea acelor materiale cu munca celor ce vin cu brațele, cu munca și priceperea proprie. Dar putem avea un întreprinzător, care, primind materialele dela persoana pentru care se construște, speculează asupra salariilor muncitorilor întrebuițând capital, pricepere și activitate proprie.

Sunt acte de comerț obiective toate operațiunile încheiate de întreprinzător: contractele încheiate cu proprietarul fondului; cu furnitorii de capitaluri, cu furnitorii de materiale, cu lucrătorii și oamenii tehnici, etc. Fapte de comerț obiective sunt și celelalte obligațiuni ce nasc cu ocaziunea întreprinderii, cum sunt obligațiunile isvorite din

1) Codul italian vorbește în art. 3, No. 7, de „întreprinderi de fabricațiuni și construcțiuni”, pe când legiuitorul român prevede în art. 3, No. 8, întreprinderile de construcțiuni; iar la No. 9, întreprinderile de fabrici, de manufactură și imprimerie.

2) *Bolaffio*, Codice di Comercio Commentato, ed. 5-a, vol. I, n. 42.

quasi-delicate (exemplu: accidente datorite culpei întreprinzătorului).

32. — 4°. b. Întreprinderile de fabrici, de manufactură și imprimerie (art. 3. Nr. 9). — Dreptul comercial și-a întins domeniul, cuprinzând și activitatea industrială. Producțiunea, care constă din transformarea materiilor prime prin întrebuițarea mașinelor și brațele muncitorilor, este guvernată de codul de comerț. Această activitate industrială este împărțită în: întreprinderi de fabrici, în cari prevalează mașinele, instalațiunile tehnice; întreprinderi de manufactură, în cari prevalează munca celor salariați; întreprinderi de imprimerie, în cari mașinile și oamenii sunt întrebuițați pentru a tipări lucrări de științe, de literatură sau de artă, cu scopul de a le împrăști apoi în public.

Sunt acte obiective de comerț; toate actele prin care întreprinzătorul își procură materiile prime; toate actele prin care el își procură capitalul necesar; toate actele prin care întreprinzătorul își asigură colaborarea muncitorilor și a tehnicienilor; toate actele prin care se plasează produsele întreprinderii; toate obligațiunile isvorite din quasi-delictetele legate cu întreprinderea, etc. Într'un cuvânt, sunt fapte obiective de comerț toate actele și faptele juridice, ce nasc din exploatarea întreprinderilor de fabrici, de manufactură și imprimerie.

Întreprinderile agricole nu sunt cuprinse între întreprinderile comerciale; dar dacă pe un fond agricol se întemeiază o întreprindere manufacturieră sau o fabrică, cum ar fi o fabrică de zahăr, o fabrică de spirt, care să aibă o organizare proprie, cu un scop economic propriu, fără să se limiteze în a desface produsele solului unui proprietar, acea întreprindere este comercială.

33. — 4°. c) Întreprinderile de editură. (art. 3. No. 10). — Editorul are de obicei 3 feluri de raporturi de drept:

a) *Raporturi dintre editor și autorii operelor.* Aci avem *contractul de editură*, care este o convențiune bilaterală prin care o parte se obligă să predea celeilalte părți o operă spre a fi trasă în mai multe exemplare și apoi răspândită; iar cealaltă parte se obligă să tragă în mai multe exemplare și să răspândească opera, în numele său și pe socoteala sa. Opera poate fi o scriere, o lucrare muzicală sau un tablou artistic.¹⁾

Editorul poate încheia cu autorul un contract de comision de editură, care se deosebește de contractul de editură, prin aceea că editorul de data aceasta lucrează în numele său, dar pe socoteala autorului.

În fine, editorul poate conveni cu autorul la o asociație de editură, în virtutea căreia editorul lucrează în numele său, dar pe socoteala amândorora (a autorului și a editorului).

În Germania se socotește ca o faptă de comerț fundamentală și atunci când editorul este în acelaș timp și autorul, iar dacă editarea propriilor sale opere se exercită ca o profesiune (*gewerbmäsig*), în acest caz, autorul-editor este un comerciant.²⁾

În dreptul românesc, dacă un autor ar forma o întreprindere din editarea propriilor sale opere, vom spune că face operațiuni comerciale, și că e comerciant; căci legea nu cere altceva decât o întreprindere de editură, adică nu are în vedere o editură izolată și poate fără intenție de câștig, dar reglementează ca comercială, ori de câte ori editarea se exercită sub forma de întreprindere.

Credem că e o cestiune de fapt, când autorul ce-și editează singur opera sa, face un act izolat de editură sau din contră are o organizație economică în vederea unui câștig.

1) A se vedea: *Cosack*, Lehrbuch, 1922, p. 307; *Riezler*, în *Ehrenberg Handbuh* Leipzig, 1915, vol. V, 2, pag. 1 și urm.; *Staub*, 1921, § 1, n. 78.

2) A se vedea autorii mai sus citați.

Prof. Vivante este de părere că autorul nu face act de comerț când își editează opera sa. Și din modul cum d-sa se exprimă, ar rezulta că niciodată un autor nu ar putea fi socotit că poate organiza economiceste o întreprindere de editarea operilor sale, căci „autorul nu face un act de intermediar între producători și consumatori.¹⁾).

Această concepțiune a întreprinderii, din punct de vedere al art. 3 cod. com., este greșită. Noi am arătat mai sus că este o întreprindere în sensul codului comercial, ori de câte ori avem o organizațiune economică în care, în vederea împărțirii unui câștig, se riscă sau numai munca; sau numai capital, sau și muncă și capitalul. La întreprinderile de editură, organizația economică are ca scop a pune la dispoziția publicului operile tipărite, produsele geniului uman.

Tot după aceleași criterii ne vom conduce și în cazul editării unui ziar, atunci când proprietarul lui este acela care îl editează: dacă editarea ia caracterul de întreprindere, avem o faptă de comerț.

De obicei se spune că publicațiunea unui ziar nu are caracter comercial, atunci când proprietarul se servește de această publicațiune spre a răspândi cunoștințele proprii despre știință, artă, religie, etc. Când însă publicațiunea ia proporțiile unei întreprinderi comerciale: cu colaboratori împărțiți în specialități, capital străin, mașini, etc.; atunci avem un fapt de comerț.²⁾

b) Raporturile dintre editor și imprimerii, în scop de a trage în mai multe exemplare opera;

c) Raporturile de drept născute din răspândirea exem-

1) *Vivante*, n. 72. În acelaș sens: *Navarrini*, Trattato elem. I, n. 43; *Thaller*, Traité élém., n. 22. Contra, *Montessori*, Il concetto di impresa negli atti di commercio, dell art. 3 c. com., în Riv. di dir. commer. 1912, I, p. 428; *De Gregorio*, Natura giuridica del contrattodi edizione, în Riv. di dirr. comm. 1910, I, p. 970.

2) Conf. *Vivante*, ed. 5-a n. 72, cu jurisprudențe citate.

plarelor imprimate (raporturi cu librării, cu agențiile de publicitate, cu comisionarii, etc.).

La o editură, poate lipsi primele raporturi de drept: cu autorii; de ex.: operele intrate în domeniul public; sau poate lipsi raporturile cu imprimeriile, de ex.: editorul are și tipografie; în fine, editorul poate singur răspândi publicațiile prin mijlocirea propriilor sale librării. De multe ori, editorii au tipografii și librării.

34. — 4°. d) Intreprinderile de librărie (art. 3. No. 10). — Aci intră toate operațiunile negoțului cu cărțile. Librarul care cumpără spre a revinde cărțile, face fapte de comerț și potrivit art. 3 No. 1 și 2; librarul care vinde cărțile în socoteala editorului oprind un comision, face fapte de comerț și potrivit art. 3 No. 7, însă în art. 3 No. 10, legiuitorul are în vedere toate operațiunile, tot ce se referă la întreaga întreprindere de librărie.

Nu numai librarul face fapte de comerț, dar și antiquarul, căci și el cumpără spre a revinde; nu îndeplinesc aceeași funcțiune cercurile de lectură. Dar aceia, cari nu ar vinde cărțile ci le-ar da în împrumut? Vom decide că fac fapte de comerț, dacă cumpărarea cărților a făcut cu intențiunea de a le da cu chirie. (art. 3 No. 2).

35. — 4°. e) Intreprinderile de vânzarea obiectelor de artă (art. 3. No. 10). — La librărie, librarul vinde produsul intelectual al altuia: cartea; la comerțul de obiecte de artă, art. 3, No. 10 cere ca un altul decât artistul să vândă produsele artei sale.

Intreprinderea de vânzarea obiectelor de artă, nu figurează în enumerarea articolului 3 din codul de comerț italian. Ea a fost luată de legiuitorul român din § 272 al codului de comerț german din 1861, care vorbea de „operațiuni ale comerțului de cărți sau ale comerțului de obiecte de artă”.

36. — 4°. f) *Intreprinderile de transporturi de persoane sau de lucruri pe apă sau pe uscat.* (Art. 3, No. 13). — Intreprinderile de acest fel, sunt fapte obiective de comerț, chiar dacă sunt exploatate de Stat, județ și comună. Bineînțeles, că Statul, județul și comuna nu devin comercianți, totuși faptele lor de natură comercială sunt supuse codului comercial.

Se discută dacă serviciul poștelor, telefoanelor și telegramelor este de natură comercială.

Creдем că în intențiunea legiuitorului, nu a fost să dea caracter comercial unui serviciu care este condus numai de Stat și care are drept obiect transportarea nu a lucrurilor, ci a corespondenței fără intențiune de speculă. Legea a avut în vedere transporturile de persoane sau de lucruri, deoarece aceste transporturi pot fi exploatate de indivizi, de societăți și de persoane morale. Dar poșta neputând-o, după sistemul din toate statele, conduce decât Statul, socotim că am merge mai departe de rostul n. 13 al art. 3, dacă am zice că e o faptă de comerț.

Și pentru că serviciul poștal nu este condus negustorește, nu este faptă comercială nici transportarea micilor pachete, ce în mod accesoriu efectuează acest serviciu de stat. ¹⁾

Intreprinderile de transport sunt fapte de comerț, fie că transportul se face pe uscat, pe mare sau pe alte ape (fluvii, lacuri).

Instanța de fond este suverană a aprecia când transportul este executat de un simplu hamal sau muncitor, (căruțaș, camionar, etc.), și când de o întreprindere. Dacă transportul e făcut de un muncitor, avem în acest caz, o locațiune de muncă; dacă e făcut de o întreprindere, numai atunci este de natură comercială.

Aplicând principiile enunțate mai sus și anume că în-

1) Conform: *Vivante*, ed. 5-a, n. 83; *Franchi*, n. 58; contra, *Bolaffio*, Codice di commercio, ed. 5-a, n. 63.

treprinderile de transport sunt comerciale, chiar dacă aparțin Statului, fără ca prin aceasta Statul să devie comerciant, Inalta Curte de Casație, S. I, prin deciziunea din 10 Noembrie 1922 (*Curierul Judiciar*, 1922, p. 712), a decis că legea din 14 Aprilie 1922, atunci când fixează un spor de 5 ori chiria pentru prăvălii, nu se aplică și Direcțiunii C. F. R. pentru biurourile sale în imobilele luate cu chirie, deoarece „Direcțiunea Generală C. F. R. fiind o instituțiune de Stat, menită a satisface trebuințe generale, indiferent de caracterul comercial al contractului de transport — ea nu poate fi considerată că face parte dintre comercianții și industriașii pe care i-a avut în vedere legea în discuțiune, când a vorbit de prăvălii și căroră, ținându-se seamă de câștigurile mari ce realizează, le-a impus plata unei chirii mai mari, — aceia care ar reprezenta de cinci ori chiria din 1916”.

37. — 4°. g) *Intreprinderile de spectacole publice*. (Art. 3, No. 6). — Intreprinzătorul — impresarul — de spectacole publice, speculează pe de o parte asupra curiozității publicului — procurându-i distracțiuni —, iar pe de altă parte speculează asupra muncii și abilității altora (a artiștilor în deosebi). El este un intermediar între artiști și public.¹⁾

Actele întreprinderii sunt variate. Unele tind la prepararea spectacolului: contractele cu autorii, cu artiștii, cu agențiile de publicitate; altele tind la adunarea mijloacelor financiare și încasarea publicului: contracte de subvențiuni, de abonamente, etc.²⁾

Intreprinzătorii de spectacole publice pot fi chiar artiștii. Și în acest caz întreprinderea este de natură comercială, deoarece avem o organizare economică, unde se riscă capital și muncă.

¹⁾ Navarrini, ed. 2-a, Nr. 59.

²⁾ Vivante, ed. 5-a n. 71.

38. — 40. h) *Intreprinderile de comisioane, agenții și oficiuri de afaceri.* (art. 3 n. 7). — Și aici legiuitorul nu a privit distinct un fapt, adică un singur act de comision, sau de mijlocire, ci o organizație economică având de scop înlesnirea tranșacțiunilor prin intermediul unui întreprinzător: comisionar, agent, oficiu de afaceri.

Este indiferent dacă tranșacțiunile făcute, prin intermediul întreprinzătorului sunt de natură civilă sau comercială: ori de câte ori este o afacere de comision, agenție, încheiată de o întreprindere de comision sau agenție, are caracterul comercial, chiar dacă se referă la afaceri civile, legea preocupându-se numai dacă avem o întreprindere. Cu totul altfel este atunci când lipsește întreprindere și avem o mijlocire izolată sau un comision izolat: atunci mijlocirea (samsaria) sau comisionul, va fi comercial, dacă se referă la o faptă comercială.¹⁾

Intreprinderea de comisioane are de scop tratarea afacerilor pe contul comitentului, dar pe numele comisionarului. Chiar și o singură afacere de comision este comercială dacă tratarea se face pentru o faptă de comerț (art. 405 c. com.).

În ce privește agențiile și oficiurile de afaceri (*officina contractuum*), legea nu ne dă o noțiune precisă și a lăsat ca practica să arate când ne găsim în fața unor întreprinderi de acest soi.

În general, caracteristica acestor întreprinderi este că înlesnesc încheerea de convențiuni sau chiar numai procurarea de informațiuni²⁾, sau capitaluri (finanțarea întreprinderilor industriale). Convențiunile pot fi extrem de variate: asigurări; împrumuturi; vânzări de case, moșii, închirieri de apartamente; afișajuri, etc.

Credem că și întreprinderile de comisioane, agenții și oficiuri de afaceri, spre a fi comerciale, trebuiesc să

1) Vezi *Vivante*, ed. 5 a n. 82; *Franchi*, p. 118.

2) A se vedea: *Di Nicola*, Le agenzie d'informazioni commerciali e la loro responsabilità civile, in *Riv. di dir. comm.* 1904, I, 345.

se execute în scop de câștig, indiferent unde merge acel câștig.¹⁾

39. — 4°. i) Intreprinderile de furnituri. — În acest fel de afaceri, întreprinzătorul se obligă, ca pe un preț mai dinainte fixat, să presteze servicii sau să predeă obiecte mobile în plină proprietate sau numai în folosință, la termene determinate, de obicei periodice.

Pentru ca furnitura să fie faptă de comerț, se cere: a) o întreprindere; b) obligația de a presta servicii sau a predă obiecte mobile în plină proprietate sau folosință; c) la termene diferite, sau în mod periodic. Dacă predarea se face la un singur termen, nu e furnitură, ci vânzare. Este neapărat nevoie să existe o curgere de vreme între încheierea contractului și fixarea prețului și între prestarea serviciilor și a lucrurilor, cari prestări, cum am spus, să se facă la diferite date.

Astfel, când cineva își ia angajamentul către administrația unei fabrici de a procură alimente lucrătorilor, în mod periodic, la termene fixate și pe un preț mai dinainte determinat, acest angajament este o adevărată întreprindere de furnituri, pe care codul comercial o consideră ca fapt de comerț; și s'a decis că, în caz de judecată, termenul de apel cătă a fi cațculat conform art. 904 cod. com., chiar dacă prima instanță a fost Tribunalul civil. — Apel Galați, S. II, 14 Iunie 1901, *Dreptul*, 1901, pag. 779.

40. — 4°. j) Operațiuni de bancă și schimb. — Banca este o întreprindere comercială, care adună capitaluri pentru a le distribui în mod sistematic prin operațiuni de credit. Ea își procură capitaluri prin diferite operațiuni pasive și distribuie capitalurile clienților, prin operațiuni active²⁾.

Nu există o noțiune fixă, invariabilă a operațiunilor

1) Contra: *Vivante* ed. 5-a n. 82; însă conform: *Franchi*, p. 114-120.

2) *Vivante*, ed. 5-a n. 53.

de bancă. Dacă o operațiune este sau nu, de bancă, depinde de evoluțiunea economică dela un moment dat, la care au ajuns băncile¹⁾. Ca principiu, putem spune că, sunt fapte de comerț, toate operațiunile active (împrumut pe credit personal, pe gaj de titluri, de mărfuri, scont, onorări de giruri, etc.), și pasive (scontarea portofoliului, depozitele de diverse feluri, operațiuni de emisiuni și plasări de acțiuni, etc.).

Operațiunile ce obiciniuit sunt făcute de o bancă, pot fi făcute și de persoane ce nu sunt bancheri? *Vivante*, crede că da; noi socotim că legiuitorul nu a voit acest lucru, când a zis „operațiuni de bancă”, ci a voit să dea calitatea de fapte de comerț, tocmai ținând seama că băncile sunt intermediari între capitaliști și cei cari au nevoie de capitaluri; deci rațiunea legii stă tocmai în existența unei întreprinderi, care exercită anume operațiuni. O operațiune este sau nu de bancă, după cum este exercitată sau nu de o întreprindere bancară. Un împrumut poate fi faptă de comerț, dacă este acordat de o bancă, și faptă civilă, dacă este acordat de o persoană ce izolat dă cu împrumut.²⁾

Legiuitorul român s'a inspirat nu numai dela codul italian, dar și dela art. 272 codul cel vechi german, azi încă în vigoare în Austria, care la No. 2 prevede pe lângă operațiunile bancherilor și pe cele de schimb: „die Bankier-und Geldwechselschäfte”.

41. — 4°. k) *Asigurările* (art. 3. n. 17, 18). — În enumerarea pe care legea o face în art. 3, se prevăd și asigurările chiar mutuale în contra daunelor și asupra vieții. Legiuitorul a ținut să arate anume că sunt fapte de comerț și asigurările chiar mutuale contra riscurilor navigațiunii (n. 18).

1) *Staub-Pisko*, art. 272 § 8.

2) În acest sens: *Arcangeli*, Riv. di dir. comm., 1904, I, p. 38. Este explicit codul comercial austriac, art. 272; codul german, art. 1 și 343; cod. ungar, 259.

Asigurările au de scop ca adunând sume importante, însă prin contribuțiuni mici dela multe persoane, și pe via teritoriu întins, să formeze un fond, din care să se despăgubească aceia cari ar fi sinistrați sau să achite anumite sume, la determinate evenimente din viața persoanelor.

Sumele plătite de către asigurați se numesc prime.

Asigurarea se zice că este mutuală, când asigurații se asociază spre a împărți între ei anumite riscuri. De ex., în caz de incendiu, toți asociații contribuiesc, într'o proporțiune mai dinainte fixată, spre a despăgubi pe tovarășul sinistat.

Asigurările sunt sau contra daunelor, sau asupra vieții.

Asigurarea contra daunelor are ca scop, repararea pagubelor suferite din cauza unor anumite întâmplări (incendiu, grindină, etc.); asigurarea asupra vieții nu are caracterul de despăgubire, ci are drept scop plata unei sume la împlinirea unor evenimente prevăzute din viața unui om: căsătoria, majoritatea, moartea, etc.

De asigurare, ca fapt de comerț, ne vom mai ocupa, cu ocaziunea art. 6 cod. com.

Este de reținut că în vechiul cod comercial german, cași în codul austriac (art. 271), sunt excluse dintre faptele de comerț obiective, asigurările mutuale.

În codul comercial ungar, care urmează de obicei aproape exact codul germano-austriac, în art. 258 prevede ca fapte de comerț: *întreprinderile de asigurări*.

Codul ungar ține seamă de economia asigurărilor și bine face când spune precis, că trebuie să fie vorba de o „întreprindere”, deci nu e suficient o asigurare izolată. O asigurare izolată este azi necunoscută. Se întâlnește în vechime: ea eră o adevărată prinsoare.

Din textul ungar s'a șters cuvintele de „pe prime”, deci ar intra și asigurările mutuale, căci și acestea sunt întreprinderi de asigurări.

§ 8. A treia grupă: Fapte de comerț obiective din cauza unui raport de dependență (accesorii)

42. — *Ce înțelegem prin acest raport de dependență (accesoriu).* Sunt fapte declarate de codul comercial, ca fapte de comerț din cauza unui raport de dependență dintre acele fapte și alte operațiuni, prevăzute de lege ca operațiuni comerciale. Sunt fapte de comerț, prin urmare, datorite unui raport de accesoriu, față de alte operațiuni principale. Din această categorie a faptelor de comerț accesorii, fac parte următoarele operațiuni, fără ca enumerarea pe care o vom face să fie limitativă:

43. a) Mijlocirea în afacerile comerciale. — Am văzut mai sus (n. 38), ce înțelegem prin întreprindere de comisionare și am văzut cum comisionarul își exercită activitatea pentru încheierea de convențiuni. Am văzut deasemenea ce înțelegem prin întreprinderile de agenții și oficiuri de afaceri. Să vedem acum, ce înseamnă mijlocirea propriu zisă, sau, cum se denumește în limbajul curent, sămsăria în afaceri comerciale. O sămsărie, o mijlocire, nu cade sub domeniul codului comercial, decât dacă afacerea mijlocită este un act obiectiv de comerț. Samsarul, mijlocitorul, este o persoană, care intervine între cumpărător, bunăoară, și vânzător, și prin această intervenție, el înlesnește ca părțile prin concesiuni să încheie contractul.

Activitatea samsarului, mijlocitorului, are drept țintă tocmai să ducă la încheierea unui contract, a unei operațiuni juridice. Dacă mijlocitorul înlesnește încheierea unei operațiuni, care este de natură civilă, mijlocirea este un act civil. Un samsar, care se ocupă de vânzarea unei moșii sau a unei case, face un act civil, de oarece toate vânzările, toate cumpărările și toate operațiunile asupra imobilelor nu intră în domeniul dreptului comercial; ele sunt lăsate dreptului civil. Dar dacă un mijlocitor a intervenit și înlesnește cumpărarea unor titluri de credit, cari circulă în comerț, când cel ce cumpără are intențiunea

de revindere, operațiunea este comercială. Dacă intervine la o vânzare sau cumpărare comercială a unei mărfi oarecare, mijlocirea este o operațiune comercială, pentrucă este strâns legată de o altă operațiune comercială.

Prin urmare, se înțelege foarte ușor de ce mijlocirea este o faptă obiectivă de comerț în această împrejurare. Ea intră într'o subdiviziune, — făcută nu de lege, ci de doctrină, — în subdiviziunea actelor accesorii, cari sunt declarate comerciale, pentrucă sunt intim legate de un alt act, de o altă operațiune, enumerată în codul comercial, ca fiind o faptă obiectivă de comerț.

2) 44. b) Depozitul pentru cauză comercială. — A doua faptă obiectivă de comerț, prin teoria accesoriului, este depozitul pentru cauză comercială. Am văzut că depozitele în magazinele generale sunt fapte obiective de comerț, fără ca să mai fie nevoie de îndeplinirea vreunei condițiuni. Depozitele, făcute în alte locuri, decât în dăcuri, antrepozite sau magazinele generale, nu constituiesc fapte obiective de comerț, decât dacă depozitul are o cauză comercială, fie pentru deponent, fie pentru depozitar, fie pentru ambele părți. Dacă deponentul, cu ocazia unei cumpărări de marfă dintr'o altă localitate, dispune ca până când marfa va fi transportată, să fie depozitată în localitatea de unde a cumpărat, depozitul acesta are o cauză comercială, deci teoria accesoriului se aplică. Vom vedea că toate operațiunile făcute de un comerciant, sunt socotite ca fapte de comerț. Prin urmare, când deponentul sau depozitarul va avea calitatea de comerciant, se presupune că depozitul se referă la comerț și operațiunea este comercială. Dar atunci depozitul va fi act de comerț subiectiv. El este faptă obiectivă de comerț numai când se dovedește cauza comercială a lui.

X 45. c) Cumpărările și vânzările de părți sau de acțiuni ale societăților comerciale. — Ne vom ocupa în curând cu societățile comerciale. De pe acum trebuie să știm, că

sunt mai multe feluri de societăți comerciale: societăți în nume colectiv, societăți în comandită, societăți anonime. Societățile în comandită, pot fi societăți în comandită simplă sau pe acțiuni. La societățile în nume colectiv și la cele în comandită simplă, capitalul este împărțit în părți inegale, dar pot fi și egale. Diviziunile se numesc părți sociale, cari însă nu sunt reprezentate prin titluri de credit. La societăți anonime, precum și la societăți în comandită pe acțiuni, capitalul este împărțit în porțiuni de o egală valoare și reprezentate prin titluri circulabile în comerț, denumite *acțiuni*. Vasăzică pe de o parte sunt părțile sociale, pe de alta acțiunile. Dar codul nostru de comerț mai prevede că o societate anonimă, în afară de societatea anonimă pe acțiuni, mai poate fi și societate anonimă pe cote. Capitalul unei societăți anonime, al unei societăți în care asociații nu răspund decât cu ceea ce au adus în societate, poate fi împărțit nu numai în părți egale, reprezentate prin titluri circulabile în comerț, prin acțiuni, dar capitalul poate fi împărțit și în părți egale și inegale, cari să nu fie reprezentate prin titluri circulabile în comerț, și în acest caz avem societăți anonime pe cote. Inșă acest fel de societăți anonime pe cote există numai teoretic, sunt prevăzute numai de codul comercial; în viața reală nu există asemenea societăți anonime.

Să revenim la actele obiective de comerț, cari consistă din cumpărarea și vânzarea de părți sociale sau de acțiuni ale societăților comerciale. Când se cumpără o marfă sau un titlu de credit, care circulă în comerț, am văzut că codul comercial cere ca cumpărarea să fie făcută cu intențiunea de revindere. Când se cumpără părți sociale sau acțiuni de ale unei societăți, codul comercial nu mai cere, ca acea cumpărare să fie făcută cu scop de revânzare, precum, deasemenea, când se vinde o acțiune, sau o parte socială, nu se mai cere condițiunea ca vânzarea să fie precedată de o cumpărare comercială. Care este rațiunea acestei deosebiri între vânzarea și cumpărarea

obicinuită și vânzarea și cumpărarea de părți sau de acțiuni de ale societăților comerciale? Rațiunea nu poate fi alta, decât că cumpărarea și vânzarea de părți sociale sau de acțiuni, sunt contracte, cari se referă, cari sunt într-o dependență de un contract de societate, de o persoană juridică, de o entitate economică, de natură specifică comercială. O societate comercială, din momentul în care se înființează, este un comerciant. Ea are o existență limitată în a face operațiuni de comerț. Cel ce subscrie acțiuni la o societate comercială, se leagă de societate și riscurile societății vor fi și ale lui; el va câștiga sau va pierde, după cum și societatea va câștiga sau va pierde din operațiunile pe cari le face. Dacă o persoană cumpără mai târziu, în timpul funcționării societății, acțiuni sau părți sociale, nu contribuie la nașterea unei persoane, destinată comerțului, dar: aceea persoană își leagă o parte din patrimoniul de soarta acestei societăți. Și dacă vinde părți sociale sau acțiuni, este că această persoană înțelege să pună pe o altă persoană în locul ei, care să sufere mai departe riscurile acestui comerciant: societatea. Iată motivele, pentru care am prevăzut cumpărarea și vânzarea de acțiuni și părți sociale printre actele obiective de comerț prin teoria accesoriului.

Legea noastră prevede numai cumpărările și vânzările de părți sociale și de acțiuni, dar noi vom adăoga și gajările de părți sociale și de acțiuni, deoarece, atunci când cineva împrumutând, — primește gaj acțiuni sau părți sociale — înțelege ca prin garanția ce primește, să-și lege o parte din patrimoniul lui de soarta și riscurile, ce le-ar putea avea această societate comercială.

Mai mult, doctrina pentru aceleași motive, enumără printre actele obiective de comerț și contractele de consorțuri bancare sau financiare, cari nu urmăresc altceva, decât înființarea de societăți, lansarea de societăți, ori mărirea capitalului, pentruca o societate deja existentă, să-și poată îndeplini mai cu succes obiectul social.

46. d) *Contul curent și cecul*. — Contul curent și cecul sunt fapte obiective de comerț, spune codul comercial, dacă au o cauză comercială.

Ce înțelegem prin cont curent și prin cec? Contul curent este un contract prin care 2 persoane se leagă de a-și acorda una alteia credit pentru rimesele, ce și le vor face în mod reciproc, iar creditoare nu va fi decât acea persoană, care la închiderea contului, va reeși din diferența între credit și debit, că are de primit o sumă de bani. Prin urmare, atât timp cât funcționează contul, nu se poate vorbi de creditor. Creditor nu va fi decât acela, în favoarea căruia se va aplecă, la încheiere, balanța dintre credit și debit.

Când avem un contract de cont curent, contractanții nu vor achita imediat creanțele ce se nasc din diferitele raporturi de drept, intervenite între ei, ci sumele corespunzătoare se trec în cont. Se creditează cel care are de primit, se debitează datornicul; iar la închiderea contului, se va face balanța între credit și debit. Debitor va fi acela în defavoarea căruia se va aplecă balanța.

Contul curent dintre comercianți este o faptă de comerț, dar această faptă de comerț este subiectivă. Nu ne-am ocupat încă de acte subiective, — ne vom ocupa de ele, cum ne ocupăm acum despre actele obiective — și vom vedea că legea presupune că toate actele, făcute de un comerciant, se presupun că se referă la comerțul lui. Pentru comercianți, contul curent este o faptă de comerț subiectivă, și ne rezervăm dreptul de a explica mai de aproape acest lucru, când vom trata despre actele și faptele de comerț subiective. Pentru necomercianți, — aceasta ne interesează deocamdată, — contul curent este o faptă de comerț, dacă convențiunea încheiată între cele 2 persoane are o cauză comercială. O persoană însărcinează pe o alta să facă o serie de fapte de comerț, fără ca vreuna din ele să fie comerț: să cumpere și să vândă anumite mărfuri. Din aceste raporturi și în special din cauza raportului de

vânzare-cumpărare comercială, se încheie între părți un contract, ca plățile și încasările să se facă de așa fel, încât să se treacă creditul și debitul ambelor persoane în câte o coloană, astfel ca la închiderea conturilor, să rămână creditor și debitor, acela pe care-l va arăta compensarea partidelor. Contul curent, în exemplul dat, are o cauză comercială isvorită dintr-o cumpărare-vânzare comercială.

Cecul. — În afară de contul curent, codul comercial mai enumără și cecul. Cecul este un titlu de credit, un document în virtutea căruia o persoană poate dispune de o sumă de bani ce are la o altă persoană, fie pentru el, fie pentru un al treilea. La cambie, persoana care emite cambia se obligă să plătească o sumă de bani, sau să dea ordin unei alte persoane să plătească o sumă de bani. La cec o persoană, care are o sumă de bani disponibilă, dispune de această sumă printr-un titlu care circulă foarte puțin timp, vom vedea, între 8 și 15 zile. Dacă am o sumă depusă la o bancă, pot eu singur să mă duc cu acest document, cu cecul ca să încasez suma. Dar pot să dau cecul și în favoarea unei alte persoane. Ei bine, când este vorba de necomercianți, cecul este o faptă obiectivă de comerț numai când are o cauză comercială, când dispun de această sumă în virtutea unui act comercial preexistent. Cecul se leagă cu o operațiune anterioară. Cecul este strâns legat de un alt raport juridic preexistent, în virtutea căruia trăgătorul cecului dispune de o sumă de bani. Și dacă acel raport anterior este o faptă obiectivă de comerț, cecul va fi și el o faptă de comerț obiectivă.

47. b) *Asigurarea de lucruri ori stabilimente cari sunt obiecte de comerț sau servesc comerțului.* — Am văzut, când ne-am ocupat de întreprinderi, că asigurările, chiar mutuale contra daunelor și asigurările asupra vieții sunt fapte de comerț, dar sunt fapte de comerț pentru întreprinzători, pentru asigurători. Pentru asigurat, contractul

de asigurare poate să fie civil sau poate să fie o operațiune comercială. Pentru ca asigurarea să fie o operațiune de comerț obiectivă pentru asigurat, trebuie ca lucrul asigurat să fie un obiect sau un stabiliment care să slujească negoțului. Pentru necomercianți asigurarea nu este o faptă de comerț decât dacă întâmplător ei au săvârșit o faptă obiectivă de comerț și obiectul a fost asigurat. Când cineva ar cumpăra spre revindere mărfuri și le asigură, asigurarea va fi o faptă obiectivă de comerț. Prin urmare, pentru asigurat, nu pentru asigurător, asigurarea trebuie să fie legată intim de o altă faptă de comerț obiectivă sau de un stabiliment comercial, pentru a lua caracter comercial. De aceea asigurarea pentru asigurat este o faptă obiectivă de comerț, datorită teoriei accesoriului.

48. f) *Mandatul, gajul și fidejusiunea*, sunt fapte de comerț accesorii. Acestea nu sunt enumerate în art. 3 cod com. și nici nu fac parte din actele prevăzute în art. 4. Legiuitorul ne arată însă când mandatul este comercial, în art. 374; iar despre gaj ne vorbește în art. 478.

Mandatul este o faptă obiectivă de comerț atunci când operațiunea ce trebuie să încheie mandatarul este o faptă obiectivă de comerț pentru mandante, nu pentru terțiu cu care mandatarul va încheia actul. Mandatul este comercial pentru că el este intim legat de operațiunile, pentru cari este însărcinat mandatarul să încheie. Și dacă actul juridic, ce se intenționează a se încheia prin mijlocirea mandatarului, va fi o faptă de comerț pentru mandante, mandatul este socotit comercial și cade sub prevederile codului comercial. O persoană dă mandat unei alte persoane să cumpere recolta de grâu a unui proprietar; mandatul este o faptă obiectivă de comerț ca accesoriu, deoarece cumpărarea pe care vrea s'o facă mandantele, este o faptă obiectivă de comerț, cumpărare cu intențiunea de a revinde. Pentru proprietar operațiunea este civilă, fiindcă recolta a rezultat de pe moșia sa. El nu avea recolta

cumpărată dela altcineva. Vasăzică avem în exemplul citat un mandat, care e o faptă obiectivă de comerț, deoarece operațiunea, ce voește mandantele să încheie prin mijlocirea mandatarului, este o operațiune comercială pentru el (mandante), deși pentru terțiul, cu care contractează actul este civil.

Dacă presupunem acum, că proprietarul unei moșii, însărcinează pe o persoană, ca să-i vândă recolta, mandatul nu are caracter comercial, mandatul va fi socotit civil, chiar dacă operațiunea pentru cumpărător, pentru neguțătorul, care cumpără recolta spre a o revinde, este, evident, o faptă obiectivă de comerț. Prin urmare, ceea ce dă caracterul de comercialitate mandatului, este operațiunea privită din punct de vedere al mandantului.

Pe lângă mandat spunem că măi sunt și gajul și fidejusiunea fapte de comerț, din cauza raportului de accesoriu. Gajul, amanetul, este un contract, prin care o persoană dă drept garanție unei obligațiuni, un bun determinat, un mobil corporal sau incorporal. Această convențiune de gaj este intim legată de obligațiunea pe care cineva o garantează prin gaj. Avem o convențiune accesorie, care urmează soarta principalului. Dacă obligațiunea, ce se garantează, este o obligațiune comercială, și gajul, această convențiune accesorie, va fi o faptă obiectivă de comerț.

Deasemenea chezașia, garantarea prin fidejusiune, — nu printr'o garanție reală, printr'un gaj sau printr'o ipotecă — poate fi civilă sau comercială, după cum obligațiunea este comercială sau civilă. Dacă cineva cumpără o marfă spre revindere și rămâne dator pentru plata prețului, și o terță persoană prin fidejusiune, garantează plata, obligațiunea fidejursorului este comercială, deoarece îndatorirea, ce fidejursorul și-a luat, este un accesoriu al obligațiunii principale, luată de cumpărător de a plăti prețul; ori obligațiunea principală fiind comercială și aceea accesorie va avea aceiași calificare: *accessorium sequitur principalem*.

49. *Faptele de comerț accesorii sunt o subdiviziune a actelor de comerț obiective.* — Sunt autori, cari prevăd, că faptele de comerț accesorii formează o categorie de sine stătătoare, alături de cele obiective¹⁾.

Noi am prevăzut faptele de comerț accesorii, ca făcând parte din categoria faptelor obiective de comerț. De ce? Pentru că faptele de comerț accesorii, cum sunt: depozitul pentru cauză comercială, contul curent, cecul, mandatul, gajul, sunt enumerate unele în art. 3 coroborat cu art. 6, iar pe altele — mandatul, gajul — legiuitorul le caracterizează, când tratează în parte despre fiecare contract. Prin urmare, legiuitorul când s'a găsit în fața unei operațiuni strâns legate de altă operațiune comercială, accesorie acesteia, aplică principiul: *accessorium sequitur principale*.

Nu este necesar să creem o categorie aparte de fapte de comerț: a faptelor de comerț accesorii, pentru că enumerarea făcută de noi este numai enunțiativă și nu limitativă, și deci rezultă, că ori de câte ori vom întâlni o operațiune, care va fi în strânsă legătură cu o altă operațiune și această dependență să fie la fel cu dependența faptelor ce le-am enumerat mai sus, însemnează că vom aplica aceeași teorie și vom spune că și aceste noi operațiuni sunt fapte obiective de comerț, prin teoria accesoriului.

§ 9. Fapte de comerț subiective.

50. *Cari sunt faptele de comerț subiective.* — Faptele de comerț se împart: în fapte obiective de comerț și fapte subiective de comerț. Această diviziune este nu numai principală, dar și singura reală.

Codul nostru de comerț are în principal un substrat obiectiv; codul de comerț este aplicabil unor operațiuni decretate de el ca fapte obiective de comerț pentru ra-

1) *Bolaffio*, Il codice di commercio commentato, ediția 5-a.

țiuni diferite și examinate de noi. Dar codul nostru de comerț mai are și un substrat subiectiv, căci el, după ce enumeră faptele obiective de comerț în art. 4, ne arată că în afară de acele fapte de comerț, se mai socotesc ca atare, toate obligațiunile și actele încheiate de un comerciant, dacă acele acte sau obligațiuni nu sunt de natură esențialmente civile sau dacă nu rezultă din însuși actul, că operațiunea este străină negoțului, că este o operațiune civilă. Legiuitorul s'a gândit, că un comerciant încheie cu ocazia comerțului său și alte multe operațiuni, operațiuni ce nu sunt enumerate în art. 3 cod. com. și cari trebuiesc totuși disciplinate la fel ca faptele obiective de comerț. Intreaga activitate juridică a unui comerciant, cu referință la comerțul său, trebuie să cadă sub domeniul codului comercial. Dacă legiuitorul ar fi spus pur și simplu: pe lângă actele enumerate în art. 3, mai sunt fapte de comerț toate actele cu referință la negoțul cuiva, ar fi produs o mare incertitudine, o nesiguranță, căci ar fi trebuit să se examineze în fiecare caz, dacă o faptă juridică sau un act juridic încheiat de către un comerciant, se referă sau nu la negoțul acestuia. Cel care ar fi contractat cu comerciantul, n'ar fi avut siguranța, că într'adevăr un act se referă sau nu la negoțul său în orice caz ar fi fost un risc pentru multe persoane, cari s'ar fi găsit în imposibilitate de a face o analiză mai amănunțită pentru a ști, dacă aceste acte ale unui comerciant se referă la comerț, sunt comerciale. Legiuitorul prin art. 4, creează o prezumpțiune de comercialitate pentru toate obligațiunile și actele unui comerciant; și noi știm din dreptul comun, că prezumpțiunile sunt de două feluri: *juris et de jure* și *juris tantum*.

51. *Prezumpțiunea stabilită de art. 4 cod. com.* — Prezumpțiunile *juris et de jure* sunt acelea în contra cărora părțile nu pot face proba contrarie; prezumpțiunile *juris tantum*, sunt acelea în contra cărora le este îngăduit părților proba contrarie. Din care categorie face parte prezumpțiunea pre-

văzută de către legiuitorul în art. 4 cod. com.? Codul comercial în art. 4, spune că sunt presupuse acte de comerț obligațiunile unui comerciant, dacă acestea nu sunt esențialmente civile (de natură civilă) sau dacă contrariul nu rezultă din actul însuși. Prin urmare, legea exprimându-se astfel, înseamnă că nu ne găsim în fața unei prezumțiuni *juris et de jure*. Un comerciant, chemat de către un creditor pentru a fi declarat în faliment, poate susține, că obligațiunea ce și-a luat față de acel creditor nu este obligațiune de natură comercială și poate combate prezumțiunea prevăzută de art. 4. Deci nu suntem în fața unei prezumțiuni *juris et de jure*, dar nu suntem nici în fața unei prezumțiuni simple *juris tantum*. Ca să fim în fața unei simple prezumțiuni *juris tantum*, ar trebui ca părțile să aibă o deplină libertate în a proba contrariul. Inșă, în art. 4 se limitează puțința părților de a proba contrariul în privința prezumțiunii de comercialitate. Părțile, fie comercianți, fie terțe persoane interesate, nu pot combate prezumțiunea de comercialitate, decât în două cazuri bine determinate de lege: în cazul când obligațiunea prin natura ei exclude ideea de comercialitate și al doilea în cazul când rezultă din însuși actul, că operațiunea este străină comerțului. Prin urmare, am putea să spunem că prezumțiunea din art. 4 este o prezumțiune mixtă; spre deosebire de prezumțiunile obișnuite.

Să examinăm cele două cazuri, când legea permite proba contrarie, în contra prezumțiunii de comercialitate.

52. *Obligațiuni esențial civile*. — Primul caz, în care prezumțiunea de comercialitate cade, este atunci când obligațiunea exclude ideea de comercialitate, adică atunci când obligațiunea este esențialmente civilă. Intr'adevăr, în drept sunt multe obligațiuni ce nu pot fi socotite, sub nici un cuvânt, obligațiuni comerciale. Așa bunăoară, toate obligațiunile și actele juridice cu referință la căsătorie. Chiar când

căsătoria este întovărășită de un contract bănesc, (dotă), nu este o căsătorie comercială; actul este esențialmente civil! Tot astfel raporturile rezultând din adopțiune, testament, sunt raporturi esențiale civile. Prin urmare, ori de câte ori un comerciant va fi chemat, de exemplu, ca să plătească o pensiupe alimentară soției ori copiilor, obligațiunea de alimente nu este comercială, iar soția pentru neplată nu poate cere ca soțul să fie declarat în stare de faliment. Vom vedea la timp, că un comerciant nu poate fi declarat în stare de faliment decât pentru datoriile sale comerciale.

S'a susținut că această categorie a actelor esențialmente civile ar trebui să fie mărită prin introducerea quasi delictelor și a delictelor.

Problema a fost foarte discutată în Italia. Astăzi, marea majoritate a doctrinei și a jurisprudenței admit, că oride câte ori un comerciant este îndatorat să plătească sau să facă ceva din cauza unei culpe, datoria, obligațiunea sa trebuie să fie prepusă că este comercială, că se referă la negoțul lui. Intr'adevăr, cunoaștem din dreptul civil că culpa poate să fie de două feluri: culpă contractuală și culpă extra-contractuală. Culpă săvârșită de un comerciant, adică o vină ce o are el cu ocazia unui contract sau în executarea unui contract preexistent, evident urmează soarta contractului. Deci, dacă convențiunea este comercială și obligațiunea ce naște din culpă va fi de natură comercială. Dar nu întâlnim numai culpă contractuală în exercițiul unui comerț; găsim adeseori și culpă extracontractuală. Ați văzut când ne-am ocupat de întreprinderi, că sunt întreprinderi, cari au, inerente în exercițiul funcțiunii lor, săvârșiri de culpe (întreprinderi de transporturi; întreprinderi de fabrici și manufactură, etc.). Obligațiunile ce nasc din aceste quasi-delicte, cad sub imperiul codului comercial. Interesul este mare, ca obligațiunile ce nasc din quasi-delicte să fie cuprinse printre faptele de comerț. Intr'adevăr, știm că o obligațiune

în dreptul civil se stinge prin prescripția de 30 de ani. În dreptul comercial, prescripțiunea este de zece ani și prin urmare, un comerciant are interes ca el să răspundă după dreptul comercial, când este vorba de un quasi-delict.

Prescripția de zece ani este în legătură cu obligațiunea comerciantului de a ține registrele timp de 10 ani dela ultima înregistrare, precum și cu obligațiunea acestuia de a ține tot timp de 10 ani corespondența primită.

Un comerciant poate face tranzacțiuni cu aceia sau cu rudele acelora față de cari este obligat din cauza culpei sale. Comerciantul poate să aibă altele dovezi importante în corespondență și registre și proba va fi mult mai grea după zece ani, când acest comerciant nu va mai avea corespondența. Vedeți, prin urmare, importanța și nevoia că aceste quasi-delict, ori de câte ori sunt săvârșite de un comerciant, să se presupună referitoare la negoț. Quasi-delicturile nu pot fi excluse din prezumpțiune socotindu-se că sunt operațiuni de natură civilă, căci în realitate quasi-delicturile pot fi în intimă legătură cu desfășurarea negoțului unei persoane. Dar și cei cari au suferit după urma culpei unui comerciant, au interes ca să fie judecați după codul de comerț: să fie judecați mai repede, să se poată servi de registrele comercianților în culpă; să poată cere declararea lor în faliment, etc.

53. *Din act rezultă necomercialitatea.* — Al doilea caz, când prezumpțiunea de comercialitate cade, este atunci când necomercialitatea obligațiunii unui comerciant rezultă din cuprinsul actului. Aceștia sunt termenii prevăzuți de lege: „dacă contrariu nu rezultă din însuș actul”. Se poate întâmpla ca un comerciant să încheie un contract și din însuș contractul să rezulte că operațiunea era străină negoțului lui și exemple întâlnim la orice pas: un comerciant poate să-și cumpere tot ceace este necesar uzului lui personal sau al familiei lui, arătând cu ocaziunea încheierii actelor, desti-

națiunea obiectelor cumpărate. Atari cumpărări nu sunt acte de comerț, sunt operațiuni străine de comerțul lui. Dar un comerciant poate face acte și operațiuni de comerț, cari să nu fie neapărat de domeniul profesiei sau comerțului său obișnuit. Ei bine, dacă face asemenea operațiuni, prezumpțiunea de comercialitate intră în vigoare. Această prezumpțiune cade atunci când din cuprinsul actului, rezultă că operațiunea nu se referă la negoț. Ori de câte din cuprinsul actului nu rezultă excluderea ideii de comercialitate, operațiunea va fi comercială, fie că intră sau nu, în cadrul negoțului obișnuit. Un comerciant de grâne, poate face și operațiuni de negoț de vite. Nu se va putea spune că operațiunea unui comerciant, care cumpără vite multe, nu este comercială, deoarece iese din cadrul comerțului lui obișnuit. Nu, pentru că faptul că un comerciant de grâne cumpără o cantitate de vite, nu exclude ideea că această cumpărare este strânsă legată de negoț, căci un comerciant care face comerț cu grâne, poate face operațiuni altele, decât cele ale negoțului său și suma câștigată să o întrebuițeze în comerțul său obișnuit. Ei bine, aceste condițiuni, cari nu sunt de domeniul comerțului lui obișnuit, cad sub prezumpțiunea comercialității; sunt considerate comerciale.

Ce înțelegem prin „act”, căci legea spune că nu sunt comerciale dacă rezultă contrariu din cuprinsul „actului”? Prin act nu înțelegem instrumentul probator. Actul, în înțelesul legii, este *id quod factum est*, adică trebuie să reese din complexitatea operațiunii că actul nu este comercial; să rezulte din tratativele ce s’au urmat între părțile, cari au contractat, că operațiunea este străină negoțului. Atunci prezumpțiunea de comercialitate cade. Părțile pot să spună în mod expres, că operațiunea este străină comerțului, dar aceasta poate să rezulte și în mod tacit. Un comerciant, dacă cumpără obiecte de menaj, numai trebuie să spună că operațiunea contractată este străină negoțului, dacă el are cu totul alt negoț.

Rezultă din cuprinsul actului acest lucru. Prin urmare, rămâne stabilit, că atunci când legea spune: „afară numai dacă contrariul nu rezultă din însuși actul”, acest contrariu poate să rezulte și dintr'o declarație precisă, precum și în mod tacit, cum a fost exemplul comerciantului care își cumpără obiectele necesare gospodăriei sale.

§ 10. Acte de comerț unilaterale sau mixte.

54. *Ce înțelegem prin acte unilaterale de comerț sau mixte.* — Unele acte juridice sunt comerciale pentru toate părțile, cari au intervenit la încheierea lor (exemplu: cambia); alte acte pot fi comerciale numai pentru o parte, pentru ceilalți actele având caracterul civil. Aceste din urmă se mai numesc și acte de comerț unilaterale sau mixte, tocmai din cauza caracterului lor de a fi comerciale numai pentru unii din cei cari au luat parte la încheierea actului.

Să dăm câteva exemple:

Întreprinderea de tipografie este faptă obiectivă de comerț. Toate actele juridice ale întreprinzătorului sunt acte obiective de comerț. Așa, contractul încheiat între tipograf și autorul unei scrieri literale este un act comercial pentru întreprinzător și un act civil pentru autor. Când proprietarul unei vii, un producător de vinuri, vinde produsul viilor sale unei persoane, care cumpără vinul spre a-l revinde, cumpărarea este un act comercial pentru cumpărător, dar pentru proprietarul viilor este un act civil, pentru că el nu vinde un obiect pe care îl cumpăraseră cu intențiunea de a-l revinde. Și exemple de acest fel sunt nenumărate.

55. *Reglementarea actelor unilaterale sau mixte.* — Cum vor fi reglementate aceste acte, cari pentru o parte sunt civile, iar pentru alta sunt comerciale? În codul comercial francez, acestor acte li se aplică când dreptul civil,

când dreptul comercial. În Franța, se discută, când trebuie să se aplice dreptul civil și când trebuie să se aplice dreptul comercial. Majoritatea este de părere că trebuie să se aplice dreptul comercial, dacă actul este comercial pentru părți; să se aplice dreptul civil, dacă actul e civil pentru părți. Dacă părțile este o persoană, pentru care operațiunea era comercială, — în exemplul nostru, cumpărătorul de vinuri spre a-l revinde, n'a plătit prețul proprietarului viilor și acesta îl acționează în judecată — trebuie să aplicăm dreptul comercial. Dar jurisprudența merge mai departe și socotește că reclamantul are alegerea între aplicarea dreptului civil sau dreptului comercial. Prin urmare, în dreptul comercial francez avem această curioasă situațiune, când un act unic, care nu se poate scindă, este supus, după diferite criterii, fie dreptului civil, fie dreptului comercial. Spre a înlătura această situațiune, codul italian din 1882 a prevăzut că actelor de comerț unilaterale li se aplică totdeauna dreptul comercial, chiar dacă pentru una din părți operațiunea ar fi civilă. Evident că codul comercial italian prezintă un mare avantaj și un mare progres față de dispozițiunea codului francez în această materie. Din codul italian am luat și noi dispozițiunea articolului 56 codul de comerț român, care spune: *„Dacă un act este comercial numai pentru una din părți, toți contractanții sunt supuși în cât privește acest act legii comerciale”*, și după ce arată principiul general, că se aplică dreptul comercial actelor unilaterale, articolul 56 face două rezerve și anume: *„afară de dispozițiunile privitoare la persoana chiar a comercianților și de cazurile în cari legea ar dispune altfel”*.

56. *Cazurile când nu se aplică dreptul comercial.* — Prin urmare, cu toate că principiul este, că la aceste acte unilaterale se aplică dreptul comercial, chiar în privința persoanelor pentru care actul nu este comercial, legea face o primă rezervă și anume: nu se aplică dreptul comercial în ce privește persoana comercianților. Este evident, că, dacă

o persoană încheie un act și actul pentru ea nu este un act comercial, ea este supusă dreptului comercial în ce privește dispozițiunile generale în materie de obligațiuni; ea este supusă jurisdicțiunii tribunalelor comerciale pentru judecarea aceluși litigiu; dar ori câte operațiuni va face aceea persoană, dacă operațiunile nu vor fi pentru ea acte de comerț, aceea persoană nu va deveni comerciantă și dânsa nu va fi obligată să țină registre, nu va putea fi declarată în stare de faliment, nu va putea fi obligată să-și înscrie o firmă, etc.; într'un cuvânt, nu i se va aplica acestei persoane, dispozițiile prevăzute de codul comercial cu referință la persoana comercianților.

A doua rezervă, pe care o face codul comercial prin art. 56, este că nu se aplică codul comercial actelor unilaterale, atunci când există o dispozițiune precisă, în codul comercial, prin care se exclude aplicabilitatea unei norme comerciale. Principiul general este aplicabilitatea dreptului comercial. Nu se aplică însă, când avem un act unilateral de comerț, dispozițiunile privitoare la persoana comercianților și nu se aplică dreptul comercial, ori de câte ori avem o dispozițiune contrară în lege. Ca să dăm un exemplu de o dispozițiune, care exclude aplicabilitatea dreptului comercial, față de persoane, pentru cari operațiunea nu este o faptă de comerț, vom cită dispozițiunea art. 42. În art. 42 se prevede, că în obligațiunile comerciale, codebitorii sunt ținută solidaricește, afară de stipulațiune contrarie. În dreptul civil, solidaritatea este admisă în mod excepțional. Pentru a avea solidaritate între mai mulți coobligați în civil, solidaritatea trebuie să fie stipulată expres de către părțile contractante. Aceasta este dispozițiunea din dreptul civil. În dreptul civil solidaritatea nu se presupune. Dimpotrivă, în dreptul comercial, art. 42 ne spune, că în obligațiunile comerciale solidaritatea este presupusă între codebitori și codebitorii, cari vor să excludă această prezumțiune de solidaritate, trebuie să stipuleze expres în convențiunea lor, că ei nu vor fi

îndatorăți decât pro parte. Acest principiu este completat de al. 2 al art. 42, care spune: „Aceeși prezumpțiune se aplică și contra fidejursorului, chiar necomerciant, care garantează o obligațiune comercială”. Va să zică, principiul este general în materie comercială: obligațiunea, fie principală, fie accesorie (cum e fidejusiunea), totdeauna, când sunt mai mulți obligați, avem o solidaritate pasivă, presupusă de lege. Dar legiuitorul, după ce arată principiul, aduce o derogare în partea ultimă a art. 42: „Ea, — adică solidaritatea — nu se aplică și la necomercianți pentru operațiuni cari, în cât îi privește, nu sunt fapte de comerț”. Aceasta însemnează, că atunci când mai multe persoane se obligă printr'un act, dacă acele persoane nu sunt comerciante și dacă pentru ele operațiunea n'are caracter de faptă obiectivă de comerț, acele persoane nu sunt solidar răspunzătoare. Să luăm un exemplu: Doi proprietari în indiviziune a unei moșii, încheie cu o societate un contract de asigurare în contra grindinei. Actul este comercial, pentru societatea asigurătoare; el este civil pentru proprietari (art. 6). Proprietarii prin contractul de asigurare s'au obligat să plătească trimestrial prima de asigurare. Obligațiunea celor 2 proprietari nefiind, în ce-i privește, obligațiune comercială; solidaritatea prevăzută în art. 42 nu-și găsește aplicațiune.

Când pentru creditori actul este comercial, însă pentru debitori obligațiunea este civilă (exemplul cu cei 2 proprietari cari își asigură recolta), ne găsim în fața unui act unilateral sau mixt comercial. El va fi reglementat de codul comercial: i se vor aplica dispozițiile acestui cod cu referință la obligațiuni, dar debitorii nu vor fi ținuți platnici solidar, deoarece avem articolul 42, care dispune contrariu.

Despre solidaritatea comercială, vom mai avea ocazie să ne ocupăm, când vom trata despre obligațiunile comerciale.

PARTEA II-a

DESPRE COMERCIANȚI

CAPITOLUL I.

Condițiunile cerute pentru a fi comerciant.

§ 11. Cine este comerciant.

57. *Definițiune.* — Comercianții sunt de două feluri: comercianți persoane fizice și comercianți persoane juridice — societățile comerciale. În partea aceasta a II-a, vom trata despre comercianți persoane fizice, despre îndatoririle lor profesionale, despre auxiliarii lor. Despre societățile comerciale ne vom ocupa în Partea III-a.

Este comerciant — după codul de comerț român — orice persoană fizică, care săvârșește acte obiective de comerț în nume propriu și ca o profesiune obișnuită (art. 7); spre deosebire de societățile comerciale, cari sunt comerciante din momentul nașterii lor, fără să mai ceară îndeplinirea vreunei condițiuni. Lucru explicabil, deoarece societățile comerciale nu iau ființă decât pentru comerț.

Spre a fi cineva comerciant se cere, prin urmare, îndeplinirea următoarelor condițiuni:

- 1° să săvârșească acte obiective de comerț;
- 2° să săvârșească aceste acte în nume propriu;
- 3° să săvârșească aceste acte nu numai în nume propriu, dar și ca o profesiune obișnuită.

1) 58. Săvârșirea de acte obiective de comerț. — Această e prima condițiune cerută de codul de comerț. Trebuie ca în mod efectiv o persoană să săvârșească acte de comerț obiective, adică dintre cele enumerate de art. 3 cod. com., pentru a deveni comerciantă. Numai săvârșirea de fapte obiective de comerț poate să confere calitatea de comerciant. După ce calitatea a fost obținută, toate actele și obligațiunile comerciantului se socotesc comerciale prin prezumția legii: avem atunci acte de comerț subiective.

Dela actele obiective de comerț, ajungem la calitatea de comerciant și dela comerciant la acte subiective de comerț. Actele obiective de comerț sunt baza; fără de ele nu se poate concepe calitatea de comerciant, după cum fără un comerciant nu se poate concepe acte subiective de comerț.

Săvârșirea de acte obiective de comerț trebuie să fie efectivă. Nu este suficient ca cineva să aibă intențiunea de a săvârși acte de comerț. Poate cineva să dorească a deveni comerciant, poate chiar să-și înscrie firma la Tribunalul de comerț și cu toate acestea, dacă n'a săvârșit acte obiective de comerț, nu dobândește calitatea de comerciant.

Pentruca actele de comerț să atribue unei persoane însușirea de comerciant, trebuie să fie acte obiective de comerț pentru dânsa. Vrem să spunem prin aceasta, că dacă cineva săvârșește oricât de multe acte de comerț mixte, cari pentru el sunt civile, nu devine comerciant. Proprietarul unei moșii, care în mod profesional vinde recoltele sale unor negustori, nu săvârșește acte de comerț în sensul voit de art. 7 cod. comercial. Actele sunt civile pentru el; sunt comerciale numai pentru cumpărători.

2) 59. Săvârșirea de acte obiective de comerț în nume propriu. — Săvârșirea actelor obiective de comerț trebuie să se facă în nume propriu. Dacă actele se săvârșesc în numele unei alte persoane — prin reprezentant —, reprezentantul nu dobândește calitatea de comerciant; această calitate o dobândește patronul. Acest principiu este atât de evident, încât codul nostru nici nu menționează condițiunea, ca actele să fie încheiate în nume propriu.

Când legea cere săvârșirea de fapte de comerț, având comerțul ca profesiune obișnuită, aceasta însemnează și săvârșirea în nume propriu. Că așa a înțeles legiuitorul, rezultă și din considerațiunea „că prepusul și în general reprezentanții unui comerciant încheie acte obiective de comerț, și totuși codul nostru de comerț nu-i tratează ca comercianți. Calitatea de comercianți o au numai patronii. Numai aceștia sunt declarați în faliment. Dacă prepușii au vre-o vină, pot fi pedepsiți, dar nu ca comercianți. Actele încheiate de ei au conferit altuia însușirea de comerciant. Prepușii primesc o pedeapsă, dacă sunt vinovați de bancrută, dar codul prevede aceste pedepse în rubrica: „Despre delictele altor persoane decât falitul” (art. 883 și următorii).

Deși principiul este foarte simplu: a fi comerciant, înseamnă să exerciți acte de comerț în nume propriu, totuși în practică întâlnim oarecari dificultăți, din cauza persoanelor interpușe, din cauza așa zișilor oameni de paie — (prête-nom).

Putem întâlni cazuri când un comerț, care de fapt aparține unei persoane, să fie exercitat sub numele unei alteia, care pune numai numele în comerț, pentru a masca adevărul. Câți comercianți faliti nu fac negoț în numele soțiilor lor?! În cazul când avem de a face cu un comerț exercitat în numele unei persoane de paie, în numele unui prête-nom, pe cine vom socoti comerciant? Aci părerile sunt împărțite. Părerea dominantă este, că în materie de comerț, ceace este esențial, este numele. Cine își pune

numele, pentruca în numele său să se săvârșească fapte de comerț, este comerciant. Publicul se interesează de persoana, sub numele căreia se încheie operațiunile comerciale.

Sunt alții, în minoritate, cari susțin că dreptul nu poate sancționa lucruri nereale și că trebuie totdeauna să căutăm realitatea și să nu încurajăm fraudă sau intențiunile rele pe cari le poate avea cineva, când determină pe altă persoană să-și pună numele în negoț strein. Și atunci, după aceștia, comerciant ar trebui să fie socotit nu acel om de paie, ci adevăratul stăpân al negoțului.

In fine, în doctrina și jurisprudența franceză se mai spune că în asemenea cazuri, vom avea de a-face cu 2 comercianți: sunt socotiți comercianți și acei cari își pun numele, precum și acei cari în realitate se folosesc de fondul de comerț, adevărații stăpâni ai comerțului.

3) 60. Săvârșirea de acte de comerț să se facă ca o profesiune obișnuită. — Nu este suficientă săvârșirea unui singur act de comerț izolat. Trebuie ca săvârșirea de fapte obiective de comerț să se facă în mod metodic, sistematic; trebuie să fie o îndeletnicire metodică, pentru ca din totalul operațiunilor, o persoană să tragă resursele de trai și în genere de câștig. Nu se cere însă ca profesiunea să fie principală. Cineva poate să aibă profesiunea principală de autor dramatic și să aibă un negoț cu totul străin îndeletnicirii lui principale. Deasemenea, cineva poate să aibă profesiunea principală de avocat și să aibă și un negoț, care să fie socotit secundar. Legea cere ca profesiunea să fie obișnuită. Când poate fi socotită ca o profesiune obișnuită săvârșirea de fapte obiective de comerț? Când faptele obiective de comerț încep să fie socotite ca săvârșite, nu în mod izolat ci ca o profesiune obișnuită? Este o chestiune de fapt lăsată la suverana apreciere a instanțelor judecătorești. Dacă o instanță, care judecă în fapt, cum e Tribunalul sau Curtea

de Apel, a găsit că X a săvârșit fapte obiective de comerț, ca o profesiune obișnuită, instanța de recurs, Curtea de Casație, nu mai poate să zică: rău a judecat instanța de fond, când a atribuit calitatea de comerciant cuiva, pentru că aceasta este o chestiune de fapt și iese de sub cenzura Curții de Casație. În acelaș timp, dacă o instanță de fond a socotit, că o persoană n'a făcut fapte de comerț ca o profesiune obișnuită, și în acest caz hotărîrea instanței de fond scapă de sub cenzura Curții de Casație.

Sunt unele acte de comerț obiective, cari nu pot fi exercitate ca o profesiune. Intr'adevăr, poate cinevă să-și facă o profesiune din semnarea cambiilor? Legea spune că cinevă devine comerciant prin exercitarea faptelor obiective de comerț, însă, ca o profesiune obișnuită. Sunt fapte obiective de comerț, cum este semnarea de cambii, care nu pot duce prin ele însăși la calificarea de comerciant. Ori câte cambii ar semnă un necomerciant, semnarea de cambii, deși act obiectiv de comerț, nu poate atribui calitatea de comerciant.

§ 12. Capacitatea cerută pentru a fi comerciant.

61. *Principiul general.* — Exceptându-se cazul minorilor emancipați — despre cari ne vom ocupa mai jos —, codul nostru de comerț nu se ocupă de capacitatea, ce trebuie s'o aibă cinevă pentru a încheia un act obiectiv de comerț. Pentru obligațiuni izolate, se vor aplica normele dreptului comun în materie de capacitate. Acele norme vor arăta, prin urmare, când reprezentantul are nevoie și de alte abilitări (avizul consiliului de familie, omologarea Tribunalului, avis de jurisconșulți); precum și cazurile în cari unii incapabili (cei puși sub consiliu judiciar), pot încheia acte singuri, ori cu asistența persoanei, care îi completează capacitatea.

Dacă pentru acte izolate trebuie să recurgem numai

la dreptul civil, pentru capacitatea de a fi comerciant, codul de comerț cuprinde dispozițiuni precise, stabilind condițiunile.

62. *In câte feluri un minor poate să exercite comerțul.* — Minorul poate exercită comerțul personal; dar se mai poate ca reprezentantul legal să exercite comerțul pentru minor. In ambele cazuri, legea prevede anumite abilitări, precum și anumite publicități, fără îndeplinirea cărora minorul nu devine comerciant.

Să examinăm pe rând cele două ipoteze: minorul exercită personal comerțul; comerțul este exercitat de reprezentantul legal în numele minorului.

63. *Condițiunile cerute pentru ca minorul să exercite personal comerțul.* — Pentru ca minorul să poată exercita personal un comerț, să fie deci comerciant, legea (art. 10 codul comercial), cere îndeplinirea următoarelor condițiuni:

1°) Minorul trebuie să fie emancipat, potrivit dreptului civil. Știm din dreptul civil, că emanciparea este de 2 feluri: *a*) emanciparea de drept, care are loc prin căsătoria minorului și *b*) emanciparea expresă, adică acordată de tată, sau în lipsă de tată de către mamă; când au murit ambii părinți, emanciparea se acordă de consiliul de familie.

2°) Minorul trebuie să aibă 18 ani împliniți. Codul de comerț ținând seama că emanciparea prin căsătorie poate avea loc și la o vârstă mai mică (femea se poate căsători la 15 ani), nu s'a mulțumit să prevadă că minorul, spre a deveni comerciant, trebuie să fie emancipat, ci a cerut în plus vârsta minimă de 18 ani.

3°) Autorizare specială de a face comerț. Această autorizare este necesară, fie că emanciparea a fost de drept (tacită), fie că emanciparea s'a acordat expres. Cel care emancipează pe un minor, îi dă acestuia puterea de a-și administra singur averea lui. Dar pentru a face actele

necesare unui negoț, legiuitorul mai care, ca acela, care emancipează un minor, să-și dea seama dacă minorul, pe lângă administrarea averii, poate face comerț, adică poate să exercite acte, ce depășesc cadrul actelor de simplă administrațiune. De aceea legea cere o autorizare specială prin care, fie părinții, fie consiliul de familie și Tribunalul să precizeze, că minorul poate face comerț. Autorizarea aceasta de a face comerț, poate să fie generală: de a face orice comerț; poate fi specială: de a face numai anumite acte de comerț. Dacă autorizarea este generală, minorul va putea face orice operațiune necesară oricărui comerț. Dacă este specială, — autorizare pentru o anumită ramură de negoț, — minorul nu va putea face decât actele referitoare la acel negoț, pentru care a fost autorizat în mod legal.

40. Publicarea actelor de emancipare și autorizare. — Un minor chiar dacă este emancipat și are 18 ani, nu poate începe negoțul său decât după ce au fost îndeplinite dispozițiile art. 10 cod. com., în ce privește publicarea actelor de emancipare și autorizarea de a face comerț.

Legea prevede că actele de emancipare, precum și autorizarea de a face comerț, trebuie să fie prezentate la tribunalul în circumscripția căruia minorul își va stabili sediul principal al comerțului său. La acest tribunal, actele de emancipare și actele de autorizare vor fi transcrise într'un registru special. Ne vom ocupa mai târziu de registrul pentru comercianți și vom vedea ce anume acte se transcriu în acest registru. Primul act, pe care îl vedem că trebuie transcris în registrul pentru comercianți, este actul de emancipare și actul de autorizarea minorului de a face comerț.

Pe lângă transcriere, legea mai cere tot prin art. 10, publicarea și afișarea actelor de emancipare și autorizare. Afișarea se face în sala tribunalului, în sala comunei în care comerciantul își va exercita comerțul, în localul bursei celei mai apropiate, dacă nu există o bursă, în chiar

Tribunal

Transcriere

publicarea și afișarea

acea comună. In fine, actele menționate se vor publica în foaia anunțurilor judiciare a localității în care minorul își va exercita comerțul său. Transcrierea, afișarea și publicarea, se vor face prin îngrijirea grefierului tribunalului.

La dosar se vor păstra procesele verbale constatatoare că s'au îndeplinit afișurile; deasemenea, la dosar se va păstra un exemplar din foaia anunțurilor judiciare, în care s'au publicat emanciparea și autorizarea de a face comerț.

Inainte de a se fi îndeplinit toate condițiunile enumerate mai sus, — minorul nu poate dobândi calitatea de comerciant. Orice acte de comerț, pe cari le-ar face minorul nu sunt valabile, înainte de a se îndeplini toate cele 4 condițiuni arătate mai sus.

64. *Efectele îndeplinirii condițiunilor.* — Un minor autorizat de a face comerț, este deplin capabil întocmai ca și un major pentru toate actele cu referință la comerțul său. (art. 12 cod. com.). El va putea face acte de administrațiune, dar și acte de înstrăinare a bunurilor sale mobile și imobile. El va putea vinde, va putea să ipotecheze; codul comercial nu pune nici o limită privitoare la actele, pe cari minorul le săvârșește în legătură cu comerțul său. Inșă, sistemul codului nostru este imperfect, pentrucă îi dă minorului o capacitate deplină egală cu aceea a majorului, numai pentru actele referitoare la negoțul său și atunci poate să nască o îndoială dacă un act este sau nu cu referință la negoț, pe când minorul emancipat, și autorizat să facă comerț, ar trebui să fie asimilat în totul majorului. De aci distincțiunea, că minorul poate să vândă imobile, dacă vânzarea este în legătură cu negoțul său, dar nu poate să le vândă, dacă nu este în legătură cu acest negoț. Și dacă i s'a dat voe minorului să facă astfel de acte ca o profesiune, care implică sancțiuni severe, mai ales în ce privește falimentul, de ce să

nu fie capabil ca și majorul să facă aceleași acte în domeniul dreptului civil? Această dispozițiune a codului va trebui să fie modificată în sensul, că minorul emancipat și autorizat să facă comerț, va fi socotit de către legiuitor ca deplin capabil în toate domeniile, nu numai în domeniul dreptului comercial.

Revocarea
autorizării

65. Revocarea autorizării date minorului de a face comerț. — Autorizarea de a face comerț poate să fie revocată, căci se poate, ca minorul să nu corespundă așteptărilor; se poate întâmpla, ca minorul, începând să-și exercite profesiunea, să arate, că nu este un om priecut sau că-și risipește avutul său. Atunci legea pune la dispoziția persoanelor, cari l-au autorizat, posibilitatea de a revoca autorizarea dată minorului de a face comerț. Și aci legea face o distincțiune după cum minorul a început să exercite comerțul, sau nu și-a început comerțul. Dacă minorul nu a început încă comerțul său, revocarea se face numai printr'o declarațiune, care trebuie să fie transcrisă, afișată și publicată potrivit art. 102. Dacă însă minorul a început să exercite comerțul, legea prevede, că revocarea nu se mai poate face decât pe cale judecătorească, adică revocarea trebuie să fie cerută dela tribunal și tribunalul în camera de consiliu, trebuie să asculte și pe minor. Revocarea, fie că se dă fără intervențiunea justiției, fie că se dă cu intervențiunea justiției, nu poate vătăma drepturile celor de-al treilea, ce decurg din obligațiunile născute mai înainte ca revocarea să le fie opozabilă.

da revocati
nu poate fi
les tiers
revocarea nu este opozabilă

66. Condițiunile pentru ca minorul emancipat să facă acte de comerț izolate. — Condițiunile cerute pentru ca un minor să poată face comerț, se cer și pentru un emancipat de a face un act de comerț izolat. Prin urmare, un emancipat, care are 20 sau 18 ani, nu va putea să-vârși un act obiectiv de comerț, o vânzare-cumpărare, izo-

lat, decât dacă a fost abilitat în modul arătat de art. 10 cod. com., adică a fost special autorizat și autorizarea a fost transcrisă, afișată și publicată.

2) 67. Condițiunile în cari reprezentantul legal al minorului poate fi autorizat să exercite comerțul. — Să vedem a doua ipoteză și anume aceea când reprezentantul legal poate să exercite comerțul în numele minorului. Legea presupune că este un interes mare, pentru ca reprezentantul legal să facă comerț pentru minor. Sunt cazuri când este o necesitate ca reprezentantul legal să facă comerț pentru minor, fie el părinte sau tutore. Și legea cere condițiunea ca aceste persoane să continue un comerț început, iar nicidecum să înceapă un comerț nou; pe când minorul emancipat, am văzut, că poate fi autorizat să înceapă un comerț. La vârsta când se emancipează, cei cari îi dau autorizarea pot să-și dea seama dacă minorul întrunește calitățile cerute pentru un negustor și deci în cunoștință de cauză i se dă autorizare, ținând seama de aptitudinile lui pentru comerț. Inșă când minorul este prea mic, nu se știe ce însușiri va avea și legiuitorul prevede, că reprezentantul legal al minorului niodată nu poate fi autorizat decât să continue un comerț, care se găsește în patrimoniul minorului. Inchipuiți-vă, că un comerciant moare și lasă un copil minor, iar comerțul este foarte înfloritor. Minorul neavând încă vârsta de a fi emancipat, ar trebui să spunem, că nu se mai poate continua comerțul și că ar fi necesară o grabnică lichidare. Or, dacă s'ar lichida comerțul, minorul ar suferi o mare pagubă, din cauza legii. Or, legea trebuie să aibă dispozițiuni pentru protecțiunea minorului și nu în contra lui. Și atunci, codul comercial stabilește, că dacă în patrimoniul minorului se găsește un comerț, fie că este dobândit pe cale de succesiune, fie că este dobândit pe cale de donațiune, este în interesul minorului, ca acest comerț, dacă e înfloritor, să continue și continuarea să se facă prin re-

prezentantul legal al minorului. Legea se ocupă de această ipoteză în art. 13, și ne spune: „tatăl sau muma, care exercită puterea părintească sau, în lipsă, tutorul, nu poate continua comerțul în interesul unui minor, dacă nu vor fi autorizați, cel dintâi de Tribunalul civil și cel de al doilea, prin încheierea consiliului de familie omologată de Tribunal”.

Știm că puterea părintească este atribuțiunea tatălui și mamei. Cât timp sunt amândoi la o laltă, tatăl este reprezentantul familiei, el își dă consimțământul ori de câte ori autoritatea paternă este chemată să se manifeste. Dacă tatăl a murit, este absent, sau interzis, atunci mama exercită puterea părintească, iar dacă lipsesc ambii părinți, atunci tutorul poate fi autorizat de a continua un comerț în interesul unui minor. Autorizarea trebuie să fie dată părinților de către tribunalul civil, iar tutorului de către consiliul de familie, și omologată de către tribunal. Actul de autorizare dat fie părinților, fie tutorelui, va fi transcris, afișat și publicat potrivit dispozițiilor art. 10.

68. *Cine este comerciant, când comerțul se exercită de către reprezentantul legal în numele minorului?* — S'a zis, că minorul, când comerțul se exercită de tutor, nu poate fi comerciant; dar cum comerțul trebuie să aibă un titular, s'a găsit în vremuri, o instanță judecătorească, tribunalul Ilfov, care să spună, că comerciantă este firma. A fost în București un mare magazin, cu o firmă veche: „Dimitrie Petrescu”. Ei bine, Dimitrie Petrescu a murit și a lăsat copii minori. Tutorul, care a exercitat comerțul în numele minorului, n'a putut face față plăților și a fost declarat în stare de faliment. Cine a fost declarat în stare de faliment? Tribunalul Ilfov, prin sentința No. 142 din 1908, a declarat în stare de faliment firma „Dimitrie Petrescu”, pentru că s'a zis, că unui minor nu poți să-i aplici dispozițiile falimentare.

Intr'adevăr, în codul comercial sunt dispozițiuni spe-

ciale pentru persoana falitului: comerciantul falit este înscris pe lista faliților și dacă nu a fost reabilitat, nu mai poate să intre în localul de bursă, nu poate fi nici alegător, nici eligibil la Camerele de Comerț, nu poate fi alegător nici la alegerile pentru Parlament, etc.

S'a susținut, că minorului nevinovat nu-i putem aplica sancțiunile din materia falimentului, și că el nu este comerciant.

Dar după o părere, împărțită azi de cei mai mulți ¹⁾, comerciantul fiind persoana în numele căreia se exercită fapte de comerț ca o profesiune obicinuită, evident că trebuie să-i aplicăm aceste dispozițiuni și minorului, pentru că el este comerciant. Minorul este titularul comerțului; comerțul se exercită în numele lui, el capătă calitatea de comerciant. Dar, pe de altă parte, minorului nu i se vor aplica sancțiunile penale, prevăzute de cod. com. în materia falimentului, pentru că pedeapsa penală nu se poate aplica decât pentru fapte proprii și în cazul nostru faptele nu sunt decât ale reprezentantului.

4
1 Dec 24

69. Femeea măritată. — Să vedem condițiunile pe cari le cere legea, pentruca femeea măritată, să poată să fie comerciantă. După codul comercial român, femeea măritată nu poate fi comerciantă, decât cu autorizarea soțului. Femeea nemăritată, oricât de tânără ar fi, destul să fie majoră, poate fi comerciantă, pe când femeia măritată, orice vârstă ar avea, nu poate fi comerciantă, decât cu consimțământul soțului.

Autorizarea poate fi expresă sau tacită. Când comerțul femeii este notoriu, consimțământul se prezumă (este tacit), afară numai dacă soțul nu-i interzice exercitarea comerțului și în cazul acesta interzicerea trebuie să fie expresă, și publicată potrivit celor cuprinse în art. 10.

1) Conform Casația română, 27 Februarie 1909, Buletinul Casației, 1909 p. 266.

Autorizarea, ca și la minori, poate fi generală sau numai pentru o ramură de comerț.

Trebuie să facem o distincțiune între soția comerciantă și soția unui comerciant, uxor mercatrix de uxor mercatoris. Soția unui comerciant, chiar dacă face o faptă de comerț, cu ocazia exercițiului comerțului bărbatului său, nu devine prin aceasta comerciantă. Ca să fie și ea comerciantă, trebuie ca pe lângă comerțul bărbatului să aibă și ea un comerț propriu.

După dreptul comercial, bărbatul este suveran să acorde sau să refuze autorizarea. În dreptul civil, când bărbatul refuză, fără just motiv, să dea autorizarea sa pentru un act pe care femeia vrea să-l facă, iei-mea se poate adresa justiției, pentru a căpăta autorizarea. În acest caz, femeia somează pe bărbat să-și dea consimțământul, și dacă bărbatul refuză, soția cheamă pe bărbat înaintea tribunalului civil, unde acesta expune cauzele refuzului său. Tribunalul apreciază, și, dacă găsește că refuzul bărbatului nu este justificat, acordă el această autorizare. În dreptul comercial, bărbatul este suveran în a acorda sau a refuza autorizarea. În art. 15 din codul comercial, se spune când femeia poate să fie autorizată de justiție de a face comerț. Din cuprinsul art. 15 rezultă, — așa s'a interpretat și de doctrină și de jurisprudență, — că tribunalul nu poate să cheme pe bărbat și să aprecieze dacă motivele invocate de acesta nu sunt întemeiate și, în contra voinței lui, să dea autorizare de a face comerț. Temeiul acestei deosebiri dintre codul civil și codul comercial este că, pe când autorizarea în civil se dă pentru un singur act, în materie comercială, autorizarea e generică și implică mari riscuri. Este vorba ca femeia să îmbrățișeze profesiunea de comerciantă, care o pune în contact cu toată lumea; e vorba de o profesiune care desface oarecum pe femei de căminul conjugal și trece dintr'o categorie socială, într'altă categorie socială.

Pe vremea când s'a făurit cod. com., mai bine zis,

Distincțiune
Soția comerciantă
Soția unui comerciant
comerciantă
bărbatul este suveran să acorde sau să refuze autorizarea
motiv
autorizare
în com.
implică mari riscuri

când s'a luat codul nostru după cel italian, pe acea vreme negoțul nu eră așa de onorat, femeea nu eră așa de cultă și îndestul de pregătită și nu se concepea ca femeea să lucreze alături și egală cu bărbatul. Noi am păstrat această dispozițiune, luată dela Italieni, dar astăzi în Italia femeea poate deveni comerciantă și fără autorizarea bărbatului.

70. *Bărbat minor, interzis sau absent; femeie măritată minoră.* — Dacă bărbatul este minor, pentruca el să poată da autorizare soției sale să exercite comerțul, trebuie mai întâi ca el să fie autorizat, potrivit art. 10 din codul comercial să-și dea consimțământul la negoțul femeii. Și lucrul e firesc. Nu poate soțul să consimță ca femeea să exercite un comerț, când el personal nu are capacitatea de a fi comerciant.

Prin urmare, când soțul e minor, are nevoie de autorizarea părinților (tată sau mamă), iar în lipsă de părinți el are nevoie de autorizarea tutorelui dată în urma luării avizului consiliului de familie, aviz care trebuie să fie omologat de tribunal. Această autorizare dată bărbatului de a consimți, ca femeea să devie comerciantă, va fi transcrisă, afișată și publicată.

Dacă bărbatul este interzis ori absent, autorizarea va fi dată de Tribunalul civil.

Dacă soția va fi minoră, ea, pe lângă consimțământul soțului, va avea nevoie de autorizarea cerută oricărui minor emancipat pentru a face comerț.

71. *Efectele autorizării date femeii de a face comerț.* — Femeea, autorizată să facă comerț, dobândește deplină capacitate în ce privește comerțul său. Ea poate să oblige, poate să stea în justiție, poate să înstreineze sau să ipoteceze averea sa imobiliară, fără să aibă nevoie de consimțământul soțului său: o condiție se cere, ca actele încheiate de dânsa, să se refere la comerț. Deci, și aici, cași la minorul autorizat să facă comerț, întâlnim

o capacitate deplină pentru actele referitoare la comerț, și o incapacitate, când actele nu se referă la comerțul autorizat.

La principiul că femeea, autorizată să facă comerț, dobândește deplină capacitate pentru toate actele referitoare la comerț și că pentru aceste acte ea răspunde cu patrimoniul ei, avem două excepțiuni:

a) Femeea comerciantă nu poate constitui sau intra într-o societate cu răspundere nemărginită, fără o autorizare specială a bărbatului său, sau, în caz de interdicție ori absență a acestuia, fără autorizarea tribunalului civil (art. 15 cod. com.);

b) Femeea comerciantă, nu poate să înstrăineze sau să ipotecheze bunurile sale dotale, decât în cazurile și după formele prevăzute de codul civil.

Teama legiuitorului a fost, ca nu cumva autorizarea de a face comerț, să fie numai un pretext spre a se risipi dota femeii.

S'ar putea întâmpla ca soțul să convingă pe soția sa să devină comerciantă pentru a putea să înstrăineze bunuri dotale, înlăturând prin simpla lui voință, dispozițiile categorice prevăzute în codul civil și în actul dotal. Pentru aceste considerațiuni, legiuitorul a stabilit că bunurile dotale nu pot fi înstrăinate sau ipotecate de soția comerciantă, nici în interesul comerțului ei.

Dar în ce privește efectele autorizării dată femeii de către soț, de a deveni comerciantă, codul nostru de comerț mai prevede o dispoziție și anume că, dacă prin contractul bănesc de căsătorie, soțul și-a prevăzut unele avantaje asupra bunurilor soției, drepturile soțului vor fi primare de drepturile creditorilor născuți posterior autorizării dată soției de a deveni comerciantă. Această dispozițiune, după care drepturile soțului asupra averii soției vor veni în rândul al doilea, adică numai după ce vor fi satisfăcuți creditorii comerciali, își are origina în dreptul francez. La Francezi, adeseori, se adoptă regimul ma-

trimonial, în virtutea căruia toată averea dobândită de soți sau de unul dintre ei, intră în comunitate și administrarea bunurilor comunității aparține bărbatului. Ei bine, dacă bărbatul autoriză pe soție să devină comerciantă, ea poate să dobândească bunuri. Bunurile intră în comunitate și aparțin deopotrivă soțului și soției. Deaceia legiuitorul francez a prevăzut, că în această ipoteză, când soțul autoriză pe soție să facă comerț, însemnează că el renunță de a se prevala de drepturile ce ar avea asupra bunurilor din comunitate, și că drepturile soțului asupra acestor bunuri din comunitate se vor exercita după ce vor fi îndeștulați creditorii soției.

72. Revocarea autorizării dată soției. — Autorizarea, dată soției de a face comerț, poate să fie revocată, ca orice autorizare dată celor incapabili de a face comerț. Am văzut că autorizarea este expresă sau tacită. Revocarea dimpotrivă, nu poate fi decât expresă. Ea trebuie să reiasă dintr'un act, transcris, afișat și publicat, potrivit art. 10. Și revocarea autorizării dată soției se deosebește, — lucru pe care dealtfel l-am văzut și atunci când ne-am ocupat de minori, — după cum soția a început sau nu exercițiul comerțului. Dacă a început să exercite comerțul, revocarea nu poate avea valoare, decât dacă este cerută justiției și numai dacă tribunalul a ascultat în Camera de Consiliu pe soț și soție și a pronunțat o hotărîre de admitere.

Și aici observăm că revocarea nu poate vătămă drepturile celor de al treilea.

Dar dacă autorizarea n'a fost dată de către soț, ci de justiție, când soțul este absent ori pus sub interdicție, se mai poate revoca autorizarea? Principiul este că autorizarea poate fi revocată de acela care a dat-o. Dar Tribunalul nu este în măsură să cunoască actele făcute de soție. În lipsa unei dispozițiuni legale, se admite că autorizarea dată de tribunal, poate fi revocată după cere-

rea familiei și a celor direcți interesați în averea soției. Odată sezizat tribunalul, acesta va aprecia, va vedea întrucât actele săvârșite de soție sunt compatibile cu activitatea unui bun comerciant și se va pronunța.

73. Interzișii și cei puși sub consiliu judiciar. — Ne-am ocupat până acum despre incapabilii cari pot să devină comercianți; astfel minorul și femeia, deși în principiu sunt incapabili, pot deveni comercianți.

Codul comercial prevede și o altă categorie de incapabili, incapabilii în mod absolut. Aceștia sunt interzișii și cei puși sub consiliu judiciar, cari sub nici o condițiune, — spune codul comercial —, nu pot să devină comercianți și nici să exercite un comerț, nici ei personal, nici prin reprezentanții lor legali sau persoanele chemate să le completeze capacitatea. În privința aceasta, art. 14 cod. ccm. spune în mod precis:

„Interzisul și cel pus sub un consiliu judiciar, nu pot fi comercianți și nici continuă un comerț”.

Rățiunea pentru care legea prevede că interzișii și cei puși sub consiliu judiciar nu pot nici sub un motiv să exercite comerțul, este foarte lesne de desprins: minorul poate fi autorizat să facă comerț, întrucât la vârsta de 18 ani se poate vedea dacă el are însușiri de a deveni comerciant; dimpotrivă, la un interzis nu se știe dacă el va reveni la o dreaptă judecată, iar faptele celui pus sub consiliu judiciar învederează că nu este apt să-și administreze propria lui avere, deci trebuie să fie oprit de a face din acte de înstrăinare o profesiune obicinuită.

S'ar fi putut accepta ca, pentru mai multă siguranță, cel pus sub consiliu judiciar să facă comerț cu asistența consiliului său. Legiuitorul român n'a admis acest lucru, pentru că un comerț însemnează săvârșirea de nenumărate acte și o asistență continuă, de fiecare minut, a consiliului, ceea ce este o imposibilitate.

74. *Incompatibilități.* — Sunt unele legi, cari interzic unor anume funcționari sau chiar unor profesioniști (cum e legea corpului de avocați) să facă comerț. Ce se întâmplă, dacă contrariu celor prevăzute în legea corpului respectiv, contrariu incompatibilității create, funcționarul (sau, bunăoară, avocatul), exercită acte de comerț ca o profesiune obișnuită? Devine el comerciant? Desigur, că da. Incompatibilitatea, spre deosebire de incapacitate, nu împiedică pe acel, care exercită comerțul, să devie comerciant. Incompatibilitatea va avea ca rezultat numai măsuri disciplinare împotriva persoanei care, contrar legii, a exercitat acte de comerț obiective, făcând din această exercitare o profesiune.

12.9.1917.1.25.

CAPITOLUL II.

Indatoririle și drepturile comercianților.

§ 13. Inscrierea firmei.

75. *Generalități.* — In codul comercial, precum și in alte legi speciale, sunt împrăștiate diferite dispozițiuni, cari se referă la drepturile și îndatoririle ce le au persoanele numai pentru faptul că exercită profesiunea de comerciant. Vom arăta principalele îndatoriri pe cari le au comercianții, îndatoriri cari se explică prin chiar interesul comercianților, precum și prin interesul terților, cari eventual ar contractă cu comercianții. Și vom vedea în tot cursul dreptului comercial preocuparea, pe care o are legiuitorul de terții de bună credință.

76. Legea din 6 Iunie 1913. — Prima îndatorire a unui comerciant este să-și înscrie firma. Am spus la începutul acestui curs, că firma este reglementată printr-o lege aparte legea din 6 Iunie 1913. Dispozițiunile cu

d. 6 Iunie

referință la firmă, nu le găsim în codul comercial. Din potrivă, găsim dispozițiunile referitoare la firmă în codul comercial din Transilvania și Bucovina.

În legislațiunile germanice, găsim în codul de comerț, un capitol rezervat registrului pentru comercianți, care se ține la tribunalul de comerț, în care, pe lângă firmă, se trec toate actele și evenimentele, cari interesează comerțul, spre a fi cunoscute de public. Registrul pentru comercianți sau registrul de comerț a existat în Evul Mediu și dela comerțul înfloritor al cetăților italiene și germane a fost trecut și menținut la Germani și numai târziu, în ultimii ani, dispozițiunile din legislația germanică au fost adoptate atât de Franța cât și de Italia.

În dreptul comercial românesc avem registru pentru comercianți, dar nu avem o reglementare unitară a acestui registru, ci dispozițiuni fragmentare. În ce privește firma, legea din 1913 prevede că fiecare comerciant este dator să-și înscrie firma în registrul dela tribunalul comercial.

77. Ce înțelegem prin cuvântul „firmă”? — Firma este numele, sub care un comerciant își exercită negoțul. Firma coincide cu numele și prenumele unui persoane fizice. Legea firmelor prevede că firma se compune din numele și prenumele scris în întregime.

Prin „nume”, înțelegem numele de familie și prin „prenume”, numele care variază, numele cel mic, nu putem spune numele de botez, pentru că nu toată lumea se botează!

Legiuitorul cere pronumele în întregime, nu se mulțumește cu inițialele: I. Ionescu, I. Solomon. După legea numelui (18 Martie 1895), nimeni n'are dreptul să se servească de un nume ce nu-i aparține; se poate, cu anume formalități, schimba numele de familie, dar este inadmisibilă schimbarea pronumelui, adică din Isac să-l facă Jean sau din Mauriciu, Mișu. Mai mult, legea firmelor cere pronumele în întregime, pentru că publicul să

poată ști cum îl cheamă exact pe comerciant. Legiuitorul nostru în mod intenționat cere pronumele în întregime.

Inscrierea firmei se cere la tribunal și dacă în petiție se arată numele Jules Goldenberg și tribunalul admite în scrierea firmei Jules Goldenberg, deși pe petiționar nu-l cheamă Jules, aceasta este o violare a legii și unul, care s'ar numi cu adevărat Jules Goldenberg, ar putea cere tribunalului să radieze o asemenea firmă.

Deocamdată noi reținem, că firma unei persoane fizice trebuie să coincidă cu numele său civil, și prin numele civil, înțelegem numele de familie și prenumele.

78. *Firma societăților comerciale.* — Firmă n'au numai persoanele fizice; și societățile comerciale trebuie să aibă firmă. Dacă o persoană fizică are drept firmă numele său civil, să vedem în ce constă firma unei societăți comerciale.

Toată lumea este de acord că societățile în nume colectiv și în comandită au o firmă socială, cum zic francezii: *raison sociale*. In ce privește societățile anonime, în deobște se spune, că acestea n'au firmă.

Firma la societatea în nume colectiv se compune din numele tuturor asociaților sau din numele unui singur asociat și cu un adaos din care să rezulte că mai sunt și alții asociați; de exemplu: Ionescu și Georgescu, societate în nume colectiv; Ionescu et Co., societate în nume colectiv.

La societățile în comandită, adică la societățile în care una sau mai multe persoane răspund nelimitat, nemărginit, cu întreaga lor avere; iar alții răspund numai cu ceea ce au adus în societate, firma socială nu se poate compune decât din numele unuia, a unora sau a tuturor asociaților cu răspundere nemărginită. Asociații cu răspundere nemărginită se numesc comanditați. La aceste societăți, firma nu poate cuprinde decât numele comanditaților, cu arătarea că este vorba de o societate în

"Raison sociale."

"Raison..."

comandită. „Ionescu & Co., societate în comandită simplă”. Sau dacă societatea în comandită este pe acțiuni, firma va fi: „Ionescu & Comp., societate în comandită pe acțiuni”.

La societățile anonime, legea interzice ca în denumirea societății să se introducă numele persoanelor, cari compun societatea. Societatea anonimă, trebuie să-și exercite comerțul sub o denumire, care de cele mai multe ori se referă la genul de comerț, pe care îl exercită acea societate, de exemplu: „Cartea Românească”; „Petrolul Românesc”; „Petrol Govora”; „Steaua Română”. În denumirea unei societăți anonime, poate figura numele unei persoane, care a murit și care a avut un rol într’o ramură de industrie, de exemplu: „Tipografia Gutenberg”.

Și denumirea unei societăți anonime este o firmă, căci sub acest nume — denumire — societatea își exercită comerțul său. Este adevărat că firma societății anonime nu cuprinde numele vreunui asociat, nu este o „*Namen-firma*”, ci o denumire, o „*Sach-firma*”, cum foarte bine disting Germanii.

O societate anonimă nu este obligată decât dacă se scrie denumirea — noi zicem firma — și apoi iscălesc persoanele cari o reprezintă. Prin urmare, din acest punct de vedere, în sens larg denumirea unei societăți anonime este o firmă.

Firmele societăților comerciale se trec într’un registru separat de firmele individuale: în registrul de firme sociale.

79. *Emblema.* — Nu trebuie să confundăm firma unui comerciant cu emblema unui comerciant.

Am arătat că firma este numele, sub care neguțătorul își exercită negoțul lui. Emblema este o denumire, un semn care distinge un negoț de altul, un stabiliment comercial de altul. „La Papagal”, „La Briciul lui Cuza”, „La Snopul de Grâu”, sunt embleme. Comerțul nu se exercită sub aceste nume. Ele disting doar magazinul, fondul de comerț.

Când se înscrie firma, petiționarul arată ce emblemă și-a ales. Această emblemă trebuie să difere de toate emblemele adoptate și înscrise la Tribunal în ramura aceleiaș comerț. În acest scop, petiționarul prezintă un certificat al Grefei, constatator, că o emblemă la fel nu există în registrul de firme al Tribunalului. Dacă în realitate se va dovedi că există o emblemă la fel în aceeași ramură de comerț, sau o emblemă asemănătoare, care ar putea să producă confuziunea, cel interesat are puțința, pe calea dreptului comun, să ceară dela justiție radierea emblemei, ce-l vătămă.

Comercianții nu se pot servi de embleme, fără a le însoți de numele și pronumele lor, adică de firma lor, deoarece legea voește ca publicul să știe cine este comerciantul.

Comercianții (persoane fizice), cari exercită comerțul de bancă și societățile în nume colectiv sau în comandită, al căror obiect este acest comerț, nu se vor putea servi de embleme; iar numele comercianților, precum și firma socială, vor fi urmate de cuvântul „*bancheri*”; dispoziție trecută în lege pentru a atrage atențiunea publicului, că comerțul de bancă nu se exercită de către o societate anonimă (art. 3 din legea firmelor).

Un comerciant poate să aibă atâtea embleme câte stabilimente comerciale are; însă el este obligat în acest caz, să ceară înscrierea firmei pentru fiecare emblemă.

80. Ce se înscrie în registrul de firme. — Comerciantul este dator să-și înscrie firma la Tribunalul, în circumscripțiunea căruia exercită comerțul. Dacă are sucursale și în alte județe, el trebuie să facă înscrierea la toate tribunalele, în circumscripțiunea cărora are vre-o sucursală.

În registrul firmelor se trece în afară de numele și pronumele comerciantului, precum și de celelalte enunțări din cerere, încă următoarele:

1. Orice schimbare a locului sau a localului în care exercită comerțul;

2. Trecerea fondului de comerț către altă persoană;

3. Arătarea dacă comerciantul e căsătorit și care a nume este contractul bănesc de căsătorie; deasemenea numărul și data hotărârii, care a pronunțat separațiunea de patrimonii, precum și încetarea acelei separațiuni;

4) Procurile date pentru gerarea fondului comercial; retragerea lor;

5. Semnătura în original a comerciantului, precum și a procuratorilor lui;

6) Declararea în faliment, încheierea concordatului;

7) Incetarea comerțului;

Pentru societățile de comerț, există un registru de firme special, care va cuprinde:

a) Numărul curent;

b) Data înregistrării firmei;

c) Numărul și data inscripțiunii;

d) Firma socială;

e) Emblema (dacă are);

f) Felul comerțului;

g) Numele și pronumele tuturor societarilor;

h) Domiciliul lor;

i) Sediul principal și sucursalele;

j) Epoca începerii funcționării;

k) Numele și pronumele societarilor, cari au semnătura socială;

l) Semnăturile originale ale acelor, cari angajează;

m) Numele și pronumele directorului sau al administratorilor-delegați; domiciliul lor;

n) Numărul dosarului relativ la publicațiile făcute contractului de societate și modificările lui;

o) Numele, pronumele și domiciliul lichidatorilor;

Despre sistemul de publicitate orânduit pentru societățile comerciale ne vom ocupa la timp, atunci când vom trata organizarea lor.

81. *Firme proprii și firme derivate.* — Am văzut că firmele individuale se compun din numele și pronumele comerciantului. Acest fel de firme se numesc *proprie*, spre deosebire de *firmele derivate*, existente atunci când o persoană dobândește un fond de comerț cu învoirea de a se servi mai departe de vechea firmă.

În dreptul român, deși dobândirea unui fond de comerț cu dreptul de a continua vechea firmă, este adnotată în registrul de firme, dobânditorul trebuie să adauge la vechea firmă numele și pronumele său, semnând astfel și cu numele și pronumele său. Așa, dacă Ion Ionescu dobândește fondul de comerț dela Petre Georgescu, el poate să-și compue firma: Petre Georgescu, succesor Ion Ionescu.

În dreptul german — și la fel în dreptul din Transilvania și Bucovina — cel ce dobândește un fond de comerț cu dreptul de a se servi de vechea firmă, poate să semneze pur și simplu, cu numele persoanei, care i-a vândut fondul de comerț. În acest caz, firma nu se mai potrivește cu numele civil al comerciantului.

82. *Publicitatea registrului de firme.* — Registrul este public. Oricine poate să-l cerceteze și să obțină extrase legalizate, fără să fie ținut să justifice interesul.

Deasemenea sunt publice toate actele depuse cu ocaziunea înscrierii firmei și a diferitelor adnotări în registru. Aceste acte sunt întrunite în dosare separate pentru fiecare comerciant.

În afară de această publicitate, orice înscriere ori adnotare în registrul firmelor se afișează la ușa tribunalului, precum și în „Foaia de informațiuni comerciale” a ministerului industriei și comerțului.

83. *Contravențiuni la legea firmelor.* — Inspectorii ministerelor de industrie, comerț și de finanțe; camerele de comerț și industrie; autoritățile polițienesti și comunale; administrațiile financiare și receptorii, sunt da-

tori să aducă la cunoștința Tribunalului pe comercianții cari nu-și înscriu firma sau cari nu cer că în registru de firme să se facă adnotările cerute de lege.

Tribunalul, constatând infrațiunile, pedepsește pe comercianți cu amendă în folosul camerei de comerț și industrie respectivă.

Dacă comerciantul, condamnat definitiv, nu-și înscrie firma în termen de 5 zile, Tribunalul îl va condamna la o amendă suplimentară de 25—1000 lei pe fiecare zi de întârziere până la înscrierea firmei.

§ 14. Publicarea regimului matrimonial.

84. *Publicarea convențiunii matrimoniale.* — În Italia tribunalele nu au competență de a autentifica acte. Notarii publici sunt cei cari autentifică; întocmai ca și la noi în Transilvania și Bucovina.

Notarul public din Italia, care autentifică o convențiune matrimonială a unor persoane, dintre cari una este comerciantă, trebuie să transmită un extras, în termen de o lună, Tribunalului în circumscripțiunea căruia se găsește stabilimentul comerciantului, pentru a se procede la publicare. (art. 16 cod. com. italian).

Și legiuitorul nostru prevede trimiterea la tribunalul de comerț a unei copii după convențiunea matrimonială a unui comerciant. Dar datorită de a trimite copia nu o are autoritatea care autentifică, ci o are ofițerul stării civile. În Vechiul Regat, prin urmare, contractul bănesc de căsătorie se autentifică de tribunal; partea se prezintă cu contractul la ofițerul stării civile, iar ofițerul stării civile trebuie să trimeată o copie la acelaș tribunal, care a autentificat actul, ca să-l publice, conform art. 10. Și aceasta sub sancțiunea amendării ofițerului de stare civilă.

Trebuie să menționăm că legea noastră mai păcătuiește și în redactare, căci prevede că ofițerul stării civile tre-

buie, să trimită o copie după contractul matrimonial, în termen de o lună dela data lui; termen explicabil în Italia, unde notarul, care autentifică e ținut să trimită copia; dar la noi este straniu ca ofițerul stării civile, să fie îndatorat să comunice copia, nu dela data când i se prezintă, sau se oficiază căsătoria, ci dela data autentificării contractului.

Ori, evident, soțul poate întârziă cu celebrarea căsătoriei; poate să facă actul astăzi și să se prezinte peste o lună. Atunci cum rămâne cu amenda prevăzută pentru ofițerul stării civile, care nu trimete contractul bănesc de căsătorie în termen de o lună dela autentificare? Este, desigur, o inadvertență. Trebuie să admitem că termenul de o lună începe să curgă de când ofițerul stării civile ar fi putut să trimeată acest act.

Am văzut prima ipoteză: un comerciant se căsătorește și adoptă un anume regim matrimonial; să examinăm a doua ipoteză și anume, când după căsătorie cineva începe un comerț. În această ipoteză codul nostru ca și cel italian, prevede că însuș comerciantul este îndatorat ca în termen de o lună dela începerea negoțului, să depună o copie de pe contractul bănesc de căsătorie, spre a se face publicațiunile cerute de articolul 10 din codul comercial.

Cari sunt sancțiunile pentru comerciantul, care n'a respectat prevederile legii în privința aceasta?

O sancțiune, în timpul când comerțul merge în mod normal, nu există. Sancțiune este numai atunci când comerciantul nu mai poate face față plăților și este declarat în stare de faliment. În acest caz, nepublicarea regimului matrimonial, atrage pentru comerciant pedeapsa de bancrută simplă (art. 877 cod. com.).

85. *Publicarea separațiunii de patrimonii.* — Codul comercial, după ce prevede publicitatea regimului matrimonial, se ocupă și de schimbarea regimului și știți că o

schimbare de regim nu permite codul nostru civil, decât prin separațiune de patrimonii. Ei bine, codul comercial adăogă la dispozițiunile din codul civil și procedurii civile, în ce privește separația de patrimonii. Codul civil pune principiul, că soția, amenințată în averea sa, avere despre care tratează contractul matrimonial, poate să-și separe bunurile sale de acelea ale soțului și să recapete administrarea bunurilor sale. Codul de procedură civilă completează dispozițiunile codului civil în ce privește publicitatea cererii de separație de patrimonii și a sentinței definitive, prin care se pronunță separația de patrimonii. Hotărîrea de separațiune își produce efectele din momentul introducerii cererii. Orice act făcut de soț, exceptând actele de pură administrație, cade, dacă este făcut posterior cererii de separație de patrimonii. Pentruca hotărîrea să nu lovească în cei de bună credință, cari nu ar ști ce se petrece între soți, codul de procedură civilă ne arată, că atât cererea de separație de patrimonii, cât și sentința, sunt supuse unei largi publicități. Mai mult, hotărîrea de separație de patrimoniu se publică de 4 ori, la interval de câte 3 luni, și numai după ce au trecut 3 luni dela ultima publicațiune, creditorii bărbatului nu mai pot ataca sentința care pronunță separația de patrimonii. Inșă, dacă hotărîrea nu s'a pronunțat, dacă s'a publicat numai cererea de separație de patrimoniu, creditorii bărbatului pot interveni în proces, pentru a arătă că în realitate cererea de separație de patrimonii este făcută numai pentru a fraudă drepturile lor, pentrucă prin separația de patrimonii bărbatul trebuie să facă anumite restituiri și este posibil ca bărbatul să fie obligat să restituie numerar și bunuri. Creditorii, cei mai interesați, pot arătă justiției, că cererea este făcută pentru a-i fraudă și justiția să vegheze, ca nu cumvă separația să fie pronunțată în așa fel, încât drepturile lor să fie lezate.

După ce hotărîrea a fost pronunțată, dar nu a expirat termenul acela de 3 luni dela ultima publicațiune a

hotărîrii, creditorii bărbatului au dreptul să atace hotărîrea și să ceară anularea ei, dacă hotărîrea se pronunță după cererea soției și este făcută pentru a-i fraudă.

În afară de aceste dispozițiuni, prevăzute de condicta civilă, completată de condicta de procedură civilă, codul comercial mai prevede, întâi, că cererea de separație de patrimonii trebuie să capete publicitatea obicinuită în materie comercială, adică conform dispozițiilor art. 10. Legea prevede, că cererea de separație de patrimonii, îndreptată de soție contra soțului comerciant, trebuie depusă la grefa tribunalului comercial, din circumscripția în care își exercită comerțul soțul. Această cerere trebuie transcrisă în registrul pentru comercianți; ea trebuie să fie afișată în sala tribunalului, în sala comunei, în localurile Bursei din localitatea cea mai apropiată, dacă în localitate nu există o Bursă, și în sfârșit, să fie publicată în foaia anunțurilor judiciare.

Hotărîrea nu poate fi pronunțată, decât după trecere de o lună dela data când s'au făcut toate aceste publicațiuni comerciale. Hotărîrea pronunțată, prin care se admite separația de patrimonii, trebuie să fie publicată, întocmai ca și cererea de separație de patrimonii. Iar dacă nu s'au îndeplinit publicațiunile, legiuitorul comercial, în art. 21 prevede că creditorii soțului pot oricând opune nulitatea separațiunei pronunțate și să atace restituirile, pe cari soțul le-ar fi făcut soției.

Dar, în afară de nulitatea ce poate s'o ceară creditorii și, evident, în afară de drepturile ce le au creditorii, de a interveni în cursul procesului, drept care nu este răpit de codul comercial, atâta timp cât ține litigiul de separație de patrimonii, deosebit de aceste drepturi, codul de comerț, prin ultimul alineat al art. 21, mai face trimitere la art. 975 cod. civ., la aplicațiunea acțiunii pauliene. Art. 21 spune, că creditorii comerțului soțului, pot oricând, în orice timp, să atace și să ceară anularea unei separații de patrimonii, făcută în fraudă drepturilor

lor. Acțiunea pauliană poate fi intentată de creditori, ori-când, prin urmare chiar dacă au trecut 3 luni; poate fi intentată atâta timp cât drepturile ce le-ar fi dobândit cineva se pot ataca, fără să se poată invoca prescripțiunea extintivă. În tot acest timp creditorii comerțului soțului, vor putea exercita acțiunea pauliană, dacă vor fi întrunite condițiunile cerute pentru exercitarea acestei acțiuni.

§ 15. Ținerea registrelor de contabilitate.

justiție comerciale - 3 obligatorii: Jurnalul, inventarul, bilanțul -

86. Utilitatea Ținerii registrelor. — A treia îndatorire a comercianților este aceea de a ține registre de contabilitate. Orice comerț mai însemnat implică ținerea unei contabilități.

Prin contabilitate înțelegem totalitatea înscrierilor, pe cari un comerciant este obligat să le facă sau să le țină, și din cari înscrieri rezultă mersul întreprinderii lui.

Aceste înscrieri se efectuează în registrele de contabilitate, numite mai simplu și registre comerciale.

Legiuitorul, obligând pe comerciant să ție anume registre, s'a gândit la interesul comerciantului, la interesul creditorilor lui, precum și la interesul societății, ca comerțul să se exercite în mod corect.

Registrele — contabilitatea — servesc comerciantului;

10. Pentru că numai prin mijlocirea unei contabilități regulat ținute, un comerciant poate să-și dea seama în fiecare moment de mersul operațiunilor lui și deci să știe cum să procedeze, pentru a ajunge la țelul dorit;

20. Comerciantul, ținând registrele de contabilitate în modul prescris de lege, se va folosi de ele în fața instanțelor judecătorești; registrele comerciale pot face probă în justiție în favoarea comerciantului, ce le ține, în anume limite, pe care le vom examina în curând.

Registrele comerciale servesc și creditorilor comerciantului:

1°. Creditorii unui comerciant se pot referi la registrele acestuia, căci ele fac dovada în contra comerciantului, care le ține;

2°. In caz de faliment, creditorii au dreptul să cerceze în întregime registrele falitului; deasemenea, din contabilitate, ministerul public și judecătorul sindic vor deduce, dacă comerciantul este sau nu pasibil pentru pe-deapsa prevăzută în caz de bancrută.

Dar registrele mai au altă utilitate, din punct de vedere fiscal, întrucât agenții fiscolei le controlează pentru a stabili impozitele, ce comerciantul are de plătit, după câștigurile realizate.

87. *Cari sunt registrele obligatorii.* — In privința registrelor obligatorii, avem două feluri de sisteme legislative. Într'un prim sistem nu se prevede ce anume registre trebuie să țină un comerciant. Așa sunt legiurile germanice, și legiurile din Transilvania și Bucovina. După aceste legiuri, comerciantul trebuie să țină atâtea registre câte sunt necesare negoțului său. După aceste legiuri nu se fixează a priori pentru toți comercianții, ce anume registre trebuie să țină: un mic negustor ține mai puține registre; o bancă ține mai multe. Artă comptabilicească și expertii comptabili, vor arăta, după dezvoltarea fiecărui negoț, ce anume registre trebuie să țină fiecare comerciant. Dacă, din punct de vedere teoretic este exact, că comptabilitatea diferă dela un comerț la altul și diferă după dezvoltarea unui comerț; dacă, din punct de vedere teoretic, legislațiunile germanice sunt foarte bune și le aprobăm; din punct de vedere practic, însă, aceste legislațiuni suferă, deoarece comercianții, guvernați de asemenea legiuri, nu sunt siguri că țin registrele toate, care sunt necesare comerțului și pot fi în îndoială ca nu cumva, în caz de proces, judecătoria, cari de multe ori sunt oameni străini de negoț, să spună că mai trebuiau anumite registre de ținut.

Într'un al doilea sistem, în cea de-a doua grupă de

legiuri, se face distincțiunea între registrele obligatorii și registrele ajutătoare. Aceasta a doua grupă de legiuri prevede un minimum de registre, pe care orice comerciant trebuie să-l țină și mai prevede că în afară de aceste registre, comerciantul mai poate ține și alte registre auxiliare, după natura comerțului. Dar și aici unele legiuri cer ca numai registrul inventar să fie obligator, căci din aceasta se vede, care este situația patrimonială a unui comerciant și pentru o mai bună controlare comerciantul să mai țină și alte registre, dar auxiliare, după natura și dezvoltarea negoțului.

Alte legiuri cer registrul inventar și jurnal ca obligatorii.

În sfârșit sunt alte legiuri, cum sunt cele din Italia și România, care prevăd trei registre obligatorii pentru negustori: jurnalul, inventarul și copierul. Există însă o deosebire între legiuirea română și cea italiană, căci pe când legiuirea italienească cere aceste trei registre, fără nici o excepțiune, legiuitorul român, inspirându-se din art. 10 al vechiului cod german, trecut și în noul cod german, dar sub o redactare mai științifică, prevede că colportorii, comercianții ambulanti și comercianții a căror îndeletnicire nu depășește cadrul unei profesii manuale, sunt dispensați de a înscrie firma și de-a ține registre obligatorii. Italianii nu fac deosebirea, socotind că nu se poate fixa o linie perfectă de demarcațiune între comercianții obligați să țină registre și acești colportori, ambulanti, sau, cum spune legea, aceia al căror comerț nu iese din cadrul unor profesii manuale. Într'adevăr, ce înțelegem prin comerț, care nu iese din cercul unei profesii manuale? Se referă oare legea la meseriași? Trebuia să o spună. Se referă la un comerț mic? Trebuia să o spună și să arate linia de demarcație între un comerț mic și unul mijlociu. Legiuitorul vorbește de colportori și comercianți, cari fac micul trafic ambulant. Ori, în realitate și colportorii nu sunt decât tot mici comercianți, cari fac traficul am-

bulant. Legiitorul mai vorbește de dispensarea căraușilor de a ține registre, și vom vedea că la transporturi, de oricare mărime ar fi, întâlnim cuvântul cărauș. Va să zică, legiitorul n'a înțeles cuvântul tehnic de cărauș ci comerțul de transporturi în mic.

Dar trecând peste imperfecțiunile legii și peste interpretarea ce se dă acestui art. 34, să examinăm situația de drept din vechiul regat, rămânând bine stabilit, că în provinciile alipite, în Transilvania și Bucovina, legiitorul nu prevede ce registre trebuie să țină un comerciant.

88. Registrul jurnal și cărtea mare. — Spuneam că un comerciant trebuie să țină trei registre: registrul jurnal, registrul inventar și registrul copier.

Ce este registrul jurnal? Registrul jurnal este o condiție în care comerciantul trebuie să țină și să înscrie toate operațiunile ce le face zilnic. Dar comerciantul nu trebuie să treacă toate operațiunile laolaltă, global, ci fiecare operațiune în parte, fiecare act separat; iar la sfârșitul săptămânii poate să treacă în mod global, numai cheltuelile lui și ale familiei lui, care sunt de natură civilă. La un comerț restrâns, acest jurnal se ține într'adevăr, așa cum prevede codul de comerț „zi de zi,” operațiune cu operațiune. La un comerț mai mare, operațiunile se trec în fapt, în practică, în registrele uzuale, cari se numesc terfeloage, și numai seara comptabilul le trece în registrul jurnal sau câteodată la două, trei zile. La comerț și mai mare, negoțul este împărțit pe secțiuni, este divizat în sorturi. Marele magazine, băncile, nu pot lucra numai într'un singur registru jurnal, ci se țin atâtea registre jurnale, câte diviziuni sunt.

Ținând seama de necesitatea ce o simte marele comerț, tribunalele admit marilor comercianți vizarea mai multor registre jurnale, însă se trece la tribunal într'un tablou câte registre jurnale s'a încuviințat fiecărui neguțător, pentruca, în caz de litigiu, acel care se judecă cu

comerciantul, să știe că există mai multe registre jurnale. Dar în realitate, deși sunt mai multe registre jurnale, toate aceste registre joacă rolul pe care legiuitorul îl prevede pentru un singur registru jurnal.

Registru jurnal nu mai este suficient pentru contabilitatea modernă și comercianții se servesc îndeobște și de un alt registru, care nu este prevăzut de legiuitor ca registru obligator, este vorba de registru "Cartea mare". Acest registru joacă un rol important în contabilitatea comercială și cred că nu este îngăduit să se facă drept comercial, fără să se știe principiile generale de contabilitate și cum se conduce Cartea mare. Cartea mare implică o contabilitate în partidă dublă și această contabilitate rezultă chiar din înregistrările ce se fac în registru jurnal, pentru că registru jurnal la orice operație, face trimitere la Cartea mare.

Avem și o contabilitate simplă, astăzi aproape abandonată, ținută numai de micii negustori și avem o contabilitate în partidă dublă, care consistă în contabilitatea de conturi.

În contabilitatea dublă, o înregistrare dă loc la o altă înregistrare. Înregistrările sunt duble întotdeauna și prin acest fapt se poate controla și afla adevărul. În contabilitatea dublă, înregistrările se fac de două ori.

În contabilitate fiecare ramură, fiecare diviziune a neguțului este personificată: capital, casă, magazin, etc.

În contabilitate avem personificarea conturilor, cari sunt de două feluri: conturi generale și conturi particulare. În Cartea mare, pentru fiecare client, pentru fiecare persoană cu care negustorul are raporturi de drept, se deschide un cont. Într'un anumit folio se scrie numele clientului, de exemplu: Anton Ionescu și la contul Anton Ionescu, în partea stângă, se scrie Creditul, și în dreapta se scrie Debitul. Și dacă Anton Ionescu, va fi debitor sau creditor, acest lucru rezultă după cum se va apleca balanța în spre debitul sau în spre creditul lui Ionescu.

Pe lângă conturile particulare, adică ale clienților, ale furnizorilor, ale creditorilor, avem și conturi generale. Principalele conturi generale sunt: contul capitalul, contul imobile, contul mărfuri generale, contul efecte de primit, contul efecte de plătit, contul profit și pierderi.

Să arătăm pe scurt, cum se lucrează cu aceste conturi. Presupunem că un comerciant își începe negoțul cu suma de cinci milioane lei. El în Cartea mare, la contul capital, în partea dreaptă, unde este debitul, va trece capitalul lei 5.000.000. Aceasta înseamnă că negustorul debitează contul. Va să zică, contul este ca și o persoană: îl debitezi când i-ai dat ceva. Prin urmare, contul capital, datorește comerciantului suma de cinci milioane lei. Imediat ce a debitat contul capital cu cinci milioane, cum acest cont trebuie să intre și el în funcțiune, vom vedea acum acest cont că devine creditor al celorlalte conturi. Negustorul din cele cinci milioane, ia un milion, ca să cumpere un imobil pentru exercitarea comerțului. Atunci întoarce pagina și scrie „contul imobil”, pe alt folio. (fig 1)

Contul capital este la început bancherul tuturor conturilor. Contul capital debitează contul imobil cu suma de un milion și la contul imobil la dreapta, la debit, găsim suma de un milion. Dar, prin faptul că contul capital împrumută contul imobil cu un milion, contul capital devine creditor și atunci, la stânga contului capital, la credit, se scrie suma de un milion. (fig 2)

Inregistrarea dela contul imobil își are înregistrarea corespunzătoare la contul capital. La contul imobil suma de un milion este trecută la pasiv, pentru că acest cont a primit un milion și orice cont se debitează cu sumele, pe care le primește. Contul imobil este debitor contului capital, căci din contul capital a luat banii. De aceea, se trece la creditul contului capital: un milion.

Negustorul, pentru restul de patru milioane, cumpără mărfuri. Cine primește suma de patru milioane? Contul mărfuri. Atunci negustorul deschide un cont nou pentru (fig 3)

mărfuri și la debitul acestui cont trece suma de patru milioane, primită dela contul capital, iar la creditul contului capital se trece suma de patru milioane. Contul mărfuri este dator contului capital suma de patru milioane, iar contul capital este creditor cu patru milioane.

Dacă ne uităm în contul capital, vedem că acest cont a primit cinci milioane, este dator proprietarului fondului de comerț cu suma de cinci milioane. Dar acest cont, la rândul lui, este creditor pentru un milion față de contul imobil și de patru milioane față de contul general de mărfuri. Și dacă se încheie acest cont capital, vedem că are cinci milioane la activ și cinci milioane la pasiv.

Cum se trec operațiunile în registrul jurnal, care este registrul principal, cu care se merge în justiție? Revenim la exemplul nostru, al comerciantului care a început operațiunile comerciale cu un capital de cinci milioane.

La 1 Ianuarie 1929 înregistrează la contul capital: 1 Ianuarie, capital cinci milioane. A doua zi el trebuie să înregistreze cumpărarea imobilului și atunci va scrie: 2 Ianuarie lei 1.000.000, cumpărarea imobilului din strada N. Bălcescu, 25, cont imobil către cont capital.

În registrul jurnal, găsim trimetere la conturile din contabilitatea dublă. Registrul jurnal, după însemnarea operațiunii, arată contul care s'a debitat și cel care este contul creditor. Contul imobil este debitor față de contul capital care este creditor. După ce s'a făcut înregistrarea în registrul jurnal, se operează și în Cartea mare.

Dar să vedem când negustorul cumpără marfa și când vinde marfa, cum înregistrează. La 3 Ianuarie el a cumpărat mărfuri de patru milioane. Contul debitor este contul mărfuri: 3 Ianuarie, mărfuri, 4.000.000. Cont mărfuri către cont capital. Prin urmare, contul mărfuri este debitor către contul capital. Vine a treia serie de operațiuni: negustorul vinde marfa. Să presupunem că o vinde către George Ionescu cu 4.000.000 lei. Să vedem cine se creditează? Se creditează contul mărfuri. Când un cont primește, se de-

bitează; dar când un cont dă ceva dela el, se creditează. Prin urmare, contul mărfuri a devenit un cont creditor. Contul mărfuri are la partea stângă 4.000.000 lei.

Deci, au intrat 4.000.000 — și au ieșit 4.000.000; contul se balansează. Și atunci în registrul jurnal, când se arată că se vând mărfuri de 4.000.000, — se spune: contul George Ionescu, 4.000.000, către contul mărfuri și imediat se trece la Cartea Mare și se face un cont particular, George Ionescu, și acolo în partea dreapta la pasiv se trec 4.000.000 lei, adică George Ionescu, este debitat cu această sumă. Dar George Ionescu poate să plătească de îndată când cumppără suma în întregime și atunci plătește la cassă. Contul lui George Ionescu, se creditează cu suma de lei 4.000.000 și se debitează un alt cont, se debitează contul 'cassa,' care primește suma. In registrul jurnal se prevede: cont cassa, către George Ionescu lei 4.000.000, prețul mărfurilor cumpărate. Avem astfel la creditul lui George Ionescu la pasiv 4.000.000, iar la activ 4.000.000, contul este balanțat. Dar Georgescu poate să nu plătească, poate să dea cambii și atunci se deschide un alt cont, contul efectelor de incasat și cambiile pe cari le-a dat George Ionescu, sunt trecute la pasivul contului efecte, și în acelaș timp se creditează tot cu 4.000.000 contul George Ionescu. La pasivul contului efecte de incasat, la dreapta se trece suma de 4.000.000 care reprezintă valoarea cambiilor, iar în registrul jurnal se trece: Efecte de primit dela George Ionescu, lei 4.000.000.

Să trecem la al doilea registru obligator.

89. Registrul inventar. — Al doilea registru obligator, pe care trebuie să-l țină comercianții, este registrul inventar.

Am văzut, că în codul comercial un rol mare îl joacă registrul jurnal și am arătat că în realitate astăzi rolul principal îl joacă alt registru, care este auxiliar, după codul comercial, registrul Cartea mare. Comerciantul, spune codul comercial, trebuie ca la începutul nego-

II
Invent

țului său și la sfârșitul fiecărui an, să inventarieze tot activul și pasivul său, toate mobilele și imobilele, toate creanțele și datoriile lui. După ce întocmește inventarul, se încheie bilanțul activității comerciale pe anul precedent. Inventarul pregătește încheierea bilanțului. Inventarul se compune din soldurile diferitelor conturi prevăzute în Cartea mare.

La sfârșitul unui an, comerciantul trebuie să încheie fiecare cont general sau particular din Cartea mare și încheierea conturilor se face prin balanțare. Fiecare cont, în realitate, are un bilanț al lui, căci, spre a se încheia un cont, se adună partida din dreapta contului, se adună și partida din stânga contului, se vede scris care este partida mai mare și din aceasta se va scădea partida mai mică. Din această operațiune va rezulta un sold, care, dacă partida din dreapta va fi mai mare decât cea din stânga, soldul va fi debitor și dacă partida din stânga va fi mai mare decât cea din dreapta, soldul va fi creditor.

Am dat un exemplu cu mărfurile cumpărate, în valoare de 4 milioane. La partida pasiv, se scrie tot ce a primit contul mărfuri, deci se scrie, cum am spus, 4 milioane. Iar dacă a vândut comerciantul de 1 milion, se scrie în partea stângă a contului general de mărfuri, 1 milion. Și dacă la sfârșitul anului, la debit, la partea dreaptă a contului, va fi scris 4 milioane, iar în partea stângă a contului va fi scris 1 milion, se va scădea 1 milion din 4 milioane și rezultatul, 3 milioane, va constitui un sold. Soldul va fi debitor, pentru că partida din dreapta este mai mare decât cea din stânga cu 3 milioane. Prin urmare, la sfârșitul anului, contul mărfuri se va încheia cu un sold debitor de 3 milioane, adică acest cont datorește proprietarului firmei comerciale 3 milioane. Sau mai putem spune: contul mărfuri a primit de la proprietar 4 milioane și a dat proprietarului fondului de comerț numai 1 milion. Prin urmare, proprietarul posedă

încă 3 milioane, pe cari îi poate pretinde dela acest cont general de mărfuri.

Când se face inventarierea, se trece în inventar soldurile tuturor conturilor prevăzute în Cartea mare. Ar urma ca inventarul să fie numai o transcriere în mod succesiv a soldurilor din Cartea Mare. În realitate sunt unele conturi, cum sunt conturile de diferite depozite ale comercianților (contul mărfuri, titluri de încasat, creanțe, etc.), cari nu pot fi transcrise tale-quala, cum ar rezulta din conturile din Cartea Mare, căci pentru ele comerciantul trebuie să facă, la sfârșitul anului, o nouă evaluare. Comerciantul este într'adevăr îndatorat, pentru ca să dea o oglindă fidelă a mersului situațiunii sale patrimoniale, ca la sfârșitul anului să evalueze diferitele depozite, diferitele mărfuri sau creanțe pe cari le are. Și în exemplul nostru, dacă un comerciant a cumpărat mărfuri în valoare de 4 milioane și a vândut numai de 1 milion, la sfârșitul anului el nu se poate limita în a transcrie numai în inventar: mărfuri 3 milioane, adică rezultatul contului mărfuri. El trebuie să evalueze mărfurile pe cari le are. El a cumpărat mărfurile de 4 milioane, a vândut de 1 milion, și ar trebui să mai aibă mărfuri de 3 milioane. Se poate întâmpla, însă, ca atunci când încheie comerciantul conturile și face inventarul, mărfurile să nu mai valoreze 3 milioane, să se fi depreciat valoarea lor și în realitate, mărfurile rămase să nu mai valoreze decât 2 milioane; deci rezultă o pierdere de 1 milion. Pentru ca să dea o oglindă fidelă a negoțului, această sumă de 1 milion se poate trece într'un cont special, în contul de profit și pierdere. În inventar poate să treacă la activ mărfuri în valoare de 2 milioane, sau poate să treacă în activ, mărfuri de 3 milioane și să prevadă o amortizare, o pierdere de 1 milion, contul profit & pierdere 1 milion (și alături de bilanț figurează totdeauna contul de profit și pierdere).

Codul comercial este foarte laconic în ce privește modul

cum se confecționează inventarul și la urmă cum se încheie bilanțul. Legiuitorul nostru însă a voit să fie mai complet decât legiuitorul italian și a luat dispozițiuni din codul de comerț german, dispozițiuni cari se găsesc și în provinciile alipite, prevăzând: că mărfurile, titlurile, creanțele, se vor prețui după valoarea ce o au în momentul încheierii inventarului; că creanțele pe cari comerciantul este sigur că le va încasa, se vor trece cu adevărata lor valoare; acelea, pe cari comerciantul știe că nu le va încasa decât în parte, se vor evalua în consecință: iar acelea, pe cari comerciantul știe că nu le va încasa, deoarece debitorul este insolvabil, se vor trece numai pentru memorie.

Spuneam că inventarul pregătește bilanțul.

Cuvântul bilanț, vine dela balanțare, pentru că în acest bilanț, există o balanțare. Bilanțul este un tablou cu 2 partide puse față în față: o partidă creditoare și o partidă debitoare. Aceste partide sunt întocmai cu cele 2 părți ale unei balanțe și în care parte balanța va fi mai grea, bilanțul va arăta un câștig sau o pierdere.

Toate soldurile debitoare din Cartea mare se trec în bilanț la activ și toate soldurile ~~de~~ creditoare din Cartea mare, la pasiv.

Primul post important, care se trece în bilanț la pasiv, este capitalul întreprinderii, capitalul societății, dacă este vorba de o societate.

Capitalul figurează la pasiv, pentru că în contabilitate conturile sunt personificate și contul capital datorește proprietarului suma, pe care acesta o adus-o în întreprindere. Toate conturile sunt personificate, și operațiunile ce se fac între conturi sunt la fel cu operațiunile, ce s'ar face între persoane. Când proprietarul dă întreprinderii 5 milioane, întreprinderea îi datorește această sumă. Proprietarul întreprinderii este în drept să se aștepte să scoată cel puțin 4 milioane din rularea acestui capital. Deci, la datorie, la pasiv, se trece suma de 4.000.000.

În partea cealaltă, la activ, trebuie să corespundă alte

Cont
nr.
Pasiv
Capital 5000000

posturi, cel puțin în valoare de 4—5 milioane. În mod normal ar trebui ca prin adunarea acestor posturi de la activ, pe lângă cele 5 milioane să mai rămână o sumă, care să fie beneficiul.

În partea dreaptă a bilanțului, se trec cele 5 milioane. Dacă la credit (în partea stângă), sunt numai 4 milioane, se mai adaugă și contul profit și pierdere, 1 milion. Atunci avem în dreapta 5 milioane, în stânga 5 milioane, balanța este bine constituită.

Dacă acest cont profit & pierdere se află în dreapta, unde se află și capitalul, înseamnă că întreprinderea merge bine, dă beneficii. Dacă la partea unde este capitalul, este scris 5 milioane, iar în partea opusă se află numai suma de 4.500.000, adică dacă diferența în minus este în partea opusă capitalului, atunci, în această parte, trebuie să se mai scrie: profit & pierdere, 500.000 și aceasta înseamnă că, în exercițiul comerțului său, comerciantul a pierdut suma de 500.000 lei.

În exemplul nostru, se va trece la capital 5 milioane. La activ se va trece soldul debitor al contului mărfuri, care este de 3 milioane, contul imobil 1 milion și soldul contului cassa 1 milion, deci 5 milioane la pasiv și 5 milioane la activ; bilanțul este fără câștig și fără pierdere.

Dacă mărfurile ar fi evaluate la mai mult de 3 milioane din cauza unor taxe vamale, la 3.500.000 lei și s'ar adăuga 1 milion imobilele și cassa 1 milion, ar face 5.500.000 lei. Imediat atunci trebuie să punem la pasiv, în dreapta, contul de profit & pierdere, 500.000 lei. Deci negustorul a câștigat în timp de 1 an, suma de 500.000 lei.

Inventarul și bilanțul, spune legea, trebuie să fie trecute și semnate propriu de către comerciant într'un registru. Vedeți, la început, legea obligă pe comerciant de a face numai inventar și obligațiunea de a face inventarul și bilanțul nu o are comerciantul, decât după ce comerțul său a durat 1 an. Bilanțul și inventarul trebuie să se încheie nu după anul calendaristic, ci la un an din momentul când cineva a început negoșul.

90. Registrul copier. — Al treilea registru obligator, prevăzut de codul com., este registrul copier. Un comerciant este obligat de a păstra copii după orice scrisoare referitoare la negoțul său, pe care o expediază. Legea vorbește de un registru, în care ar urmă să se scrie toate copiile depe scrisori, în care să se copieze scrisorile. Acesta este un mod prea primitiv de a păstra scrisorile expediate de un comerciant. Astăzi, scrisorile se păstrează după ordinea cronologică, atât copiile scrisorilor expediate, cât și răspunsurile și se clasează una după alta în niște clasoare, dosare, ținute pe numele fiecărui client, iar scrisorile, cari se referă la operațiuni izolate cu persoane izolate, se țin laolaltă, în acelaș clasor.

Un comerciant este obligat să țină copii depe corespondența trimeasă, atât pentru interesul comerciantul, ca să probeze în justiție diferitele sale drepturi, dar și în interesul celor ce tratează cu un comerciant, pentruca aceștia se pot referi la corespondența comerciantului, și pot să-l oblige, prin intermediul justiției, să înfațișeze corespondența în instanță.

91. Formalitățile pentru ținerea registrelor. — Cari sunt formalitățile cerute de legiuitor pentru ținerea registrelor? Registrul jurnal și inventar, mai înainte de orice înregistrare, trebuesc să fie prezentate președintelui tribunalului locului unde se află sediul comerțului, sau judecătorului de ocol, în localitățile unde nu există tribunal.

La tribunal se găsește un registru, în care se notează fiecare comerciant, care a prezentat registrele și ce anume registre a prezentat. Orice persoană poate controla acest registru dela tribunal, pentru a vedea dacă un anumit comerciant își ține sau nu contabilitatea la curent.

Registrele, prezentate președintelui tribunalului sau judecătorului de ocol, vor fi numerotate pe fiecare pagină și parafate, adică pe fiecare pagină magistratul își scrie numele său. În general numele se pune cu parafa și după ce s'a

numerotat și parafat, se pune un șnur, care se trece prin fiecare foaie, iar pe ultima pagină a registrului se încheie un proces-verbal, de către președinte sau înlocuitorul său, în care se arată, că s'a prezentat de către comerciantul X registrul inventar sau jurnal; că acest registru s'a numerotat și parafat și conține atâtea file. Semnează președintele sau judecătorul care îi ține locul și se pune sigiliul tribunalului iar pe șnurul adunat la urmă, se aplică ceară și sigiliul tribunalului, pentru ca să fie exclusă posibilitatea de a înlocui vreo filă din registru. Aceste formalități sunt prescrise de lege, pentru că altfel s'ar putea ca comerciantul, după ce face înregistrări, văzându-se în vre-un pericol, fie de a fi declarat în stare de faliment, fie de a fi dat în judecată, să refacă înregistrările în interesul lui și în detrimentul celor cu cari a încheiat operațiuni. Pentru aceasta legea cere numerotarea, parafarea și sigilarea.

Registrul copier, deși obligator, totuși nu este supus numerotării, parafării și sigilării de către tribunal.

Dar legiuitorul a mai luat o măsură de precauțiune, pentru a garanta sinceritatea registrelor. A mai prevăzut că la sfârșitul fiecărui an, comerciantul să prezinte aceleaș instanțe judecătorești pentru ca instanța judecătorească — tribunal sau judecătorie de ocol — să încheie registrul pentru fine de an. Numerotarea, parafarea și sigilarea se face de un singur magistrat, de președintele tribunalului sau înlocuitorului său. Incheierea registrelor pentru fine de an, se face printr'un jurnal, deci la tribunal de 2 judecători. Incheierea se face sub ultima operațiune trecută în registru cu următoarea constatare: „Astăzi la . . . . anul . . . . s'a prezentat registrul (jurnal, inventar), al comerciantului . . . . și s'a vizat cu a noastră semnătură”, punându-se și sigiliul tribunalului sau judecătoriei (art. 27 c. com.). Dacă ar lipsi o asemenea încheiere, s'ar da posibilitate unui comerciant ca să făurească registrul, nu zi de zi, ci să făurească registrul în preajma unor evenimente, ce l-ar interesa. Un comerciant ar lăsa registrul alb și când ar fi în preziua declarării în faliment, ar în-

tocmi contabilitatea, nu conform realității, ci conform intereselor lui și în dauna creditorilor. Legiuitorul, ca să preîntâmpine acest lucru și să garanteze sinceritatea registrelor prevede prezentarea registrelor în fiecare an pentru încheiere. Registrul se încheie imediat, sub ultima operațiune făcută în cursul anului și sub această încheiere comerciantul începe să facă înregistrările pe anul viitor. Prin urmare registrul, pentru a fi regulat ținut, trebuie ca comerciantul să îndeplinească anumite formalități, cu concursul autorității judecătorești, care am văzut că este tribunalul. Dacă un comerciant locuiește într'o localitate unde nu este tribunal, formalitățile vor fi îndeplinite de judecătorul de ocol. Acesta, deasemenea, ține socoteală de toate persoanele, cari au prezentat registrele, fie la începutul negoțului, fie pentru încheiere, și trimite președintelui tribunalului comercial, la finele fiecărui an, un tablou de toți acești comercianți.

Dar mai sunt și alte formalități, cari trebuiesc îndeplinite fără concursul justiției. Pentruca registrele obligatorii să fie socotite regulat ținute, codul comercial cere ca registrele să fie ținute în limba română sau într'o limbă europeană modernă; nu se poate ține un registru în limba sanscrită sau ebraică. În al doilea rând, registrele nu trebuiesc să aibă locuri albe între înregistrări, aceasta pentru a nu se da posibilitatea de a se intercala, ulterior, înregistrări.

În al treilea rând, legea prevede că registrele nu trebuiesc să aibă ștersături sau îndreptări, sau dacă se vor fi produs erori, *errare humanum est*, ștersăturile să fie de așa natură, încât să se poată citi ce s'a îndreptat. Dacă s'a greșit o cifră, va fi ștersă cu o linie, pentru a se lăsa citibilă, pentru control, cifra ștersă.

92. Forța probantă a registrelor. — Am văzut cari sunt registrele obligatorii și ce formalități cere legea, pentru ca aceste registre să fie socotite regulat ținute. Să vedem acum, care este forța probantă a registrelor, pentrucă registrele nu servesc numai pentru orientarea comerciantului, pentruca el să vadă, dacă negoțul se desfășoară în m d

normal sau nu; ele mai au o forță probantă în justiție.

Știm, că în dreptul comun, se prevăd mijloacele de probațiune, de cari se poate servi cineva în justiție. A probă însemnează a convinge pe judecători că un fapt, ce se enunță în justiție este adevărat, pentru ca să se poată trage din acel fapt anumite consecințe juridice. Probele sunt acele elemente de convingere, ce se prezintă judecătorului, pentru ca să triumfe o cauză.

În materia probațiunilor sunt mai multe sisteme: este un sistem liberal, care admite orice mijloc de convingere, părțile litigante pot să înfățișeze orice mijloace, orice elemente, pentru a convinge pe judecător; un alt sistem este acela adoptat de legiuitorul nostru, în care mijloacele de probațiune sunt anume determinate de lege. Categoria cea mai importantă a probelor o formează probele preconstituite, adică acele mijloace de probațiune, pe cari părțile le întocmesc înainte de litigiu, cu intențiunea să servească de ele tocmai la un eventual litigiu. O vânzare se poate face fără act scris, dar părțile obicinuesc să facă un act scris, o probă preconstituită, de care ele vor să se servească în cazul unui diferend.

Pe lângă aceste probe preconstituite, cari sunt de 2 feluri: probe scrise sub semnătură privată și probe scrise prin act autentic, codul civil mai prevede și alte probe: proba testimonială, prezumțiuni, mărturisirea, jurământul, iar proc. civ. mai prevede descinderea locală, expertiza, interogatorul.

Pe lângă aceste probe, cari pot face dovadă în justiție, mai sunt și registrele comercianților, cari fac parte din categoria probelor scrise impropriei, pentru că proba scrisă proprie este un act, care emană dela partea adversă și poartă semnătura părții cu care te judeci.

Ei bine, registrele comercianților cuprind înregistrări făcute de un neguțător și aceste înregistrări servesc în justiție ca probe, în litigiile dintre neguțator și persoanele cari au contractat cu el. Ele nu sunt înscrisuri emanate dela

partea adversă. De aceea am numit registrele probe scrise improprii.

97. *Litigii între un comerciant și un necomerciant.* —

De registrele comercianților, în ce privește probarea obligațiilor, nu se preocupă numai codul comercial, de ele se ocupă și codul civil în art. 1183—1184, căci aceste registre pot să facă probă nu numai în litigiile dintre comercianți, ci și în litigiile dintre un comerciant și un necomerciant.

Legiuitorul civil, — ca să pornim dela o materie presupusă cunoscută — prevede că registrele comercianților pot fi deduse în justiție, ca probe, în 2 ipoteze, — ambele ipoteze referindu-se la litigiile dintre comercianți și necomercianți: în ipoteza în care registrele fac probă în contra comerciantului și în ipoteza în care registrele fac probă în favoarea comerciantului și în contra necomerciantului.

Registrele unui comerciant fac probă în contra lui în procese cu un necomerciant: acesta poate să se refere la registrele comerciantului și tribunalul poate să ordone negustorului să prezinte registrele, din care să extragă partea ce-l interesează. Comerciantul este îndatorat să treacă zi de zi în registrul jurnal, fără distincțiune, toate operațiunile ce încheie și oricine poate să se refere la aceste registre, pentru a-și valorifica un drept.

Inchipuți-vă situația unui comerciant declarat în stare de faliment. Toate obligațiunile comerciantului sunt presupuse comerciale. Comerciantul s'a putut imprumută dela un necomerciant. Dacă acest necomerciant nu s'ar putea referi la registrele negustorului, ar fi în ciudata situațiune, că toți ceilalți negustori, cari n'au acte scrise, vor putea dovedi creanțele lor prin registrele comerciantului falit, iar necomercianții, uneori cu sume mai mari, să nu fie admiși să facă dovada cu registrele comercianților, ci să fie îndatorați să vină cu acte scrise. De aceea registrele comer-

cianților servesc ca probă în contra lor, chiar în litigiile cu un necomerciant.

Dacă necomerciantul a dat o sumă bunăoară pentru nevoile menajului, gospodăriei comerciantului, atunci nu se va găsi poate trecută în registre această sumă, pentru că știți, că un comerciant nu este obligat să treacă zi de zi cheltuelile familiei sale, ci este obligat numai a pune o sumă globală la finele fiecărei luni.

Care este rațiunea, că registrele fac probă în contra comerciantului, care le ține? Rațiunea stă în considerațiunea că înregistrările, făcute de el sau de prepușii săi, sunt adevărate mărturisiri.

Dar registrele pot face probă în favoarea comerciantului și în contra unui necomerciant? Vom vedea că atunci când este vorba de un litigiu între comercianți, registrele pot face probă chiar în favoarea persoanei care ține registrele, pentru că o înregistrare din registrul unui comerciant va găsi o înregistrare corespunzătoare în registrul celuilalt comerciant. Judecătorul va compara ambele registre, și va da crezare registrului aceluia, care, din totalitatea contabilității, va rezultă, că este mai sincer.

Dar între un comerciant și un necomerciant? Aci avem situația, că negustorul face înregistrări și necomerciantul nu poate opune alte înregistrări. În această ipoteză codul civil prin art. 1183 prevede că, registrele comercianților nu pot face probă în contra necomercianților pentru vânzările înregistrate, dar judecătorul poate da jurământ uneia din părți. Prin urmare, dacă un comerciant a vândut marfă unui necomerciant și acesta a rămas dator și nu-și plătește datoria, comerciantul îl poate chema în judecată. Dar registrul comerciantului nu face probă deplină. Legiuitorul lasă însă la aprecierea și cuminența magistratului și dă posibilitatea ca registrul prezentat chiar în contra unui comerciant să constituie, pentru judecător, un început de probă. Judecătorul poate să constate că registrul este regulat ținut, că poate forma o prezumțiune. Și atunci legea dă drept

judecătorului să defere jurământ oricărei dintre părți va crede de cuviință.

Jurisprudența franceză interpretează art. 1329, corespunzător art. 1183 în mod restrictiv: comerciantul se poate servi de registre și judecătorul poate să ia aceste registre ca un început de probă și să o completeze printr'un jurământ, numai atunci când este vorba de o vânzare. Oricecâteori litigiul dintre un comerciant și un necomerciant nu este referitor la vânzarea unei mărfi, ci bunăoară la un împrumut, jurisprudența franceză socotește că nu se mai poate aplica dispozițiunea art. 1329. Această dispozițiune, constituind o excepțiune adusă principiului general de probațiune, trebuiește interpretată în mod restrictiv.

94. *Forța probantă a registrelor între comercianți.* — Registrele regulat ținute, pot face probă în justiție între comercianți în obligațiuni comerciale (art. 50 c. com.). Se poate face proba, întâi, în favoarea celui ce le ține și, al doilea, în contra celui ce le ține. Prin urmare prima chestiune pe care o examinăm este forța probantă a registrelor comerciale în favoarea comerciantului.

În drept avem principiul că nimeni nu-și poate constitui un mijloc de probațiune, *nemo sibi titulum constituere potest*. Nimeni nu-și poate constitui, în vederea unui litigiu, o probă, decât de acord cu partea cealaltă; proba preconstituită. Dacă nu există probă preconstituită, intervin celelalte probe judiciare: proba testimonială, interogatorul, mărturisirea, prezumțiunea, jurământul.

Codul de comerț, îndepărtându-se dela principiul expus, a stabilit, că registrele comerciale pot face probă în favoarea comercianților în litigiile cu alți comercianți și pentru fapte de comerț. Trebuie să reținem, că codul comercial spune: „pot face probă”, nu „fac probă” și vom vedea mai târziu importanța acestei dispozițiuni.

Care este rațiunea, pentru care registrele comerciale, spre deosebire de celelalte înscrisuri din dreptul civil, pot

să constituie o probă pentru cel care le scrie? Care este rațiunea acestei derogări, dat fiind că la prima vedere se pare foarte curios ca un comerciant să-și făurească singur registrele și aceste registre să-i servească pentru a-și valorifica creanțele în justiție? S'a căutat să se justifice această derogare, zicându-se, că ceea ce înscrie un comerciant în registrul lui, s'ar asemăna cu un proces-verbal, un act, o constatare, pe care comerciantul o face, o trece în registrul său, având un mandat dela partea cealaltă, cu care a intrat în raporturi de drept, de a face această constatare. Această explicație este cu totul fictivă. În realitate nu există nici un mandat și explicația este forțată. Rațiunea, pentru care registrele comerciale pot face probă în justiție în favoarea comercianților, consistă în faptul că înregistrările nu sunt făcute în scop de a se constitui un titlu. Comerciantul nu ține contabilitatea în vederea viitoarelor litigii, ce s'ar ivi între el și comercianții cu care lucrează, ci face acest lucru, pentru că mersul întreprinderii nu poate fi normal, decât dacă comerciantul, poate oricând avea o privire generală asupra întreprinderii, ce conduce.

În comerț se încheie operațiunile prin încredere reciprocă, și adesea nu se cere, pentru fiecare operațiune în parte, un act scris, cum se obișnuiește în dreptul civil. Dacă principiul este că un comerciant se poate folosi de proba testimonială în procese comerciale, indiferent de valoarea pe care ar avea-o acele procese; dacă legiuitorul a crezut că proba testimonială poate fi admisă pentru orice sumă; dacă el a admis pentru orice sume simpla prezumțiune, cu atât mai vârtos trebuia să admită registrele, în cari se fac însemnări zilnice cu respectarea unor formalități de rigoare, cari garantează sinceritatea.

Registrele fac probă în favoarea unui comerciant. De ce? Pentru că judecătorul va confrunța cele 2 registre ale părților litigante. Dacă reclamantul vine cu înregistrările lui, și cealaltă parte are dreptul să vină cu înregistrările sale. Judecătorul confruntă, vede care din înregistrările pre-

zintă mai multă încredere. Registrele nu „fac probă”; registrele „pot face probă”. Judecătorul are de ales.

Dar registrele, pentru a putea face probă în justiție în favoarea unui comerciant și în contra unui alt comerciant, trebuie să fie ținute în mod regulat, pentru că numai atunci există rațiunea pentru care registrele constituiesc un titlu pentru acela care le ține. Dacă registrele nu sunt regulat ținute, ele nu pot să facă probă în justiție în favoarea unui comerciant și noi socotim că registrele neregulat ținute nu pot să servească nici drept prezumțiune, în favoarea celui, care le ține contrariu prescripțiilor legale, pentru că legea este categorică: ea vrea să înlătore cu totul registrele neregulat ținute. Dacă am spune: registrele neregulat ținute nu nu pot face proba voită de legiutor și registrele neregulat ținute nu pot fi pe picior de egalitate cu cele regulat ținute, dar totuși am da posibilitatea, pentru comerciantul care le ține în mod neregulat să completeze ceea ce a rezultat din registru cu alte probe, am ajunge să înlăturăm sancțiunea din lege, care spune că registrele nu pot să servească drept probă.

Voi deschide o paranteză, pentru a vorbi pe scurt despre prezumțiuni. Codul civil se ocupă de prezumțiuni în art. 1199, în care definește ce este prezumțiunea.

Legea spune că prezumțiunea este consecința, pe care magistratul o trage dintr'un fapt cunoscut, în vedea unui fapt necunoscut. Dacă am lua litera acestei definițiuni, pe care o dă c. civ., n'am fi destul de lămuriți, căci orice probă este consecința, pe care o trage magistratul dela un fapt cunoscut la unul necunoscut. Prin expresiunea că magistratul trage consecințe dintr'un element cunoscut pentru a ajunge să rezolve o problemă, legiutorul vrea să spună că magistratul trage consecința dintr'un fapt, care, prin el însuși, nu era menit să servească drept probă. Când magistratul trage o concluziune dintr'un înscris, numai este o prezumțiune, este o concluziune logică, la care ajunge. Ori-decâte ori se trage o concluziune dintr'un fapt cunoscut ce

î se prezintă pentru rezolvarea litigiului dar care nu era menit să servească drept mijloc de probațiune — zicem că avem de aface cu o prezumțiune.

Prezumțiunile sunt de 2 feluri: simple și legale. Acestea din urmă se împart în două: juris et de jure și juris tantum. Inchidem paranteza.

Registrelor neregulat ținute, pot să servească judecătorului drept prezumțiune? S'ar putea zice: registrele neregulat ținute nu pot constitui o probă; prin urmare, neformând o probă, judecătorul poate trage o prezumțiune. Am zis, că suntem împotriva acestei păreri, deoarece registrele neregulat ținute nu pot forma mijloace de convicțiune, pentrucă legiuitorul a vrut să pedepsească pe comercianții cari nu-și țin regulat registrele.

Registrelor cari pot face probă în justiție sunt cele obligatorii. Jurisprudența franceză și italiană, precum și doctrina, lasă judecătorului puțința de a se servi și de registrele auxiliare drept prezumțiuni.

Spuneam că registrele unui comerciant pot face probă în favoarea lui, dar judecătorul nu trebuie să se închine în fața registrelor. El poate să le înlătore, el poate chiar să nu admită proba cu registre. Judecătorul nu poate să condamne numai decât pe cineva, care nu are contabilitate, pe baza registrelor reclamantului. Faptul că acea persoană nu a ținut registrele, face ca el să fie supus la anumite rigori ale legii (în caz de faliment), dar nu să piardă un proces. Această soluțiune ar fi contrarie și spiritului și scopului legii. Judecătorul poate aprecia, că o operațiune nu se putea face fără un schimb de scrisori, măcar. Judecătorul poate să găsească operațiunea așa de importantă, încât corespondența era necesară și poate preferi corespondența în locul registrelor. Judecătorul are puterea de a înlătura cele înregistrate, dacă nu e convins de sinceritatea înregistrărilor. De aceea zicem că registrele „pot face probă în justiție”, nu „fac probă”.

95. *Forța probantă în contra comerciantului.* — Registrele fac probă în contra comerciantului, care le ține. În acest caz legiuitorul prevede, că registrele fac probă, chiar dacă sunt neregulat ținute.

Un reclamant poate să zică: eu mă servesc cu proba testimonială, cu corespondența, dar mă refer și la registrele comerciantului pârât. Tribunalul ordonă să se aducă registrele și se constată, că sunt neregulat ținute, dar din ele rezultă, că este dreaptă acțiunea reclamantului. În acest caz debitorul nu se va putea pune la adăpostul neregulatei țineri a registrelor sale.

Legiuitorul prevede, însă, că registrele neregulat ținute fac probă contra celui ce le-a ținut fără respectarea prevederilor legii, dar cu condițiunea ca acel care se referă la registre să nu scindeze conținutul acestor registre. Nu poate alege o înregistrare și să înlătore o altă înregistrare, care se referă la acelaș raport juridic. Registrele fac probă în contra celui ce le-a ținut, pentrucă, înregistrarea, pentru cel care o face, însemnează o mărturisire. Ori, după cum ne arată codul civil și procedura civilă, mărturisirea nu se poate scinda, ea este indivizibilă. Dacă se ia un interogator, nu se poate înlătura, divide un răspuns; tot ce a răspuns cineva formează un tot, nu se pot alege numai dispozițiunile favorabile. Dacă într'un registru va fi prevăzut că într'adevăr, comerciantul a împrumutat un milion, dar ar mai exista o altă înregistrare, din care ar reeși că acel comerciant a plătit 500.000 din acea datorie, aceste 2 înregistrări formează un tot, care nu se poate scindă.

96. *În câte feluri se face proba cu registrele.* — În câte feluri se pot deduce în judecată registrele, pentru a se face probă cu ele? În două feluri: prin înfățișare și prin comunicare. Principiul general este, că într'un litigiu, registrele nu pot fi date părții adverse, pentrucă partea adversă nu poate să cerceteze tot cuprinsul registrului. Proprietarul registrelor are dreptul să păstreze secretele

intreprinderii sale. Partea adversă, pentru o operațiune izolată, nu poate vedea cuprinsul întregului registru, pentru că, dacă s'ar admite acest lucru, s'ar pune în pericol însuș comerțul celui care trebuie să înfățișeze registrele. De aceea legiuitorul prevede că într'un proces o parte se poate referi la registrele celeilalte părți, pentru ca să extragă din registre ceea ce este cu referință la raportul dedus spre a fi judecat. Această extragere se poate face de judecătorul însuș, sau de o persoană numită de judecător, de către experți.

Dacă o persoană se referă la registrele unui comerciant pentru a dovedi o creanță a sa, comerciantul poate refuza prezentarea registrelor. În acest caz, legea dă dreptul instanțelor judecătorești să socotească refuzul comerciantului de a prezenta registrele ca un început de probă. Însă acest refuz nu însemnează că partea cealaltă are neapărat dreptate. Dar acest refuz, această atitudine devine suspectă judecătorului și legiuitorul întărește acest început de dovadă prin aceea că dă dreptul judecătorului de a deferi un jurământ persoanei care a declarat că va da crezare registrelor adversarului.

Spuneam că regula generală este că registrele comercianților pot face probă în justiție prin înfățișare, adică prin extragerea înscrierilor cu referință la litigiu. Legea prevede însă în mod excepțional și în cazuri determinate un alt mod de probare cu registrele: comunicarea lor.

Comunicarea registrelor însemnează examinarea în întregime a registrelor; fie că se dă unei părți registrele celeilalte la domiciliu, la grefă sau în altă parte determinată de judecător.

Comunicarea registrelor nu este admisă decât:

- 1) În caz de succesiune;
- 2) În caz de comunitate de bunuri;
- 3) În caz de societate; și
- 4) În caz de faliment.

Registrele se pot comunica în caz de succesiune: presupunem că decujus era comerciant și că a lăsat doi moș-

tenitori. Ei bine, unul dintre moștenitori are dreptul să ceară să i se comunice registrele lui decujus spre a stabili, care este cotitatea disponibilă, cari sunt datoriile și creanțele succesiunii, etc. Registrele acestea au fost ținute de altă persoană și astăzi moștenitorii sunt coproprietari ai acestor registre. Deci un coproprietar are dreptul să ceară dela celălalt proprietar registrele spre a le examina cu deamănuntul.

Registrele se pot comunica în caz de comunitate de bunuri. Bunăoară, o comunitate de bunuri între soț și soție, și ar muri unul din ei, de pildă soțul. Față de moștenitori, soția are dreptul la comunicarea registrelor, spre a stabili care este patrimoniul intrat în comunitate și cum se poate ajunge la încetarea indiviziunii. (Și aci este vorba de coproprietate.

Registrele se pot comunica în caz de societate: în acest caz legea admite comunicarea registrelor dar legea se exprimă într'un mod prea larg și nu trebuie să socotim că oridecâte ori va fi vorba de un raport izvorât dintr'o societate, asociații vor avea dreptul să ceară comunicarea registrelor. Asociații au dreptul să ceară comunicarea registrelor spre a stabili adeseori o rea administrare sau pentru a se stabili un bilanț real, nu fictiv. Dacă s'ar fi confecționat un bilanț fictiv, asociații au dreptul să ceară comunicarea registrelor spre a stabili adevăratul beneficiu rezultat din operațiunile societății. La societățile anonime vom vedea, că legiuitorul limitează dreptul de comunicare la anumite registre și anumite cazuri.

Dece asociații au dreptul la comunicarea registrelor în cazurile arătate? Pentru că registrele sunt ținute în interesul asociațiilor și mai sunt ținute în scopul de a se ajunge la o împărțire exactă a beneficiului și pentru a împiedica abuzurile ce s'ar săvârși de administrație; și se mai poate justifica pe o idee mai veche când societățile nu erau recunoscute persoane juridice și asociații erau socotiți ca coproprietari ai bunurilor. În această privință trebuie să știm,

că în dreptul german și astăzi se tăgăduiește, că societățile în nume colectiv ar fi persoane juridice.

97. *Cât timp trebuiesc conservate registrele.* — Registrele comerciale trebuiesc ținute de către comerciant timp de zece ani dela ultima înregistrare. Dacă ultima înregistrare în registrul jurnal s'a făcut la 31 Decembrie 1928, comerciantul este obligat să țină registrul până la 31 Decembrie 1938, căci în timpul acestor zece ani, registrul poate să fie cerut în justiție. Dece cere legiuitorul trecerea acestor zece ani? Pentru că prescripția obicinuită în materie comercială este de zece ani.

98. *Forța probantă a registrelor în Transilvania și Bucovina.* — Nu vom putea trece mai departe fără a arăta foarte pe scurt care este deosebirea din punct de vedere al forței probante a registrelor între dreptul din Vechiul Regat și dreptul din provinciile alipite.

Spuneam mai sus, că legiuitorul german, după care s'a întocmit codul comercial din Transilvania, prevede, că un comerciant trebuie să țină acele registre pe care i le dictează felul negoțului său. Registrele nu se vizează, nu se încheie de vreo autoritate. Prin urmare, nu există garanțiile de sinceritatea înregistrărilor; neexistând această garanție de sinceritate, registrele au o forță probantă mai mică decât după legea din Vechiul Regat. Intr'adevăr, art. 31 din codul comercial ungar, care corespunde cu art. 34 din codul din Bucovina, ne arată că registrele comercianților ținute în mod regulat, fără ștersături și fără locuri în alb, servesc numai ca un început de dovadă ce trebuie completat prin jurământ sau prin alte mijloace de probațiune. Prin urmare, legea germană și cea din Transilvania și din Bucovina dă registrelor comercianților forța unui început de probă și judecătorii totdeauna, dacă vor să hotărască pe baza registrelor, trebuie să completeze această dovadă printr'un jurământ sau printr'alt mijloc de

probațiune, chiar printr'o prezumțiune. Legea cere un lucru: ca judecătorul să nu se bazeze numai pe registre, chiar în litigiile dintre comercianți, chiar când registrele sunt regulat sau neregulat ținute și chiar dacă litigiul derivă din acte de comerț. Vedeți deosebirea: la noi legiuitorul spune că judecătorul se poate baza numai pe registre, fără să fie nevoie să recurgă la alte mijloace de probă; în Transilvania judecătorul este obligat, dacă vrea să pronunțe o hotărâre sprijinindu-se pe registre, să completeze registrele prin jurământ sau prin ori ce alt mijloc de probațiune.

Am terminat cu chestiunea obligațiunii comercianților de a ține registre și am văzut și ce forță probantă au registrele în justiție.

101 Simboly 171

CAPITOLUL III

Despre auxiliarii comercianților.

§ 16. Despre reprezentanța comercială.

99. *De câte feluri sunt auxiliarii.* — Incepem astăzi să vorbim despre auxiliarii comerciantului. Acești auxiliari se împart în două categorii: auxiliari dependenți de comerciant și auxiliari autonomi. Vom vorbi despre auxiliari, despre persoane cari sunt remunerate de către comerciant pentru cooperarea lor juridică, pentru faptul că ei îl reprezintă în mod general sau particular. Pe acești remunerați cari au putere de a reprezenta pe comercianți, îi numim auxilari dependenți, și mai la urmă vom vorbi despre alți auxiliari, persoane care ajută pe comerciant, dar care ei înșiși sunt comercianți; cari, din cooperarea cu un comerciant, își capătă calitatea de comercianți și în această categorie intră comisionarii și mijlocitorii și vom vedea că o categorie de mijlocitori sunt agenții oficiali de schimb. Cu această ocazie vom vorbi atât despre burse, cât și despre operațiunile de bursă.

Inainte de a examina în amănunt această chestiune,

agents de change

humans Secret. Signal humans limited

trebuie să fim familiarizați cu noțiunea de reprezentanță și să vedem ce înțelegem prin reprezentanți.

100. *Ce se înțelege prin reprezentanță.* — În toate vremurile s'a admis ca un comerciant să se poată servi de alte persoane la încheierea operațiunilor juridice și că alte persoane să încheie operațiunile juridice în numele comerciantului, iar efectele actului juridic încheiat de către persoana aceea, să privească direct pe comerciant, pe reprezentat. Persoana, care încheie o operațiune juridică în numele unui comerciant, se numește reprezentant, iar comerciantul, care suferă consecințele actului încheiat de altă persoană în numele său, se numește reprezentat. În codul comercial nu există o rubrică, care să trateze în mod principal despre reprezentanță. În lipsa unei rubrici speciale, cade în sarcina doctrinei să construiască, ținând seama de texte împrăștiate în diferite legi, o teorie generală a reprezentanței

101. *Reprezentanța de drept public; reprezentanța de drept privat.* — Reprezentanța poate să fie născută dintr'un raport de drept privat. În ce privește dreptul public, reprezentanța poate să fie națională, municipală, județeană, dar această reprezentanță nu interesează cursul nostru. Pe noi ne interesează reprezentanța de drept privat, care se divide în două: reprezentanță necesară și reprezentanță voluntară.

102. *Reprezentanța necesară; reprezentanță voluntară.* — Am avut ocaziunea să vorbim lecțiunile trecute despre reprezentanța necesară, reprezentanța ce o are tutorul, curatorul. Este o reprezentanță ce isvorăște din lege, nu din voința reprezentatului. Și am văzut că un comerț se poate exercita în numele minorului printr'un reprezentant legal, dacă se îndeplinesc anume condițiuni fixate în articolul 10 al codului de comerț.

Partea cea mai interesantă în dreptul comercial o formează reprezentanța voluntară. Reprezentanța voluntară este o instituțiune juridică, în virtutea căreia o persoană împuternicește pe o altă persoană să încheie acte juridice în numele și pe socoteala sa.

Nu trebuie să confundăm reprezentanța cu mandatul, cum se întâmplă adeseori. Vom vedea îndată deosebirea dintre mandat și reprezentanță, precum și deosebirea dintre reprezentanță și locațiunea de servicii.

03. *Deosebirea între reprezentanță, mandat și locațiune de servicii.* — În ce consistă deosebirea dintre mandat, locațiune de servicii și reprezentanță?

1) Reprezentantul este un cooperator juridic al reprezentatului, adică el nu este numai un intermediar, o persoană, care transmite o hotărîre dela o persoană la alta, ci el colaborează cu propria lui voință la încheierea unui act juridic.

Cooperarea între reprezentant și reprezentat este o cooperare juridică, nu materială. Când un comerciant vrea să încheie un contract de vânzare și numește un reprezentant așa cum zicem noi în vorbirea curentă, un procurator, însemnează că alege o persoană, care face o declarațiune de voință în virtutea căreia reprezentatul se obligă ca actul încheiat de procuratorul lui să fie socotit ca și cum l-ar fi încheiat el personal. Un comerciant când își numește un procurator își alege o persoană, care să colaboreze la încheierea actului juridic. Procuratorul, când încheie actul juridic, își pune în funcțiune și inteligența și voința lui; el încheie actul, dacă crede că condițiunile sunt favorabile și voite de cel ce a dat reprezentanța. Dacă crede că condițiunile în care urmează să încheie actul, nu sunt acelea voite de reprezentant, el nu încheie actul; el nu este un aparat mecanic, este un om, are o voință, își pune în joc inteligența și voința pentru încheierea unui contract. De

*le mandataire ne conclut pas un
contrat - il traite au nom du
mandant -*

aceea spuneam că reprezentantul este un cooperator juridic și nu un cooperator material.

Dar și mandatarul activează. Care este distincțiunea între mandat și reprezentanță? Când dăm mandat cuiva, înseamnă că-1 dăm însărcinarea de a administra un patrimoniu, o operațiune, o faptă juridică. Cooperarea însă se limitează în a examina, a lua măsuri, a trată, nu însă a încheia o operațiunea în numele mandantului. Se poate întâmplă, ca mandatul să fie însoțit și de o reprezentanță: atunci mandatul este unit cu reprezentanța; dar este posibil ca mandatul să existe de sine stătător, fără o reprezentanță. Veți vedea când vom vorbi de contractele speciale, că este un contract numit comision. Despre comision se ocupă codul comercial în art. 405, în care se spune, că comisionul are de obiect tratarea de afaceri comerciale de către comisionar în socoteala comitentului. Prin urmare comitentul este acela, care însărcinează să se trateze afacerea; cel care primește însărcinarea de a trată afacerea se numește comisionar. Acesta din urmă tratează afacerea pe socoteala comitentului; dar comisionarul tratează și încheie operațiunea nu în numele comitentului, ci în numele său propriu. Comisionarul are un mandat. O fabrică din străinătate sau chiar din România, din Transilvania de exemplu, are un comisionar în București. Ii trimite marfa și comisionarul vinde marfa în socoteala comitentului, dar comisionarul lucrează în numele său propriu. Comisionarul primește mandat dela fabrică de a încheia afaceri, dar nu primește și o reprezentanță dela fabrică de a încheia operațiuni între consumatori direct cu fabrica. Vedeți deci că putem să avem un mandat fără reprezentanță, după cum putem să avem mandat unit cu reprezentanță. Vom vedea că societățile comerciale sunt administrate de una sau mai multe persoane numite administratori și legea prevede că în actul constitutiv se va arăta, care anume persoane reprezintă societatea. În fapt, administratorii deliberază încheierea actelor juridice iar anumite persoane, cari au deliberat sau nu, deci persoane cari au

avut ori nu mandat de a delibera, au puterea să încheie operațiunile în numele societății. Vedem din aceste două exemple, că există mandat și există reprezentanță și nu trebuie să confundăm mandatul cu reprezentanța. Adeseori mandatarii au și reprezentanță, dar reprezentanța nu este de esența mandatului.

Dar se mai poate întâmpla, ca mandatul să fie unit și cu o locațiune de servicii; un proprietar convine cu o persoană să-i construiască o casă și încheie cu acea persoană (cu un arhitect), un contract de construcție; un contract de locațiune de servicii. Există o cooperare între proprietar și între arhitect, există o cooperare între patron și orice salariat, dar cooperarea nu este juridică, este materială. În cazul unei locațiuni de serviciu, nu avem încheierea unor acte juridice, ci executarea unor lucrări, săvârșirea unor fapte materiale. Este o cooperare materială. Însă, se poate întâmpla ca arhitectul salariat să capete dela proprietarul casei și împuternicirea de a cumpăra materiale în numele și pe contul proprietarului, și atunci la locațiunea de servicii se mai adaugă și reprezentanța.

104. Rolul reprezentantului și efectele reprezentanței. — În codul civil german se arată foarte bine rolul și efectele ce le produce reprezentanța, fie că este vorba de o reprezentanță generală, fie că este vorba de o reprezentanță numai pentru încheierea unei operațiuni sau mai multor operațiuni. Probabil că și noi, în codificarea, ce se va face, vom avea, cași Germanii, un titlu rezervat reprezentanței.

Pentru a examina rolul reprezentantului și consecințele ce decurg din încheierea unui act juridic prin reprezentanți, trebuie să distingem voința de capacitate. Nu se poate încheia un act juridic fără consimțământ și consimțământul trebuie să fie dat de o persoană capabilă. Prin reprezentanță, raportul juridic se leagă între terța persoană și reprezentat. Raportul nu se leagă între terța persoană și reprezentant. De îndată ce raportul juridic este încheiat, repre-

zentantul iese din raport, el este străin de acest raport și legământul juridic se face între reprezentat și terța persoană. Pentru a ajunge însă la această încheiere, spunem că reprezentantul este un colaborator juridic. El colaborează cu voința sa la încheierea actului și atunci, pentru a vedea dacă voința dată produce sau nu efecte juridice, trebuie să examinăm nu voința reprezentatului, ci trebuie să examinăm voința reprezentantului. Lucrul pare puțin abstract. Il vom concretiza: dacă un comerciant X însărcinează pe Y să încheie un contract de vânzare, și Y încheie contractul de vânzare; spre a vedea dacă voința ce se dase la încheierea contractului întrunește elementele cerute pentru a produce efecte juridice trebuie să examinăm voința, nu a comerciantului, ci a lui Y, cooperatorul juridic, pentru că acesta încheie operațiunea. Trebuie cu alte cuvinte să vedem, dacă voința lui Y a fost liberă de vîții, dacă Y n'a fost într'o eroare sau dacă voința lui n'a fost atinsă de vre-o violență sau vre-un dol. Dacă voința lui Y a fost vîțiată prin eroare, dol sau violență, vom spune, că acel contract va fi anulabil. Dacă deasemenea obiectul cumpărat prin reprezentant are vîții și reprezentatul (X) nu a cunoscut vîțiile, reprezentatul se va putea prevala și va putea să recurgă la dispozițiunile codului comercial și codului civil în ce privește vîțiile ascunse ale unui lucru. Deși vor fi vîții ascunse pentru comerciant, însă dacă Y a cunoscut aceste vîții și totuși a cumpărat, comerciantul care cumpără prin acest reprezentant Y va fi socotit că a cunoscut și el vîțiile și nu se va putea prevala de dispozițiile din cod cu privire la vîțiile ascunse.

Dar, voința ce o depune reprezentantul la încheierea unei operațiuni juridice, nu trebuie să depășească sfera actelor pentru care este capabil comerciantul. Ca să vedem dacă pe lângă consimțământ există și capacitate, nu trebuie să ne uităm la capacitatea reprezentantului, ci trebuie să examinăm capacitatea reprezentatului.

Pentru reprezentant este suficient ca el să aibă discernământ. Nu poate să fie cooperator juridic, nu poate fi

reprezentant un copil, care nu-și dă seama ce face. Dar nu este neapărat nevoie să avem un reprezentant major, ci și unul minor, care are discernământ, pentru că operațiunile nu se încheie pentru minor, ci pentru reprezentat și dacă reprezentatul are încredere în inteligența unor persoane, care după lege ar fi incapabile, acel comerciant se obligă cu toată incapacitatea reprezentantului. Dar actul nu este valabil, dacă reprezentantul a încheiat un act ce excede, ce depășește capacitatea reprezentatului. Dacă un comerciant minori autorizat să facă comerț și-ar alege un reprezentant și reprezentantul ar încheia operațiuni pe alt negoț decât pentru care minorul a fost autorizat, actele nu sunt valabile, căci în ce privește capacitatea, trebuie întotdeauna să ne cărmuim după capacitatea persoanei reprezentate.

Dar, dacă în ce privește voința spuneam că este decisivă voința reprezentantului, iar în ce privește capacitatea este decisivă capacitatea reprezentatului, ținem să arătăm că, cu toate că voința reprezentantului este decisivă, totuși se va avea în vedere voința reprezentatului ori de câte ori reprezentatul s'ar pune la adăpostul voinții reprezentantului pentru a comite fraude. Bunăoară, să presupurem că comerciantul, care și-a ales un reprezentant pentru a încheia o cumpărare, știe că persoana dela care urmează să cumpere marfa, nu poate dispune de bunuri, nu este proprietar, fie că aceste bunuri sunt găsite, fie că sunt furate. Ei bine, dacă reprezentantul, în ipoteza noastră Y, nu știe, că persoana dela care cumpără nu poate dispune de bunuri, comerciantul nu se poate pune la adăpostul bunei credințe a reprezentantului. Tot asemenea, dacă comerciantul, care cumpără prin reprezentant, cunoaște viițile unui obiect, iar reprezentantul nu cunoaște viițile lucrului, comerciantul nu se poate pune la adăpostul bunei credințe a reprezentantului; voința reprezentantului este deci decisivă cu o condițiune: ca ea să nu acopere reaua credință a reprezentatului. Oricâte ori prin reprezentanță s'ar căuta

N.B. Voința reprezentantului este decisivă în măsura

să se acopere o fraudă sau reaua credință, vom aplica principiul, pe care îl cunoașteți: *fraus omnia corrumpit*.

105. *Reprezentanța exclusivă*. — În comerț întâlnim două feluri de reprezentanțe, care ne interesează și de care ne vom ocupa în acest curs. Vreau să vorbesc despre reprezentanța exclusivă și despre reprezentanța colectivă. Reprezentanța exclusivă este aceea, în virtutea căreia o persoană se însărcinează să încheie operațiuni pe socoteala și în numele altei persoane, dar cu condițiunea ca patronul, persoana pentru care se încheie operațiunea, să nu aibă dreptul să-și aleagă vreun alt reprezentant în țara sau circumscripția în care își desfășoară activitatea persoana aleasă de el ca reprezentant. Să luăm un exemplu: bunăoară Societatea „Scoda” ar vrea să aibă un reprezentant la București. Persoana din București nu vrea să se însărcineze cu reprezentanța decât dacă „Scoda” admite, că nu va avea alt reprezentant în București, decât pe el, și lucrul acesta se întâlnește foarte adeseori, mai ales cu reprezentanții caselor străine. Dacă totuși, cu toată această obligațiune de a nu încheia pe viitor operațiuni decât prin acest reprezentant exclusiv, reprezentatul ar încheia operațiuni și prin intermediul altor persoane, operațiunile vor fi valabile. Dacă „Scoda” se obligă ca în București să nu aibă reprezentant decât o persoană anumită și disprețuind această obligație ce și-a luat-o, și-ar mai lua un alt reprezentant, pentru o operațiune sau pentru o serie de operațiuni, ea va fi legată și prin actele ce le încheie noul reprezentant, însă va fi răspunzătoare de daune față de primul reprezentant, cu care a încheiat reprezentanța cu exclusivitate.

106. *Reprezentanța colectivă*. — O altă reprezentanță pe care o întâlnim în comerț, este reprezentanța colectivă. Se poate conveni ca operațiunile juridice ale unui comerciant să fie încheiate de mai multe persoane reprezentante laolaltă. Se poate conveni însă, deși persoana are mai mulți

reprezentanți, ca fiecare din reprezentanți să poată încheia separat actele juridice. În acest caz nu mai avem procură colectivă, căci prin reprezentanța colectivă, înțelegem reprezentanța, în virtutea căreia mai multe persoane laolaltă și numai laolaltă pot încheia operațiuni pentru reprezentant. Și codul comercial se ocupă de reprezentanța colectivă, dar el prevede, că dacă nu s'a spus în mod expres, în cazul când o persoană are mai mulți reprezentanți, că operațiunile trebuie încheiate de toți laolaltă, prezumția este că fiecare în parte poate încheia operațiuni valabile pentru comerciant (art. 389). Dacă s'a spus că mai mulți reprezentanți trebuie să lucreze laolaltă pentru ca operațiunea să se încheie, reprezentanța este valabilă și în cazul când numai majoritatea reprezentanților acceptă reprezentanța (art. 389 al. 2). Când un comerciant are cinci persoane, care îl reprezintă, ei bine, reprezentanța este valabilă chiar în cazul când numai trei acceptă să fie reprezentanți, iar doi refuză.

Dacă sunt cinci persoane într'o reprezentanță colectivă, legea spune, că reprezentanța este valabilă, chiar dacă majoritatea acceptă. Dar trebuie neapărat ca aceștia trei să colaboreze la fiecare act, trebuie ca toți trei să-și dea consimțământul și dacă nu-și dă consimțământul la fiecare act, actul juridic nu se poate încheia. Fiecare voință a celor ce reprezintă trebuie să îndeplinească condițiunile cerute de lege, trebuie să fie libere de orice viciu. De este viciată o singură voință din reprezentanța colectivă, întreg consimțământul este viciat. Pe de altă parte cunoașterea viciilor lucrului cumpărat de către unul singur din reprezentanți face să se presupună că toți reprezentanții cunosc situația reală și patronul nu se poate prevala de necunoștința celorlalți doi componenți ai reprezentanței.

107. *Depășire. Lipsă de reprezentanță. Ratificare.* — Dacă un reprezentant sau o reprezentanță colectivă, depășește puterea acordată prin actul de reprezentanță, actul

nu este valabil pentru patron, decât dacă patronul îl ratifică. Ratificarea este de două feluri: expresă sau tacită. Dacă ratificarea este tacită, trebuie să îndeplinească condițiunile generale, pentru orice ratificare și anume comerciantul trebuie să aibă cunoștință, că s'a depășit puterea ce a acordat-o unui reprezentant și având cunoștință de această depășire, să socotească totuși acel act ca valabil. Dar se poate întâmpla, ca cineva să încheie o operațiune în numele și pe socoteala altei persoane, fără să aibă deloc reprezentanța; adică nu să se depășească puterea acordată, dar să avem un act făcut, fără vre-o reprezentanță preexistentă. În acest caz, patronul poate să facă o declarație de voință ulterioară; să spună că actul încheiat de o persoană în numele său, deși nu avea reprezentanță, totuși actul încheiat este bun. Între această ratificare, când mai înainte lipsește cu desăvârșire raportul de reprezentanță, și celalt caz, când înainte a existat o reprezentanță, este o deosebire. Dacă a existat o reprezentanță și s'a făcut numai un excès de putere, contractul este încheiat din momentul în care a convenit reprezentantul. Contractul este socotit încheiat și în ce privește locul și în ce privește data, din momentul în care reprezentantul a voit și a încheiat o operațiune, pentru că avea o putere dela patron, dar a depășit puterea acordată și patronul ulterior a ratificat: operațiunea este valabilă.

Însă, când cineva încheie o operațiune fără să fi existat o reprezentanță și mai târziu patronul vine și recunoaște actul făcut, momentul decisiv este acela al însușirii actului săvârșit de persoana străină, care nu avea reprezentanță. Locul și timpul nu mai este acela în care a voit persoana străină; locul și timpul decisiv este locul și timpul când voește patronul să-și însușească acel act.

Am văzut foarte pe scurt, această teorie a reprezentanței care se aplică, fie că reprezentanța are de obiect un singur act, fie că are de obiect o generalitate de acte.

Să examinăm ce dispozițiuni cuprinde codul comercial în ce privește pe auxiliarii comercianților.

§ 17. Despre prepuși.

*(fondul se pompoasă)
prokurist*

108. *Deosebirea între prepuși și ceilalți reprezentanți.* — Codul com. împarte pe auxiliari în trei categorii: în prepuși, comiși călători și comiși de negoț. Să examinăm pe rând fiecare din aceste trei categorii de reprezentanți.

1) Prepușii sunt persoanele, — după cum spune art. 392 c. com. — însărcinate cu comerțul patronului lor, fie în locul unde acesta îl exercită, fie în alt loc. Din cuprinsul art. 392 rezultă, că pentru a fi cineva prepus, trebuie mai întâi să fie însărcinat de comerciant cu conducerea și reprezentanța comerțului său, fie în locul unde comerciantul își exercită comerțul, unde își are sediul principal, fie în alt loc, bunăoară o sucursală. Prepusul se deosebește de ceilalți: 1) prin sfera întinsă de activitate. El nu este chemat să încheie numai o operațiune, un act izolat în numele patronului; el este chemat să încheie toate operațiunile privitoare la comerțul cuiva sau privitoare la o ramură bine distinctă din comerțul cuiva; 2) prepușii se deosebesc de ceilalți reprezentanți, prin locul unde își desfășoară activitatea. Ei își desfășoară activitatea, fie în locul unde comerciantul își are sediul negoțului său, fie numai în locul, unde acesta are bunăoară o sucursală; pe când ceilalți reprezentanți își pot exercita imputernicirea lor oriunde. Prepusul este substituitul unui comerciant la locul negoțului.

*ce fondul se
est un
substituit*

Cineva nu are calitatea de prepus, dacă el trebuie să supună patronului spre aprobare, toate actele, ce voește să încheie. Pentru a determina dacă cineva este un prepus sau nu, dacă este, cum se zice în țările germanice, procurist, dacă cineva poate semna per procura, nu trebuie să ne uităm la titulatura pompoasă, pe care și-o dă, trebuie să ne uităm la sfera lui de activitate și puterile ce i s'au acordat.

Prepusul este un alter ego al comerciantului. El substitue pe comerciant în exercițiul negoțului.

109. — *Prepușia poate fi conferită expres sau tacit.* — Dacă ea este conferită expres, actul de conferire trebuie să fie transcris, afișat și publicat, potrivit art. 10 din codul comercial. Îndeplinite formalitățile de publicitate, cel care contractează cu prepusul, se presupune că are cunoștința de cuprinsul actului de reprezentanță și nu poate pretinde în contra patronului drepturi pentru care prepusul nu era autorizat să le creeze. Când prepușia este conferită expres, dar nu a fost publicată, precum și atunci, când ea a fost tacit conferită, legea presupune, că reprezentanța aceasta este generală fără nici o restricțiune. Și după cum în principiu la mandat, legiuitorul prevede că restricțiunile și instrucțiunile secrete nu pot fi opozabile persoanei cu care a tratat un mandatar; tot asemenea în materie de prepușie codul comercial prevede, că dacă actul nu este adus la cunoștința publicului, în formele prevăzute de art. 10, reprezentanța e socotită fără restricțiuni.

Dar nu numai conferirea se transcrie, se afișează și se publică, pentru ca patronul să fie la adăpost de discuțiuni în caz de depășire a puterilor acordate, dar și revocarea unui prepus pentru a fi opozabilă terților trebuie să fie transcrisă, afișată și publicată și această dispoziție a publicității revocării se aplică și atunci când actul de numire nu s'a transcris, nu s'a afișat și nu s'a publicat. A admite contrariu, ar însemna, că în caz de prepușie tacită, patronul răspunde la infinit de actele unei persoane care nu se mai bucură de încrederea lui. Patronul, cu alte cuvinte ar rămâne dezarmat în fața unui prepus, neputând să facă eficace revocarea față de terți.

110. *Limitări în puterile prepusului inerente prepușiei.* — Chiar dacă reprezentanța este fără restricțiuni, prepusul, în desfășurarea activității sale, găsește unele limite, din natura reprezentanței și altele, cari își găsesc isvorul în diferite dispozițiuni ale codului nostru de comerț. Din acest punct de vedere putem spune, că prepusul nu poate face acte

1) străine negoțului. Prepușii sunt reprezentanții unui comerciant în exercițiul comerțului lui și nu pot face operațiuni străine aceluia comerț. Este cunoscută dispoziția art. 375 c. com., care prevede, că deși conceput în termen general mandatul nu se întinde și la afaceri, cari nu sunt comerciale, afară numai dacă aceasta se declară expres în actul de numire. Ori, această dispozițiune se aplică prin analogie și prepușilor.

2) In al doilea rând prepușii nu pot face nici un act, care să contrazică scopul pentru care ei au fost numiți. Prepușii prin urmare nu pot să înstrăineze întreaga întreprindere comercială, nu pot vinde fondul de comerț și vom vedea în curând, ce înțelegem prin fond de comerț. Prepusul nu este numit spre a desface, spre a lichida deodată printr'un act întreaga întreprindere comercială a cuiva, ci este numit prepus spre a conduce și reprezintă în mod normal o întreprindere comercială. Bine înțeles dacă nu se prevede contrariu în actul de numire.

3) In al treilea rând, prepusul nu poate să întrebuițeze capitalurile patronului în folosul său propriu și nici nu poate să le întrebuițeze pentru a crea noi comerțuri pentru patron, nici să le întrebuițeze pentru fundarea de societăți comerciale. Prepusul nu este numit ca să creeze un comerț, ci ca să conducă, ca să reprezinte un comerț. El nu poate riscă averea reprezentatului într'un comerț, pentru care nu era autorizat să-l facă.

111. *Indatoriri și răspunderi profesionale.* — Dat fiind puterea întinsă, ce o are prepusul, legiuitorul impune acestuia anume îndatoriri, ce nu le întâlnim la reprezentanța obișnuită. Legiuitorul impune prepusului îndatoriri ce se aseară cu îndatoririle patronului, îndatoriri profesionale, îndatoriri ce în mod obișnuit privesc pe comerciant. Aceste îndatoriri ale prepusului își au explicația în faptul că comerciantul, când există un prepus, este înlocuit în conducerea negoțului și cel ce substituie pe comerciant trebuie

să aibă și unele din îndatoririle profesionale: unele îndatoriri, ce nu le au ceilalți reprezentanți.

Aceste îndatoriri sunt următoarele:

1) Prepusul este răspunzător, dacă nu se ține în mod regulat registrele obligatorii (sub sancțiunea pedepsei pentru bancrută simplă).

2) Prepusul răspunde de capacitatea patronului. Ni-nănu-i este îngăduit să primească o reprezentanță generală, o împuternicire, cum este prepușia, dacă nu se convinge mai înainte, că acela care dă reprezentanța este capabil să facă negoț sau să facă actele, pentru cari îl împuternicește. Prin urmare, dacă un prepus conduce un negoț pentru un minor neautorizat răspunde cu întreaga lui avere pentru actele ce le încheie pentru minor. Minorul nu răspunde, dar răspunde prepusul. De asemenea dacă depășește puterile ce le avea minorul, el încheie acte pentru care nu avea autorizație să le facă și răspunde cu averea lui pentru aceste acte încheiate.

3) Prepusul răspunde pentru publicitatea contractului bănesc de căsătorie, precum și pentru publicitatea separației de patrimoniu între patron și soția lui. Știm că aceste îndatoriri le are patronul, dar legea îl face răspunzător și pe prepus de neîndeplinirea acestei publicațiuni, pentru că el este un alter ego al patronului. (Răspundere civilă și răspundere penală pentru neobservarea art. 20 și 21. A se vedea articolele 398, 877 din codul comercial).

4) In sfârșit, comerciantul care este în încetare de plăți și a săvârșit neglijențe sau fapte dolosive, este pedepsit cu pedeapsa pentru bancrută simplă ori frauduloasă. Ei bine, c. com. prin articolul 883 prevede, în caz de bancrută, pedeapsă și pentru prepus, atunci când bancruta este cauzată de actele prepusului. Falimentul și pedepsele în materie de faliment, privesc pe comercianți. Prepusul nu este comerciant; totuși legea n'a voit ca să rămână nepedepsit acela care a săvârșit infracțiunea și să pedepsească numai pe comerciant. Prepusul are îndatorire de a

conduce comerțul cu toată corectitudinea cerută comercianților; de aceea codul de comerț prevede, în caz de bancrută, pedeapsă și pentru prepus, cu singura condițiune, ca să se respecte principiul de drept penal, că pedeasa este personală. Prepusul nu poate fi pedepsit pentru bancrută, dacă n'are nici o vină. Inșă, ori de câte ori săvârșește fapte cari sunt pedepsite cu pedeapsă pentru bancrută, de exemplu, dacă prepusul se face vinovat de dosire de activ, legea îl pedepsește, deși nu este comerciant.

112. Prepusul nu poate face concurență patronului. —

Dar pe lângă îndatoririle acestea profesionale, legea mai prevede că prepușii nu pot să facă operațiuni în numele lor și nici a lua parte pe socoteala lor sau pe socoteala unei alte persoane, la alte negoțuri de felul acelora cu cari ei au fost însărcinați. Patronul se încrede în prepus, îi pune la dispoziție întregul fond de comerț, sau numai o parte dintr'un fond de comerț, o sucursală. Cel ce primește această reprezentanță generală nu poate să se mai intereseze în operațiuni de felul acelora, cu care el a fost însărcinat, pentru că legea presupune că ar aduce, prin atari fapte, o vătămare patronului. Și dacă, în disprețul acestei dispozițiuni, prepusul se va interesă în alt negoț de acelaș fel, el este răspunzător de daune interese.

Până aci a fost aplicarea principiului general: violarea unei îndatoriri atrage despăgubiri. Dar codul de comerț adaugă, că dacă din acele negoțuri sau operațiuni prepusul ar putea să tragă beneficii, patronul are dreptul să socotească că ale lui sunt beneficiile și să le revendice. Dacă prepusul ar fi încheiat operațiuni, patronul se substituie prepusului și poate pretinde dela cealaltă parte, beneficiile cari i s'ar fi cuvenit prepusului.

113. Cum încheie prepusul o operațiune? — Cum prezintă prepusul pe patron, în actele juridice ce le încheie?

Prepusul poate să încheie actele juridice în două feluri: verbal sau înscris.

Dacă încheie verbal un act juridic pentru patron, el vă arată că actul îl privește pe patron, nu pe el și că el încheie actul în numele patronului, nu în numele lui. Faptul că el este un reprezentant, că nu lucrează în nume propriu, va rezultă, cum zice doctrina, *ex facti circumstantiis*, din împrejurările, în cari s'a încheiat actul.

procura
p.
Însă, dacă prepusul încheie actul în scris, adică dacă făurește un instrument probator, legea îl obligă să semneze adăogând cuvintele „prin procură” sau alte asemenea, adică din care să rezulte că el tratează ca procurist. Și în comerț se obișnuiește să se pună „per procura”, prescurtat „p. p.”.

Ce se întâmplă, dacă un prepus vrea să încheie operațiunile pentru patron, însă nu semnează actele prin procură, ci semnează pur și simplu el personal?

Față de terțele persoane cu care un prepus tratează în nume personal, legea prevede că acest prepus, se obligă personal. Principiul general este deci, că dacă cineva tratează și încheie un act fără să spună că încheie în calitate de reprezentant, se obligă personal.

Dar codul comercial în art. 396 mai prevede că, deși prepusul încheie o operațiune și nu semnează actul în calitate de reprezentant, ci semnează în nume propriu, totuși cei de al treilea pot să cheme în judecată pe patron și să pretindă drepturile, ce isvorăsc din acea convențiune, direct împotriva patronului, cu condițiunea ca acele persoane să probeze, că actul încheiat de prepus era un act referitor la comerțul patronului. Dispoziția codului este foarte logică, pentrucă ar fi inechitabil ca patronul să se folosească de actele încheiate de prepus, să tragă foloase din ele și să nu răspundă față de cei de al treilea, pe simplul motiv, că prepusul nu și-a scris calitatea sa de reprezentant.

Este bine să știm, că textul articolului 396 din codul nostru de comerț se deosebește de textul art. 378 italian; întrucât în textul italian se prevede, că terții au acțiune în contra patronului, pentru actele încheiate de prepus fără să-și

decline calitatea, dacă acele acte sunt privitoare și „necesare” comerțului patronului. Cuvântul acesta de „necesare”, a fost eliminat de legiuitorul român și de unde comentatorii codului italian forțează puțin legea, pentru a ajunge la soluțiunea că acțiunea există îndată ce actul se referă la comerțul patronului, chiar dacă nu e necesar; la noi soluțiunea se impune în mod firesc, deoarece codul român nu face distincțiunea, dacă un act este necesar sau nu; este destul ca actul să se refere la comerțul patronului.

114. Incetarea prepușiei. — Prepușia încetează ca și mandatul: *3 condiții*

1. Prin revocare;
2. Prin renunțarea prepusului;
3. Prin moartea, interdicțiunea, nesolvabilitatea și falimentul patronului ori al prepusului.

Despre revocare ne-am ocupat și am văzut, că ea nu poate fi opusă terților, dacă nu a fost transcrisă, afișată și publicată, afară numai dacă se poate proba reaua credință a celui de al treilea, care deși cunoștea revocarea a încheiat totuși un act juridic cu prepusul.

Dar nici celelalte moduri de stingere a prepușiei nu operează mecanic.

Codul civil ne arată în art. 1557—1558 pe deoparte, că sunt valabile actele încheiate de reprezentant în numele reprezentatului, atât timp cât el nu cunoaște existența cauzei ce desființează mandatul (mai bine zis reprezentanța); iar pe de altă parte că în toate cazurile de stingere a reprezentanței sunt valabile contractările reprezentantului cu cei de al treilea, cari sunt de bună credință. Prin urmare, chiar dacă reprezentantul cunoaște stingerea reprezentanței, dacă încheie acte cu terți, de bună credință, actele sunt valabile. Legea alege între paguba, ce ar suferi patronul (sau succesorii lui) și între paguba terților, cari s'au încrezut într'un act de numirea reprezentantului. Intre aceste două pagube, legea apără pe terțul de bună credință.

Această consecință a reprezentanței, de a produce efecte și a obliga, chiar după ce ea s'a stins, face ca în doctrină să se spună, că reprezentanța este o instituțiune de drept, desprinsă de cauza care i-a dat naștere. Și în dreptul german, în special, se susține, că reprezentanța este una din instituțiunile abstracte.

Știți că în drept orice obligațiune are o cauză juridică. Intre elementele esențiale ale obligațiunilor, stă și cauza. Ei bine, dacă aceasta e regula generală, pot totuși exista și obligațiuni abstracte, adică desprinse de raportul juridic, care dă naștere obligațiunii. Reprezentanța ia naștere dintr'o declarație de voință, cu anumite restricțiuni, — cu anumite clauze; declarațiunea de voință poate să înceteze, dar reprezentanța subsistă față de cei de bună credință.

Intre reprezentant și reprezentat există un raport contractual. O declarație de voință a reprezentantului poate să fie dată din eroare, în urma unei violențe, lucru pe care să nu-l știe terții cari contractează cu reprezentantul. Se poate opune terțiului, care a contractat cu un reprezentant, toată întimitatea acestei declarații de voință, se poate deduce în raporturile cu terțiul, raportul fundamental, care a dat naștere reprezentanței? Doctrina zice: nu! Reprezentanța este desfăcută de raportul fundamental care a dat naștere acestei instituțiuni de drept.

115. *Prepușia în dreptul provinciilor eliberate.* — În dreptul din provinciile alipite, drept care este mai strâns legat de principiile dreptului german, reprezentanța apare și mai abstractă și mai desprinsă de raportul care i-a dat naștere, pentrucă în dreptul din provinciile alipite reprezentantul are puteri determinate de lege. Prepusul, procuristul, cum se mai numește, poate să facă orice acte, afară de înstrăinarea și ipotecarea imobilelor patronului său. Dacă în actul de numire a procuristului, se prevăd alte restricțiuni, s'ar prevedea că prepusul nu poate să se împrumute sau să se împrumute prin cambii, sau orice altă res-

tricțiune, afară de restricțiunea că el nu poate să ipotecheze și să vândă imobilele patronului, acele restricțiuni n'au valoare față de terți, chiar dacă terții ar fi cunoscut restricțiunile prevăzute în actul de numire.

La noi nu este așa; dacă reprezentanța, procura, este publicată, patronul nu poate fi îndatorat, decât în limita actului de numire și terțiul trebuie să respecte restricțiunile prevăzute în actul de numire. În Transilvania nu este așa; terții, deși cunosc restricțiunile, pot să nu le respecte. Restricțiunile au valoare numai între reprezentant și reprezentat; dacă reprezentantul, procuristul n'a respectat dispozițiunile din procură, răspunde față de patron de violarea acelor dispozițiuni, dar patronul rămâne obligat față de terța persoană, în virtutea reprezentanței, care este desprinsă de raportul causal.

§ 18. Despre comișii pentru negoț.

116 *Cari sunt puterile comișilor pentru negoț.* — Patronul se poate folosi de prepus, dar se poate servi de un reprezentant pentru o anumită operațiune sau pentru mai multe operațiuni. Nu ne ocupăm de reprezentanții pentru o singură operațiune sau pentru mai multe operațiuni, pentru că și acestora li se aplică principiile generale dela reprezentanță și despre ei ne vom mai ocupa când vom trata despre mandatul comercial. Vom cerceta însă o categorie de reprezentanți ai unui comerciant, dependenți de el și cari colaborează zilnic cu dânsul la mersul normal al întreprinderii, vorbesc de comișii pentru negoț. Un fond de comerț nu are numai un patron sau un prepus în locul patronului, ci și auxiliari, cari sunt însărcinați cu tratarea operațiunilor în localul unde comerciantul își desfășoară activitatea. Cine intră într'un magazin, nici nu se interesează cine este patron, intră imediat în contact cu comisul pentru negoț, bunăoară cu vanzătorul din magazin.

Aceste persoane numite de codul comercial comisi pentru negoț, au putere de a trata și reprezintă pe patron. dar numai în localul unde aceștia își desfășoară activitatea, numai în stabilimentul de negoț. Pentru a trata și în afară de acest stabiliment de negoț, comisiilor le trebuie o autorizare specială. În stabilimentul de negoț însă ei n'au nevoie de această autorizare; comisiile de negoț cari vând, au dreptul să încaseze sumele, fără să aibă vreo procură specială. Ei, pentru sumele ce primesc, pot da chitanță, care este opozabilă patronului.

Dacă comisiile de negoț în interiorul stabilimentului obligă pe patron și pot să încaseze pentru patron, în afara stabilimentului, ei nu au această putere, decât dacă sunt autorizați special. Legiuitorul nostru în art. 404, prevede că „afară din magazin ei nu pot cere plata...” Cuvântul „magazin”, are aici înțeles larg, adică de stabiliment. Autorizarea specială poate rezulta tacit, bunăoară din faptul că comisul de negoț, predă marfa la domiciliul clientului și-i cere plata.

Nu trebuie să confundăm pe comisiile de negoț cu alți salariați ai patronului, cari depun activitatea lor în interiorul stabilimentului comercial; sunt și ei auxiliari, dar nu au putere de a reprezenta. Este vorba de funcționarii, cari nu sunt destinați să intre în raporturi cu terțele persoane, n'au nici o reprezentanță.

Codul comercial nu se ocupă de contractul de muncă între patron și auxiliarii, cari n'au putere de a-l reprezenta, această chestiune este lăsată să fie disciplinată de o legislație a muncii. În Ardeal și în țările germanice, codul de comerț se ocupă și despre acești auxiliari și determină anumite norme cu privire la contractul de muncă între patron și salariat. Codul nostru de comerț cuprinde astfel de dispozițiune numai în materie maritimă, la contractul de muncă între patron și personalul marinăresc.

gorie de reprezentanți sunt comisiile călători pentru negoț, (numiți și agenți și voiajori comerciali).

Un comerciant poate să se folosească de persoane, cari primesc o anume remunerație fixă sau proporțională cu vânzarea ce o fac și cari călătoresc dintr'o localitate într'alta spre a atrage clienți. Aceste persoane pot să aibă imputernicirea dela patron, printr'o procură, cât și prin circularile sau corespondența patronului trimise clienților. Acești comiși voiajori sunt de 2 feluri: 1) comiși voiajori cari au reprezentanță și 2) comiși voiajori cari n'au reprezentanță. Dacă comisiile călători au puterea de a încheia convențiuni, obligă pe patron; sunt reprezentanți; dacă comisiile călători au drept scop numai a aduce oferte patronului, pe cari acesta să le aprobe, ei n'au putere de a reprezenta pe patron și de a încheia contracte, ci sunt simplii aducători de oferte.

Comisiile călători cu puteri de reprezentanți încheie actele juridice întocmai ca și prepușii. Regulile arătate cu ocaziunea prepușiei își găsesc aplicațiune și aici (art. 403 c. com.).

118. Reprezentanții caselor comerciale. — O ultimă categorie de reprezentanți o formează reprezentanții caselor de comerț din străinătate și ai societăților de comerț din străinătate, cari încheie obișnuit operațiuni în țară la noi. Acești reprezentanți ai caselor din străinătate sunt asimilați prin art. 401 c. com. cu prepușii. Toate dispozițiunile relative la prepuși se vor aplica și reprezentanților caselor străine.

Codul nostru de comerț asimilează pe acești reprezentanți cu prepușii pentru a proteja pe cei ce contractează cu asemenea reprezentanți. Pentru cel care contractează cu un reprezentant al unei case din străinătate, care nu a transcris, afișat și publicat actul de numirea reprezentantului, reprezentanța este fără limite pe când dacă ar con-

Cu repre
m
fina 14

tractă cu un simplu mandatar, el ar trebui să ceară mandatul, ca să vadă cari sunt puterile acordate, pentru că mandatarul, spre deosebire de prepus, nu obligă pe patron decât în limitele mandatului conferit.

În al doilea rând prepusul după codul comercial are și reprezentanța judiciară a patronului (art. 400). El reprezintă pe patron în justiție. Cei cari contractează cu prepusul pot să-l cheme în judecată, ca reprezentant al patronului, să se judece cu prepusul pentru patron, înaintea instanței judecătorești competente potrivit normelor de procedură comercială.

La un reprezentant, care nu este prepus, la un mandatar comercial cu puteri de reprezentanță, nu avem în principiu reprezentanță judiciară. Mandatarul, nu reprezintă în justiție pe patron pentru actele încheiate, decât dacă în mandatul lui s'a prevăzut expres reprezentanța în justiție.

Reprezentanții caselor străine fiind asimilați cu prepușii, cei cari contractează cu dâșii pot să-i cheme în judecată, ceea ce, evident, constituie un avantajiu pentru locuitorii din România.

Mai avem de făcut o observațiune: legea asimilează pe reprezentanții caselor străine cu prepușii; ori, noi știm că prepușii nu pot să se intereseze în operațiuni comerciale de acelaș fel cu ale patronului; ei nu pot face un negoț propriu, nici să se intereseze în alte negoțuri de acelaș fel, căci ar răspunde de daune și patronul poate să-și însușească beneficiile. Această normă se aplică și reprezentanților caselor comerciale străine.

Oridecâteori avem de aface cu persoane, cari se intitulează reprezentanți de case străine, trebuie să ne interesăm dacă sunt adevărați reprezentanți, căci și aci sunt 2 categorii de persoane: reprezentanți de case din străinătate și agenți de case din străinătate. Deosebirea între aceste 2 categorii consistă în puterea de a obliga sau nu casa străină. Dacă acela, care se intitulează pompos reprezentant, în realitate nu primește decât comenzi și comenzile

ciers

reprezentant străin

deci-
(reprezentant)

nu se obliga primirea numai comenzilor

sunt trimise casei străine, care are facultatea de a accepta sau de a refuza, nu avem de-a face cu un reprezentant, ci cu un agent și agenți de aceștia sunt mulți la noi.

§ 19. Despre mijlocitori. (*intermediaries*)

119. *Mijlocirea în afaceri comerciale.* — Când am vorbit despre faptele obiective de comerț, ați văzut că legiuitorul nostru, în art. 3 enumără, printre aceste fapte obiective de comerț, și mijlocirea în afaceri comerciale. Acela care în mod obicinuit, ca o profesiune, se îndeletnicește cu mijlocirea în afaceri comerciale, devine comerciant. Legiuitorul nostru enunță numai în art. 3 că mijlocirea în afaceri comerciale este o faptă obiectivă de comerț. Când tratează despre obligațiuni, nu se ocupă de contractul de mijlocire. Spre deosebire de ceea ce a făcut legiuitorul italian, care în art. 29--35 reglementează contractul de mijlocire, legiuitorul nostru nu se mai ocupă de acest contract și nu a tradus dispozițiunile din codul italian. În ce privește mijlocirea și contractul de mijlocire, ne găsim într'una din situațiunile când, în lipsă de dispozițiuni în lege, suntem obligați să ne referim numai la principiile generale din materia obligațiunilor și cu ajutorul principiilor generale, ținând seama de natura însăși a mijlocirii, să fixăm normele, după cari contractul de misitie se reglementează.

Este drept, că avem o lege, care se ocupă de misitie, dar numai de o categorie specială de misitie; avem legea burselor, care se ocupă cu misiții din burse, târguri și oboare. Despre acești misiți vom trata îndată.

120. *Ce este mijlocirea sau misitia.* — Scopul ce-l urmăresc misiții este de a întruni consimțământul a două sau mai multor părți, cari vor să încheie convențiuni, părți cari voiesc, fiecare, să tragă un maximum de profit. Misiții determină pe părți să renunțe la unele din pretențiunile lor maxime. Când misitul a reușit să întrunească voințele tuturor părților cari contractează, rolul lui este terminat. Dacă

tratativele nu duc la nici un rezultat, la un moment dat se rup, oricâtă muncă ar fi depus mijlocitorul, el nu are drept la remunerație.

Misitia este un contract, ce intervine între misit și părțile, cari voiesc să încheie un contract, sau câteodată misitia este convențiunea numai între misit și una din părți, care îl însărcinează să fie un mediator între el și altă parte. Este o convențiune, prin care misitul se obligă să depună munca lui și toată iscusința, pentru a se ajunge la încheierea contractului. Dacă nu se ajunge la încheierea contractului misitul nu are drept la nici o remunerație. Și n'are drept la plată, nici în cazul când, după ce s'au întrerupt tratativele, părțile, cari fuseseră puse în contact de către misit, încheie convențiunea, fiindcă convențiunea este încheiată fără intermedierea misitului.

121. Când are drept mijlocitorul la plată (provizion, curtaj). — Ca mijlocitorul să poată pretinde plată (provizion, curtaj), se cere 2 condițiuni: întâi, ca convențiunea, cu care a fost însărcinat misitul, să fie socotită, din punct de vedere obiectiv, legal încheiată, indiferent ce socotesc părțile; convențiunea este încheiată, atunci când părțile au căzut de acord asupra tuturor punctelor din contract; și ²⁾ în al doilea rând, trebuie să existe un raport de cauză la efect între mijlocitor și între încheierea operațiunii, adică trebuie convențiunea să fie încheiată prin mijlocirea celui ce pretinde provizionul. Mijlocitorul trebuie să depună munca lui, să se ocupe de tratative, să le ducă la bun sfârșit; căci dacă tratativele se rup, misitul n'are drept la un provizion. Se face o excepțiune, atunci când părțile rup tratativele numai în mod simulat, în caz de rea credință din partea celor ce încheie convențiunea. Și atunci, jurisprudența, în lipsă de un text de lege, aplică principiile generale și obligă să plătească comisionul¹⁾ pe părțile, cari în mod fraudulos,

1) In acest sens s'a pronunțat Curtea de Casație din Florența; a se vedea Revista di dir. comm. 1903, II, p. 128.

pentru a nu plăti munca depusă de misit, rup tratativele, și în urmă încheie singure convențiunea. Dar îndată ce părțile au căzut de acord și convențiunea se poate socoti încheiată din punct de vedere obiectiv, misitul are drept la comision, chiar dacă părțile n'ar mai voi să execute convențiunea. Misitul nu este obligat să aștepte ca părțile să execute obligațiunile din convențiune; rolul misitului, dacă nu s'a convenit altfel, consistă numai în mediațiunea pentru a se încheia o convențiune. De multe ori, el se însărcinează ca odată încheiată convențiunea să-și depună munca sa, pentru realizarea prestațiunilor din convențiune, dar acest lucru nu este esențial mijlocirii.

12. *Jurisprudența.* — Și la noi în țară, instanțele judecătorești s'au ocupat de mijlocire și au soluționat diferite litigii între părțile cari au încheiat o convențiune și între misiți, după principiile arătate mai sus. Curtea noastră de de Casație s'a pronunțat prin 2 deciziuni, cari constituiesc punctul de plecare pentru doctrina românească. Aceste deciziuni sunt din 1915 și 1912. Prin deciziunea din 19 Decembrie 1915, pe care o găsim în revista „*Jurisprudența Română*”, anul 1916, pagina 149, Curtea de Casație a decis, că misitul n'are drept la provizion, deși a fost însărcinat să mijlocească încheierea unei convențiuni, dacă el în mod efectiv, nu și-a depus munca, pentru a ajunge ca părțile să încheie convențiunea. Dacă misitul a fost însărcinat și n'a lucrat pentru operațiune, ci însuș stăpânul afacerii, spune Inalta Curte, s'a ocupat și singur a căutat să aplaneze diferendele dintre el și partea adversă și a ajuns la încheierea acordului de voințe, a contractului, misitul n'are drept la nici un provizion.

În deciziunea din 1912, care se poate găsi în revista ce apărea pe atunci, „*Săptămâna juridică*”, din 1912, pag. 153, s. III a Inaltei Curți, a decis, că misitul are drept la onorar, când părțile au căzut de acord, datorită mijlocirii sale. Și contractul era, în speță judecata, un contract

de vânzare. Se încheiase un contract de vânzare provizoriu, și se prevedea, că acest contract provizoriu să fie autentificat. Curtea spune că misitul are drept la provizion, chiar dacă părțile sau una din ele, ulterior, n'ar mai voi să autentifice contractul și cealaltă parte cere rezilierea contractului. Inalta Curte spune: misitul și-a îndeplinit rolul, părțile au căzut de acord, convențiunea, din punct de vedere obiectiv, este perfectă. Iar redijarea unui act scris, autentic nu trebuie confundată cu convențiunea; actul autentic este un instrument de probațiune.

Din aceste două deciziuni se vede că și Inalta Curte de Casație a admis principiile din art. 32 italian, că misitul n'are drept la comision, decât dacă s'a împlinit 2 condițiuni: încheierea, din punct de vedere obiectiv, a convențiunei și raportul dela cauză la efect între misit și acordul dintre părțile contractante.

123. Legea burselor. — Bursele sunt reglementate prin legea din 14 Iulie 1913.

Cuvântul „bursă” are mai multe înțelesuri. Prin „bursă”, în primul rând, putem înțelege localul în care se întrunesc comercianții, pentru a încheia operațiunile lor sau anumite operațiuni, cum sunt negociațiunile de titluri de credit, de devize, de navlu, asigurări maritime, etc.; în al doilea rând, prin „bursă” se înțelege corporațiunea, adică totalitatea comercianților, cari au acces în localul de bursă, spre a încheia operațiuni. Comercianții sunt constituiți în corporațiuni, burse, și legea determină cum se constituiesc asemenea corporațiuni; în al treilea rând, prin „bursă” se înțelege toate operațiunile ce se încheie în localul în care se întrunesc comercianții (în bursă).

— Cum este bursa? se întreabă cei cari speculează. Li se răspunde: Prost. Ce se înțelege prin aceste cuvinte „cum este bursa?” Prin această expresiune se înțelege: cum merg negociațiunile în bursă; este o tendință de urcarea valorilor?

Bursele sunt de 2 feluri: burse de schimb și efecte și burse de mărfuri. Bucureștii au și bursă de mărfuri și bursă de efecte. În bursa de efecte se negociază numai titlurile de credit și devize, adică se schimbă monede sau titluri cari reprezintă monede străine; iar în bursa de mărfuri se negociază tot felul de produse și mărfuri, la unele se negociază și închirieri de vase (bastimente) și asigurări maritime și fluviale. În unele orașe sunt ambele feluri de burse, în altele sunt numai burse de mărfuri.

Comercianții, cari se întrunesc în aceste burse, spre a încheia operațiunile lor, sunt constituiți într'o corporație. Legiuitorul român înglobează în corporația burselor nu numai pe comercianții propriu ziși, ci și pe agricultorii, pe viticultori, pentru că legiuitorul socotește că la bursa de mărfuri se vând și produsele solului și că agricultorii și viticultorii sunt interesați și ei la încheierea operațiunilor, cum sunt interesați și ceilalți comercianți.

Dar la bursă nu se încheie numai operațiuni, acolo se fixează și justul preț, prețul curent. La bursă, în fiecare zi, se fixează cota oficială: după operațiunile încheiate într'o zi, se formează media prețurilor, cari constituie cota oficială, care are mare influență, pentru că lumea se conduce după ea, pentru lichidarea operațiunilor, în caz de contestație între părți; și justiția, oridecâteori vrea să fixeze adevăratul preț, se referă la cota oficială a bursei.

În art. 7 din legea burselor se prevede, că din corporația burselor fac parte comercianții, persoane fizice și societățile, cari se ocupă în mod obicinuit cu operațiuni de bursă și cari au firma regulat înscrisă la unul din tribunalele din țară de cel puțin 1 an; deasemenea, pot face parte din corporația bursei, formând o secțiune deosebită, agricultorii, cari cultivă cel puțin 500 ha. și viticultorii, cari cultivă cel puțin 5 ha.

Bursa este întreținută de către Camera de comerț, pe lângă care ea funcționează. Legea prevede că ministerul de industrie poate înscrie din oficiu, în bugetul Camerii

B
de schimb
în
efecte
—
mărfuri

de comerț și industrie, cheltuelile necesare întreținerii bursei, iar tot legea spune, corespunzător acestei dispozițiuni, că și veniturile bursei le incasează tot Camera de comerț și industrie.

Bursa este condusă de către un comitet, care este ales pe 4 ani și se compune astfel: un delegat al ministerului de industrie și comerț; un delegat al ministerului de finanțe; un delegat al Camerei de industrie și comerț; un delegat al Băncii Naționale; doi delegați desemnați, prin alegere, de către societățile cari au titluri cotate la bursă; din 3 sau 5 delegați aleși de corporația bursei, după cum numărul membrilor bursei este până la 100 sau mai mare de 100; dintr'un delegat ales de secțiunea specială a agriculturilor și viticulturilor și din sindicul bursei.

Ce este sindicul bursei? Pe lângă fiecare bursă există mijlocitori oficiali. Acești mijlocitori oficiali sunt numiți prin decret regal, de către Ministerul de comerț, după recomandarea comitetului bursei. Unul dintre mijlocitorii oficiali este numit sindic. El are însărcinarea să supravegheze ca mijlocitorii oficiali să îndeplinească misiunea cu cinste. În afară de supraveghere, sindicul mai are și următoarele atribuțiuni:

1. El servește ca mijlocitor, oridecâteori apelează la bursă: justiția, statul, administrațiunile publice, județele comunele și stabilimentele de utilitate publică.

2. Sindicul, împreună cu un delegat al comitetului bursei și unul din mijlocitori desemnat de comitet, fixează cota, după operațiunile încheiate în cursul zilei.

124. *Mijlocitorii oficiali ai bursei.* — Spuneam că mijlocitorii oficiali sunt numiți prin decret regal. Numărul lor este limitat, pe când misitia în afară de bursă o poate face oricine. În bursă misitia n'o poate face decât misiții numiți, cari sunt supraveghiați de sindicul bursei și de comitetul bursei, supuși la pedepse disciplinare și la destituire. Misiții, cu toate că sunt numiți prin decret regal,

ei au calitatea de comercianți, pentru că fac operațiuni comerciale ca o profesiune obișnuită (mijlociri în afaceri comerciale) și au fost mijlocitori oficiali declarați în faliment, precum au fost și sindici, cari au fost declarați în faliment.

Mijlocitorii oficiali de schimb se întrunesc la bursă într'un cerc, (corbeille). Comercianții, cari vin la bursă și vor să încheie operațiuni, sunt așezați în altă parte, dincolo de cerc. Operațiunile se încheie între mijlocitori. Un mijlocitor strigă cu voce tare ce are de vândut, iar alt mijlocitor răspunde cât oferă. Dacă mijlocitorul oficial are ordin să nu vândă, decât cu anume preț, strigă prețul și de nu-l oferă nimeni, nu vinde. Dacă are libertatea să vândă la orice preț, coboară prețul, alt mijlocitor apare și concurează și el și se ajunge la încheierea operațiunii. Legea prevede, că mijlocitorul, imediat ce încheie operațiunea, liberează din carnetul lui o notă, care cuprinde numele vânzătorului, cumpărătorului, felul și cantitatea mărfii, prețul, data, precum și semnătura agentului.

Agenții (mijlocitorii) oficiali de schimb, sunt ajutați în operațiunile lor de agenți suplinitori. Fiecare agent oficial de schimb are drept la 2 agenți suplinitori, cari și ei trebuie să întrunească anumite condițiuni de capacitate, cum întrunesc și agenții oficiali. Legea prevede la agenți etatea de 25 ani, să fie cunoscători în ramura de agentură. Deasemenea, candidații de suplinitori trebuie să fi lucrat în ramura pentru cari vor să fie numiți agenți suplinitori. Ei ajută pe agenții oficiali, și pot să ia parte chiar în cercul agenților oficiali în bursă, când se fac strigările și încheierile de operațiuni. Ei sunt supuși deasemenea supravegherii sindicului și comitetului bursei.

Alți ajutoari ai agenților oficiali de schimb sunt remizierii. Fiecare agent de schimb se luptă, ca să aibă cei mai buni remizieri, pentru că remizierii aduc clienții. De cele mai multe ori agenții nu umblă după clienți. După clienți pleacă remizierul și în schimb primește o cotă parte din „curtajul” cuvenit agentului.

agents
officials
change

Remizieri

125. — Camera arbitrale. — Neînțelegerile isvorite din operațiuni săvârșite în bursă se judecă de către un tribunal special, de Camera arbitrală, ce funcționează pe lângă fiecare Cameră de comerț. Dar nu numai părțile, care au încheiat operațiuni în bursă, sunt judecate de către Camera arbitrală, compusă această Cameră arbitrală prin președintele Camerei de comerț și din alte două persoane trase la sorți din anume tablou, întocmit de corporațiune; mai sunt judecați și acei cari n'au încheiat operațiuni în bursă, dar au încheiat o operațiune printr'un mijlocitor oficial. Se mai judecă de Camera arbitrală și aceia cari au încheiat în afară de bursă și fără mijlocitor oficial, operațiuni din cele ce se încheie în bursă, cu condițiunea ca părțile să fi convenit a fi judecate de Camera arbitrală și în termen de 3 zile dela încheierea actului să-l fi înregistrat la bursă.

Camera arbitrală judecă, ne spune legea în art. 52, conform legii și regulamentelor asupra bursei, conform uzurilor și legilor comerciale. Vedem că în acest art., după ce se vorbește de legea și regulamentele bursei, se vorbește de uzuri și în urmă abia de legile comerciale: pe când în art. 1 cod. com., legiuitorul nu vorbește de uzuri, ci numai de legile comerciale și codul civil.

Confruntând art. 1 cod. com. cu art. 52 legea burselor, s'a susținut că în legea burselor uzurile au forță de lege și trec înaintea legilor comerciale. Evident, arbitrii judecă după uzuri, însă noi am arătat, când am vorbit de izvoarele deprului comercial, că legiuitorul, deși n'a reprodus din codul italian, că uzurile au forță de lege, totuși uzurile chiar în dreptul civil, și cu atât mai vartos, în dreptul comercial, au și ele o forță de interpretare și am văzut că codul civil spune, că o parte se obligă nu numai la ceea ce scrie în convențiune, dar și la ceea ce echitatea și obiceiurile arată. În acest sens este și art. 52. Arbitrul nu judecă numai după legea burselor, dar și după uzuri și după legile comerciale și noi știm că majoritatea dispo-

zițiunilor din codul comercial nu sunt dispozițiunile de ordine publică, se aplică numai când părțile n'au dispus altfel. Dacă, însă, este un uz constant, judecătorii sunt obligați în hotărîrea lor să ție seamă de el, ori de câte ori lămurirea contractelor o cere. În acest sens credem că se poate interpreta art. 52, ca să se armonizeze cu dispozițiile din art. 1 cod. comercial.

Acest tribunal arbitral judecă în primă și ultimă instanță. Hotărîrea dată de către camera arbitrală nu este supusă apelului, este supusă numai recursului în Casație. Astăzi la noi recursul este de ordine constituțională. În Constituție se spune, că orice hotărîre este supusă recursului, o lege ordinară nu poate să răpească părților dreptul de recurs în Casație. De altfel, legea burselor în art. 54 prevede că în contra deciziunilor date de camera arbitrală, nu se va putea face apel; ele se vor putea ataca numai cu recurs la secția III-a a Curții de Casație. Dacă Curtea de Casație admite recursul, afacerea se trimite la Curtea de Apel, în resortul căreia se află camera arbitrală, spre a judeca în fond. Curtea de Casație, casând hotărîrea camerei arbitrale, n'o poate trimite altei camere arbitrale, ci o trimite Curții de Apel în circumscripția căreia se află camera arbitrală, a cărei hotărîre s'a casat. Dacă, de exemplu, camera arbitrală este în București, admitându-se recursul, afacerea se va trimite la Curtea de Apel din București.

În dreptul comun decizia instanței de trimitere este supusă recursului, din nou, dar legea burselor a voit să se soluționeze chestiunea cât mai repede și a statornicit că decizia Curții de Apel numai este supusă recursului.

Recursul nu suspendă executarea, decât dacă suma, la care a fost condamnată partea prin decizie, a fost depusă. Executarea hotărîrilor camerei arbitrale se poate face prin însuși mijlocitorul oficial, în bursă, dacă operațiunea intră în căderea sa. În celelalte cazuri se face prin portării instanțelor judecătorești.

101. 17.11.1922. 1. 35.

CAPITOLUL IV.

Fondul de comerț.

Fonds de Commerce

§ 20. Fondul de comerț este o universitas facti.

126. Ce înțelegem prin fond de comerț. — Prin fond de comerț înțelegem totalitatea bunurilor corporale și incorporale (a drepturilor) și a raporturilor de fapt cu valoare patrimonială, cari aparțin unui comerț, inclusiv datoriile aceluși comerț. (*Julius Gierke, Handelsrecht, 1921, § 14*).

Fondul de comerț se compune din activ și pasiv.

Activul unui fond de comerț cuprinde:

1. Bunuri corporale întrebuințate de comerciant în exploatarea comerțului său: mărfuri, bani, diferite instalațiuni, imobile, etc.;

2. Drepturile comerciantului (bunuri incorporale) referitor la comerțul său; creanțe, dreptul la firmă, brevetele, mărci de fabrică, etc.;

3. Raporturi de fapt cu valoarea patrimonială, cum sunt clientela, secretele de fabricațiune, organizația întreprinderii, etc.

Pasivul fondului de comerț cuprinde toate datoriile comerciantului cu referire la negoțul lui.

*merit
autonomie
sentia.*

Aparent, fondul de comerț se bucură de autonomie. Comerciantul, contabilizește, separă patrimoniul în civil și comercial. El pune în comerț o parte din averea lui și o trece în registre drept capitalul întreprinderii. Prin urmare, contabilizește și aparent se poate vorbi de creditorii comerciali, spre deosebire de creditorii civili, de debitorii și creditorii unui stabiliment comercial, după cum deasemenea se poate spune că tot ceea ce dobândește comerciantul în exercițiul comerțului, se ține deosebit de ceea ce el dobândește pe alte căi (prin donațiuni, succesiuni).

Tot cîn punct de vedere aparent, fondul de comerț se spune că are un sediu, un domiciliu, că are creanțe, că are datorii, că are firmă, că are emblemă, că are persoane salariate, că are prepuși, că are comiși de negoț, etc. Dar, încă odată, această autonomie a fondului de comerț este aparentă. Nu trebuie să credem că fondul de comerț este o persoană juridică, distinctă de persoana comerciantului. N'au lipsit și scriitori, cari să susțină că fondul de comerț are personalitate juridică. Printre aceștia este un foarte cunoscut autor german, care a avut o mare înrăurire asupra autorilor italieni, Endemann, care în tratatul său „*Deutsches Handelsrecht*”, scrie cu privire la fondul de comerț: „Fondul de comerț are o funcțiune proprie, care nu depinde de bunul plac al patronului. Impiegații consacră forțele lor fondului de comerț (întreprinderii), iar nu patronului, care nu este la rîndu-i decît primul dintre impiegații lui. Întreprinderea este aceea, care inspiră încredere clienților, iar nu patronul; întreprinderii trebuie să-i recunoaștem capacitatea de a obliga și de a dobîndi drepturi”.

Dar Endemann construiește o teorie juridică condus numai de aparențe. Fondul de comerț, oricâtă unitate contabilă ar reprezenta, el nu este personificat. Titular al drepturilor și datoriilor în dreptul nostru nu poate fi decît proprietarul fondului: *taberna sine tabernario esse non potest*.

Fondul de comerț n'are drepturi și obligațiuni, nu poate sta în instanță. Are drepturi și datorii și poate sta în instanță negustorul, tabernarius, nu taberna.

Dar s'a susținut că fondul de comerț ar fi, nu o persoană juridică, ci o universitas juris, adică elementele componente ale fondului de comerț ar face o entitate, recunoscută de lege. Se susține că patrimoniul comercial cu toate acele elemente dispartate, pe cari le-am văzut, este recunoscut ca o entitate producătoare de efecte juridice. Nici această teorie nu poate să fie acceptată, pentru că, în special la noi, și la Italiieni, nu există o lege care ocupându-se de fondul de comerț, să-l recunoască ca entitate. Nu vom recunoaște fondului de comerț, o unitate de drept, cum vom recunoaște-o elementelor componente ale patrimoniului unui defunct. Intr'adevăr averea rămasă dela decujus este o universitas juris, este recunoscută de legiuitor, formând un tot și servind la plata datoriilor defunctului. Această unitate servește să plătească pe creditorii lui decujus, iar dacă este primită sub beneficiu de inventar, aceste elemente patrimoniale se administrează într'un mod anumit, nu se confundă cu patrimoniul succesorului. Este o universitas juris, formează o entitate și are de scop plata unor creditori, cari sunt distincți de creditorii celui care succede și primește sub beneficiu de inventar.

Tot astfel și în ceea ce privește patrimoniul unei societăți comerciale, capitalul unei societăți nu poate fi nici redus, nici societatea să fie lichidată decât în anume condițiuni de garanție; iar când fuzionează 2 societăți, creditorii societății, care a dispărut, urmăresc patrimoniul trecut unei alteia (prin fuzionare), fiindcă totalitatea bunurilor unei societăți este recunoscută de lege ca o universitas.

Fondul de comerț nu e nici persoană juridică; nu e nici universitas juris, este doar o universitas facti, adică elementele, ce compun fondul de comerț și cari nu sunt

universitas
juris

este o
universitas
facti.

omogene, sunt întrunite de către negustor, după bunul lui plac. Cel ce determină fondul de comerț, este comerciantul, el este suveran, nu dispozițiile legii. Dacă fondul de comerț, în loc să fie o *universitas facti*, ar fi o *universitas juris*, ar însemna, că patrimoniul acesta al comerciantului, distinct de restul patrimoniului, ar servi la plata creditorilor comerciali, cu preferință față de creditorii civili.

. Dacă fondul de comerț ar avea autonomie recunoscută de lege, în caz de faliment al comerciantului, creditorii lui civili n'ar putea să ceară satisfacerea creanțelor lor din patrimoniul comercial, care ar fi afectat numai la plata datoriilor comerciale și numai dacă ar rămâne ceva, creditorii civili ar putea să-și satisfacă creanțele.

Și faptul că fondul de comerț ar fi o *universitas juris* și nu o *universitas facti*, ar avea și o altă consecință: ar însemna că ori de câte ori se înstreinează fondul de comerț, cel care îl dobândește, îl dobândește cu datoriile și creanțele acelui fond, indiferent de cece stabilesc părțile. Ar trebui să spunem, că cumpărătorul unui fond de comerț, când a plătit un preț, a înțeles și a trebuit să cumpere toate elementele fondului, deci și creanțele și cumpărând creanțele, să treacă asupra sa și debitele comerciantului, cece vom vedea că nu este exact. Părțile sunt libere să determine ce anume trece asupra dobânditorului unui fond de comerț. În dreptul german se spune că fondul de comerț este „ein Sondervermögen”, că el constituie „einheitliches Ganzes”, sau „eine objective Einheit”. În anume împrejurări, codul german privește fondul de comerț, ca o unitate recunoscută. Așa când fondul de comerț face obiectul unei transmiteri, când bunăoară se cumpără un fond de comerț, codul german face distincțiunea după cum acela care cumpără continuă sau nu comerțul sub vechea firmă. În cazul când se dobândește prin acte între vii un fond de comerț și se continuă comerțul sub vechea firmă, fie în mod legitim,

cu consimțământul vechiului proprietar, fie ilegal, cel ce continuă fondul de comerț este dator tuturor creditorilor, pe cari îi avea vechiul comerciant, adică i se transmit toate datoriile. Excepțiune se face numai dacă cel care a dobândit fondul de comerț a convenit contrariul și a înregistrat actul în registrul dela tribunal, pentru ca să știe toată lumea că el nu a luat asupra sa datoriile vechiului proprietar.

Dacă se moștenește un fond de comerț, moștenitorii, potrivit principiului german, răspund *intra vires hereditatis*. Numai în mod excepțional, când se moștenește un fond de comerț și moștenitorul continuă comerțul sub vechiul nume, el răspunde în mod nemărginit pentru toate datoriile contractate de decujus.

Tot asemenea și în ce privește creanțele, ce le avea vechiul comerciant cu privință la acel fond de comerț. Dacă se continuă comerțul sub vechea firmă, cu consimțământul vechiului titular, achizitorul dobândește și creanțele ce priveau fondul de comerț. Prin urmare în codul german, fondul de comerț formează în unele privinți o entitate obiectivă, *eine objective Einheit* sau *ein Sondervermögen*.

Spuneam că elementele, cari constituiesc această universitas facti, nu sunt omogene și am văzut că în elementele componente intră nu numai bunurile corporale, ci și cele incorporale. Am vorbit chiar de raporturi de fapt, cari constituiesc o valoare patrimonială. Intre aceste raporturi de fapt, cari au o valoare patrimonială, se cuprinde și clientela. Clientela este o valoare patrimonială pentru comerciant, ea este rezultatul unei munci îndelungate, a unei probități, a unui secret de fabricațiune, a unui anumit mod cum își procură comerciantul marfa, industriașul materia primă, etc. Toate aceste lucruri imateriale constituiesc o valoare patrimonială, care însă nu poate fi desfăcută de fondul de comerț. Nu se poate spune că se vinde numai clientela. Clientela se înstrăinează odată cu fondul de comerț.

§ 21. Apărarea fondului de comerț.

127. *Concurența neloială.* — Deși legea nu recunoaște ca entitate patrimonială distinctă fondul de comerț, totuși sunt dispozițiuni, principii în legislația noastră, cu cari ajungem la apărarea fondului de comerț al cuiva.

Prima apărare, ce o dă legea proprietarului unui fond de comerț, în ce privește păstrarea clientelei, este interzicerea din partea celorlalți comercianți de acelaș gen, de a face o concurență neloială. Sunt țări, în cari concurența neloială este reglementată printr'o lege specială. La noi se ajunge a se apăra fondul de comerț de o concurență neloială, prin aplicarea principiului, că nimănui nu-i este îngăduit a produce o pagubă în dauna altei persoane (art. 998 c. civ.). Doctrina și jurisprudența franceză și italiană făcând aplicațiunea acestui principiu, au ajuns la concluziunea, că nici unui comerciant nu-i este permis de a întrebuiță mijloace neonestе pentru a-și procura clientela, în dauna celorlalți comercianți. Dar comerciantul poate întrebuiță mijloacele obicinuite pentru mărirea clientelei sale și acest lucru nu duce la dreptul celorlalți comercianți de a fi despăgubiți, decât dacă mijloacele întrebuițate de acelea, care și-a mărit clientela, n'au fost oneste. Prin impreciziunea legii, rămâne la aprecierea judecătorului de a hotări când un comerciant a depășit cadrul mijloacelor oneste și a întrebuițat mijloace neonestе: se săvârșește o concurență neloială, când un comerciant, printr'o reclamă, atribue mărfii sale calități ce nu le are; când, printr'o reclamă, arată că mărfurile lui au o anume proveniență și în realitate ele n'au acea proveniență. Judecătorul poate obliga pe acela care și-a mărit clientela în mod neloial, în dauna altor negustori, să-i despăgubească. Menționăm, că legea germană precizează faptele cari duc la o concurență neloială, pentru a înlătură arbitrariul judecătorului, pe de o parte, iar pe de alta, pentru a da siguranța comerciantului, ca el să știe dacă reclama întrebuițată este în cadrul legii comerciale.

Și la noi jurisprudența a ajuns să declare că este o concurență neloială, ori de câte ori cineva denigrează pe ceilalți comercianți de aceeași categorie. Denigrarea poate fi scrisă sau verbală; denigrarea poate să întrunească elementele calomniei și în acest caz, pe lângă despăgubiri civile, cel care denigrează va fi supus și la pedepse corecționale.

Un caz de concurență neloială consistă în întrebuintarea de manopere, spre a produce confuziuni. Bunăoară când cineva ar întrebuinta nume asemănătoare cu un alt comerciant, când ar întrebuinta o emblemă asemănătoare cu emblema altui comerciant. Ni s'a întâmplat să vedem o asemenea concurență. Intr'unul din orașele din Muntenia era un magazin „La câinele negru”. Un tovarăș dela acest magazin s'a despărțit de ceilalți tovarăși, s'a mutat în apropiere și a întemeiat un nou stabiliment de comerț. Pe firmă un zugrav a făcut un câine negru, dar magazinului nu i-a zis „La câinele negru”, ci „La cane nero”. Ei bine, proprietarul vechiului fond de comerț a chemat în judecată și tribunalul a socotit că acela care a înființat noul fond de comerț avea aceeași emblemă cu aceea a vechiului fond de comerț, tradusă pe italianește; că a făcut o concurență neloială, deci l-a silit să-și schimbe emblema și să plătească despăgubiri celui ce suferise din această cauză.

Dar în afară de apărarea fondului de comerț prin extinderea dispozițiilor din codul civil, pentru împiedicarea concurenței neloiale, fondul de comerț și în special bunurile imateriale sunt apărute încă prin 2 legi: legea mărcilor de fabrică din 15 Aprilie 1879 și încă o lege privitoare la brevetele de invențiune din 17 Ianuarie 1906.

128. — *Mărcile de fabrică. Apărare.* — Ce cuprinde legea mărcilor de fabrică, și mai întâi ce însemnează o marcă de fabrică de comerț? Prin marcă de fabrică sau de comerț, înțelegem un mijloc material, pentru a garanta pe clienți, în ce privește proveniența unor mărfuri sau

este o garanție pt. amputații.

marcă de fabrică

unor produse; garantarea că marfa, pe care o cumpără, este marfa voită de ei; că ea provine dela un anume ne- gustor, dela o anume fabrică sau chiar dela un anume agricultor, pentrucă legea mărcilor de fabrică protejează și produsele agricole.

Mărcile de fabrică sunt de 3 feluri: 1. Ele pot să con- siste din numele comerciantului sau industriașului și atunci se numește marcă de fabrică nominală; însă numele trebuie scris într'un anumit mod special, original, bunăoară în litere gotice, în reproducerea semnăturii proprietarului, etc. Nu- mele scris cu litere tipografice nu formează o marcă.

2. Marca poate să consistă dintr'o denumire fantezistă, de ex. Pudra Isis, Venus din Milano, etc. Denumirea nu poate să cuprindă numai numele produsului, nu se poate depune ca marcă de fabrică numai denumirea „Pudră”, fiindcă în acest mod s'ar opri celelalte fabrici să producă pudră. Denumirea trebuie să aibă ceva de fantezie, pe lângă ară- tarea mărfii. Acestea se numesc mărci descriptive.

3. În al treilea rând marca poate să consistă dintr'o com- binație de cifre și litere, însoțită sau neînsoțită de desene. Acestea se numesc mărci figurative. Primele 2 feluri sunt mărci, cari impresionează auzul, auditive. Acestea din urmă lovesc văzul, sunt vizuale, figurative.

Legea prevede că industriașul și comerciantul capătă o protecțiune deosebită în ce privește marca lui de fa- brică, dacă o depune la tribunalul de comerț în circum- scripția căruia își exercită comerțul. Marca se depune în 2 exemplare. Un exemplar se lipește pe o foaie într'un registru anume ținut de către grefierul tribunalului, iar al doilea exemplar se restituie comerciantului, cu mențiunea că s'a depus marca respectivă. Grefierul este obligat să în- cheie un proces verbal, deosebit de depunerea mărcii, ară- tându-se data, ziua, numele celui care a depus marca, do- miciliul lui și felul mărcii. Acest proces verbal iarăș se înscrie într'un registru anumit. Inscrierea firmei în dreptul nostru, spre deosebire de dreptul german, nu este atri-

comanda
partea vocea

industriașii

de depus?

cu depus?

que

proce.

butivă, ci numai declarativă de proprietate. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că dacă o persoană își înscrie o marcă, el nu răpește dreptul altei persoane, care întrebuință marca mai înainte. A fost un proces la noi cu cunoscuta fabrică dela Galați, cu marca „Bellavista”, în care proces tribunalul a stabilit că înscrierea mărcii nu este atributivă de proprietate. Pentru a vă explica procesul dela Galați, trebuie să vă spun că legea prevede că înscrierea firmei operează numai timp de 15 ani; după 15 ani, proprietarul mărcii este îndatorat să înscrie din nou marca; iar când se înstrăinează o marcă de fabrică, cumpărătorul este îndatorat să o înscrie în termen de 3 luni. Proprietarul mărcii Bellavista murise și lăsase fondul de comerț moștenitorilor săi. Un alt fabricant, după trecere de 15 ani dela înregistrarea mărcii, a înscris el la tribunal marca Bellavista. Vechii proprietari l-au chemat în judecată și judecata a constatat că vechii proprietari s’au folosit de marcă nu numai 15 ani, dar și peste acest termen, și, întrucât s’au folosit și după expirarea acestui termen, sunt în drept să opună noului proprietar excepțiunea de anterioritate și să-l oblige să nu se mai servească de marcar lor, pentru că înscrierea făcută de noul proprietar nu este atributivă, este numai declarativă de proprietate. Instanțele noastre judecătorești, după doctrina și jurisprudența franceză, au admis în mod constant, că acela care înscrie marca are un singur avantaj: că, dacă posterior înscrierii mărcii, altă persoană ar începe vreun comerț sau ar întrebuință marca, pe care a înscris-o el, uzurpatorul va fi dat în judecată și corecțional, pe când o marcă, pe care nu a înscris-o proprietarul, este protejată numai civilmente. Adoptarea unei mărci, înscrisă de către altă persoană și întrebuințarea ei posterior înscrierii constitue delictul de contrafacere și acea persoană, care a întrebuințat o marcă în disprețul legii, este pedepsită corecțional. Iar proprietarul mărcii înscrisă are dreptul, pe cale judecătorească, cu o procedură anumită, să constate

fabrica
realitate!

Contrafacere

Contrafacere

B. S. G. I. G. Gesetzlich geschützt
 Registrirte
 Marke
 Made in

prin portărei delictul, făcându-se o descriere a mărcilor și obiectelor contrafăcute, și mai are dreptul, dând o cauțiune, să sechestreze mărfurile contrafăcute. Instanțele judecătorești vor acorda despăgubiri proprietarului dăunat, în afară de pedeapsa pentru delictul comis.

129. Brevetele de invențiuni. — Tot în legătură cu fondul de comerț și pentru protecțiunea lui, legea din 17 Ianuarie 1906 reglementează brevetele de invențiuni. Orice persoană, care a făcut o invențiune sau a perfecționat o invențiune mai veche, însă o invențiune susceptibilă de a fi exploatată ca obiect de comerț sau industrie, are dreptul, depunând la ministerul de industrie o descriere amănunțită a invențiunii și, dacă este nevoie, alăturând desene și modele, să ceară un certificat, care se numește brevet, constatator al acestei depuneri și a intențiunii ce o are inventatorul sau perfecționatorul, de a exploata invențiunea sau perfecțiunea.

Nu se poate brevetă decât invențiunea susceptibilă de comercializare sau de industrializare. Descoperiri pur teoretice nu pot fi brevetate; nu se pot brevetă decât aplicațiunile teoriilor. Brevetele de invențiune sunt de 3 feluri:

1) Brevete propriu zise de invențiune, oridecâte ori cineva descoperă ceva nou.

2) Brevete de perfecționare a unei descoperiri. Cel care brevetează o perfecționare, nu se poate servi de prima descoperire, decât cu învoirea descoperitorului, precum și descoperitorul, care și-a brevetat invențiunea, nu poate să se servească de perfecționare, decât cu consimțământul perfecționatorului;

3) Brevete de importațiune, adică acelea acordate inventatorilor din străinătate.

Principiul, care călăuzește brevetarea la noi în țară este că guvernul nu-și ia nici o răspundere, în ce privește invențiunea. La noi sistemul este că brevetul nu are garanția guvernului. La francezi se spune s. g. d. g. (sans

garanție du gouvernement), la noi se pune b. f. g. g. (brevet fără garanția guvernului) și când cineva vrea să arate în firma lui că este proprietar de brevet, legea spune că poate să adauge la firma lui: proprietarul brevetului regal român b. f. g. g. Nr...

150. *Condițiuni de fond și de formă pentru obținerea brevetului.* — Pentru brevetare este necesar îndeplinirea unor condițiuni de fond și de formă. Legea spune că nu se poate brevetă o invențiune, când întrebuintarea unei descoperiri ar avea un scop ilegal, imoral sau ar urmări, în mod evident, amăgirea publicului.

1) In al doilea rând, nu se pot brevetă maximele și axiomele științifice.

2) In al treilea rând, nu se pot brevetă invențiunile al căror obiect este rezervat statului, de exemplu, un brevet referitor la sare.

3) In al patrulea rând, nu se pot brevetă invențiunile cu referință la produse farmaceutice și la orice mijloace de desinfecție.

4) In al cincilea rând, nu se pot brevetă bilanțurile sau combinațiunile de finanțe. Nimeni nu poate brevetă stabilizarea monetei!

5) In al șaselea rând, nu se pot brevetă metodele de învățământ, de control și metodele contabilicești.

6) De îndată ce o invențiune nu intră în cadrul acestor șase categorii, ea poate să fie brevetată. Ministerul de industrie nu poate să fie judecător și să spună: invențiunea nu este nouă, a mai fost produsă, a descoperit-o altul și este de mult în comerț.

Trebuesc îndeplinite și condițiuni de formă: o cerere la ministerul de industrie, plata unei taxe, descrierea amănunțită făcută în așa fel încât orice om cunoscător în materie să producă acel bun numai după descrierea făcută la ministerul de industrie și, dacă este necesar, se vor alătură și deseneuri sau modele.

131. Efectele brevetului. — Durata brevetului de invențiune este de 15 ani, iar durata brevetului de perfecționare este de 10 ani.

Brevetul de invențiune produce efectul de a atribui celui care a brevetat exclusivitatea exploatării invențiunii. Intre inventator și între societate se zice că intervine, oarecum, un contract sinalagmatic. Cel care inventează dă societății un bun, de care ea nu se folosea mai înainte. Inventatorul îmbogățește patrimoniul național cu un bun. În schimb societatea îi dă inventatorului dreptul ca timp de 15 ani să se servească exclusiv de bunul inventat. După 15 ani invențiunea cade în domeniul public.

Ca și la mărcile de fabrică brevetul de invențiune protejează pe comerciant sau pe industriaș de contrafacerea fabricatului său de către o persoană neautorizată. În caz de contrafacere, proprietarul brevetului poate să secesetreze bunul produs; iar vinovatul va fi condamnat și la o pedeapsă penală, întrucât el a comis un delict.

Dacă s'a brevetat o invențiune nu însemnează că se pot răpi drepturile unei persoane, care anterior de a se fi brevetat o invențiune, a pus în exploatare obiectul, în urmă brevetat. Legea în această privință spune că se anulează brevetul de invențiune tocmai în cazurile când alte persoane produceau bunul pretins inventat. Și în acest caz, cași la mărcile de fabrică, se poate opune excepțiunea de anterioritate. Acela, care produce un bun inventat fără a-l fi brevetat, are dreptul, după ce a produs câtva timp, să breveteze invențiunea, cu condițiune că deși a produs bunul să fi păstrat un secret de fabricațiune, astfel încât publicul să nu poată să producă bunul pe care el îl pusese în comerț. Inșă din moment ce nu mai există secret dat fiindcă bunul s'a produs și s'a descoperit modul de fabricațiune a lui, nu se mai poate brevetă; el a intrat în domeniul public.

132. — *Decăderi și anulări de brevet.* — Dar prin înregistrare și acordarea brevetului, dreptul de a exploata în mod exclusiv invențiunea este supus la decăderi și la anulări. Cel care a obținut brevetul decade din dreptul său ori de câte ori nu și-a îndeplinit ulterior obligațiunile față de societate. Cazuri de decădere sunt: 1) neplata taxei anuale pentru brevet; 2) neexploatarea brevetului în timp de patru ani dela depunerea lui spre brevetare. Societatea garantează inventatorului exclusivitatea, dar cu o condițiune ca ea să se bucure de bunul inventat; de aceea inventatorul este obligat ca în timp de patru ani dela brevetare să pună în lucrare invențiunea; 3) inventatorul decade din brevet dacă deși a pus în lucrare invențiunea, însă exploatarea a fost întreruptă în timp de doi ani. Cazurile acestea de decădere le pronunță ministerul de industrie.

Pe lângă decădere, avem și anulare de brevete. Oricecâte ori se constată că aceia cari au brevetat, nu inventaseră nimic, întrucât obiectul brevetat fusese mai înainte întrebuițat, pus în lucru sau exploatat în România, sau mai fusese brevetat în România; ori de câte ori se constată că acela care a brevetat n'a făcut descrițiunea în mod fidel ori a ascuns ceva în scopul de a nu se putea fabrica bunul inventat de el; ori de câte ori se va proba că specificarea completă și desaturile exacte ale obiectului brevetat au fost făcute, anterior depozitării spre brevetare, într'o publicațiune; în aceste cazuri, orice interesat poate cere anularea brevetului. Toate cazurile de anulare, în afară de cazul când descrierea prevăzută de lege n'a fost suficient făcută, sunt de competența Tribunalului. În caz când descrițiunea nu este bine făcută, ministerul de industrie, singur, după cererea celor interesați, poate să anuleze brevetul.

133. *Transmiterea și gajarea brevetelor.* — Brevetul de invențiune poate fi transmis și poate fi chiar gajat. Tran-

smisiunea și gajarea se aduc la cunoștință publicului prin registrul ținut la ministerul de industrie.

Dar, pe lângă transmiterea brevetului de invențiune, mai este și acordarea de licențe, adică de autorizări ca, pentru anumit timp, o anume persoană să exploateze brevetul, fără să se schimbe proprietarul.

Una este a vinde brevetul și inventatorii în genere vând brevetul și alta este acordarea de licențe de brevet, cari nu sunt supuse transcripțiunii sau adnotării în registru. După modificarea făcută legii franceze în 1920, chiar licențele de brevet se transcriu.

154. *Brevetele în dreptul german.* — La noi spuneam că brevetele de invențiune se dau fără garanție și că nu sunt atributive de proprietate, ci declarative. Dimpotrivă, în sistemul german cererile de brevete sunt examinate și numai dacă invențiunea este susceptibilă de comercializare sau de industrializare se acordă brevet. Legea germană prevede și o publicitate specială. Se publică cererea de brevetare; iar cel care a făcut cererea de brevetare și a făcut descripția, este apărat din momentul în care a prezentat cererea. Cererea se aduce la cunoștința publicului, pentru că în termen de o lună, oricine are interes să nu se acorde brevetul de invențiune, să facă contestația. Inșă brevetul odată acordat, el este atributiv de proprietate; nimeni nu poate să spună că ar fi descoperit mai înainte acest lucru. În dreptul german, principiul este cu totul altul decât în dreptul francez și român, atât în ce privește mărcile de fabrică, cât și în ce privește brevetele de invențiune.

X 3 11.34 X

PARTEA III

SOCIETĂȚILE COMERCIALE

CAPITOLUL I

Principii generale.

§ 22. Despre contractul de societate.

135. Societățile sunt persoane juridice de drept privat.

Am văzut că comercianții sunt sau persoanele fizice, cari exercită acte de comerț în nume propriu și ca o profesiune obicinuită sau societățile comerciale.

Societățile comerciale sunt persoane juridice. Persoanele juridice se împart în 2 categorii: persoane juridice de drept public și persoane juridice de drept privat. Nu ne vom ocupa de persoanele juridice de drept public, pentru că acestea nu pot fi comerciante. Societățile comerciale sunt persoanele juridice de drept privat. Dar și persoanele juridice de drept privat se împart în asociațiuni și societăți. Asociațiunile sunt reglementate de legea pentru persoanele juridice din 6 Feb. 1924; iar societățile de către codul civil și cel comercial.

principiu

136. *Complectarea codului comercial cu cel civil.* — Ca să studiem societățile comerciale, trebuie să complectăm dispozițiile din codul comercial, cu acelea din codul civil, care reglementează contractul de societate civilă, dar ale cărui principii se extind și societăților de comerț. În codul comercial nu vom găsi definițiunea societăților și trebuie s'o luăm din codul civil; trebuie deci să ne referim la această definițiune și apoi să vedem cum se deosebesc societățile civile de cele comerciale.

137. — *Definițiune.* — Codul civil definește societatea în art. 1491 și dispozițiile acestui art. 1491 trebuiesc complectate cu dispozițiile art. următor 1492. În art. 1491 se spune: „Societatea este un contract prin care două sau mai multe persoane se învoiesc să pună ceva în comun, cu scopul de a împărți foloasele ce ar putea deriva”; iar articolul 1492 complectează: „Orice societate trebuie să aibă obiect un ce licit și să fie contractată spre folosul comun al părților. Fiecare membru al unei societăți, trebuie să pună în comun sau bani, sau alte lucruri, sau industria sa”. Din aceste două articole 1491 și 1492 c. civ., rezultă, că spre a avea o societate se cere o convențiune în care în primul rând fiecare participant — fiecare asociat — să facă un aport, să aducă ceva în societate; în al doilea rând, societatea să fie creiată pentru realizarea unui beneficiu (scop lucrativ); în al treilea rând, beneficiul ce rezultă să fie de împărțit între asociați și totdeodată, fiecare asociat să participe nu numai la beneficiile dar și la pierderile societății.

Aceleași caractere esențiale ale contractului de societate civilă, se întâlnesc și în cazul unui contract de societate comercială.

138. *Prima condițiune: Aportul în societate.* — În primul rând, pentru a există o societate trebuie să avem un aport, adică fiecare asociat trebuie să contribuie printr'un bun la formarea unui patrimoniu. Codul civil, spune că

fiecare asociat trebuie să aducă ceva „*în comun*”, pentru că atunci când s'a redactat c. civ., se credea că societățile civile nu au personalitate juridică. Vom vedea, că doctrina și jurisprudența înclină pentru acordarea personalității juridice și societăților civile. În orice caz, societățile comerciale, sunt persoane juridice și atunci nu mai spunem aducerea „*în comun*” a bunurilor, ci, aducerea în societate a bunurilor. Prin această aducere în societate a bunurilor se formează patrimoniul societății.

Aportul într'o societate poate fi de mai multe feluri: se poate aduce aport într'o societate un bun material, mobil sau imobil, o creanță, un titlu de credit, o sumă de bani, o marcă de fabrică, un brevet de invențiune ș. a. m. d.

Orice bun material sau imaterial, orice lucru, care are o valoare patrimonială, poate fi adus ca aport în societate, chiar numai industria cuiva, înțelegându-se prin industrie munca, energia pe care cineva trebuie să o depună în timpul activității unei societăți.

Atât codul civil cât și cel comercial se ocupă de unele aporturi speciale. Așa, atât c. civ. prin art. 1504, cât și c. com. prin art. 84, prevăd că dacă asociatul, care a promis aducerea ca aport a unei sume de bani, nu-și execută la timp obligația, el este îndatorat să plătească dobânzi deplin drept fără vre-o somațiune, din ziua de când trebuie să aducă ca aport suma de bani precum și să răspundă și de daunele ce ar fi pricinuit societății, în afară de dreptul ce-l are societatea de a exclude pe asociat. Dacă un asociat se obligă să aducă în societate munca, industria sa, art. 1505 c. civ. ne arată, că în acest caz asociatul trebuie să dea socoteală societății de toate beneficiile ce ar fi rezultat din acea muncă, din acea industrie, pe care el a promis-o, că o va aduce în societate.

Dacă se aduce în societate un bun mobil sau imobil, raporturile dintre cel care aduce aportul și societatea primitoare, sunt raporturi, care se vor reglementa prin analogie cu dispozițiile dela vânzare. În acest sens, art. 1503 c.

civ. ne spune că dacă va fi revendicat bunul de o terță persoană și va câștiga terța persoană, cel care aduce un bun în societate, garantează de evicțiune întocmai ca un vânzător.

Dacă se aduce în societate o creanță, asociatul nu este liberat decât în momentul în care debitorul va plăti creanța, iar dacă debitorul nu va plăti la scadență, asociatul care a adus-o ca aport, pe lângă dobinzele de drept ce trebuie să le plătească din ziua scadenței, va fi expus și la alte despăgubiri, dacă societatea va dovedi că a suferit daune (art. 81 c. com.).

În fine, dacă se aduce în societate un bun, el poate fi adus în plină proprietate sau numai în folosință; iar dacă nu s'a precizat în contractul de societate felul în care a fost adus bunul ca aport, codul comercial prin art. 83, decide că bunul a fost adus în societate în plină proprietate.

Când părțile aduc în societate un bun ca aport, obișnuit îl prețuesc, îi arată valoarea. Dacă totuși nu-i arată valoarea, se presupune valoarea curentă din ziua fixată pentru vărsare, după cota bursii sau după mercurialele locului, unde își are sediul societatea. În lipsă de bursă sau mercuriale, prețul se va fixa de către experți (art. 83 c. com.).

139. A doua condițiune: scop lucrativ. — Al doilea element caracteristic ce rezultă din combinația art. 1491 și 1492 c. civ., este scopul lucrativ al societăților comerciale. Atât societățile civile cât și cele comerciale trebuiesc să urmărească un câștig, un beneficiu. Urmărirea acestui câștig, acestui beneficiu patrimonial, este de esența societății, pentru că datorită scopului lucrativ putem distinge o societate de o asociațiune. O asociațiune, după legea din 1924, este o convențiune încheiată între două sau mai multe părți, prin care acele părți pun în comun și în mod permanent contribuțiunea lor materială, competența și

activitatea lor, pentru realizarea unui scop ideal nu material și scopul ideal poate să fie corespunzător intereselor generale ale societății, după cum poate să corespundă numai intereselor speciale ale unui anume grup. Această noțiune a asociațiunilor o găsim în art. 31 din legea pentru persoanele juridice din 1924. Nu poate fi vorba de o asociațiune, când se urmărește un beneficiu material, patrimonial. Legea exclude aceste asociațiuni și le lasă să fie guvernate de dispozițiile codurilor civil și comercial.

Dar în legătură cu asociațiunile și cu societățile, este bine să ne reamintim că în dreptul civil întâlnim și fundatiunile. Fundațiunea este un act prin care se constituie de către una sau mai multe persoane un patrimoniu distinct care să fie administrat și care să capete personalitate juridică pentru urmărirea tot a unui scop ideal. De exemplu fundațiunea Vasiliu Bolnavu. Cel care a făcut această fundațiune, a dat din patrimoniul lui o parte, i-a dat o individualitate, a afectat anume bunuri în mod permanent pentru realizarea unui scop ideal: opera de ajutorare a studențimii.

m 140. A treia condițiune: participare la beneficii și pierderi. — A treia caracteristică esențială consistă în participarea fiecărui asociat la beneficiile și la pierderile societății. Această dispozițiune o găsim atât în art. 1491 cât și în art. 1513, care spune: „Este nul contractul prin care un asociat își stipulează totalitatea câștigurilor. Asemenea este nulă convențiunea prin care s'a stipulat că unul sau mai mulți asociați să fie scutiți de a participa la pierdere”.

Tot în codul civil (art. 1511) găsim dispozițiunea prin care se arată, că atunci când părțile n'au determinat în contract modul cum urmează să se împartă beneficiile, beneficiile se vor împărți proporțional cu valoarea aporturilor aduse în societate. Părțile sunt libere însă să arate că be-

participare
la
beneficiile
și pierderi

neficiile se vor împărți după alte criterii; dar dacă părțile n'au arătat aceste criterii, criteriul este valoarea aportului adus în societate.

În ipoteza, că vreunul dintre asociați a adus în societate numai munca, industria sa, legiuitorul prevede, că acest asociat va contribui la pierderi și va avea beneficii întocmai ca asociatul care a adus aportul cu valoarea cea mai mică în societate. Cel care aduce ca aport în societate industria sa, munca sa, participă și la câștig și la pierdere și întru aceasta el se deosebește de celelalte persoane care participă numai la beneficii fără să fie asociați. Pot să fie persoane străine de societate care să nu fie membri componenți ai societății, cum sunt funcționarii, cărora prin contractul de muncă li se dă uneori și dreptul de a participa la beneficii. Or, participarea la beneficii nu le atribuie calitatea de asociați; ei nu suportă riscurile societății, nu participă la pierdere, ci numai la beneficiul societății.

141. *Distincțiunea între societățile civile și cele comerciale.* — Să ne reîntoarcem la diviziunea societăților în cele două mari grupe: societăți civile, societăți comerciale. Cum se disting societățile civile de cele comerciale? Ambele urmăresc un scop lucrativ, ambele întrunesc elementele esențiale enumerate de noi. Cum putem distinge de îndată o societate civilă de o societate comercială? Lăsând la o parte forma ce îmbracă o societate, deosebirea de fond între ele consistă în obiectul ce-l au. Societățile civile urmăresc un scop lucrativ prin săvârșire de acte civile; societățile comerciale urmăresc un scop lucrativ prin exercitarea de acte de comerț, adică prin operațiuni din cele prevăzute de către codul comercial în art. 3.

Distincțiunea de fond între aceste două categorii de societăți rezidă numai în obiectul ce-l are societatea, obiect civil sau obiect comercial. Societățile civile pot îmbracă și ele forma societăților comerciale pe acțiuni și tendința

este ca societățile civile pe acțiuni să fie tratate fără nici o distincțiune, ca și societățile de comerț.

În dreptul român, societăților civile pe acțiuni li se aplică toate dispozițiunile înscrise în codul de comerț pentru societățile comerciale pe acțiuni, exceptându-se cele privitoare la faliment și competență; și această excepțiune se bazează pe considerațiunea, că societatea civilă, nefiind creată pentru exercitarea actelor de comerț, nu este comerciantă, deci nu poate cădea în faliment și nici nu e supusă regulilor de competență inerente calității de comerciant.

§ 23. Despre personalitatea juridică a societăților comerciale.

142. Deosebirea între codul civil și cel comercial.

Spunem, că în codul civil nu se vorbește de aportul adus în societate ci „în comun”, și v’am mai spus, că în codul comercial nu întâlnim cuvintele „în comun”, ci „în societate”. Mai mult, art. 78 c. com. prevede, că societățile comerciale în raporturile lor cu terții constituiesc persoane juridice distincte de persoana asociaților. În dreptul civil multă vreme nu s’a recunoscut personalitatea juridică societăților civile. Numai în urmă, jurisprudența franceză a socotit, că este de esență societății personalitatea juridică, și a interpretat termenii art. 105 urm., în cari se vorbește de *raporturile dintre societate*, luată ca o entitate, și *asociați*, ca dovadă că societățile civile au personalitatea juridică.

În Italia se discută, dacă societățile chiar comerciale sunt persoane juridice și profesorul Manara, susține, că după dispozițiile codului comercial italian, societatea este o entitate colectivă, ente collettivo, însă nu persoană juridică. Legiuitorul nostru, spre deosebire de cel italian, în mod categoric în art. 78 recunoaște personalitatea juridică tuturor societăților comerciale. În Ardeal și în Bucovina,

4 XII

CAPITOLUL II.

Societățile în nume colectiv.

§ 24. Caracteristica și modul de constituire.

147. *Caracteristică.* — Societatea în nume colectiv este cea mai simplă societate comercială. Ea este constituită între 2 sau mai multe persoane și fiecare asociat răspunde solidar și nelimitat cu întreaga sa avere, deci nu numai cu aportul adus în societate, pentru tot pasivul societății. Societatea își exercită comerțul în nume colectiv, adică sub firma socială, care se compune din numele tuturor asociaților; dar este posibil ca firma să cuprindă numai numele unora dintre asociați sau chiar numai a unui asociat, cu o adăogare, din care să reiasă, că este vorba de o societate în nume colectiv.

Din definițiunea dată rezultă, că pentru a există o societate în nume colectiv se cere:

- 1) Ca asociații să răspundă în mod solidar și nemărginit. La societăți asociații aduc un bun în societate, fac un aport. Și la societățile în numele colectiv, asociații pun dela început un bun în societate și riscă pierderea acelu bun, dar deosebirea dintre societatea în nume colectiv și ce-

lelalte societăți comerciale consistă în răspunderea asociatului în nume colectiv în mod solidar cu societatea și în mod nemărginit, cu întreaga lui avere, pentru orice datorie ar avea societatea;

2) Pe lângă răspunderea solidară și nemărginită, societățile în nume colectiv, — și de aceea se numesc în nume colectiv, — au o firmă colectivă, sub care își exercită comerțul, firmă care consistă din numele tuturor asociaților, al unora din asociați sau numai a unui singur asociat, arătându-se că este vorba de o societate o nume colectiv.

Societatea în nume colectiv prezintă avantajii și dezavantajii. Prezintă avantajul, că este o întovărășire între persoane cari se cunosc, au încredere reciprocă, este o întovărășire de energii. Capacitatea, cinstea personală a fiecăruia din asociați joacă rolul principal și de aceea societatea în nume colectiv împreună cu cele în comandită se numesc și societăți de persoane, spre deosebire de societățile pe acțiuni, cari se numesc și societăți de capitaluri. La societățile în nume colectiv toți conlucrează cu toată averea lor și se controlează reciproc; pe când la societățile de capitaluri controlul se face de către adunarea generală și delegații ei: censorii.

Societatea în nume colectiv este strâns legată de viața asociaților. Dacă un asociat moare, societatea în general se disolvă cum se disolvă și atunci când un asociat devine incapabil. Viața unui asociat are repercusiuni puternice asupra vieții societății și acesta este unul dintre dezavantajele societăților în nume colectiv.

148. *Constituire; contractul de societate.* — Să vedem cum se constituiesc societățile în nume colectiv. Și aci vom vorbi despre formarea contractului de societate în primul rând și în al doilea rând despre publicitatea contractului de societate în nume colectiv.

Societatea în nume colectiv, ca orice societate naște dintr'un contract. Contractul la aceste societăți se face

printr'un înscris și legea obligă pe asociați să facă un contract scris. Contractul de societate se mai numește și act constitutiv. Nu e neapărat nevoie ca acest contract de societate să fie autentificat de instanțele judecătorești sau de vreun notar public. În Transilvania și Bucovina, părțile se prezintă înaintea tribunalului, care ține registrul de comerț (registrul pentru societăți) și fac o declarație pe care o semnează și în care se arată capitalul, firma, etc. Această declarație este însuși actul constitutiv, actul de societate. La noi se cere întâi actul constitutiv, și pe urmă formele de publicitate. În Ardeal, judecătorul examinează declarațiunea și dacă cuprinde toate elementele necesare constituirii, o transcrie și o publică. Declarația semnată de părți constituie contractul de societate.

act
constitutiv
de
societate

Codul comercial nu numai că prevede că contractul de societate trebuie să fie scris, dar prevede în mod amănunțit ce trebuie să cuprindă acest contract de societate.

Contractul de societate, după art. 91 c. com., trebuie să cuprindă următoarele:

1) Numele, pronumele sau firma și domiciliul fiecărui asociat;

2) Ce firmă va avea societatea și sediul societății;

3) Care dintre asociați vor avea reprezentanța sau cum zice codul comercial, semnătura socială;

Vom vedea, că legea se ocupă de ipoteza în care în contractul de societate nu se arată asociații administratori. Legea suplinește prin dispozițiunile ei tăcerea actului constitutiv;

4) Se va arăta în contractul de societate obiectul societății, adică ce operațiuni va face societatea, ce anume fapte de comerț. Societății i se recunoaște personalitatea juridică, dar numai în limita obiectului societății, obiect fixat, determinat prin actul constitutiv;

5) Se va arăta în contractul de societate aportul adus de fiecare asociat, valoarea ce se dă fiecărui bun adus de societate și modul de evaluare. Dacă nu s'a specificat

care este valoarea, ea se va fixa după prețul curent sau după prețul stabilit de către experți;

6) Se va arăta partea fiecărui asociat la beneficiile și pierderile societății. Dacă nu se va arăta, ne vom referi la dispozițiunile codului civil, care ne arată, că, în tăcerea părților, participarea la beneficii sau pierderi se face în proporție cu valoarea aportului, iar dacă aportul constă în muncă sau industrie, cei cari aduc acest aport, vor lua parte întocmai ca și asociatul care a adus în societate bunul de valoarea cea mică;

7) Se va arăta în contractul de societate epoca când trebuie să înceteze societatea.

149. *Publicitatea contractului de societate.* — Codul de comerț nu se mulțumește numai cu un contract scris de societate în nume colectiv, legea mai cere ca contractul să fie adus la cunoștința publicului pentru ca publicul să știe precis cu cine tratează, și ce obligațiuni și-a luat fiecare din asociați. Publicitatea orânduită de codul comercial se compune din următoarele:

1) În termen de 15 zile dela data contractului de societate, trebuie să se depună la grefa tribunalului de comerț, în jurisdicțiunea căruia societatea își stabilește sediul său, un duplicat după contractul de societate semnat de asociați, dacă contractul este sub semnătură privată; o copie certificată, dacă este vorba de un contract de societate autentificat. Un extract după acest contract, cuprinzând cele arătate mai sus la n. 148 se transcrie în registrul special dela tribunal, în urma unei ordonanțe prezidențiale. Președintele tribunalului dă ordonanța de transcriere. Vasăzică, prima publicitate este păstrarea de către tribunal a contractului de societate la dosarul special fiecărei societăți și transcrierea unui extras în registrul anume ținut pentru societăți;

2) A doua publicitate: Odată cu depunerea contrac-

tului de societate, se vor depune, spune legea, și extracte care să cuprindă toate elementele enumerate de noi mai sus la n. 148, cari să se afișeze: în sala tribunalului, în circumscripția căruia societatea va avea sediul, în sala primăriei respective și în localul bursei celei mai apropiate;

3) În termen de o lună dela depunerea actului constitutiv la Tribunal, un extract după actul constitutiv se va publică în Monitorul Oficial, și în foaia anunțurilor judiciare din localitatea în care societatea își va avea sediul;

4) Dacă societatea, în momentul constituirii sale sau în urmă institue reprezentanți sau sucursale, mandatul dat reprezentantului dintr'o altă localitate decât circumscripțiunea tribunalului în care se află sediul, trebuie să fie depus, transcris și afișat în forma și în termenii stabiliți pentru publicitatea contractului de societate;

5) În orice contract în care figurează o societate, în orice scrisori, publicațiuni, anunțuri emanând dela societate, trebuie să se arate felul societății (în nume colectiv) și sediul social.

150. *In sarcina cui cade publicitatea.* — In sarcina cui cade îndatorirea de a face să se transcrie, să se afișeze și să se publice contractul de societate? Legea dă această îndatorire în sarcina administratorilor; dar adaogă pentrucă lipsa de transcriere, afișare și publicare, produce consecințe grave, că fiecare dintre asociați are dreptul să se prezinte și să ceară președintelui tribunalului, să dea ordonanță de transcriere, afișare și publicare și de asemenea fiecare dintre asociați are dreptul să cheme în judecată pe administratori, pentru ca să fie îndatorați să procedă la transcriere, afișare și publicare. Cheltuelile făcute de asociat pentru publicarea contractului de societate sunt în socoteala societății (art. 97 c. com.).

§ 25. Societățile în nume colectiv neregulat constituite.

151. *Ce înțelegem prin societăți neregulat constituite.* — Sunt societăți în nume colectiv cari funcționează, deși (nu) există un contract scris de societate. Mai sunt alte societăți, cari funcționează având un act scris, dar (fără) să fi fost îndeplinite toate publicațiunile cerute de lege și despre cari am tratat în paragraful precedent. Asemenea societăți au o existență legală? Sunt ele recunoscute de codul comercial? Și dacă sunt recunoscute, ce sancțiuni sunt prevăzute contra asociaților și contra societăților, cari nu respectă prevederile legii? 1.) 2.)

Societățile neregulat constituite, în dreptul român ca și în dreptul italian, sunt recunoscute de legiuitor, însă codul comercial face deosebire în ce privește efectele contractului de societate: deosebire între efectele față de asociați și între efectele față de terțele persoane.

Art. 98 și 99 c. com. servesc de bază pentru formarea unei teorii generale în privința societăților în nume colectiv neregulat constituite.

152. *Efecte față de asociați.* — După art. 98 c. com., societatea nu este regulat constituită, mai înainte de a se fi îndeplinit toate formalitățile legale: act scris, transcriere, afișarea și publicarea. Mai înainte de a se fi îndeplinit toate aceste formalități, fiecare din asociați are dreptul să ceară pe cale judecătorească dizolvarea societății. Vasăzică, în raporturile dintre asociați, sancțiunea nerespectării legii consistă în dreptul ce-l are fiecare asociat — după expirarea termenelor fixate de lege pentru depunerea actului și pentru publicarea lui — de a cere dizolvarea societății. Dizolvarea societății își produce efectele, spune art. 99, din ziua în care dizolvarea a fost cerută. Până în momentul când societatea a fost chemată pentru dizolvare, ea a trăit, a intrat în raporturi juridice; ei bine, acele raporturi juridice sunt respectate. Din termenii legii, că efectele dizolvării încep

să se producă numai dela data cererii de dizolvare, rezultă că până la această dată societatea este recunoscută și are o existență legală, însă existență mereu amenințată, fiecare din asociați putând cere dizolvarea. In această privință menționăm, că dreptul fiecărui asociat de a cere dizolvarea încetează îndată ce un alt asociat a cerut și a îndeplinit toate diligiențele pentru ca contractul să fie transcris, afișat și publicat. Din acest moment cererea de dizolvare este tardivă, fiindcă nu este vinovat asociatul, dacă se întârzie cu formalitățile din partea Tribunalului sau a Monitorului oficial; iar pe de altă parte la ce ar servi dreptul acordat de art. 97 fiecărui asociat de a cere publicarea, când un alt asociat posterior cererii de publicare ar obține dizolvarea? (A se vedea *Vivante*, ed. 5-a, vol. II, n. 333).

153. *Efectele față de terți.* — Cari sunt efectele societății neregulat constituite față de terțele persoane? Primul efect este acela că societatea neregulat constituită, nu poate opune neregularitatea față de terțele persoane, cu cari a contractat, sau cu care a intrat în raporturi juridice.

Dar situațiunea terților, cari au contractat cu o societate neregulat constituită este foarte bună, tocmai pentru că legiuitorul vrea să lovească în aceia cari n'au respectat legea (cari nu sunt alții, decât chiar asociații). Intr'adevăr, terții, cari au contractat cu societatea, au alegere sau să cheme în judecată societatea neregulat constituită, și în acest caz societatea nu poate opune neregularitatea ei și va fi condamnată, potrivit angajamentului ce și-a luat față de terțele persoane. Dar legea mai spune că față de cei cari au contractat cu societatea neregulat constituită, toți administratorii, toți asociații și toate persoanele, cari au lucrat în numele ei, sunt răspunzători solidar. Terții pot să cheme în judecată pe administratori sau pe reprezentanții cari au lucrat în numele societății, aceștia toți fiind platnici, solidari. Solidaritatea este prevăzută de lege ca îndemn pentru societăți de a se constitui legal,

iar pentru cele constituite nelegal, să intre în legalitate.

Creditorul societății neregulat constituite nu poate să cheme pe reprezentanții cari au tratat în numele societății și să ceară condamnarea lor, fără să dovedească că soc. este neregulat constituită. Dar dacă dovedesc acest lucru, ei pot să aleagă, sau să cheme în judecată numai societatea, sau să cheme în judecată numai pe administratori și pe reprezentanții societății neregulat constituite, cari au tratat cu ei, sau să cheme atât societatea, cât și pe reprezentanți, ca să fie obligați solidar să plătească suma sau să facă prestațiunea prevăzută în contractul încheiat.

154. *Publicațiuni defectoase.* — Dar se poate întâmpla ca societatea să aibă contractul scris, să se fi făcut publicațiunile, însă publicațiunile să fi fost defectuoase, extracțul publicat să nu cuprindă în mod exact ceea ce cuprinde contractul de societate sau să omită anume lucruri, ce ar interesa pe terți. În aceste cazuri, ceea ce s'a omis nu poate să fie opozabil terților, cari contractează cu societatea. Terții au luat cunoștință de publicațiunile făcute; ei contractează, socotind că așa este contractul și mai târziu asociații nu mai pot opune, că mai erau și alte clauze contractuale, cari n'au fost publicate. Publicațiunea este o declarație de voință a asociaților față de cei cari vor contracta cu societatea, că se obligă întocmai cum se prevede în publicațiunile efectuate, iar nu potrivit clauzelor ascunse publicului.

Cu aceste noțiuni generale, în ce privește situațiunea societăților neregulat constituite, putem să trecem mai departe să examinăm formalitățile ce le cere legea, pentru orice modificare adusă într'un contract de societate și să examinăm pe urmă modificările ce se aduc unui contract de societate, ce nu a fost publicat, adică modificările în contractul unei societăți neregulat constituite.

§ 26. Modificările contractului de societate.

155. *Principii generale.* — După lege, pentru orice modificare a unui contract de societate în nume colectiv, trebuie o deciziune a tuturor asociaților; unanimitatea asociaților trebuie să decidă o schimbare într'un contract de societate, iar deciziunea lor să fie transcrisă, afișată și publicată, întocmai ca și contractul de societate.

Dar art. 100 c. com. prevede, că schimbările unui act de societate nu produc nici un efect, mai înainte de a fi transcrise, afișate și publicate; pe când la contractul de societate inițial am văzut, că el își produce efecte, societatea este recunoscută de legiutor și își continuă activitatea până în momentul cererii de dizolvare.

X Ce se întâmplă cu o societate, al cărui act constitutiv n'a fost în prealabil publicat? Să presupunem că o societate în nume colectiv nu are act scris. Se mai poate modifica un astfel de contract și de când își are efecte modificarea unei convențiuni nescrise, căci poate să existe convențiune, fără să existe un instrument probator?

Societatea neregulat constituită, care nu și-a publicat contractul de societate, există, și modificările ei sunt valabile, deși n'au fost publicate. Prin urmare terții, cari s'au increzut într'o convențiune ce nu este publicată și nici chiar act scris nu există, trebuie să sufere riscul de a se supune și modificărilor ulterioare ale unei asemenea convențiuni. Dacă o convențiune netranscrisă și nepublicată nu s'ar putea modifica decât dacă modificarea s'ar transcrie, afișă și publica, atunci niciodată n'am putea să ajungem la modificarea contractului, căci președintele tribunalului ar refuza transcrierea, afișarea și publicarea unei modificări, când nu există actul inițial de societate transcris; dar președintele tribunalului ar admite totuși modificarea unui astfel de contract, dacă actul modificator ar cuprinde toate elementele necesare unui contract de societate în nume colectiv. Atunci

în realitate nu s'ar transcrie, afișă și publică o modificare, ci chiar contractul de societate.

În Italia a fost o vie discuțiune — și acei cari vor să cunoască mai de aproape chestiunea vor putea consulta tratatul profesorului Vivante. Este de reținut, că profesorul Vivante, în primele edițiuni, susținea că o societate neregulată constituită, care nu și-a publicat contractul, nu poate față de terți să pretindă că și-a modificat contractul, fără ca modificarea să fie publicată. Art. 100, spunea *Vivante*, este aplicabil și atunci când societatea este neregulată constituită, și prin urmare creditorii pot să țină societatea obligată și pe asociați obligați, potrivit convențiunii, ce o cunoșteau ei în momentul în care au contractat.

Ulterior *Vivante* și-a schimbat părerea și a ajuns la concluziunea că art. 100 se referă numai la societățile regulat constituite, că ori de câte ori nu există act scris, cei cari au contractat cu societatea trebuie să suporte riscurile, cari decurg din modificările cari n'au fost publicate conform cerințelor legii¹⁾. Discuția în Italia a avut loc, relativ la Italianii care emigrează. Ori ce se întâmplă? În Sicilia și în sudul Italiei erau societăți în nume colectiv, cari nu aveau act scris sau nu-și transcriseseră actul constitutiv. Unii asociați se retrăgeau din societate și plecau în America. Stăteau acolo ani îndelungați, în care timp societatea mergea prost, cădea în stare de faliment. Când se întorceau cei din America, ei erau urmăriți ca fiind încă asociați, pentru că nu se publicase retrăgerea lor. Și atunci, spre a se pune capăt unei inechități, s'a ajuns la concluziunea că art. 100 are aplicațiune numai când societatea este regulat constituită.

156. Reducerea capitalului; dizolvarea anticipată; prelungirea societății. — Orice modificare, spune art. 100, nu-și produce efecte, decât din momentul în care s'au îndeplinit formalitățile de publicitate cerute de lege.

1) Vol, No. 341 ediția 5-a.

Sunt cazuri de modificare a contractului de societate, când, deși s'au făcut publicațiunile prevăzute de lege, efectele nu încep deindată, din momentul publicațiunii. Aceste cazuri sunt :

1) Cazul prevăzut de art. 101 c. com., adică atunci când asociații decid, ca să reducă capitalul social. Societatea are un capital de un milion. Asociații pot, în urmă, să decidă ca acel capital să fie numai de 500.000; deciziunea se transcrie, se afișează și se publică. Ei bine, legiuitorul spune, că deciziunea de reducere a capitalului social nu are efect, decât după ce s'au împlinit 3 luni dela publicațiunea în Monitorul Oficial și în foaia anunțurilor judiciare. Publicațiunea trebuie să prevadă și înștiințarea, că acei cari ar avea vreun interes, pot în acest interval, să facă opoziție contra reducerii capitalului. Creditorii, cari au contractat cu o societate cu 1 milion capital, pot să aibă interes ca acel capital să nu fie redus la 500.000. Timp de 3 luni orice creditor poate face opoziție. Opoziția suspendă efectul deciziunii luate de către asociați, până când opoziția nu este respinsă de tribunal sau retrasă de către creditorul oponent.

2) Asociații pot lua deciziunea ca societatea să se dizolve anticipat. Societatea este contractată pe timp de 15 ani. Creditorii știu acest lucru din publicația făcută. Ei bine, dacă asociații hotărăsc dizolvarea anticipată a societății, de pildă, după 3 ani, efectul acestei dizolvări nu se produce decât după o lună dela data publicării deciziunii asociaților. Această măsură este luată ca nu cumva creditorii, cari știu că societatea are o durată de 15 ani, să vină să ceară achitarea creanțelor după ce societatea s'a lichidat și nu mai există patrimoniu social. Și atunci li se dă acest termen de 1 lună, pentruca să poată afla de deciziunea asociaților și să vină să-și încaseze creanțele.

3) Asociații pot decide prelungirea societății. Societatea a ajuns la termenul, pentru care a fost creată, de ex. a fost creată pentru 5 ani și acești 5 ani s'au împlinit.

Asociații au dreptul să decidă prelungirea societății pe câți ani socotesc cu cale. Această deciziune n'are efect decât după trecere de 10 zile dela data publicării deciziei. In acest interval de 10 zile orice creditor particular al unui asociat, creditor care a obținut o hotărîre definitivă pentru plata unei sume de bani, poate să facă opozițiune în contra deciziei asociaților de a prelungi societatea și această opozițiune suspendă efectul deciziei, însă numai în ce privește pe creditorul oponent. Să explicăm acest al treilea caz:

Potrivit art. 86 c. com., dat fiind că societatea este o persoană juridică, distinctă de persoana asociaților, creditorii particulari ai asociaților nu pot să cheme în judecată societatea, pentruca ea să plătească datoriile asociaților. Dar legea dă dreptul creditorilor particulari ai unui asociat, să urmărească beneficiile ce se împart anual și le mai dă un drept, la societățile în nume colectiv și în comandită, să sechestreze părțile, adică să se asigure pentru ceea ce se va cuveni asociaților debitori în caz de retragere sau de lichidare.

Dacă creditorii particulari ai unui asociat nu au dreptul decât de a sechestra atîta vreme cît societatea funcționează, se explică foarte bine de ce legiuitorul le dă dreptul să se opună, când societatea se prelungește peste termenul prevăzut în contractul inițial de societate. Când societatea a ajuns la termen, ei au dreptul să ceară cota parte convenită asociatului debitor; ei au dreptul să-și îndestuleze creanțele. Dacă asociații hotărăsc prorogarea societății, această hotărîre nu poate să prejudicieze pe creditorii, cari au obținut în prealabil o hotărîre definitivă pentru o sumă de bani. De aceea creditorii pot face opozițiune, care are de efect suspendarea deciziei în ceea ce-i privește pe ei. Societatea nu poate să nesocotească dreptul unui creditor cu hotărîre definitivă. In ce privește pe asociatul debitor, societatea nu este prelungită și creditorii oponenți au dreptul să pretindă lichidarea părții asociatului. Evi-

dent, că dacă societatea achită de îndată pe oponenți, suspendarea încetează și deciziunea de prelungire devine complet eficace.

Prin urmare în aceste trei cazuri, efectele deciziunii luate de către asociați nu se produc ipso jure, dela data în care publicațiunea a fost făcută, ci legea amână aceste efecte peste 3 luni, o lună sau 10 zile, înăuntrul căror termene cei interesați să aibă timp să facă opozițiune.

§ 27. Administrarea societăților în nume colectiv.

157. *Principii generale.* — Societatea în nume colectiv fiind o persoană juridică, ea își manifestează voința prin persoane fizice, prin administratori. Administratorii sunt mandatarii ai societății. În regulă generală, cine este administrator, este și reprezentant al societății; poate fi însă și un administrator, care să nu fie și reprezentant.

Normele din c. com. cu privire la administratorii societăților în nume colectiv sunt fragmentare; această materie este reglementată mai mult de dreptul comun (civil), iar interpretul trebuie să aplice normele din codul civil, coroborându-le cu normele din codul de comerț.

158. *Dispozițiunile codului civil.* — În ce privește administrarea societăților în nume colectiv, codul de comerț prin art. 107 face trimitere la codul civil, care în art. 1514—1517 incl. prevede 3 ipoteze, la cari se mai adaugă o a patra, neprevăzută de codul civil, dar care se întâlnește în practică.

1) Când contractul de societate nu arată cari sunt administratorii societății, se presupune că fiecare asociat dă un mandat de administrare celorlalți, adică, în lipsă de stipulațiune, fiecare asociat este și administrator al societății, fiecare asociat are dreptul de a încheia toate operațiunile necesare exercitării comerțului, arătat în contractul de societate.

Dacă fiecare asociat are dreptul să încheie operațiuni, legea dă dreptul celorlalți asociați să facă opoziție la orice act socotit de ei, că este periculos pentru societate. Opoziția trebuie să fie făcută în termen util, adică înainte de a se încheia operațiunea cu terțiul, căci dacă s'ar fi încheiat operațiunea, opoziția este tardivă și atunci asociații n'ar mai avea dreptul decât să ceară excluderea asociatului care s'ar fi făcut vinovat cu ocazia încheierii acestei operațiuni, bine înțeles, dacă vina intră în prevederile articolului 188.

În caz de opoziție în termen util, făcută de vreun asociat, operațiunea nu se încheie și decide majoritatea asociaților. Dar, spre deosebire de codul civil, art. 107 c. com. stabilește, că majoritatea nu constă în număr, ci în părțile de interes ale asociaților. Un asociat care a adus 1 milion nu poate fi egal cu altul care a adus numai 100 lei. Nu numărul, ci capitalul decide în formarea majorității, care decide în caz de opoziție.

2) În contractul de societate se poate prevedea mai mulți asociați administratori, însă se poate prevedea că unul din ei nu poate face nici o operațiune, nu poate face nimic, decât împreună cu ceilalți administratori, ar fi cași o procură colectivă. În acest caz, dacă unul din ei este împiedicat, prin orice împrejurare, chiar prin împrejurări de forță majoră, de a-și da consimțământul la o operațiune, operațiunea nu se poate încheia.

3) În contractul de societate se poate prevedea, mai mulți asociați administratori, cari să lucreze separat fiecare, bunăoară 2 administratori. Ori de câte ori nu se spune că mai mulți administratori trebuie să lucreze colectiv, legea hotărăște (art. 1515 c. civ.), că fiecare administrator poate să lucreze în mod separat, poate să încheie orice operațiune, ce crede că este în interesul societății. Ceilalți asociați, în caz de fraudă, vor putea cere înaintea instanțelor judecătorești excluderea asociatului, potrivit art. 188 c. com.

4) Mai există o ipoteză, ce nu este prevăzută de c. civ.: când societatea are un administrator care nu este aso-

ciat. Contractul de societate poate prevedea, ca administratorul societății să nu fie un asociat, ci o terță persoană, cunoscutoare și capabilă într-o ramură de comerț. În acest caz, puterile administratorului sunt determinate prin actul de numire și își găsesc aici aplicare principiile dela reprezentanță.

159. *Administratori numiți prin contractul de societate și numiți ulterior.* — Administratorii sunt mandatarii societății. Mandatul lor poate să fie conferit prin contractul de societate: avem atunci administratori numiți prin contractul de societate, al căror mandat (nu) se poate revoca de majoritatea asociaților, pentru că revocarea ar însemna modificarea însăși a contractului de societate și contractul unei societăți în nume colectiv, nu se poate modifica decât printr-o deciziune unanimă. Totuș chiar administratorul numit prin contractul de societate poate fi revocat pentru cauză legitimă, de exemplu, pentru caz de fraudă. În afară de acest caz, revocarea este inadmisibilă. Mandatul dat prin contractul de societate este o clauză a contractului de societate și nu poate fi schimbat după placul majorității.

Dimpotrivă, dacă numirea administratorului s'a făcut ulterior contractului de societate, se aplică normele de la mandat și în acest caz majoritatea oricând poate să revoce mandatul dat unui administrator; dar, potrivit regulilor generale, dela mandat, dacă revocarea se face fără cauză justă, cel care a revocat trebuie să despăgubească de daunele materiale și morale pricinuite prin revocare.

Dacă administratorul a fost numit prin contractul de societate, el n'are drept la remunerație, deși mandatul comercial este gratuit, pentru că cel ce primește prin contractul de societate însărcinarea de administrator, desigur că a stipulat prin acest contract anumite avantagii și beneficii, mai mari decât ceilalți asociați, sau are un interes personal ca societatea să meargă bine, bunăoară, are un capital mai mare depus.

Dacă este numit posterior contractului de societate, adică în timpul activității societății, asociatul administrator are drept la o remunerație specială, căci atunci când s'a contractat societatea, nu s'a stipulat că asociatul va depune munca; făcând o prestație în plus are drept la remunerație.

160. *Cari sunt puterile administratorilor.* — Administratorul unei societăți în nume colectiv are dreptul să încheie orice acte, orice operațiuni cu referință la obiectul societății, așa cum este el arătat în actul constitutiv. Fiecare contract de societate arată obiectul societății, operațiunile de comerț pe cari le va face societatea. La societățile comerciale nu ne găsim în fața unor administratori, conform dreptului civil, cari pot săvârși numai acte de pură administrațiune. Administratorii societăților în nume colectiv pot face acte de dispozițiune, pot vinde imobile, pot să ipotecheze imobile, pot face orice acte, afară de acelea excluse în mod expres sau implicit prin contractul de societate. Dacă în acest contract nu vor fi restricțiuni, vom aplica dispozițiile din materia reprezentanței, unde ați văzut că prepusul — și administratorul este un prepus — deși are puteri largi, totuși în activitatea lui, el nu poate să facă acte în contradicere cu însărcinarea de a face negoț pentru reprezentat; de aceea el nu poate să vândă în întregime fondul de comerț, dar poate face toate actele, cari nu contrazic negoțul pe care-l administrează.

Administratorii, pentru actele ce cad în competența lor, obligă societatea, în mod normal, prin semnătura socială, adică întrebuintând, când este vorba de act scris, firma societății, bunăoară Georgescu & Ionescu, societate în nume colectiv, și dedesubt semnează administratorul. În mod normal obligațiunile se contractează sub firma socială. Dar se poate ca administratorul să oblige societatea, chiar dacă n'a întrebuintat firma socială, ori de câte ori terțele persoane dovedesc că în realitate operațiunea era încheiată pentru so-

cietate. În acest caz terții trebuie să facă dovada, pe când dacă s'a întrebuințat firma socială, terțele persoane nu trebuie să dovedească, că operațiunea s'a încheiat în numele și pe contul societății.

Se poate ca societatea să fie obligată de o persoană străină, care n'are semnătura socială? Poate persoana străină să abuzeze de firma socială? Dacă o terță persoană ar contracta în numele societății, societatea nu răspunde, decât în caz de gestiune de afaceri, — cuncaștem chestiunea din dreptul civil — și în caz de îmbogățire fără cauză. Dacă, însă societatea, în mod intenționat, tolerează ca o persoană străină să contracteze în numele ei, prin acest fapt acea persoană capătă reprezentanța și societatea nu mai poate opune, că persoana care a contractat nu avea calitatea de a o reprezenta.

161. *Cari sunt îndatoririle administratorilor.* — Îndatoririle administratorilor sunt următoarele:

1) Administratorii unei societăți în nume colectiv trebuie să lucreze cu diligența unui bun comerciant. Legea nu cere administratorului sârghința, pe care ar fi întrebuințat-o în propriile lui afaceri. Acest lucru însă, îl cere codul comercial din Transilvania și Bucovina. Când numești un administrator ai în vedere însușirile personale ale lui și de aceea, în mod logic, ar trebui să se prevadă, că administratorii unei societăți în nume colectiv trebuie să răspundă de sârghința ce ar depune-o în propriile lor operațiuni.

2) Administratorii sunt datori să socotească patrimoniul societății ca patrimoniul unei persoane străine, nu ca propriul lor patrimoniu, și dacă confundă patrimoniul societății cu patrimoniul lor personal, sunt pasibili, în afară de despăgubiri și excludere, și de pedeapsa pentru abuz de încredere, căci își însușesc bunuri, ce nu le aparțin lor, ci societății.

3) Administratorii sunt datori să nu abuzeze de semnătura socială, adică să nu pună semnătura socială pentru propriile lor afaceri. Dacă totuși vor face operațiuni pe contul lor, însă, sub semnătura societății, terții, cari sunt de bună credință, vor chema în judecată societatea, și ea va plăti; însă societatea are acțiune contra administratorilor cari abuzează de semnătura socială.

Administratorul nu poate abuza de semnătura socială, pentru operațiuni ce exced puterile sale sau cari sunt străine de negoț. In acest caz terțele persoane, ce au încheiat operațiuni, ce exced puterile administratorului nu pot căpăta drepturi împotriva societății.

4) Administratorii sunt îndatorați să îndeplinească tot ceea ce legea și actul constitutiv le pune în sarcina lor. Așa, în caz de încetarea plăților, administratorii sunt îndatorați să facă declarațiunile cerute de lege pentru comercianți, să depună bilanțul, etc.

§ 28. Asociația față de cei de al treilea.

162. *Cum răspund asociații față de cei de al treilea.* — Administratorii reprezintă societatea, care răspunde cu patrimoniul ei. Dar răspund și asociații în mod nemărginit pentru datoriile societății. Ei, potrivit legii, sunt garanți, solidar și nemărginit, pentru toate datoriile contractate de către administratori în numele societății. Despre această răspundere a asociațiilor se ocupă art. 106 c. com., care a dat loc la discuțiunii. In Italia, doctrina dominantă și jurisprudența a ajuns la concluzia că art. 106 trebuie interpretat în sensul, că creditorii societății, ca să aibă acțiune contra asociațiilor, ca să-i urmărească în mod solidar și nemărginit, trebuie în prealabil să cheme în judecată societatea, s'o urmărească și s'o execute și numai pentru restul, ce ar fi rămas neplătit, au dreptul să urmărească pe asociații răspunzătorii nemărginit. Legea noastră, în art. 106, într'adevăr, se exprimă cam neclar. Iată ce spune al. 2 al art. 106.

„Cu toate acestea, creditorii societății nu pot pretinde să fie plătiți de asociați cu din averea lor, mai înainte de a fi exercitat acțiunea în contra societății”.

Prin cuvintele „exercitat acțiunea contra societății”, doctrina și jurisprudența socotesc că nu se înțelege numai obținerea unei hotărâri, dar chiar și executarea. În conformitate cu această doctrină, Inalta noastră Curte de Casație a decis, că nu se poate recurge în contra asociaților, decât dacă s'a urmărit în prealabil societatea. Prin urmare, avem din partea asociaților o solidaritate subsidiară.

§ 29. Indatoririle și drepturile asociaților față de societate.

169. *Cari sunt îndatoririle.* — Am văzut cum se administrează societatea în nume colectiv. Să trecem mai departe, să vedem îndatoririle și drepturile asociaților față de societate.

Asociații au următoarele îndatoriri:

1) Ei trebuie, după cum am văzut, să facă vărsământul promis și am văzut că pentru facerea acestui vărsământ, legea prevede unele sancțiuni în caz de întârziere, între cari și excluderea din societate.

La societatea în nume colectiv, asociații răspund în mod solidar și subsidiar pentru toate datoriile societății. Dar această obligațiune a asociaților există față de terți; față de societate ei nu sunt obligați, decât cu ceea ce au promis că vor aduce ca aport și vom vedea că asociații au dreptul să pretindă toate sumele ce au cheltuit în plus, peste aportul ce a promis cu ocazia formării societății.

2) Asociații în nume colectiv au îndatorirea să despăgubească societatea pentru pagubele ce le-ar fi adus prin culpa lor, prin abuz de încredere sau prin dol. Asociații, cari au adus vre-o pagubă societății, nu pot să opună în compensație foloasele, ce le-ar fi adus prin alt mod societății; de exemplu, că societatea

a avut un câștig dintr'o altă afacere, care poate chiar să fie mult mai mare decât paguba pe care asociatul ar fi adus-o societății. Dar există o deosebire între art. 85 cod. com. și art. 1508 c. civ. care se ocupă de această chestiune. Intr'adevăr, la societățile civile, art. 1508 prevede:

„Fiecare asociat rămâne răspunzător către societate de daunele cășunate prin culpa sa. Aceste daune nu pot să se compenseze cu foloasele aduse societății prin industria sa în alte afaceri”.

În art. 85 c. com., legiuitorul se exprimă altfel:

„Asociatul nu poate opune societății, în compensațiunea daunelor ce i-a cauzat prin dol, abuz de putere sau greșală, foloasele ce i-ar fi adus în orice chip ar fi”.

Codul de comerț, spune „*în orice chip ar fi*”, pe când codul civil vorbește de daune și foloase „*în alte afaceri*”.

Comentatorii ținând seamă de deosebirea de redactare dintre aceste două articole și ținând seamă și de desbaterile cari au avut loc cu ocazia întocmirii codului comercial italian, conchid că asociații nu pot opune în compensație nici chiar câștigurile ce le-ar fi pricinuit societății prin chiar acea afacere din care se deduce culpa lui. Legiuitorul comercial a fost mai riguros față de asociați.

3) A treia îndatorire a asociațiilor în nume colectiv, constă în faptul că ei nu pot să întrebuințeze, fără consimțământul celorlalți asociați, capitalurile sau bunurile societății în profitul lor propriu, sau în profitul unei alte persoane, și dacă totuși ar face acest lucru, legiuitorul prevede următoarele sancțiuni: mai întâi restituirea beneficiilor. Asociatul, care a câștigat din întrebuințarea aceasta nelegitimă a capitalului societății, trebuie să restituie profiturile ce le-a avut; în al doilea rând, este îndatorat să despăgubească societatea de daunele provocate prin întrebuințarea capitalurilor, și în al treilea rând poate fi pedepsit penalicește, că a întrebuințat bunuri, cari nu erau în indiviziune, ci erau ale altei persoane și vom vedea că există și a patra sancțiune, excluderea din societate.

4) Asociații nu numai că nu se pot folosi de bunurile societății, dar legea mai prevede că asociatul în nume colectiv, nu poate să ia din fondul comun decât ceea ce s'a fixat pentru cheltuelile lui personale. Aceasta înseamnă că asociatul în nume colectiv poate să prevadă prin contractul de societate, ca să perceapă din fondul comun o sumă necesară întreținerii lui. Atare stipulațiune o întâlnim la societățile de persoane, căci de multe ori asociații pun în societate întreaga lor avere, și legiuitorul permite ca asociații să ia din fondul social, anumite sume pentru nevoile lor personale; dar dacă asociații ar lua mai mult decât a prevăzut contractul de societate, ei rămân, pentru ceea ce au luat în plus, obligați față de societate, ca și când nu și-ar fi îndeplinit obligațiunea de a vărsa aportul promis.

5) Este interzis asociațiilor în nume colectiv să facă concurență societății. Ei sunt îndatorați, după codul comercial, să nu facă un comerț similar cu acela al societății și nu pot face parte dintr'o societate cu răspundere nemărginită, având acelaș obiect, nici să facă operațiuni pe cont propriu sau pe contul altor persoane în acelaș fel de comerț, fără consimțământul celorlalți asociați (art. 112). Și legea le impune acest lucru, pentrucă asociații cunosc toate operațiunile societății; față de ei nu se ține nimic secret în ce privește administrarea și operațiunile societății; pentrucă, dacă ei ar avea deplină libertate, ar putea să facă concurență societății, spre paguba celorlalți asociați. Totuș, un asociat poate face acelaș comerț sau poate face parte dintr'o societate similară, dacă are consimțământul celorlalți asociați și legea presupune consimțământul celorlalți asociați, ori de câte ori operațiunile socotite ca concurente se săvârșeau de asociat mai înainte de înființarea societății în nume colectiv și această activitate a lui era cunoscută de ceilalți asociați. În acest caz legea prevede, că ceilalți asociați au consimțit tacit și nu se mai pot plânge de concurență.

Cari sunt sancțiunile, în caz când asociații în nume colectiv calcă dispozițiile art. 112 și fac concurență societății?

În afară de dreptul de a exclude pe asociat, codul comercial prevede pentru societate dreptul de a alege între a pretinde despăgubiri dela acel asociat și între a-și însuși operațiunea încheiată de către asociat, adică să socotească încheiată pentru dânsa și să încaseze beneficiile rezultate din operațiunea încheiată în disprețul legii. Dar societatea nu poate să cumuleze aceste 2 drepturi: nu poate cere și daune și să-și însușească și operațiunea; sau ea cere numai daune sau își însușește numai operațiunea.

Dacă asociații au aflat că unul dintre ei a călcat dispozițiile art. 112 și a lăsat să treacă 3 luni fără ca să pășească la aplicarea sancțiunilor prevăzute de art. 112, legea prevede că asociații sunt decăzuți, iar societatea nu mai poate cere nici daune, și nici să-și însușească operațiunea.

164. *Drepturile asociațiilor.* — Am văzut îndatoririle asociațiilor. Să vedem acum cari sunt drepturile lor.

1) Asociații în nume colectiv au dreptul să ceară societății să le restituie cheltuelile făcute în folosul societății, împreună cu procentele legale, cu condițiunea ca sumele cheltuite să fie peste aportul promis în societate.

2) Codul de comerț, prin art. 109 prevede că asociații, pe lângă dreptul de a cere cheltuelile cu procentele aferente, mai au dreptul de a cere să li se plătească sumele, pe cari ei ar fi datorii să le plătească sau le-au plătit în virtutea unor obligațiuni contractate de către ei de bună credință în socoteala societății. Asociații cari de bună credință au contractat în nume propriu, dar în interesul societății, au dreptul să ceară dela societate restituirea sumelor plătite de dânsii, căci societatea nu poate trage numai

foloasele fără a despăgubi pe cei, ce au făcut cheltueli pentru ea.

3) Asociații mai au dreptul, potrivit art. 109, să fie despăgubiți, dacă ar fi suferit pagube, în calitatea lor de asociați, și în operațiuni încheiate pentru societate. Această dispozițiune, referitoare la despăgubirea asociațiilor, este o obligațiune, ce o întâlnim și în dreptul comun. Despre despăgubirea asociațiilor vorbește Pothier. Dela el a trecut în codul civil (art. 1510) și din codul civil a trecut în codul comercial; numai că în codul comercial se vorbește de obligațiunea de a despăgubi pe asociatul care a suferit o pagubă cu ocazia unei operațiuni pentru societate, iar în codul civil se vorbește de despăgubirea asociațiilor „*pentru pericolele nedespărțite de administrațiunea lor*”. Societatea nu poate să fie obligată să despăgubească pe un asociat, decât dacă asociatul a suferit o pagubă numai din cauză că a administrat pentru societate. Și în dreptul roman întâlnim exemplul: un asociat era însărcinat de societate de a transporta un sclav spre a fi vândut, într'un târg. Dacă, cu ocazia acestui transport, sclavul se revoltă și jefuiește pe asociat, paguba era pricinuită cu ocazia îndeplinirii unei însărcinări dată de societate și societatea trebuia să despăgubească. Dar dauna mai trebuia să fie și „nedespărțită de administrațiune”, după cum prevede codul civil. În ipoteza că asociatul purta bani mai mulți decât trebuia să poarte cu el, societatea nu trebuia să-l despăgubească pentru prisos, ei numai pentru cât i-ar fi fost necesar. Asociatul a fost jefuit pe când el aducea servicii societății, care l-a trimes cu robul la târg, dar și asociatul are vină, că avea mai mulți bani decât trebuia, deci o parte din pagubă o suportă asociatul.

4) Asociații au dreptul la beneficii. Beneficiile, la societățile în nume colectiv, se împart după cum prevede contractul de societate. Nu există o dispozițiune în codul comercial, care să prevadă, că asociații au dreptul la beneficii în fiecare an.

Și în lipsă de o dispozițiune legală, care să dea drept asociațiilor la împărțirea beneficiilor anuale, trebuie să ne referim la dispozițiunile contractului de societate, spre a decide.

5) Asociații în nume colectiv au dreptul de a participa la administrare, dacă contractul de societate nu prevede care anume va fi administrator. Chiar atunci când nu toți asociații sunt administratori, există un drept de control al întregii gestiuni, a întregii contabilități a societății din partea fiecărui asociat și nu i se poate refuza unui asociat inspectarea registrelor. Fiecare asociat are dreptul de a cere la tribunal revocarea administratorului pentru cauze legitime, dar pentruca un asociat să-și exercite acest drept, trebuie să i se pună la dispoziție registrele societății.

6) În caz de dizolvare, patrimoniul social se lichidează și asociații au dreptul să împartă ceea ce rezultă din lichidare, după ce vor fi fost achitați creditorii, în mod proporțional cu aporturile aduse în societate. Despre această chestiune ne vom ocupa atunci când vom vorbi, despre dizolvarea și lichidarea societăților.

§ 30. Despre excluderea asociațiilor.

165. *La ce servește excluderea?* — Codul comercial se ocupă în art. 188—190 cu o sancțiune inerentă îndatoririlor asociațiilor: cu excluderea lor.

Această sancțiune servește nu numai ca să facă pe asociați să respecte dispozițiile legale, dar mai servește societății pentru a se desface de acei membri, cari ar atrage dizolvarea societății. La societățile în nume colectiv — și la fel se întâmplă la cele în comandită — evenimentele importante din viața juridică a unui asociat au o mare influență chiar asupra existenței societății. Astfel vom vedea că moartea, falimentul, punerea sub interdicție sau sub consiliu judiciar a unui asociat, atrage dizolvarea societății.

Ei bine, excluderea dă putință societății să se desfacă de acest asociat și să-și continue activitatea.

166. *Cari sunt cazurile de excludere.* — Cauzele de excludere sunt enumerate de art. 188:

1) Societatea are drept să excludă pe asociatul care nu a făcut vărsământul promis, deși a fost somat să-l facă. Vasăzică, se cere, ca vărsământul să nu fi fost făcut la termenul stipulat precum și o somațiune și, dacă în urma acestei somațiuni, asociatul nu-și va îndeplini obligațiunea, societatea poate să-l excludă.

2) Societatea poate exclude pe asociatul administrator, care a abuzat de semnătura socială, întrebuițând-o în profitul său personal, sau care a comis fraude în societate sau în contabilitate; tot astfel pe administratorul care se absentează, nu ia parte la administrarea societății și, somat să participe la administrare, așa după cum a primit însărcinarea, refuză să facă acest lucru. În contra unui asemenea administrator, societatea nu poate să ia decât măsura excluderii.

3) Societatea poate exclude pe asociații cari se amestecă în administrație, în ipoteza când sunt numiți administratori, căci altfel am văzut, că fiecare asociat se poate ocupa cu administrarea societății.

4) Societatea are dreptul să excludă din societate pe aceia cari contravin dispozițiunii art. 110—112, adică întrebuițează capitalurile societății în propriul lor profit precum și pe asociații cari fac concurență societății.

5) Societatea poate exclude pe asociatul care a fost pus sub interdicție, sub consiliu judiciar, sau a fost declarat în faliment.

167. *Cine pronunță excluderea?* — Nu pot asociații singuri să o pronunțe, să decreteze că cutare asociat a întrebuițat în profit personal capitalurile societății, că a întrebuițat abuziv semnătura socială, etc., ci justiția este singură în drept să se pronunțe.

168. *Cari sunt efectele excluderii.* — Aceste efecte se împart în 2 grupe: efecte față de societate și efecte față de terții cari au contractat cu societatea.

Efectele față de societate:

Asociatul exclus pentru că s'a abătut dela îndatoririle lui este răspunzător de daunele pricinuite societății; în schimb, are dreptul la o cotă-parte din patrimoniul social. Dar trebuie să facem o distincțiune, după cum în momentul, în care se face excluderea, există sau nu operațiuni în curs de executare. Dacă societatea nu are nici o operațiune cu terții în curs de executare, asociatul are drept la cota parte din patrimoniu, socotit în momentul excluderii. Dacă, din potrivă, societatea are operațiuni în curs de executare, asociatul trebuie să suporte toate riscurile, toate eventualele pierderi, până în momentul când operațiunile, cari erau în curs de executare în momentul excluderii, s'au terminat. Dacă prin urmare, în momentul excluderii există operațiuni în curs, nu se va ști rezultatul decât după ce se vor fi terminat operațiunile. Atunci abia se va ști precis dacă asociatul participă la beneficii sau la pierderi. Deaceia, codul de comerț, în art. 189, prevede că în asemenea ipoteză, asociatul nu-și va putea retrage miza sa decât după terminarea acelor operațiuni. Vedeți, prin urmare, că această distincțiune este foarte importantă.

Acestea sunt raporturile dintre asociatul exclus și societate.

169. *Efectele față de terțele persoane.* — Excluderea unui asociat se publică, pentru a produce efecte. Excluderea este o modificare a contractului de societate și orice modificare trebuie transcrisă, afișată și publicată. Față de terțele persoane, deși este exclus, asociatul răspunde în mod nemărginit, cu toată averea și pentru toate operațiunile încheiate înainte de publicarea excluderii. Nu înseamnă că dacă un asociat a fost exclus, el nu mai răspunde pentru societate. El chiar dacă a primit beneficiile până în momentul exclu-

derii, și a primit cota parte din patrimoniul social, nu este desfăcut de operațiunile făcute de societate. Asociatul și-a luat îndatorirea de a fi garant pentru toate obligațiunile societății.

Dar excluderea mai înseamnă și o micșorare de capital. Când excluzi pe un asociat, înseamnă că-i restitui cota parte din patrimoniul social, care se micșorează și atunci terțele persoane pot face opoziție, cum am văzut, în termen de 3 luni dela publicațiune. Opoziția făcută în termen suspendă efectele deciziei și judecata poate, în urma intervenției terțiului, să anuleze excluderea.

CAPITOLUL III

Societate în comandită simplă.

§ 31. Principii generale

170. *Origina.* — Societatea în comandită își trage origina dela un contract ce se încheia în evul mediu în comerțul maritim. Acel contract purta numele de commenda, care venea dela accomendare, care înseamnă a se încredința cuiva. Prin contractul de commenda o persoană participă la operațiunile izolate ale unui negustor pe mare, dându-i o sumă de bani sau anumite bunuri, cari intrau în patrimoniul aceluși navigator și în schimb commendator, acela care dădea bunul lui tractor, primea beneficiile specificate în contractul de commenda. Mai târziu acest contract de commenda a trecut dela comerțul pe mare la comerțul pe uscat și s'a dezvoltat, devenind în sec. XIV o adevărată societate. El a încetat de a fi un contract referitor la operațiuni izolate. Contractanții au creat o entitate cu un patrimoniu distinct de patrimoniul lor. Commenda din sec. XIV începe să aibă un patrimoniu distinct. Așa s'a ajuns dela commenda din raporturile maritime, la societatea în comandită de astăzi din comerțul terestru.

171. *Caracteristicile societății în comandită.* — Societatea în comandită este societatea aceea, în care sunt două

categoriilor de asociați: comanditați și comanditari. Comanditații se obligă întocmai ca asociații în nume colectiv, adică răspund personal, nemărginit și solidar pentru toate îndatoririle societății; iar comanditarii răspund numai cu aportul promis în societate.

Societatea în comandită se aseamănă cu societatea în nume colectiv prin aceea că avem cel puțin unul din asociați, care răspunde nemărginit și solidar pentru datoriile societății; dar se deosebete de societatea în nume colectiv, de oarece pe lângă asociatul sau asociații comanditați mai sunt și alții, comanditari, cari răspund numai cu aportul lor în societate. Dacă un comanditar a promis 100.000 lei, răspunde cu această sumă; pe când dacă un comanditat a promis 100.000 lei, răspunde nu numai cu 100.000, dar și cu întreaga lui avere, pentru datoriile societății, întocmai ca asociații în nume colectiv.

Societatea în comandită servește celor cari au capitaluri și cari voesc să le pună în întreprinderi, fără să riște o răspundere nemărginită. Aceștia furnizează capitaluri persoanelor cu inițiativă și pricepuți, dar lipsiți de bani. Furnizorii de capitaluri se încred deci în opera comanditaților — de unde și numele societății de comandită.

La societatea în comandită simplă se aplică normele dela societățile în nume colectiv, precum și alte dispozițiuni cu privire la asociații comanditari.

172. *Firma.* — Societatea în comandită are o firmă socială, adică comerțul ei se exercită sub numele uneia sau mai multor persoane din societate. Dar la acest fel de societate avem de observat că firma socială nu poate cuprinde decât numele unuia sau mai multor asociați comanditați. Firma cuprinde numele tuturor comanditaților sau numai al unuia, cu o adăogire din care să rezulte că este vorba de societate în comandită simplă.

Numele asociatului comanditar nu poate figura în firma socială, sub sancțiunea răspunderii nemărginite a comanditarului, care a lăsat să i se treacă numele în firmă.

173. *Cum se constituie societatea în com. simplă?* — Exact ca și societatea în nume colectiv. Tot ce am spus acolo, se aplică și aci: act scris (nu-i necesar act autentic), necesitatea ordonanței din partea președintelui tribunalului, care să ordone transcrierea, afișarea și publicarea, etc. Aceleași consecințe ale nerespectării formelor de constituire și de publicitate.

174. *Administrarea.* — În ce privește administrarea, în afară de principiile arătate la societățile în nume colectiv, avem art. 118 c. com., care prevede, că numai comanditații pot fi administratori. Prin urmare, nu pot fi administratori terțe persoane, și nici comanditarii. Dacă un comanditar (asociat care răspunde ~~com~~mărginit), consimte să fie trecut în firma socială, el încetează de a mai răspunde mărginit; va răspunde nemărginit întocmai ca și un comanditat. Deasemenea, un comanditar, care ar fi administrator, încetează de a mai răspunde mărginit și devine comanditat. Mai mult, dacă un comanditar, fără să fie administrator, încheie operațiuni izolate pentru societate, prin aceasta el răspunde nemărginit, cu întreaga lui avere, pentru toate obligațiunile născute din operațiunea pe care ar fi încheiat-o. Legiuitorul vrea să excludă cu desăvârșire pe comanditarii dela reprezentarea societății.

1) Dar, deși legea prevede că comanditarii n'au nici o atribuțiune administrativă, totuși ea precizează și spune că comanditarii pot să dea avize și consilii, pot să facă actele de control și supraveghere a administrațiunii. „Avize și consilii” nu însemnează însă încheiere de acte.

2) Asociații comanditari au dreptul să numească sau să revoace pe administratori, în cazurile prevăzute de lege. Ei participă la numirea administratorilor când este vacanță (demisiune, moarte, incapacitate, etc). Atunci comanditarii colaborează cu ceilalți asociați și numesc noi administratori.

3) Comanditarii au dreptul să autorizeze pe administra-

tori să facă unele acte pe cari, potrivit contractului de societate, nu le-ar putea face administratorii fără consimțământul tuturor asociaților. În acest caz este nevoie ca toți asociații să-și dea avizul și chiar asociații comanditați.

Acestea sunt cele 3 cazuri în cari asociații comanditari sunt chemați, împreună cu comanditații, să-și exprime voința cu privire la administrarea societății.

§ 32. Asociații față de societate și față de terți.

175. *Indatciri.* — Asociații comanditați au aceleași îndatoriri și drepturi ca și asociații la nume colectiv. Asociaților comanditari nu li se aplică normele în contradicere cu răspunderea lor limitată și cu neamestecul lor în administrare. Așa, nu se aplică comanditarilor art. 112 și 113, cari însă se aplică comanditaților.

176. *Răspunderea.* — Asociații comanditari, potrivit art. 117, răspund numai cu suma de bani sau cu bunul adus în societate. Dar dacă ei n'au făcut aportul promis, rămân răspunzători nu numai față de societate, ci și de terțele persoane, cari tratează cu societatea. Creditorii societății pot urmări pe asociații comanditari, cari nu au făcut vărsământul promis.

Aportul promis în societate face parte din patrimoniul societății și creditorii au îndrituirea să urmărească pe comanditari, dar nu pentru mai mult decât s'au obligat că vor aduce în societate.

Legea prevede 2 cazuri când comanditarii au o răspundere solidară și nemărginită, întocmai ca și comanditații:

1) În cazul când numele unui asociat comanditar figurează — cu voia acestuia — în firma socială. Legea prevede că firma societăților în comandită nu se poate compune decât din numele asociaților comanditați. Cine vede numele unei persoane scris în firma unei societăți în comandită, știe că acea persoană este răspunzătoare nemăr-

ginit. De îndată ce i s'ar tolera unei persoane, care nu răspunde nemărginit, să aibă numele în firmă, acest fapt ar putea produce o daună terților, cari ar contracta cu societatea și pentru a preîntâmpina dăunarea celor de al treilea, legea prevede sancțiunea severă a pierderii beneficiului răspunderii mărginite.

Această sancțiune operează numai în raporturile dintre creditorii societății și dintre asociați. Intre asociați și societate, între asociat și ceilalți asociați se aplică litera contractului de societate sau a convențiunii speciale existente. Asociații comanditari, cari au tolerat ca să figureze numele lor în firmă, răspund nemărginit numai față de terți, pentru că aceștia s'au încrezut, că acea persoană este nelimitat răspunzătoare. Dar rațiunea răspunderii nemărginite nu mai există, când este vorba de raporturile între asociați. Intre aceștia există contractul de societate, care stabilește cine răspunde nemărginit și cine răspunde mărginit.

Comanditarii, cari au tolerat ca numele lor să fie în firma socială, trebuie să plătească pe creditori peste mizele lor sociale; pentru plusul ce l-ar plăti peste aceste mize, comanditarii au dreptul să se întorcă contra societății și să ceară să fie despăgubiți de ceea ce au plătit mai mult.

2) Al doilea caz, când asociatul comanditar răspunde nemărginit, este atunci când el se amestecă în administrație. Despre acest caz am vorbit mai sus la n. 174.

177. *Comanditarii și dreptul la împărțirea beneficiilor.* — In legătură cu obligațiunea ce o are asociatul comanditar, care consistă în a suporta riscurile societății numai până la concurența mizei promise, legiuitorul, prin art. 117, garantează pe terțele persoane, cari contractează cu societatea, că patrimoniul social nu va fi diminuat prin distribuția anuală de beneficii sau de interese, atunci când societatea nu este în câștig, ci în pierdere. Știm, că la sfârșitul fiecărui an se face un inventar și se încheie un bilanț.

Din bilanț, se poate vedea, dacă societatea în anul acela este în câștig sau în pierdere. Ei bine, am văzut că asociații, prin întovărășirea lor, urmăresc un scop lucrativ, un câștig, care trebuie împărțit între ei. Dar spuneam că nu există o dispozițiune în lege, care să prevadă că în fiecare an să se împartă beneficii la societățile de persoane. Uzul este, ca în contractul de societate să se prevadă, când să se împartă în mod provizoriu beneficiile, deoarece adevăratele beneficii ale societății nu se pot cunoaște decât la lichidarea ei și asociații nu fac decât să sconteze acele beneficii.

Asociații comanditari nu pot să fie siliți să restituie dividendele ce au primit, — divident înseamnă porțiunea din beneficii, ce se distribuie fiecărui asociat — precum și părțile de interes (se poate stipulă în contractul de societate ca un comanditar să perceapă în fiecare an un procent, pentru capitalul adus în societate), dacă le-a perceput de bună credință și conform bilanțurilor regulat făcute, din cari rezultau acele beneficii.

Asociații comanditari nu sunt administratori; administratorii sunt comandații. Aceștia din urmă întocmesc inventarul și bilanțul. Și se poate întâmpla, ca ei, în scop de a înșela buna credință a creditorilor și chiar a celorlalți asociați, să exagereze activul societății și să arate un câștig, când în realitate societatea se află în pagubă. Legiuitorul, ținând seamă că comanditarii nu sunt administratori, prevede că ei sunt scutiți dela restituirea părților de interes și a dividendelor, ori de câte ori le-a perceput, de bună credință și conform bilanțurilor regulat făcute, din cari rezultau aceste beneficii. Deci buna credință a comanditarilor îi salvează dela restituirea dividendelor și părților de interes.

Ce se întâmplă când o societate a avut pierderi într'un an, bunăoară de un sfert din capital? După cele ce reies din art. 117, al. 2 și 3, nu se împart nici dividende, nici părți de interes. Să presupunem însă că în anul următor,

societatea are un câștig, dar care nu este suficient de a acoperi pagubele anului precedent; ei bine, nici atunci nu se împart dividende. Dacă în anul al treilea sunt beneficii, așa ca să acopere pierderile complete, atunci numai societatea împarte dividende asociaților comanditari.

Prin urmare, deîndată ce societatea a pierdut din capitalul social, în anul următor, chiar dacă rezultă beneficii, până ce beneficiile nu sunt de așa natură, încât să acopere golul și se reintegreze capitalul, beneficii nu se împart.

Ar fi de notat o deosebire de redactare în art. 117, în ce privește al. 2 și 3. Din aliniatul al doilea al art. 117 rezultă, că atunci când societatea are o pierdere, comanditarii sunt îndatorați, dacă au perceput cu rea credință, să restituie atât dividende, cât și părțile de interes. Prin urmare, când societatea are pierdere, anul acela nu se pot distribui nici dividende și nici părți de interes. Dacă este vorba de pierderi, pe cari societatea să le fi suferit în anii precedenți, legea interzice distribuirea de dividende, dar nu spune nimic în ce privește părțile de interes. Dacă în contractul de societate s'a stipulat pentru comanditarii părți de interes, bunăoară un procent 9% pentru capitalul adus și societatea a suferit pierderi în 2 ani consecutivi, dar în al treilea an are beneficiu, însă nu îndestulător, pentru a reintegră capitalul; în această situațiune comanditarii au dreptul să li se distribue părțile de interes, stipulate în contractul de societate? Credem că comanditarii au acest drept, care nu este în contradicere cu dreptul ce-l au creditorii ca pierderile să fie reparate din anii următori. Distribuindu-se numai dobânzile (părți de interes) și reținându-se restul din beneficiu, capitalul se va reintegră, este drept într'un termen mai lung, decât dacă s'ar fi reținut și părțile de interes. Ori, nu importă termenul, în care se va reintegră capitalul, deoarece patrimoniul social nu este fix, nesusceptibil de mărimi și de micșorări. Cei cari contractează cu societatea se supun riscurilor întreprinderii și cunosc clauzele contractului de societate. Ei nu

se pot plânge de micșorarea capitalului, decât în caz de fraudă.

§ 33. Excluderea asociațiilor

178. *Trimitere la societățile în nume colectiv.* — Codul de comerț tratează excluderea deodată atât la societățile în nume colectiv cât și la cele în comandită simplă. La ambele feluri de societăți, asociații se exclud: când puși în întârziere nu plătesc ceea ce s'au obligat să pună în societate; când asociații administratori abuzează de semnătura socială, sau comit fraude, ori se absentează, deși sunt somați să vină pentru a administra; când asociatul cu răspundere nemărginită se amestecă în administrație, deși un altul e administrator, ori contravine dispozițiilor art. 110 și 112 c. com., sau în sfârșit este declarat în faliment, interzis sau pus sub consiliu judiciar.

Despre aceste cazuri de excludere ne-am ocupat la timp, când am tratat excluderea la societățile în nume colectiv.

179. *Excluderea comanditariilor.* — Comanditarii nu sunt excluși dacă fac pe cont propriu sau pe contul altor persoane comerț de acelaș fel cu societatea sau fac parte cu răspundere nemărginită în altă societate, având acelaș obiect, deoarece ei sunt străini de administrare; nu-și pun activitatea în societate: sunt furnizori de capitaluri, păstrându-și libertatea de acțiune.

De asemenea comanditarii declarați în faliment, interdicție, ori puși sub consiliu judiciar nu se exclud din societate, deoarece aceste evenimente nu atrag dizolvarea societății, care se dizolvă numai prin declararea în faliment, punerea sub interdicție sau consiliu judiciar a asociațiilor nemărginit răspunzători (comanditați).

Codul de comerț, în art. 188, stabilește 2 cazuri de excludere speciale ale comanditarilor.

1) Asociatul comanditar, care se amestecă în administratic, contrariu prohibițiunii cuprinsă în art. 118 c. com., răspunde solidar și nemărginit față de cei de al treilea, întocmai ca și comanditații. Dar în afară de această sancțiune, ceilalți asociați pot să ceară excluderea contravenientului.

2) Asociatul comanditar poate fi exclus, atunci când s'a obligat prin contractul de societate, să aducă în societate un bun cert și determinat, care a pierit înainte de a-l predă, sau chiar de va fi pierit după predare, dacă asociatul își rezervase proprietatea.

In caz de pierdere, asociatul nu mai contribuie cu nimic la formarea patrimoniului social și pentruca el să nu fie doar o sarcină pentru societate, legea acordă calea excluderii. Dacă bunul a pierit după predare și se trecuse proprietatea lui către societate, codul comercial face aplicațiunea principiului: *res perit domino*; riscul privește pe societate, și ea nu poate cere excluderea. Din potrivă, dacă asociatul și-a rezervat proprietatea și adusese în societate numai folosința, ceilalți asociați pot cere excluderea: asociatul nu mai contribuie cu nimic la patrimoniul social.

CAPITOLUL IV

Despre societățile anonime

Societe anonime

(AKTIENGESELLSCHAFT) A.G.

§ 34. Despre constituirea societăților anonime.

180. *Ce înțelegem prin societate anonimă.* — Codul comercial în art. 77 arată că o societate este anonimă, atunci când „obligațiunile sociale sunt mărginit garantate numai până la concurența unui capital determinat și de care fiecare asociat nu răspunde decât numai cu sumele, ce s'a obligat a pune în societate sau cu valoarea acțiunilor sale”. De unde rezultă că la societățile anonime toți asociații sunt limitat responsabili pentru datoriile societății: la sumele ce s'au obligat să aducă în societate.

responsabilitate asociatilor limitata la aportul soc

Societățile anonime sunt, după codul nostru de comerț, de două feluri: societăți pe acțiuni și societăți pe cote. La societățile pe acțiuni capitalul este împărțit în fracțiuni de o egală valoare și reprezentat prin titluri de credit circulabile (acțiunile); la societățile pe cote, capitalul este fracționat în părți de valori inegale și nereprezentat prin titluri circulabile. Și unele și altele sunt caracterizate prin răspunderea mărginită a tuturor asociaților la mizele lor sociale.

Deși legea prevede societăți anonime pe cote, ele nu s'au încetățenit și practica nu le cunoaște; în realitate, societățile anonime sunt numai pe acțiuni. Acestea au reușit să

adune capitaluri imense, necesare marilor întreprinderi ale economiei moderne.

Forța atractivă a societăților pe acțiuni stă atât în răspunderea limitată, cât și în puțința asociaților de a se desface de societate vânzând acțiunile, ce posedă.

Nu insist asupra rolului social și economic al acestor societăți, pentru că așa repetă lucruri prea cunoscute. Pe noi ne interesează organizarea juridică.

Vom trata despre societățile pe acțiuni urmând sistemul ce l-am adoptat și pentru celelalte societăți.

181. *Cari sunt formele pentru constituirea societăților pe acțiuni?* — Vom cerceta mai întâi contractul de societate și publicitatea lui, așa după cum am făcut la societățile în nume colectiv și la societățile în comandită, pentru ca apoi să vedem tehnica de constituire a societăților pe acțiuni.

182. *Despre contractul de societate.* — Contractul de societate la societățile pe acțiuni se formează prin act scris, dar de data aceasta legiitorul cere un act autentic, nu se mai mulțumește ca la celelalte societăți cu un act sub semnătură privată. Legea mai cere minimum 7 persoane care să ia parte la semnarea acestui act constitutiv.

Contractul de societate la societățile pe acțiuni îndeobște se împarte în două: în actul constitutiv și în statute. Țările germanice nu cunosc această deosebire între actul constitutiv și statute; ele au numai statute „*Satzungen*”.

Actul constitutiv este actul probator care atestă că mai multe persoane au convenit la constituirea societății, identificându-se societatea prin capital, obiect, sediu, denumire și specificându-se, că societatea se va orândui potrivit statutelor anexate.

Din punct de vedere juridic, statutele fac parte integrantă din contractul de societate.

Ce trebuie să cuprindă actul constitutiv și ce trebuie să cuprindă statutele? Legea nu spune. Legea se preocupă laolaltă de actul constitutiv și de statute, prevăzând că actul constitutiv și statutele trebuie să cuprindă:

1) Denumirea și sediul societății, ale stabilimentelor și reprezentanțele sale. Societatea în comandită și cea în nume colectiv au firmă socială, în care se cuprinde numele asociaților. La societățile anonime, asociații toți răspund numai cu miza socială, nu există asociat care să răspundă nemărginit, din cauză aceasta societatea anonimă nu se poate folosi de cât de o denumire, care se raportă sau nu la obiectul societății, de ex. „Creditul românesc”, „Petrolul românesc” s. a.; denumirea nu poate cuprinde numele vreunui asociat.

2) Obiectul societății, adică felul și natura afacerilor, cari constituie obiectul societății. O societate anonimă nu poate trăi decât pentru anume scopuri; ea nu poate săvârși orice operațiuni; are o viață limitată la anumite operațiuni. Ori, legea impune ca în contractul de societate să se prevadă felul operațiunilor ce constituie obiectul social. Administratorii nu pot face alte operațiuni, decât acelea cari formează obiectul social.

3) Suma capitalului subscris și a celui vărsat. Societatea anonimă, ca orice societate, are un capital social, care trebuie subscris în întregime. O societate cu 1 milion capital, de ex., nu se poate constitui, dacă s'a subscris numai 700.000. Dar se poate să se subscrie întreg capitalul, dar să se verse numai jumătate. Legea prevede că minimum 30% din capital trebuie vărsat, ca să se poată constitui societatea. Ei bine, legea în art. 90 n. 3, arată că în actul constitutiv sau în statute trebuie arătat capitalul, care este subscris și cât anume din capitalul subscris a fost vărsat.

4) Numele, pronumele și domiciliul asociaților, sau numărul și valoarea nominală a acțiunilor, cu arătarea dacă sunt nominative sau la purtător; dacă acțiunile nominative

*după
vărsat*

*minimum 20%
în capitalul
vărsat*

pot fi convertite în acțiuni la purtător și vice-versa; scadența și sumele vărsămintelor ce au să facă asociații

Numărul și valoarea acțiunilor pot înlocui numele și pronumele asociațiilor la constituirile prin subscripție publică, când contractul de societate se redactează de adunarea generală.

5) Valoarea creanțelor sau altor bunuri aduse în societate, după cum am văzut și la celelalte societăți. Se va evalua aportul adus în societate de fiecare asociat, sau se va lăsa a se aplica dispozițiile din dreptul comun, în caz când nu s'a făcut evaluarea (art. 82 c. com.).

6) Modul cum trebuie întocmit bilanțul și cum să se împartă beneficiile. Aceasta nu este o cerință indispensabilă. Dacă nu se fac aceste arătări, se vor aplica dispozițiile din dreptul comun.

7) Drepturile rezervate de către fondatori. Aceste drepturi nu pot constă decât dintr'o tantiemă din beneficiile nete ale societății și plata lor nu poate avea loc înaintea aprobării bilanțului.

8) Numărul administratorilor, drepturile lor, cu arătarea care din administratori reprezintă societatea.

9) Numărul cenzorilor, adică al persoanelor, cari controlează administrațiunea.

10) Puterile adunării generale, condițiunile pentru validitatea deliberațiunilor sale și pentru exercițiul dreptului de vot, dacă s'a înțeles a se derogă la dispozițiunile art. 158, 159 și 160 c. com.

11) Epoca în care începe și epoca în care se termină societatea, întocmai cum am văzut, că se întâmplă și la celelalte societăți.

12) Arătarea documentelor conținând subscripția asociațiilor și a probelor de depunerea primului vărsământ în modul prescris de art. 134, adică arătarea recipisei instituțiunii (Casa de depuneri și consemnațiuni, Administrația financiară, Banca Națională), din care rezultă, că asociații

și-au îndeplinit obligațiunea de a face vărsământul de minimum 30%.

183. Autorizarea Tribunalului. — În privința constituirii societăților anonime, în vremurile trecute era nevoie de o autorizare dată de guvern. Mai târziu s'a renunțat la sistemul acesta de concesionare; iar sistemul admis în general și admis în special de codul român, este un sistem de libertate supusă unor norme, unor condițiuni; sistemul nostru se mai numește și sistem normativ.

După sistemul codului nostru, pentru a se constitui legal o societate anonimă, este nevoie de o examinare din partea Tribunalului, care să vadă dacă normele — de unde numele de sistem normativ — prevăzute în lege pentru constituire au fost respectate. Ne vom ocupa mai în urmă (vezi n. 193) de acordarea autorizării din partea tribunalului.

184. Publicitate. — În termen de 15 zile dela data când a rămas definitivă autorizarea de funcționare dată societății de către Tribunal, actul constitutiv și statutele se vor depune de către administratori la grefa Tribunalului comercial în circumscripțiunea căruia este stabilit sediul societății. Tribunalul, după ce ia concluziunile procurorului, dă un jurnal în camera de consiliu, ordonând transcrierea, afișarea și publicarea actului constitutiv și a statutelor societății.

Transcrierea și afișarea actului constitutiv și a statutelor se va face cași la societățile în comandită simplă și cele în nume colectiv, (transcrierea în registrul de societăți; afișarea: în sala tribunalului, primăriei, bursei celei mai apropiate), cu observația că actul constitutiv și statutele la societățile pe acțiuni se transcriu și se afișează în întregime, iar nu în extract.

În fine, în termen de o lună dela data jurnalului tribunalului pentru transcriere, afișare și publicare, tot prin stăruința administratorilor, actul constitutiv și statutele se vor publica în întregime în Monitorul Oficial și în foaia anunțurilor judiciare a locului unde societatea își are sediul. Până

15 zile
la grefa
Tribunalului
Termen
1 lună
la Monitorul
Oficial

nu se vor îndeplini toate aceste formalități, societatea nu este regulat constituită.

185. *Societatea neregulat constituită.* — Ce efecte produce neregularitatea în constituire? La societățile în nume colectiv și în comandită simplă, fiecare asociat are dreptul să ceară dizolvarea societății. La societățile anonime, dacă au trecut 3 luni dela data când contractul trebuia depus spre a fi transcris, afișat și publicat, și această depunere nu s'a făcut, fiecare acționar are dreptul să ceară să fie liberat de obligațiunea ce și-a luat-o în privința subscrierii, și să ceară restituirea sumelor ce eventual le vârsase. Vasăzică la societățile pe acțiuni nu se poate cere dizolvarea societății, ca la societățile de persoane, ci numai liberarea de obligațiuni. Celelalte sancțiuni sunt identice cu cele dela societățile în nume colectiv și în comandită simplă: fondatorii, administratorii și toți cari lucrează în numele societății neregulat constituite, își iau răspunderea solidară și nemărginită pentru obligațiunile ce contractează.

Modificările actului constitutiv și ale statutelor se transcriu, se afișează și se publică, în urma unui jurnal al tribunalului, dat tot după ce se iau concluziunile procurorului.

Celelalte principii, referitoare la modificările contractului de societate, arătate când am tratat despre societățile în nume colectiv, își găsesc aplicațiunea și la societățile anonime.

186. *Constituirea succesivă și constituire simultană.* — Codul de comerț cunoaște 2 moduri de constituire: constituire succesivă și constituire simultană. Să vorbim de fiecare în parte.

1) Constituirea succesivă sau continuată. Legiuitorul a socotit că o societate pe acțiuni se întemeiază în mod obicinuit printr'un apel făcut publicului, de către fondatori, sau promotori. Fondatorii, însă, de obicei recurg la cea de a doua formă, la constituirea simultană, pentru a

scăpă de răspunderile prevăzute în codul comercial pentru constituirea continuată.

Sunt fondatorii, acei cari iau inițiativa constituirii unei societăți pe acțiuni, cari își pun numele lor, pentru a atrage publicul să subscrie acțiuni.

Fondatorii au răspundere față de publicul subscriitor, cât și față de terțele persoane, și eventual față de viitorii acționari. Această răspundere a fondatorilor este defectos reglementată de codul nostru comercial. În unele legi străine (legea engleză, codul german), această răspundere este mai chibzuit determinată.

Codul nostru de comerț se ocupă cu răspunderea fondatorilor la societățile pe acțiuni în 3 articole: 98, 127 și 140.

În art. 98 legiuitorul prevede, după cum am arătat mai sus, că fondatorii, împreună cu administratorii și cei cari lucrează în numele societății sunt ținuti solidar răspunzători pentru toate obligațiunile ce contractează înainte de regulata constituire a societății.

Al doilea articol, 127, prevede că:

„Fondatorii sunt responsabili solidar și fără limită de obligațiunile ce contractează pentru constituirea societății, cu drept de recurs în contra acesteia, de va fi caz.

„Ei iau asupra-le consecințele actelor și cheltuelile necesare constituirii societății, și dacă aceasta, din orice cauză ar fi, nu se poate constitui, fondatorii nu pot recurge contra subscriptorilor acțiunilor”.

Cu alte cuvinte, fondatorii, pentru constituirea societății, intră în raporturi juridice cu terțele persoane. Ei încep să facă operațiunile necesare constituirii, își iau anumite obligațiuni și legea prevede, că pentru toate obligațiunile contractate în interesul viitoarei societăți, fondatorii răspund personal și solidar; însă fondatorii, după ce societatea s'a constituit, au recurs contra societății, spre a li se restitui sumele ce le-au plătit în interesul ei.

Al treilea articol. Fondatorii, lucrând în vederea constituirii unei societăți, pot încheia operațiuni, cari vor fi utile

societății, dar cari să nu fie necesare constituirii. Bunăoară, fondatorii cumpără un imobil util în viitor societății. Această operațiune nu este necesară pentru constituire. Ei bine, pentru această operațiune, care nu este strict necesară pentru constituirea societății, fondatorii n'au recurs contra societății, decât cum spune art. 140, dacă această operațiune a fost aprobată de adunarea generală constituantă.

Fondatorii pot recurge, pentru operațiunile necesare constituirii, contra societății, dar obligațiunile contractate de ei subsistă, chiar dacă societatea nu se constituie. Fondatorii nu pot cere restituirea cheltuelilor pentru constituire dela subscriitorii acțiunilor. Dacă societatea nu se constituie, subscriitorii au dreptul să ceară restituirea sumelor vărsate, iar fondatorii nu le pot pretinde sumele debursate în vederea constituirii.

Dispozițiunile acestor 3 articole sunt cu totul insuficiente pentru a garanta pe acționari. În alte legi, în cea engleză, de exemplu, fie că societatea se constituie simultan, fie prin subscripție publică, fondatorii emit un prospect, un program amănunțit, în care între altele se evaluează aporturile făcute altfel decât în numerar. Fondatorii și primii administratori, în societățile engleze și chiar în cele germane, răspund în mod solidar de orice inexactitate și orice omisiune din acest program. Prin urmare, dacă se prevede aducerea ca aport în societate cutare fabrică, fondatorii răspund solidar, cu întreaga lor avere, dacă este inexactă evaluarea, lucru care nu se întâmplă la noi.

Cari sunt atribuțiunile fondatorilor, în vederea constituirii societății? Fondatorii trebuie să întocmească un prospect, care este adresat publicului. În al doilea rând ei adună subscrieri de acțiuni. În al treilea rând ei adună nu numai subscrieri de acțiuni, dar îngrijesc ca vărsămintele prevăzute în prospect sau, dacă nu s'a prevăzut, cel puțin 30% din suma scrisă, să fie depuse, așa cum prevede legea. În urmă, fondatorii convoacă adunarea generală constituantă, care să delibereze și să

redacteze contractul. Infine, fondatorii trebuie să fie diligenți: să se obțină autorizarea tribunalului, să se transcrie, să se afișeze și să publice actul constitutiv și statutele.

Să vedem în ce consistă fiecare din aceste atribuțiuni.

187. Prospectul. — Spuneam că fondatorii întocmesc un prospect, în care se arată, care este scopul societății; ce capital va avea; cari vor fi clauzele principale ale actului constitutiv și ale statutelor; ce foloase anume își rezervă fondatorii; persoana care va prezida adunarea constituantă. Acest prospect trebuie să fie semnat de către fondatori și depus înainte de publicarea lui la grefa tribunalului de comerț, în jurisdicțiunea căruia se va stabili sediul societății. Semnăturile fondatorilor, pe acest prospect, care se depune la tribunal, trebuie să fie autentice.

Legea mai prevede, dar în mod facultativ, că fondatorii mai pot prevedea în prospect și un alt termen, decât acela stabilit în art. 99 pentru stingerea obligațiunii subscriitorilor. Am văzut că subscriitorii sunt liberați dacă a trecut termenul de 3 luni, de când trebuia depus actul constitutiv la tribunal, fără să se fi făcut această depunere. Ei bine se poate stabili în prospect un termen mai lung sau mai scurt de 3 luni.

Am arătat, că în prospect se vor prevedea ce anume beneficii speciale sunt rezervate fondatorilor în viitoarea societate și în ce consistă aceste beneficii. La noi aceste drepturi speciale nu pot constă, decât dintr'o tantiemă din beneficiile nete ale societății, dar aceste tantieme nu se pot percepe, decât după ce adunarea generală a aprobat bilanțul anual. În fine, drepturile rezervate fondatorilor, mai trebuiesc să figureze și în contractul de societate, după ce vor fi fost aprobate de către adunarea generală constituantă.

188. Subscrierea acțiunilor. — Publicul, cunoscând prospectul și persoanele fondatoare, poate să subscrie acțiuni. Subscrierea acțiunilor, spune legea, se face în josul pros-

tantieme

pectului sau în josul proiectului de statute. Prospectele se distribuie, bunăoară, la bănci; băncile anunță clienții, clienții vin și subscriu în josul unui prospect. Fiecare subscripțiune, spune legea, trebuie să cuprindă: numele, pronumele sau firma comercială și domiciliul subscriitorului; numărul acțiunilor subscrise, exprimat în litere; data subscrierii; declarația, că subscriitorul a luat cunoștință de prospect sau de proiectul de statute și că îl acceptă. Aceste subscrieri formează baza viitorului contract de societate.

Fondatorii, prin emiterea prospectelor, fac o ofertă publicului și această ofertă, această declarație de voință către public va fi acceptată în întregime sau va fi respinsă în întregime. Cei din public pot să accepte și să semneze, sau să nu accepte și să nu semneze.

Subscriitorii fac deci un act de adeziune.

Dar subscrierea de acțiuni se face nu numai în josul unui prospect sau în josul proiectului de statut. subscrierea se poate face și prin scrisoare adresată fondatorilor, cu condițiunea, ca scrisoarea să aibă cuprinsul unei subscripțiuni, adică subscriitorul să facă aceleași declarațiuni ca și când ar subscrie în josul unui prospect. Subscrierile de acțiuni, sub orice formă s'ar face, trebuiesc să fie autentificate. Legea nu se mulțumește cu semnătura privată, deoarece astfel de subscrieri nu inspiră încredere și nu se poate controla, dacă într'adevăr s'a subscris întreg capitalul.

Nu putem merge mai departe cu constituirea unei societăți pe acțiuni, decât după ce, fie prin semnături pe prospect, fie prin scrisori, s'a ajuns la subscrierea integrală a capitalului arătat în prospect.

189. Facerea vărsămintelor. — Nu este destul subscrierea capitalului în întregime, mai trebuie ca fiecare acționar să verse în numerar cel puțin trei zecimi din valoarea acțiunilor subscrise. Prospectul poate derogă dela dispozițiunile legii, prevăzând vărsăminte mai mari sau chiar achitarea integrală a acțiunilor. Se poate să se pre-

3/10 mes de
 valeur des actions
 achitées

vadă, cum spune legea, să se facă numai vărsământul de 30% din valoarea acțiunilor subscrise; dar se poate stabili ca fiecare acționar să achite întreaga valoare a acțiunilor.

Pentru acțiunile reprezentând aportul în altfel decât în numerar, vărsământul celor trei zecimi nu este cerut.

În orice caz acțiunile nu pot fi emise pe o sumă mai mică decât valoarea lor nominală.

După ce capitalul a fost subscris, fondatorii trebuie să înștiințeze pe subscriitorii prin Monitorul Oficial și prin foaia anunțurilor judiciare a locului unde societatea își va avea sediul, să facă vărsământul legiuit într'un termen ce se va fixa prin chiar această înștiințare.

Dacă cu toată această înștiințare, unii subscriitorii nu sunt următori și nu fac vărsământul, fondatorii pot sau să-i socotească liberați și să îngrijească ca alte persoane să subscrie capitalul rămas nesubscris, sau să-i silească să facă vărsământul, deoarece ei s'au obligat, când au subscris prospectul. În orice caz, fondatorii nu pot proceda mai departe în constituirea societății, mai înainte ca să se fi efectuat de fiecare acționar cel puțin trei zecimi din valoarea acțiunilor, dacă prin prospect, nu s'a fixat un quantum mai mare.

Vărsămintele nu se pot consemna decât la Casa de depuneri și consemnațiuni, la administrațiile financiare, la Banca Națională sau sucursalele acesteia. Sumele sunt imobilizate și nu le pot ridica nici fondatorii, nici acționarii. Subscriitorii le pot ridica, numai după ce vor fi fost liberați judecătorește de obligațiunile ce și le-au luat prin trecerea **celor 3 luni**. Vărsămintele vor fi ridicate de administratorii sau de împuterniciți speciali ai societății, dacă aceștia vor dovedi, prin certificat dela președintele tribunalului de comerț respectiv, că s'au îndeplinit toate formalitățile prevăzute de lege pentru constituirea societății. Înarmați cu acest certificat, dat de președintele tribunalului, reprezentanții societății se pot duce la Casa de Depuneri și Con-

semnațiuni, Administrația financiară sau Banca Națională și să ceară vărsămintele efectuate.

190. Adunarea generală constituantă. — După ce s'a scris în întreg capitalul și s'au efectuat vărsămintele, așa după cum s'a arătat mai sus, fondatorii vor convoca adunarea generală în 15 zile dela expirarea termenului fixat prin înștiințarea publicată în Mon. Of., pentru ca fiecare acționar să facă vărsămintele. Această adunare generală nu este o întrunire de acționari, așa cum sunt celelalte adunări generale ulterioare, după ce s'a constituit societatea. Aceasta este o adunare generală de subscriitori. La adunarea generală obicinuită, acționarii au un drept de vot într'o anumită proporție cu numărul de acțiuni posedate. La adunarea generală constituantă, fiecare acționar are un drept de vot, indiferent de numărul acțiunilor subscrise. Subscriitorii sunt persoane cari au scris și cari se întrunesc, pentru a redacta actul constitutiv; sunt părțile cari legate printr'o convențiune cu fondatorii, se conformează convențiunii și se întrunesc, spre a delibera asupra unor puncte esențiale, impuse de lege deliberării subscriitorilor. Cu toate că subscriitorii au luat cunoștința de prospect și au declarat că-l cunosc și, dacă a existat un proiect de act constitutiv și de statute, au declarat că cunosc și acest proiect, totuși legea impune subscriitorilor să se întrunească, pentru a discuta laolaltă și a redacta împreună actul constitutiv și statutele.

În dreptul comun, în materia obligațiilor știm, că pentru a se da loc la semnarea unei convențiuni și pentru ca convențiunea să lege părțile, trebuie ca toate părțile să fie prezente sau reprezentate prin procuri. Dacă la societățile în comandită simplă și în nume colectiv este necesar prezența tuturor asociaților, când se semnează actul constitutiv; la societățile pe acțiuni, dat fiind numărul mare de asociați ce poate fi, legiuitorul spune că nu-i nevoie de prezența tuturor: subscriitorii prezenți reprezintă și

pe cei absenți și ceea ce hotărăsc asociații prezenți, leagă și pe cei absenți.

În această primă adunare, pentru ca să se poată lua o decizie, se cere prezența a jumătate din subscriitorii și primirea ei de către majoritatea absolută a celor prezenți.

În adunarea generală constituantă se poate întâmpla, ca unii dintre subscriitorii să spună că nu sunt destul de lămurii asupra chestiunilor ce se discută și asupra clauzelor contractului de societate. Ei pot să ceară amânarea adunării generale și dacă amânarea este aprobată de către acționari, cari reprezintă o pătrime din capitalul reprezentat în adunare, amânarea are loc de drept pentru 3 zile. Dacă acționarii ar cere o amânare mai mare de 3 zile, dar fără să treacă peste o lună, este nevoie ca amânarea aceasta să se hotărăscă de majoritatea acționarilor prezenți. În sfârșit, dacă se cere o amânare mai mare de o lună, se cere o hotărîre luată de $\frac{3}{4}$ din numărul acționarilor prezenți.

Această adunare generală, are în căderea ei următoarele:

1) Verifică și aprobă vărsămintele, precum și valoarea bunurilor aduse de acționari în societate. Dacă evaluarea nu s'a făcut prin actul de subscripție sau prin prospect, adunarea numește unul sau mai mulți experți pentru evaluarea după adevăratul preț.

Verificarea evaluării bunurilor aduse în societate are importanță, fiindcă tocmai cu aceste evaluări se abuzează de buna credință a subscriitorilor precum și a viitorilor acționari și creditori ai societății.

2) Adunarea generală trebuie să discute și să aprobe actul constitutiv și statutele, dacă acestea n'au fost aprobate în momentul subscrierii. De obicei, în momentul când se face subscrierea, există proiectul actului constitutiv și al statutelor, pe care subscriitorul declară că-l cunoaște și-l aprobă.

3) Chiar dacă prin subscriere s'a aprobat drepturile speciale, rezervate fondatorilor, legea mai prevede că adunarea generală constituantă trebuie neapărat să delibereze și să decidă. In această privință subscriitorii nu sunt legați de aprobarea dată la subscriere. Iarăși o măsură de apărarea acționarilor cât și a terților în contra relei credințe a fondatorilor.

4) Insfârșit adunarea generală constituantă numește pe administratori și pe cenzori, organe fără de cari societatea nu poate funcționa.

191. Autorizarea Tribunalului. — După ce s'a redactat actul constitutiv și după ce adunarea generală constituantă a deliberat asupra punctelor arătate, actul constitutiv (împreună cu statutele) se autentifică și odată autentificat, este depus la tribunal, pentru a se obține autorizarea de funcționare și pentru efectuarea publicităților: transcriere, afișare și publicare.

Cererea de autorizare se face de către fondatori și la ea se vor alătura:

1. Actul constitutiv și statutele;
2. Actele doveditoare, că capitalul a fost integral subscris și că s'a vărsat de fiecare acționar cel puțin 30% din valoarea acțiunilor subscrise;
3. Procese verbale și celelalte acte, cari constată deliberațiunile și deciziunile luate de prima adunare generală (adunare constituantă);
4. Titlurile de proprietate, dacă se aduc imobile în societate și certificatul tribunalului situațiunii bunurilor constatator de sarcinele, la care ele sunt supuse;
5. Un inventar complet, în dublu exemplar, descriptiv de starea mobilelor și imobilelor, cari se aduc în societate și evaluarea lor.

Tribunalul este dator să ia avizul Camerei de comerț asupra utilității întreprinderii, moralității fondatorilor și administratorilor, exactității inventarului și a evaluării bu-

nurilor aduse în societate. Camera de comerț dă un aviz, care nu leagă Tribunalul. Acesta va aprecia și dacă găsește avizul nejustificat, îl va înlătura.

Autorizarea, precum și respingerea cererii ori ordonarea anumitor modificări în actul constitutiv sau în statute, se pronunță de Tribunal în ședință publică, după ce se ascultă Ministerul public și pe reprezentanții viitoarei societăți. Sentința tribunalului este supusă apelului în 15 zile dela pronunțare. Au drept la apel reprezentanții viitoarei societăți precum și Ministerul public.

Din cele arătate se poate vedea cât de mare putere are tribunalul: apreciază utilitatea întreprinderii, moralitatea fondatorilor și administratorilor, valoarea bunurilor; cercetează dacă s'au îndeplinit cerințele legii; dacă actul constitutiv și statutele sunt conforme cu legea.

192. *Constituire simultană.* — Pe lângă constituirea continuată, avem și constituirea simultană, care a fost prevăzută de legiuitor ca o constituire excepțională, dar vă spunem că ea a ajuns să fie constituirea obicinuită, pentru că oricât ar fi legea de defectuoasă, ea prevede, în caz de constituire continuată, convocarea unei adunări generale, deliberarea asupra actului constitutiv și asupra statutelor, puțința de a se amâna adunarea cu 3 zile sau cu o lună, ca să se documenteze asupra valorii aporturilor și să le valorifice, etc. De cele mai multe ori, aceste precauțiuni nu convin fondatorilor.

Societatea se constituie simultan în modul cel mai ușor: 7 persoane redactează un contract de societate, împreună cu statutele respective, îl autentifică la tribunal și de obicei se deleagă un avocat sau chiar unul din fondatori, cari să ceară tribunalului autorizarea de funcționare. Tribunalul cere avizul Camerii de comerț și autorizarea se dă pe baza contractului de societate, a statutelor, a recipiselor, cari dovedesc că s'a consemnat la Cassa de De-

puneri vărsămintele, precum și a celorlalte acte arătate mai sus la n. 193.

Procedura pentru autorizare și pentru publicare este aceeași cași la constituirea continuată.

Nu putem încheia fără să arătăm cu regret că, contrar așteptărilor, Camerele de Comerț nu și-au înțeles rolul; ele s'au mulțumit doar să servească ca birouri de înregistrare. Am văzut cazuri, când Camera de Comerț a numit experți, cari să verifice evaluările din acte constitutive, și în același timp fără să aștepte rezultatul, a trimis tribunalului aviz favorabil. Legiuitorul nostru, când a prevăzut acest aviz, și-a închipuit că societățile vor fi constituite în modul cel mai cinstit.

În practică, însă, procedarea a fost cu totul alta, și imediat ce s'a promulgat legea, s'a văzut că aceste Camere de comerț dă avize de complezență și scopul urmărit de legiuitor nu s'a atins.

193. *Instrăinarea acțiunilor înainte de legala constituire.*
Codul comercial în art. 139 se ocupă de instrăinările de acțiuni, mai înainte ca societatea să fi îndeplinit formalitățile prevăzute de lege.

Orice vânzare sau cesiune de acțiuni, făcută de subscriitorii mai înainte de constituirea legală a societății, este nulă, chiar dacă este făcută sub condițiunea constituirii legală, adică părțile au convenit ca această instrăinare să aibă efect numai după ce societatea va fi legal constituită. Legiuitorul declară nule asemenea convențiuni, pentru a împiedeca specularea acțiunilor unei societăți neregulat constituite; pentru a împiedeca pe fondatorii, cari au luat acțiuni, să le vândă pe piață, mai înainte ca societatea să fie regulat constituită. Legiuitorul a vrut să oprească specula fără scrupul a acelorora, cari constituiesc societatea, numai pentru a profita de diferența dintre prețul de subscripție, și prețul, pe care ei, în mod fictiv, l-ar determina, prin jocul de bursă.

Ce se înțelege și cum se interpretează în doctrină această nulitate a înstrăinărilor de acțiuni ale unei societăți neregulat constituite? Este o nulitate absolută sau relativă? Poate invoca nulitatea chiar acela care a vândut acțiunile? Legea ne spune numai atât că este nulă înstrăinarea și de nul efect, iar acela care a primit prețul, poate fi silit să-l restituie.

Dar vânzătorul, dacă societatea merge mai bine decât spera el, poate să-și recapete acțiunile și să pretindă că rău a vândut, să pretindă că vânzarea este nulă? Este, cu alte cuvinte, nulitatea absolută, pentru ambele părți, sau relativă. în favoarea aceluia din public, care s'a încrezut în reclama ce o făceau fondatorii pentru societate? Nu intru în amănunte, socotesc însă că suntem în fața unei nulități relative, înscrisă în lege numai în favoarea și protejarea bunei credințe a celor ce cumpără acțiunile¹⁾.

§ 35. Despre administrarea societăților anonime.

194. *De cine se administrează.* — Articolul 122 prevede că societatea anonimă se administrează de către unul sau mai mulți mandatarî temporali, revocabili, asociați sau nu. Unicul administrator sau cel puțin o treime din numărul administratorilor vor fi români; iar în societățile, ale căror statute permit dobândirea de imobile rurale, altele decât cele destinate la construcția unui stabiliment industrial sau la o exploatare industrială și dependențelor lor, jumătate plus unul din numărul administratorilor vor fi români.

Prin urmare la societățile anonime, administrarea este încredințată la unul sau mai mulți mandatarî, asociați sau străini. Dacă sunt mai mulți administratori ei lucrează adunați în consiliu de administrație, în care majoritatea decide, dacă statutele nu dispun altfel.

1) Pentru detalii a se vedea nota noastră în Pandectele române, 1923, I. 188.

195. *Administratorii sunt mandatar.* — Din principiul, că administratorii sunt mandatar temporali, rezultă următoarele consecințe:

1) Administratorii sunt mandatar temporali, nu pe viață; ei sunt supuși normelor mandatului și codul de comerț ne arată că durata atribuțiilor lor nu poate fi mai mare de 4 ani, și dacă nu se specifică durata lor, se presupune că ei sunt numiți administratori pe timp de 2 ani. Mandatul li se conferă fie prin actul constitutiv, fie de către adunarea generală. Oricum ar fi fost numiți, administratorii sunt revocabili oricând de către adunarea generală la societățile pe acțiuni, spre deosebire de societățile de persoane, unde am văzut, că, dacă administratorii sunt numiți prin actul constitutiv, nu pot fi revocați decât pentru cauză justă. Evident, dacă revocarea se face fără cauză justă, societatea va trebui să despăgubească pe administratorii ce vor fi suferit vreo pagubă morală sau materială.

2) Administratorii nu se obligă personal prin actele ce le încheie în numele societății. Administratorii reprezintă societatea, ei sunt mandatar, și actele, ce ei încheie în această calitate, își produc toate efectele între terțele persoane, cari contractează și societate.

3) Administratorii trebuie să încheie numai operațiunile, cari intră în cadrul obiectului societății. Cu alte cuvinte, administratorii nu pot să depășească puterile mandatului, puteri ce li s'a conferit. Dacă depășesc puterile ce le acordă mandatul, dacă încheie alte acte decât acelea, cari formează obiectul societății (legea întrebunțează cuvintele: „acte expres prevăzute de contractul de societate”, dar nu trebuie să înțelegem că trebuie să se arate toate actele, ci este suficient să se arate în general obiectul societății) și cari nu sunt necesare pentru îndeplinirea obiectului prevăzut în contractul de societate; în acest caz administratorii sunt tratați la fel ca și mandatarii, cari exced puterile lor. Actele încheiate în aceste condițiuni nu obligă socie-

tatea și ei sunt responsabili după dreptul comun, atât față de terțele persoane, cât și față de societate, pentru pagubele cari le-ar fi pricinuit.

4) Administratorii fiind mandatari, funcțiunea lor încetează, dacă sunt declarați în faliment, puși sub interdicție sau consiliu judiciar; precum și în caz de condamnare pentru delictele de fals, furt, excrocherie și abuz de încredere.

196. *Garanție depusă de administratori.* — Legea prevede, că administratorii mai înainte de a intra în funcțiune, trebuie să depună o cauțiune la casa societății, dacă prin actul constitutiv sau de către adunarea generală nu s'a fixat un alt loc. Această cauțiune servește la despăgubirea societății și a terților, pentru daunele pricinuite prin actele de administrație (art. 124). Quantum-ul acestei garanții este fixat de lege, care prevede, că administratorii trebuie să depună o garanție de a suta parte din capitalul social, fără să fie mai mică de 8000 lei. Actul constitutiv și statutele pot prevedea, însă, dacă societatea are un capital până la 5 milioane, că garanția să nu fie mai mare de 15.000, iar dacă capitalul social întrece 5 milioane, se poate prevedea în contractul de societate, că garanția să nu treacă peste 30.000 lei.

Garanția poate constă, în caz de tăcere a contractului de societate, în numerar, în efecte publice sau în acțiuni de ale societății respective.

Dacă acțiunile sunt la purtător, legea prevede că aceste acțiuni trebuie convertite în acțiuni nominative. În registrul de acțiuni, se va face mențiunea, că acțiunile depuse servesc drept garanție. Legea nu cere ca aceste acțiuni să fie proprietatea administratorilor, este destul să fie depuse pentru contul administratorilor și în deobște administratorii își depun garanțiile nu din propriile lor acțiuni; mai totdeauna într'o societate sunt câțiva mari acționari și, pentru ca să se bucure de mai mari avantagii, au nevoie de admi-

nistratori cu autoritate politică sau financiară. Atunci ei vin și depun acțiuni drept garanție pentru persoanele, cari sunt alese administratori.

197. *Termenul de funcționare.* — Am arătat că administratorii pot fi numiți prin actul constitutiv sau de către adunarea generală. În toate cazurile, termenul mandatului lor nu poate depăși 4 ani. Dacă durata mandatului nu este fixată, se presupune dat pentru 2 ani. În cazul când sunt mai mulți administratori, dar nu este neapărat nevoie ca într'o societate pe acțiuni să fie mai mulți administratori, legea prevede că la împlinirea jumătății termenului prevăzut pentru durata funcționării lor, jumătate din administratori ies din funcțiune și trebuiesc înlocuiți de către adunarea generală. Dacă administratorii sunt în număr impar, atunci acei cari ies din funcțiune sunt jumătate minus unul: dacă sunt 7, trei ies din funcțiune. Sorțul decide căror administratori le înlocuiește mandatul.

Administratorii, dacă actul constitutiv nu prevede altfel, sunt reeligibili.

198. *Loc vacant în administrație.* — Să vedem ce se întâmplă, dacă în timpul când administratorii își exercită funcțiunea, devine vacant un loc.

Trebuie să facem o distincțiune, după cum există un administrator sau mai mulți. Dacă este un singur administrator și demisionează, el trebuie să stea în funcțiune până când adunarea generală, convocată anume, numește alt administrator. Dacă unicul administrator moare sau este în imposibilitate de a administra, atunci censorii, în mod provizoriu, numesc un administrator, până când adunarea generală, convocată de îndată, confirmă sau alege pe un altul. Când sunt mai mulți administratori și rămâne vacant un loc, ceilalți administratori și censorii se întrunesc, fiind prezenți cel puțin $\frac{2}{3}$ din numărul lor total și cu majoritate absolută numesc un alt administrator,

cooptarea
(cooptează, cum se spune în limbajul obicinuic), iar la prima adunare generală, la ordinea zilei se va pune ratificarea acestei numiri.

199. *Cari sunt îndatoririle administratorilor?*

1) Prima îndatorire a administratorilor este ca în termen de 3 zile de când au cunoștință de numirea lor, să se prezinte la tribunalul de comerț și să notifice această numire, printr'un act semnat de ei în prezența președintelui tribunalului. Adică ei trebuie să-și depună semnătura originală la tribunalul de comerț. Legea, însă, prevede că administratorii pot să fie împiedicați uneori să se prezinte în persoană, și atunci această semnătură poate să fie depusă la tribunalul de comerț printr'un act sub forma autentică, dacă, de ex., un administrator se află în străinătate sau este bolnav, poate să-și autentifice semnătura și să o trimită tribunalului.

2) În două îndatoriri a administratorilor, este ca ei să ceară dela fondatori toate actele și documentele cu referință la constituirea societății, iar pe de altă parte, fondatorii sunt îndatorați să predea administratorilor toate actele, documentele, înscrisurile, cu referință la legala constituire a societății. Administratorii sunt îndatorați să ceară aceste acte, dar ei au și interes, căci dacă societatea este neregular constituită, răspund nemărginit pentru toate obligațiile, ce ar încheia în numele societății. În al doilea rând, administratorii trebuie să ceară aceste acte, pentru că odată constituită societatea, ei sunt singurii depozitari ai actelor societății și orice amestec al fondatorilor încetează. Dacă administratorii nu vor fi următorii acestei obligațiuni, vor fi răspunzători solidar, potrivit. art. 149, în caz că prin această abatere ar fi produs vreo pagubă societății sau celor de al treilea.

3) Societatea, ca orice comerciant, trebuie să țină registrele obligatorii: inventarul, jurnalul, copierul. În plus, pe

cooptarea
In termen de
notificarea
numirii lor

lângă registrele comerciale obligatorii, administratorii mai sunt îndatorați să țină și următoarele registre:

a) Registrul acționarilor, în care se trec numele, prenumele sau firma și domiciliul fiecărui acționar; câte acțiuni a subscris fiecare și câte vârsăminte a efectuat în contul acțiunilor. Aceste registre de acționari se țin la zi, până în momentul în care acțiunile încetează de a fi nominative. O acțiune, care nu este complet achitată, chiar dacă în ea se spune că e la purtător, va circula întocmai ca acțiunile nominative: e socotită nominativă. Numai după complectă achitare ea devine un titlu transmisibil prin simpla predare. În registrul acționarilor se trec toate transmisiunile de proprietate, fie inter vivos, fie mortis causa; precum și constituirile de amanet. Declarațiunile de transferare a proprietății acțiunilor sau declarațiunile de gajare a acțiunilor făcute în registru se numesc: transferuri de proprietate, transferuri de gaj.

După cum vedem, sunt 2 feluri de acțiuni: nominative și la purtător. Acțiunile la purtător, dacă nu sunt complet achitate, sunt tratate la fel ca și cele nominative, transferarea lor trebuie menționată în registrul acționarilor.

b) Registrul în care se trec procesele verbale ale adunărilor generale. Acest registru cuprinde deliberările adunărilor generale și se poate vedea din el, tot ce s'a hotărât în adunările generale, precum și dacă adunările au deliberat în mod legal.

c) Registrul deliberărilor consiliului de administrație. Când sunt mai mulți administratori, ei iau hotărâri întruniți în consiliu de administrație.

Dacă actul constitutiv nu prevede un număr mai mare, e nevoie de prezența a cel puțin jumătate din administratori, iar hotărârile se iau cu majoritatea absolută a celor prezenți.

Administratorii absenți pot da împuternicire unuia din cei prezenți a delibera și vota pentru dânsii. Cei cari au dat procură sunt socotiți ca prezenți. Totuși pentru

valabilitatea hotărârii se cere prezența efectivă a cel puțin jumătate din totalul administratorilor.

4) Administratorii sunt îndatorați să permită acționarilor cercetarea registrului acționarilor și registrului pentru delibereările adunării generale și să libereze asociaților pe a lor cheltuială certificate constatând conținutul acestor 2 registre.

În ce privește terțele persoane, administratorii sunt îndatorați, să permită oricui va avea interes inspecțiunea registrului acționarilor, atâta vreme, cât acțiunile nu sunt complet achitate.

Prin urmare nu poate oricine depe stradă, să vină la administratori și să cerceteze registrul de acționari. Trebuie să facă dovada unui interes.

Dacă administratorii refuză registrul, terțul va putea chema în judecată pe administratori și stabilind în fața justiției interesul ce-l are, justiția va obliga pe administratori să pue la dispoziția reclamantului registrul.

5) Administratorii sunt îndatorați să nu cumpere în numele societății propriile ei acțiuni. Scopul, urmărit de legiuitor, a fost de a se împiedică o speculare necorectă la bursă. O societate ar putea speculă și ridică în mod fictiv propriile ei acțiuni, pentru ca mai apoi să le vândă și să înșele oamenii de bună credință. Pe de altă parte, legiuitorul a voit să nu se schimbe valori reale din patrimoniul societății, cu acțiuni, cari, la un moment dat, să nu mai aibă nici o valoare. Infine legiuitorul a voit să împiedice pe administratori să cumpere acțiuni în numele societății, ca nu cumva administratorii obținând aceste acțiuni, să le transmită mai apoi unor oameni de paie, supuși ordinelor lor. Dacă administratorii, cu averea societății, ar putea să cumpere acțiuni, le-ar cumpără, poate, în preajma adunărilor și, după ce le-ar cumpără, le-ar da unor persoane complet supuse lor, obținând astfel majorități în adunările generale, în dauna acționarilor cari voesc să cenzureze pe administratori.

Legea oprește pe administratori să cumpere acțiuni pentru societate; însă ei pot să cumpere acțiuni pentru contul unor anume persoane, precum și pentru ei personal.

Unde rațiunea legii încetează, administratorii vor putea cumpăra acțiuni în contul societății. Așa, dacă societatea urmărește să cumpere și vinde prin licitație publică acțiunile unui datornic al ei; societatea poate fi adjudecatară a propriilor ei acțiuni? Credem că da, pentru că este posibil, ca să nu fie amatori și societatea ar suferi o pagubă, dacă vânzarea nu s'ar efectua din lipsă de concurenți.

Codul de comerț se ocupă de interzicerea achiziționării propriilor acțiuni în art. 146. Acest articol înainte de modificarea din 1900 mai prevedea și interzicerea pentru administratori de a face avansuri în numele societății, asupra propriilor ei acțiuni. Legea oprea pe administratori de a satisface cererea unui acționar, care avea acțiuni, bunăoară, de 50.000 lei, și venea la societate să spună: asupra acestor acțiuni vă rog să-mi avansați 20.000 lei. Cu toate că la 1900 nu s'a reprodus și această interzicere, doctrina și jurisprudența găsește că interzicerea este inerentă. Din faptul că legea oprește pe administratori de a cumpăra acțiuni, rezultă că li se interzice să facă și avansuri, căci prin avansuri se dau bani și în schimb se obțin hârtii, de o valoare problematică.

La principiul, că administratorii nu pot cumpăra pentru societate propriile acțiuni, avem o excepțiune. Ori de câte ori societatea are un fond, ce este supus, prin chiar regulata lui exploatare, la micșorare de valoare sau dispariție; sau, când averea societății, în temeiul unor sarcini de reversiune sau rescumpărare, se compune din drepturi cu durată limitată; în aceste cazuri statutele societății vor afecta o anumită parte din beneficiul anual. Bunăoară vă închipuiți o societate, care are drept obiect social iluminatul unui oraș cu electricitate, concesiune dată pe termen de 30 ani; iar după expirarea acestui termen, în virtutea convențiunii, uzina cu toate instalațiunile trec în pro-

prietatea Primăriei, fără nici o plată. În acest caz, dat fiind că fondul social, după un anumit termen, va intra în patrimoniul Primăriei, administratorii — conformându-se statutelor — vor putea în fiecare an din beneficii să amortizeze o parte din acțiuni, adică să răscumpere o parte din acțiuni, astfel ca la sfârșitul societății toți asociații să fi primit valoarea nominală a acțiunilor lor.

În locul acțiunilor retrase prin amortizare, se dau proprietarilor lor titluri de dividend, adică niște titluri, cari nu dau alt drept decât de a participa la beneficiile anuale ale societății. Statutele vor determina partea beneficiului anual, ce se rezervă acestor titluri de dividend.

Acțiunile odată retrase, nu mai pot fi puse din nou în circulațiune.

6) La societățile de asigurare, administratorii sunt îndatorăți ca din sumele încasate drept prime de asigurare asupra vieții, precum și din procentele acestor sume să întrebuințeze o pătrime, dacă societatea e românească, o jumătate dacă e străină, fie în titluri de ale datoriei publice, fie în alte titluri de credit românești acceptate drept garanție la casele Statului, fie în imobile situate în România, sau în ipotecă asupra unor bunuri situate în România, și cari vor fi acceptate de către Ministerul de Industrie și Comerț.

Titlurile se vor depune la Casa de depuneri și consemnațiuni, imobilele vor fi afectate cu ipotecă în favoarea Statului, iar creanțele ipotecare vor fi amanetate tot la Casa de depuneri și consemnațiuni.

Cupoanele titlurilor depuse, precum și $4\frac{1}{2}\%$ pentru imobilele ipotocate și creanțele ipotecare amanetate se vor capitaliza tot în condițiunile de mai sus.

Această îndatorire există și la societățile numite ton-tine, în cari mai multe persoane depun sume de bani și prevăd că nu vor ridica aceste sume de bani decât la un anumit termen și numai dacă ele vor fi în viață la acel termen.

7) Dacă administratorii constată că s'a micșorat capitalul social cu $1/3$, sunt îndatorați să convoace adunarea generală, să arate micșorarea și acționarii au alegerea: ori completează capitalul social, ori decid micșorarea capitalului cu $1/3$, ori hotărăsc dizolvarea. Dacă capitalul a fost micșorat de așa fel, încât nu a rămas decât $1/3$, se schimbă situația: societatea este dizolvată de drept, afară numai dacă asociații, întruniți în adunare generală, nu decid să reintegreze capitalul, sau să-l limiteze la suma, care a rămas.

8) Când administratorii constată că societatea este în încetare de plăți, sunt îndatorați să ceară tribunalului de comerț declararea în faliment sub sancțiunea prevăzută de art. 884.

9) Administratorul, care într'o operațiune determinată are, fie în numele său propriu, fie ca reprezentant al altei persoane, interese potrivnice societății, este îndatorat să anuțe pe cenzori și pe ceilalți administratori de interesele opuse, abținându-se dela orice deliberare privitoare la acea operațiune.

În fine, dacă din operațiune ar rezulta vreo daună și dacă hotărârea n'a fost aprobată de către cenzori, administratorii, cari au hotărât încheierea acelei operațiuni, știind că unii din colegii lor au interese opuse, sunt responsabili solidar de pierderile ce ar rezulta pentru societate.

200. *Responsabilitatea administratorilor.* — Administratorii fiind mandatarii societății, răspund de modul în care își indeplinesc îndatoririle de mandatar. Codul de comerț nu s'a mulțumit cu principiile generale ale mandatului și a căutat să reglementeze mai deaproape răspunderea administratorilor atât față de societatea, care i-a numit, cât și față de cel de al treilea.

După codul de comerț îndatoririle administratorilor sunt generale și speciale. Sunt îndatoriri generale acelea, cari privesc pe toți administratorii și de cari ei răspund

în mod solidar; sunt îndatoriri speciale, acelea cari au caracterul unei însărcinări ce privesc personal pe unul sau mai mulți dintre adminstraitori. Pentru însărcinări personale date unui anumit administrator de către lege, actul constitutiv sau statute, nu răspund solidar și administratorii, străini de însărcinarea specială și personală.

Vorbind de răspunderea administratorilor, înțelegem să ne ocupăm de răspunderea pentru îndatoririle generale ale administratorilor. Pentru răspunderea referitoare la însărcinări speciale și personale sunt suficiente principiile dreptului comun.

„Administratorii sunt solidar răspunzători către asociați și către cei de al treilea:

„1. De realitatea vărsămintelor efectuate de către asociați;

„2. De existența reală a dividendelor plătite;

„3. De existența registrelor cerute de lege și de regulata lor ținere;

„4. De execuția întocmai a deciziunilor adunărilor generale;

„5. Și, în general, de stricta observare a datoriilor ce legea, actul constitutiv și statutele le impune și care nu au caracterul unei însărcinări speciale și personale” (art. 149 c. com.).

Dacă răspunderea pentru actele de administrație este colectivă, solidară, legea nu putea să nu apere pe administratorii, cărora nu li se impută vreo culpă. Într'adevăr, când administrația unei societăți anonime este încredințată mai multor administratori, hotărârile se iau în consiliile de administrație, la care unii pot să lipsească, iar alții să rămână în minoritate, majoritatea impunându-și voința. De aceea articolul 151 din codul comercial statornicește, că în societățile cari au mai mulți administratori, responsabilitatea pentru actele făcute sau pentru omisiuni nu se întinde și la acei administratori, cari, nefiind în culpă, au făcut să se constate imediat în registrul de procese-ver-

bale ale consiliului împotrivirea lor, încunoștiințând prin scris despre aceasta și pe censori. În caz de a nu fi participat la ședința consiliului, îndatorirea de a face să se constate împotrivirea și încunoștiințarea scrisă a censorilor trebuie să aibă loc imediat ce administratorul a aflat de fapta, pentru care nu se solidarizează.

201. *Directorii neadministratori.* — Pe lângă administratori, statutele sau adunările generale mai pot prevedea și directori, cari nu fac parte din consiliul de administrație și cari au însărcinarea de a executa operațiunile sociale, potrivit deciziunilor consiliului de administrație, dar în cadrul actului constitutiv, a statutelor și a legii.

Directorii sunt responsabili față de asociați și față de cei de al treilea tocmai cași administratorii, chiar dacă ar exista o convențiune contrarie și ei nu se pot pune la adăpost, invocând că lucrează sub autoritatea și supravegherea administratorilor.

202. *Cum se exercită acțiunea în răspundere.* — Cum se exercită acțiunea în răspundere contra administratorilor? Administratorii, cari au păgubit societatea, pe asociați sau pe terți, răspund în mod solidar, însă paguba, pe care au pricinuit-o, este o pagubă directă față de societate și indirectă în ce privește pe asociați și pe terțele persoane, cari au contractat cu societatea. Asociații sunt păgubiți în mod indirect de către administratori. Mandantele este păgubit direct și acesta este societatea. Administratorii sunt mandatarii societății și nu ai asociaților, fiindcă societatea pe acțiuni este o persoană juridică distinctă de persoana asociaților. Când un administrator violează dispozițiile din lege sau din statute, printr'o neglijență sau printr'o rea credință, societatea este păgubită și asociații resimt numai în mod indirect această pagubă, pentru că au acțiuni și-i interesează dacă societatea este prosperă și deasemenea în mod indirect interesează și pe terți, cari

ar avea creanțe contra societății, căci aceste creanțe ar fi periclitare, dacă situația financiară a societății ar fi înrăutățită prin fapta administratorilor. Dar, fiindcă paguba directă este a societății și fiindcă administratorii sunt mandatarii societății, legea spune că acțiunea în răspundere **contra administratorilor aparține societății**. Pentruca să se exercite această acțiune, trebuie hotărîrea adunării generale. Această acțiune aparține societății și se exercită prin cenzori. De obicei administratorii reprezintă societatea, ei exercită acțiunile în numele societății. Dar când este vorba de răspunderea lor, ar fi o imposibilitate să exercite ei acțiunea și atunci legea dă în căderea cenzorilor exercitarea acțiunii decisă de adunarea generală.

Asociații nu pot în mod individual să exercite acțiunea contra administratorilor, pentrucă ei sunt vătămați numai în mod indirect. Legea a voit să împiedice ca unul din acționari, nemulțumit (atâta vreme cât există un mare număr de asociați, mai totdeauna va fi o minoritate nemulțumită) să discrediteze societatea purtând în judecată pe administratori pentru rea administrație.

Jurisprudența, și la noi, dar mai ales în Italia, s'a preocupat de cazuri concrete. Au fost persoane, cari au cumpărat acțiuni, socotind că o societate este înfloritoare, văzând bilanțuri strălucite, cari în realitate nu corespundeau adevărului. După ce s'au speculat acțiunile, bilanțurile au devenit reale și s'a văzut situația dezastruoasă în care se afla societatea. Acționarii aceștia, înșelați de bilanțurile făcute în mod fraudulos, au exercitat acțiunea individuală **contra administratorilor** și au cerut ca acești administratori să-i despăgubească de pierderile suferite prin fapta lor, căci, după art. 998 c. civ., nimănui nu-i permis ca prin fapta lui să producă o pagubă altuia. Administratorii prin **întocmirea de bilanțuri false**, au păgubit pe cei cari au cumpărat acțiuni. Instanțele judecătorești din Italia, judecând o asemenea speță, au hotărît că acești asociați n'au acțiune individuală, acțiunea aparținând societății. Admi-

nistratorii au păgubit direct societatea și numai societatea are acțiune contra administratorilor. *Vivante*, în 1914, a adnotat această hotărâre, și conchideă că, există unele drepturi individuale ale asociaților și un astfel de drept individual ar fi dreptul la sinceritatea bilanțului; că din acest drept individual al acționarului decurge o acțiune individuală, nu socială. Dar în ed. 5-a a tratatului său, *Vivante* revine și susține contrariu: chiar în această ipoteză nu există un drept individual, acțiunea este tot socială.

La fel și cu creditorii societății. Legea, prin art. 149, dă creditorilor societății nu acțiunea oblică, acțiunea din dreptul comun, pe care o au creditorii de a exercita acțiunea debitorilor lor, ci o acțiune proprie; dar această acțiune nu tinde a-i despăgubi direct pe ei, ci a reintegră patrimoniul social. Creditorii nu pot să ceară să fie despăgubiți individual. Societatea a suferit o pagubă directă și numai întrucât societatea a fost păgubită, ei suferă o pierdere. Creditorii nu pot să ceară decât să fie acoperite de administratori golurile produse în patrimoniul social. Într'un singur caz, creditorul are dreptul să fie despăgubit individual, atunci când paguba suferită de el rezultă dintr'un fapt al administratorilor, pornit direct contra lui. Dacă printr'o faptă, printr'o culpă, printr'o manoperă dolosivă, administratorii vor să păgubească un singur creditor sau o categorie de creditori, numai în acest caz administratorii vor fi ținuți să despăgubească direct pe persoana vătămată prin fapta lor, pentru că nu este îngăduit ca din paguba suferită în acest mod de o persoană să profite societatea și ceilalți creditori. Numai în acest singur caz administratorii sunt ținuți să plătească direct creditorului păgubit.

Acțiunea este socială, când răspunderea e civilă; când este vorba de răspundere penală a administratorilor, ea nu mai cade în atribuțiunile adunării generale. Ministerul public poate exercita acțiunea publică în contra administratorilor, fără să fie nevoie de asentimentul adunării. S'a

susținut, că trebuie să se ia și aprobarea adunării generale, dar astăzi doctrina și jurisprudența este de acord, că în ce privește răspunderea penală nu este nevoie de aprobarea adunării generale.

203. *Sesizarea censorilor și a adunării generale de către o minoritate.* — Dar dacă acționarii nu au o cale directă de a exercita acțiunea, ci numai puțină de a determina o hotărâre a adunării generale, care să decidă chemarea în judecată a administratorilor, legea totuși pune la dispoziția acționarilor un mijloc, pentru ca ei să fie apărați contra malversațiunilor administratorilor: legea prevede că orice acționar are dreptul să se plângă censorilor, arătând faptele administratorilor, și censorii sunt îndatorați să examineze situațiunea și dacă găsesc întemeiată reclamația, să o supună primei adunări generale sau chiar să convoace o adunare generală. Dacă reclamațiunea ar fi făcută de un număr de acționari care ar reprezenta $1/10$ din capitalul social, în acest caz censorii sunt îndatorați să prezinte adunării generale celei mai apropiate observațiunile lor în ce privește reclamația primită. Dacă declarația este făcută de un număr de acționari cari nu ar reprezenta cel puțin $1/10$ din capitalul social, censorii sunt suverani în aprecierea lor. Dacă reclamația este făcută de un număr de acționari care ar reprezenta cel puțin $1/3$ din capitalul social, nu numai că censorii sunt îndatorați să supună adunării generale această reclamație, dar chiar adunarea generală este îndatorată să delibereze și să ia o hotărâre în privința acestei reclamațiuni.

Dar se poate întâmpla un lucru și mai grav: să fie bănuială că mari nereguli se săvârșesc în administrația unei societăți. În acest caz, dacă acționarii cari reprezintă $1/8$ din capitalul social fac o plângere către tribunalul de comerț, și dacă ei depun, — cum se întâmplă și în cazul când reclamă censorilor, — acțiunile ca să dovedească întrunirea quorum-ului legal și dacă mai depun o cauziune

pentru acoperirea cheltuelilor, Tribunalul poate numi unul sau mai mulți experți, cari să verifice registrele societății. Dacă rezultatul expertizei este favorabil administratorilor, tribunalul poate ordona ca să se publice în „Monitorul Oficial” sau în foaia anunțurilor judiciare, raportul în întregime sau numai concluziunile lui. Dacă, dimpotrivă, din expertiză rezultă că într’adevăr se săvârșesc mari nereguli în administrația societății tribunalul va lua de urgență măsurile necesare și va dispune convocarea adunării generale, care să delibereze asupra responsabilității administratorilor. În cazul acesta tribunalul poate numi o persoană, care să îndeplinească toate formalitățile pentru convocare. Măsurile urgente luate de tribunal sunt executorii, spune legea, chiar dacă hotărârea tribunalului va fi atacată cu apel.

§ 36. Despre adunările generale

204. *Câte feluri de adunări generale avem.* — Adunarea generală este întrunirea acționarilor la o dată determinată, într’un loc determinat, pentru a lua hotărâri, în ce privește mersul societății. Adunările generale sunt de 3 feluri, adunări generale constitutive, adunări generale ordinare și adunări generale extraordinare.

Am văzut, că adunarea generală constitutivă este o adunare de subscriitori de acțiuni. Ea este convocată de către fondatori, sau de persoana determinată prin prospectul de subscripție a prezidă prima adunare.

Pentru constituirea valabilă a acestei adunări, se cere prezența a jumătate din subscriitori și hotărârile se iau de către majoritatea absolută a celor prezenți, fiecare acționar având un vot, indiferent de capitalul ce l-a scris.

Lucrurile se schimbă când este vorba de adunările ordinare sau extraordinare.

205. *Adunări generale ordinare și extraordinare.* — Adunarea generală ordinară are loc în mod periodic. Ea se

convoacă, spune legea, cel puțin odată pe an, în cele 6 luni dela închiderea exercițiului social; așa, dacă o societate se înființează la 1 Martie 1929, ea închide exercițiul social la 1 Martie 1930 și are 6 luni dela această dată, pentru a se întruni adunarea generală ordinară. Pentru valabilitatea adunării generale, s'a hotărît că ea trebuie convocată, dacă statutele nu spun altfel, la sediul social. Acolo este centrul societății, acolo sunt scriptele, acolo se iau hotărârile.

Adunarea generală ordinară se convoacă de către administratori. Dar dacă administratorii nu-și îndeplinesc atribuțiunea aceasta, adunarea generală poate fi convocată și de către cenzori.

Pentru legala constituire a adunării generale ordinare, este nevoie de prezența a cel puțin jumătate din capitalul social. Votarea în aceste adunări se face cu totul altfel decât în adunarea generală constitutivă. Pe când în adunarea constitutivă, fiecare subscriitor are un vot, indiferent de capitalul subscris, în adunarea generală ordinară fiecare acționar care are până la 5 acțiuni are un vot; acționarul, care posedă dela 5—100 acțiuni, are pentru fiecare 5 acțiuni un vot; cel care posedă peste 100 acțiuni, are câte un vot pentru fiecare 25 acțiuni. Statutele pot derogă prevăzând o altă scară, sau pot prevedea pur și simplu, că fiecare acționar are drept la câte un vot pentru fiecare acțiune, oricât de multe ar poseda. Asociații în adunările generale nu vor putea fi reprezentați decât prin mandatarii asociați ei înșiși. Femeile măritate și incapabilii pot fi reprezentați prin mandatari neasociați. Statutele pot limita dreptul asociaților de a fi reprezentați în adunările generale (art. 162).

Adunarea generală extraordinară se convoacă, ori de câte ori evenimente neprevăzute dictează.

Convocarea adunării generală extraordinare este lăsată la aprecierea administratorilor, căci ei văd când necesitatea o cere. Uneori chiar legea impune convocarea unei

adunări generale extraordinare, cum este în cazul micșorării capitalului social cu $1/3$. Alteori legea impune convocarea adunării generale extraordinare și arată termenul. Așa în cazul prevăzut de art. 161, când administratorii sunt îndatorați să convoace în termen de o lună adunarea generală, dacă asociați, reprezentând $1/5$ din capitalul social, cer convocarea adunării generale.

Prin urmare, ceace distinge o adunare generală ordinară de cea extraordinară, este că prima deliberează asupra mersului normal al societății și se convoacă cel puțin odată în fiecare an, pe când cea extraordinară se poate convoca oricând evenimentele excepționale cer.

Convocarea adunării generale se face printr'o încunoștințare ce se publică, cu cel puțin 15 zile înainte de data fixată pentru întrunire, în Monitorul Oficial și prin celelalte mijloace de publicitate arătate în actul constitutiv sau în statute.

Acționarii cari voiesc să ia parte la adunarea generală, trebuie să-și depună acțiunile, cel puțin 10 zile înainte, la cassa societății, spre a dovedi proprietatea; iar dacă termenul pentru convocare a fost numai de 15 zile, legea spune că depunerea se poate face și cu 5 zile înainte de ziua întrunirii.

Adunarea generală convocată nu poate delibera, dacă nu este reprezentată majoritatea capitalului, adică dacă nu sunt prezenți atâți acționari, cari să reprezinte majoritatea capitalului. În acest caz, adunarea generală se amână și se va convoca o nouă adunare. Dacă ziua pentru întrunirea adunării, ce s'ar convoca a doua oară nu este arătată în încunoștințarea publicată în Monitorul Oficial pentru prima adunare, adunarea generală se va ține nu după 15 zile, cum era la prima adunare generală, ci după 8 zile dela publicarea unei noi încunoștințări. De data aceasta adunarea va lucra și va lua hotărâri valabile, ori care ar fi capitalul reprezentat de acționari. Să dăm un exemplu: Se publică o încunoștințare pentru întrunirea a-

dunării generale și se prevede că adunarea se va întruni la 1 Mai 1929, adăogându-se, că dacă la 1 Mai adunarea nu se va putea constitui din cauza numărului insuficient, adunarea se va întruni cu orice număr de acționari la 3 Mai. In asemenea ipoteză nu mai e nevoie de vreo publicitate.

Adunarea generală ordinară ia hotărâri cu majoritatea absolută, fără să se țină seamă de persoanele, cari s'au abținut dela vot. Se socotesc numai acționarii cari au votat; spre deosebire de adunarea constitutivă, unde pentru calculul majorității se ține seamă și de persoanele cari s'au abținut dela vot.

206. *Competință.* — Adunarea generală poate să ia hotărâri asupra următoarelor chestiuni:

1) Adunarea generală este singura competente să discute bilanțul, să-l aprobe sau să-l modifice. Multe din atribuțiunile adunării generale pot fi date în competența administratorilor, însă deciziunea asupra bilanțului nu poate fi dată în sarcina nimănui. Adunarea generală singură trebuie să delibereze asupra bilanțului și numai ea poate să dea descărcare administratorilor; după cum ea este suverană a exercită acțiunea în răspundere în contra administratorilor. Dar dacă adunarea generală nu are cunoștință despre manoperile administratorilor, descărcarea pe care o dă cu ocazia aprobării bilanțului, nu apără pe administratori de răspunderea civilă.

Dacă în incunoștințare nu se fixează ziua când se amână adunarea, trebuie o nouă publicare, iar apariția publicării trebuie să aibă loc cu cel puțin 8 zile înainte de ziua întrunirii.

Va să zică adunarea generală discută și aprobă bilanțul.

2) Adunarea generală este chemată să înlocuiască pe administratorii ieșiți din funcțiune, sau să-i revoace.

3) Ea numește pe administratori și pe cenzori și hotărăște remunerația lor, în cazul când remunerația nu este

prevăzută în statute. Spuneam că administratorii sunt mandatar. Ori, mandatul comercial, spre deosebire de cel civil, nu este gratuit ci este cu titlu oneros. Dacă nici adunarea generală nu fixează quantumul onorariului administratorilor, justiția hotărăște acest quantum.

207. *Modificarea actului constitutiv și a statutelor.* —

Art. 160 din codul comercial, prevede, că dacă actul constitutiv și statutele nu dispun altfel, este necesară prezența în adunarea generală a unui număr de asociați, care să reprezinte $3/4$ din capitalul social și votul afirmativ al unui număr de asociați, cari să reprezinte cel puțin $1/2$ din capitalul social pentru a lua o hotărâre asupra:

- 1) Dizolvării anticipate a societății;
- 2) Prelungirii societății;
- 3) Fuziunii societății cu altă societate;
- 4) Reducerii capitalului social;
- 5) Reconstituirii sau sporiri acestui capital;
- 6) Schimbării obiectului societății, precum și asupra oricărei alte modificări a actului constitutiv și a statutelor.

Să luăm ipoteza că s'a întrunit adunarea generală și că ea a luat o hotărâre în mod valabil, fiind prezenți acționari reprezentând $3/4$ din capitalul social și hotărârea fiind luată cu majoritatea acestui capital. Ei bine, legiuitorul prevede, că dacă s'a hotărit: 1) fuziunea cu altă societate; 2) reconstituirea sau sporirea capitalului; 3) schimbarea obiectului social și 4) prelungirea contractului de societate, când o asemenea prelungire nu a fost prevăzută în actul constitutiv, în aceste 4 ipoteze acționarii, cari n'au aprobat modificarea — și prin neaprobare trebuie să înțelegem și abținerea dela vot — au dreptul să se retragă din societate și să obțină plata acțiunilor lor în proporție cu activul, ce ar rezulta după ultimul bilanț aprobat. Dar ca să poată pretinde acest lucru, asociații cari au fost prezenți în adunarea generală, trebuiesc să

notifice declarațiunile lor de retragere din societate în termen de 24 de ore dela închiderea adunării.

Dacă n'au fost prezenți în adunare generală, acționarii nemulțumiți pot să se retragă și să notifice acest lucru în termen de 1 lună dela data când s'a publicat în Monitorul Oficial deciziunea adunării generale.

208. *Când administratorii nu pot votă; când se poate amâna ședința* — Terminăm cu adunările generale, făcând următoarele observații:

1) În adunarea generală administratorii nu pot să voteze, chiar dacă sunt acționari, ori de câte ori este vorba de aprobarea bilanțului sau de chestiuni cu referință la responsabilitatea lor.

2) Am văzut, că la adunarea constitutivă amânarea are loc, dacă este un anumit număr de acționari, care să ceară acest lucru. Dacă într'o adunare generală, care nu e constitutivă, un număr de acționari deținând 1/2 din capitalul prezent nu din capitalul social, nu sunt lămuriiți și au nevoie de timp pentru a se lumina, pot cere ca ședința să fie amânată peste 3 zile. Ceilalți acționari nu se pot opune, însă legea prevede, că pentru aceeaș chestiune nu se pot admite mai multe amânări.

209. *Anularea deciziunilor contrare legii sau actului constitutiv ori statutelor*. — Deciziunile luate de către adunarea generală formează lege, și chiar acționarii cari nu le-au votat trebuie să se supună lor. La această regulă există cele 4 excepțiuni, prevăzute de art. 160. Dar, pentru ca deciziunile să fie obligatorii pentru toți acționarii, ele nu trebuiesc să fie contrare legii nici contrare actului constitutiv sau statutelor. Ori de câte ori deciziunea adunării generale este contrară dispozițiunilor imperative din lege, ori contrară dispozițiunilor din contractul de societate, ea nu leagă pe acționari și în acest caz art. 165 c. com., pre-

vede că fiecare acționar are dreptul de a cere la tribunal anularea deciziunii.

Dar legiuitorul în art. 165 al. 2, spune că orice asociat se poate opune la deciziunile, cari „într'un chip *invederat* sunt *contrare actului constitutiv, statutelor sau legii*”, și poate să ceară anularea, iar până la judecare, președintele tribunalului, sezizat de o cerere, este competente să dea o ordonanță de suspendarea hotărîrii, luată de adunarea generală. Ordonanța este provizorie și se pronunță după ce se citează administratorii și censorii.

Legea vorbește de deciziuni „*invederat*” contrare legii; adică de deciziuni de așa fel, încât să nu fie nevoie de expertize, de cercetări în registrele și în actele de gestiune ale administratorilor ori ale adunării generale.

Tribunalul nu poate anula o deciziune, decât atunci când, dintr'o aruncătură de ochi se poate convinge că ea este dată cu violarea unui text imperativ din lege, din actul constitutiv sau din statute. „*Invederat*” însemnează că rezultă din însăși deciziunea, fără să mai fie nevoie de confruntarea deciziunii cu alte acte; fără să mai fie nevoie de administrat alte probe. Ori de câte ori, prin urmare, un acționar se găsește în fața unei deciziuni în flagrantă contrazicere cu un text de lege, din actul constitutiv ori statute, fără să fie nevoie de alte probațiuni, decât de citirea deciziunii, el are dreptul să ceară dela tribunal anularea deciziunii și, până la pronunțarea anulării, să obțină suspendarea deciziunii ilegale.

§ 37. Despre censori

210. *Numirea censorilor.* — În fiecare adunare ordinară se numesc 3 sau 5 censori (după prevederile statutelor) și tot atâți censori supleanți, pentru supravegherea operațiunilor sociale și pentru controlarea bilanțului (art. 185). Primii censori sunt numiți prin actul constitutiv de către fondatori, dacă constituirea a fost simultană; de către a-

dunarea generală constitutivă, dacă constituirea a fost continuată.

Dacă rămâne un loc vacant de censor titular (moarte, demisiune, faliment, incapacitate, rudenie cu administratorii), supleantul cel mai în vârstă ocupă de drept acest loc; dacă locul sau locurile vacante nu se pot completa (de exemplu, fiindcă sunt locuri vacante și de censori supleanți), censorii, cari rămân, numesc (cooptează) alți censori, cari să completeze locurile vacante până la întrunirea celei mai apropiate adunări generale.

Legea prevede următoarele condițiuni pentru a fi censor:

a) Condițiune de a fi asociat: censorii trebuie să fie asociați (art. 185 c. com.), spre deosebire de administratori, cari pot fi și neasociați (art. 122 cod. com.);

b) Condițiune de naționalitate: o treime cel puțin din numărul censorilor titulari și o treime din numărul censorilor supleanți trebuie să fie cetățeni români, iar în societățile, ale căror statute permit dobândirea de imobile rurale, în afară de cele destinate la construcția unui stabiliment industrial cu anexe, jumătate plus unul vor fi cetățeni români (art. 185 cod. com.);

c) Condițiuni de domiciliu: majoritatea censorilor trebuie să aibe domiciliul de fapt — sau cum zice legea „permanent” — în localitatea, unde societatea își are sediul principal (art. 185 c. com.);

d) Condițiune de competență: la toate societățile pe acțiuni cu un capital vărsat de cel puțin 5.000.000 lei, constituite după 15 Iulie 1921, cel puțin unul din censori va fi contabil autorizat sau expert contabil (art. 5 din legea pentru organizarea Corpului de contabili autorizați și experți contabili);

e) Condițiune negativă: censorii nu pot fi numiți dintre rudele și afinii administratorilor, până la gradul al patrulea inclusiv; iar dacă devin rude, pierd de drept calitatea de censori.

Censorii, după cum îi arată chiar denumirea, sunt menși să controleze gestiunea administratorilor; sunt mandatarii societății pentru a veghea la o bună administrare. Acționarii se întrunesc obicinuît numai odată pe an. Ei sunt mulți și răspânși; ei nu pot avea supraveghere directă asupra administratorilor. Și atunci, din adunarea generală, se delegă puterea de a veghea la 3 sau 5 persoane, care zi de zi trebuie să supravegheze gestiunea societății.

La intrarea în funcțiune censorii sunt datori să depună jumătate din cauțiunea fixată pentru administratori.

211. *Indatoriri.* — Să vedem ce însărcinări au censorii:

*1) Censorii trebuie să stabilească, de acord cu administratorii, forma și modul de întocmire al bilanțului; să verifice în fiecare an bilanțul întocmit de către administratori și să facă raport către adunarea generală. Despre această verificare și despre raportul censorilor vom avea ocaziune să revenim, când vom trata despre bilanț;

*2) Censorii trebuiesc să examineze, cei puțin la fiecare 3 luni, întreaga contabilitate a societății, spre a controla operațiunile sociale și a vedea dacă scriptele sunt bine ținute;

*3) Ei trebuiesc să facă dese și pe neașteptate inspecțiuni cassei. În orice caz aceste inspecțiuni nu pot fi mai departe de un trimestru una de alta;

*4) Censorii sunt îndatorați să vegheze ca titlurile de credit și alte valori depuse în gaj sau în păstrarea societății să nu fie înstrăinate sau deturnate de administratori. În acest scop legiuitorul impune censorilor cât mai des și în orice caz odată pe lună, să verifice după registrele de contabilitate, dacă valorile depuse în gaj sau spre păstrare se găsesc la societate;

5) Censorii sunt îndatorați să verifice, în caz de adunare generală, dacă condițiunile statutelor și actului constitutiv sunt îndeplinite în ce privește prezența în adunare a acționarilor;

* 6) Censorii sunt îndatorați de a convoca adunarea generală ordinară, în cazul când administratorii neglijează să o convoace și convocarea se face potrivit regulilor generale dela adunările generale. Deasemenea, censorii sunt îndatorați să convoace adunarea generală extraordinară, ori de câte ori legea prevede acest lucru;

7) Censorii sunt îndatorați să ia parte totdeauna la adunările generale pentru ca să dea lămuriri când acționarii vor cere;

* 8) În caz de lichidare, când societatea s'a dizolvat, censorii trebuie să supravegheze lichidarea cum supraveghează în timp normal gestiunea administratorilor;

9) În fine, censorii sunt îndatorați să vegheze, ca condițiunile legii, statutelor și actului constitutiv să fie observate de către administratori (art. 186 c. com.).

Pentruca censorii să-și poată îndeplini îndatoririle prevăzute în lege și în special pentru ca să poată controla administrația societății, ei au dreptul să asiste la întrunirile consiliului de administrație.

212. *Cum lucrează censorii.* — Am văzut, că administratorii deliberază întruniți în consiliu de administrație. Codul de comerț prevede anume norme pentru valabilitatea hotărârilor luate de către consiliu (art. 143); el vorbește de administratori absenți dela consiliu (art. 143, 151), de ordinea de zi a consiliului de administrație (art. 187), etc.

Deși numărul censorilor trebuie să fie 3 sau 5, de unde s'ar putea trage concluziunea că legiuitorul a fost preocupat de hotărâri luate de majoritate, totuși în niciun articol din cod nu găsim o vorbă despre deliberările censorilor, sau despre consiliul censorilor și nici de vreun registru obligator pentru procesele verbale ale censorilor. De unde s'a tras concluzia, că funcțiunea de censor se îndeplinește în mod individual, iar nu de către un colegiu, care să delibereze cu majoritate; că prin urmare când

legea cere aprobarea censorilor, administratorii nu sunt liberați, dacă nu obțin aprobarea tuturor censorilor (art. 152) ¹⁾.

Trebuie să menționăm, că după unii cată să facem o distincțiune: sunt atribuțiuni pe cari censorii le îndeplinesc fiecare în parte; sunt însă și atribuțiuni pe cari ei le exercită întruniți în consiliu („comitetul censorilor”). Așa, din atribuțiunile enumerate de noi mai sus la n. 211, cele cu numerile 2, 3, 4, 5, 7, 8, se exercită individual de către censori; atribuțiunile arătate la numerile 1 și 6 se exercită de către colegiu. De asemenea, censorii întruniți în „comitet” aprobă sau nu hotărârile administratorilor, în cazurile arătate de art. 152 ²⁾.

213. *Responsabilitate.* — În ce privește responsabilitatea censorilor, codul de comerț face trimitere la regulile mandatului; ei au primit un mandat și trebuiesc să dea socoteala de îndeplinirea mandatului, fiind ținuți solidar, ca toți comandarii (art. 389).

Cei ce sunt de părere că atribuțiunile censorilor sunt de 2 feluri, susțin că dacă e vorba de atribuțiuni de competența comitetului censorilor — iar nu de competența fiecăruia în parte — censorii, cari nu au luat parte la deliberare, nu au nici o răspundere; din potrivă pentru neîndeplinirea atribuțiunilor, ce se exercită individual, răspunderea cade asupra tuturor censorilor.

Răspunderea, decurgând din mandat, ea nu poate fi exercitată de cât de societate, care este mandante; acțiunea în răspundere nu poate fi exercitată de către asociați și nici de către creditorii societății.

În articolul 187 din codul de comerț, după ce se arată, că „responsabilitatea censorilor se determină după regulile mandatului”, se mai adaugă următorul aliniat, care

1) Conform Vivante, vol. II ed. V, No. 550.

2) Conform Navarini, Tratatato elementare, II, No. 789.

lipsește din articolul 185 italian: „Dispozițiunile articolului 152 se aplică și la censori”.

Ce a vroit legiuitorul român prin „dispozițiunile articolului 152 se aplică și la censori”? Știm că articolul 152 se ocupă cu cazurile, în cari un administrator are interese contrarii intereselor societății într'o determinată operațiune; știm că în aceste cazuri, administratorul cu interese contrarii este îndatorat să încunoștințeze despre aceasta pe ceilalți administratori și pe censori și să se abțină dela orice deliberare privitoare la acea operațiune; că dacă hotărârea luată de consiliul de administrație nu a obținut aprobarea censorilor, administratorii răspund de pierderile ce ar rezultă pentru societate. Cum pot fi aplicabile aceste dispoziții censorilor? Censorii pot lua parte la consiliile de administrație, dar nu au vot; ei asistă, nu deliberează. Situația lor este cu totul alta decât a administratorilor. Nu putem găsi un înțeles trimeterii la art. 152, decât admitând, că legiuitorul român a voit să spună că un censor, care ar avea într'o anumite operațiune un interes contrariu, trebuie să anunțe pe ceilalți censori și pe administratori, iar dacă un censor cu interese contrarii ar fi chemat să aprobe o hotărâre a consiliului de administrație, el trebuie, nu numai să încunoștințeze de acest lucru, dar să se abțină dela acea deliberare.

§ 38. Despre acțiuni

214. *Ce înțelegem prin acțiune.* — Am văzut că societățile anonime se împart, după codul de comerț român în societăți anonime pe cote, societăți inexistente în practică, și societățile anonime, al căror capital este împărțit în acțiuni.

Prin „acțiune”, înțelegem, pe de o parte o porțiune din capital; iar pe de altă parte înțelegem un titlu de credit, care reprezintă o porțiune din capital și care poate să fie nominativ sau la purtător. Este la purtător, când pro-

prietatea lui se transmite din mână în mână prin simpla tradiție și nominativ, când proprietatea se transmite prin facerea unui transfer în registrul societății (în registrul de acționari). Transferul consistă dintr'o declarație, scrisă în registrul de acționari, subscrisă de cedent și de cesionar sau de mandatarii lor. În caz de deces a acționarului, transferul se face numai după ce moștenitorul va prezenta acțiunile, actul de deces și încheierea tribunalului succesiuni, care să constate calitatea de moștenitor.

Acțiunile pentru cari nu s'au făcut toate vărsămintele (neachitate în întregime), sunt întotdeauna nominative, iar subscriitorii și diferiții cesionari sunt responsabili de plata lor totală, chiar de le vor fi înstrăinat (art. 168).

Deosebirea între o cotă și o acțiune consistă în faptul că atunci când avem capitalul împărțit în cote sau părți sociale, părțile sociale nu sunt reprezentate printr'un titlu de credit și nu se pot transmite cu ușurința cu care se transmit acțiunile. Acțiunile se transmit după regulile generale din materie de titluri de credit, pe când cotele, părțile sociale, se transmit după normele dreptului civil în materie de cesiune.

215. *Acțiunile sunt de o egală valoare.* — Legea prevede că acțiunile sunt de o valoare egală. În sistemul dreptului nostru, nu sunt admisibile acțiunile unei societăți cari nu au o valoare egală unele cu altele.

Legea prevede că dacă nu trece peste 1 milion capitalul social, acțiunea nu poate să fie mai mică de 100 lei; dacă trece peste 5 milioane, valoarea nominală a unei acțiuni nu poate fi mai mică de 500 lei.

Dar dacă toate acțiunile au valoare egală, legea nu interzice însă emiterea de titluri multiple. Așa, în loc să se emită pentru o societate, care ar avea capital 100 milioane, numai titluri pentru fiecare acțiune de 500 lei; se poate emite titluri de 10, 20, 30, etc. acțiuni a 500 lei. Aceasta nu însemnează că acțiu-

nile nu sunt egale, ci pentru ușurința administrației se admite contopirea într'un singur titlu, a mai multor acțiuni, adică emiterea de titluri multiple.

216. *Ce trebuie să cuprindă o acțiune?* — Pe lângă că orice acțiune trebuie tăiată dintr'un registru cu matcă, și să poarte semnătura a doi administratori sau a administratorului unic, titlul trebuie să mai cuprindă unele indicațiuni necesare, pentruca, oricine va dobândi acțiunea, să poată vedea din însuși cuprinsul titlului despre ce societate este vorba și care este actul constitutiv.

O acțiune trebuie să cuprindă:

- 1) Denumirea societății;
- 2) Data actului constitutiv și aceea a publicării lui cu arătarea locului unde publicarea a avut loc;
- 3) Acțiunea mai trebuie să arate cifra capitalului, numărul și suma totală a acțiunilor emise;
- 4) În sfârșit, acțiunea trebuie să arate durata societății.

217. *Sunt admise și acțiuni la ordin.* — Spuneam că acțiunile sunt de 2 feluri: nominative și la purtător. Aceasta însă nu însemnează că n'ar putea exista și o acțiune la ordin. Titlurile de credit sunt de 3 feluri:

Nominative, când ele se transmit printr'un transfer;

La purtător, când se transmit prin simpla tradițiune;

La ordin, când titlul cuprinde numele primului beneficiar cu specificarea că drepturile sunt conferite aceluși beneficiar, precum și persoanei arătate în ordinul ce acesta va scrie pe titlu, ordin denumit gir. Clauza la ordin face ca titlul de credit să circule prin gir.

Legiuitorul prevede numai acțiuni nominative și la purtător, pentrucă în practică, mai ales în momentul confecționării codului, nu se întâlneau acțiuni la ordin.

218. *Drepturile conferite de către o acțiune.* — Legea prevede că acțiunile, fie nominative, fie la purtător, conferă

drepturi egale posesorilor, afară numai dacă prin actul constitutiv nu se prevede altfel, respectându-se în tot cazul, pentru orice acționar, dreptul de vot în adunările generale (art. 166).

Dar dacă în actul constitutiv se prevede că acțiunile dau drepturi egale, asociații, prin modificări ulterioare, pot să hotărască emiterea unor acțiuni privilegiate, de prioritate. Se poate prevedea, că unele acțiuni au dreptul să ia din beneficiu un procent, bunăoară de 6% și numai după ce acea categorie de acțiuni va percepe din beneficii cel 6%, restul să se împartă în mod egal între toți acționarii. De asemenea acțiuni privilegiate se folosesc societățile de obicei când își măresc capitalul, când voiesc să-și asigure subscrierea emisiunii lansate pe piață. Aceste noi acțiuni se vor subscrie mai cu ușurință, de oarece noii acționari vor avea dreptul să preia un procent din beneficii și pe urmă vor mai lua un al doilea procent, egal cu ceilalți acționari, posesori de acțiuni vechi.

Dar orice acțiune nu dă drept numai la o parte din beneficii anuale precum și la o cotă parte din averea societății la lichidare; orice acțiune mai dă proprietarului ei un drept de vot în adunarea generală și nici o dispozițiune a actului constitutiv nu poate să răpească dreptul acționarului de a vota. Nu sunt valabile clauzele din contractul de societate, cari ar prevedea că n'au drept să voteze decât acționarii cari ar avea un minimum de acțiuni. La noi, abia în ultima vreme, jurisprudența a stabilit că e inadmisibilă clauza, prin care se prevede că au drept la vot numai posesorii de cel puțin 5 acțiuni.

Mai înainte se admiteau asemenea clauze, invocându-se art. 159 din codul de comerț, care, prevăzând modul de votare în adunările generale, adaugă că se poate derogă prin statute. Dece derogare e vorba? Legea spune că până la 5 acționari, acționarul are un vot. Actul constitutiv poate hotărî că pentru 5 acțiuni, acționarul are 5 voturi. Deasemenea dacă acționarul posedă peste 100 acțiuni, pentru

fiecare 25 acțiuni va avea un vot. Dar se poate prevedea în statute și altfel; bunăoară, că fiecare acțiune dă un drept de vot, indiferent de numărul acțiunilor. Un lucru numai nu se poate prevedea: că un acționar nu are drept de vot. Chiar dacă are o singură acțiune, acționarul tot votează; votul este indisolubil legat de calitatea de acționar.

Dar se pune întrebarea: dacă fiecare acționar are un drept la vot, dacă am văzut că acțiunile conferă drepturi egale, afară dacă părțile nu dispun altfel, se admite în dreptul nostru acțiuni cu vot plural?

Se poate prevedea în contractul de societate, că o parte dintre acțiuni dau dreptul obișnuit la vot, iar altă parte conferă vot plural, bunăoară 5 voturi de fiecare acțiune? S'a susținut și se susține, că în dreptul nostru o asemenea emisiune de acțiuni este valabilă, mai întâi, pentru că legea, (art. 166), spune că acțiunile conferă drepturi egale, afară numai dacă actul constitutiv nu dispune altfel și, al doilea, că legea, când vorbește de modul cum se votează în adunarea generală, spune că pentru 5 acțiuni este un vot, până la 100 pentru fiecare 5 acțiuni câte un vot, iar, dacă are mai mult de 100 acțiuni, pentru fiecare 25 acțiuni, câte un vot, adăogând: „se poate derogă la aceste dispozițiuni prin actul constitutiv sau prin statute” (art. 159). Din aceste 2 texte s'a tras de către unii concluziunea, că asociații pot prevedea emiterea de acțiuni cu vot plural. Problema nu este așa ușoară. Un lucru este cert: când s'a confecționat codul comercial legiuitorul nu a avut în vedere acțiunile cu vot plural, acestea au apărut ulterior. Legiuitorul, când a scris, că acțiunile dau drepturi egale, afară de stipulațiunile contrarii, s'a ocupat de drepturile patrimoniale, adică s'a gândit la drepturile de repartiția beneficiului sau a averii societății. El s'a gândit, că o categorie de acțiuni poate să aibă un drept mai mare la dividende; nu s'a gândit însă că se vor crea categorii de acțiuni cu număr diferit de voturi; nu s'a gândit că ar putea o minoritate să decidă totul grație votului plural. Deasemenea, când

legea spune că părțile prin actul constitutiv pot să prevadă o altă scară de votare, nu s'a preocupat de votul plural.

În Italia este o discuțiune aprinsă asupra admisibilității votului plural. Jurisprudența înclină pentru admiterea lui. Argumentele împotriva votului plural nu sunt trase numai din texte, ci și din teama abuzurilor, ce s'ar face, dacă el se admite. Intr'adevăr, votul plural poate da loc la multe abuzuri, dat fiind că o minoritate ar decide de soarta societății.

Acum câțiva ani, s'a prezentat la Tribunalul Ilfov o cerere pentru autorizarea de funcționarea unei societăți în care un capitalist străin, grație votului plural, dispunea de societate.

Tribunalul, în baza dreptului conferit de lege, a pus în vedere societății să modifice clauzele sociale și să șteargă votul plural. Societatea s'a supus, astfel că nu s'a putut da o hotărîre, dacă votul plural este valabil sau nu.

Dar votul plural ar putea avea și o parte bună pentru noi, în caz de colaborare între capitalul românesc și capitalul străin, spre a proteja capitalul românesc grație votului plural ce i s'ar acorda.

219. *Indatoririle ce decurg din acțiuni.* — Dacă acțiunea dă drepturi, ea impune și anume îndatoriri: acționarii sunt îndatorați, ca orice asociat, să facă vărsămintele, potrivit stipulațiunilor din contractul social. Până în momentul când o acțiune nu este achitată în întregime, ea este nominativă. Până în momentul când acțiunea n'a fost achitată în întregime, toți aceia, prin al căror patrimoniu a trecut acțiunea, sunt solidar răspunzători de achitarea ei. Nimeni nu poate obține o acțiune, câtă vreme nu e complet achitată, decât făcându-se transfertul în registrul societății, care astfel știe prin ce mâini a trecut acțiunea.

Prin urmare chiar o acțiune la purtător, dacă nu a fost achitată, este tratată ca o acțiune nominativă, și dacă la

scadență, posesorul nu achită vărsământul, legea dă dreptul societății să urmărească pe toți aceia cari au avut acțiunea în patrimoniul lor, pentru că înstrăinarea oricărei acțiuni incomplet achitate, nu liberează de obligațiunea de a achita vărsămintele datorate. Toți cei cari au avut-o sunt solidar ținuți la achitarea ei integrală. Dar legea, pe lângă acțiunea contra purtătorului actual și în contra celor, cari au transmis-o, mai acordă societății și alte căi, pentru a intra în posesiunea sumelor ce i se datorează de către acționari. Legea prevede, că societatea poate să publice în Monitorul Oficial și în foaia anunțurilor judiciare a locului unde ea își are sediul, o somațiune, adresată acționarilor, cari sunt în întârziere cu achitarea acțiunilor și, dacă după trecere de 15 zile dela publicația acestei somațiuni, acționarii nu se prezintă, se procedează la vânzarea acțiunilor pe prețul curent; iar dacă vânzarea nu se poate face din lipsă de cumpărători, societatea, după art. 170 c. com., are alege: sau declară acțiunile ajunse la scadență — așa zice legiuitorul român, în mod incorect, pe când legiuitorul italian declară decăzute acțiunile, căci o acțiune nu poate să ajungă la scadență — și ca consecință, să rețină vărsămintele făcute în contul acelor acțiuni; sau să nu socotească acțiunea decăzută, și în acest caz să urmărească pe subscriitori și pe cesionari pentru plata vărsămintelor datorate. Dacă societatea optează pentru decăderea acțiunilor, ea nu mai poate urmări pe subscriitori și pe cesionari; în acest caz capitalul social se reduce la vărsămintele efectuate.

Deciziunile de decadență (sau de ajungere la scadență), nu pot fi luate decât de adunarea generală, tocmai pentru că însemnează o micșorare de capital. Admitem că s'a vărsat 200 lei dintr'o acțiune de 500 lei. Acțiunea se declară decăzută. Însemnează că acțiunea se scoate din circulație și capitalul este micșorat cu 300 lei.

Dacă societatea, în urma somațiunii publicate, vinde acțiunile în bursă; vânzarea se face în contul și pe riscul

acționarului. Dacă o acțiune cu valoarea nominală de lei 500, se vinde cu lei 400, societatea va reține suma ce i se datorează, (bunăoară 300 lei), iar restul va da vechiului acționar, deoarece vânzarea s'a făcut în contul lui.

Pentru ca publicul să cunoască situațiunea acțiunilor, pe lângă dreptul celor interesați de a cerceta registruul de acționari, câtă vreme acțiunile nu sunt complect achitate (art. 144 c. com.), legea mai stabilește, că situațiunea acțiunilor va fi publicată împreună cu bilanțul exercițiului social, arătându-se numărul acțiunilor ajunse la scadență și vârsămintele făcute în contul lor.

220. *Acțiunea este indivizibilă.* — Dacă o acțiune nominativă — ea ne interesează, nu cea la purtător, al cărei proprietar este posesorul — devine proprietatea mai multor persoane, fie printr'o convențiune, fie prin succesiune, societatea nu poate fi obligată să recunoască decât un singur titular, căci drepturile dintr'o acțiune nu se pot divide și dacă coindivizarii nu arată care dintre ei va fi titularul în ce privește raporturile cu societatea, societatea nu este ținută să recunoască transmiterea acțiunii.

221. *Nu se pot emite acțiuni sub valoarea nominală.* — Mai trebuie să adăogăm că administratorii nu pot să emită acțiuni, sub valoarea nominală. Bunăoară, dacă o acțiune are valoare nominală de 500, administratorii sunt solidari răspunzători, dacă emit acțiuni pe prețul de 450 lei. Ei trebuie să emită acțiuni egale cel puțin cu valoarea nominală. Pot să emită acțiuni și peste valoarea nominală (acțiuni cu primă), și se poate prevedea că această primă, acest plus peste valoarea nominală, să treacă la fondul de rezervă sau să treacă la fondurile obișnuite.

222. *Nouă emisiune de acțiuni.* — Legea mai prevede că nu se poate proceda la o nouă emisiune de acțiuni, decât după ce primele acțiuni au fost complect achitate.

Această măsură este luată pentru protecția publicului, care ar fi tentat să subscrie, precum și pentru protecția celor cari ar contracta cu societatea spre a nu fi înșelați de marea sumă a capitalului. Tot pentru apărarea terților am văzut, că este și dispoziția articolului 104 c. com., după care în orice act scris, stipulat în interesul societății și în orice act, scrisoare, publicațiune sau anunț emanând dela o societate, va trebui să se arate capitalul efectiv vărsat rezultând din ultimul bilanț.

§ 39. Despre obligațiuni.

223. *Generalități.* — O societate, când are nevoie de o sumă de bani, se poate împrumută după dreptul comun, prin cambii, ipotecă, gaj, etc.; de asemenea ea poate emite noi acțiuni. Dar în acest din urmă caz, o serie nouă de persoane vor participa la beneficiile societății, ceea ce poate să nu convină acționarilor și ei să prefere ca societatea să se adreseze publicului dela care să obțină sumele necesare, cu titlu de împrumut, și în schimbul emisiunii unor obligațiuni.

Când societatea se împrumută prin obligațiuni, ea emite niște titluri de credit, nominative sau la purtător. De multe ori se prevăd garanții speciale, pentru deținătorii de obligațiuni.

Posesorii obligațiunilor — numiți și obligatari — nu sunt asociați, ci creditori ai societății. Creanța este încorporată într'un titlu; ea circulă, creditorul este posesorul documentului.

Obligațiunile se achită din beneficiile anuale și în cele mai multe cazuri se prevede o scară de amortizare; un anumit procent din beneficiul anual se folosește la retragerea obligațiunilor după un plan determinat și obicinuit prin tragere la sorți.

Sunt cazuri când societățile pe acțiuni, spre a atrage capitaluri, prevăd că la tragerea la sorți, pe lângă valoarea

nominală a unei obligațiuni, se va mai da obligatarilor o sumă în plus, un premiu, care, evident, se achită din beneficiile societății.

224. *Maximum de obligațiuni.* — Pentru ca o societate pe acțiuni să nu speculeze numai capitalul imprumutat, legea face o proporțiune între capitalul societății și capitalul ce poate fi imprumutat prin obligațiuni. O societate nu poate să emită obligațiuni cari să întrecă capitalul vărsat și existent după ultimul bilanț. Limita maximă pentru obligațiuni este maximum de capital vărsat și existent după ultimul bilanț aprobat (art. 173 c. com.).

Poate o societate pe acțiuni să emită obligațiuni și peste cifra capitalului vărsat și existent după ultimul bilanț? Da, cu o condițiune, ca plusul să fie garantat prin titluri de împrumuturi de stat, județ sau comună și cari titluri vor fi depuse la Cassa de depuneri și consemnațiuni, unde vor stă până la stingerea obligațiunilor emise.

Dar în afară de garanțiile acestea, consistând în împrumuturi de stat, județ sau comună, legea mai prevede că se poate garanta plusul de obligațiuni prin imobile sau creanțe ipotecare pe imobile situate în România. Insa creanțele ipotecare nu pot fi primite decât până la 80% din valoarea imobilului.

Dacă se afectează la plata obligațiunilor anumite imobile, în acest caz se vor lua inscripțiuni ipotecare, arătându-se în inscripțiuni, că se afectează acele imobile la plata obligațiunilor.

225. *Emiterea obligațiunilor.* — Obligațiunile se emit fie prin subscripțiune publică, fie prin tratative directe cu obligatarii. Legea prevede că este neapărat necesară o deciziune a adunării generale care să încuviințeze emisiunea de obligațiuni, chiar în ipoteza că în actul constitutiv se dă putere administratorilor să facă acest lucru (art. 174).

Deciziunea trebuie luată de adunarea generală, în care să fie prezenți acționari reprezentând $\frac{3}{4}$ din capitalul social și votul afirmativ al unui număr de asociați, cari să reprezinte cel puțin $\frac{1}{2}$ din capitalul social.

Dacă la prima adunare nu se poate întruni numărul arătat, pentruca să se ia o hotărîre valabilă, se poate convoca a doua adunare și această a doua adunare ia hotărîre, oricare ar fi capitalul reprezentat, cu condițiunea ca să voteze $\frac{2}{3}$ din acționarii prezenți.

Dacă emisiunea de obligațiuni, se va face prin subscripție publică, administratorii sunt îndatorați să prezinte la tribunalul comercial deciziunea adunării generale care a hotărît emisiunea de obligațiuni împreună cu prospectul, pentru ca să se transcrie și să se afișeze potrivit dispozițiilor art. 92 c. com.

Dacă nu se transcrie, hotărîrea adunării generale pentru emitere de obligațiuni nu are tărie.

La deciziune și prospect se va alătura recipisa de consemnarea titlurilor, dacă obligațiunile sunt garantate și cu titluri de stat, județ sau comună.

226. *Prospect.* — Dacă emisiunea obligațiunilor se face prin subscripție publică, administratorii sunt datori să publice un prospect — legea spune manifest — care va cuprinde:

- 1) Denumirea, obiectul și sediul societății;
- 2) Data actului constitutiv și data actelor modificatoare cu arătarea când s'a publicat actul constitutiv și când s'au publicat actele modificatoare;
- 3) Capitalul social și situațiunea societății după ultimul bilanț.

Este necesar să avem situațiunea după ultimul bilanț, pentrucă am văzut că societatea nu poate emite, decât cu anume garanții, obligațiuni de o valoare mai mare decât capitalul vărsat și existent;

4) Valoarea totală a obligațiunilor ce se intenționează să se emită, precum și valoarea obligațiunilor ce s'au emis în precedent.

Va arăta cum se vor achita obligațiunile; dobânda ce se va plăti pentru aceste obligațiuni și dacă ele vor fi nominative sau la purtător;

5) Data publicării deciziei prin care s'a hotărît emisiunea obligațiunilor; iar dacă se emit obligațiuni pentru o valoare mai mare decât capitalul vărsat și existent după ultimul bilanț, prospectul va mai arăta date suficiente sau cum spune legea, informațiuni necesare, pentru a se aprecia garanția ce se oferă.

Subscrierile la obligațiuni se fac în josul prospectului, întocmai cum am văzut că se subscriu acțiunile, atunci când s'a constituit societatea prin subscripție publică.

227. *Titlul obligațiunilor.* — Titlul obligațiunilor cuprinde tot cece am văzut că cuprinde și prospectul și în plus legea mai cere să cuprindă și tabloul plăților capitalului și procentului. Din chiar cuprinsul textului trebuie să se vadă cum se amortizează obligațiunile (cum se stinge împrumutul): scadențele eșalonate ale obligațiunilor precum și când se achită dobânzile și quantumul lor.

Din cele arătate mai sus trebuie să reținem că atunci când se emit obligațiuni, societatea se împrumută; iar cei cari dau bani cu împrumut capătă în schimb titluri de credit numite obligațiuni. Dobânditorii de obligațiuni — obligatarii — nu trebuiesc confundați cu acționarii, căci obligatarii nu sunt asociați; ei nu sunt părtași la beneficii, ci sunt creditori și au drept la dobânzi, chiar dacă exercițiul social arată pierderi.

§ 40 Despre bilanț.

228. *Intocmire; publicități.* — Am văzut că fiecare comerciant este obligat să facă un inventar și un bilanț

anual. Am văzut cum trebuie întocmit inventarul; deasemenea am mai văzut, când ne-am ocupat de ce trebuie să cuprindă actul constitutiv, că legea prevede ca în actul constitutiv să se arate regulile pentru întocmirea bilanțului.

Bilanțul, după cum știm, este un tablou de activul și de pasivul unui comerciant. Din bilanțul societății anonime se poate vedea, care este beneficiul anual și ce dividend se poate împărți asociaților (acționarilor).

Administratorii sunt obligați după codul de comerț, ca în fiecare an, cel mai târziu 6 luni dela încheierea exercițiului social, să convoace adunarea generală, ca să discute bilanțul.

După legea contribuțiilor directe, prezentarea declarațiunii de impunere și a bilanțului la societățile pe acțiuni trebuie să se facă până la finele lunii Aprilie (bilanț fiscal).

Administratorii sunt îndatorați să prezinte censorilor bilanțul cu cel puțin 30 de zile înainte de ziua fixată pentru a se întruni adunarea generală.

În bilanț se va arăta: capitalul social care există în momentul când se întocmește bilanțul; suma vărsămintelor făcute de acționari, cât mai datorează acționarii pe baza acțiunilor subscrise; activul și pasivul societății precum și beneficiile reale sau pierderile încercate.

Dacă este vorba de o societate de asigurări, bilanțul va mai arăta, că $1/2$ sau $1/4$ din primele de asigurări asupra vieții s'au plasat în titluri de ale datoriei publice sau în alte titluri românești primite la cassele Statului drept garanție, în imobile situate în România sau în creanțe ipotecare asupra unor asemenea imobile, acceptate de către Ministerul de comerț.

Censorii, primind dela administratori bilanțul, confruntă bilanțul cu registrele societății și fac un raport către adunarea generală. Să nu uităm, că însărcinarea de căpetenie a

tensorilor, este de a informa pe acționari despre mersul societății și în special asupra sincerității bilanțului.

O copie după bilanț, împreună cu raportul cenzorilor trebuie să stea la sediul societății cel puțin cu 15 zile înainte de ziua fixată pentru întrunirea adunării generale și orice persoană va dovedi că este acționar, poate să cerceteze bilanțul și raportul cenzorilor.

Legea dă, prin urmare, posibilitatea oricărui acționar ca cu 15 zile înainte de ziua fixată pentru întrunirea adunării generale, să se prezinte și să ceară bilanțul împreună cu raportul cenzorilor, pentru ca să fie în cunoștință de cauză.

Cu cel puțin 8 zile înainte de adunarea generală, bilanțul trebuie publicat în „Monitorul Oficial”, pentru a-l aduce la cunoștința tuturor: acționari și terți.

Intrunindu-se adunarea generală, ea poate să-l aprobe pur și simplu, sau poate să-l modifice.

În termen de 10 zile dela data când adunarea generală a aprobat bilanțul, administratorii sunt îndatorați să depună la Grefa Tribunalului de comerț o copie după bilanț precum și raportul cenzorilor și procesul verbal al adunării generale care a aprobat bilanțul, pentru ca să facă mențiune de depunerea bilanțului în registrul pentru societăți și pentru publicarea lui în „Monitorul Oficial” și foaia anunțurilor judiciare.

Numai din beneficiul net, rezultat în urma unui bilanț aprobat se pot împărți dividende acționarilor.

Avem beneficiu brut, când nu am scăzut din el cheltuielile de administrațiune; iar după ce din beneficiu am scăzut cheltuielile de administrație, ceea ce rezultă, este beneficiul net.

229. *Fondurile de rezervă.* — Din beneficiul net, se scade a douăzecea parte, care se trece la rezerva legală.

Dacă fondul de rezervă a atins a cincea parte din capitalul social, societatea este dispensată de a mai reține din beneficii și a mări fondul de rezervă.

Actul constitutiv poate să prevadă un fond de rezervă cât de mare și asociații sunt obligați să respecte dispozițiunile actului constitutiv.

Dar actul constitutiv, mai poate să prevadă și alte fonduri de rezervă, cari se numesc fonduri de rezervă statutare, spre deosebire de fondul de rezervă impus de lege și care se numește legal.

Chiar dacă nu prevede actul constitutiv, adunarea generală poate să prevadă fonduri de rezervă, cum bunăoară pentru amortimente, sau pentru creanțele dubioase.

Deci o societate poate să aibă mai multe fonduri de rezervă: unul legal și altele statutare ori hotărâte de adunările generale.

250. *Dividende.* — După ce se scade din beneficiu partea cuvenită fondului de rezervă, adunarea generală distribue ce rămâne din beneficiu, în măsura ce va hotări, asociaților, sub formă de dividend. Liberă este însă adunarea generală ca să dispună a nu se împărți dividende.

Se poate întâmpla însă, ca bilanțul să nu fie sincer. Se poate întâmpla ca societatea, deși este în pierdere, administratorii să compileze astfel bilanțul, încât să arate beneficii.

Accionarii cari au luat dividende nu sunt obligați să restituie dividendele, atunci când sunt de bună credință.

Dividendele distribuite în baza bilanțurilor nesincere (societatea neavând în realitate beneficii) se numesc *dividende fictive*.

Legiuitorul în art. 265, prevede o amendă până la 5.000 lei, în afară de pedepsele mai grele din codul penal, pentru administratorii și directorii cari cu știință, în lipsă de bilanțuri sau contrariu de ceea ce rezultă din bilanțuri,

sau prin mijlocire de bilanțuri frauduloase, au distribuit asociațiilor dividende neluate din beneficii reale.

Vasăzică, legiuitorul prin art. 265 pedepsește distribuirea de dividende fictive.

Avem delictul de distribuire de dividende fictive:

1) Când în lipsă de bilanț, se distribuie dividende ce nu sunt reale;

2) Când, contrariu de cele ce rezultă din bilanț, se distribuie dividende fictive;

3) Când s'a întocmit bilanț fraudulos, pentru a se putea distribui beneficii.

În toate aceste cazuri, administratorii, în afară de răspundere civilă, mai au și răspundere penală.

Dar nu numai că nu se pot distribui dividende decât numai din beneficii, dar, când nu sunt beneficii, nu se pot distribui nici măcar dobânzi acționarilor.

În mod excepțional se admite să se stipuleze în actul constitutiv plata de procente în favoarea acțiunilor, deși societatea nu are beneficii, dar aceasta numai când este vorba de o societate industrială, la care este necesar un timp mai îndelungat, pentru „constituirea obiectului social”. În realitate, înțelegem prin aceste cuvinte ale art. 183, că se face excepție pentru societățile industriale, la cari este necesar un timp mai îndelungat pentru ca să se ajungă la primul an de beneficii. La întreprinderile de construcțiuni, de căi ferate, bunăoară, vor trece câțiva ani, până vor produce beneficii, căci o societate de acest fel, în primii ani nu face altceva, decât investește capitaluri în construcțiuni și numai după ce construcțiunea, calea ferată, este pusă în funcțiune, se pot produce beneficii. În acest caz, spune legea, se poate prevedea în contractul de societate ca acționarilor să li se distribuie dobânzi, însă numai în timp de 3 ani dela constituire și dobânzile să nu fie mai mari de 5%. Aceste dobânzi distribuite vor fi acăogate la primele cheltueli de instalare și toate aceste

---

cheltueli de instalare cad in sarcina anilor, cari vor produce beneficii. Prin urmare, în primul an de beneficii se scot cheltuelile și dobânzile plătite și numai după ce s'a luat o sumă și pentru fondul de rezervă, se vor distribui acționarilor dividende.

CAPITOLUL V

Societățile în comandită pe acțiuni.

---

§ 41. Reguli proprii societăților în comandită pe acțiuni.

231. *Caracterele societății; împărțirea capitalului în acțiuni.* — Societățile pe acțiuni pot fi de 2 feluri: societăți anonime pe acțiuni, despre cari ne-am ocupat, adică societăți în cari toți asociații răspund numai cu miza lor socială și capitalul este împărțit în acțiuni; și societăți în comandită pe acțiuni, în cari unii din asociați răspund nemărginit și solidari cu întreaga lor avere (acelaș principiu dela societățile în comandită simplă), și, pe lângă acești asociați, cari răspund în mod nemărginit, sunt alți asociați, cari n. răspund decât cu miza lor, sunt comanditarii și al căror capital este împărțit totdeauna în acțiuni.

Codul comercial, când vorbește despre diferitele societăți, ne arată în art. 77 că societatea în comandită este atunci când obligațiunile sociale sunt garantate prin responsabilitatea nemărginită și solidară a unuia sau mai multor asociați comanditați și prin responsabilitatea unuia sau mai multor asociați comanditari, mărginită la o sumă determinată, care poate fi reprezentată prin acțiuni. Cu alte cuvinte, din litera art. 77 ar părea că numai capitalul comanditarilor poate fi împărțit în acțiuni, iar capitalul comanditaților, al celor cari răspund ne-

mărginit, nu poate fi împărțit în acțiuni. Această primă interpretare este susținută de unii autori italieni, printre cari Marghieri.

Majoritatea însă a autorilor italieni socotesc că tot capitalul unei societăți în comandită pe acțiuni poate fi împărțit în acțiuni, deci și capitalul persoanelor, cari răspund nemărginit. Dacă persoanele nemărginit răspunzătoare, comanditații, înstrăinează acțiunile, ei rămân totuș răspunzători nemărginit, cu întreaga lor avere.

Cu ocazia votării codului de comerț italian, s'a cerut să se șteargă cuvintele, din cari ar reeși că numai capitalul comanditarilor poate fi împărțit în acțiuni, și s'a răspuns că nu este nevoie, deoarece dacă asociații comanditați au capitalul lor subscris și împărțit în acțiuni, ei vor avea o dublă figură: o figură de posesori de acțiuni și o figură de răspunzători nemărginiți. Dacă ei înstrăinează acțiunile, le înstrăinează în calitate lor de posesori de acțiuni și cine dobândește acele acțiuni, nu răspund decât cu miza socială. Comanditații, însă, își păstrează figura lor de răspunzători nemărginit.

232. *Organizarea societăților în comandită pe acțiuni.* — Legiuitorul se ocupă foarte puțin de societățile în comandită pe acțiuni. Forma, modul de constituire, dispozițiile cu referință la administrare, bilanț, acțiuni, adunare generală, censored, sunt aceleași ca și la societățile anonime pe acțiuni. Numai în ce privește raporturile comanditaților cu societatea și cu cei de al treilea, se aplică regulile dela societățile în comandită simplă.

Codul de comerț prevede următoarele reguli speciale pentru societățile în comandită pe acțiuni:

1) La societățile în comandită pe acțiuni, administratorii nu pot fi decât comanditații. Ei pot fi revocați de către adunarea generală a acționarilor, în care să fie prezenți acționari cari să reprezinte $\frac{3}{4}$ din capitalul social și votul de revocare trebuie să fie dat de majoritatea capita-

lului social (majoritatea cerută de art. 160). Adică, la societățile în comandită pe acțiuni, pentru revocarea unui administrator se cer aceleași condițiuni ca și pentru modificarea actului constitutiv.

Administratorii revocați continuă să răspundă nemărginit pentru toate obligațiunile contractate în timpul administrației lor și ei, evident, plătind datoriile societății, vor avea recurs contra acesteia.

Administratorii pot fi revocați oricând de adunarea generală cu majoritatea arătată mai sus. Dar dacă revocarea este făcută fără justă cauză, și produce pagube materiale ori morale administratorului revocat, societatea trebuie să-l despăgubească.

2) Intrucât e posibil ca acționarii să fi subscris acțiunile intuitu personae, socotind probitatea unei persoane, aleasă administrator; legea dă dreptul oricărui acționar care nu consimte la revocare, să facă uz de dispozițiile art. 160 și să se retragă din societate, exact cum se prevede și la societățile anonime în cazurile arătate de acelaș articol 160.

3) Revocându-se un administrator sau în cazul când este un loc vacant de administrator, (moarte, faliment, punere sub interdicție sau sub consiliu judiciar-, adunarea generală, tot în condițiunile arătate de art. 160, poate să subroge pe o altă persoană în locul celui ce a încetat de a mai fi administrator. Noul administrator, prin însuși faptul că a primit această funcțiune, devine asociat comanditat. Dacă sunt mai mulți administratori, pe lângă votul adunării generale se mai cere și consimțământul celorlalți administratori pentru complectarea locului vacant.

Societățile în comandită pe acțiuni sunt din ce în ce mai rare și alte forme de societăți le ia locul. Societățile în comandită au avut un rol în Franța, și în genere în toate țările, în cari, la un moment dat, s'au prevăzută măsuri restrictive numai contra societăților anonime. Așa, în Franța, am asistat, în cursul vremurilor, la trecerea dela concesiune, dela admiterea societăților ano-

nime numai în urma unei concesiuni din partea Regelui, sau, în urmă, din partea guvernului, la o libertate nemăsurată, fără vreun control la constituire.

Văzându-se abuzurile, s'a admis un sistem de autorizare. Inșă, când s'a făcut un regim restrictiv pentru societățile anonime, nu s'a făcut acelaș regim și pentru societățile în comandită pe acțiuni. Cei cari nu mai puteau înființa decât cu greutate o societate anonimă, au început să înființeze societăți în comandită pe acțiuni. Și am asistat la o furie de înființări de asemenea societăți. Imediat s'a văzut greșala și s'au prevăzut și pentru aceste societăți în comandită pe acțiuni aceleași norme ca și pentru societățile anonime. Odată supuse aceluiaș regim, societățile în comandită pe acțiuni aproape au dispărut. Astăzi este o tendință de a introduce un nou fel de societate, societatea cu răspundere mărginită, care are avantagiul:

1) De a putea pune în firmă, numele unuia dintre asociați și;

2) De a da puțința tuturor asociaților — deși societatea nu e pe acțiuni — să răspundă totuși limitat.

La noi 4—5 persoane nu pot să se asocieze, decât sau să formeze o societate cu răspundere nelimitată (în nume colectiv și în comandită simplă), ori să recurgă la forma societăților anonime, îndeplinind forme greoaie de constituire, de administrare, etc.

În Bucovina există acest fel de societate cu răspundere mărginită, formată chiar numai din 2 persoane. Două persoane se asociază, despart din patrimoniul lor o sumă oarecare, constituiesc o societate și ei nu răspund decât cu patrimoniul social; amândoi constituiesc o persoană juridică, distinctă de persoana lor, cu răspundere proprie. Această formă de societate cu răspundere mărginită, din legiuirea germană și austriacă, a fost adoptată de curând și de Franța.

CAPITOLUL VI

Despre dizolvarea societăților comerciale.

§ 42. Cazurile de dizolvare.

235. *Cauzele de dizolvare, comune tuturor societăților comerciale.* — Societățile comerciale se dizolvă:

1) Prin ajungerea la termenul stipulat în contractul de societate. Dacă o societate a fost constituită în 1918 bunăoară, prevăzându-se în contract că va dura până la 1 Ianuarie 1929, împlinirea termenului prevăzut în contract (1 Ianuarie 1929) aduce dizolvarea societății.

Dacă nu se arată această dată în contractul unei societăți, fiecare asociat poate cere dizolvarea, societatea socotindu-se neregulat constituită (A se vedea *Vivante*, 753).

2) Societatea se dizolvă din lipsă de obiect, desființarea obiectului sau imposibilitatea pentru societate de a-și mai îndeplini obiectul.

Dacă o societate a fost constituită pentru explatarea unui hotel și dacă hotelul este distrus printr'un incendiu, societatea se dizolvă prin desființarea obiectului. Deosemena, dacă societatea este în mod vădit în imposibilitate de a-și mai urmări obiectul, legea prevede că în acest caz societatea se dizolvă;

3) Societatea se dizolvă prin terminarea obiectului prevăzut în contractul de societate. Dacă o societate s'a

constituit pentru exploatarea unei cariere sau unei păduri și întreg obiectul social a fost terminat, cariera sau pădurea a fost exploatată până la sfârșit, societatea se dizolvă;

4) Societatea se dizolvă prin faliment și legea spune că se dizolvă, chiar dacă în urma falimentului intervine un concordat între creditori și societate;

5) Societatea se dizolvă prin pierderea întregului capital. Am văzut la societățile pe acțiuni că dacă se pierde 1/3 din capital, asociații sunt convocați să decidă, ori reînțegrarea capitalului, ori reducerea capitalului la capitalul rămas și am mai văzut cu acea ocazie, că dacă se pierde 2/3 din capital, societatea se dizolvă de plin drept;

6) Societatea se dizolvă, dacă prin fuzionare este absorbită de o altă societate, sau când din fuzionare se naște o nouă societate;

7) În sfârșit, societatea se dizolvă prin deciziunea asociațiilor. Totdeauna asociații sunt liberi să decidă dizolvarea, dar aci avem o deosebire între societățile pe acțiuni și societățile în nume colectiv și comandită simplă.

Ca să se dizolve o societate în nume colectiv sau în comandită simplă prin voința asociațiilor, deciziunea trebuie luată printr'un vot unanim al lor.

În ce privește societățile pe acțiuni, am văzut, când am vorbit de modificarea actului constitutiv și de adunarea generală, că se poate face această dizolvare, chiar numai cu majoritatea cerută de art. 160.

234. *In cari cazuri dizolvarea operează de plin drept.* — Între cele 7 cazuri de dizolvare, prevăzute de art. 191, trebuie să facem distincțiune între cauzele de dizolvare de drept și cele cari nu operează de drept.

Legiuitorul, după ce enumeră toate cauzele de dizolvare, ne arată că ajungerea la termenul prevăzut în actul constitutiv, precum și în caz de terminare a obiectului social, societatea se dizolvă de plin drept. S'a contestat și s'a zis de către unii autori

italieni, printre cari vă citez pe Navarrini, că exprimarea din art. 192 nu ar fi potrivită. Deși legiuitorul, în art. 192, vorbește de 2 din cauzele de dizolvare, spunând că acestea ar opera de plin drept, totuș nu este o deosebire esențială între aceste cauze de dizolvare și celelalte cauze; că legiuitorul a întrebuițat cuvintele de „cauze de dizolvare de plin drept”, întrucât acestea sunt prevăzute în contractul de societate. Ele se deosebesc de celelalte cauze de dizolvare numai prin aceea că baza lor rezidă în actul constitutiv. În actul constitutiv se prevede dela înființarea societății, că dacă societatea va ajunge la termenul stipulat, în exemplul pe care l-am luat, la 1 Ianuarie 1929, societatea se va dizolva, fără să mai fie nevoie de vreo cercetare sau hotărîre. Deasemenea, când în contract se spune că obiectul social este o anumită operațiune și dacă s'a terminat această operațiune, evident că din însuș actul de societate rezultă dizolvarea societății¹⁾.

Credem că legiuitorul face o distincțiune precisă între cauzele de dizolvare. Legiuitorul, cum vom vedea, nu numai în art. 192, dar și în alte articole, trage concluziuni din faptul că unele cauze de dizolvare operează ope legis. Codul de comerț, după ce face enumerarea cauzelor de dizolvare, prevede pe acelea cari operează fără să fie nevoie de vreo hotărîre judecătorească sau de vreo deciziune din partea asociaților. Mai mult, când societatea a ajuns la termenul stipulat în actul constitutiv, sau când și-a terminat obiectul, dizolvarea operează fără să fie nevoie de vreo publicațiune de dizolvare.

De ce în aceste cazuri legea a prevăzut că dizolvarea operează ope legis, fără să fie nevoie de publicații? Pentru că aceste 2 cazuri sunt arătate în actul constitutiv și publicațiunea acestuia s'a făcut în momentul când societatea a luat ființă legală.

---

1) Navarrini. Trattato elemen. vol. II, n. 828.

Dar art. 194 ne furnizează un nou argument, că trebuie să distingem între diferitele cauze de dizolvare ale societăților comerciale.

Art. 194 ne spune că din momentul în care societatea a ajuns la termen sau și-a terminat obiectul social sau, în caz de moarte a unui asociat, care ar face imposibilă existența societății (este vorba de societățile de persoane, dar pentru acest ultim caz trebuie publicată dizolvarea spre a fi cunoscută de terți), din acel moment administratorii sunt obligați să nu mai întreprindă nici o operațiune nouă. În celelalte cazuri de dizolvare, administratorii pot să continue operațiunile, și terții pot să contracteze cu administratorii, obligând societatea, dacă nu a intervenit un act de dizolvare, care să fi fost publicat; dacă n'a intervenit o hotărîre a asociaților sau o hotărîre judecătorească, care să fi fost publicată potrivit legii. Dacă administratorii, spune legea, posterior acestor acte de publicitate, continuă să facă operațiuni comerciale, ei sunt solidar și nemărginit răspunzători față de asociați și față de terțele persoane.

În celelalte 5 cazuri de dizolvare, dacă nu s'a publicat actul de dizolvare (deciziunea asociaților, hotărîre judecătorească) societatea continuă viața normală. Chiar în caz de faliment, deși legea spune că societatea se dizolvă, totuși asociații trebuiesc să decidă dizolvarea, pentru ca ea să se producă.

O societate comercială în stare de faliment cade sub administrația judecătorului sindic, care lichidează activul societății, dar el nu face acest lucru, pentru a împărți rezultatul lichidării între asociați. Nu acest lucru urmărește legea, ci legea urmărește să obțină fondurile necesare, prin lichidare, pentru plata creditorilor. Dacă, după ce se vor fi plătit creditorii, va mai rămâne ceva, asociații pot continua societatea. Legea chiar prevede, că în timpul falimentului poate interveni un concordat, prin care să se stipuleze că societatea, neafată în lichidare, va continua mai

departe, ceea ce nu s'ar putea face, dacă am fi în fața unei dizolvări de drept (art. 873).

Se mai invoacă încă un argument în favoarea tezei, că falimentul nu produce dizolvare de drept, tras din art. 869 c. com., care vorbește de administratorii societății declarate în faliment, ceea ce nu ar mai avea rost, dacă societatea ar fi dizolvată.

235. *Cazurile speciale de dizolvare pentru societățile în nume colectiv și cele în comandită simplă.* — Societățile în nume colectiv și în comandită se mai dizolvă:

- 1) Prin moartea unui asociat cu răspundere nemărginită;
- 2) Prin punerea sub interdicție sau sub consiliu judiciar a unui asociat nemărginit răspunzător;
- 3) Prin falimentul unui asociat cu răspundere nemărginită.

Aceste cauze de dizolvare, în legătură cu persoana asociaților nemărginit răspunzători nu operează deplin drept, după cum nu operează nici cele 5 cauze generale, unde am văzut că este nevoie ori de deciziunea asociaților, ori de o hotărîre judecătorească și în plus publicitatea.

Asociații pot să înlăture dizolvarea în caz de faliment, consiliu judiciar sau interdicție a unuia dintre dâșii, prin excludere (vezi supra, despre excluderea asociaților).

Mai pot asociații înlătura dizolvarea pentru cauze speciale, prin stipulațiuni contrare în contractul de societate. Așa, asociații pot să prevadă în contractul de societate că societatea va continua cu moștenitorul unui asociat mort; iar erezii pot să accepte succesiunea pur și simplu, și atunci sunt asociați deplin drept, nemărginit răspunzători, — clauza din contractul de societate este o sarcină a succesiunii —, dar ei pot accepta sub beneficiu de inventar, (eredele minor nu poate accepta decât sub beneficiu de inventar) și în acest caz vom avea în societatea în nume colectiv asociați cari nu vor răspunde nemărginit cu

toată averea lor, ci numai intra vires hereditatis, numai în limitele averii succesoriale. Ei vor răspunde întocmai cum ar fi răspuns decujus, cu averea acestuia, nu cu averea lor personală. Dacă vor accepta succesiunea fără beneficiu de inventar, ci pur și simplu, ei vor răspunde nu numai cu averea lui decujus, ci și cu averea lor personală.

S'a spus că dacă un asociat moare și lasă mai mulți erezi, toți erezii la un loc nu au decât un singur vot în ce privește administrarea societății, ceea ce nu este exact. Conform principiilor dreptului nostru, moștenitorii succed în universum juris, ei iau locul lui decujus și dacă 3 erezi devin 3 persoane cu răspundere nemărginită, trebuie să decidem că fiecare erede este un asociat; că fiecare erede are un drept de vot, distinct de voturile celorlalți erezi, în ce privește conducerea societății.

Dar se poate ca asociatul mort să fi fost administrator, și aci se face o distincțiune. Dacă era administrator în virtutea unei clauze din contractul de societate, eredele îi ia locul și ca administrator. Dacă, dimpotrivă, eră administrator nu în virtutea actului constitutiv, ci printr'un mandat conferit ulterior de ceilalți asociați, mandatul încetează prin moartea mandatarului, iar eredele va deveni asociat fără a deveni și administrator.

Vasăzică, moartea unui asociat nu operează ope legis și asociații pot conveni să continue societatea, chiar după moartea unui asociat.

Actul constitutiv poate să prevadă chiar ca societatea să continue, deși un asociat ar fi declarat în faliment, fără să se excludă asociatul falit. Judecătorul sindic, administrând averea unui asociat falit, nu se poate amesteca în administrarea societății, pentru că societatea este o persoană distinctă de persoana asociaților. Creditorii asociatului falit nu pot avea mai multe drepturi, decât aveau înainte; deci ei trebuiesc să accepte termenul prevăzut în contractul de societate și la lichidarea societății să ia partea care se cuvine asociatului falit, pentru despăgubirea lor. Dea-

semenea, judecătorul sindic poate să sechestreze partea asociatului, pentru ca asociatul să nu o înstrăineze și să primească, în caz de lichidare, porțiunea cuvenită aceluși asociat.

Dar evenimentele cu referință la viața și capacitatea asociatului nemărginit răspunzător nu interesează numai societatea în nume colectiv și societatea în comandită simplă. ele au repercursiune și asupra societăților în comandită pe acțiuni. Și aceste societăți se dizolvă prin interzicerea, punerea sub consiliu juridic sau declararea în stare de faliment a asociatului nemărginit răspunzător, care este administrator. Și asociații ceilalți pot împiedica dizolvarea societății, numind, după normele ce le-am arătat la timp, un alt administrator în locul celui devenit incapabil.

Evenimentele cu referință la persoana asociaților comanditari nu au nici o influență asupra existenței societății. Un asociat comanditar poate să devină incapabil; incapacitatea nu are nici o repercursiune asupra societății. Dacă moare, societatea va continua cu moștenitorii lui și moștenitorii nu vor răspunde decât cu miza socială. Deasemenea, falimentul unui comanditar nu interesează societatea. Asociații comanditari nu au căderea să se ocupe de administrație și nici n'au căderea să reprezinte societatea. Mai mult, comanditarii nefigurând în firma socială, discreditul lor nu lovește în creditul societății, astfel că nu e nevoie nici de vre-o decizie de excludere.

236. *Procedura la societățile în nume colectiv și comandită* — La societățile în nume colectiv și în comandită, cauzele de dizolvare, fie generale, cari nu produc efecte de plin drept, fie ele speciale, ca să fie operante, trebuie ca unul din asociați, care vrea să se prevaleze de dizolvare să prezinte tribunalului dovada legitimă că s'a întâmplat una din cauzele de dizolvare; să prezinte un certificat de deces al unui asociat nemărginit răspunzător, să prezinte o hotărâre rămasă definitivă pentru punerea sub interdicție sau sub consiliu judiciar sau o

hotărâre pentru declararea în stare de faliment. Și în aceste cazuri, tribunalul ordonă transcrierea, afișarea și publicarea dizolvării, dela care dată dizolvarea este operantă. Dacă dovada nu se poate face printr'un act legiuit, de pildă dacă ar fi vorba de imposibilitatea de a realiza obiectul social, asociatul, care vrea să se prevaleze de dizolvare, va chema în judecată pe ceilalți asociați ca judecătorește să se stabilească imposibilitatea de realizare și apoi să se publice hotărârea. Numai după publicarea hotărârii dizolvarea este operantă față de toată lumea.

237. *Procedura la societățile pe acțiuni.* — Evenimentele, cari nu produc dizolvarea de plin drept a societăților pe acțiuni, trebuie să fie hotărâte de către acționari, dar nu individual, ci de asociați, întruniți în adunarea generală.

Societatea pe acțiuni nu este lăsată la bunul plac al fiecărui acționar spre a fi discreditată; ea nu se poate dizolvă, exceptând cele 3 cazuri de dizolvare de plin drept (expirarea termenului, terminarea obiectului, pierderea 2/3 din capital). decât prin voința asociaților întruniți în adunare generală.

§ 42. Fuzionarea societăților comerciale

238. *Două feluri de fuzionare.* — Trebuie să insistăm asupra uneia din cauzele de dizolvare pe care legiuitorul o tratează într'o secțiune specială: fuziunea societăților comerciale. Am arătat că 2 sau mai multe societăți pot fuzionă între ele și că contopirea lor poate să aibă loc în 2 feluri: se poate întâmpla ca din fuziunea unor societăți să nască o nouă societate și se poate întâmpla să nu se nască o nouă societate, ci una dintre societățile existente să absoarbă pe cealaltă.

239. *Condițiunile pentru fuzionare.* — Ca să se producă o fuziune între 2 sau mai multe societăți, este necesar:

1) O deciziune a asociațiilor pentru fiecare din societățile ce-și propun fuziunea. În ipoteza când 2 societăți fuzionează, este nevoie ca asociații ambelor societăți, întruniți separat, să hotărască, cu quorum-ul cerut de lege, adică în unanimitate, dacă este vorba de o societate în nume colectiv sau în comandită simplă și dacă este vorba de o societate pe acțiuni, cu quorum-ul cerut pentru modificarea statutelor, și cu dreptul pentru asociații, cari se opun, de a se retrage din societate (art. 160).

2) Deciziunea de fuzionare a fiecărei societăți trebuie depusă la tribunal spre a fi transcrisă, afișată și publicată. Dacă vreuna din societățile cari fuzionează este o societate pe acțiuni, tribunalul verifică, cum procedează totdeauna, când se modifică actul constitutiv luând și concluziunile procurorului.

3) Cu aceleași forme de publicitate, fiecare societate, ce intenționează să fuzioneze, trebuie să publice bilanțul, ca să se vadă care este starea patrimonială a societății precum și o înștiințare către toți creditorii societății, prin care aceștia sunt invitați, dacă socotesc că sunt lezați prin hotărîrea de fuzionare, să facă opoziție în termen de 3 luni. Opoziția are efectul de a suspenda deciziunea de fuzionare. Fuzionarea nu operează de îndată ce se publică deciziunea de fuzionare. Societățile, hotărâte să fuzioneze, continuă încă timp de 3 luni viața lor normală și orice creditor are dreptul în timpul acesta, să facă opoziție la fuzionare. Totuși societățile pot proceda de îndată la operațiunile de fuzionare, dacă dovedesc că au plătit pe creditori, ori că au consemnat la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, sumele necesare pentru a se putea despăgubi toți creditorii sau, dacă prezintă declarația acestora, că nu se opun la fuzionare.

Dacă prin fuziune — și acesta este cazul obicinuît — dispăre una din societăți, fiind absorbită de cealaltă, legea obligă pe societatea, care încetează de a mai exista de a publica o declarație, cuprinzând modul cum a ho-

tărit să achite pe creditori. Aceștia vor avea de ales între a se mulțumi cu cuprinsul declarațiunii și între dreptul de a face opoziție la deciziunea de fuzionare.

Dacă societatea, care a rezultat din fuziune, își stabilește sediul în circumscripțiunea altui Tribunal decât aceea, în care își avea sediul una din societățile fuzionate, noua societate trebuie să se conformeze măsurilor de publicitate, prevăzute de art. 91 și urm. din codul de comerț.

Când noua societate își va avea sediul în localitatea în care își avea sediul una din vechile societăți, ajung publicațiile hotărârilor adunărilor generale, cuprinzând statutele noii persoane juridice.

Legiuitorul termină rubrica cu referință la fuziunea societății, spunând, că dacă au trecut 3 luni de când s'a publicat deciziunea de fuzionare și nu s'a făcut nici o contestație, hotărârea de fuzionare rămâne definitivă. După trecerea acestui termen, societățile cari încetează de a mai exista, sunt îndatorate să predea tot activul lor societății care le-a absorbit sau societății nou creiată.

CAPITOLUL VII

Lichidarea societăților comerciale.

§ 43. Principiile generale ale lichidării.

240. Ce înțelegem prin lichidare. — În înțelesul larg al cuvântului lichidare se cuprinde atât transformarea în numerar a întregului patrimoniu al societății și plata creditorilor, cât și diviziunea sumei rezultată din lichidare între asociați.

Intr'un înțeles mai restrâns, lichidarea cuprinde toate operațiunile arătate, minus împărțirea între asociați a sumelor rezultate. Codul comercial, întrebuințează, fără distincțiune, când noțiunea largă, când noțiunea restrânsă.

Înainte de a intra în amănuntele lichidării, trebuie să știm că lichidarea este guvernată de 3 principii: 1) lichidarea este facultativă; 2) lichidarea este făcută în interesul asociaților, iar nu în interesul creditorilor și 3) regulile din codul comercial cu referință la lichidare se aplică numai întrucât statutele nu prevăd alte dispozițiuni.

Să examinăm pe rând aceste 3 principii:

1) Lichidarea este facultativă, nu obligatorie. Prin această înțelegem, că asociații sunt liberi să renunțe la lichidare, în sens restrâns, adică asociații, de comun acord, pot statornici un alt mod, de a ajunge la împărțirea patri-

facultat

moniului social, decât lichidarea. Asociații, bunăoară, pot statornici că întreg patrimoniul să fie vândut în bloc unei alte societăți, sau unui particular și prețul obținut din vânzare să fie împărțit între ei.

2) Lichidarea se face în interesul asociaților și nu în interesul creditorilor. După ce s'a dizolvat o societate, urmează operațiunile, cari tind la transformarea în numerar a patrimoniului social și la plata creditorilor. Dar transformarea în numerar a activului societății se face pentru ca să se ajungă să se împartă între asociați avutul social.

După ce se dizolvă o societate, asociații, de comun acord, pot decide continuarea societății, iar creditorii nu se pot opune decât în mod excepțional, la societățile în nume colectiv și comandită. Creditorii nu sunt proteguți decât prin dispozițiile din procedura civilă și din dreptul falimentar. Ei, dacă sunt în suferință, n'au decât să cheme în judecată societatea, să ceară plata sau declararea în faliment.

O societate dizolvată, poate să reînceapă activitatea ei; aceasta este o chestiune internă. Dar în acest caz, chiar la o societate anonimă, se cere ca continuarea societății să fie votată de unanimitatea asociaților; nu mai este suficientă majoritatea lor, pentru ca să oblige pe ceilalți asociați.

Creditorii pot și ei, într'un anumit caz, să se opună la deciziunea asociaților de a continua societatea dizolvată. Creditorii, cari au o hotărâre definitivă pentru plata unei sume de bani lichidă în contra unui asociat în nume colectiv sau în contra unui comanditar, pot face opoziție dacă asociații decid prelungirea societății peste termenul stabilit pentru durata sa (art. 102); iar societatea nu poate merge mai departe, decât satisfăcând pe acest creditor, sau excluzând pe asociatul debitor. În toate celelalte ca-

zuri, creditorii nu pot opri pe asociați ca, în faza de lichidare să decidă revenirea societății la normal.

3) In materie de lichidare, se aplică mai întâi dispozițiile din statute. Lichidarea se face potrivit clauzelor din actul constitutiv. Până în momentul în care societatea intră în lichidare, asociații pot, prin modificări în actul constitutiv, să schimbe clauzele referitoare la lichidarea patrimoniului social. Inșă din momentul în care societatea a intrat în lichidare, asociații nu mai pot prevedea alte norme de lichidare, decât acelea prevăzute în statute și în actul constitutiv. Din momentul în care societatea a intrat în lichidare, din acel moment creditorii se pot opune la o altă lichidare, pentru că ei au înțeles să acorde creditul lor, având în vedere un anumit mod, în care se va lichida societatea. Liberi erau asociații, ca anterior lichidării, să facă modificări, dar din momentul când s'a început lichidarea, ea trebuie să se urmeze potrivit actului constitutiv completat cu codul comercial. In cazul când codul comercial prevede norme imperative, chiar normele din statute trebuie să se plece înaintea dispozițiilor codului comercial.

In privința principiului că în materie de lichidare au precădere dispozițiile din statute, există o discuțiune în dreptul nostru. In art. 199, primul articol în care legiuitorul se ocupă despre lichidare, legiuitorul vorbește de modul cum se numesc în general lichidatorii. Acest articol începe astfel:

„Când actul constitutiv sau statutele societății n'au determinat modul cum are să se facă lichidarea și diviziunea activului social, se vor observa regulile următoare...”

Și aceste „reguli următoare” din art. 199, nu sunt decât cu privire la numirea lichidatorilor. Față de această redactare, s'a zis, că se aplică actul constitutiv, numai în ipoteza de care vorbește art. 199, adică numai în ce privește numirea lichidatorilor. In toate celelalte cazuri nu

se aplică
dispozițiile
statutelor

ne mai referim la actul constitutiv (și statute), ci numai la codul comercial. Cu alte cuvinte, se susține, că în art. 199 stă scris un principiu, nu general, ci numai cu referință la numirea lichidatorilor. Ar urmă ca toate problemele de drept, exceptându-se numirea lichidatorilor, să fie reglementate de codul de comerț și nu de actul constitutiv și de statute.

Păreră cea mai întemeiată, însă, arată că primul aliniat al art. 199, care spune că actul constitutiv și statutele au întâietate față de codul comercial, nu se aplică numai în caz de numire a lichidatorilor, ci se aplică pentru toate normele, cu referință la lichidare și împărțirea activului social, pentrucă din chiar expresiunile întrebunțate în primul aliniat al art. 199 se vede acest lucru. Și, într'adevăr, dacă citim primul aliniat, vedem că el se preocupă de ipoteza, când actul constitutiv și statutele societății n'au determinat modul cum are să se facă lichidarea și diviziunea activului social. Prin urmare, în acest prim aliniat se vorbește și de diviziunea activului social și dacă citim mai departe, vedem că restul art. 199 nu se ocupă întru nimic de diviziunea activului social. Deci, primul aliniat al art. 199 are un cuprins mai mare decât restul articolului. De aici s'a tras concluziunea, că primul aliniat este generic, aplicabil în toate cazurile și în toate împrejurările de lichidare, precum și de diviziune a activului între asociați. În toate aceste cazuri normale dispozițiunile din actul constitutiv și statute au precădere față de dispozițiunile din codul comercial 1).

244. *Numirea lichidatorilor.* — Societatea în lichidare este administrată de lichidatori, sau mai bine zis lichidarea este condusă de mandatarii ai societății, denumiți lichidatori. Și în afară de lichidatori, societatea își păstrează celelalte organe ale ei: are censored și adunare generală, dacă este vorba de o societate pe acțiuni. Dacă este vorba

1) A se vedea *Vivante* ed. 5-a, n. 775.

de o societate în nume colectiv sau în comandită simplă, știți că nu avem censori și nici adunare generală.

Din moment ce o societate s'a dizolvat, mandatul administratorilor încetează, dar, pentruca societatea să nu sufere prin încetarea mandatului, legea spune că până la numirea și acceptarea noilor mandatarilor, denumiți lichidatori, administratorii sunt depozitarii bunurilor sociale și au îndatorirea să dea curs operațiunilor urgente. De unde până în momentul dizolvării administratorii erau organele de funcționare activă a societății, din momentul dizolvării, administratorii sunt îndatorați să nu mai încheie nici o operațiune, ci doar să dea curs afacerilor „urgente”; iar în caz de contravenire din parte-le vor fi răspunzători solidar și nemărginit.

Lichidatorii sunt tot mandatarii ai societății ca și administratorii. Mandatul lor constă în a transformă în numerar activul social, a achită pe creditorii și a împărți restul între asociați. Ei sunt supuși regulilor mandatului (art. 207), având aceeași responsabilitate ca și administratorii (art. 200).

Numirea lichidatorilor se face într'un mod deosebit după cum societatea este în nume colectiv sau în comandită, ori este o societate pe acțiune. Dacă în actul constitutiv și în statute nu sunt arătate persoanele, cari vor îndeplini funcțiunea de lichidatori, și nici nu se arată cum vor fi numiți lichidatorii la societățile în nume colectiv și în comandită simplă, toți asociații, în mod unanim, trebuie să cadă de acord asupra persoanei lichidatorului. Dacă nu cad de acord, numai instanțele judecătorești pot hotări care anume persoane vor fi lichidatorii.

Dacă este vorba de o societate pe acțiuni (anonimă, comandită pe acțiuni) și nu se prevede nimic contrar în actul constitutiv și în statute, trebuie să se convoace adunarea generală și să fie prezenți în această adunare 3/4 din capitalul social și numirea lichidatorilor trebuie să întruiească cel puțin jumătatea aceluiaș capital. Dacă aceste

quorum-uri nu se pot întruni, atunci singur tribunalul este competent a numi pe lichidatori.

Dar dacă lichidatorii au fost numiți printr'o sentință judecătorească, ei nu capătă altă calitate, decât aceia de mandatar. Tribunalul suplinește voința asociaților. De aceea, presupunând că posterior numirii de către tribunal, asociații cad de acord, ei pot înlocui pe lichidatorii numiți de justiție, cu condiția ca înlocuirea să se facă prin deciziunea asociaților întruniți în adunare generală, în care să fie prezent $\frac{3}{4}$ din capitalul social, iar deciziunea să fie luată de cel puțin $\frac{1}{2}$ din acelaș capital.

Regulile referitoare la numirea lichidatorilor se aplică și atunci când a rămas un loc vacant, prin moartea, demisiunea, incapacitatea, revocarea unui lichidator.

242. *Publicitate.* — Lichidatorii, sunt îndatorați — ori care ar fi cuprinsul actului constitutiv sau statutelor — să depună la tribunalul de comerț, spre a se transcrie, afișa și publică, actul prin care au fost numiți (deciziunea asociaților ori hotărîrea judecătorească), precum și orice acte posterioare, cari ar aduce vreo modificare în numirea lichidatorilor. Dacă dizolvarea operează de drept, pentru că societatea a ajuns la termenul prevăzut în contractul de societate, sau când s'a terminat obiectul social, administratorii și lichidatorii sunt îndatorați să publice o declarațiune de dizolvare a societății. În aceste 2 cazuri, știm că nu există o hotărîre de dizolvare a tribunalului sau a asociaților, și ca atare legea mai prevede îndatorirea, atât pentru administratori cât și pentru lichidatori, să publice o declarație prin care să se aducă la cunoștința generală că societatea a intrat în lichidare.

243. *Efecte.* — Lichidarea:

1) Din momentul publicării actului de numire a lichidatorilor, singurii reprezentanți ai societății sunt lichidatorii. Până în momentul publicării actului de numire a

lichidatorilor, reprezentanți pentru terții de bună credință sunt tot administratorii. Această reprezentanță încetează față de terțele persoane, din momentul în care se publică actul de numire a lichidatorilor. Din acest moment nici o acțiune, spune legea, nu se poate exercita contra societății, decât contra societății reprezentată prin lichidatori, precum deasemenea nici o acțiune a societății în contra terțelor persoane nu se poate exercita, decât de către lichidatori.

2) O societate în lichidare înseamnă o societate, care trăește pentru un scop bine țăr murit. Aceasta însemnează că lichidatorii nu pot face alte operațiuni, decât cele necesare ajungerii scopului de a împărți între asociați activul societății. Ei nu pot întreprinde operațiuni noi, și dacă ar face acest lucru, și-ar lua o responsabilitate solidară și nemărginită (art. 203);

3) Societatea în lichidare continua a avea personalitate juridică și i se aplică normele prevăzute la societățile de comerț, mai înainte de a ajunge în lichidare, întrucât acele norme sunt compatibile cu lichidarea și întrucât nu este o dispoziție contrarie în lege (art. 200).

244. Indatoririle lichidatorilor. — Lichidatorii au următoarele îndatoriri:

1) Să constate situațiunea patrimonială a societății. Aceasta însemnează că lichidatorii trebuie să facă, de acord cu administratorii dela cari primesc avutul social, un inventar și un bilanț pentru că numai astfel se poate constata exacta situațiune a activului și pasivului societății. Făcând inventarul și bilanțul, ei primesc toate bunurile societății, toate actele și documentele, pe cari le are societatea și de aci încolo sunt obligați să țină registrele de contabilitate, prevăzute de codul comercial; iar la cererea asociaților, ei sunt îndatorați să dea toate lămuririle și să arate care este situația reală a lichidării.

2) Lichidatorii, având un mandat limitat de a transformă în bani activul social și a-l împărți între asociați, nu numai că nu pot face operațiuni comerciale noi, adică ope-

rațiuni cari ar aduce noi angajamente pentru societate, dar ei nu pot să împartă avutul social, mai înainte ca lichidarea să fie completă. Ei nu pot da avansuri asociațiilor, căci din activul social, transformat în numerar, lichidatorii trebuie mai întâi să plătească pe creditori și numai în urmă să împartă ce a rămas între asociați.

Există o derogare de la acest principiu și anume: dacă în cursul lichidării, societatea posedă sume suficiente pentru plata tuturor creditorilor, cari au creanțe ajunse la scadență, precum și pentru plata creditorilor, cari au creanțe ajunse la scadență, precum și pentru plata creditorilor, cari au creanțe, ce vor ajunge la scadență și peste aceste sume, societatea mai are cel puțin 10% din valoarea acțiunilor; în această ipoteză, lichidatorii pot să facă avansuri acționarilor pentru sumele ce au să primească după terminarea lichidării.

Ceeace preocupă pe legiuitor, este ca nu cumva în decursul lichidării asociații, cari au putere de a înlocui pe lichidatori, să nu-i influențeze pe acești din urmă spre a le face avansuri, în detrimentul creditorilor. Legea deci stabilește (art. 203): în cursul lichidării nu se pot face avansuri acționarilor. Dacă totuși, în cursul lichidării, societatea are o sumă așa de mare, încât să fie suficientă și pentru plata creditorilor și să mai rămână o sumă, care să reprezinte 10% din valoarea acțiunilor, în acest caz nu mai este nici un pericol și lichidatorii pot să facă avansuri acționarilor;

3) Lichidatorii trebuie să se preocupe în tot timpul de plata creditorilor societății, pentru că faptul că o societate este în lichidare, nu o apără de plata creditorilor și nici de declararea în faliment. Orice datorie a unei societăți în lichidare este la fel ca și o datorie a acelei societăți înainte de lichidare. Prin urmare o societate, dacă la scadență nu plătește o datorie, poate fi declarată în faliment. Prin lichidare datoriile societății nu se sting, precum deasemenea asociații nu sunt liberați de obligațiunile ce și-au luat prin contractul de societate. De aici decurge consecința că dacă lichidatorii nu au fonduri su-

ficiente pentru a plăti pe creditori, ei se pot adresa asociaților, potrivit clauzei din actul constitutiv, cerându-le sumele necesare. Dacă este vorba de o societate anonimă, lichidatorii nu pot să oblige pe asociați să plătească, decât până la concurența sumelor reprezentate prin acțiuni și neachitate. Prin urmare, dacă acțiunile sunt de 1000 lei și asociatul n'a plătit decât 700 lei, din moment ce societatea este în lichidare, asociatul trebuie să fie gata, ca la cererea lichidatorilor, să achite și cei 300 neachitați; bine înțeles cu condițiunea ca fondurile sociale să nu fie îndestulătoare pentru plata creditorilor. Din potrivă, la societățile în nume colectiv și în comandită, lichidatorii pot cere dela asociații nemărginit răspunzători orice sume, cari ar fi necesare pentru plata creditorilor.

245. *Cari sunt drepturile lichidatorilor?* — Fiind în materia mandatului, puterile lichidatorilor sunt determinate de actul constitutiv și statute sau prin actul de numirea lor. În actul constitutiv și în statute se pot prevedea cari sunt puterile lichidatorilor, precum se poate prevedea în orice act, prin care sunt numiți lichidatorii. Cineva, ca să vadă puterile unui procurator, se uită în actul de procurățiune. Dacă vrem să vedem puterile lichidatorilor, ne uităm întâi în actul constitutiv sau în deciziunea de numire. Dacă puterile lichidatorilor nu sunt reglementate, nici în actul constitutiv și nici în actul prin care ei au fost numiți, puterile lichidatorilor se vor determina potrivit normelor codului de comerț. După codul comercial, (art. 205), lichidatorii sunt reprezentanți cu o misiune bine determinată: să facă toate actele cari tind la lichidarea societății. De aci decurg consecințele:

1) Lichidatorii reprezintă societatea în judecată precum și înaintea oricăror autorități, fie activ, fie pasiv, adică, fie că societatea este reclanantă, fie că ea este pârâtă;

2) Lichidatorii au puterea de a face orice acte necesare lichidării, dar acest drept este limitat de codul comercial:
a) prin faptul că lichidatorii nu pot să vândă bunurile

societății prin bună învoială, ci numai prin licitație publică; b) în interesul lichidării, lichidatorii pot face orice operațiuni, pot chiar să contracteze împrumuturi, însă împrumuturi neipotecare; ei nu pot să greveze bunurile societății cu ipotecă. Dacă lichidatorii socotesc, că este necesar pentru lichidare să facă un împrumut ipotecar, ei pot face și acest lucru cu autorizarea președintelui tribunalului, care, înainte de a da autorizarea, va lua avizul censorilor.

După cum vedem, lichidatorii au puteri mai mari decât ale unor procuratori generali, întrucât ei au puterea de a face orice operațiuni, pot obliga societatea prin cambii, prin datorii chirografare, prin transacțiuni și chiar prin com-promisuri;

3) Dacă lichidatorii întrebuințează în operațiunile de lichidare averea lor personală, ei au dreptul la restituirea sumelor. Dar legea adaogă (art. 206), că ei nu vor putea să exercite contra societății drepturi mai mari, decât puteau să exercite personal creditorii, cari au fost achitați.

4) Lichidatorii fiind mandatarî comerciali au dreptul la remunerația, fixată în actul lor de numire sau fixată ulterior de adunarea generală (ori de către asociați) și în caz de neînțelegere de către Tribunal.

246. *Care este situațiunea creditorilor societății în lichidare?* — Lichidarea se face în interesul asociațiilor, dar fără a vătăma pe creditorî. Creditorii nu se pot împotrivi lichidării, însă ei au la dispoziție, cum spuneam, acțiunile din dreptul comun, în caz de vătămare. Ei pot să cheme în judecată societatea în lichidare, ca să le plătească creanțele; pot lua contra societății în lichidare orice măsuri conservatorii; pot să ceară declararea în faliment a societății în lichidare; pot să cheme în judecată chiar pe asociați, ca să le plătească lor sumele ce asociații sînt datori societății potrivit clauzelor din contractul de societate. Creditorii au dreptul să cheme în jude-

cată pe asociații unei societăți cu răspundere nemărginită, ca să plătească nu numai sucele până la concurența mizei lor sociale, dar și să plătească orice sume necesare acoperirii creanțelor, deoarece acești asociați și-au luat obligațiunea de a răspunde solidar și nemărginit pentru toate datoriile societății.

Până acum am văzut dispozițiunile generale, cu privire la lichidarea societăților comerciale. Urmează să cercetăm dispozițiile speciale, pentru societățile în nume colectiv și comandită simplă precum și dispozițiile speciale societăților pe acțiuni.

§ 44. Norme speciale de lichidare.

247. *Normele speciale privitoare la societățile în nume colectiv și comandită simplă.* — Am văzut mai sus normele privitoare la numirea lichidatorilor, precum și modul cum funcționează societățile în timpul lichidării.

Codul comercial se limitează, când tratează despre normele speciale lichidării societăților în nume colectiv și în comandită simplă, să arate cum procedează lichidatorii după terminarea operațiunilor de lichidare.

Lichidatorii, după ce au terminat operațiunile de lichidare, sunt îndatorați să încheie un bilanț general al întregii lor activități, precum și un tablou de modul cum trebuie să fie împărțit activul între asociați. Acest bilanț și acest tablou se notifică fiecărui asociat în parte, iar fiecare asociat are dreptul să facă contestație, dacă este nemulțumit de modul cum s'a efectuat lichidarea sau de planul de distribuțiune între asociați. Asociații au drept la contestație, adică la o acțiune în justiție în termen de 30 zile dela notificare.

Bilanțul general de lichidare trebuie ținut distinct de tabloul de împărțire a activului. Vor fi unii asociați cari vor contesta bilanțul de lichidare, vor fi alții cari vor contesta numai tabloul de împărțire. De aceea

legiitorul spune că contestațiile, cu privire la tabloul de distribuție, trebuiesc ținute deosebite de contestațiile cu privire la bilanțul de lichidare. Și dacă asociații sunt mulțumiți de bilanțul de lichidare, dar fac contestațiuni la modul de împărțirea avutului social, în acest caz bilanțul rămâne aprobat prin faptul că n'a fost contestat; lichidatorii sunt liberați în ce privește operațiunile sau actele făcute de ei în calitate de lichidatori; rămâne numai ca instanțele judecătorești să se pronunțe asupra modului cum să se dividă rezultatul lichidării între asociați.

După ce se judecă contestațiile ivite împotriva bilanțului de lichidare și propunerii de împărțire între asociați, sau după ce au expirat cele 30 zile, fără ca vreun asociat să facă vreo contestație, lichidatorii sunt descărcați de orice obligațiune; activul social se împarte între asociați, potrivit cu propunerea ce a fost notificată fiecărui; iar actele și registrele societății se încredințează unuia dintre asociați, desemnat prin votul majorității. Acest asociat este îndatorat să păstreze actele și registrele societății timp de 5 ani, înăuntrul cărui termen aceste registre și documente trebuiesc să fie înfățișate în justiție, ori de câte ori va fi nevoie (prescripția în această materie este de 5 ani, a se vedea art. 949).

248. *Normele speciale pentru societățile pe acțiuni.* —

Am văzut că lichidatorii încheie, de comun acord cu administratorii, un inventar pentru ca să știe ceace iau în primire; ca să se stabilească care este situația patrimonială a societății în momentul când lichidatorii au intrat în funcțiune.

Lichidatorii primesc tot atunci conturile de gestiune din partea administratorilor dela cel din urmă bilanț aprobat de asociați, și el pot să le aprobe sau să facă contestațiuni, în cazul când nu sunt mulțumiți cu socotelile administratorilor. Lichidatorii îndeplinesc rolul adunării generale în ce privește conturile administratorilor.

Se poate întâmpla, ca printre lichidatorii numiți

la început să fie și unul dintre foștii administratori și atunci, fiind vorba de aceeaș persoană, care era înainte administrator și acum este lichidator, legea prevede să se publice odată cu bilanțul final de lichidare și socotelile și compturile administratorilor, pentru ca asociații să poată să conteste nu numai bilanțul general de lichidare, întocmit de lichidatori, dar și compturile de administrare, ce au precedat lichidarea. Dacă lichidarea durează mai mult de 1 an, lichidatorii sunt îndatorați să convoace la finele primului an pe acționari și să le supună, pe lângă bilanțul anual de lichidare, și compturile administratorilor. Aprobându-se bilanțul anual, acționarii sunt în drept să discute, să aprobe sau să refuze compturile prezentate de administratori în momentul când lichidatorii au intrat în funcțiune.

Dacă lichidarea s'a terminat, ca și la societățile în nume colectiv și comandită, lichidatorii societăților pe acțiuni trebuiesc să încheie un bilanț general. Am văzut că la societățile pe acțiuni, avem bilanțuri anuale aprobate de acționari; iar la terminarea lichidării se procedează la întocmirea unui bilanț general, precum și la întocmirea unui proiect de împărțire a avutului social între acționari. La societățile în nume colectiv și comandită, am văzut, că acest bilanț și proiect de împărțire se notifică fiecărui acționar în parte. La societățile pe acțiuni nu se mai face această notificare, ci bilanțul și proiectul de împărțire, în soțite de raportul censorilor, se depun la grefa tribunalului, pentru ca să fie publicate potrivit art. 95 c. com.

Orice asociat poate, în termen de 30 de zile dela această publicațiune, să facă contestație printr'o cerere adresată tribunalului de comerț, cu privire la bilanț, sau la proiectul de împărțire a avutului social. Dar asociații nu pot să pretindă să li se distribue în natură bunurile sociale, căci am văzut că acționarii n'au drept, decât la numerarul rezultat din transformarea activului social în bani. Toate contestațiunile se întrunesc din oficiu și se judecă cel mult în termen de 15 zile dela expirarea celor 30 de zile

(înăuntru căruia acționarii pot ridica contestațiuni) prin una și aceeași hotărâre.

La contestații orice acționar poate interveni, deoarece hotărârea pronunțată are efect erga omnes; este opozabilă tuturor acționarilor, chiar și acelora, cari n'au figurat în instanță.

Dacă au trecut cele 30 de zile, fără să se fi îndreptat contestațiuni, bilanțul și proiectul de împărțire rămân definitive.

Dar nu numai inacțiunea acționarilor înseamnă aprobarea bilanțului și proiectului de împărțire, ci și chitanța de primirea ultimei repartițiuni a activului social produce aceleași efecte.

Acționarii fiind împrăștiați prin diferite orașe, prin diferite țări, este posibil ca unii dintre ei să nu se prezinte în termen util, pentru a ridica dela lichidatori partea ce li se cuvine din lichidare. În acest caz, legea (art. 219), prevede, că dacă au trecut 2 luni dela data publicării bilanțului de lichidare și proiectului de repartiție și sunt acționari, cari nu au cerut partea care li se cuvine, lichidatorii vor consemna sumele respective la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, arătând numele acționarilor, dacă acțiunile sunt nominative sau numărul acțiunilor, dacă ele sunt la purtător. Și acționarii pot oricând să se prezinte la Casa de Depuneri, să depună acțiunile și să primească sumele ce s'au deșus în contul și pe riscul lor.

Și la societățile pe acțiuni se face depunerea registrelor și documentelor, dar de data aceasta ele nu se mai depun în mâna unui asociat, ci la grefa tribunalului de comerț, unde se vor conserva întocmai ca și la societățile de persoane, timp de 5 ani. Orice parte interesată se poate duce la tribunal, să consulte aceste registre.

CAPITOLUL VIII

Societăți civile pe acțiuni și societăți constituite în străinătate.

§ 45. Societăți civile pe acțiuni.

249. *Societăți civile în haină comercială.* — Am văzut cari sunt formele de societăți comerciale: societatea în nume colectiv, societatea în comandită simplă, societatea anonimă pe acțiuni și societatea în comandită pe acțiuni, precum și societățile cooperative, despre cari nu ne-am ocupat încă, dat fiind că pentru ele există un cod special, intrat în vigoare la 1929.

Societățile în nume colectiv și comandită simplă, nu pot avea de obiect decât fapte de comerț. Legiuitorul interzice ca societățile civile, adică societățile cari au de obiect operațiuni ce nu intră în cadrul codului de comerț, bunăoară societăți cari ar avea de obiect cumpărarea și vânzarea de imobile, să se poată constitui în forma societăților în nume colectiv sau în comandită.

Societățile civile nu pot să îmbrace decât haina societăților pe acțiuni. Este permis, după dreptul nostru, ca o societate care nu urmărește negoțul, să fie constituită pe acțiuni; iar codul comercial le reglementează întocmai ca pe societățile comerciale pe acțiuni, afară de 2 excepțiuni:

1) Societățile civile, cari au îmbrăcat haina societăților pe acțiuni, nu pot fi declarate în stare de faliment pentru că ele nu sunt comerciante. Comercianți nu sunt decât persoanele fizice cari exercită fapte de comerț în nume propriu și societățile comerciale;

2) Societățile civile pe acțiuni nefiind comerciante, nu sunt supuse normelor din codul de comerț referitoare la competență, exceptându-se bine înțeles cazul când ele săvârșesc un fapt de comerț obiectiv, în privința căruia sunt supuse dreptului comercial, ca orice civil; cum de asemenea nu sunt supuse normelor cu caracter pur profesional: societățile civile chiar în formă comercială nu încetează de a fi civile.

Am vorbit și cu o altă ocaziune, de tendința ca societățile civile, cari îmbracă formă comercială, să fie reglementate fără nici o excepțiune ca și societățile comerciale. Așa este în Franța și în țările germanice: *la forme émporte le fond*.

Mai mult, falimentul tinde a se generaliza și necomercianților, pentru că aceeași necesitate dictează măsuri de garantarea creditorilor și când avem de a face cu un comerciant insolvabil ca și atunci când avem de a face cu un comerciant insolvabil. Mai ales la noi, unde avem sistemul legiurii germane în Transilvania și Bucovina, după care falimentul nu este o procedură specială dreptului comercial, ci o procedură ce se aplică și necomercianților. În Transilvania și Bucovina se declară în stare de faliment nu numai comerciantul, care este în încetare de plăți, dar și civilul, care e insolvabil. În viitoarea legislațiune nu știm dacă se va adopta în întregime sistemul legiurilor din Transilvania și Bucovina, dar sunt aproape sigur că în ce privește societățile civile, îmbrăcate în formă comercială, nu se va mai face nici o deosebire din punct de vedere al reglementării; ele vor fi socotite comerciante.

§ 46. Societățile constituite în străinătate.

245. *Generalități.* — Acum să vedem cum sunt tratate societățile comerciale din țări străine, cari doresc să aibă un sediu secundar sau o reprezentanță în România. Codul nostru de comerț se îndepărtează, în această materie, în multe privințe de codul italian. Codul comercial român nu este animat de sentimente dușmănoase față de societățile comerciale străine; el este însă preocupat pe de o parte să asigure societăților române, cari ar vroi să lucreze în străinătate, un tratament de reciprocitate; iar pe de altă parte s'a preocupat de garantarea celor cari contractează pe teritoriul român cu societăți streine.

Codul de comerț român prevede norme generale tuturor societăților comerciale constituite în străinătate și norme speciale societăților pe acțiuni, deoarece s'a părut că societățile pe acțiuni au o activitate mai intensă, pot exercita o influență mai mare, pot fi mai periculoase pentru economia națională.

Pentruca o societate comercială — de orice fel ar fi — să-și stabilească un sediu secundar sau o reprezentanță la noi în țară, se cere:

1) Să dovedească, mai întâi, printr'o declarație a guvernului țarei în care este constituită, că acea țară respectă reciprocitatea în ce privește societățile românești, adică se admite și pentru societățile românești reprezentanțe sau sedii secundare.

O societate străină nu poate pretinde să i se admită la noi un sediu secundar sau o reprezentanță, dacă în țara respectivă societățile românești de acelaș fel, nu pot să stabilească și ele sedii secundare sau reprezentanțe.

2) O societate constituită în străinătate și având se-

diul tot în străinătate spre a-și putea stabili un sediu secundar sau o reprezentanță în România, trebuie să se conformeze codului nostru de comerț în ce privește depunerea, transcrierea, afișarea și publicarea actului constitutiv și a tuturor modificărilor acestui act pentruca toți cei ce vor trata cu societatea în România, să aibă cunoștință de clauzele contractului de societate. Deasemenea, sunt surse dispozițiilor codului român în ce privește publicarea bilanțului și în plus ele trebuiesc să publice numele persoanelor, cari au mandat de a reprezenta societatea pe teritoriul Țării românești. Aceste persoane răspund față de cei de al treilea, întocmai ca administratorii societăților românești.

Publicațiile se vor face după felul societăților. Se vor aplica și aici pentru fiecare gen de societate (în nume colectiv, în comandită simplă, societate pe acțiuni), dispozițiunile respective din codul de comerț.

Dar se poate întâmpla ca o societate străină, care vrea să funcționeze la noi în țară să fie de alt fel decât cele enumerate de codul comercial, bunăoară poate să fie o societate cu răspundere mărginită, care ar vrea să-și stabilească în România un sediu secundar sau o reprezentanță. Ce reguli se vor observa în ce privește acest fel de societăți? În lipsă de dispozițiuni speciale pentru astfel de societăți, legea le obligă să respecte dispozițiunile impuse societăților străine pe acțiuni.

246. *Societăți constituite în străinătate, dar cu sediul și obiectul principal în România.* — Se poate constitui în străinătate o societate, care să aibă sediul și principalul obiect al întreprinderii în România. De pildă se poate înființa în Germania o societate pentru exploatarea de petrol în România. În atare caz, legea impune acestor societăți străine să respecte codul comercial român și în ce privește forma și validitatea actului constitutiv; pe când celorlalte societăți, cari n'au sediul și obiectul de exploatare în România,

se aplică principiul *locus regit actum*, adică forma și validitatea actului constitutiv se reglementează după normele în vigoare în țara străină.

247. *Societăți străine pe acțiuni.* — Să vedem normele speciale pentru societățile pe acțiuni constituite și având sediul principal în străinătate și cari voiesc să-și stabilească la noi în țară un sediu secundar sau o reprezentanță. Pentru societățile în nume colectiv și în comandită simplă, legea nu cere autorizarea guvernului, ci numai respectarea condițiilor arătate mai sus. Dacă este vorba de o societate pe acțiuni, guvernul trebuie să-și spună cuvântul și poate refuza pur și simplu, fără să motiveze, cererea unei societăți pe acțiuni de a funcționa și în România.

Autorizarea nu se poate da decât după ce se ia în prealabil avizul Camerei de comerț și industrie din București, iar dacă societatea vrea să-și stabilească un sediu secundar sau o reprezentanță în altă localitate decât Bucureștii, atunci, pe lângă avizul Camerei de comerț din București se ia și avizul Camerei de comerț din localitatea unde societatea străină vrea să-și stabilească sediul secundar sau reprezentanța. Dacă în acea localitate nu este Cameră de comerț, se ia avizul Camerei de comerț celei mai apropiate.

Prin urmare, o societate pe acțiuni constituită în străinătate trebuie să adreseze o cerere guvernului, pentru ca să poată să funcționeze în România. La această cerere de autorizare, societatea trebuie să alăture următoarele acte:

1) Statutele societății autentificate, precum și orice alte acte din cari ar rezulta legala ei constituire.

2) O declarație din partea societății, că înțelege să se supună legilor române.

3) O recipisă emanată dela Casa de Depuneri și Consemnațiuni, din care să rezulte că, pentru obligațiunile ce societatea va contracta în România, s'a depus o cauțiune fixată de guvern, și care în nici un caz nu poate

fi mai mică de 100.000 lei și, în ipoteza când societatea străină exercită o întreprindere de asigurare, cauțiunea trebuie să fie de minimum 250.000 lei pentru fiecare ramură de asigurare: pentru asigurările asupra vieții 250.000, pentru asigurările de incendii 250.000, ș. a. m. d. Cauțiunea are o afecțiune specială, trebuie să servească la despăgubirea creditorilor din România, cu preferință față de creditorii din străinătate. Ea consistă din efecte ale statului român pe cursul zilei, din momentul în care se consemnează aceste efecte și vom vedea că societățile străine sunt obligate să țină totdeauna intactă această cauțiune.

Codul de comerț, în art. 245 prevede și scutiri: sunt scutite de a depune cauțiuni societățile cari întemeiază la noi în țară fabrici, exploatează mine, întreprinderi de comunicații, societățile cari se ocupă cu creditul și operațiunile financiare (băncile).

4) O declarație a societății omologată de guvernul și autoritatea competentă a țării de origină, prin care să se arate că acea cauțiune depusă în Țara noastră servește în special pentru plata creditorilor din România.

Pe lângă îndeplinirea condițiilor mai sus specificate și a celorlalte condițiuni ce ar mai hotări guvernul, societățile pe acțiuni străine mai sunt îndatorate:

a) Să-și aleagă unul din orașele Țării ca domiciliu, unde vor avea un reprezentant general pentru toate operațiunile lor din România.

Trebuie să menționăm că acești reprezentanți — potrivit art. 247 — obligă societatea pentru toate operațiunile contractante prin intermediul lor, chiar când au depășit puterile ce li s'au acordat; pe când, pentru societățile românești, reprezentanții nu pot să oblige societatea, dacă depășesc puterile conferite. Intrucât procura, ce o au reprezentanții din partea societății, se publică, ar fi fost natural ca reprezentanții să nu oblige societatea, dacă au depășit puterile ce li s'au acordat. Ei bine, cu toate acestea, legiuitorul român, pentru a apăra pe creditorii din România, stabilește

contrariu societatea este îndatorată, deși reprezentantul a lucrat contrariu împuternicirii prin nite. Când am vorbit despre reprezentanți, am arătat că în Germania, ca și în Transilvania și în Bucovina, există ceace se numește procura și procura se deosibește de mandatul nostru. Ea obligă pe acela care o dă, chiar dacă procuristul depășește puterile primite. Limitarea puterilor unui procurist are efect numai între cel ce dă procura și procurator. Codul de comerț român adoptă principiul german în ce privește societățile străine, cari funcționează în România: limitarea puterilor reprezentantului are efect numai între reprezentant și societatea străină. Față de cei cari au contractat cu acești reprezentanți, limitarea este neavenită;

b) Societățile pe acțiuni străine vor publica în fiecare an, cel mai târziu în luna Mai, un bilanț al operațiunilor încheiate în România. Deasemenea, societățile pe acțiuni vor înainta guvernului dările de seamă și bilanțurile ce vor publica la sediul lor principal, imediat după ce au avut loc publicările respective.

248. *Retragerea autorizării.* — Guvernul poate să retragă autorizarea acordată, adresând tribunalului de comerț o cerere prin mijlocirea Ministerului public. Tribunalul va judeca în Camera de consiliu, după ce va ascultă pe Ministerul public și pe reprezentanții societății. Hotărârea trebuie să fie motivată.

Guvernul poate să ceară retragerea autorizării dată unei societăți străine de a funcționa în România, în următoarele șase cazuri:

1) Când capitalul societății s'a redus, prin orice împrejurări, la jumătatea sunei arătată atunci când s'a cerut autorizarea;

2) Când cauțiunea deșusă s'a micșorat, prin orice împrejurări, prin urmare și prin scăderea valorii titlurilor de stat. Inșă legea cere ca guvernul să someze societatea spre a-și completa cauțiunea. Dacă societatea, în termen

de 30 zile dela somațiunea făcută de guvern nu-și completează cauțiunea, guvernul are dreptul să ceară retragerea autorizării;

3) Când se va constata că societatea face alte operațiuni, decât acelea prevăzute în actul constitutiv. În acest scop guvernul poate oricând să controleze operațiunile ce le face societatea în România. Prin faptul că societatea nu poate face decât operațiunile prevăzute în actul constitutiv, însemnează, și legea este expresă, că în ce privește felul operațiunilor, societatea străină este sub controlul guvernului ;

4) Guvernul poate cere revocarea autorizării, când societatea, contrar declarațiunii sale, nu se supune dispozițiilor codului comercial sau când societatea nu se supune unor norme speciale, ce le-a stabilit guvernul cu ocazia acordării autorizării, căci guvernul are dreptul, când acordă autorizarea unei societăți străine pe acțiuni, să impună societății, anumite îndatoriri, în afară de acelea prevăzute în codul comercial. Dacă societatea, ulterior, nu respectă îndatoririle impuse, guvernul are drept să ceară revocarea autorizării ;

5) O societate nu mai poate să funcționeze la noi în țară, dacă a încetat reciprocitatea, pentru că ați văzut că o condițiune esențială pentru ca să obțină autorizarea, este existența reciprocității între țara de origină și țara noastră. Dacă la un moment dat a fost reciprocitate și societatea a fost autorizată și mai târziu reciprocitatea încetează, guvernul poate cere revocarea autorizării. Autorizarea nu încetează de plin drept, ci numai la cererea guvernului ;

6) În sfârșit, o societate străină nu mai poate să funcționeze la noi, când a încetat de a funcționa în țara de origină. Legea noastră recunoaște personalitatea juridică unei societăți străine. Dacă însă, prin orice împrejurare, societatea străină nu-și mai conservă personalitatea juri-

dică, încetează de a funcționa în țara de origină, guvernul nostru poate cere și el revocarea autorizării date.

Cu toată retragerea autorizării, cautiunea depusă de societate nu poate fi restituită decât dacă se dovedește că toate obligațiunile în țară au fost achitate sau că o societate națională socotită de guvern solvabilă și-a luat asupra-și îndatorirea de a plăti pe creditorii societății streine.

249. *Efectele autorizării de funcționare.* — Cu autorizarea dobândită de a funcționa la noi, o societate străină poate lucra ca și o societate română; însă ea nu poate dobândi în România, alte drepturi, decât drepturile ce le pot dobândi străinii. O societate străină autorizată să funcționeze la noi, nu devine societate națională și prin urmare nu poate dobândi imobile rurale. În afară de această excepțiune, societățile străine se bucură de toate avantajele legilor noastre, iar acțiunile ei pot fi cotate la bursă, dacă funcționează de cel puțin 1 an în România și are publicat bilanțul pe exercițiul trecut.

250. *Reprezentanțe clandestine.* — Legea — am văzut — pune anumite condițiuni și ia anumite garanții față de societățile străine, cari voesc să stabilească în România un sediu secundar sau o reprezentanță.

Dacă o societate străină fără să îndeplinească condițiunile legii, încheie operațiuni în țara noastră printr'unul sau mai mulți reprezentanți, aceste operațiuni sunt valabile, însă persoanele cari au reprezentat societatea vor fi răspunzătoare de daunele cauzate Statului român (prin neplata taxelor) și vor putea fi supuse la pedepsele arătate în art. 323 codul penal.

CAPITOLUL IX

Asociațiuni comerciale.

§ 47. Asociațiuni pentru asigurarea mutuală.

251. *Dece legiuitorul tratează laolaltă despre asigurarea mutuală și despre asociațiunea în participare.* — Codul de comerț român urmând pe cel italian, după ce tratează despre societățile comerciale, rezervă pentru asociațiuni un capitol special, împărțit în două secțiuni: prima secțiune ocupându-se cu asociațiunea în participațiune și secțiunea a doua cu asociațiunea de asigurare mutuală.

Legiuitorul italian și român au grupat împreună aceste două întovărășiri crezând că ambele, deși organisme economice, nu au un patrimoniu propriu, nu sunt persoane juridice. Dacă pentru asociațiunea în participațiune nu încapă discuție, că ele nu sunt subiecte de drept; în ce privește însă întovărășirile pentru asigurare mutuală lucrurile se schimbă, deoarece — după cum vom vedea — sunt întovărășiri pentru asigurare mutuală, cari au un patrimoniu propriu și nu se deosebesc ca structură juridică și economică de societățile examinate până acum: aceste întovărășiri sunt persoane juridice și greșit legiuitorul le amestecă cu asociațiunile lipsite de personalitate.

252. *Ce este o întovărășire pentru asigurare mutuală.* — Mai multe persoane se pot întovărăși, pentruca din unirea lor să creieze un organism economic cu scopul de a repartiza între asociați daunele suferite de unii dintre dânșii, din cauza unor evenimente, cum este incendiul, grindina, etc.

Când se constituie o societate de asigurare pe acțiuni, cum este „Dacia-România”, „Agricola”, etc., se creiază un organism economic cu un capital propriu și cu menirea ca în schimbul unor prime, unor contribuțiuni, percepute dela diferite persoane supuse unor riscuri, persoane cari nu sunt numai acționarii, să despăgubească pe aceia dintre ei, cari sunt sinistrați. Și societatea, după anumite calcule matematice făcute pentru fiecare ramură de asigurare, știe precis, dat fiind numărul de asigurați, ce prime să ia, ca societatea să poată să despăgubească oricând pe sinistrați, și să oprească și pentru ea un beneficiu de împărțit între acționari.

La asigurarea mutuală fiecare asociat este și un asigurat. La asigurarea mutuală cel ce se asigură, prin faptul că se asigură, aderă și la un contract și devine asociat. La asigurarea mutuală, o persoană este asociată atâta vreme cât are un bun supus riscurilor și deîndată ce bunul a dispărut, încețază de a mai fi asociată și are dreptul ca ceilalți asociați să-l despăgubească pentru paguba suferită.

253. *De câte feluri sunt întovărășirile pentru asigurarea mutuală.* — Intovărășirile pentru asigurarea mutuală sunt de 2 feluri: sunt întovărășiri pentru asigurarea mutuală, în cari asociații plătesc o cotă fixă, care servește la despăgubirea sinistraților asociați, iar dacă la sfârșitul anului, din sumele adunate dela asociați mai prisosește ceva, suma ce prisosește poate să fie întrebuițată pentru anul viitor, scăzându-se cota, cu care fiecare asociat contribuie. Statele, însă, pot prevedea o altă întrebuițare a surplusului.

Aceste întovărășiri de asigurare mutuală cu cote, cu participare de sume mai înainte de a se produce sinistrul,

sunt persoane juridice, sunt societăți, iar nu simple asociațiuni, lipsite de personalitatea juridică. Sunt societăți, pentru că la aceste întovărășiri se întrunesc elementele esențiale cerute pentru o societate. Avem un contract de societate, prin faptul că mai multe persoane se întovărășesc, în societate, aducând aporturi — cotele promise —, iar întovărășirea își creiază un patrimoniu propriu. La societatea de asigurare mutuală cu cote fixe, avem un patrimoniu distinct de patrimoniul asociațiilor și din acest patrimoniu se distribuie sumele necesare, pentru a acoperi paguba suferită de un asociat sinistat.

21) Dimpotrivă, întovărășirea de asigurare mutuală, în care asociații nu se obligă să aducă aporturi în societate prin contribuțiunea lor, prin cote, ci ei prevăd prin contractul ce-l încheie, că asociația are drept scop ca la fiecare sinistru ce lovește pe unul din asociați, să se repartizeze paguba pe capul fiecărui sinistat. Oficiul acestor asociați fără cote, este un oficiu pur și simplu de calculare a repartiției. Asociația nu despăgubește din propriul său capital, asociația arată fiecărui asociat cu cât trebuie să contribuie a se despăgubi cei dăunați. Nu există o obligațiune din partea societății ca ea să răspundă personal și să plătească pe sinistat. Această asociație neavând un patrimoniu, nu are personalitate juridică.

259. *Funcționarea societăților de asigurare mutuală.* — Legea prevede puține norme în ce privește funcționarea societăților de asigurare mutuală; ea lasă la libertatea asociațiilor să fixeze normele de funcționare. Legea se mulțumește să spună că societatea de asigurare mutuală, trebuie să fie probată prin act scris și se administrează prin asociați, cari sunt mandatarii săi temporali și revocabili.

Societăților de asigurare mutuală li se aplică normele dela societățile anonime cu privință la responsabilitatea administratorilor, la publicarea actului constitutiv și a oricăror modificări ale acestui act, a bilanșurilor și la pena-

litățile cu referință la nerespectarea normelor prevăzute în lege (art. 260).

Dacă asigurarea mutuală poartă și asupra vieții, din bilanțurile societății trebuie să rezulte că s'au respectat dispozițiile art. 147, adică să rezulte că s'a consemnat cauziunea legală.

Societatea funcționând, poate să intre în raporturi juridice nu numai cu asociații, dar și cu terțele persoane. Societatea fiind o persoană juridică se poate obliga, ca orice subiect de drept.

Contractul de întovărășire va arăta răspunderea asociaților față de cei de al treilea și în orice caz, asociații spune legea, nu pot fi ținuți mai mult decât proporțional cu valoarea bunurilor, pentru cari au fost admiși în asociație.

Calitatea de asociat fiind strâns legată de calitatea de asigurat, se înțelege prea bine de ce asociatul, care a pierdut lucrul pentru care s'a asociat, încetează de a face parte din „asociațiune”, rămânându-i dreptul de îndemnitate, ce i se cuvine (art. 262).

Ultima normă, arătată de codul de comerț pentru „asociațiunile” de asigurare mutuală este că aceste întovărășiri nu se dizolvă prin moartea, incapacitatea sau falimentul asociaților.

„Asociația” poate exclude pe asociatul declarat în faliment (art. 263).

§ 48. Asociațiunea în participare.

255. *Generalități.* — Ca să terminăm cu societățile și cu asociațiunile comerciale, să vorbim și despre asociațiunea în participare.

Un comerciant sau chiar, accentuez, un necomerciant pentru operațiuni comerciale, poate să asocieze pe cineva la beneficiile și pierderile întreprinderii sau la anume ramură sau anume operațiune comercială.

Contractul de asociație în participație trebuie probat prin act scris. Nici o altă formalitate, din cele ce am văzut cu ocazia societăților comerciale, nu se aplică, în ce privește contractarea asociației în participație. Legea se mulțumește, numai din punct de vedere al probațiunii, să ceară un act scris. Actul scris nu este un element esențial, fără de care asociația în participație să nu poată să existe; actul este numai o limitare din punct de vedere al probațiunii și atunci când vom vorbi despre obligațiunile comerciale, vom vedea câtă libertate acordă codul de comerț pentru administrarea probelor, spre deosebire de codul civil.

Însă uneori codul comercial se depărtează dela regulile de probațiune obicinuită și prevede pentru unele contracte necesitatea unui act scris. Rare ori se cere act scris ad solemnitate. Atunci convențiunea uneori este nulă, dacă nu produce toate efectele voite (exemplu: împrumutul maritim, care dacă nu este făcut prin act scris, produce numai efectele unui împrumut simplu (art. 602).

În ce privește asociația în participație actul scris e cerut numai ca instrumentum probationis; el nu trebuie nici publicat, nici transcris, pentrucă asociația în participație nu este o societate comercială, ea nu are personalitate juridică. Acela, care se asociază la câștigurile și pierderile unui comerciant și aduce acestui comerciant bunurile necesare, numerar sau anumite mobile ori imobile, este o persoană ce nu interesează pe terții, cari contractează cu comerciantul. Bunurile, ce se aduc în participație, trec în deplina proprietate a comerciantului, la ale cărui beneficii și pierderi se produce asocierea. Dacă eu sunt un comerciant și îmi iau un asociat în participație, tot ceace aduce asociatul în participație, intră în proprietatea mea. Terții, cari contractează cu mine, ignorează pe asociatul în participație; terții, cari contractează cu mine, socotesc că este averea mea tot ce mi-a adus asociatul. Raporturile interne între mine și asociat nu-i privesc. Putem să convenim ca bunurile să le țin intacte, să nu le înstrăinez și putem să

convenim ca la desfacerea asociației în participație să restituim în natură bunurile ce mi s'au adus. Dar această convențiune nu are efect față de terțele persoane. Dacă calc convențiunea, sunt supus numai la daune față de acela cu care am contractat, adică față de asociatul în participație.

Germanii numesc asociația în participație *Stillegesellschaft*, o asociație tăcută, căci ea nu se manifestă în afară, ea nu are organe proprii, ea nu are un patrimoniu distinct; și numesc societatea în nume colectiv *Offenengesellschaft*, societatea deschisă, publică, cunoscută. În scara persoanelor juridice comerciale, prima treaptă este ocupă de societatea în nume colectiv, care este cea mai imperfectă formă de persoană juridică comercială și imediat sub ea, stă asociația în participație, care este tăcută ascunsă neconstituind un subiect de drept.

256. *Cum se reglementează asociațiunea în participație?* — Convențiunea părților este decisivă. În principiu reglementarea privește numai pe părțile contractante, cum deobște se petrece cu orice convențiune. Poate însă interesa pe creditorii comerciantului, clauzele convențiunii, dacă ar ascunde fapte îndreptate împotriva lor. După cum în anumite cazuri, creditorii celui care se asociază, au tot interesul să exercite acțiunea oblică, știută din dreptul civil (art. 974 cod. civil.). Dar din punct de vedere general, raporturile dintre asociați sunt reglementate după bunul plac al asociaților și numai călcarea dispozițiilor de ordine publică sau actele săvârșite în fraudă creditorilor pot pune în mișcare exercitarea acțiunilor din dreptul comun.

PARTEA IV.

Despre obligațiunile comerciale.

CAPITOLUL I.

Despre încheierea contractelor.

§ 49. Introducere.

257. *Isvoarele de obligațiuni* — După enumerarea tradițională, isvoarele obligațiunilor sunt: contractul, legea, quasi-contractul și quasi-delictul.

Planiol criticând această clasificare, arată că în realitate nu avem decât 2 isvoare: contractul și legea, deoarece obligațiunile ce se pretind că isvorăsc din quasi-delicte ori din quasi-contracte, în realitate nu nasc decât din lege. Intr'adevăr, la un quasi-contract există voința unei singure persoane, bunăoară cum este la gestiunea de afaceri, voința unei singure persoane de a geră afacerile altei persoane, fără știința acesteia. Ori ca obligațiunea să nască dintr'o singură voință, fără să se știe dacă celalt consimte sau nu, însemnează că acea obligațiune este eficace, datorită legii; nu este suficientă, cu alte cuvinte, voința unei singure persoane, trebuie să vină legea, să prevadă această obligație; deci obligația nu naște dintr'un quasi-contract, ci naște din lege.

Deasemenea, în caz de delict, obligațiunea naște din dauna provocată cu voință, cu intențiune dolosivă din partea unei alte persoane. Dar pentruca dauna pricinuită cu intențiune dolosivă să nască o obligațiune, trebuie să fie un text de lege, care să sancționeze fapta ilicită. Deci obligația naște din lege.

Tot astfel, în caz de quasi-delict, obligațiunea naște din culpa cuiva. Făptașul n'a voit să creieze o pagubă, dar nepriceperea lui în luarea tuturor măsurilor de prudență, a făcut să provoace daune cuiva și în acest caz trebuie să fie un text de lege, care să consfințească această obligațiune. Deci Planiol susține că și aci avem o obligațiune ce naște din lege.

Dacă vom lua autori mai moderni, cum sunt d-nii Colin și Capitant (*Traité élémentaire*, II, ed. 4-a, p. 255), veți vedea că ei susțin că orice obligație naște din contracte, din declarațiunea unilaterală de voință sau din lege. Acești autori sunt mai influențați de doctrina germană și vom vedea cum în Germania se susține, că obligațiunile nasc nu numai din contracte, ci și dintr'o singură declarare de voință. Când vom studia titlurile de credit, vom vedea că îndeobște se susține că la baza lor stă o declarare unilaterală de voință și nu un contract.

Codul civil german, înainte de a trata despre contracte, tratează despre declarațiunea de voință, pentru că din conștopirea mai multor declarări de voințe, nasc contractele. Uneori legea socotește că o declarare de voință este suficientă pentru a produce efecte juridice, și avem declarări de voință, cari produc efecte juridice. De cele mai multe ori legea, pe lângă declararea de voință a unei persoane, mai cere și alte condițiuni, pentru ca declarația de voință să producă consecințele voite. De multe ori legea cere întrunirea mai multor declarări de voință: cere un consimțământ, adică un contract. Atât în dreptul comun, cât și în codul comercial, în materia obligațiunilor, contractele joacă rolul principal.

Codul comercial român nu se ocupă cu declararea de voință, presupunând că această declarație este reglementată, este disciplinată după principiile generale ale obligațiilor. Codul comercial român la fel ca și cel italian, are o parte generală a obligațiilor, în care se vorbește despre încheierea contractelor, despre probele în materie comercială și despre alte câteva dispozițiuni aplicabile obligațiilor comerciale. Codul de comerț, însă, nu se ocupă de condițiunile ce trebuie să îndeplinească, pentru că un consimțământ să fie valabil, și nici despre interpretarea convențiilor, lăsând aceste chestiuni în sarcina codului civil.

258. *Voință declarată și interpretarea contractelor.* — Germanii s'au întrebat: când este vorba să interpretăm un contract sau, mai general vorbind, un act juridic, la ce voință trebuie să ne referim? Trebuie să ne referim la voința declarată sau la voința reală? Și Germanii fac distincțiune între "*Erklärungswille*", voința declarată și între voința reală "*Geschäftswille*", ce a avut-o cineva, când a încheiat un act juridic sau și-a asumat o obligațiune, numită. Dacă ar trebui să ne referim numai la voința declarată, atunci cei ce interpretează o convențiune trebuie să țină seamă numai de voința așa cum este manifestată, așa cum reiese din act.

Dacă s'ar îmbrățișa această teorie, s'ar da un însemnat sprijin circularii creanțelor, pentru că acel care dobândește o creanță, nu ar avea să se preocupe de viziunile de consimțământ sau de intențiunea nevădită dintr'un înscris. Dacă se admite a doua teorie a voinței reale, atunci interpretând un act juridic, nu trebuie să ținem seamă numai de litera lui, ci trebuie să căutăm care a fost în realitate intențiunea celui ce a făcut declarațiunea de voință și în acest sens este și art. 977 cod. civ. român.

În primul proiect al codului civil german, se adoptase teoria primă a declarării de voință, *Erklärungswille*. În al doilea proiect, precum și în codul german, s'a admis

teoria realității de voință, însă cu foarte mari restricțiuni, adoptând unele consecințe și ale primei teorii a declarării manifestate. La noi, în dreptul comercial român, avem aplicațiunea teoriei voinței manifestate, *Erklärungswille* numai la titlurile de credit. Cel ce a semnat o cambie, intrată prin gir în mâna unui terț de bună credință, nu poate să pretindă, că el a semnat, dar voința lui nu a fost liberă, a fost viciată. Nici nu poate să pretindă că a semnat cambia cu o anumită intențiune, date fiind raporturile cari existau între el și primitorul cambiei. Față de terțele persoane, obligația celui care semnează o cambie, sub orice titlu, trăgător, emitent, girant, avalist, acceptant, se determină după litera cambiei, iar nicidecum după intențiunea ce a avut-o emitentul. Avem de aface la titluri de credit, prin urmare, cu *Erklärungswille*, iar nu cu *Geschäftswille*.

259. *Principii generale.* — Codul de comerț român se ocupă de încheierea contractelor între persoane depărtate (între absenți) în articolele 35—39.

Legiuitorul nostru nu se ocupă de încheierea contractelor între persoanele prezente. Evident că și între persoanele prezente se desfășoară anume tratative. Nu există un contract, chiar între persoanele prezente, care să nu nască dintr'o ofertă și o acceptare. Dar între persoanele prezente obicinuît oferta se acceptă sau se refuză imediat, fără a trece timp, pentruca părțile să poată revoca declarațiile lor de voință. Dacă tratativele între persoanele prezente se desfășoară în timp, sau dacă persoanele prezente întrebuițează mijloace de comunicațiune proprii tratativelor între absenți, cum bunăoară tratative prin acte scrise, atunci se vor aplica acestor tratative regulile contractelor între absenți. Din potrivă, în ipoteza că persoanele depărtate se servesc de viul grai în tratative (încheierea contractelor prin telefon); ele se vor socoti cași prezente. În realitate, nu distanța dintre persoane, ci mijloacele de co-

municarea voinței vor arăta dacă încheierea unui contract este între absenți sau între prezenți.

Între persoanele absente, îndepărtate, marea majoritate a contractelor comerciale se încheie prin corespondență.

Pentru a ajunge la încheierea unui contract avem în prealabil 2 declarații de voință: o declarație de voință care se numește ofertă și o declarație de voință, care se numește acceptare. Din schimbul ofertei și acceptării se naște contractul.

Când putem spune că un contract între persoane depărtate este definitiv încheiat? În această privință, întâlnim patru sisteme și anume:

- 1) Sistemul declarației de voință;
- 2) Sistemul transmiterii declarației de voință;
- 3) Sistemul cunoașterii și;
- 4) Sistemul primirii.

Să vedem în ce constă aceste teorii și la urmă să vedem, care din ele a fost primită de codul nostru.

260 *Sistemul declarației de voință.* — În sistemul declarației de voință, se susține că contractul este încheiat în momentul în care destinatarul ofertei și-a manifestat voința că acceptă. Să luăm un exemplu: voiesc să vând grâu și trimit oferta mea unui comerciant de grâne din Brăila, prin care îi spun că am 2 vagoane cu grâu de o anumită cantitate și-i fixez prețul, cu care înțeleg să le vând. Comerciantul din Brăila, primind oferta, declară că acceptă și poate chiar să scrie o scrisoare, prin care se așterne înscris acceptarea lui. După această primă teorie se susține, că contractul este încheiat din momentul în care destinatarul ofertei și-a manifestat voința, fără să fie nevoie pentru perfectarea contractului, nici măcar ca acceptantul să trimită știre proprietarului, că a acceptat. Din momentul în care destinatarul ofertei s'a hotărât și a declarat că acceptă, avem 2 acte juridice, avem 2 declarații de voință, cari există în timp.

Nu este nevoie să fac critica acestui sistem, deoarece oricine poate vedea la ce rezultate s'ar ajunge prin admiterea lui.

Dacă contractul s'ar socoti încheiat din momentul acceptării, ar trebui să primim concluziunea, că proprietarul este obligat în baza unui contract, deși el nu are cunoștință de acceptare și cu toate că acceptantul nu a făcut nimic pentruca acceptarea să poată fi cunoscută de ofertant.

261. *Sistemul transmiterii declarării de voință.* — Spre a remedia parte din neajunsurile primului sistem, s'a susținut că pentru a ajunge la perfectarea contractului, este necesar ca acceptantul să transmită declararea sa de voință proprietarului. Trebuie ca declararea de voință a acceptantului să plece de sub puterea lui de a o revoca fără sancțiune. Nu este nevoie însă ca acceptarea să ajungă la proprietar pentruca contractul să se perfecteze. Din moment ce negustorul din Brăila a expediat scrisoarea de acceptare, contractul ar fi perfect.

262. *Sistemul cunoașterii.* — După acest sistem, pentru ca contractul să se perfecteze, trebuie ca acceptarea să ajungă la cunoștința proprietarului. Numai din momentul, în care proprietarul are cunoștință că oferta a fost acceptată, există o întrunire de voințe, din acel moment contractul este irevocabil încheiat.

263. *Sistemul primirii.* — După o a patra teorie, contractul este perfect din momentul în care ofertantul a primit răspunsul acceptării, chiar dacă el nu a luat cunoștință de cuprins. Contractul este încheiat, dacă ofertantul a primit acceptarea, dar nu citește scrisoarea; căci este destul ca ofertantul să fie în situațiunea de a cunoaște răspunsul acceptantului, nu este nevoie ca contractul să depindă de diligența proprietarului în a ceti corespondența.

264. *Care teorie a fost primită de codul de comerț român.* — După art. 35 codul comercial, contractele sinalagmatice nu se socotesc încheiate, decât din momentul în care acceptarea a ajuns la cunoștința propunătorului. Prin urmare legea noastră prevede că se aplică, în ce privește încheierea contractelor între absenți, teoria cunoașterii. Dar legea prevede că acceptarea trebuie să sosească la propunător în termenul stabilit de către acesta, sau dacă propunătorul n'a fixat un termen, în-lăuntru termenului necesar schimbului propunerii și acceptării, după natura contractului. Dacă natura operațiunii este urgentă, acceptarea trebuie trimisă fără întârziere și printr'un mod urgent de comunicație.

Proprietarul poate primi ca bună și o acceptare ajunsă peste termenul hotărît de dânsul, cu condiție ca să încunoștiințeze îndată pe acceptant despre acesta (art. 35 al. 2).

Codul de comerț român pune principiul perfectării contractelor sinalagmatice în art. 35, adoptând, — după cum am arătat — teoria cunoașterii. Imediat însă în articolul următor (art. 36) prevede o derogare:

„Când proprietarul cere executarea imediată și un răspuns prealabil nu este cerut și nici chiar necesar, după natura contractului, atunci contractul este perfectat îndată ce partea cealaltă a întreprins executarea lui”.

Dacă vreau să cumpăr 2 vagoane de grâu dela un comerciant din Brăila și cer prin propunerea mea ca neguțătorul să expedieze de îndată marfa, fără să mai fie nevoie de a mă încunoștiința, că a acceptat comanda (propunerea) — dat fiind că în cazul unei vânzări de grâne nu este necesar un răspuns — contractul de vânzare-cumpărare este perfectat imediat ce comerciantul din Brăila a întreprins executarea: a expedit cele 2 vagoane de cereale.

Consimțământul (acceptarea) vânzătorului rezultă din fapte concludente, nu prin tăcere, căci tăcerea nu poate duce la încheierea unui contract¹⁾. Vânzarea este perfectă

1) Vezi *Vivante*, IV, n. 1538.

în această ipoteză, mai înainte ca propuitorul să fi aflat că propunerea a fost acceptată.

Pentruca contractul să se perfecteze imediat ce acceptantul a întreprins executarea fără ca propuitorul să cunoască soarta propunerii (ofertei) sale, se cere întrunirea a 3 condițiuni:

1) Propuitorul să ceară executarea imediată a contractului;

2) Un răspuns prealabil de acceptare să nu fi fost cerut de propuitor;

3) Un răspuns prealabil de acceptare să nu fie necesar după natura contractului.

Unii scriitori italieni au interpretat art. 36 în sensul că fiecare dintre cele 3 condițiuni este o condițiune de sine stătătoare, astfel că avem după acest articol trei cazuri de contracte perfectate fără ca propuitorul să cunoască acceptarea (perfectarea se face la acceptant, iar nu la propuitor).

Este destul, bunăoară, ca propuitorul să ceară executarea de îndată, sau e destul ca propuitorul să nu ceară un răspuns prealabil, sau e destul ca după natura operațiunii să nu fie necesar un răspuns, pentruca contractul să se încheie la acceptant prin executarea din partea acestuia a obligațiunii sale.

Dacă s'ar admite o atare interpretare, articolul 36 ar constitui regula generală, iar nu o excepțiune. Contractele în realitate nu s'ar mai încheia la propuitor (prin cunoașterea acceptării), ci la acceptant, schimbându-se sistemul voit de lege.

Alți autori italieni găsesc în art. 36, 2 cazuri de perfectare a contractelor la acceptant, dar aceste 2 cazuri diferă: pentru unii, prima condițiune din art. 36, este de sine stătătoare, este primul caz (când propuitorul cere executarea imediată, contractul se perfectează prin executare, fără să mai fie nevoie de altă condițiune); iar celelalte 2 condițiuni trebuiesc întrunite spre a constitui al 2-lea caz.

Pentru alții 1 + 2 condițiune formează primul caz, iar a 3-a condițiune formează singură al doilea caz. Toate aceste interpretări, sunt contrarii, atât spiritului, cât și literii legii¹⁾.

Pentru a ne găsi în ipoteza excepțională a art. 36, trebuie ca în fiecare caz să avem întrunite cele trei condițiuni, despre cari am vorbit. Numai când acele trei condițiuni sunt întrunite, contractul se perfectează, imediat ce acceptantul a întreprins executarea.

Importanța este mare a ști care este data și care este locul de perfectarea unui contract, căci locul va determina instanța judecătorească competentă să judece litigiile, ce ar rezulta (art. 897); va determina *lex loci contractus*, în caz de conflict de legislație; va determina care era prețul curent, etc. Iar timpul perfectării va fi hotărîtor pentru a ști dacă părțile contractante erau capabile, dacă consimțământul a fost sau nu viciat, dacă propunerea sau acceptarea a putut fi revocată, etc.

265. *Cum se perfectează contractele unilaterale.* — În privința contractelor unilaterale, adică în acele contracte, în cari numai o parte se obligă, avem în codul de comerț articolul 38, după care, la aceste contracte, propunerea devine irevocabilă, din momentul când a ajuns la cunoștința celeilalte părți. Articolul 38 nu spune, că contractul se încheie fără să fie nevoie de consimțământul părților, ceeace ar fi o absurditate, nici că contractul se perfectează mai înainte ca propuitorul să cunoască acceptarea. Art. 38 se ocupă numai de irevocabilitatea ofertei și pe când, în regulă generală, vom vedea de îndată că oferta și acceptarea se pot revoca oricând, atâta timp cât contractul nu este perfect, la contractele unilaterale legiuitorul a prevăzut că oferta nu se mai poate revoca, din moment ce a ajuns la cunoștința destinatarului. Legiuito-

1) A se vedea *Vivant*², IV, n. 1513.

rul, de teamă că în contractele unilaterale propuitorul se poate lesne răzgândi, a voit să îngrădească puterea oferantului de a revoca oferta, stabilind că revocarea nu mai e operantă, dacă ea e făcută, după ce propunerea a ajuns la cunoștința destinatarului. Contractul urmează, însă, să se perfecteze după regulile generale. Contractul va fi perfect din momentul ce propunătorul va avea cunoștința de acceptare. O problemă este irevocabilitatea ofertei și alta este perfectarea contractului.

265. *Ce condițiuni trebuie să îndeplinească oferta.* — Am văzut momentul și locul de perfectare a contractelor. Să examinăm fiecare declarație de voință, să vedem ce condițiuni trebuie să îndeplinească oferta și ce condițiuni trebuie să îndeplinească acceptarea, pentru ca să se încheie un contract.

Pentru ca oferta să ducă la încheierea unui contract, se cere mai întâi ca ea să consiste dintr'o manifestare de voință cu intențiunea de a obliga pe propuitor, adică să avem de aface cu o manifestare serioasă de voință.

În al doilea rând, manifestarea de voință trebuie să fie completă, adică să cuprindă toate elementele necesare contractului și să nu fie nevoie din partea acceptantului decât de un „da” sau „nu”.

În al treilea rând, dacă propunerea se referă la un contract, pentru care legea cere act scris sau o formă solemnă, propunerea trebuie să fie făcută în formele prevăzute de lege pentru contract. În dreptul comercial, legiuitorul nu prevede forme anumite, decât în mod excepțional. Ei bine, trebuie ca și ofertele să întrunească formele anume cerute pentru unele contracte.

În al patrulea rând, oferta, ca să ducă la încheierea unui contract, trebuie să ajungă la destinatarul voit, pentru că contractul se încheie cu o certă persoană (și în genere ofertele sunt făcute ad certam personam). Dacă

în loc să ajungă la destinatarul voit, oferta ajunge la altă persoană, nu se poate încheia contractul, chiar dacă acea persoană ar adera, ar accepta. Totuși ne putem închipui o ofertă adresată către public și în dreptul comercial avem astfel de oferte. Atunci oferta este făcută ad incertam personam, dar contractul nu se încheie cu o persoană incertă, ci cu o persoană certă. În comerț sunt multe cazuri în cari persoana contractantului este indiferentă și atunci, cel care vrea să încheie un contract, face o ofertă generală, rămânând ca din public să se desprindă persoana, care voiește să contracteze. Avem exemple numeroase de oferte către public și de încheierea contractului mai târziu cu o persoană din public.

Așa avem ofertele din vitrinele magazinelor. Când la un magazin, în vitrină, se arată obiectul cu un anumit preț, însemnează că obiectul pus în vitrină este oferit publicului la acel preț și oricare persoană din public poate să se adreseze comerciantului și să ceară obiectul, cu prețul arătat.

Al doilea exemplu îl avem la subscripțiile publice pentru constituirea sau mărirea capitalului unei societăți pe acțiuni. Am văzut, că dacă o societate pe acțiuni se constituie prin subscripție publică, fondatorii întocmesc un prospect, care se publică și care este o ofertă, adresată publicului pentru a subscrie acțiunile. Și dacă din public se desprinde o persoană și subscrie acțiuni, contractul se încheie cu o persoană certă.

Situația fondatorilor se poate asemăna cu aceia a unor gestori de afaceri a unei persoane viitoare. Fondatorii, gerând afacerile unei persoane viitoare, fac o ofertă publică. Din public se desprind persoanele, cari subscriu acțiuni: perfectându-se atâtea contracte câte subscripțiuni au loc. Dar exemplele le-am putea multiplica: ofertele făcute către public de către hotelieri pentru camerele lor; ofertele făcute prin automate (bunăoară automatele fabricii de bomboane Stollwerk), prin care se oferă publicului

în schimbul introducerii unei sume de bani anumite lucruri (bomboane, chocolată, etc).

266. *Ce condițiuni trebuie să îndeplinească acceptarea?* —

1) În primul rând trebuie ca acceptarea să fie o declarație de voință, făcută cu intențiunea de a încheia un contract. Declarația trebuie să fie serioasă.

2) În al doilea rând, trebuie să coincidă cu oferta, adică acceptantul trebuie să accepte în întregime oferta. De cele mai multe ori, va fi destul un „da”.

Ce se întâmplă însă în ipoteza când în acceptare găsim că acceptantul se pronunță asupra punctelor esențiale din ofertă, dar neglijează să se pronunțe asupra unor puncte de detaliu? Și vedeți imediat dificultatea de a aprecia cari sunt punctele esențiale și cari sunt punctele de detaliu.

Legiuitorul nostru nu se pronunță asupra acestei probleme, rămânând a se aplica principiile generale. Codul civil german, paragraful 154, decide, că dacă ambele părți nu cad de acord asupra tuturor punctelor, prin urmare, dacă acceptantul nu se pronunță asupra tuturor punctelor din ofertă, contractul nu se poate încheia și paragraful 154 mai adaugă că dacă în ofertă se prevede că se va încheia și un act scris, instrumentum probationis, contractul nu este încheiat, dacă nu s'a redactat și acel act scris. Și în această privință, vom găsi în practica noastră judecătorească cazuri, în cari instanțele judecătorești sunt chemate să decidă, ținând seama de intențiunea contractanților, dacă redactarea unui act, prevăzută de părți, este sau nu o condițiune esențială.

3) În al treilea rând, acceptarea nu trebuie făcută cu rezervă ori condițiuni, pentru că dacă acceptantul face rezerve sau pune anumite condițiuni în acceptarea lui, această acceptare se transformă într'o propunere. Dacă eu mă adresez unei persoane să-i vând anume bunuri pe anume preț și persoana răspunde că acceptă să cumpere, dar cu alt

preț, decât acela pe care l-am prevăzut eu în ofertă, răspunsul nu mai este o acceptare, ci formează o propunere nouă; iar eu dacă primesc prețul, devin acceptant. În această privință, art. 39 cod. com. este foarte clar: „*acceptarea condițională sau limitată se consideră ca un refuz al primei propuneri și formează o nouă propunere*”. Prin urmare, în exemplul luat de noi când am făcut propunere unui neguțător din Brăila și acesta face o rezervă, dacă eu primesc rezerva, contractul nu se consideră ca încheiat la București, ci la Brăila, la cunoștința aceluia care trebuia să fie acceptantul primei propuneri.

4) În al patrulea rând, acceptarea trebuie să fie expresă sau să rezulte din fapte concludente. Dreptul nostru nu cunoaște contracte încheiate prin tăcere. În Evul Mediu, dimpotrivă, contractele se încheiau și prin tăcere; contractele se încheiau, chiar dacă acceptantul nu răspunde, distanțele fiind mari și mijloacele de comunicație grele. Astăzi, cu mijloacele rapide de comunicație, legiuitorul prevede că acceptarea trebuie să fie cunoscută de propuitor sau să rezulte — în cazul art. 36 — din executare, adică din fapte concludente.

Dacă contractele nu se pot încheia prin tăcere, totuși sunt obligațiuni cari nasc din tăcere, dacă în prealabil a fost un raport juridic între părți. Codul de comerț prevede asemenea obligațiuni, precedate de un raport contractual între părți. Așa avem în materie de mandat. Dacă mandatarul, în îndeplinirea însărcinării lui, excede puterile ce i s'au conferit sau îndeplinește mandatul în alte condițiuni, decât condițiunile arătate în procură și încunostiințează de modul cum a executat mandatul, iar mandantele tace; legea (art. 382) prevede că această tăcere din partea mandantului înseamnă o acceptare a modului cum s'a executat mandatul și în consecință mandantele este îndatorat să plătească mandatarului remunerația cuvenită.

Un alt caz: legea prevede în materie de asigurare, că asi-

guratul nu poate să modifice riscurile, cărora era supus un bun. Bunăoară, dacă cineva asigură o casă, societatea de asigurare cere să se descrie casa și să se arate toate împrejurările, cari ar avea vre-o influență asupra riscurilor, cum bunăoară existența unui depozit de materii inflamabile.

Să ne închipuim că asiguratul, când a contractat asigurarea, nu avea depozit de materii inflamabile în casă și ulterior, în cursul contractului de asigurare, ar face într'una din încăperi, un atare depozit, schimbând astfel riscurile, încât să creeze o situațiune nouă, care dacă ar fi existat în momentul contractării, asiguratorul nu și-ar fi dat consimțământul sau nu ar fi consimțit la asigurare, decât în alte condițiuni; potrivit codului de comerț, în asemenea ipoteză asiguratorul nu mai este responsabil (art. 457). Dar dacă societatea de asigurare, prin diferitele ei mijloace, capătă cunoștință de schimbarea riscului, și tace continuând să primească primele de asigurare; tăcerea înseamnă acceptarea situațiunii schimbate și societatea de asigurare, în caz de incendiu, trebuie să plătească indemnitatea convenită.

Încă un exemplu ni-l oferă contractul de cont curent. În contractul de cont curent, părțile contractante își fac reciproc rimese, adică își dau una alteia sume de bani sau alte bunuri; iar cel ce face rimesa este creditat în contul curent, pe când cel ce primește rimesa este debitat. Dacă sunt în cont curent cu un comerciant și îi trimit acestuia un stoc de mărfuri, prevăzând că valoarea mărfurilor să fie trecută în cont curent; înseamnă că valoarea nu mi-o numără deîndată, ci mă creditează pe mine cu suma respectivă în cont curent. Eu pot — deși sunt în raporturi de cont curent — să arăt când trimit mărfurile, că valoarea lor nu înțeleg să fie trecută în contul curent, ci să-mi fie achitată imediat. Dacă nu am exclus trecerea în cont curent, valoarea intră în contul curent. Tăcerea, dat fiind că există un raport de cont curent, mă obligă să aștept lichidarea contului curent.

Art. 376 cod. com. prezintă o importanță deosebită. Potrivit acestui articol, un comerciant, căruia i se trimite o însărcinare și dorește să refuze această însărcinare (mandat), este dator, în cel mai scurt termen posibil, să facă cunoscut refuzul său. Dacă el nu refuză de îndată, este răspunzător de executarea mandatului. Cu alte cuvinte, art. 376 stabilește în mod excepțional, că un comerciant este obligat prin forța legii, când cineva i se adresează conferindu-i un mandat, să nu stea inactiv, ci să răspundă dacă refuză. Altfel rămâne obligat să execute mandatul.

In al cincilea rând, acceptarea, ca să ducă la perfectarea contractului, nu trebuie să ajungă tardiv la propunitor. Codul comercial în art. 35 stabilește că contractul sinalgmatic între persoane depărtate este perfect, dacă acceptarea a ajuns la cunoștința propunătorului în termenul hotărît de dânsul, sau în termenul necesar schimbului propunerii și ofertei, după natura contractului. Prin urmare, legiuitorul nostru face o distincțiune: se poate ca propunătorul să fixeze un termen, în lăuntru cărui acceptarea trebuie să sosească, sau se poate ca termenul să nu fie fixat și în acest caz, termenul este arătat de natura afacerii.

Să presupunem că s'a fixat un termen și că propunerea a ajuns la destinatar. Destinatarul răspunde, dar acceptarea ajunge la cunoștința propunătorului peste termenul fixat, sau, dacă nu este fixat termenul, peste termenul necesar schimbului propunerii și acceptării — după natura contractului și deci ea este tardivă. Poate că tardivitatea este consecința unei neglijențe din partea acceptantului. A răspuns, dar a întrebuițat un mijloc de comunicație, care fatal ducea la un răspuns tardiv. Se poate, însă, ca tardivitatea să nu rezulte din neglijența acceptantului, ci din cauze streine lui, cum ar fi o inundație, o grevă la căile ferate și în fine, orice caz fortuit sau de forță maojră. Ei bine, în acest caz, contractul nu se încheie. Puțin importă cari sunt cauzele pentru cari acceptarea a ajuns tardiv.

Însă o acceptare tardivă poate fi socotită ca bună de către propunător, dar în acest caz, propunătorul trebuie să încunoștiințeze de îndată pe acceptant de voința lui, de a socoti încheiat contractul.

Rezultatul de multe ori este inechitabil și legea noastră este defectuoasă, căci obligă pe propunător să încunoștiințeze pe acceptant, numai când socotește că primește acceptarea, deși tardivă; pe când ar trebui ca totdeauna, când sosește acceptarea tardiv, din cauze ce nu pot fi imputabile acceptantului, propunătorul să încunoștiințeze pe acceptant dacă primește sau nu acceptarea. Astfel se întâmplă sub codul civil german, după care, dacă acceptarea ajunge tardiv fără vina acceptantului, propunătorul trebuie să încunoștiințeze pe acceptant, că acceptarea a sosit tardiv și dacă nu-l încunoștiințează, înseamnă că a socotit acceptarea bună. Vedeți, sistemul codului nostru și sistemul codului german sunt 2 sisteme diametral opuse. La noi, acceptantul care susține că contractul s'a încheiat, trebuie să dovedească nu numai că acceptarea a ajuns la cunoștința propunătorului, dar și că a ajuns la termen. La Germani este destul dovedirea că acceptarea a ajuns la propunător; tardivitatea trebuie denunțată de acesta din urmă.

§ 50. Revocarea propunerii și acceptării.

267. *Principiul general.* — Codul de comerț, prin art. 37, pune acest principiu: până când contractul nu este perfect, propunerea și acceptarea sunt revocabile.

În legislația noastră, propunătorul atâta vreme cât nu are cunoștința de acceptare, oricând poate să revoace propunerea făcută și contractul nu se încheie. De ce? Pentru că dacă în momentul când sosește la propunător acceptarea, propunerea era revocată, nu se mai poate face acordul de voințe; în acel moment, nu mai este decât o singură declarație de

voință: acceptarea. Oferta ne mai existând, contractul nu se poate încheia. Presupunând că eu am făcut o propunere, care a fost acceptată. Acceptantul și-a trimis acceptarea la București, poate că acceptarea este chiar în geanta factorului postal, în drum spre domiciliul meu și cu toate acestea, eu necunoscând răspunsul telegrafiez că revoc propunerea și contractul nu se încheie.

Și acceptantul are drept să revoace acceptarea lui, atât timp cât ea nu a ajuns la cunoștința propunătorului. Până în acel moment acceptantul, prin revocare, poate zădărnici perfectarea contractului.

La principiul revocabilității declarărilor de voință, atâta vreme cât nu s'a încheiat contractul, avem excepțiunea creată de art. 38 și despre care ne-am ocupat: când este vorba de un contract unilateral, oferta este irevocabilă, din moment ce a ajuns la destinatar și oferta cade, numai dacă destinatarul nu răspunde în termen, sau răspunde că nu acceptă. În dreptul german, dacă s'a făcut o propunere unei persoane îndepărtate, propunerea trebuie să dureze atâta timp, cât este necesar să răspundă cealaltă parte, altfel propunătorul este pasibil de daune. Nu se poate — după dreptul german — să faci o ofertă și s'o revoci după bunul plac. La noi se poate: atâta timp cât contractul nu-i încheiat, se poate revoca și oferta și acceptarea, cu excepțiunea ofertelor la contractele unilaterale.

268. Când revocarea dă loc la despăgubiri. Dar legea nu-i rigidă: când a pus principiul că atâta vreme cât contractul nu este încheiat, se poate revoca propunerea și acceptarea, și-a dat seama legiuitorul că acest principiu poate da loc la situațiuni nedrepte. Legiuitorul s'a gândit că persoanele cărora li se adresează propuneri sau primesc acceptări, pot să se încreadă în aceste propuneri și acceptări și să întreprindă anume acte în vederea executării obligațiilor contractuale suferind pagube din cauza revocării. De aceea legiuitorul, imediat după ce pune principiul revo-

cabilității în acelaș articol 37, adaugă: „Cu toate acestea deși revocarea împiedică ca contractul să devie perfect, dacă ea însă ajunge la cunoștința celeilalte părți, după ce aceasta întreprinsese executarea lui, atunci cel ce revoacă contractul, răspunde de daune interese”. Să luăm un exemplu: Vreau să cumpăr o cantitate de grâne cu un anumit preț. Fac ofertă în acest sens. Partea la care mă adresez se încrede în propunerea mea. Legea îmi dă dreptul să revoc propunerea, până ce contractul nu este perfect. Ar trebui să spunem: partea cealaltă s'a încrezut în ceva care nu există. Eu revocând am uzat de un drept recunoscut mie de către lege, deci nu trebuie să despăgubesc. Cine se folosește de un drept, nu poate fi ținut răspunzător de daune. Dar legea, dă o soluție mai echitabilă; ea găsindu-se în fața unei pagube cauzată de o revocare, pune obligația de despăgubire în sarcina celui care a provocat-o prin revocarea declarării de voință (revocarea propunerii sau acceptării).

Înțelegem ușor, prin urmare, cazul unui propunător care revocă propunerea și produce pagube prin această revocare.

Dar se găsește mai greu un exemplu de o pagubă pricinuită prin revocarea acceptării, căci până în momentul când propunătorul nu are cunoștință de acceptare, nu poate să facă acte de natură să atragă o pagubă.

Să presupunem că cineva propune să vândă o marfă, pe care nu o are. Destinatarul acceptă, trimite acceptarea. Dar mai înainte de a ajunge acceptarea la cunoștința propuitorului, acceptantul revoacă acceptarea, astfel că contractul nu se poate încheia. Propuitorul se găsește mai întâi în posesiunea unei scrisori, prin care destinatarul acceptă. Și mai apoi, peste 2 ceasuri primește o altă scrisoare, expediată mai înainte de data când propuitorul a cunoscut acceptarea, și prin care acceptantul revocă acceptarea. Acceptarea sosește la 31 Ianuarie, iar revocarea acceptării pornește dela acceptant la 30 Ianuarie. Prin urmare, revocarea a pornit dela acceptant mai înainte de

a ajunge acceptarea la cunoștința propunătorului. Propunătorul, primind acceptarea, neștiind că ea fusese revocată, a cumpărat marfa, pentru a o putea livra cumpărătorului (acceptantului) și după 2 ore primește cealaltă scrisoare de revocare. În acest caz, propuitorul a suferit o pagubă prin revocare și acceptantul trebuie să-l despăgubească. Reținem deci, că în dreptul nostru propunerea și acceptarea sunt revocabile atâta vreme cât contractul nu este perfectat. Însă, când se produce o pagubă, prin faptul că o parte întreprinsese acte în vederea executării viitorului contract, partea cealaltă este datoră să repare daunele pricinuite.

Se poate ca propunătorul să se oblige prin ofertă, să nu revoace oferta într'un termen anumit. Dacă totuși ofertantul, în disprețul clauzei din ofertă, revoacă oferta, se poate susține că contractul este încheiat, dacă acceptarea are loc în termen?

Unii susțin că contractul se perfectează, de îndată ce partea cealaltă a acceptat în termenul în care ofertantul s'a obligat să nu revoace. Nu putem admite această idee: contractul nu se formează decât dacă în momentul când ajunge acceptarea la propuitor, există cele 2 declarații de voință. Propuitorul, care s'a obligat să aștepte un termen și nu a respectat termenul, este răspunzător de daune, dar nu pentru că contractul ar fi fost perfectat, ci pentru că ofertantul datorește despăgubiri cauzate prin propria sa faptă (art. 998 cod. civ.)

CAPITOLUL II.

Principiile cari guvernează obligațiunile comerciale.

§ 51. Solidaritatea între codebitori.

209. *Regula generală e solidaritatea.* — Primul principiu în materie de obligațiuni comerciale este solidaritatea între obligați.

Art. 42 cod. com. stabilește: „In obligațiunile comerciale codebitorii sunt ținuți solidaricește, afară de stipulațiune contrarie.

„Aceeși prezumțiune există și contra fidejursorului, chiar necomerciant, care garantează o obligațiune comercială.

„Ea nu se aplică la necomercianți pentru operațiuni care, în cât îi privește, nu sunt fapte de comerț”.

Ca să înțelegem dispoziția din art. 42 cod. com., trebuie să ne reamintim art. 1041 cod. civ., după care obligațiunile solidare nu se presupun. Solidaritatea în civil trebuie să rezulte sau dintr'o stipulațiune expresă a părților sau din vreun text al legii. În materie civilă, regula generală e că codebitorii, răspund pro parte; solidaritatea este o excepție. Când un creditor nu a prevăzut în contract că debitorii săi sunt ținuți solidaricește; datoria se divide între codebitori, cari vor putea — după cum știm — să invoce atât beneficiul diviziunii, cât și beneficiul dis-
cuțiunii.

Cu totul altfel se întâmplă în materie comercială. În dreptul comercial, solidaritatea se presupune și dacă mai mulți codebitori voiesc să scape de solidaritate, ei trebuie să excludă solidaritatea prin convențiune. Cu alte cuvinte, în comerț regula generală o formează solidaritatea și diviziunea datoriei este excepția.

270. *Fidejusiunea și solidaritatea.* — Dar art. 42 cod. comercial în al. 2 și 3 prevede pe de o parte o extindere a solidarității, iar pe de altă parte și o restrângere a solidarității. Al. 2 al art. 42 prevede o lărgire a solidarității, prin faptul că întinde prezumțiunea de solidaritate și contra fidejursorului care garantează o obligațiune comercială.

De ce spunem că această dispozițiune formează o lărgire a solidarității? Pentru că dacă ar lipsi acest aliniat, s'ar aplica solidaritatea numai între mai mulți chezași pentru aceeași obligațiune. Dar legiuitorul a vrut ca și singurul fidejutor să răspundă solidar cu debitorul principal. A fortiori, dacă sunt mai mulți fidejursori, vor răspunde între ei solidar și solidar cu debitorii principali.

271. *Actele de comerț mixte și solidaritatea.* — Aliniatul al 3-lea al art. 42 cod. comercial, constituie o restrângere a solidarității. Și iată de ce. Știm, că sunt acte comerciale mixte sau unilaterale, când actul este comercial numai pentru o parte, iar pentru cealaltă e civil. Mai știm, că potrivit art. 56, actul unilateral sau mixt este supus în întregimea lui dreptului comercial, afară numai de cazurile când legea dispune altfel. Și dispune altfel legea, tocmai în materie de solidaritate.

Codul de comerț exclude prezumțiunea de solidaritate, când codebitorii sunt necomercianți și obligațiunea lor derivă dintr'o operațiune care, în ce-i privește, nu este un act de comerț. Prin urmare, dacă avem un act de comerț, numai pentru creditor, nu și pentru debitori, prezumțiunea

solidarității nu se aplică debitorilor necomercianți. Dacă actul este comercial și pentru debitori, evident că debitorii vor fi ținut solidar, chiar necomercianți fiind.

Când ne-am ocupat despre actele de comerț unilaterale sau mixte, am dat exemplul mai multor persoane coproprietare, cari asigură la o societate de asigurare recolta moșiei lor.

În ce privește pe acești coproprietari, potrivit art. 6 cod. com., asigurarea unei recolte este un act civil, deci ei sunt datorii să plătească prima de asigurare dintr-o operațiune civilă și în acest caz, intervine ultima parte a art. 42 și se exclude prezumțiunea de solidaritate.

§ 52. Curgerea de drept a dobânzilor.

272. *Principiul.* — Al doilea principiu general tuturor obligațiunilor comerciale îl întâlnim în art. 43 cod. com.: „Datoriile comerciale lichidate și plătibile în bani, produc dobândă de drept din ziua când devin exigibile”.

Este caracteristica unei obligațiuni comerciale, care are drept obiect o sumă de bani, lichidă și exigibilă, să producă de drept dobânzi.

Pentru obligațiunile comerciale, legiuitorul prevede că curge dobânda legală din ziua când creanța a devenit exigibilă, pe când în materie civilă, știm că datoria nu produce dobânzi dela data exigibilității; ci debitorul trebuie pus în întârziere. În materie comercială, când debitorul nu plătește la scadență, însemnează că el întrebunțează acea sumă de bani, și că îi fructifică. La comercianți banii nu stau în zadar, ci sunt întrebunțați, deaceia și legea stabilește că datornicul nu trebuie să aștepte punerea în întârziere.

La obligațiunile comerciale, având drept obiect sume de bani lichide, *dies interpellat pro hominem*, adică scadența ține loc de somațiune, de punere în întârziere. Și jurisprudența italiană merge mai departe. Ea statornicește

că în obligațiunile comerciale, având de obiect o sumă de bani lichidă și exigibilă, dobânda curge de drept, chiar dacă terțe persoane ar face poprire, chiar dacă debitorul ar fi silit să nu plătească creditorului¹⁾. El nu se poate descărca de obligațiunea de a plăti dobânzi dela scadență, decât plătind suma sau consemnând-o în contul persoanei căreia îi datorează. Neconsemnând suma, comerciantul o întrebuințează și debitorul e ținut să plătească dobânzi.

273. *Obligațiunea trebuie să fie comercială pentru debitor.* — Pentru ca obligațiunea să producă de drept dobânzi, se susține — și credem cu drept cuvânt, — că ea să fie comercială pentru datornic. Să exemplificăm.

Curge dobândă de drept dela exigibilitatea creanței, atunci când o bancă împrumută pe un agricultor pentru nevoile lui agricole? Dacă vom zice că curge dobândă de drept pentru sumele lichide și exigibile datorate dintr'un act sau faptă juridică comercială, vom spune că în cazul nostru dobânzile curg de drept, pentru că operațiunile de bancă sunt enumerate de art. 3, ca fapte comerciale. Dacă ne gândim însă că operațiunea, făcută de bancă cu un agricultor, este un act comercial numai pentru bancă, nu și pentru agricultor; că ne aflăm într'una din ipotezele, când avem în fața noastră un act comercial mixt sau unilateral; am putea să credem că dată fiind dispozițiunea art. 56, și la actele mixte sau unilaterale dobânzile curg de drept. Dar am văzut că art. 56 supune actele mixte codului de comerț în totalitatea lor, afară de cazurile când legea nu dispune altfel. Și unii interpreți socotesc că art. 43 dispune altfel; că adică nu curg dobânzi de drept, la datoriile cari rezultă dintr'un act sau faptă comercială, ci curg de drept numai atunci când pentru cel care are să plătească o sumă de bani operațiunea este o faptă comercială. Și de altfel așa ar fi și rațional, că numai în acest din urmă caz banii, în concepțiunea legiuitorului, fructifică neîncetat. Pentru necomerciantul, care încheie o

1) *Navarrini*, 1, n. 157.

operațiune ,care pentru el nu e o operațiune comercială, n'ar fi o rațiune ca să deroge la dispozițiile codului civil.

Această părere este documentat expusă de profesorul Bolaffio, în „Il codice di commercio”, adnotat, ed. 5, vol. I.

§ 53. In obligațiunile comerciale nu se acordă termen de grație.

274. *Principiu.* — Al treilea principiu: in obligațiunile comerciale, judecătorii nu pot acorda termene de grație, termen permis în materie civilă de art. 1021 cod. civ.

Să ne reamintim ce este termenul de grație.

In codul civil, în art. 1020, se prevede în contractele bilaterale clauza rezolutorie tacită, a cărei aplicațiune este zilnică.

Pe lângă această clauză rezolutorie tacită, avem și o clauză rezolutorie expresă, atunci când părțile prevăd în contract că neîndeplinirea obligațiunilor la termenul stipulat, atrage rezilierea de plin drept, fără somațiune, punere în întârziere sau judecată. De cele mai multe ori, părțile vor recurge la o instanță judecătorească. Instanța judecătorească, chemată să se pronunțe asupra rezilierii, dacă este în contract o clauză rezolutorie expresă, va constata rezilierea operată în mod mecanic, prin neîndeplinirea obligațiunii. In caz de clauză rezolutorie tacită, avem o reziliere judecătorească. Judecătorul examinează situația de fapt și, apreciind se pronunță, admițând sau nu rezilierea. Mai mult, rezilierea neproducând efecte mecanice dela data scadenței, pârilit în întârziere poate oricând, până în momentul în care se pronunță hotărîrea, să-și execute obligațiunea și să ofere îndeplinirea obligațiunii chiar înaintea instanței — și cazuri de acestea sunt foarte multe. Un chiriaș, care nu a plătit chiria la termen, poate veni în fața judecătorului și să spună, că e gata să plătească chiria. Oferind în instanță plata chiriei — și nefiind în contract clauza re-

Clauza
rezolutorie
prevăzută
Cod. Civ.

zolutorie expresă — judecătorul va respinge cererea de reziliere.

Mai mult, potrivit art. 1021 cod. civ., contractul nefiind reziliat de drept și judecătorul apreciind împrejurările de fapt, cari au adus pe pârît să nu plătească la scadență, poate să acorde pârîtilui un termen de grație, dând astfel răgaz debitorului să-și îndeplinească obligațiunea și numai dacă și la termenul fixat pârîtul este tot în întârziere, judecata pronunță rezilierea.

Ei bine, în obligațiunile comerciale, judecătorul nu poate acorda termene de grație pentru că obligațiunile comerciale nu sunt izolate. Ele se înlănțuie unele cu altele și dacă judecătorul ar putea să acorde debitorului termene de grație, ar expune pe creditor, ca nici el la rândul lui să nu poată face față plăților. Când un comerciant își ia obligațiuni, el are în vedere creanțele, ce are de încasat dela debitorii lui și dacă la scadență nu le încasează, nu va putea face față plăților, falimentul este inevitabil. Pentru aceste motive legiuitorul se preocupă de exacta îndeplinirea a obligațiunilor comerciale. Printre măsurile luate în acest scop, este și interzicerea termenelor de grație (art. 44 cod. com.).

§ 54. Retractul litigios comercial.

275. *Principiu.* — Al patrulea principiu este că retractul litigios, admis de codul civil, nu se admite, ori de câte ori este vorba de cesiunea unui drept, ce rezultă dintr'un fapt comercial (art. 45 cod. com.). Să ne reamintim ce este retractul litigios.

În dreptul modern obligațiunea nu este inseparabil legată de persoanele, cari i-a dat naștere. În dreptul nostru creanțele se transmit; ele circulă. Se poate întâmpla ca între debitor și creditor să fie un litigiu, pentru a se stabili existența sau quantumul creanței. În aceste cazuri spunem, că avem o creanță litigioasă.

Sunt creditori, cu creanțe litigioase, cari nu pot să aștepte pronunțarea unei hotărâri definitive și cari vând — cesionează — creanțele unor speculatori, cari le cumpără aproape pe nimic. Câteodată, creditorul, care are proces, mai este și un risipitor, mai este și un moștenitor proaspăt al unei succesiuni, și este mai dispus să cedeze o creanță succesorală, decât să se judece. În dreptul civil, în materie de cesiune a unei creanțe litigioase, debitorul poate să recurgă la retract, adică să se libereze, plătind suma pe care cesionarul creanței a plătit-o cedentului. În dreptul civil debitorul poate să spună cesionarului: pe dumneata te-a costat creanța atât; poftim suma și lasă-mă în pace. Ei bine, în materie comercială guvernează alt principiu.

Speculațiunile sunt de natura comerțului și morala rigidă din dreptul civil nu se poate extinde în comerț. De unde și cuprînsul art. 45: „Retractul litigios, prevăzut de art. 1402, 1403 și 1404 din codicele civil, nu poate avea loc în caz de cesiune a unui drept derivând dintr'un fapt comercial.

§ 55. Data din actele și contractele comerciale.

276. *Data între părți și față de cei de-al treilea.* — Codul de comerț în art. 57, în afară de dispozițiunea că data trebuie să cuprindă locul, ziua, luna și anul, mai prevede că data din actele și contractele comerciale poate fi stabilită, față de terțele persoane, prin orice mijloace de probațiune prevăzute în art. 46. Ce însemnează această dispozițiune din codul de comerț? Să ne reamintim, că în dreptul comun părțile contractante pot să pună în actul lor, orice dată voiesc. Noi contractăm astăzi și putem să convenim să lăsăm data de 1 Noembrie 1928. Vasăzică părțile pot pune orice dată; ele pot antidata sau posdata un act. Problema devine importantă în ce privește terțele persoane, cari ar putea să conteste data.

Față de terțele persoane, art. 1182 cod. civ. prescrie,

că data unui act sub semnătură privată nu face credință, dacă ea nu este o „dată certă”. Un act dobândește *dată certă*: 1) din ziua în care a fost înregistrat la o autoritate publică; 2) din ziua morții a aceluia sau a unuia din acei cari au subscriș actul; 3) în fine, din ziua în care a fost trecut, chiar și numai „în prescurtare, în acte făcute de ofițerii publici, precum procese-verbale pentru punerea peceței sau pentru facerea de inventare”.

Ce se înțelege prin „terțe persoane”, în sensul voit de art. 1182 cod. civ., a se vedea *Colin et Capitant*, II, p. 214.

Legiuitorul, în materie comercială, face și în privința datei certe o derogare: data actului comercial poate fi probată față de terțele persoane prin orice mijloace de probațiune enumerate de art. 46 cod. com. (prin urmare, chiar martori și prezumțiuni).

Toate mijloacele de probațiune din materie comercială sunt admise, pentru a se stabili data unui act comercial. Data prevăzută în act nu poate face prin ea însăși credință față de cei de al treilea, dar partea interesată, care a încheiat operațiunea, poate să stabilească data prin orice mijloc de probațiune. Să lămurim acest lucru:

Dacă într'un act de vânzare este pusă data de 1 Noembrie 1928; cel care are interes a se menține această dată, poate stabili față de terți, prin orice mijloace de probațiune, că într'adevăr contractul s'a încheiat la 1 Noembrie 1928. Spun acest lucru, pentru că acelaș art. 57 din codul comercial termină, arătând că data din cambie și din orice alt titlu la ordin, precum și din girurile lor, se consideră adevărată până la proba contrarie. Legiuitorul întărește data din cambie și din gir, și prin aceasta dă o și mai mare tărie titlurilor de credit la ordin.

Posesorul unui titlu la ordin, nu are de dovedit nimic; cel de-al treilea, care contestă data, trebuie să dovedească — bine înțeles, arătând interesul — nerealitatea datei: pe când data în celelalte acte comerciale trebuie sus-

ținută cu vreunul din mijloacele de probațiune obicinuite în dreptul comercial.

§ 56. Adevăratul preț sau prețul curent.

277. *Ce înțelegem prin adevăratul preț sau prețul curent.* — În contractele comerciale, părțile se pot referi în ce privește prețul mărfurilor, transporturilor, navlurilor (închiriere de nave și transporturile cu navele), primelor de asigurare, a cursului schimbului, al efectelor publice sau al altor titluri de credit circulând în comerț, la prețul curent sau la adevăratul preț.

Dacă părțile nu au fixat în contract prețul, ci au arătat numai că prețul este cel curent sau cel adevărat; prețul se va socoti după lista bursei sau — când este vorba de obiecte ce se vând în târguri —, după mercurialele locului unde contractul s'a încheiat; iar dacă în localitatea unde s'a încheiat contractul nu există bursă sau mercuriale, atunci după lista bursei celei mai apropiate, ori după mercurialele localității celei mai apropiate, sau, în fine, după orice altă probă. (art. 40).

În bursă zilnic se fixează care este prețul schimbului diferitelor monete, diferitelor titluri negociate, diferitelor obligațiuni sau acțiuni. La bursa de mărfuri, se fixează prețul mărfurilor — a grânelor bunăoară.

Prin înscrierea în codul de comerț a art. 40, legiuitorul a voit să înlesnească încheierea contractelor, oferind un nou criteriu pentru determinarea prețurilor.

§ 57. Plata în monetă străină.

278. *Principiu.* — Într'un contract sau act comercial, se poate arăta că plata să se facă în monetă străină: în franci francezi, în lire sterline, mărci germane, etc. În acest caz, codul de comerț, prin art. 41 stabilește:

„Când moneda arătată într'un contract nu are curs legal sau comercial în țară și când cursul ei n'a fost determinat de însăși părțile, plata va putea fi făcută în moneda țării după cursul ce va avea schimbul la vedere în ziua scadenței și la locul plății; iar când în aceea localitate n'ar fi un curs de schimb, după cursul pieței celei mai apropiate, afară numai dacă contractul poartă clauza „efectiv” sau o alta asemenea”.

Din cuprinsul articolului 41 rezultă că moneda streină arătată într'un act comercial, poate: a) să aibă curs legal în țară; b) să aibă numai curs comercial în țară; c) să nu aibă nici un curs legal, nici comercial; d) să fie însoțită de clauza „efectiv”.

S'ar părea că textul articolului este foarte clar și fără posibilitate de discuțiuni:

1) Dacă moneda străină arătată în act are curs legal sau comercial, plata se va face în aceea monedă;

2) Dacă nu are nici curs legal, nici comercial și părțile nu au fixat în act un curs de schimb, atunci plata se va face în moneda românească, după cursul ce va avea schimbul la vedere în ziua scadenței și la locul plății;

3) Dacă moneda străină nu are nici curs legal, nici comercial în țară, dar în act se arată că plata se va face „efectiv”, bunăoară în „yeni efectiv”, în acest caz, debitorul e ținut să plătească în yeni.

După anul 1916 articolul a dat loc la vii discuțiuni, dată fiind inflațiunea monetară și deprecierea monetei române, în comparație cu monetele streine. După războiul cel mare, s'a discutat ce însemnează o monedă străină, având curs comercial și dacă avem asemenea monete. Discuțiunea avea o importanță capitală, căci dacă o monedă streină nu are nici curs legal, nici comercial, schimbul se determină după ziua scadenței și debitorii români aveau interes să plătească după schimbul din ziua scadenței, iar nu după schimbul din ziua plății (plata în chiar monedă streină echivalează cu plata în lei după cursul din ziua plății) și diviziunea datoriei este excepția.

279. *Monete având curs legal în România.* — Sistemul nostru monetar până la stabilizare, a fost acel arătat prin legea din 22 Aprilie 1867 cu modificările din 17 Martie 1890, care în art. 1 arată că unitatea monetară a României este leul de aur; iar în art. 7 se prevede. „Monetele de aur străine, fabricate după sistemul monetar zecimal metric, având acelaș titlu, greutate și dimensiuni ca și monetele române, se vor primi la toate casele publice, deopotrivă cu moneda legală a țării. Celelalte monete de aur streine se vor primi la casele publice, după un tarif stabilit prin o lege”.

Războiul din 1916 zdruncinând finanțele noastre; în urma convențiilor dintre Stat și Banca Națională, biletele emise de această din urmă instituțiune au căpătat curs forțat, înlocuind astfel leul aur. Încă din 1916 legiuitorul a căutat să apere stocul metalic al Băncii noastre de emisiune și a prevăzut prin art. 8 din legea dela 22 Decembrie 1916 că toți debitorii, cari au stipulat înainte de 15 August 1916 plata unei datorii în aur, pot să se libereze valabil plătind în hârtie monetă a Băncii Naționale. Dacă această dispoziție de lege a fost edictată pentru a apăra stocul metalic al Băncii Naționale, cursul forțat începe în mod legal în urma convențiunii din 6 Februarie 1919, încheiată între ministerul de finanțe și Banca Națională.

280. *Monete având curs comercial în România.* — Am văzut, că din punct de vedere al plății art. 41 cod. com., pune pe picior de egalitate moneda având curs legal cu moneda având numai curs comercial în țară.

S'a zis că o menetă are curs comercial în țară ori de câte ori se negociază asupra ei în bursă și figurează deci pe lista bursei, „este cotată la bursă”²⁾.

1) În acest sens, Cas. I, 29 Decembrie 1920, *Pandectele române*, 1922, I, 1, cu nota regretatului C. C. Arion.

2) A se vedea *Vivante*, vol. IV, 1565; *Bonelli*, 293; *Cobianchi*, în *Riv. dir. comm.* 1922 II, 67.

Numeroase decizii ale instanțelor noastre judecătorești au socotit că ori de câte ori o monedă străină este negociată la bursă, are prin aceasta un curs comercial, iar plata urmează să se facă în acea monedă. Așa, Inalta Curte de Casație S. III la 6 Octombrie 1922 a confirmat deciziunea Curții de Apel din București, S. II cu No. 37/922, care hotărîse că francii francezi au curs comercial¹⁾.

Atât Curtea de Apel din București, cât și Inalta Curte de Casație S. III la 6 Octombrie 1922 a confirmat deciziunea Tribunalului Ilfov S. II com., din 22 Noembrie 1921, în care citim următorul considerent:

„Având în vedere că francul este o monedă care a circulat întotdeauna pe piețele noastre, având un curs de schimb consemnat în listele bursei, deci un curs comercial în sensul art. 41 cod. com., astfel că odată ce într'o cambie plata e prevăzută în franci, ea trebuie făcută potrivit art. 315 cod. com., în aceeaș monedă”²⁾.

Deși, doctrina și jurisprudența română sunt azi fixate în sensul că o monedă străină are curs comercial în țară de îndată ce pe piețele noastre se fac negociațiuni asupra acelei monete; totuși noi socotim că nu aceasta este interpretarea exactă a art. 41 cod. com. Articolul 41 cod.

¹⁾ *Curierul*, 1922, 699.

²⁾ *Curierul*, 1922, 700; *Dreptul*, 1922, 302.

S'a decis că instanța de fond este suverană a interpreta convenția părților și a stabili dacă termenul „franci” întrebuințat într'o cambie, însemnează „franci francezi”.

„Că din moment ce Curtea constată motivat, în fapt, că este vorba de franci francezi, ea a făcut o justă aplicațiune a art. 315 și 41 cod. com., obligând pe recurent să achite datoria în această monedă, care necontestat are un curs comercial pe piața românească”. Cas. S. III, 22 Decembrie 1924, *Revista societăților*, 1925, 1200.

De asemenea s'a mai decis că lirele sterline au curs legal (!) la noi în țară și în consecință, dacă ele sunt prevăzute într'o cambie, plata trebuie să se facă în acea monedă. Cas. S. III, 2 Mai 1923, *Jurisprudența Română*, 1923, 383.

com. este reproducerea articolului 39 cod. com. italian. Când în Italia, la 1865, s'a adăugat pe lângă cursul legal și cursul comercial, s'a avut în vedere o stare de fapt din provinciile italiene de curând eliberate de sub dominația streină, în cari, cum era în Veneția, moneda austriacă servea comercianților spre a se liberă de obligațiunile lor. În aceeași situațiune, pe lângă lira italiană, care avea curs legal, mai existau monete străine și cari serviau ca mijloc de plată: monete cu curs comercial.

Azi, atât în Italia cât și la noi, monete cu curs comercial sunt doar o remiscentă a unor stări economice ce au dispărut de mult. Este adevărat că în comerțul cu streinătatea se contractează în monete streine și mai este adevărat că, cei cari au nevoie de monete streine, și le procură prin negociațiuni de valute; dar toate acestea nu însemnează că comercianții întrebuințează ca o monedă liberatorie, monetele streine; căci „curs” în înțelesul ce i-l dă art. 41, însemnează calitatea unei monete de a fi un mijloc de plată, iar nicidecum în art. 41 nu se ocupă legea de moneda luată în înțelesul de marfă, care poate să aibă un preț. Cursul comercial al unei monete nu trebuie confundat cu prețul de schimb al monetei.

Jurisprudența noastră este vădit influențată de profesorul Vivante, care în volumul IV, n. 1565, scrie asupra acestei chestiuni: „când moneda nu are curs legal, se va examina, dacă nu are măcar un curs comercial, adică dacă nu este obiectul acelor contractări continue ale pieții, ce se observă din lista oficială a Bursei, după cum se întâmplă cu bancnotele austriace la Bursa din Veneția. Dacă există acest curs comercial, debitorul trebuie să-și procure moneda necesară, pentru a stinge datoriile sale. În acest caz, deoarece moneda există pe piață, nu mai e rațiune ca debitorul să se sustragă dela respectarea contractului: creditorul poate să refuze moneda legală și să obție condamnarea debitorului la despăgubiri, cari, în lipsă de daune mai mari, vor constă din diferența între moneda

legală și valoarea monetei din contract, după cursul valutei în ziua scadenței¹⁾).

Eroarea în argumentare a profesorului Vivante stă în a socoti, că e suficient, să existe pe piață o monedă, care este supusă schimbului, pentruca, datorită acestui schimb, (deci vânzare de monedă), moneda aceea streină să fie socotită că are curs comercial.

Prin urmare, rezumând, credem că una este prețul de schimb al unei monede și alta este curs comercial; că actualmente, România nu are decât monete cu curs legal²⁾).

¹⁾ În acelaș sens: *Bonelli*, 220; *Pagani*, Commentario art. 39; *Navarrini*. Trattato elementare, I, 162; *Cobianchi*, Riv. Dir. Comm. 1922, II, 67.

²⁾ În sensul că azi nu mai există monete streine cu curs comercial: *Bolaffio*, 210; *Franchi*, L'art. 39 cod. comm. în Rendiconti, Istituto Lombardo 1916, p. 399; *Tullio Ascarelli*, I debiti în moneda estera e l'articole 39 cod. di comm. Riv. dir. comm. 1923, I, p. 444—469.

Și jurisprudența italiană este în sensul susținerilor noastre. În toate sentințele instanțelor italiene, vedem că debitorii nu sunt obligați să plătească lire sterline, dolari, franci, etc., ci lire italiene; discuția însă poartă asupra cestiunii de-a ști dacă, atunci când debitorul este în întârziere, schimbul se calculează, ținându-se seama de ziua scadenții sau de ziua plății efective. A se vedea: Apel, Genova, 19 Mai 1922, *Foro*, 1922, I, 756; Apel Torino, 21 Aprilie 1922, *Foro*, 1922, I, 661; Apel Milano, 22 Noembrie 1922, *Foro*, 1921, I, 127.

În decizia mai sus citată a Curții de Apel din Genova, găsim că Tribunalul socotise că dolarul ar avea curs comercial, dar instanța de apel argumentează astfel:

„Adevărul e că art. 39 privește cazul, în care obligațiunea are ca obiect plata unei sume arătată în monedă streină, iar nu considerată aceasta ca un bun special; ceea ce rezultă clar din lucrările preparatorii și în special din expunerea *Mancini*, în care se citește că „legiuitorul acordă în regulă generală debitorului facultatea de a plăti în moneda țării după cursul schimbului la vedere în ziua și locul plății, deși în contract se prevede o monedă deosebită”. Pe de altă parte, nu se poate spune că dolarul are, dacă nu un curs legal, unul comercial în Regat. Dolarul se întrebunțează în contractele de cumpărări-

Faptul că se fac în Bursă negociațiuni asupra devizelor, aceasta însemnează că anumite valute streine au un curs de schimb, o altă ipoteză prevăzută de art. 41 și de care urmează să ne ocupăm.

281. *Monetă fără curs legal sau comercial.* — Dacă plata trebuie să se facă neapărat în moneda streină arătată în contract, trebuie să întrebuițeze clauza „efectiv” (ex. 5000 franci elvețieni efectivi) sau o alta cu acelaș înțeles. În lipsă de o atare clauză, potrivit art. 41, debitorul are alegere între a plăti în moneda străină sau a plăti în moneda națională după cursul schimbului la vedere în ziua scadenței și la locul plății, astfel ca creditorul să-și poată procura cu suma primită în lei, moneda streină arătată în cambie.

Legiuitorul a voit ca în general debitorul să se libereze valabil, plătind în moneda națională, iar nu în monetă streină și aceasta ne-o probează următoarele cuvinte din expunerea de motive a lui *Mancini*:

„Legiuitorul acordă în regulă generală debitorului facultatea de-a plăti în moneda țării, după cursul schimbului la vedere, în ziua și locul plății, deși în contract se prevede o monetă diferită”.

În art. 41 se face calculul schimbului, ținându-se seamă de ziua scadenței, pentru că legiuitorul a avut în vedere pe debitorul bun platnic. Ce se întâmplă însă dacă debitorul nu plătește la scadență și posterior moneda se depreciază,

---

vânzări sau de transporturi relative la mărfuri importate din Statele Unite ale Americii, cum se întrebuițează sterlinele pentru mărfurile importate din Anglia, francul pentru cele din Franța și așa mai departe.

„Și chiar firma Zerollo, care deși în concluziunile prezentate în ședință și-a însușit observațiunea Tribunalului și afirmă că dolarul are curs comercial în Regat, pentru că este obiect de speculațiuni comerciale, totuși nu a pretins și nici nu putea pretinde că plata să i se facă în dolari, pentru că nu s'a stabilit ca plata să se facă în acea determinată speță monetară”.

fie că deprecierea poartă asupra monetei naționale, fie că poartă asupra monetei streine?

Aproape unanimitatea jurisprudenței italiene este în sensul, că, dacă moneda străină s'a depreciat, această pagubă trebuie s'o suporte debitorul, căci *mora perpetuat obligationem*. Prin urmare, creditorul trebuie să primească atâta monetă a țării, cât îi va fi necesar ca să cumpere în ziua plății (nu a scadenții) suma de monetă streină arătată în cambie, și cu drept cuvânt, căci a admite contrariu, ar fi ca cel rău platnic să câștige în dauna creditorului¹⁾.

¹⁾ A se vedea: Apel, Milano, 25 Februarie și 22 Noembrie 1921, *Foro*, 1921, I, 905; 1922, I, 127; Apel Genova, 19 Mai 1922, *Foro*, 1922, I, 756; Apel Torino, 21 Aprilie 1922, I, 661; Apel Genova, 3 Iulie 1919; *Monitore*, 1921, 697; Trib. Milano, 7 Mai 1921, Riv. dir. comm., 1922, II, 189, cu nota avocatului *Pietro Galluppi*; Trib. Triest, 25 Octombrie 1921, cu o notă criticată a prof. *Vassalli*, în Riv. dir. comm., 1922, II, 252.

Iată argumentarea Curții din Genova:

„Art. 39 stabilește, că datoria nu este de specie monetară, de o sumă exprimată în monetă străină, iar debitorul poate plăti cu moneda țării, ținând seama de cursul schimbului; este vorba deci de o obligațiune facultativă. Ori, în obligațiunile facultative un lucru este în *obligatione* și unul în *solutione*, celalt fiind în *facultate solutions*; spre deosebire de obligațiunea alternativă în care *plures sunt res in obligatione, una vera in solutione tantum*.

„În obligațiunea facultativă, creditorul nu poate să ceară decât singurul lucru dedus în contract, adică în speță 500 dolari, pe care are dreptul să-i obție. Dacă debitoarea White Star Line, preferă să-i plătească în monetă italiană, și are această facultate, ea trebuie să-i procure valuta echivalentă în momentul plății, adică după cursul schimbului în acel moment, puțin importă dacă cursul schimbului între timp s'a ridicat sau a scăzut, pentru că firma creditoare trebuie să aibă posibilitatea de a converti imediat, dacă crede și are interes, suma primită în moneda streină, indicată în contract, fără să suporte vre-o pagubă”.

Tot astfel a decis: Apel Iași, S. I, 6 Oct. 1923, *Dreptul*, 1924, 13; Trib. Ilfov, S. II com., 22 Noembrie 1921, *Dreptul*, 1921, 302; *Curierul*, 1922, 700.

S'a observat că legea a voit să fixeze quantumul creanței în ziua scadenței și că creditorul nu are alt drept decât la procente pentru neplata la termen¹⁾. S'a răspuns, că nu e vorba de procente, ci de stabilirea capitalului datorit, la care să se calculeze în urmă dobânda legală sau convențională. Ori, stabilirea capitalului datorat nu se poate face decât dând posibilitatea creditorului de a avea moneda străină arătată în contract.

Debitorul nu mai este în întârziere de îndată ce a consemnat suma calculată după cursul zilei în momentul consemnării, și nu-l mai privește oscilațiunile valutare²⁾.

Dacă deprecierea poartă asupra monetei streine, debitorul se va grăbi să plătească în moneda străină arătată în cambie, căci art. 41 îi dă această posibilitate. Credem însă că, dacă debitorul e în întârziere, trebuie să despăgubească pe creditor de deprecierea monetei streine întâmpată după scadență³⁾.

282. *Moneta străină aur.* — Înainte de se stabiliză moneda noastră, prin diferite dispoziții de lege, s'a căutat să se apere stocul metalic al Băncii Naționale; astfel că da-

---

1) În acest sens s'a pronunțat Tribunalul din Milano, 14 Iulie 1921, *Foro*, 1922, I, 127. A se vedea de asemenea: *Mazzone*, în *Riv. del Dir. comm.*, 1922, I, 170.

A se consulta: *Pacchioni*, în *Revista Bancaria*, 1922, 127; *Galluppi*, aceeaș revistă, 1922, II, 189; *Cobianchi*, ibidem, 67.

2) Art. 320 cod. com.

3) Analogie cu art. 1578 cod. civ., care prevede, că la împrumut debitorul nu răspunde de sporirea sau scăderea prețului monetelor, întâmplare înainte de scadență. În acelaș sens. Apel Genova, 19 Mai 1922, *Foro*, 1922, I, 756.

S'a hotărît însă, că debitorul, putând plăti în moneda din contract (în speță mărci germane), el se liberează în aceea monetă, chiar dacă s'a depreciat posterior scadenței, debitorul fiind în întârziere. Apel Torino, 21 Aprilie 1922, *Foro*, 1922, I, 661, soluție inechitabilă.

toriile în lei-aur să se plătească în lei-hârtie¹⁾). Și în această privință am urmat exemplul Franței. Curtea de Casație franceză (*Chambre de requêtes*), preocupată de acelaș stoc metalic, a decis, că o convențiune încheiată cu un strein, din termenii căreia rezultă, că datoria acestuia trebuia plătită în Franța în aur, nu este contrară ordinii publice, cu tot cursul forțat al bancnotelor. Deci numai Francezii erau dispensați de a plăti în aur.

Streinul era îndatorat să îndeplinească obligațiunea sa în aur, deoarece este în interesul general să intre în țară cât mai mult aur²⁾).

Și înaintea instanțelor noastre judecătorești, s'au prezentat creanțe plătibile în franci francezi — aur și s'a susținut că, deoarece, potrivit art. 7 al legii monetare din 1867, francul francez are curs legal la noi în țară, fiind egal cu leul, ar trebui ca plata să se facă în lei-hârtie. Curtea de Apel din București a hotărît ca plata să se facă în franci francezi hârtie, adică în moneda liberatorie în Franța. La această soluție instanța de fond a ajuns, bazându-se pe art. 8 al legii din 22 Decembrie 1916, care dispensează de plata în aur și care se aplică necontestat Românilor; iar din desbaterile ce au avut loc, cu ocazia votării legii, rezultă că ea se aplică și străinilor, cari domiciliu în țară la acea dată.

Curtea de Casație a confirmat decizia Curții de Apel din București și în considerentele ei se vede influența exercitată de mai sus citata decizie a Curții de Casație franceză³⁾).

1) Cas. I, 29 Decembrie 1920, *Pandectele române*, 1922, I, 1.

2) *Pandectes françaises*, 1920, nr. 5, cu o notă de *Lyon Caen*.

3) Iată considerentele deciziei Curții noastre de Casație:

„Având în vedere că chestiunea care s'a pus în discuțiune înaintea instanțelor de fond, și a cărei soluțiune se critică prin motivul de recurs, este aceea de a se ști, dacă Societatea asigurătoare e obligată a plăti asiguratului suma numerică de 21.186 în franci aur, sau aceeaș câțime în lei hârtie monetă a Băncii Naționale Române;

Prin stabilizare, biletul Băncii Naționale devenind convertibil, problema plății în aur și deci și în monete streine, nu mai este de actualitate. Și să sperăm că nu va reveni de actualitate.

„Având în vedere că recurenta a susținut la instanța de fond — și azi în recurs — că se poate liberă valabil, plățind suma de 21.186 lei hârtie, monedă românească, drept aceeaș sumă stipulată prin contract în franci francezi aur, deoarece, prin art. 8 din legea dela 21 Decembrie 1916, s'a permis debitorilor, că pentru datorii stipulate „în aur”, se pot liberă valabil plățind suma corespunzătoare în lei—hârtie—sau orice altă monedă românească;

„Considerând că dispozițiunile legii mai sus citate au fost luate de legiuitor în scop de a protege stocul metalic al Băncii Naționale Române și de a creia în vederea acestui scop, un curs forțat pentru leul monedă-hârtie; ca atari, aceste dispozițiuni nu pot fi aplicabile în cazurile când — cum este în speță — nu e vorba de o datorie în monedă-aur, care strict executată ar pune Banca Națională a României în situațiunea de a-și micșora stocul ei metalic, ci de o datorie contractată în monedă străină; că modalitatea de plată a unor asemenea motene neinteresând rezerva de aur a Băncii de Stat român și, ca atare, eșind din cadrul prevederilor citatei legi excepționale, are a se regula conform principiilor generale și intențiunii comune a părților;

„Considerând că în speță, instanța de fond, înlăturând, pe temeiurile mai sus arătate, aplicațiunea legii excepționale din 1916 și referindu-se la principiile consacrate în materie de plată și la termenii în care a fost conceput contractul din care a putut deduce intenția comună a părților, prin aceasta n'a săvârșit nici o violare de lege sau exces de putere, atunci când a obligat pe recurentă să facă plata în franci francezi, adică în moneda oficială a țării la care părțile s'au referit prin contractul lor, iar nu în lei românești, ceea ce n'a fost intenția părților, cestiune de fapt și de interpretare a convențiunii, care întrucât nu schimbă întru nimic natura juridica a contractului de asigurare, scapă de controlul Curții de Casație”. — Cas. III, 12 Noembrie 1924, *Dreptul*, 1924, 300.

Se menționează ca aceeaș Casație la 17 Noembrie 1920, *Pandectele Române*, 1922, I, 3, a obligat pe debitorul unei cambii să plătească franci-aur, stabilind că din intenția părților, eră vorba de franci francezi-aur.

§ 58 Locul de executare în obligațiunile comerciale

2.3. *Principiu.* — Despre locul în care se execută obligațiunile comerciale se ocupă art. 59 cod. com., care ne spune, că orice obligațiune comercială trebuie să se execute în locul arătat în contract, iar dacă locul nu este arătat în contract, atunci executarea are loc acolo unde rezultă din natura operațiunii sau din intențiunea părților. Când locul de executare nu rezultă nici din convenție, nici din natura operațiunii sau intențiunea părților, atunci obligațiunea se execută în localitatea unde neguțătorul debitor își avea stabilimentul său comercial sau cel puțin domiciliul ori reședința — la încheierea contractului.

În textul nostru creditorul ar avea alegerea între stabiliment, domiciliu sau reședință, pe când în textul german, (art. 324 din codul din 1861), după care s'a inspirat legiuitorul român, creditorul trebuie să se ducă la stabilimentul comerciantului, acolo își are el centrul afacerilor, acolo trebuie să-i ceară banii și numai în lipsa unui stabiliment obligațiunea se execută la domiciliul neguțătorului.

Dacă prin contract o parte este obligată să predea un lucru determinat, care după cunoștința părților se găsea într'un anumit loc, în momentul încheierii contractului, atunci predarea se va face în acel loc.

CAPITOLUL III.

Probele în materie comercială.

§ 59. Introducere.

284. *Cari sunt probele.* — În codul comercial găsim articolul 46, care enumără probele. Înainte de a intra în examinarea probelor enumerate de art. 46, să ne reamintim puțin dispozițiunile din codul civil, cu referință la materia probelor.

După dreptul civil, probele, adică mijloacele de convingere ale judecătorilor în litigiile ce li se prezintă, sunt următoarele:

1) Dovada preconstituită, care se compune din acte scrise, divizate în acte autentice și acte sub semnătură privată;

2) Mărturisirea părții protivnice, mărturisire care se subdivide în mărturisire judiciară (interogatoriu) și în mărturisire extrajudiciară;

3) Dovada cu martori;

4) Jurământul și;

5) Prezumțiunile, cari sunt sau legale — fixate de lege — sau lăsate la înțelepciunea și chibzuința magistratului. Înșiruirea probelor se găsește în art. 1170 codul civil.

După art. 46 cod. com. român, obligațiunile și liberațiunile se probează:

1. Cu acte scrise (acte autentice sau acte sub semnătură privată);
2. Cu facturi acceptate;
3. Prin corespondență;
4. Prin telegrame;
5. Cu registrele părților;
6. Cu martori;
7. În fine prin orice mijloace de probațiune admise de legea civilă.

§ 61. Examinarea probelor.

285. *Despre actele scrise.* — Actele scrise sunt probe preconstituite, pentru că ele sunt redactate cu intențiunea de a servi în justiție în caz de litigii. Actul scris este o probă creată mai înainte de a se naște litigiul, și în vederea litigiului, pe când probele celelalte: mărturisirile, interogatorul, dovada cu martori, jurământul, prezumțiunile, nu sunt create de părți pentru a se servi de ele în justiție.

Actul scris poate să fie autentic și poate să fie sub semnătură privată. Avem un act scris, atunci când el emană și este semnat de către partea adversă, făcând proba unei obligațiuni sau a unei liberațiuni.

Putem să avem un act scris dela partea potrivnică, fără însă ca actul scris să facă probă deplină, numai să facă să credem că este posibil să fie adevărate cele ce se afirmă cu privire la obligațiune, și atunci avem un început de probă scrisă.

În dreptul civil, ori de câte ori avem o obligațiune, care are drept obiect o sumă, dacă depășește cifra de 150 lei, este nevoie pentru probarea ei de un act scris. Nu se poate proba o asemenea obligațiune cu martori. Mai mult: nu putem proba cu martori ceea ce este contrar unui act scris, ceea ce ar fi peste ceea ce cuprinde un act scris, nici, în

sfârșit, ceea ce s'ar pretinde că s'ar fi zis înaintea, la timpul sau în urma confecționii actului, cu toate că ar fi cestiune de o sumă sau o valoare mai mică de 150 lei (art. 1191 cod. civ.).

Putem totuși dovedi cu martori, când creanța depășește suma de 150 lei și chiar contra unui act scris, peste ceea ce cuprinde un act scris, când avem un început de probă scrisă. Aceste principii sunt cunoscute din dreptul civil.

Legiuitorul comercial s'a despărțit de forme. El nu cere, în general, nici act autentic, nici act sub semnătură privată și părțile, în materie comercială, au cea mai mare libertate în a administra probele, ce voesc. Numărul mare și des al obligațiunilor comerciale, precum și celeritatea cu care ele se încheie, împiedică părțile să redacteze acte scrise. Totuși, sunt unele cazuri, când legea cere act scris, în sensul că actul scris este o condițiune esențială pentru obligațiune.

286. *Acte scrise ad solemnitatem.* — În dreptul comercial avem 3 cazuri când actul scris este cerut nu ad probationem, ci ad solemnitatem. Aceste cazuri sunt:

1. Inscrisul cambial. — Codul comercial arată în art. 270, ce trebuie să cuprindă cambia; iar în art. 273 se citește sancțiunea: lipsa condițiunilor esențiale exclude calitatea și efectele speciale ale cambiei, *cu rezerva efectelor ordinare ale obligațiunii, după natura sa comercială sau civilă.*

Prin urmare, pentru cambie legea cere nu numai act scris, *ad substantiam*, ci și un act formal. O obligațiune cambială nu poate fi verbală; ea trebuie să rezulte dintr'un înscris, care să aibă un anumit cuprins.

Nerespectarea condițiunilor de formă atrage nulitatea cambiei, dar înscrisul poate constitui proba unei obligațiuni de drept comun (bunăoară un împrumut).

2. Contractul de înrolarea echipajului. — Contractul de înrolarea echipajului unei nave — exceptându-se vasele

navigând pe râuri sau lacuri și cele cu o capacitate mai mică de 50 tone, când ele nu călătoresc mai departe de țărmurile Mării Negre, la Odesa și Constantinopol — trebuie făcut prin act scris, legalizat de autoritatea maritimă din țară, trecut în registrele oficiului maritim și transcris în registrul vasului. Dacă înrolarea se face în străinătate, unde nu există o autoritate consulară românească, contractul se va face în scris, și se va transcrie numai în registrul vasului.

Nerespectarea formalităților de mai sus, atrage nulitatea contractului, sau cum spune art. 532: „Convențiunile, cari nu sunt investite cu aceste formalități, nu au nici o tărie”.

3. Contractul de împrumut maritim. — Avem un contract de împrumut maritim atunci când căpitanul — în virtutea puterilor conferite lui de lege și în cazurile prevăzute de lege — ia o sumă de bani cu împrumut, dând garanție vasul, navlul, totalitatea sau o parte din mărfurile încărcate, cu condițiunea ca suma împrumutată să o piarză împrumutătorul, dacă lucrurile date în garanție ar pieri; iar dacă ele vor ajunge bine în port, împrumutătorul să-și primească banii împreună cu un plus, numit *folos maritim* (art. 601).

Contractul de împrumut maritim trebuie făcut prin act scris, altfel rămâne simplu împrumut, și nu produce decât interese legale (art. 602).

Lipsa actului scris la împrumutul maritim are ca efect că contractul nu-și produce efectele voite de părți; el valorează un împrumut simplu.

287 Act scris ad probationem. — Dacă avem numai 3 cazuri, în cari actul scris este cerut *ad substantiam*, sunt mai multe cazurile în cari codul comercial cere actul scris *ad probationem* și când proba testimonială nu poate fi admisă decât atunci când este permisă și de codul civil (art. 55 cod. com.).

Contractele comerciale ce trebuiesc probate prin act scris, sunt:

1. Contract de asociațiune în participare. — Am văzut că contractul de societate trebuie făcut prin act scris (la societățile pe acțiuni, trebuie act autentificat), care se transcrie, se afișează și se publică. Am arătat la timp că atât actul scris, cât și publicitatea este cerută pentru legala constituire; dar că funcționează și societăți fără act scris — societăți neregulat constituite, societăți de fapt. — Mai mult, știm, că un asociat poate cere dizolvarea unei societăți, deși nu e act scris; ceea ce însemnează, că asociatul poate administra orice probă spre a dovedi existența societății. Dacă proba nu s'ar face decât prin act scris, la ce ar mai servi dreptul de a cere dizolvarea, acordat de art. 99 cod. com.? Deasemenea asociații nu pot opune celor de al treilea, lipsa actului scris (art. 99), de unde tragem concluzia, că terții pot proba prin orice mijloc existența societății.

În ce privește contractul de asociație în participare el trebuie să fie făcut prin act scris. Părțile contractante nu pot dovedi existența asociațiunii prin martori, decât în cazurile excepționale admise și de codul civil (art. 1197—1198 cod civ.).

2. Contractul de asigurare. — Potrivit art. 445, contractul de asigurare se face prin act scris. Aceeași normă se aplică, în virtutea articolului 616 și asigurărilor maritime.

Vom avea ocaziunea să ne ocupăm de contractele de asigurare. Atunci vom vorbi despre polițele de asigurare și de cuprinsul acestora.

3. Contractul de gaj. — Art. 478 cod. com., se ocupă cu forma contractului de gaj. Iată, într'adevăr, ce cuprins are acest articol:

„Gajul constituit de către un comerciant sau de un necomerciant pentru fapte de comerț, se constată, între părțile contractante, prin toate probele admise de legea

comercială și prevăzute în art. 466 din acest codice, fără a se distinge dacă părțile au sau nu acelaș domiciliu.

„Față însă cu cei de-al treilea, gajul nu poate fi dovedit de cât prin înscris, dacă suma pentru care s'a constituit gajul trece peste 500 lei”.

4. Contractele având de obiect construirea (art. 491), înstrăinarea (art. 493), închirierea (art. 557) și gajarea vaselor comerciale (art. 495), trebuiesc să fie probate prin act scris.

288. *Proba cu martori.* — După ce am văzut cazurile în care codul comercial cere un act scris, să revenim la art. 46 cod. com.

Ei bine, art. 46, ocupându-se de proba cu martori, statornicește, că prin martori se poate dovedi ori de câte ori instanța judecătorească ar socoti, că trebuie să se admită proba testimonială, și aceasta chiar în cazurile prevăzute de art. 1191 cod. civ., adică deși proba cu martori ar fi invocată contra unui act scris, peste ceea ce cuprinde el, sau pentru ceea ce s'ar pretinde că s'ar fi zis înainte, la timpul sau în urma confecționării actului.

Instanțele judecătorești apreciază când să admită proba cu martori, și când s'o respingă. Indiferent de valoare, contractele comerciale se pot proba cu martori, — afară, bine înțeles, de cazurile speciale, când legea cere act scris —; totuș instanțele judecătorești vor aprecia de la caz la caz. Ele nu sunt obligate să admită proba cu martori.

În mintea legiuitorului n'a fost în nici un caz ideea, care domină astăzi în fața instanțelor judecătorești: ori de câte ori este o afacere comercială, partea să invoace proba cu martori, și tribunalul să o admită fără discuție.

289. *Facturile acceptate.* — Factura este un act emanând dela un comerciant și care enumără obiectele asupra cărora s'a convenit, arătând și prețul lor. Factura este sem-

nată de către neguțătorul care a vândut și ea însoțește marfa. Primitorul, dacă înapoiază factura acceptată, procură vânzătorului proba contractului de vânzare-cumpărare.

Unii susțin că se poate accepta și tacit o factură. Se susține că avem o factură acceptată nu numai atunci când primitorul mărfii restituie factura cu mențiunea scrisă a acceptării, dar și atunci când cel ce privește marfa și factura nu răspunde.

Nu credem că tăcerea poate servi drept proba încheierii unui contract.

Simpla tăcere a aceluia, căruia i se trimite o factură, nu dovedește că s'a încheiat convențiunea, afară numai dacă pe lângă tăcere, acela, care a primit marfa și factura, ar face alte acte concludente din cari ar rezulta convențiunea. Dar dacă el face acte concludente, dovada nu se mai face prin factură, ci după dreptul comun, în ce privește perfecționarea contractelor.

Prin urmare, ori vânzătorul prezintă factura pe care este scrisă acceptarea cumpărătorului; ori dovedește prin orice mijloc de probațiune că contractul s'a încheiat prin acordul celor 2 voinți (oferță și acceptare).

290. *Correspondența.* — Contractele comerciale se încheie în cea mai mare parte prin corespondență. Din schimburi de scrisori-oferte, contra-oferte, acceptări, nasc contractele. Nu este nevoie ca o convențiune să existe în întregimea ei într'un act, nu este nevoie ca acele 2 declarațiuni de voință să fie contextuale; o declarație de voință poate să fie într'o scrisoare, cealaltă declarație de voință în altă scrisoare; ambele scrisori întrunite dau acordul de voințe. Și o scrisoare cu răspunsul ei în realitate este un act sub semnătură privată, ce se poate combate ca orice alt act scris.

291. *Telegrama.* — Cum se probează o obligațiune cu ajutorul telegramei? Cel care primește un ordin de bursă prin telegramă, poate fi sigur că într'adevăr persoana, al cărui nume figurează în telegramă, i-a dat ordinul?

Există un risc, când cineva se încrede numai în telegramă, socotind pe baza ei că un contract s'a perfectat. Cel care este chemat în judecată pe baza telegramei, poate contesta că a expedit o atare telegramă; iar acela, care prezintă telegrama în justiție, nu poate să zică: n'am nevoie să fac vreo dovadă, am telegrama și atât e destul, fiindcă nu acesta este sensul legii.

Pentruca telegrama să facă probă ca un act scris, trebuie ca cel ce o invocă — dacă partea potrivnică contestă că a expedit-o — să dovedească:

1. Sau că originalul, depus la oficiul telegrafic care a expedit telegrama, este scris de persoana arătată în telegramă ca trimițătoarea ei;

2) Sau că originalul — deși semnat de altă mână — a fost predat la oficiul telegrafic sau trimis la oficiu spre predare de chiar persoana, care figurează în telegramă ca expeditoare.

Dacă subscrierea originalului este autentificată de autoritatea competentă, se vor aplica principiile dela actele autentice.

În fine dacă identitatea persoanei, care a scris sau a predat originalul, s'a stabilit potrivit normelor din regulamentele telegrafo-poștale proba contrarie este admisă. (art. 47).

Prin urmare, ca o telegramă să facă probă în justiție, trebuie să se dovedească sau că depeșa a fost semnată cu mână proprie de către persoana, ce figurează ca semnatar, sau dacă altă persoană a semnat pentru el, trebuie să se dovedească că acea persoană a predat-o personal la oficiul telegrafic, sau că ea a trimis pe cineva să transmită telegrama. Nu poate zice cineva că n'a semnat, când eu dove-

desc că a prezentat depeşa, sau a trimes pe cineva cu depeşa la oficiul telegrafic, spre a o expedia.

În ce priveşte data telegramelor, ultimul aliniat al art. 47 decide:

„Data telegramelor stabileşte, până la proba contrarie, ziua şi ora când ele au fost într'adevăr expediate de oficiurile telegrafice”.

292. *Erori în transmiterea telegramelor.* — Ce se întâmplă în cazul când telegrama conţine erori de transmitere? Este posibil ca eu să dau un ordin telegrafic unui agent oficial de schimb să-mi cumpere 100 acţiuni Banca Naţională şi telegrafistul să transmită 1000 în loc de 100. Agentul, conformându-se telegramei, a cumpărat 1000 acţiuni şi îmi comunică această cumpărare. Eu protestez şi se naşte proces. Problema este: cine suferă paguba? Fiindcă trebuie s'o sufere cineva: eu care am dat ordinul, ori agentul, care a primit telegrama cu eroarea arătată sau, în fine, Direcţiunea Generală P.T.T.? Legea se mulţumeşte să spună că „în caz de eroare, schimbare sau întârziere în transmiterea unei telegrami, se aplică principiile generale asupra culpei. Cu toate acestea, trimiţătorul unei telegrami se prezumă afară de orice culpă, dacă a îngrijit a o colaţiona sau recomanda, conform dispoziţiunilor regulamentelor telegrafo-poştale” (art. 48).

Colaţionarea unei telegrami constă în controlarea telegramei de către oficiul de destinaţie, prin cererea adresată oficiului de expediere, a mai repetă cuprinsul originalului, înainte de a trimite telegrama la domiciliul destinatarului. Pentru colaţionare se plăteşte o taxă specială. Dacă trimiţătorul a plătit această taxă, legea spune că el se prezumă în afară de orice culpă.

Dacă s'a întâmplat, printr'o eroare de telegraf, să se producă o daună, trebuie — din cele ce am văzut — să ne călăuzim de principiile generale în materie de culpă. Dacă trimiţătorul, a întrebuiţat termeni, cari uşor pot da loc

la o transmitere greșită, el va suferi consecința. Faptul de a te servi însă de telegraf pentru a încheia convențiunii, nu însemnează ca să suporti daunele chiar în lipsă de vină. Și iarăși nu poate fi o vină de a fi recurs la telegraf, pentrucă telegraful este astăzi un mijloc obicinuit de a contractă.

Dacă cel care primește telegrama nu a fost destul de atent ca să observe o eroare, pe care orice om obișnuit ar fi văzut-o, el este în culpă și suferă consecințele. Dar dacă nu este în culpă nici trimițătorul, nici primițorul, ci doar oficiul telegrafic? Statul și-a luat măsurile necesare stabilind prin legi și regulamente nerăspunderea de daunele pricinuite prin erorile de transmiterea telegramelor și atunci singurul vinovat scapă și paguba o va suferi destinatarul telegramei!

293. *Registrele comercianților.* — Despre forța probantă a registrelor comercianților sau registrele de contabilitate, precum și de administrarea probei prin registre, ne-am ocupat la timp și nu mai revenim (a se vedea *supra*, no. 92 și urm.).

294. *Alte mijloace de probațiune.* — Art. 46 c. com. după ce enumără ca mijloace de probațiune: actele autentice, actele sub sumnătură privată, facturile acceptate, corespondența, telegramele, registrele, martorii, termină cu aceste cuvinte: „In fine, prin orice alte mijloace de probă admise de legea civilă”. Prin urmare vom avea și în comerț: interogatoriul, jurământul, prezumțiunile, așa cum sunt relegate de codul civil și de procedura civilă.

În ce privește prezumțiunile, observăm că în materie comercială, ele au un câmp de aplicare mult mai întins decât în civil. Prezumțiunile sunt admise ori de câte ori este admisă proba cu martori. Ori proba cu martori, este admisibilă aproape întotdeauna în materie comercială, prin urmare la fel și prezumțiunile.

PARTEA V

Despre contractele comerciale.

CAPITOLUL I

Despre contractele comerciale.

§ 62. Principii generale.

295. *Metoda.* — În tratarea contractelor comerciale vom începe cu contractul de mandat, ca unul ce are drept scop încheierea celorlalte convențiuni, despre care ne vom ocupa în urmă.

În examinarea mandatului, ca și în examinarea oricărui alt contract, ne vom referi la normele dreptului civil numai întrucât ele vor fi necesare pentru înțelegerea dispozițiilor din codul de comerț. Vom trata deci contractele în dreptul comercial, iar nu în dreptul civil și comercial.

Contract
de
Manda

296. *Definițiunea contractului de mandat.* — Codul civil prin articolul 1532 dă următoarea definițiune: „Mandatul este un contract în puterea căruia o persoană se obligă, fără plată, de a face ceva pe seama unei alte persoane, dela care a primit însărcinarea”.

Această definițiune — bună pentru dreptul civil — pentru a fi extinsă în dreptul comercial trebuie să fie

corectată și complectată, ținând seama de articolul 374 din codul de comerț, care prevede: „Mandatul comercial are de obiect tratarea de afaceri comerciale pe seama și socoteala mandantului.

„Mandatul comercial nu se presupune a fi gratuit”.

Din coroborarea acestor articole putem da următoarea definițiune: Mandatul comercial este un contract în puterea căruia o persoană — numită mandatar — se obligă să trateze pe socoteala unei alte persoane — numită mandante — afaceri, cari sunt acte de comerț în ce privește pe mandante.

297. *Mandat civil; mandat comercial.* — Ceeace distinge mandatul comercial de cel civil este obiectul lui: pe când mandatul civil are drept obiect acte ce sunt civile pentru mandante; mandatul comercial are drept obiect acte, cari sunt comerciale pentru mandante. Dacă actele, ce formează obiectul mandatului, sunt comerciale numai pentru cel ce contractează cu mandatarul, iar nu și pentru mandante, în acest caz mandantul e civil. Așa, dacă un proprietar însărcinează pe X să trateze vânzarea recoltei de pe moșia sa; mandatul e civil, chiar dacă vânzarea se va face unei persoane care cumpără spre revindere, deoarece calitatea mandatului se determină după cum vânzarea este civilă sau comercială pentru mandante.

298. *Mandat și reprezentanță.* — Am arătat (supra n. 103) că a fi mandatar nu însemnează a fi neapărat și reprezentant. Reprezentanța însoțește adeseori mandatul, fără ca ea să fie de esența mandatului. Și vom avea în curând ocaziunea să ne ocupăm de contractul de comision și vom vedea că comisionarul este un mandatar fără puterea de a reprezenta pe comitent.

299. *Negratuitatea mandatului comercial.* — În dreptul civil mandatul se presupune gratuit (art. 1534). Mandatarul, în lipsă de stipulațiune contrarie, nu are drept la

plata serviciilor prestate. In dreptul comercial, din potrivă, mandatul se presupune oneros, chiar dacă părțile au tăcut în această privință; iar în cazul că onorariul mandatarului nu a fost fixat, prin contract, judecătorul este în drept să-l determine după împrejurări (art. 386 c. com.).

500. *Mandatul comercial general.* — Mandatul comercial, ca și cel civil, poate fi special pentru o afacere, dar poate fi și general pentru toate afacerile mandantului.

Oricât de general ar fi un mandat comercial, el nu se întinde și la afacerile, ce nu sunt comerciale pentru mandante, afară numai dacă nu s'a stipulat contrariu (art. 375).

Dar mandatul general, dacă este însoțit de reprezentanță, poate să se confunde *cu prepușia* și atunci mandatarul are puteri mult mai mari decât un mandatar general civil, care nu poate face decât acte de simplă administrațiune (art. 1536). Ori, mandatul dat prepusului implică și acte dispoziție, căci prepusul este chemat să încheie toate operațiunile necesare comerțului.

Legiuitorul își exprimă concepțiunea sa cu ocazia mandatului tacit conferit prepusului, când în art. 395 c. com. stabilește: „Față cu cei de al treilea mandatul tacit al prepusului se socotește general și cuprinde toate actele necesare exercițiului comerțului pentru care este dat”.

501. *Mandatul special.* — Mandatul poate avea drept obiect o singură afacere. El poate fi deci special.

Se poate însă întâmplă ca pentru a ajunge la desăvârșirea afacerii, pentru care s'a dat mandatul, să fie nevoie de încheierea și a altor acte. Codul de comerț a ținut seama de această ipoteză și a hotărît prin ultimul alineat al articolului 375: „Mandatul pentru o anume afacere cuprinde împuternicire și pentru toate actele necesare executării lui, chiar când nu ar fi anume arătate”.

502. *Mandat conferit unui comerciant* (art. 376). O

persoană nu poate fi obligată ca mandatară, dacă nu a acceptat însărcinarea, ce i s'a dat. Fiind vorba de fapte, acceptarea poate fi expresă, dar și implicită, când rezultă din executarea mandatului din partea mandatarului (art. 1533 c. com.).

Am arătat că un contract nu poate fi socotit încheiat prin simpla tăcere și inacțiune; că dacă acesta e principiul, nu e mai puțin adevărat că tăcerea duce la unele obligațiuni, dat fiind raporturile de drept preexistente între părți sau îndatorirea legală de a răspunde.

O îndatorire legală de a răspunde este prevăzută în art. 376 c. com., după care un comerciant trebuie ca în cel mai scurt termen posibil să facă cunoscut refuzul mandatului, ce i s'a conferit. Lipsa de răspuns, obligă pe comerciant să răspundă de executarea mandatului.

Dar comerciantul, refuzând însărcinarea ce i s'a dat, mai este îndatorat prin lege să ia toate măsurile, pentru ca persoana, ce i-a trimis anumite bunuri dintr'o altă localitate, să-și păstreze acțiunile în daune ce ar putea să aibă contra căraușilor, în cazul când mărfurile sosesc avariate sau nu în măsura în care figurează în polița de încărcare sau în scrisoarea de trăsură. Cineva poate să dea însărcinare unui comerciant să-i vândă anumite bunuri și trimite bunurile pe mare. Când lucrurile călătoresc pe mare, se confecționează un document constatator al transportului, numit polița de încărcare, sau dacă călătoresc pe uscat documentul este numit scrisoare de trăsură. Ei bine, îndată ce sosesc aceste bunuri, comerciantul, deși refuză mandatul, trebuie să ia toate măsurile prevăzute de lege, ca să conserve acțiunile contra căraușilor și contra societăților de asigurare. În acest scop trebuie să constate de îndată starea în care au fost primite lucrurile și chiar să le vândă conformându-se celor prevăzute de art. 71 c. com.

§ 63. Obligațiunile mandatarului.

303. *Cari sunt obligațiunile unei persoane care a acceptat mandatul.* — In această privință codul comercial prevede următoarele îndatoriri:

1) Prima îndatorire a mandatarului este de a face cunoscut mandantului toate împrejurările ce ar putea atrage revocarea mandatului (art. 378). Legea spune, că mandatarul fiind însărcinat să încheie o operațiune, trebuie să fie om onest și să înștiințeze pe mandatar de toate împrejurările schimbate pe care, dacă le-ar cunoaște mandantele, l'ar putea să-l determine a revoca mandatul.

2) Mandatarul este răspunzător de toate stricăciunile cauzate bunurilor ce s'au trimis cu ocazia mandatului, afară de cazul când dovedește că nu a fost în culpă și bunurile s'au stricat din cauză de forță majoră, caz fortuit, din vițiu sau din natura chiar a acelor bunuri (art. 379) Această îndatorire este o aplicațiune a principiului de culpă contractuală din dreptul comun. Când se încredințează unei persoane un bun, acea persoană răspunde de bun, afară numai dacă dovedește că stricăciunile au fost pricinuite din cauze ce nu i se pot imputa. In materie de culpă contractuală, acel însărcinat să vegheze la un lucru, trebuie să dovedească cazurile de forță majoră, pe când la culpa aquiliană, acela care pretinde daune, trebuie să dovedească culpa pârâtului în instanță.

3) Mandatarul, care nu se conformează ordinelor primite dela mandante, răspunde de daune interese (art. 381). Mandatarul trebuie să-și îndeplinească însărcinarea, potrivit stipulațiunilor și clauzelor contractului sau conform ordinelor ce primește. Dacă se abate dela aceste dispozițiuni, răspunde de daune interese față de mandante.

4) Mandatarul e ținut a plăti dobânzi la sumele de bani cuvenite mandantului din ziua în care era dator a le trimite sau a le consemna (art. 380 c. com.).

Și în civil mandatarul e ținut să plătească dobânzi pentru sumele convenite mandantului, dar dobânzile curg din ziua în care mandatarul a întrebuințat sumele în folosul său; iar pentru sumele neîntrebuințate, din ziua când mandantele i-a cerut acele sume (art. 1544 c. civ.).

Căre este diferența între dispoziția art. 380 c. com. și art. 1544 c. civ.? În dreptul comercial, mandatarul este ținut să plătească dobânzi, din momentul când suma de bani ce o deține trebuie să fie trimeasă mandantului sau să fie consemnată, chiar dacă nu a întrebuințat-o în folosul său și chiar dacă mandantele nu o cere. De pildă, mandatarul este însărcinat să incaseze o sumă de bani dela Banca Marmorosch Blank din București și s'o trimeată la Brăila. Ei bine, dobânzile comerciale curg fără somațiune sau punere în întârziere, din momentul când mandatarul a incasat suma, pentru că din acest moment trebuia să expedieze suma de bani la Brăila. Dimpotrivă, la mandatul civil pentru a curge dobânzi, se cere sau o punere în întârziere din partea mandantului, sau mandatarul să fi întrebuințat banii în folosul său personal.

La mandatul comercial, mandatarul este dator, dacă dă o altă destinațiune banilor ce deține pentru mandante — bunăoară întrebuințând suma pentru propriul lui folos, ipoteza din dreptul civil să plătească dobânda din ziua, în care a primit suma, nu din momentul când a dat o altă întrebuințare sumei (art. 383 c. com.). Deosebit de această dobândă, mandatarul este responsabil, dacă va fi cazul, de daune interese și i se vor putea aplica chiar dispozițiunile din codul penal în materie de abuz de încredere.

5) A cincea îndatorire a mandatarului este să încunoștințeze, fără întârziere, pe mandante despre executarea mandatului (art. 382 c. com.). Și legea adaogă că dacă mandantele înștiințat fiind de modul cum s'a executat mandatul, nu răspunde un timp mai lung de cât cel cerut de natura afacerii, el (mandantele) este socotit că a acceptat executarea, chiar dacă mandatarul a depășit limitele

mandatului. De această îndatorire a mandantului de a răspunde ne-am ocupat atunci când am examinat dacă simpla tăcere poate da naștere la obligațiuni.

6) Mandatarul este îndatorat — la cerere — să arate persoanelor cu cari tratează mandatul (art. 384 c. com.), pentru ca acestea să vadă puterile ce i s'au conferit. Persoana, care voește să contracteze, poate refuza să continue tratativele, dacă nu i se arată actul de conferire a mandatului. Este necesar să se controleze puterile acordate mandatarului, pentru că mandantele răspunde numai în limitele puterilor conferite. Inșă dacă mandantele a dat instrucțiuni, altele decât acelea prevăzute în actul de numire a mandatarului, cel care încheie convențiunea, ignorând acele dispozițiuni secrete, nu poate suferi vreun prejudiciu. Atât mandantele, cât și mandatarul nu pot opune terțelor persoane, cu cari au contractat, dispozițiuni, ce nu figurau în imputernicirea ce a fost arătată. Unui mandatar i se pot da oricât de multe instrucțiuni; aceste instrucțiuni nu pot fi opuse contractanților de bună credință.

30'. Îndatoririle mandantului. — Iată cari sunt îndatoririle mandantului:

1) Mandantele trebuie să pună la dispoziția mandatarului mijloacele necesare, pentru executarea mandatului, afară numai dacă nu există convențiune contrarie. Dacă pentru executarea unui mandat, e nevoie de anumite cheltueli, ele se vor face din banii mandantului, nu din ai mandatarului; de aceea legea prevede că mandantele trebuie să procure mandatarului mijloacele, pentru a-l pune în situațiunea de a executa mandatul.

2) Mandantele, în afară de mijloacele necesare executării mandatului, trebuie să mai plătească mandatarului sau onorariul fixat în convențiune sau, dacă nu este fixat prin convențiune, onorariul fixat de către justiție, după împrejurări (art. 386 c. com.).

§ 64. Privilegiul mandatarului.

305. *In ce constă privilegiul.* — Mandatarul are un privilegiu pentru tot ce mandantele îi datorează din executarea mandatului (sume cheltuite de mandatar, precum și onorariul la care are dreptul).

Acest privilegiu grevează toate lucrurile mandantelui, pe cari le deține în mod material mandatarul în virtutea mandatului, sau cari se găsesc la dispoziția sa, în magazinele sale, ori în depozitele publice, sau pentru care el poate proba prin posesiunea legitimă a poliței de încărcare (scrisoare de trăsură, în caz de transport terestru) că i-au fost expediate (art. 387 c. com.).

Dacă lucrurile mandantelui au fost vândute de mandatar, potrivit mandatului, privilegiul subsistă asupra prețului.

Privilegiul mandatarului trece înaintea oricărei alte creanțe și el este opozabil chiar vânzătorului, care revendică, (art. 387 al. 2, c. com.).

306. *Cum își exercită un mandatar privilegiul.* — Mandatarul este îndatorat după lege, să notifice mandantelui sumele ce-i sunt datorate cu invitațiunea de a plăti în termen de 5 zile, făcându-l atent că dacă nu va plăti în acest termen, va proceda la vânzarea bunurilor supuse privilegiului (art. 388 al. 1).

Mandatele are drept să facă opoziție contra acestei notificări în termen de 3 zile dela primirea ei; dacă mandantele locuiește sau are domiciliu ales în circumscripția unui tribunal limitrof tribunalului în circumscripția căruia locuiește mandatarul (exemplu: mandatarul locuiește în jud. Ilfov și mandantele în jud. Prahova), atunci termenul de opoziție este de 10 zile. Dacă mandantele se găsește în circumscripția altei Curți, termenul de opoziție, este de 20 zile.

Când nu s'a făcut contestație sau judecata a respins contestația, dreptul mandatarului este cert, și el procedează fără altă formalitate la vânzarea bunurilor grevate de privilegiu. Vânzarea acestor bunuri nu se face după dispozițiunile din procedura civilă cu referință la executarea silită, ci conform celor arătate în art. 68 din codul de comerț. După acest articol, bunurile se împart în 2: în bunuri cari au un preț curent la bursă sau în târg; în bunuri cari nu au preț curent în bursă, în târg.

Dacă bunurile au un preț în bursă sau în târg, mandatarul le poate vinde pe acel preț prin mijlocirea unui ofițer public însărcinat cu asemenea acte (la burse agent oficial de schimb, mijlocitor în târguri); dacă bunurile nu au un asemenea preț, se vor vinde prin licitațiune publică și prin mijlocirea portăreilor.

307. *Mandat conferit mai multor mandatar.* — Art. 389 din codul de comerț prevede:

„Dacă mai mulți mandatar sunt numiți prin acelaș act fără a se arăta, că ei trebuie să lucreze împreună, fiecare din ei poate lucra în lipsa celuilalt.

„Dacă prin act se declară că mandatarii trebuie să lucreze împreună și mandatul nu este primit de toți, acei ce acceptă se socotesc autorizați a-l îndeplini, când ar forma majoritatea celor numiți.

„Comandatarii sunt responsabili solidar”.

Despre conferirea mandatului mai multor mandatar ne-am ocupat, când am tratat despre reprezentanță (a se vedea n. 106) și trimitem la cele scrise cu acea ocaziune.

§ 65. Incetarea mandatului.

308. *În ce moduri încetează mandatul.* — Mandatul încetează (art. 1552 c. civ.):

1. Prin revocarea mandantului;
2. Prin renunțarea mandatarului la mandat;

3) Prin moartea, interdicțiunea, nesolvabilitatea și falimentul ori al mandantului, ori al mandatarului.

La dispozițiunile codului civil, art. 390 din codul de comerț mai adaugă două moduri de stingerea mandatului:

4) Prin căsătoria femeii comerciantă, care a dat sau a primit mandatul, dacă nu este autorizată a continua comerțul;

5) Prin revocarea autorizațiunii de a exercita comerțul, ce fusese acordată femeii măritate sau minorului, cari au dat sau primit mandatul.

Deși mandatul este revocabil, totuși revocarea fără just motiv dă loc la despăgubiri față de mandatar; după cum și mandatarul, care renunță la mandat și prin renunțare intempestivă cauzează pagube mandantului, este ținut să despăgubească.

Prin orice mod ar înceta mandatul, mandantele trebuie să plătească pe mandatar în proporția serviciilor prestate, iar în caz de revocare fără justă cauză, am văzut că mandantele va plăti și daune interese, — dacă ele vor fi probate.

În ce privește efectul încetării mandatului față de cei de al treilea de bună credință, vom aplica cele arătate cu ocaziunea încetării prepușiei (supra n. 114).

CAPITOLUL II

Despre contractul de comision.

§ 66. Principii generale.

309. Definițiune. — Contractul de comision este contractul prin care o persoană — numită comitent — însărcinează pe o alta — numită comisionar — să trateze și să încheie acte de comerț în socoteala comitentului dar în numele comisionarului.

310 *Natura contractului de comision.* Contractul de comision este o varietate de mandat comercial. Comitentul nu este decât un mandante; iar comisionarul un mandatar.

La comision — după cum am mai avut ocaziunea să relevăm — mandatarul nu reprezintă pe mandante. Cel care contractează cu comisionarul nu leagă raporturi cu comitentul. Față de cel de al treilea comisionarul singur răspunde de obligațiunile încheiate. Acest principiu îl găsim foarte clar formulat în art. 406 c. com.:

„Comitetul nu are acțiunea în contra persoanelor cu care a contractat comisionarul, și nici acestea nu au vre-o acțiune în contra comitentului”.

Dar dacă comisionarul, când încheie o operațiune, se obligă personal, în raporturile însă cu comitentul el este tratat ca orice mandatar; de aceea și art. 405 al. 2 spune: „Între comitent și comisionar există aceleași drepturi și obligațiuni ca între mandant și mandatar, cu deosebirile stabilite prin articolele următoare”.

311. *Mai multe contracte de comision.* — De obicei se dă însărcinarea de comision unei persoane, care face din atari operațiuni, o profesiune (întreprindere de comisionare). Comisionarul ajută pe comercianți, este și el un auxiliar al comercianților, dar, spre deosebire de ceilalți auxiliari, comisionarul lucrează în nume propriu și din executarea actelor de comision dobândește calitatea de comerciant.

Fiind comerciant comisionarul are toate îndatoririle profesionale, între care ținerea registrelor de contabilitate, în care trebuie să înregistreze separat fiecare operațiune de comision, pentru a se putea ști mai ales în caz de faliment, cari anume lucruri sunt deținute de comisionar fără ca el să fie proprietar, căci lucrurile trimise unui comisionar spre vânzare rămân — până la vânzare — proprietatea comitentului.

Dacă comisionarul este creditor față de aceeaș persoană în virtutea mai multor acte încheiate din ordinul a diferiți comitenți, sau atât în virtutea unor operațiuni de comision cât și în virtutea unor operațiuni ale sale proprii; el este îndatorat să ceară dela debitor câte un înscris pentru fiecare obligațiune și în caz de plată să arate în registrele sale care anume creanță s'a achitat. În lipsă de asemenea arătare, plata se va împărți proporțional între toate creanțele (art. 407).

Să presupunem că comisionarul X furnizează comerciantului Y mărfuri trimise lui de către 3 comitenți. Codul de comerț impune comisionarului să înregistreze separat fiecare operațiune; și să ceară dela Y câte un înscris pentru fiecare contract de vânzare; iar pe de altă

parte atunci când Y va achita o sumă, să specifice în registre la care anume operațiune se referă încasarea. Dacă nu se specifică, se socotește că suma a fost plătită în contul tuturilor comitenților și se va repartiza proporțional.

512. Indatoririle comisionarului. Contractul de comision fiind un mandat, comisionarul trebuie să execute mandatul și el nu trebuie să se abată dela instrucțiunile primite. Dacă comisionarul depășește puterile sau instrucțiunile primite, comitentul poate refuza operațiunea încheiată în asemenea condițiuni. Comitentul este ținut să primească o operațiune încheiată de comisionar numai atunci când comisionarul nu a depășit mandatul conferit.

Din acest principiu, ce decurge din teoria mandatului, codul de comerț trage consecințe:

1) Dacă comisionarul vinde un obiect, dar cu un preț mai mic de cât cel hotărît de comitent, sau în lipsă de preț hotărît — pe un preț mai mic decât cel curent, el (comisionarul) este dator să plătească comitentului diferența, afară numai dacă nu ar proba că pe un alt preț nu se putea vinde și că vânzând a scutit pe comitent de o pagubă. (art. 408 c. com.).

Să luăm un exemplu: Un fabricant se adresează unui comisionar, însărcinându-l să vândă niște mașini cu prețul de 100.000 lei bucata. Ce va face comisionarul? Va încheia contractul de vânzare-cumpărare, figurând el în contract, căci dacă va pune pe fabricant, atunci nu va mai fi comision ci reprezentanță; va vinde în numele lui personal, dar pe socoteala comitentului pe care îl privesc pierderile și câștigurile.

Ce se întâmplă, dacă comisionarul vinde cu un preț mai mic, de ex. cu 90.000? Comisionarul, față de terțele persoane, este obligat să predea marfa vândută cu prețul convenit. Dar comisionarul nu poate să vină la comitent și să spună: eu am vândut mașinile cu 90.000, poftim

90.000 lei cât am primit. In acest caz legea prevede, că comitentul nu este obligat să primească operațiunea și că comitentul va reclama dela comisionar nu 90.000, ci 100.000, și va putea să refuze de a trimite mașinile dacă nu i se plătește 100.000 lei de bucată.

La această regulă codul de comerț face excepțiunea în cazul când, deși comisionarul a vândut cu un preț mai mic, însă el dovedește că nu a putut face altfel, deoarece dacă n'ar fi vândut la acel preț, comitentul ar fi suferit o pagubă și mai mare. Dacă dau unui comisionar să-mi vândă o marfă, supusă la stricăciuni și la o depreciere mare de preț; în acest caz comisionarul poate s'o vândă și pe un preț mai mic.

2) Dacă însărcinez pe un comisionar să-mi cumpere un anumit obiect și arăt în instrucțiuni cu ce anume preț să cumpere și dacă comisionarul cumpără cu un preț mai mare decât acela pe care i l-am indicat, în acest caz eu, comitent, nu sunt ținut să primesc obiectul ce mi l-a cumpărat și pot să-l refuz, afară de cazul când comisionarul se oferă să plătească diferența între prețul hotărît de mine și cel stipulat în contractul de cumpărare.

3) A treia consecință: se poate întâmpla ca comisionarul, contrar prevederilor din instrucțiunile primite, să cumpere un obiect de o altă calitate.

Dacă va cumpără cu prețul stabilit o marfă de calitate superioară, comitentul nu se va plânge; dacă va cumpăra o marfă de calitate inferioară, comitentul nu este ținut să primească obiectul; el poate să-l refuze și atunci operațiunea rămâne nu numai în numele, dar și în socoteala comisionarului.

4) Dacă comisionarul, fără autorizarea comitentului încheie operațiuni pe credit, legiuitorul prevede o sancțiune, și anume: comisionarul trebuie să răspundă față de comitent, ca și în ipoteza când ar fi făcut operațiunea pe bani gata. Operațiunea pe credit rămâne valabilă, dar comi-

tentul trebuie să primească suma, rămânând comisionarului față de contractant dreptul la dobânzi și alte foloase rezultând din operațiunea pe credit. (art. 409)

Ce se întâmplă în ipoteza când comisionarul putea să vândă pe credit? Legiuitorul în această ipoteză prevede, că comisionarul trebuie să avizeze pe comitent de persoana cumpărătorului și de termenul acordat.

Dacă comisionarul nu arată pe cumpărător și termenul acordat, se presupune, că operațiunea s'a făcut pe bani gata și comitentul are dreptul, ca și în ipoteza anterioară, să ceară deindată achitarea prețului. Mai mult, codul de comerț stabilește că prezumțiunea vânzării pe bani gata este o prezumțiune juris et de jure: comisionarul nu poate să facă dovada contrarie. Deși comisionarul poate să vândă pe credit, legea suspectează pe comisionarul care nu a arătat la timp comitentului persoana cumpărătorului și termenul acordat, nepermițându-i să facă dovada contrarie prezumțiunii stabilite.

513. *Contractarea cu sine însuși.* — Când comitentul însărcinează pe comisionar să cumpere obligațiuni de stat sau alte titluri de credit circulând în comerț, cari sunt cotate la Bursă sau au un preț curent, precum dacă este însărcinat comisionarul să vândă mărfuri având preț la Bursă sau în târguri, dacă comitentul nu a dispus altfel, comisionarul poate să procure el însuși pe prețul curent, ca vânzător, lucrurile ce trebuia să cumpere; sau să rețină pentru sine, după prețul curent, ca cumpărător, lucrurile ce trebuia să vândă în socoteala comitentului, având neștirbit dreptul la proviziune (art. 411 c. com.).

De ex. eu însărcinez o bancă să-mi cumpere 100 acțiuni ale Băncii Naționale și nu spun cum se va cumpăra. În acest caz banca va putea să-mi livreze acțiunile, ce sunt proprietatea ei și printr'o scrisoare îmi comunică: „Am cumpărat 100 acțiuni Banca Națională pe prețul de lei.... cota bursei pe ziua de....” Legiuitorul deci a prevăzut, că atunci când este vorba de titluri de credit sau mărfuri,

(grâu, porumb) cari au un preț curent, nu-i pericol pentru comitent dacă însuș comisionarul livrează marfa. De asemenea în caz dacă comisionarul a fost însărcinat să vândă, el poate să rețină marfa în calitate de cumpărător.

Dacă la titlurile de credit și la mărfuri cu preț curent, comisionarul nu face cunoscut comitentului persoana cu care a contractat, codul de comerț prin art. 411 dă dreptul comitentului să socotească pe comisionar ca contractant și să ceară de la el executarea contractului.

Prin urmare vedem, cum un comisionar însărcinat să încheie o operațiune, poate fi ținut el însuș ca vânzător sau cumpărător, după cum însărcinarea ce i se dăduse a fost de a cumpăra sau vinde titluri de credit ori mărfuri având prețuri curente.

314. *Răspunderea Comisionarului.* — Comisionarul nu răspunde pentru îndeplinirea obligațiilor, luată de către persoanele cu care a contractat. Comisionarul a fost însărcinat să vândă mașini de treerat. El a vândut aceste mașini lui X. Prin această contractare, comisionarul și-a îndeplinit misiunea și are drept la onorar, indiferent dacă cumpărătorul va plăti sau nu prețul.

Dacă cumpărătorul nu va plăti prețul, comisionarul va exercită acțiunea isvorită din contractul de vânzare-cumpărare, dar solvabilitatea cumpărătorului nu privește pe comisionar. Vânzarea este încheiată în numele lui, dar pe socoteala comitentului, pe aceasta îl privește solvabilitatea cumpărătorului.

Tot ce se poate cere dela comisionar, este ca el să cedeze comitentului acțiunile ce le-ar avea împotriva cumpărătorului. Comitentul nu are acțiune directă contra cumpărătorului; el n'are nici măcar acțiunea oblică, din dreptul civil, pentru că comisionarul nu este datornicul comitentului și acțiunea oblică însemnează că creditorul intentează acțiunile debitorului său; ori, comisionarul nu este debitorul comitentului.

315. *Star del credere.* — Se poate întâmpla, ca pe lângă contractul de comision să existe și o altă obligație de garanție din partea comisionarului: comisionarul să garanteze plata prețului. Această garanție este cunoscută sub numele *star del credere*, iar comisionarul care a dat o astfel de garanție, are drept la o proviziune specială, care se determină de părți prin convențiune, iar în caz de tăcerea lor, va fi stabilită pe cale judecătorească după aprecierea judecătorilor (art. 412 c. com.).

316. *Trimitere la mandat.* — În afară de normele arătate mai sus, raporturile dintre comitent și comisionar se reglementează după dispozițiunile mandatului comercial, despre care ne-am ocupat.

CAPITOLUL III

Despre contractul de vânzare-cumpărare comercială.

§ 67. Principii generale.

317. *Definițiune.* — Codul de comerț prevede unele dispozițiuni particulare contractului de vânzare-cumpărare comercială. Principiile de bază rămân cele din codul civil.

Și în comerț vânzarea este un contract bilateral, oneros și consensual „prin care două părți se obligă între sine, una a transmite celeilalte proprietatea unui lucru și aceasta a plăti celei dintâi prețul lui” (art. 1294) C.C.W.

318. *Când vânzarea-cumpărare este comercială.* — Ne-am ocupat cu ocazia faptelor de comerț, (n. 27 și urm.) de cumpărarea și vânzarea comercială. Am examinat atunci condițiunile cerute de art. 3 c. com. pentru ca vânzarea și cumpărarea să fie socotite acte obiective de comerț. Nu vom mai reveni asupra acestor chestiuni.

De asemenea am mai arătat la începutul acestui curs (n. 1), că din punct de vedere economic, prin comerț se înțelege acea activitate speculativă, care consistă în procurarea bunurilor, fie direct dela producători, fie dela intermediari și trecerea lor altora, cari au nevoie pentru a le consuma sau pentru a le revinde.

În activitatea speculativă a comercianților, contractul de vânzare-cumpărare joacă rolul cel mai important, căci prin acest contract se procură — în genere — mărfurile dela producători sau intermediari și tot prin vânzări-cumpărări bunurile ajung la consumatori.

Mai mult, contractul de vânzare-cumpărare comercială constituie laboratorul în care se formează, se dezvoltă și se perfecționează principiile noului, cari mai apoi se absorb în teoria generală a obligațiunilor.

În vânzările-cumpărările comerciale palpită viața negustorească.

Și viața negustorească cu impulsuri mereu noi dă și contractului de vânzare aspecte noi.

Noi ne vom ocupa numai de dispozițiunile cuprinse în codul de comerț cu privință la contractul de vânzare comercială, dispozițiuni în cari se oglindește preocuparea legiuitorului de a garantă desfășurarea unui comerț onest.

§ 68. Elementele esențiale ale contractului de vânzare cumpărare.

319. *Cari sunt elementele esențiale.* — Știm din dreptul civil (art. 1294—1295) că elementele esențiale ale contractului de vânzare sunt: consimțământul, obiectul și prețul. Mai știm că de îndată ce părțile au căzut de acord (consimțământ) asupra obiectului și a prețului, contractul este perfect și că în regulă generală prin această perfectare se transferă proprietatea: contractul de vânzare în dreptul modern este consensual. Vom avea ocaziune să revenim asupra transferării de proprietate.

Să vedem ce anume dispune codul de comerț în privința celor 3 elemente esențiale.

320. *Consimțământul.* — Codul de comerț tratând despre vânzare, nu se ocupă de consimțământ, care rămâne guvernat de principiile din dreptul civil precum și de normele

ce le-am arătat, când am vorbit despre încheierea contractelor.

321. *Obiectul.* — Știm că contractul de vânzare-cumpărare comercială poate să aibă ca obiect: produse, mărfuri, obligațiuni ale Statului sau alte titluri de credit circulând în comerț (art. 3 cod. com.).

Știm din dreptul civil că obiectul într'un contract de vânzare poate fi cert și determinat, o anumită mașină; obiectul este individualizat. Și mai știm că pe lângă un obiect individualizat, cert și determinat, vânzarea poate să aibă drept obiect un genus, care poate fi nelimitat și poate fi limitat. Într'un contract se poate prevedea că se vinde un lucru determinat numai în calitate și în cantitatea lui: vând 100 vagoane grâu, greutatea X. Se vinde în acest caz un genus nelimitat. Dacă vând însă 100 vagoane grâu, greutatea cutare, proveniență Cadriater, se vinde un genus determinat numai în calitate și cantitate, dar un genus limitat, pentru că i se arată proveniența. Și vom vedea importanța de a distinge cele două *genus*.

Tot din dreptul civil cunoaștem că în contractul de vânzare-cumpărare obiectul poate fi arătat cu grămada, în bloc: vând toată recoltă ce se află în magaziile mele dela moșia Popești, județul Ilfov (art. 1299 c. civ.).

Cunoaștem diferența între vânzarea unor obiecte determinate numai prin cantitate și calitate și între vânzarea în bloc. Dacă vindem obiecte ce urmează mai târziu să fie măsurate, numărate sau cântărite, art. 1300 c. civ. ne arată că în asemenea ipoteze proprietatea nu se transferă dela vânzător la cumpărător împreună cu riscurile, decât în momentul în care obiectul a fost cântărit, măsurat sau numărat. Dimpotrivă, dacă în contract, s'a prevăzut vânzarea în bloc sau cu grămada (recolta dintr'un anumit loc sau magazie), atunci proprietatea și riscurile trec dela vânzător la cumpărător din momentul în care părțile au căzut de acord asupra obiectului și a prețului.

Tot codul civil ne arată, care sunt varietățile de vânzare-cumpărare. Așa este cumpărarea pe încercate. Eu vând o mașină și cumpărătorul cumpără cu condițiunea de a o încerca. Contractul este supus condițiunii de a fi încercată mașina și de a o găsi bună (art. 1302).

Dacă obiectul urmează a fi gustat, contractul nu există în realitate, decât după ce partea care trebuia să guste, a gustat și i-a plăcut marfa (art. 1301).

322. *Prețul.* — Ce știm din c. civ., cu referință la preț? Știm că, pentru ca o vânzare să fie perfectă, prețul trebuie să fie serios, determinat sau cel puțin determinabil.

Prețul este determinat, când se prevede în contract o sumă fixă: 10.000 lei. Dar din punct de vedere legal, este suficient ca în convențiune să se arate elementele, după cari prețul se poate determina pe urmă. Ori de câte ori părțile stabilesc anume elemente ce nu mai depind de bunul plac al lor, prețul întrunește condițiunile cerute de lege. Exemplu: vând o marfă cu prețul cu care și eu am cumpărat-o, după cum reese din registrele mele.

Mai cunoaștem din dreptul civil, că „determinarea prețului poate fi lăsată la arbitriul unei al treilea persoane” (art. 1304 c. civ.).

În codul de comerț relativ la preț găsim următoarele:

1. Vânzarea făcută pe un preț nedeterminat în contract este valabilă dacă părțile au convenit asupra unui mod de a-l determina în urmă (art. 60). Prin urmare codul de comerț, printr'un text precis reproduce principiul din dreptul civil, că pentru valabilitatea vânzării este destul un preț determinabil.

2. Vânzarea poate fi făcută pe adevăratul preț sau pe prețul curent. În acest caz avem un preț determinabil după cota bursei sau a mercurialelor, așa cum statornicește art. 40 c. com.

3) Vânzarea poate fi făcută pe prețul, ce se va determina de un arbitru numit în contractul de vânzare sau

rămăs a fi numit în urmă (art. 61 al. 2 și 3). Este ipoteza articolului 1304 c. civ. Dar există o importantă deosebire între dispoziția art. 1304 c. civ. și art. 61 c. com.

În dreptul civil, când arbitrul refuză să fixeze prețul, contractul nu-și produce efectele; dimpotrivă, în dreptul comercial, în caz de refuz sau de imposibilitate a persoanei alese, părțile trebuie să procedă la o nouă numire. Dacă părțile nu se învoiesc, numirea se face de justiție.

Legiuitorul a luat deci măsuri ca valabilitatea contractului să nu sufere. În comerț, prețurile mărfurilor se pot ușor determina și persoana arbitrului nu joacă rolul din dreptul civil.

§ 69. Efectele contractului de vânzare-cumpărare.

323. Transferarea proprietății și a riscurilor. — De îndată ce un contract de vânzare-cumpărare este perfect, produce 2 efecte: transferă proprietatea și odată cu transferarea proprietății transferă și riscurile.

324. Transferarea proprietății. — Vă amintiți că în dreptul roman, părțile deși încheiau contractul, nu se transfera proprietatea prin simplu acord de voințe. În dreptul roman vânzarea era numai generatoare de obligațiuni. Vânzătorul se obligă prin contractul de vânzare-cumpărare, să facă ceva, să transfere proprietatea și urma o altă formalitate, pentru ca vânzătorul să realizeze ceea ce s'a obligat: să transfere proprietatea obiectului vândut. În dreptul civil român, vânzarea-cumpărarea produce, ipso facto, transferarea proprietății. De îndată ce părțile au încheiat contractul, proprietatea se transferă și în această privință avem și art. 1925 c. civ., care spune: vânzarea este perfectă între părți și proprietatea este de drept strămutată la cumpărător, în privința vânzătorului, de îndată ce părțile s'au învoit asupra lucrului și asupra prețului, deși lucrul nu se va fi predat și prețul nu se va fi numărat.

Vă reamintiți din dreptul civil, că în codul francez, în art. 1599 se prevede că vânzarea lucrului altuia este nulă. Vă reamintiți discuțiunile ce s'au născut în Franța, în jurul acestui articol, dacă nulitatea este absolută sau relativă; dacă, deși legea vorbește de nulitatea contractului, totuș contractul produce sau nu anume obligațiuni.

Iarăș din dreptul civil știți că art. 1599 n'a fost tradus de legiuitorul nostru: de unde discuțiune dacă la noi vânzarea lucrului altuia este — între părțile contractante — valabilă sau nu.

Trebue să mai știți că în art. 1429 c. civ. italian s'a prevăzut că contractul de vânzare al lucrului altuia este nul, însă legiuitorul italian a făcut o inovațiune, prevăzând că nulitatea nu o poate cere vânzătorul, și rămâne la bunul plac al cumpărătorului să ceară sau nu nulitatea. Și, în fine, trebue să mai știți că potrivit codului de comerț italian (art. 59) vânzarea lucrului altuia în comerț este valabilă. Legiuitorul român n'a reprodus nici această dispozițiune a codului italian. Legiuitorul român, atât în codul civil, cât și în cel comercial, n'a pus nici un text cu referință la vânzarea lucrului altuia.

Chiar în dreptul civil francez, unde există un text special pentru nulitatea contractului de vânzare, se interpretează că este vorba numai de vânzarea unui lucru cert determinat, individualizat. Ori de câte ori este vorba de vânzarea unor lucruri arătate în contract numai prin genus, chiar dacă în momentul contractării vânzătorul nu este proprietar, convențiunea este valabilă, pentru că în acest caz vânzându-se un genus, se înțelege că vânzătorul poate să și-l procure ulterior și să-l predea; nu este vorba de un lucru determinat, ce aparține unei anumite persoane, este vorba de un obiect, ce se poate procura oricând din comerț. Dacă se arată în contract că obiectul este un genus, însemnează că predarea se va face ulterior, după ce vânzătorul și-a procurat obiectul.

Cum vom rezolvă chestiunea în dreptul comercial? Socoțim, că în dreptul modern transferarea proprietății nu este de esența vânzării; că este inexact să susținem că un contract de vânzare-cumpărare nu se poate concepe fără transferarea proprietății în momentul când părțile contractează. Dimpotrivă, tendința dreptului modern și în special a dreptului comercial este ca transferarea proprietății să nu se facă deîndată.

În materie comercială și în special în marele comerț, se restrâng din zi în zi vânzările, în cari vânzătorul este proprietarul obiectului vândut în momentul când contractează. Dealtfel art. 1294 c. civ. nu arată, că transferarea proprietății este de esența vânzării. Legiuitorul se ocupă de transferarea proprietății, însă numai ca un efect voit de părți; elementele esențiale sunt consimțământul, obiectul și prețul. Transferarea proprietății am putea spune, că este o consecință firească în contractul de vânzare cumpărare. Dar părțile, cari pot supune contractul unei condițiuni suspensive sau rezolutorii, pot prevedea că vânzarea se face sub condițiunea transferării ulterioare a proprietății. Nu există dispozițiune de ordine publică, care să împiedice părțile să convină că transferarea proprietății să se facă cu ocazia predării lucrului. Dacă ar fi o dispozițiune de ordine publică, care ar împiedica pe părți de a dispune contractariul, cum ne-am explică diferitele vânzări, arătate în codul civil, când transferarea proprietății nu se face deîndată?

Așa, obiectele deduse în contract doar prin câtatime, fel și calitate nu trec dela vânzător la cumpărător din momentul contractării, ci din momentul în care obiectele au fost numărate, cântărite sau măsurate. Tot astfel cu dispozițiile din codul civil, cu privire la vânzările pe încercate, unde părțile supun vânzarea unei condițiuni suspensive și transferarea proprietății, odată cu transferarea riscurilor, nu se face decât când condițiunea s'a îndeplinit, partea a încercat obiectul și l'a găsit bun.

Problema transferării proprietății bunului, ce s'a vândut, s'a pus cu deosebire atunci când a fost vorba de vânzări cu pact de rezervare a proprietății, *pactum reservati dominii*. Părțile stipulează că se vinde un anumit bun și că acel bun se va achita în rate lunare (semestriale, anuale), că cumpărătorul primește în deținere obiectul din momentul contractării, însă proprietatea nu se dobândește de către cumpărător, decât din momentul când au fost achitate toate ratele. S'a pus problema în fața instanțelor judecătorești, dacă un asemenea contract este un contract de vânzare-cumpărare și s'a zis: părțile nu pot stipulă că proprietatea bunului vândut nu trece la cumpărător în momentul contractării, ci ulterior, când au fost achitate toate ratele; că este de esența vânzării transmiterea de drept a proprietății, din momentul în care părțile au căzut de acord asupra prețului și obiectului. Jurisprudența a respins această argumentare și a stabilit că de esența vânzării sunt numai cele 3 condițiuni, consimțământ, obiect și preț, nu transferarea proprietății, căci părțile pot supune transferarea proprietății unei condițiuni, cum este condițiunea plății integrale a prețului. Exemple jurisprudențiale găsim multe în Italia, găsim câteva și în dreptul român. Este sentința tribunalului Ilfov, S. III, publicată la 1904 în Curierul Judiciar, 1904, pag. 374, când era președinte d. *Buzdugan*, și în care se aduc toate argumentele în sprijinul tezii, că vânzarea cu pact de rezervare a proprietății este valabilă în dreptul civil și se arată în acea sentință, în care era vorba de vânzare de imobile, că chiar după dreptul civil, chiar în materie de vânzare de imobile, când se specifică că proprietatea va trece la cumpărător după plata integrală a prețului, această vânzare-cumpărare este perfectă.

325. *Transferarea riscurilor.* — Codul civil unește transferarea proprietății cu transferarea riscurilor. Este cunoscut principiul, *res perit domino*. Dacă, printr'un caz fortuit sau de forță majoră, dispăre obiectul ce figurează în-

tr'un contract de vânzare-cumpărare, paguba o suportă persoana care era proprietară în momentul când s'a întâmplat sinistrul. Dacă în contract este prevăzut un lucru cert și determinat (individualizat) și acest lucru piere dintr'un caz de forță majoră înainte de a fi predat, el piere pentru cumpărător, pentru că proprietatea s'a transferat din momentul când părțile au căzut de acord. Dimpotrivă, dacă în contract obiectul este numai un genus ce urmează ulterior să fie specificat prin cântărire, măsurare sau numărare, dacă obiectul piere într'un incendiu, de care nu-i vinovat vânzătorul, dar piere înainte de a fi specificat numărat, cântărit sau măsurat, piere pentru vânzător; acesta suportă paguba, nu cumpărătorul. Deasemenea, dacă o vânzare este supusă unei condițiuni suspensive, potrivit art. 1018 obiectul rămâne în riscul vânzătorului, iar dacă lucrul piere dintr'o cauză neimputabilă vânzătorului obligația lui se stinge, el suportă paguba, dar nu-i ținut să predea lucrul. Dar dacă lucrul n'a fost distrus complet, ci numai avariata, codul civil, face distincțiunea după cum deteriorarea este imputabilă sau nu vânzătorului. Dacă este imputabilă vânzătorului, cumpărătorul are drept să ceară desființarea contractului sau să primească obiectul deteriorat, obținând și daune-întereșe; în cazul când obiectul a fost deteriorat fără o culpă din partea vânzătorului, cumpărătorul este obligat să primească obiectul în starea în care se găsește în urma deteriorării, fără a pretinde despăgubiri. Vom vedea că în codul de comerț se prevăd norme speciale pentru anume vânzări sub condițiune: vânzări de obiecte cari se află pe un vas comercial sau urmează să fie transportate pe un vas comercial (art. 63 și urm. c. com.).

În legătură cu riscurile, trebuie să menționăm art. 62 c. com., care are următorul cuprins:

„Când mărfurile vândute sunt arătate în contract numai prin cătățime, fel și calitate, fără nici o altă indicațiune de natură a desemna un corp cert și determinat, vânzătorul

torul este obligat a predă în locul și în timpul stipulat câtătimea, felul și calitatea convenită, chiar dacă mărfurile cari ar fi fost la dispozițiunea sa în momentul formării contractului, sau pe care el și le-ar fi procurat în urmă în executarea lui, ar fi pierit, sau dacă expedierea sau sosirea acelor mărfuri ar fi fost împiedicată din vreo cauză oarecare”.

Legiuitorul ținând seama, că în vânzarea de genus, proprietatea se transferă ulterior, împreună cu riscurile, a tras concluziunea că toate pagubele pricinuite de o disparițiune fortuită a obiectului mai înainte de individualizarea lui privesc pe vânzător; iar cumpărătorul poate cere oricând ca vânzătorul să-i predea marfa. Dacă vând 100 vagoane de grâu, nu pot să spun că mi-a distrus incendiul grâul; este vorba de un genus și trebuie să preda marfa”.

Cu alte cuvinte, în acest art. 62, legiuitorul stabilește că un vânzător de genus nu se poate apăra față de cumpărător, spunând că bunurile au pierit printr’o cauză oarecare, fie că a pierit la el, fie că au pierit în altă parte, fie că bunurile ce și le-a procurat, din orice împrejurare, nu au putut să fie expediate, sau, deși au fost expediate, n’au putut să ajungă la el. Dar art. 62 nu se interpretează în mod absolut, în sensul că nu există nici un caz de forță majoră, care să apere pe vânzător, ci se interpretează în acest sens, că dacă cauza de forță majoră, care împiedică pe vânzător să predea marfa, este inerentă întreprinderii lui, această cauză de forță majoră nu-i stinge obligația și este ținut față de cumpărător să predea marfa.

Dacă, dimpotrivă, cauza ce împiedică pe vânzător să predea marfa este o cauză de forță majoră generală tuturor comercianților, în acest caz vânzătorul este apărat. Bunăoară dacă s’a vândut 100 vagoane de cărbuni „Lupeni” și ulterior printr’un cataclism minele Lupeni ar fi distruse astfel că nimeni nu ar mai putea procura asemenea cărbune, această cauză de forță majoră care îl face pe vânzător să nu poată preda marfa (cauză neprevăzută în mo-

mentul contractării), nu-i o cauză de forță majoră, inerentă lui, ci este inerentă tuturor întreprinderilor de acelaș fel, și el nu mai este ținut să predea marfa vândută și nici nu e ținut să plătească daune.

În exemplul nostru, vânzarea este de genus, dar de un genus limitat. Dacă în loc de 100 vagoane cărbuni „Lupeni” s’ar fi vândut: 100 vagoane cărbuni, fără a arăta proveniența, am fi avut gen nelimitat și în acest caz *genus nunquam perit*.

326. *Riscurile în vânzările de mărfuri ce se transportă pe apă.* — În afară de această vânzare de genus, legiuitorul se mai ocupă de riscuri, când este vorba de mărfuri ce sunt transportate pe un vas. Am văzut cum se determină transferarea riscurilor, prin art. 1018 c. civ., în caz de vânzare supusă unei condițiuni suspensive. Să vedem ce derogări a făcut legiuitorul comercial la acest principiu. Dacă marfa vândută se găsește în călătorie cu arătarea vasului care o transportă sau care urmează a o transporta, legiuitorul nostru statornicește că vânzarea este supusă unei condițiuni ca vasul să ajungă în portul de destinațiune, adică vânzarea este sub condițiunea „salvo arrivo”. Dacă vasul nu ajunge la portul de destinațiune, din cauza unui sinistru pe mare, obligațiunea vânzătorului de a predă marfa se stinge ca și obligațiunea cumpărătorului de a plăti prețul. Art. 63 se ocupă cu această vânzare: „Vânzarea mărfurilor cari se află în călătorie cu arătarea vasului, cari le transportă sau care urmează a le transporta, este supusă condițiunii sosirei în bună stare a acestui vas”.

Dacă mărfurile ajung la portul de destinațiune, dar din cauza unui accident ajung avariate, legiuitorul, prin art. 66 prevede că avariile întâmplare în timpul călătoriei atrag rezilierea contractului de vânzare, dacă sunt așa de mari, încât marfa nu mai poate servi la scopul pentru cari fuseseră cumpărate. Însă, ori de câte ori avariile nu sunt așa de mari, încât să facă mărfurile improprii la în-

trebuințare, cumpărătorul este îndatorat să primească mărfurile așa cum se găsesc, însă cu o scădere de preț, proporțională cu deprecierea mărfurilor prin avariere.

Prin art. 66 codul de comerț se face o derogare în favoarea cumpărătorului, pentru că după art. 1018 c. civ., cumpărătorul, în caz de vânzare sub condițiune suspensivă, este obligat să primească marfa avariata în starea în care se găsește fără nici o scădere de preț, dacă deteriorarea nu e imputabilă vânzătorului, pe când legiuitorul comercial prevede, că cumpărătorul poate cere rezilierea contractului de vânzare-cumpărare, când bunurile sunt avariate într'atât încât ele nu mai pot fi întrebuințate la scopul la care erau destinate, sau, dacă mai pot fi întrebuințate, însă există o depreciere, el este obligat să primească obiectul, dar cu un scăzământ de preț.

Pentru a se aplica dispozițiile art. 66, care derogă dela art. 1018 c. civ., trebuiesc îndeplinite 2 condițiuni:

1) Să fie desemnat prin contract vasul pe care călătoresc mărfurile; iar dacă vânzătorul și-a rezervat prin contract dreptul de a indica vasul într'un anumit termen și termenul a expirat, legiuitorul dă drept cumpărătorului sau să ceară executarea contractului, sau să ceară daune interese.

Dacă prin convențiune nu s'a fixat un termen pentru arătarea vasului, cumpărătorul e în drept a cere dela justiție fixarea termenului.

2) Trebuie să se arate termenul înăuntrul căruia vasul urmează să sosească la destinațiune. Și dacă a trecut termenul și vasul nu a sosit, cumpărătorul nu poate să fi ținut la infinit și legiuitorul îi dă dreptul sau să mai acorde unul sau mai multe termene, sau să renunțe la contract. Legiuitorul mai spune că dacă nu s'a stabilit prin contract acest termen, se presupune termenul necesar pentru împlinirea călătoriei. În caz de întârzierea vasului, justiția, ținând seama de împrejurări, poate fixa un termen și dacă și acest termen expiră fără ca vasul să sosească, contractul se consideră reziliat.

În fixarea termenului din partea justiției, articolul 64 c. com., hotărăște că „justiția nu poate fixa un termen mai lung decât un an, socotit din ziua plecării vasului dela locul unde mărfurile vândute au fost încărcate”.

327. *Vânzările cif, caf.* — În practică întâlnim contracte de vânzare-cumpărare cu clauza *cif* și *caf*, (dela inițialele cuvintelor: c-cost, i-asigurare (insurance), f-fracht (freight). Aceste clauze însemnează că în costul cu care s'a vândut marfa, intră și asigurarea și transportul până la portul de destinațiune. Aceste clauze nu schimbă transferarea riscurilor, cari trec asupra cumpărătorului din moment ce marfa este identificată prin predarea către căraș, adică din momentul când este măsurată, cântărită sau numărată. Ori, pentru ca cumpărătorul să nu suefre din cauza unui sinistru ce s'ar întâmplă în cursul călătoriei, se stabilește că vânzătorul să aibă grije pe lângă plata transportului, să asigure marfa și să plătească primele de asigurare.

§ 70. Obligațiunile și drepturile părților.

328. *Obligațiunile vânzătorului.* — Obligațiunile vânzătorului sunt:

- 1) De a preda obiectul vândut;
- 2) De a răspunde față de cumpărător pentru vitiile lucrului vândut și de a răspunde în caz de evicțiune.

329. *Predarea lucrului vândut.* — Vânzătorul este obligat să predea lucrul arătat în contract și am văzut, când ne-am ocupat de teoria generală a obligațiunilor, că în codul nostru comercial se prevede locul unde debitorul trebuie să-și execute obligațiunea (art. 59). Locul de executare este acela arătat în contract, iar dacă locul nu este arătat în contract, predarea se va face în locul care rezultă

din natura operațiunii sau din intențiunea părților. Dacă nu se poate determina locul nici în modul acesta, executarea se va face acolo unde vânzătorul avea stabilimentul comercial, sau cel puțin domiciliul ori reședința în momentul încheierii contractului. Iar art. 59 adaugă: „Dacă însă urmează a se preda un lucru determinat, care după cunoștința părților se găsește întraltă parte în momentul formării contractului, atunci predarea se va face în acel loc”.

350. *Garanția pentru viciile lucrului.* — Codul civil prin art. 1352 și 1353 face distincțiunea între viciile ascunse și viciile aparente. Pentru viciile aparente, vânzătorul nu răspunde. Vânzătorul răspunde însă față de cumpărător pentru toate viciile ascunse, în caz când viciile fac ca lucrul să nu mai fie apt la întrebuințarea sau întrebuințarea lui e micșorată într'atât, încât dacă cumpărătorul ar fi cunoscut acele vicii, n'ar fi contractat, sau, dacă ar fi contractat, ar fi cumpărat cu un alt preț, decât prețul convenit.

Vânzătorul răspunde de viciile ascunse, chiar dacă nu le-a cunoscut, afară numai dacă în acest caz nu se va fi învoit cu cumpărătorul ca să nu răspundă de vicii (art. 1354).

Cumpărătorul, în caz de vicii ascunse, pentru cari este răspunzător vânzătorul, are de ales între 2 căi: el poate sau să întoarcă lucrul și să ceară restituirea prețului plătit (*actio redibitoria*); sau să ceară restituirea unei părți din preț proporțional cu viciile descoperite (*actio quanti minoris*). Și codul civil (art. 1356) mai prevede, că, dacă viciile ascunse îi erau cunoscute vânzătorului, acesta este dator, pe lângă restituirea prețului, să plătească și daune interese. Dacă, dimpotrivă, vânzătorul nu a cunoscut viciile, el nu este obligat de cât să restituie prețul și cheltuelile pricinuite cumpărătorului cu ocazia contractului de vânzare.

Acțiunea pentru viciile lucrului vândut trebuie intențată — spune art. 1359 c. civ. — în scurt termen, după natura viciului, obiceiul din partea locului și distanță.

Ce prevede codul de comerț, cu referință la viciile lucrului vândut? În această privință avem art. 70:

„Cumpărătorul unor mărfuri sau produse provenind dintr'o altă piață este dator să denunțe vânzătorului viciile aparente în timp de două zile dela primire, ori de câte ori un timp mai lung n'ar fi necesar din cauza condițiunilor excepționale în care se află lucrul vândut sau persoana cumpărătorului.

„El este dator să denunțe viciile ascunse ale lucrului, în cele dintâi două zile dela descoperirea lor.

„Odată acest termen expirat, cumpărătorul nu mai poate fi primit a reclama ceva pentru viciile lucrului vândut”.

Codul de comerț prin art. 70 se ocupă de viciile lucrurilor ce sunt expediate cumpărătorului din altă localitate și stabilește că cumpărătorul spre a putea să exercite acțiunile redibitoria și quanti minoris, trebuie să denunțe — și denunțarea se va face prin orice mijloc: corespondență, curier special, somațiune — existența viciilor:

a) În termen de 2 zile dela primirea lucrurilor, dacă e vorba de vicii aparente;

b) În termen de 2 zile dela descoperire, dacă e vorba de vicii ascunse.

Observăm că legiuitorul comercial când spune vicii aparente, are în vedere viciile necunoscute cumpărătorului; are în vedere vicii, cari în realitate în momentul cumpărării sunt ascunse pentru cel care cumpără. Intr'adevăr lucrurile cumpărate fiind în altă localitate, cumpărătorul are dreptul să primească ceea ce a cumpărat fără vicii. Ori, când el primește marfa, poate constata vicii aparente și e dator pentru aceste vicii să le denunțe în termen de 2 zile dela primire. Dar termenul este susceptibil de prelungire dacă 2 zile nu ar fi îndestulătoare „din cauza condițiunilor excepționale în care se află lucrul vândut sau persoana cumpărătorului”. Intr'adevăr să ne închipuim sosirea unei mari cantități de mărfuri, cari spre a fi descărcate necesită un timp mai mare de 2 zile. Ei bine, cumpărătorul spre

a putea să verifice toate mărfurile și a vedea dacă ele au vicii aparente, are nevoie de mai mult de cât 2 zile și art. 70 îi concede termenul necesar pentru denunțarea viciilor. Tot așa ar fi dacă cumpărătorul unei cantități de ceasornice nu ar fi ceasornicar și n'ar putea imediat la primirea ceasurilor să-și dea seama de viciile aparente; atunci prelungirea termenului are loc din cauza condițiilor excepționale în care se găsește persoana cumpărătorului.

331. *Vicii și diferență de calitate.* — Trebuie să facem deosebire între viciile lucrului și deosebirea de calitate a unui lucru. Dacă eu cumpăr o marfă de calitate I și mi se predă o marfă de calitate II, nu însemnează că marfa trimisă are un viciu, ci că mi s'a trimis alt obiect, decât acela cumpărat de mine. În acest caz nu se aplică dispozițiile din codul civil și comercial, cu privire la exercitarea acțiunii redibitorii, sau a acțiunii quanti minoris, ci este cazul de a se aplica acțiunea în rezoluțiune a vânzării.

Când eu comand bulumaci, de o anume dimensiune și mi se trimet bulumaci cu dimensiunea mai mică, nu însemnează că marfa are un viciu, ci că mi s'a trimis alt obiect, de cât cel convenit și atunci intră în joc acțiunea în rezoluțiune pentru neîndeplinirea contractului. Dar ori de câte ori avem un obiect de calitate comandată, însă obiectul este depreciat din cauza fabricațiunii sau posterior, din cauza altor împrejurări (ambalaj, transport, etc.), și are o valoare micșorată, în acest caz există un viciu al lucrului vândut și cumpărătorul se poate îndrepta în po-triua vânzătorului.

332. *Răspunderea pentru evicțiune.* Vânzătorul este obligat a răspunde către cumpărător de evicțiunea totală sau parțială a lucrului vândut, sau de sarcinile, ce ar greva lucrul vândut și cari nu au fost declarate la facerea contractului (art. 1337).

La vânzările comerciale purtând asupra lucrurilor mobile, evicțiunea se produce mult mai rar, din cauza principiului *en fait de meubles, possession vaut titre*, care pune la adăpost pe cumpărător (art. 1909); de aceea codul de comerț nici nu se ocupă de garanția pentru evicțiune, lăsând-o sub imperiul dreptului comun.

§ 71. Obligațiunile cumpărătorului.

533. *Plata prețului.* Cumpărătorul este obligat să plătească prețul la ziua și la locul determinat prin contract; iar dacă contractul tace în această privință, cumpărătorul este dator a plăti la locul și la timpul în care se face predarea lucrului (art. 1361—1362 c. civ.).

Dacă cumpărătorul este turburat în pacinica posesiune de o persoană, ce se pretinde proprietară sau există temere de evicțiune, potrivit art. 1364 c. civ., el (cumpărătorul) poate suspenda plata prețului până ce vânzătorul va face să înceteze turburarea sau va da cauțiune, afară numai dacă se va fi stipulat că plata să se facă chiar de ar urma turburare.

534. *Primirea lucrului.* Cumpărătorul este îndatorat să primească lucrul cumpărat la locul și timpul hotărât în contract, iar dacă contractul tace, la locul prevăzut de art. 59 c. com., despre care ne-am ocupat mai sus.

Spezele predării sunt în sarcina vânzătorului și cele ale ridicării în sarcina cumpărătorului, dacă nu este stipulațiunea contrarie (art. 1317).

§ 72 Drepturile părților în caz de neîndeplinirea obligațiunilor.

535. *Drepturi speciale pentru vânzător.* Pentru plata prețului vânzătorul are la îndemână:

1) Dreptul de retențiune, dacă prin contract nu s'a acordat un termen de plată (art. 1322 c. civ.);

2) Privilegiul acordat de art. 1730 n. 5, dacă lucrurile vândute se află încă în posesiunea debitorului, chiar și în cazul când s'a acordat un termen de plată;

3) Dreptul „să revendice” în termen de opt zile dela predarea lucrurilor, însă numai dacă vânzarea s'a făcut fără termen de plată și dacă lucrurile se găsesc încă în posesiunea cumpărătorului tot în starea în care se găseau în momentul predării.

336. *Drepturi comune atât pentru vânzător cât și pentru cumpărător.* — Contractul de vânzare fiind un contract bilateral, neîndeplinirea obligațiilor uneia dintre părți dă drept celeilalte să ceară sau executarea contractului sau rezilierea cu daune interese.

Codul de comerț pentru a garanta pe părți în caz de neîndeplinirea punctuală a obligațiilor a introdus norme speciale pentru rezilierea contractului de vânzare; pentru executarea coactivă a contractului; pentru constatarea lucrului vândut și măsuri urgente.

337. *Rezilierea contractului.* — În contractele sinalagma-trice condițiunea rezolutorie este subînțeleasă și în virtutea ei, când una din părți nu-și îndeplinește obligațiunile, celaltă are drept să ceară ca justiția să pronunțe rezilierea (art. 1020 c. civ.). Avem în acest caz rezilierea judecătorească, care nu operează de plin drept. Judecata are dreptul de a aprecia conduita părților și numai dacă găsește o culpă din partea pârâtului, va pronunța rezilierea.

Mai mult, atâta timp cât judecata nu a pronunțat rezilierea, pârîtul poate să-și execute obligațiunea — oferind, chiar în instanță plata — și judecătorii nu mai pot admite cererea de reziliere.

Dar în afară de rezilierea judecătorească, bazată pe condițiunea rezolutorie tacită (art. 1020 c. civ.), mai avem rezilierea pe deplin drept, bazată pe condițiunea rezolutorie expres prevăzută în contract (pact rezolutoriu expres).

Părțile pot stipula în contract, că neexecutarea la termen a obligațiilor asumate atrage rezilierea de plin drept, fără punerea în întârziere, somațiune sau judecată. În asemenea ipoteză neindeplinirea la timp a unei obligațiuni atrage rezilierea în mod mecanic, iar dacă judecata va fi sesizată, ea nu va avea altceva de făcut de cât să constate rezilierea, iar nu să o pronunțe și cu atât mai puțin să o amâne.

Pe când la rezilierea judecătorească debitorul poate să înlăture rezilierea prin efectuarea plății în cursul judecății; la rezilierea de plin drept, o dată ce a trecut termenul înăuntrul căruia prestațiunea trebuia efectuată, debitorul nu mai poate fără voia celeilalte părți să împedice ca justiția să constate o reziliere întâmplată.

338. *Rezilierea de plin drept nestipulată.* (art. 67 c. com.). Codul de comerț respectând dispozițiunile codului civil și menținând rezilierea judecătorească și pe cea de drept stipulată prin contract, introduce și o nouă cale, pentru ca contractantul, care nu e în culpă, să ajungă la reziliere de plin drept, deși un pact rezolutoriu expres nu este cuprins în contract.

Iată într'adevăr ce dispune art. 67 c. com. în prima sa parte:

„Când mai înainte de expirarea termenului fixat pentru executarea convențiunii, una din părți a oferit celeilalte predarea lucrului vândut sau plata prețului și aceasta nu-și îndeplinește la termenul fixat obligațiunea sa, atunci condițiunea rezolutorie se îndeplinește în favoarea părții care își executase obligațiunea”.

Prin urmare dacă X cumpără o cantitate de mărfuri predabilă la 1 Iulie a. c., pe un anumit preț plătitibil la primirea mărfii, el poate mai înainte de 1 Iulie să notifice vânzătorului, că oferă plata prețului și că așteaptă ca la 1 Iulie să i se predea marfa. Dacă cu toată această ofertă vânzătorul nu predă marfa la 1 Iulie, contractul de vânzare se reziliază de plin drept.

Oferta prețului sau oferta lucrului vândut sa va face prin orice mijloc obicinuit în comerț, chiar și verbal; nu e nevoie de o notificare prin portărei.

Pentru ca rezilierea de plin drept nestipulată să opereze, se cere îndeplinirea următoarelor condițiuni:

1). Atât prestațiunea cât și contra-prestațiunea (predarea lucrului și plata prețului) trebuie să fie făcute, potrivit contractului, la aceeaș dată. Ori de câte ori data prestațiunii și a contraprestațiunii nu coincid, nu se poate ajunge la reziliere de drept nestipulată. De asemenea ori de câte ori s'a prevăzut un termen de plată, nu se mai poate ajunge la rezoluțiunea, pe care o examinăm acum.

2). Nici una din părți nu trebuie să fi îndeplinit în prealabil obligațiunea sa. Bunăoară, dacă vânzătorul a predat marfa în prealabil, nu mai poate ajunge la rezoluțiunea, de care vorbim acum.

3). Partea, care vrea să se bucure de dispozițiunea specială a art. 67, trebuie să notifice în prealabil părții adverse, că la scadență îi ține la dispoziție bunul, dacă este vânzător, sau îi ține la dispoziție suma care s'a prevăzut ca preț, dacă este cumpărător. Și dacă, contrar, acestei notificări, partea potrivnică nu și-a îndeplinit obligațiunea, în acest caz rezoluțiunea operează de plin drept.

339. Reziliere pentru expirarea termenului esențial. Neîndeplinirea obligațiilor la termen am văzut că nu duce la reziliere de drept decât în 2 cazuri: când s'a stipulat pactul rezolutoriu expres și când mai înainte de ajungerea la termen s'au făcut ofertele arătate de art. 67.

Pe lângă aceste două cazuri, mai avem o reziliere de plin drept: când termenul stipulat în favoarea unuia dintre contractanți este esențial naturii operațiunii, și el a expirat fără ca debitorul să-și fi îndeplinit obligațiunea (art. 69 c. com.).

Se poate ca termenul într'un contract de vânzare să fie esențial nu din voință părților, dar din natura

operațiuni. Așa, ca să dăm exemplul clasic, dacă un armator cumpără o cantitate de mărfuri necesare alimentării călătorilor unui vas, și se prevede în contract că predarea mărfurilor se va face până la 1 August, — data plecării vasului în călătorie, — și cu tot acest termen vânzătorul nu execută obligațiunea luată lăsând să treacă termenul de 1 August, contractul este reziliat de drept; termenul de 1 August este esențial, din cauza naturii operațiunii.

După războiul mondial, dat fiind deprecierea monetară, s'a căutat în Italia să se considere reziliate multe contracte de vânzare, încheiate înainte de război uneori invocându-se teoria rebus sic stantibus, după care părțile nu mai sunt ținute să execute un contract, dacă din cauze neprevăzute situația economică generală s'a schimbat în așa măsură, încât executarea ar însemna îmbogățirea unui contractant și ruinarea altuia; alte ori — dat fiind ca jurisprudența nu a admis principiul *rebus sic stantibus*, s'a recurs la art. 69 și s'a susținut, că termenul esențial poate fi și atunci când părțile îi dau caracterul ca atare. S'a voit cu alte cuvinte să se ajute desfacerea contractelor devenite excesiv de oneroase din cauza războiului. Dar nici această tentativă nu a reușit, căci părțile nu pot face ca termenul să fie esențial, atunci când natura operațiunii nu-l arată astfel. Părțile pot însoți termenul cu un pact rezolutoriu expres. Dacă lipsește însă pactul rezolutoriu expres, termenul va fi sau nu esențial după natura operațiunii.

Dar deși termenul esențial a expirat, partea în favoarea căreia era stipulat termenul poate să ceară totuși executarea contractului, dacă a încunostiințat de aceasta pe cealaltă parte în 24 ore dela expirarea termenului.

340. *Executarea coactivă a vânzării* (art. 68 c. com.).
Legiuitorul comercial, — ținând seamă de necesitatea comercianților ca contractele de vânzare să fie punctual exe-

cutate, dat fiind că contractările se înlanțuesc și o vânzare neexecutată la timp atrage după sine un șir de neexecutări la termen — a prevăzut ca atât vânzătorul cât și cumpărătorul să poată să se bucure de toate avantajile contractului, chiar în contra voinței părții adverse.

Să vedem cum poate ajunge vânzătorul și cum poate ajunge cumpărătorul la obținerea tuturor avantajilor din contract în contra voinței adversarului.

A. — Cumpărătorul nu-și îndeplinește obligațiunea sa. În acest caz vânzătorul are facultatea sau a depune lucrul vândut la o casă acreditată de comerț pe socoteala cumpărătorului, sau de a-l vinde.

Dacă vânzătorul preferă să vândă lucrul — spre a intra în bani, — el trebuie să facă vânzarea prin licitație publică; sau chiar pe prețul curent, dacă lucrul are un preț curent la bursă sau în târg (vânzarea se va face printr'un ofițer public însărcinat cu asemenea operațiuni).

Să presupunem că la vânzarea aceasta particulară se obține un preț mai mic decât cel din contract. Vânzătorul — e de la sine înțeles — nu poate fi păgubit. El are drept să ceară dela cumpărător diferența între suma încasată și suma din contract, osebitt de daune interese — de se vor proba.

Că să se procedă la o asemenea executare silită a contractului de vânzare, vânzătorul este dator să încunoștiințeze pe cumpărător în prealabil de măsura la care va recurge.

B. — Vânzătorul nu-și îndeplinește obligațiunea. Cumpărătorul în fața unui vânzător, care nu predă obiectul vândut, are dreptul să cumpere acel obiect printr'un ofițer public „însărcinat cu asemenea acte” (agent oficial de schimb, mijlocitor în târguri).

Cumpărătorul trebuie să înștiințeze în prealabil pe vânzător că va proceda la executarea silită.

În caz că s'a efectuat silit cumpărarea și s'a plătit un preț mai mare decât cel din contractul inițial, cumpă-

rătorul — spre a nu rămâne păgubaș — are dreptul la diferența dintre cele două prețuri, precum și la daune interese, de se vor proba.

Chiar la vânzările cu termene esențiale poate avea loc executarea silită prevăzută de art. 68. Știm că la asemenea vânzări partea, în favoarea căreia este stipulat termenul, are dreptul să înlăture rezilierea prin încunoștiințarea în termen de 24 ore dela expirarea termenului, că ea înțelege să mențină contractul și poate să mai notifice, că înțelege să execute silit. Executarea silită nu poate avea loc însă decât a doua zi după încunoștiințare (art. 69 al. 2).

În privința aplicațiunii art. 68, jurisprudența italiană a avut interesante cazuri: instanțele judecătorești italiene au fost chemate să se pronunțe dacă executarea prevăzută de art. 68 se poate face oricând. Vedeți, legiuitorul în art. 68, nu fixează o limită și ar părea că acela care nu este în culpă, poate recurge oricând la dreptul ce-l are și să cumpere pe prețul curent, dacă este cumpărător, privind pe vânzător paguba. Și unele instanțe italiene, după cum au decis că executarea contractului de vânzare pe cale judecătorească nu se poate cere după un timp prea îndelungat, care face să se creadă că părțile au abandonat contractul, tot așa au decis, și de multe ori pe bună dreptate, că ar fi inechitabil, că ar fi să se interpreteze în mod diabolic dispozițiunea din art. 68, dacă s'ar da putință unei părți să stea în inacțiune și după ani de zile să recurgă la dispoziția art. 68 și să cumpere pe prețul curent sau să vândă la licitație publică obiectul din contractul lăsat în părăsire. Nu este permis unei părți, — au spus unele instanțe — să stea în inacțiune și să speculeze asupra fluctuațiilor valutare sau asupra fluctuațiilor de prețuri¹⁾.

1) A se vedea detaliu în „Pandectele române”, 1922, III, 102, 132.

341. *Constatarea lucrului vândut și măsuri urgente.* — Pentru a termina cu contractul de vânzare-cumpărare, trebuie să ne ocupăm de dispozițiunile art. 71—72 c. com., cari, deși sunt înscrise cu ocaziunea vânzării, sunt aplicabile și altor contracte. Este vorba de constatarea calității și a stării lucrului vândut după cererea vânzătorului sau a cumpărătorului. Această constatare poate să aibă loc și în materie de mandat, de comision: ori de câte ori s'ar putea naște litigii în privința calității sau a stării unui lucru.

Cererea pentru a se constata marfa vândută se adresează președintelui Tribunalului și acolo unde nu există tribunal, judecătorului de ocol.

Președintele sau judecătorul de ocol dă o ordonanță prin care dispune ca unul sau mai mulți experți numiți de dânsul să constate starea obiectelor vândute.

Prin aceeaș ordonanță sau prin alta următoare, magistratul (președintele tribunalului sau judecătorul de ocol; după cum există sau nu tribunal în localitatea unde se găsesc lucrurile) poate, dacă găsește necesar și la cererea vânzătorului sau a cumpărătorului, să ordone sechestrarea lucrurilor vândute sau depunerea lor într'un depozit public sau într'alt loc pe care-l va desemna. Mai mult, dacă păstrarea lucrurilor ar aduce mari pagube sau ar ocaziona cheltueli însemnate, magistratul poate ordona vânzarea lucrurilor în condițiunile ce se vor arăta în chiar ordonanța care dispune vânzarea.

Ordonanțele de constatare, de sechestrare, depunere și vânzare — poate să se dea și o singură ordonanță pentru toate aceste măsuri — se vor comunica, înainte de a se pune în lucrare, celeilalte părți sau reprezentantului ei, dacă acea parte sau reprezentantul ei domiciliază sau are reședința în localitate.

CAPITOLUL IV

Contractul de report

§ 73. Principii generale

342. *Ce este contractul de report.* — După art. 74 c. com., contractul de report consistă dintr'un contract unic compus din două vânzări indisolubil legate: dintr'o vânzare pe bani gata, de titluri de credit circulând în comerț, prin care vânzătorul (reportat) le predă deîndată, — vasăzică nu este un contract de vânzare obicinuit consensual, ci real — și dintr'o altă vânzare făcută în acelaș timp, de către acela care a cumpărat (reportator), către persoana care i le-a vândut (reportat), însă pe termen și pe un preț determinat. Revânzarea însă nu poartă exact asupra acelorași titluri ce fuseseră cumpărate, ci asupra unor titluri de acelaș fel.

O persoană, proprietară a unor titluri de credit circulând în comerț, (acțiuni, obligațiuni de stat, etc.), are nevoie de o sumă de bani. Ea poate să se împrumute cu o sumă de bani, dând titlurile de credit în gaj; dar acela care are bani și vrea să împrumute pe proprietarul titlurilor, nu vrea să devină creditor amanetar, el preferă să primească titlurile în plină proprietate. Se poate însă ca și proprie-

tarul să aibă interes să nu facă un simplu împrumut, ci un report, căci printr'un împrumut ar lua o sumă mai mică. Atunci proprietarul transferă în plină proprietate titlurile, celui ce dă suma și, spre deosebire de împrumutul pe amanet, debitorul primește prețul titlurilor, care desigur, că va fi mai mare decât o sumă împrumutată pe amanet. In acelaș timp persoana, care transmite în proprietatea capitalistului titlurile de credit și i le predă, cumpără simultan dela acelaș capitalist, acelaș număr de titluri și de acelaș fel: dacă X a vândut 5 acțiuni Banca Națională lui Y, simultan cumpără dela Y tot 5 acțiuni Banca Națională, pe un preț, de obicei mai mare decât cel din prima vânzare. Diferența în acest caz se numește report. Prima vânzare e pe bani gata și titlurile se predau cumpărătorului; a doua vânzare e pe termen, plata prețului și predarea titlurilor se fac la o anume dată.

343. *Avantagiile reportului.* — Cari sunt avantajele pe cari le prezintă reportul pentru acela care are nevoie de bani? Ați văzut că avantajul constă pe de o parte din obținerea unei sume mai mari, decât dacă se împrumută pe amanet; iar pe de altă parte, acela care are nevoie de bani și are titluri, nu se desface de titluri, — poate să aibă convingerea că titlurile se vor ridica în viitor și atunci este sigur că le va recăpăta și va plăti numai reportul, care este mai mic, decât dobânda, ce există pe piață la un moment dat pentru împrumuturi. Capitalistul se mulțumește, la report, cu o dobândă mai mică, decât dacă ar fi dat banii cu împrumut, căci are avantajul, prin report, că, primind titlurile în plină proprietate, poate dispune de ele, până la termen, putând să le vândă, să recapete banii, ca să facă față plăților lui. Și atunci se mulțumește cu un procent mai mic.

Se poate întâmpla ca reportul să servească și la speculațiuni de bursă.

Să ne închipuim că s'a încheiat o operațiune pe termen,

că un cumpărător de titluri trebuie să retragă la un moment dat efectele, pe cari le-a cumpărat, și el spera, când le-a cumpărat, că se vor urca și o să câștige. A cumpărat Bănci Naționale cu 15.500, predabile la 15 Februarie, și la 15 Februarie Băncile Naționale sunt 10.500. Dacă ar da toți banii, 15.500, ar pierde 5000 de fiecare bucată. Și atunci, pentru a nu debursa întreaga sumă de 15.500, se adresează la o bancă și vinde băncii titlurile, pe prețul zilei de 10.500. La această sumă mai adaugă 5.000 de fiecare bucată, plătește acțiunile Băncii Naționale, cumpărate, predându-le băncii reportatoare, cu care convine să le ia înapoi la sfârșitul lui Februarie, pe prețul de 10.500 plus 700, reportul. Este posibil ca la sfârșitul lui Februarie, speculantul să nu aibă bani sau prevederile lui să nu se fi realizat. Ei bine, în acest caz reportul se poate prelungi, pentru unul sau mai multe termene.

344. Ce este *deportul*. — Se poate întâmpla nu numai cazul normal, când acela care dă capitalul să aibă profit, să încaseze diferența numită report; se poate întâmpla, ca acela care are capital, să plătească el o sumă de bani proprietarului titlurilor de credit. Când se întâmplă acest lucru? Când proprietarul titlurilor de credit nu are nevoie să le vândă, ci unui capitalist îi trebuie acele titluri, bunăoară pentru a-și creă majoritate în adunarea generală a unei societăți, și atunci acesta cumpără acțiuni. Dar proprietarul nu vrea să le vândă definitiv, vrea să-i facă un serviciu capitalistului, să-i dea acțiunile pentru adunarea generală, dar cu condiția să i le restituie. În acest caz situațiunea favorabilă o are proprietarul de titluri, acesta vinde titlurile pe prețul lor nominal, iar capitalistul se obligă să le restituie la sfârșitul lunii plătind el un profit vechiului proprietar. Acest profit plătit de capitalist se numește *deport*. Prin urmare, când profitul este în favoarea capitalistului, el se numește *report*, când este în favoarea proprietarului titlurilor, se numește *deport*.

345. *Contract unic.* — Spuneam că codul comercial definește contractul de report, spunând că este un contract în care avem 2 vânzări-cumpărări, făcute în sens invers, între aceleaș persoane, dintre cari o vânzare este pe bani gata și predare de titluri, iar cealaltă vânzare este pe termen și pe lângă suma dată drept plată, se mai adaogă o diferență, care ați văzut că uneori este report, alteori este deport. Nu trebuie să credem, chiar după definiția codului de comerț, că la report există 2 vânzări separate. După teoria generală în materia de report, aceste 2 operațiuni sunt unite în mod inseparabil, aceste 2 vânzări formează elementele esențiale ale unui contract unic de report în așa fel încât prof. Vivante, susține că limbajul codului de comerț nu este cel bun, nefiind vorba de vânzări, una pe bani gata și cealaltă pe termen între aceleaș persoane, asupra aceluiaș fel de titluri de credit, ci de o convențiune aparte, în baza căreia se face în mod invers, între aceleași persoane, un transfer de proprietate a unor titluri de credit.

346. *Efecte.* — În timpul duratei contractului de report, titlurile pot să producă dobânzi, dividende, pot să producă ceea ce numim noi fructe civile. Aceste fructe civile, dacă nu s'a prevăzut altfel, aparțin capitalistului, pentrucă titlurile au trecut în proprietatea lui. Părțile însă pot stipulă că deși titlurile au trecut la capitalist, fructele civile să aparțină primului vânzător.

Reportul se încheie pe termen scurt, obicinuit la termenul când face lichidările în burse. Spuneam că, dacă la expirarea termenului, părțile nu voesc să lichideze operațiunea, ele pot să prelungească contractul de report pentru alt termen, menținând toate celelalte elemente ale contractului.

Dacă părțile la termen lichidează diferențele și schimbă elementele contractului de report: alte titluri de credit sau alt preț, atunci avem de a face cu un nou contract de report (art. 76 c. com.).

Așă, dacă la 1 Noembrie reportatorul trebuie să predea

acțiuni pe prețul de 12.500 bucata și cursul zilei este 10.000, părțile pot conveni ca să se plătească numai diferența, adică reportatul — care pierde 2.500 lei de fiecare bucată, întrucât el ar trebui să plătească 12.500 pe o acțiune care valorează numai 10.000 lei, — poate să convie cu cealaltă parte să-i plătească numai 2.500 de fiecare acțiune, fără să i se predea titlurile. În acelaș timp, părțile, voind să speculeze, mai departe, convin că la 1 Decembrie reportatorul să predea aceleași acțiuni reportatului pe prețul de lei 11.500 bucata. La 1 Decembrie, reportatul și reportatorul pot lichida definitiv operațiunea: unul predând acțiunile, celalt achitând prețul; dar pot amâna plătindu-se diferența între prețul convenit și prețul zilei. Și ca să înțelegem mai bine, să ne închipuim că la 1 Decembrie acțiunile s'au urcat și au ajuns la 13.500. Reportatorul ar urma să-și procure acțiunile pe acest preț și să le predea reportatului pe prețul de lei 11.500, pierzând el acum 2000 lei de bucată. Ei bine contractanții pot conveni ca reportatorul să plătească diferența (2000 lei de bucată) și să se amâne reportul pentru 1 Ianuarie. Dacă se amână, menținându-se acelaș preț și acelaș fel de acțiuni, nu avem un contract nou; dacă se schimbă prețul — și cu atât mai mult obiectul — avem, potrivit art. 76 c. com., un nou contract de report.

Vedeți cum reportul, care servește creditul, poate ușor degenera în joc de bursă — joc de noroc — în care contractanții se mărginesc să achite doar diferențele, fără să urmărească operațiuni de credit și transferări de titluri.

347. *Concluziune.* — Dintre cele arătate putem să conchidem, că spre a avea un contract de report se cere:

1/ Să fie un contract unic prin care se vinde pe bani gata și se cumpără pe termen;

2/ Cumpărarea și vânzarea să fie simultană și între aceleași persoane;

3. Să se predea efectiv titlurile de către reportat, reportul fiind un contract real.

CAPITOLUL

Contractul de cont curent.

§ 74. Principii generale.

348. *Definițiune.* — Contractul de cont curent este acel contract prin care 2 persoane se obligă a-și acorda una alteia credit pentru rimesele, ce și le vor face în mod reciproc, astfel că creditoare nu va fi decât acea persoană, care la închiderea contului va reeși — din diferența între credit și debit, că are de primit o sumă de bani.

Să luăm un exemplu: Comerciantul X din București, convine cu comerciantul Y din Galați să încheie un contract de cont curent pe termen de 1 an. Comerciantul X are de incasat diferite creanțe în Galați și însărcinează pe Y să i le incaseze, iar rezultatul fiecărei incasări să-l treacă în contul curent, adică corentistul din București să fie creditat cu sumele respective; pe de altă parte, comerciantul din Galați are marfă de vândut la București și însărcinează pe corentistul său să le vândă, să incaseze prețul, cu care să-l crediteze în cont curent. Cât durează contul curent, nici una din părți nu poate cere sumele incasate și trecute în cont. Fiecare operațiune trecută odată în cont își pierde

individualitatea și se contopește în masa de cifre — dela activ și pasiv — rămânând ca la scadență (la finele anului) să se adune posturile dela activ și cele dela pasiv spre a se vedea care dintre corentiști este debitor.

Contractul de cont curent este un act obiectiv de comerț, dacă are o cauză comercială (a se vedea supra n. 46).

349. — *Ce este o rimesă.* — Comerciantul X trimite o cambie lui Y pentru ca acesta să o incaseze și valoarea să o treacă în contul curent, spunem că X a făcut o rimesă lui Y. Deasemenea când Y trimete o cantitate de mărfuri lui X, cu dispozițiunea ca prețul să fie trecut în cont, spunem că Y a făcut o rimesă lui X. Cel ce face rimesa are drept să fie creditor în cont; cel care primește trebuie să fie debitat în cont.

Înțelegem prin rimesă orice operațiune prin care o parte pune la dispoziția celeilalte o valoare de orice fel, destinată să fie trecută în contul curent existent între dâns-ele. (Navarrini, I, n. 515).

Deși între două părți există un contract de cont curent, care implică rimese reciproce, totuși nu trebuie să credem că un corentist poate obliga pe celălalt să-i facă rimese (să-i acorde credit). Rimesele sunt facultative. Contractul de cont curent se încheie în favoarea ambilor contractanți și nu poate — în lipsă de stipulațiune contrarie — una din părți sili pe cealaltă să facă avansuri, căci atunci corentistul s'ar afla la discreția contractantului său.

Rimesele sunt obligatorii când contractul de cont curent este însoțit de o deschidere de credit, adică atunci când un corentist (obișnuit o bancă) se obligă să plătească la cerere anume sume de bani celuilalt contractant (deschidere de credit până la concurența sumei de lei..)

În lipsă de stipulațiune contrarie (bunăoară de a se trece în contul curent toate operațiunile), trebuie pentru fiecare operațiune acordul părților de a o trece în contul lor curent.

350. *Deosebirea dintre contractul de cont curent și alte operațiuni.* — În comerț și mai ales în contabilitate uneori se spune că e cont curent, deși nu există un contract de cont curent. De multe ori se confundă contractul de cont curent, prin care — după cum am văzut — două persoane se obligă să-și facă credit pentru *rimese reciproce*, — cu metoda contabilă, prin care 2 persoane în raporturi de afaceri, țin socoteala operațiunilor încheiate între dănele, într'o partidă: un cont, cu o rubrică pentru activ și pasiv; fără să existe obligațiunea de a acorda credit pentru rimese.

Ei bine, numai când avem un contract de cont curent, se produc efectele arătate în codul de comerț în art. 370 și despre care vom trata în numerile de mai jos.

351. *Caracterele contractului de cont curent* — Contractul de cont curent este:

- 1) *Consensual*, adică se perfecționează prin simplul consimțământ al părților;
- 2) *Bilateral*, adică părțile se obligă să facă credit în mod reciproc pentru rimesele lor;
- 3) *Lipsit de forme*: contractul de cont curent poate fi chiar verbal, și independent de ținerea unui cont contabil-cesc;
- 4) *Oneros*. Sumele trecute în cont curent produc (dela data înscrierii în cont), dobânzi de plin drept (art. 370), dobânzi convenționale, și în lipsă de stipulațiune, dobânzi legale.

§ 75 Efectele contractului de cont curent.

352. *Efectele: 1. Transferarea proprietății.* — Codul de comerț în art. 370 arată ca prim efect al contului curent: „strămutarea proprietății valorilor înscrise în contul curent asupra primitivului lor prin aceea că el le trece în debitul său”.

Dacă trimet lui X, cu care sunt în cont curent, marfă

în valoare de un milion și prevăd că valoarea să fie trecută în cont curent, primitorul rimesei, debitându-se pe dânsul și creditându-mă pe mine în cont curent cu suma de 1 milion, devine proprietarul mărfurilor și eu nu mai pot să le revendic; eu nu pot decât la încetarea contului curent să cer diferența ce va exista între ceea ce i-am dat eu și ceea ce mi-a dat el în cursul contului curent.

Transferarea proprietății, despre care vorbește art. 370, nu este un efect, ce-l întâlnim totdeauna, ori de câte ori este vorba de o creditare și debitare în cont curent.

Sunt cazuri, când nu avem transferarea proprietății, deși s'a făcut o rimesă: dacă eu trimet corentistului meu nu în plină proprietate, ci numai să-mi încaseze un efect și să mă debiteze în cont curent cu un comision, pentru că contul curent nu exclude plata comisionului, adică corespunzătorul serviciilor aduse; în acest caz nu poate fi vorba de transferarea proprietății.

Cu această ocaziune este bine să reținem, că dacă s'a trimes de către corentist un efect de comerț și dacă părțile au convenit ca valoarea efectelor să fie trecută în cont curent, creditându-se corentistul care le-a trimes, această creditare se face sub condițiunea: *salvo incasso*, adică sub rezerva incasării.

Dacă la scadență corentistul se prezintă la debitor și acesta nu plătește, el are dreptul să storneze operațiunea, adică valoarea efectului, pe care a trecut-o la creditul corentistului, s'o treacă și la debitul acestuia, restituindu-i în acelaș timp efectul.

Cel care primește efectul (cambie, cek, etc.) poate, în caz de neplată din partea debitorului, să exercite acțiunea la care dă dreptul acel titlu împotriva datornicului; însă, nu e obligat la aceasta: el are alegere între ristituirea titlului și între exercitarea acțiunii.

353. *Efectele: 2. Compensațiunea.* — Contul curent operează o compensațiune reciprocă, — spune legea — până

la concurența debitului și creditului respectiv, la încheierea socotelilor, cu rezerva plății diferenței. Contul curent produce o indivizibilitate a posturilor ce figurează la debit sau la credit și la termenul stipulat va fi creditor acela în favoarea căruia va rezulta soldul din bilanțul creditului și debitului. Bunăoară la încheierea contului curent rezultă că corentistul X este creditor cu 1.500.000 și debitor cu 900.000; se scad aceste 2 sume una din alta și va rezultă că X este creditor cu suma de 600.000. Până la încheierea contului curent, nu se știe cine va fi creditor și cine va fi debitor; până atunci niciunul nu poate să desfacă o operațiune, ce s'a trecut în cont curent și s'o execute separat. Așa, dacă o operațiune de vânzare-cumpărare a fost trecută în cont curent, vânzătorul nu poate să cheme în judecată pe cumpărător ca să fie obligat la plata prețului.

Din moment ce operațiunea a fost trecută în cont curent, ea devine un post irevocabil din lanțul de înregistrări; ea își pierde individualitatea și se înneacă în masa de numere a contului curent: toate sumele dela credit, formează o masă singură, ce nu se poate scinda; deasemenea toate sumele dela debit formează iarăș un tot indivizibil. Vasăzică, marele avantaj al contului curent este că pe o perioadă de timp, părțile ce-și acordă creditul nu pot să lovească în indivizibilitatea contractului de cont curent. Această consecință, care ține de natura contractului de cont curent este suficientă, spre a explica toate particularitățile contractului de cont curent; indivizibilitatea este cheia de boltă a contractului de cont curent.

354. *Efecte:* ③ Novățiunea. — In codul de comerț mai găsim pe lângă transferarea proprietății și pe lângă compensățiune, încă un efect al contului curent: „novațiunea obligațiunii de mai înainte între acela care a trimis valorile și primitorul lor”.

Dacă eu vând un stoc de mărfuri corentistului meu și am convenit ca prețul să nu-l plătească, ci să mă credi-

teze cu el în cont curent; eu nu mai pot, ulterior, să mă prevalez de contractul de vânzare-cumpărare și în special de dispozițiunile legale, prevăzute în caz de neplată a prețului; nu pot să cer reziliere, nu pot să revendic, nu pot să mă bucur de privilegiul vânzătorului. De ce? Pentru că prețul s'a desprins de operațiunea de vânzare-cumpărare; prețul a fost trecut ca o cifră în contul curent și înglobat în el; obligațiunea s'a stins; creditor va fi acela, care va rezulta la încheierea contului curent. De aceea se zice, că obligațiunea născută din contractul de vânzare-cumpărare se stinge prin novațiune. De unde până acum corentistul îmi datora în baza unui contract de vânzare-cumpărare, pe viitor eu figurez ca creditor pe baza unui contract de cont curent. Se înlocuiește cu alte cuvinte, o obligațiune prin altă obligațiune. Stingându-se obligațiunea rezultând din vânzare, se sting și obligațiunile accesorii, cum ar fi fidejusiunea, privilegiile, ipotecile, etc. cari ar garanta vechea obligațiune. Toate accesoriile dispar, pentru că a dispărut vechea obligațiune și s'a născut o obligațiune nouă, derivând din contractul de cont curent.

Pot să fie operațiuni de cont curent, cari să nu implice o novațiune. Este posibil ca între corentiști să se facă creditări și debitări, fără să fi fost vreo obligațiune veche, care să se stingă; poate să se nască o obligațiune, ce derivă din însuș contul curent. Am văzut exemplul obișnuit: o vânzare care exista mai înainte, stinsă prin trecerea în cont curent. Dar pot să trimet corentistului meu o marfă și să-i spun că valoarea s'o treacă în cont curent, fără să fi fost vreo vânzare în prealabil. Nu se stinge nici o obligațiune veche.

355. *Efecte:* ④. Curgerea dobinzilor. — Al patrulea efect al contului curent enumerat de art. 370 c. com. este curgerea dobinzilor pentru sumele trecute în contul curent în favoarea celui care a fost creditat și de la data înscrierii fiecărei

operațiuni. Dobinzile — în lipsă de stipulațiune contrarie — sunt cele legale (comerciale) și se socotesc pe zile.

Deși o creditare însemnează înscrierea unei sume la creditul unui corentist, și potrivit principiilor expuse creditor va fi numai acela, care la închiderea contului curent va avea un sold creditor, deci până la acea dată nu poate fi vorba de creanță exigibilă; totuși, pentru fie care sumă înscrisă — cu toată indivizibilitatea contului — curg dobânzi de drept, până la închiderea contului curent.

356. *Drepturile de comision.* — Art. 371 c. com. stabilește că „existența contului curent nu exclude drepturile de comision și plata cheltuielilor pentru afacerile însemnate în contul curent”. Din acest articol rezultă:

1. Corentistul, care cu ocaziunea unei operațiuni trecute în cont curent a adus servicii celuiilalt corentist, servicii, ce obișnuit se plătesc, are dreptul să se crediteze cu plată (comision) ce i s'ar fi convenit dacă nu ar fi fost în raporturi de cont curent. Așa, dacă un corentist încasează efectele de comerț (cambii, cekuri), ce i s'au trimis; el va credita pe corentist cu valoarea efectelor, dar îl va debita cu comisionul ce i se cuvine pentru serviciul făcut: încasarea creanțelor. Dobinzile vor curge și la această debitare.

2. Corentistul, care a făcut anume cheltueli pentru o anume operațiune trecută în cont, cum ar fi cheltuelile de timbru, poștă, vamă, etc., are dreptul să se crediteze în cont cu sumele reprezentând acele cheltueli.

Din punct de vedere al contului curent, cheltuelile făcute pentru celalt corentist, constituiesc o rimesă, producătoare de dobânzi.

§ 76 Incheierea contului curent.

357. *Când are loc încheierea.* — Incheierea contului spre a se constata care dintre corențiști este creditor și

pentru ce sumă (sold creditor), are loc nu numai la încetarea contractului de cont curent, dar poate să aibă loc și în cursul duratei acelu contract.

358. *Incheieri în cursul contractului.* — Obișnuit contul se încheie în mod periodic — trimestrial — în timpul funcționării contului curent.

Aceste încheieri periodice au drept scop recunoașterea corecțiilor a operațiunilor înscrise și a dobinzilor, ce au curs; cum de asemenea prin obținerea unui sold, care va fi trecut ca prim post în contul cel nou, se ajunge la rezultatul că dobinzile se capitalizează, și pe viitor soldul — care înglobează dobinzile — va produce noi procente.

Să presupunem că între X și Y există un contract de cont curent, cu un termen hotărît: 1 Ianuarie 1929 — 1 Ianuarie 1930. Corecțiile și-au făcut reciproc rimese, la cari curg dobinzi convenționale pe zile de 18%. Prin contract s'a stabilit că părțile vor încheia trimestrial contul. În consecință la 31 Martie corecțiile încheie contul, constatând operațiunile, cari au dat loc la creditări și debitări și care este soldul între credit și debit. Să zicem că la 31 Martie 1929 s'a constatat un sold debitor în sarcina lui Y de lei 300.000. Aceasta însemnează, că la 1 Aprilie se începe un cont nou, care are drept prin post suma de lei 300.000 la debitul lui Y. Această sumă de lei 300.000 va produce dobinzile convenționale de 18% de la data de 1 Aprilie și până la 30 Iunie inclusiv. Dacă în tot acest timp nu a intervenit noi rimese, soldul debitor la 30 Iunie va fi 300.000 + dobânda de 18% pe timp de 91 de zile, adică acest sold debitor nou, ce se va trece la 1 Iulie, va fi de lei 313.650. Tot astfel se va proceda la finele trimestrelor celorlalte, până la 1 Ianuarie 1930 când contul se va încheia definitiv.

La fiecare încheiere se trimite celui alt corectist un extras din cont, în care se reproduc înregistrările efectuate și soldul rezultat. Partea, care primește extrasul, poate să-l

confirme, arătând că nu are nimic de obiectat, sau să ceară anume rectificări.

Confirmarea poate fi expresă și poate fi tacită. Este o confirmare tacită atunci, când cel ce primește extrasul, creditează pe cealaltă parte cu soldul din extras.

Băncile obișnuiesc să stipuleze că, dacă corentistul nu răspunde într'un anume termen, tăcerea înseamnă confirmarea extrasului.

359. *Încheierea definitivă. Lichidarea contului.* — Când contractul de cont curent a încetat, contul se încheie în mod definitiv și se obține un sold, rezultatul diferenței dintre credit și debit.

Încetarea contractului aduce după sine, în mod obligator, lichidarea contului. Corentiștii trebuie de comun acord să examineze toate înregistrările și să recunoască soldul. Dacă în cursul contractului s'au făcut extrase periodice și s'au aprobat, lichidarea va fi mult ușurată. De asemenea dacă pentru fiecare înregistrare există dovada aprobării, lichidarea contului nu va întâmpina greutate.

Când părțile nu cad de acord și una din ele nu aprobă soldul rezultat din registrele celeilalte, lichidarea se va face pe cale judecătorească.

Atâta vreme cât părțile nu au căzut de acord asupra soldului și nu a intervenit o hotărîre judecătorească, care să fi stabilit acel sold, trebuie să spunem, că nu curge vreo dobândă, căci pe de o parte soldul nu e lichid și nu produce dobinzi (art. 43 c. com.), iar pe de altă parte nu mai curg dobinzi nici pentru diferitele rimese, deoarece acele dobinzi curg numai în timpul duratei contractului de cont curent.

De îndată ce soldul a fost lichidat de comun acord, sau pe cale judecătorească, va produce dobinzi legale comerciale. După lichidarea contului, soldul nu va produce dobinzile convenite pentru rimese, tot pentru motivul că acele dobinzi erau stipulate pentru raporturile în timpul contului

curent, iar nu pentru epoca, ce urmează încetării lui. Libere sunt însă părțile să stipuleze dobinzi convenționale și pentru soldul, ce va rezulta din lichidare definitivă.

360. *Sold garantat.* — Un contract de cont curent poate fi garantat cu ipotecă, gaj, fidejusiune. Garanția are rang dela data constituirii ei în mod legal. Așa, dacă s'a constituit o ipotecă pentru garantarea contului curent, ipoteca are rang dela data inscripției, deși ea nu garantează decât soldul debitor dela încetarea contractului de cont curent.

Este posibil ca un corentist să constituie o ipotecă pentru garantarea soldului debitor și în acelaș timp să dea și cambii. Să presupunem că o bancă deschide credit unui client până la concurența sumei de 1.000.000 lei și convine cu clientul său ca să-și facă rimese reciproce stabilind astfel un contract de cont curent. Clientul are drept deci, să ridice, la termenele ce va crede de cuviință, sume fără însă a depăși creditul total de lei 1.000.000. El va putea în timpul contractului să facă plăți, sau alte rimese; astfel că la terminarea contractului soldul său debitor poate fi mai mic sau chiar să nu datoreze nimic.

Pentru garantarea eventualului sold debitor cel, căruia i s'a deschis credit, a constituit o ipotecă. Ei bine, ipoteca are rang dela înscrierea ei și ea garantează plata soldului așa cum va rezulta la încetarea contului curent.

Mai mult, dacă pe lângă ipotecă, clientul dă băncii și cambii, cari apoi sunt girate de bancă, legitimei posesori ai cambiilor nu se pot prevala de ipoteca ce garantează acel cont curent, decât până la concurența soldului final al contului. (art. 372 c. com.).

361. *Deschidere de credit în cont curent.* — Înainte de a arăta când contractul de cont curent încetează, socotim necesar să atragem atențiunea că nu trebuie confundat

contractul de cont curent cu contractul de deschidere de credit în cont curent.

Pe când contractul de cont curent — după cum am văzut — implică rimese reciproce; din potrivă prin deschidere de credit o singură parte se obligă până la o anumită sumă să facă credit celeilalte, fie plătind anume sume, fie acceptând trate, achitând cekuri, etc. La deschiderea de credit avem dela început un creditor și un debitor. Banca, care deschide credit, va fi doar creditoare; clientul nu va fi decât debitor. Contractul nu se încheie pentru nevoia de credit a ambelor părți, ci numai pentru nevoia unui singur contractant.

Deși de natură juridică deosebită, contractul de cont curent are comun cu contractul de deschidere de credit în cont curent doar metoda contabilă. Și la unul și la celalt se ține un cont cu debit și credit, cu înregistrări pentru fiecare operațiune, cu dobinzi ce curg pe zile, cu încheieri periodice, cu trimiteri de extrase, cu închideri și solduri finale.

§ 77 Incetarea contului curent.

362. *De câte feluri sunt cauzele de încetarea contului curent.* — Cauzele de încetarea contului curent sunt de două categorii:

1. Cauza de încetare de drept a contului curent și
2. Cauze de încetare după cerere.

363. *Incetare de drept.* — Contractul de cont curent încetează de drept:

1. Prin scadența termenului stabilit;
2. Prin denunțare, în caz că nu s'a fixat un termen în contract;
3. Prin falimentul uneia din părți.

Dacă în contractul de cont curent s'a prevăzut un termen pentru durata lui, scadența termenului atrage înce-

tarea de drept. Dela această dată rimesele trecute în cont nu mai produc dobinzi. Dobinzile încep a curge la soldul debitor; dar ca să curgă aceste dobinzi, trebuie ca soldul să fi fost recunoscut; trebuie să fi fost lichidat contul curent pe cale amiabilă ori pe calea judecătorească.

Dacă în contract nu s'a prevăzut un termen, oricare din părți poate denunța contractul. Din moment ce un corentist a înștiințat pe celalt corentist că denunță contractul — bine înțeles cu condițiunea ca contractul să fi fost fără termen sau să fi fost cu termen dar cu dreptul pentru părți de a denunța și mai înainte — încetarea este de drept și efectele sunt aceleași ca și la încetarea pentru ajungerea la scadența termenului.

În fine contractul de cont curent încetează de drept în caz de faliment a unuia din corentiști. Această încetare se întemeiază pe două motive: *a)* contractul de cont curent este un contract *intuitu personae*, încheiat pe baza încrederii ce-și inspiră contractanții unul altuia și falimentul distrugând orice încredere, fatal el duce la încetarea contului curent; *b)* falimentul produce ajungerea la scadență a datoriilor, iar pe de altă parte falitul nu mai poate acorda termene, nu mai poate face rimese, nu mai poate consimți la novațiuni; deci el se găsește în situațiunea de drept de a nu putea să continue un raport de cont curent.

364 *Incetarea după cerere.* — Se poate cere desființarea contractului de cont curent în caz de moarte, interdicție sau incapacitate legală a unuia din corentiști.

Poate cere desființarea atât cel care a rămas în viață, cât și moștenitorii celui decedat sau reprezentanții legali ai incapacabililor.

Este lesne de înțeles interesul de a cere desființarea când cealaltă parte a încetat din viață sau a devenit incapabilă: moștenitorii sau reprezentanții pot să nu mai inspire încredere.

Dar și moștenitorii sau reprezentanții legali pot cere

desființarea, caci și ei pot avea interes — față de schimbarea juridică întâmplată — să înceteze contul curent (buneoară, voesc să lichideze întreprinderea comercială).

Atâta vreme cât desființarea nu a fost cerută pentru caz de moarte ori incapacitate legală, contractul de cont curent continuă cu toate efectele lui obișnuite.

365. *Lichidarea contului curent.* — După încetarea contului curent urmează lichidarea contului, care poate fi amiabilă sau judecătorească.

Despre lichidare, ne-am ocupat atunci când am examinat încheierea contului curent și în special când am tratat despre încheierea definitivă.

CAPITOLUL VI

Contractul de gaj.

§ 78. Noțiuni generale. Constituirea amanetului.

366. *Codul de comerț și codul civil.* — Codul de comerț se ocupă de contractul de gaj comercial în art. 478—489; totuș gajul comercial nu este reglementat complet de codul comercial și trebuie adesea ori să ne referim la codul civil. Așa, codul de comerț nu ne dă definițiunea gajului, nu ne arată toate efectele acestui contract (nu tratează despre indivizibilitatea amanetului); nu determină care este rangul privilegiului, ce decurge din gaj.

Dacă codul de comerț trebuie completat cu dispozițiunile din codul civil chiar în materie de gaj, trebuie însă a fi precauți în folosirea acestui isvor subsidiar și să nu recurgem sub pretext de tăcerea codului comercial, la dreptul civil, atunci când codul de comerț a reglementat suficient o anume parte, o anume fază (a se vedea *Vivante*, n. 1763) a contractului de gaj. In caz că suntem în îndoială, dacă legiuitorul comercial a voit sau nu excluderea unei reguli din dreptul civil, trebuie să reținem că acest legiuitor a prevăzut tot ceea ce a crezut necesar pentru o bună cărmuire a contractului de gaj.

Vom avea ocaziunea să revenim asupra acestui principiu, când vom trata despre înscrisul cerut față de terți de către art. 478 c. com.

367. *Definițiune.* — Din art. 1685 și 1686 cod civil, rezultă, că gajul sau amanetul este un contract prin care datornicul remite creditorului un lucru mobil corporal ori incorporeal pentru garantarea datoriei și cu dreptul pentru creditor ca la scadență, în caz de neplată, să scoată în vânzare obiectul amanetat spre a fi achitat cu preferință înaintea altor creditori.

Gajul este comercial, când el este constituit de către un comerciant sau un necomerciant pentru garantarea unei obligațiuni ce derivă dintr'o faptă de comerț (art. 478 c. com.). Gajul este o faptă de comerț obiectivă datorită unui raport principal. Raportul principal împrumută gajului calitatea de comercialitate. Obiectul pus în amanet nu are nici un rol în caracterizarea gajului. Așa, dacă se amanetează efecte de comerț (cambii) sau în genere titluri de credit pentru garantarea unei creanțe civile (plata chiriei unei case), gajul rămâne civil, căci raportul principal e un raport necomercial.

368. *Contract real.* — Contractul de gaj, este un contract real. Pentru constituirea lui este nevoie ca debitorul — sau terța persoană care constituie amanetul pentru debitor — să remită bunul amanetat creditorului sau unei alte persoane aleasă de părți. Deposedarea debitorului este o condițiune necesară chiar între părțile contractante. Ea este necesară „în toate cazurile” (art. 1688 c. civ.), deci și la amanetarea bunurilor incorporale, când trebuie remis titlul, constatator al creanței.

Deposedarea debitorului trebuie să fie reală — deci nu fictivă — și să subsiste tot timpul contractului.

În privința remiterii bunurilor amanetate, art. 480 c. com. prevede:

„Creditorul este presupus că are în posesiunea sa lucrurile date în gaj, când ele se află în magazinele sale sau ale comisionarului său, în vasele sale, la vamă, sau într'un depozit public, sau dacă înainte de sosirea lor e în posesiunea poliței de încărcare sau a scrisorii de cărat girată cu clauza „valoarea în garanție” sau alta asemenea”.

Rațiunea deposedării stă în grija legiuitorului de a apăra buna credință a acelor cari, bazându-se pe bunurile posedate de o persoană, i-ar acorda credite. Dacă amanetul ar fi valabil, deși bunurile amanetate s'ar găsi în posesiunea debitorului, creditorii ar fi expuși la surprize foarte supărătoare, aflând după acordarea creditelor, că bunurile văzute de ei la debitor erau amanetate.

369. *Gaj fără deposedare.* — Pentru a veni în ajutorul agriculturilor și a le da putință să-și amaneteze recoltele și inventarul fără să se facă o remitere către creditor, s'a înlocuit deposedarea debitorului printr'o publicitate: intabularea actului de gaj într'un registru special ținut la primăria locului unde se află bunurile gajate.

Gajul fără deposedare s'a admis la început numai în favoarea Creditului agricol (legea din 2 Iunie 1892), a Băncii agricole (legea din 1 Aprilie 1894) și a Băncilor populare (legea din 1903).

Prin legea din 15 Iunie 1906, prin adăogarea unor aliniate în art. 480 c. com., gajul fără deposedare s'a extins și la industriși pentru materiile prime, în stare de fabricațiune sau fabricate aflate în fabrici și depozitele fabricilor.

Dela 1906 gajul fără deposedare poate fi constituit în favoarea oricărui creditor, dar numai în materie agricolă și industrială.

Art. 480 c. com., după ce pune principiul, că creditorul nu are dreptul să fie plătit cu privilegiu asupra lucrului ce i s'a constituit în gaj decât dacă lucrul s'a pus și se

află în posesiunea creditorului sau a unei alte persoane aleasă de părți, face derogare în ce privește:

a) Gajul constituit asupra produselor solului pendinte încă prin rădăcini sau deja culese;

b) Gajul asupra materiilor industriale prime, în stare de fabricațiune sau deja fabricate și aflate în fabrici sau depozite.

Pentru asemenea obiecte, gajul se constituie prin simplul efect al convențiunii dela data actului, care trebuie să indice numărul, natura, calitatea obiectelor amanetate și locul unde ele se găsesc, fără ca ele să se ia din posesiunea debitorului sau constituentului.

În timp de 5 zile aceste acte de gaj trebuiesc transcrise în registru special de amanete, ținut la tribunal, potrivit art. 728 bis din codul de procedură civilă.

Dacă obiectele amanetate se află în altă comună decât aceea unde este reședința județului, grefierul tribunalului este îndatorat să comunice de urgență primarului respectiv un extract după transcrierea efectuată, pentru a se face mențiune în registrul de amanete al primăriei.

În privința celor de al treilea, drepturile creditorului gagist nu încep decât dela transcrierea în registrul tribunalului; iar atunci când este locul a se face mențiune în registrul primăriei, dela data acelei mențiuni.

Gajul fără deposedare, prevăzut de art. 480 c. com., constituind o derogare dela principiul general, urmează că el trebuie admis numai în cazurile arătate limitativ de legiuitorul din 1906: în caz de produse ale solului, pendinte încă prin rădăcini sau deja culese (deci nu și asupra inventarului, lucru admis însă după legea pentru organizarea cooperației în favoarea unităților cooperative); precum și în caz de amanet constituit de către industriași asupra materiilor prime și a produselor semifabricate sau fabricate ale fabricelor lor.

Toate celelalte amanete rămân sub imperiul regulei, după care obiectele amanetate trebuiesc remise creditorului sau unei a treia persoană aleasă de părți.

La gajul fără deposedare, legea — după cum am văzut — impune transcrierea în termen de 5 zile dela data actului;

dar fără să prevadă vreo sancțiune. Credem că întârzierea de a transcrie nu anulează actul de gaj; gajul nu poate fi opozabil terților decât dela data transcrierii; iar în caz de intabulare la primărie, numai dela data acestei intabulări.

Pentru a termina cu gajul fără depozitare trebuie să menționăm legea pentru înființarea Societății Naționale de Credit Industrial și statutele ei (din 19 Iunie 1923), cari au forță de lege și prin cari se admite amanetarea bunurilor mobile (oricare ar fi) ce țin de o industrie prin simpla transcriere în registrul tribunalului (registru de amanete); deasemenea și amanetarea universalităților de bunuri — fără depozitare.

370. *Act scris.* — După art. 1686 c. civ., pentru eficacitatea gajului pe lângă remiterea bunului amanetat se mai cere un act cu dată certă, ori de câte ori datoria întrece suma de lei 150.

În actul de amanet civil trebuie să se arate, sub pedeapsă de nulitate, suma datorită, specia și natura lucrurilor amanetate sau calitatea, greutatea și măsura lor.

Codul de comerț român (art. 478) se ocupă de act scris, dar numai ca mijloc de probațiune, stabilind că între părțile contractante, contractul de amanet se poate dovedi prin toate probele admise de legea comercială și prevăzute de art. 46; față însă cu cei de al treilea, este necesar un înscris, dacă suma pentru care s'a constituit gajul trece peste 500 lei.

Codul de comerț reduce actul scris de la o condițiune pentru valabilitatea gajului, cum este în codul civil, la un mijloc de probațiune favorită, pentru a exclude proba testimonială. De unde rezultă, că în lipsă de act scris, creditorul poate să se folosească de interogatoriul sau jurământul terțului, care contestă existența gajului. De asemenea dacă în actul scris nu se arată suma datorată sau nu sunt specificate bunurile amanetate, înscrisul poate fi socotit ca un început de probă scrisă și să fie completat cu alte

dovezi, deoarece și la amanet se aplică dispoziția art. 55 c. com.: „Când codicele comercial cere proba prin scris, proba testimonială nu poate fi admisă decât în cazurile, în cari ea este permisă și de codicele civil”. Ori, codul civil, admite completarea începutului de probă scrisă și începutul de dovadă scrisă completat cu alte dovezi valorează ca și un act scris desăvârșit.

Nu se poate susține în materie de gaj comercial, că actul scris trebuie să întrunească toate cerințele codului civil, deoarece referința la codul civil este inadmisibilă, dat fiind că codul de comerț nu tace în ce privește forma contractului de gaj, ci o reglementează după un sistem propriu și opus sistemului adoptat de legiuitorul civil.

Tot ca o consecință a sistemului adoptat de legiuitorul comercial, data unui act de gaj comercial nu trebuie să fie certă, ea poate fi stabilită față de terți prin toate mijloacele de probă, fără vreo restricțiune (art. 57 c. com.).

571. *Gajul asupra bunurilor incorporale.* — Și bunurile incorporale pot fi amanetate: creanțe, titluri de credit, brevete.

Dacă se amanetează o creanță, pe lângă act scris pe lângă remiterea actului doveditor al creanței, creditorul gajist, pentru a-și avea privilegiul față de terți, trebuie să notifice debitorului creanței dată în gaj, constituirea gajului (art. 479 al. ultim).

Dacă se amanetează *un titlu de credit nominativ*, gajul se poate constitui printr'un transfer înscris în registrele instituției, care a emis acel titlu, cu arătarea că transferul s'a făcut „pentru cauză de garanție” (art. 479 al.3).

Dar este valabil amanetul constituit asupra unor titluri nominative — bunăoară acțiuni — prin facerea unui act scris și prin remiterea titlului, fără să se mai facă transferul? Este, cu alte cuvinte, dispozițiunea art. 479 al. 3 c. com. facultativă? Desigur că da. Legiuitorul este destul de clar: „Gajul asupra acțiunilor, părților de interes și obligațiu-

nilor nominative ale societăților financiare, industriale, comerciale sau civile, *poate* fi constituit printr'un transfer înscris în registrele societății, cu arătare pentru „cauză de garanție”. Părțile *pot* să constituie gajul prin transfer în registrul societății; dar pot să constituie gajul și în modul obișnuit prin redactarea unui act de gaj și remiterea titlului nominativ. Creditorul având actul de gaj și titlul nominativ nu are nevoie de vreo altă formalitate: creditorul primind în amanet un titlu de credit nominativ, nu este nevoit să facă notificarea cerută pentru creanțele, ce nu sunt încorporate în titluri de credit. Societatea este obligată să plătească numai la prezentarea titlului de credit emis; prin urmare creditorul gagist având titlul este în siguranță ca și deținătorul unui titlu la purtător. Este adevărat, că legea cere notificare la amanetarea creanțelor, dar când e vorba de creanțe constatate prin înscrisuri probatorii, nu când e vorba de adevărate titluri de credit, cari nu sunt numai simple instrumente probatorii, ci sunt documente necesare, fără de cari nu se pot exercita drepturile menționate în ele ¹⁾).

Dacă se amanetează *un titlu la purtător*, creditorul se poate mulțumi cu simpla remitere a titlului. Dar pentru debitor este mai prudent întocmirea unui act de amanet și remiterea titlului unei terțe persoane, aleasă de comun acord cu creditorul.

Dacă se amanetează *un titlu de credit la ordin*, gajul se poate constitui în mod obișnuit, adică prin redactarea unui înscris și remiterea titlului în posesiunea creditorului, fără vreo notificare, pentru motivele arătate la titlurile de credit nominative. Dar se mai poate constitui amanetul și printr'un gir pignorativ, adică scriind proprietarul titlului un gir cu clauza „valoarea în garanție” sau o alta deasemenea, din care să rezulte voința girantului, că titlul nu s'a transmis în plină proprietate, ci numai pentru garantarea unei datorii.

1) A se vedea *Vivante*, Il codice di commercio commentato, ediția 5-a, n. 645.

În fine, dacă debitorul are încredere, poate să constituie un amanet și prin gir translativ de proprietate, însă în acest caz, el nu va putea opune unui terț de bună credință, căruia i s'ar fi girat ulterior titlul, că în realitate a existat un gaj, iar nu o transmitere de proprietate.

Dacă se amanează *un brevet de invențiune*, actul de gaj trebuie adus la cunoștința publicului prin înscrierea în registrul pentru brevete (a se vedea supra n. 133).

§ 79. Efectele contractului de gaj.

372. *Drepturile creditorului.* — Creditorul gagist potrivit codului civil are următoarele 5 drepturi:

1. Dreptul de retențiune (art. 1694);
2. Dreptul de a revendica lucrul supus amanetului în caz de pierdere sau furt întocmai ca și proprietarul (art. 1909);
3. Dreptul de a scoate în vânzare prin licitație publică lucrul amanetat (art. 1689);
4. Dreptul de a i se atribui proprietatea de către justiție după o estimațiune făcută de experți (art. 1689);
5. Dreptul de preferință asupra prețului.

Art. 1689 c. civ., care arată calea pe care trebuie s'o urmeze un creditor gagist spre a-și satisface creanța (vânzare prin licitație publică sau atribuirea lucrului amanetat însă prin mijlocirea justiției), se termină astfel:

„E nulă orice stipulațiune prin care creditorul s'ar autoriza sau a-și apropia amanetul sau a dispune de dânsul fără formalitățile sus arătate”.

Este în deobște cunoscut că interzicerea pactului comisoriu de către art. 1689 c. civ. trebuie înțeleasă în sensul că sunt nule clauzele cuprinse în actul de gaj înscrise în momentul constituirii amanetului și cari ar autoriza pe creditor să se facă proprietar pe bun sau să-l vândă fără formalitățile cerute de lege. În momentul constituirii amanetului este pericolul ca creditorul să nu forțeze pe

debitor la acceptarea unor condițiuni prea oneroase, dat fiind nevoia lui de bani. Dar odată contractul încheiat și banii primiți de către debitor, nu mai e rațiune a anulă convențiuni ulterioare liber consimțite de debitor și prin care s'ar autoriză, bunăoară, creditorul ca drept plată să-și însușească lucrul amanetat.

Dispozițiunea din art. 1689 c. civ., a fost reprodusă de art. 488 c. com.: „Este nulă orice clauză care ar autoriză pe creditor a-și apropiă gajul, ori a dispune de dânsul fără îndeplinirea formelor de mai sus”.

Cele 5 drepturi ale creditorului gacist au fost menținute de codul de comerț, care se mulțumește să instituie o procedură expeditivă pentru vânzarea obiectelor amanetate și să adauge că „Drepturile acordate creditorului gacist prin articolele precedente nu sunt suspendate prin falimentul sau moartea debitorului ori a celui, care a procurat lucrul dat în gaj” (art. 487).

373. *Scoaterea în vânzare a obiectelor amanetate.* — Dacă la scadență datoria nu este plătită în întregime, în capital și procente, creditorul poate să ceară scoaterea în vânzare a obiectelor amanetate.

Cererea de scoatere în vânzare se adresează președintelui tribunalului, iar dacă este o secțiune comercială, cererea se va adresa președintelui acelei secțiuni.

Codul de comerț în art. 482 nu spune, care tribunal de comerț este competente a se pronunța asupra vânzării obiectelor amanetate și ar trebui să ne raportăm la regulile de competență obișnuite, lăsând alegere creditorului, în caz de lipsă de stipulațiune contrarie, între tribunalul domiciliului debitorului, tribunalul locului unde obligațiunea a luat naștere și între tribunalul locului unde s'a stipulat să se facă plata (art. 897 c. com.).

Din dezbaterile parlamentare cu ocaziunea votării legii belgiene din 5 Mai 1872, după care a tradus legiuitorul român dispozițiunile referitoare la vânzarea bunurilor ama-

netate, rezultă că competente este tribunalul locului unde se găsesc acele bunuri, ca cel mai în măsură să ordone măsurile cele mai potrivite¹⁾).

Pentru a cere vânzarea obiectelor amanetate nu e nevoie de hotărâre judecătorească și nici măcar act autentic, este destul un act sub semnătură privată.

Președintele examinând cererea, dacă o va găsi întemeiată, va da o ordonanță prin care va încuviința vânzarea, care se va face fie în modul convenit de părți, dacă ele au stipulat în ce mod să se vândă gajul, fie prin licitație publică și prin organul unui agent judecătoresc desemnat de președinte, dacă părțile n'au prevăzut alt mod de vânzare.

Prin urmare, părțile pot stipula orice mod de vânzare a obiectelor amanetate, care însă nu trebuie să ascundă un pact comisoriu; iar președintele trebuie să ordone vânzarea, așa cum au stabilit contractanții. Numai în lipsă de stipulațiune, președintele va ordona vânzarea prin licitație publică indicând agentul judecătoresc, care va efectua licitația.

În caz de faliment al debitorului sau al constituentului, cererea de vânzare se notifică sindicului, pentru ca acesta în termen de trei zile să poată retrage obiectele amanetate plătind pe creditor. Dacă sindicul nu plătește în cele 3 zile, președintele va da ordonanța de vânzare, care își va urma cursul, neputând fi împiedicată de procedura falimentului; însă suma rezultată din vânzare se va consemna la Cassa de Depuneri și Consemnațiuni și se va aloca creditorului gagist, dacă acesta va fi recunoscut ca atare la verificarea creanțelor.

Ordonanța prezidențială trebuie notificată debitorului și aceluia care a procurat gajul cu indicarea zilei, locului și orei când se va procedea la vânzare.

Debitorul și acela care a procurat gajul — dacă obiectele au fost procurate de un al treilea — pot face opoziție

---

1) A se vedea *Namur*, Le code de commerce belge revisé, ed. 2-a, I, p. 204.

în termen de 3 zile dela primirea notificării, chemând pe creditor înaintea tribunalului.

În caz de opozițiune se va fixa termen de judecată cel mult în opt zile dela înregistrarea ei (a opozițiunii).

Sentința dată asupra opozițiunii este supusă apelului în termen de opt zile dela comunicare.

Dacă debitorul sau terțul, care a procurat gajul, nu sunt domiciliați în circumscripțiunea tribunalului și n'au făcut alegere de domiciliu în această circumscripțiune, toate notificările — exceptându-se notificarea ordonanței prezidențiale de autorizarea vânzării, care se comunică potrivit normelor procedurii civile la domiciliul părții — se vor face prin afișarea lor în sala de audiență a tribunalului și prin publicarea în Monitorul Oficial sau în foaia anunțurilor judecătorești din acea localitate.

Ordonanța neatată cu opoziția, precum și sentința pronunțată în caz de opoziție sunt executorii, chiar dacă s'ar fi făcut apel și fără a aștepta expirarea termenului de apel.

374. Indatoririle creditorului gajist. — Creditorul gajist este îndatorat:

1. Să facă actele necesare pentru conservarea obiectelor primite în gaj, iar cheltuelile ocazionate vor fi în sarcina debitorului (art. 481 c. com.);

2. Să nu întrebuițeze în propriul său folos lucrurile primite în gaj.

Dacă creditorul abuzează de amanet, debitorul poate cere ca obiectele să fie puse sub sechestrul (art. 1693).

Dacă s'a dat în gaj o creanță, care produce procente, creditorul va încasa procentele, însă le va ține în seamă asupra procentelor ce ar fi datorate lui de către debitor. Dacă datoria, pentru a cărei siguranță s'a dat amanet o creanță, nu produce dobinzi, atunci dobinzile creanței amanetate se țin în seamă asupra capitalului datoriei (art. 1692).

Când creanța, dată în amanet, a ajuns la scadență, creditorul este dator a o urmări și încasa; iar după ce va

reține suma ce i se cuvine cu toate accesoriile și cheltuelile ocazionate, restul îl va da debitorului (art. 481 c. com.).

3. Să restituie obiectele date în gaj, dacă datoria este achitată în întregime: capital și toate accesoriile.

375. *Legi speciale.* — Dispozițiunile codului de comerț în materie de gaj nu se aplică acolo unde norme prevăzute în legi speciale, hotărâsc altfel, cum sunt: legea magazinelor generale, legea băncii agricole, legea pentru organizarea cooperăției, legea societății naționale de credit industrial, etc.

CAPITOLUL VII

Contractul de asigurare.

§ 80. Noțiuni generale.

576. *Definițiune.* — Art. 442 din codul de comerț dă următoarea definițiune: „Asigurarea este un contract, prin care asiguratorul se obligă ca, drept o primă, să despăgubească pe asigurat de pierderile sau daunele ce acesta ar încerca din oarecare întâmplări fortuite ori de forță majoră, sau a plăti o sumă de bani după durata sau oarecare întâmplări, ce ar avea loc în viața uneia sau mai multor persoane”.

Din chiar această definițiune se vede că asigurările sunt de două feluri:

1. Asigurări în contra daunelor, atunci când în schimbul unei prime asiguratorul se obligă să despăgubească pe asigurat de pierderile sau daunele ce acesta ar încerca din oarecari întâmplări fortuite ori de forță majoră (asigurări în contra incendiului, asigurări în contra grindinei, asigurări în contra exploziunilor, etc.).

2. Asigurări asupra vieții, atunci când în schimbul unei prime asiguratorul se obligă să plătească o sumă de bani după durata vieții sau după oarecare întâmplări, ce ar avea loc în viața uneia sau mai multor persoane (asi-

gurare pentru caz de moarte, asigurare pentru caz de căsătorie, etc.).

Sunt unele reguli aplicabile ambelor feluri de asigurări; sunt altele aplicabile numai asigurărilor în contra daunelor sau numai asigurărilor asupra vieții. În rubrica de față ne vom ocupa de normele comune.

Despre asigurările maritime nu ne vom ocupa, ele făcând parte din dreptul maritim.

Normele, ce vom examina, se aplică și asigurărilor mutuale, întrucât acestea nu sunt incompatibile cu natura lor specială.

Despre asigurări, ca faptă obiectivă de comerț, ne-am ocupat la timp (a se vedea supra n. 41).

377. *Elementele esențiale.* — Pentru a avea un contract de asigurare trebuie ca o întreprindere să ia asupra sa un risc în schimbul plății unei prime. Deci elementele esențiale oricărui contract de asigurare sunt:

- 1/ O întreprindere de asigurări ;
- 2/ Un risc
- 3/ O primă.

378. *Existența unei întreprinderi.* — Contractul de asigurare își trage obârșia din prinsorile ce se făceau asupra transporturilor pe mare.

În marile porturi, în timpul Evului Mediu, erau persoane, cari făceau un adevărat joc de noroc, luând asupra lor riscurile transporturilor pe mare. Ceeace primea cel care asigură, era în disproporție cu riscul de care trebuia să răspundă și numai hazardul decidea. Riscul nu era mare numai pentru acela care asigură, riscul era și pentru asigurat, pentru că asiguratorul jucând la noroc putea să devie insolubil și să nu fie în stare să achite despăgubirile.

Cu vremea, persoanele cari se ocupau cu aceste operațiuni, se întruneau în Italia în anumite locuri: la bursă sau în cafenele, unde culegeau informațiuni asupra sinistrelor.

asupra calității vaselor ce transportau mărfurile, asupra onestității armatorilor și a căpitanilor, etc.

Asigurătorii au încetat de a fi jucători la noroc; ei încep să desfășoare o activitate metodică, proporționând primele cu sinistrelle. De la asigurări izolate s'a ajuns la consorții de asigurători; la întreprinderi de asigurări.

Cu vremea s'a ajuns ca asigurarea să implice necesitatea unei întreprinderi, adică a unui organism economic, care să aibă drept obiect de activitate asigurarea. Plata sumei convenite în caz de sinistru a devenit cu atât mai sigură pentru sinistralat, cu cât întreprinderea este mai mare, cu cât numărul asiguraților este mai mare, cu cât primele ce se adună sunt mai numeroase, cu cât numărul persoanelor supuse aceluiaș risc este mai însemnat, cu cât observațiunile asupra riscurilor au fost mai întemeiate, prin calculul de probabilitate. Astăzi, datorită experiențelor și datorită masei mari de asigurați, ce are întreprinderea, se poate fixa primele de încasat de așa fel încât ele să ofere cea mai mare probabilitate, și vor ajunge la plata sumelor asigurate, rămânând și un câștig pentru asigurător.

Întreprinderile de asigurări se exercită sau sub formă de societăți comerciale — de obicei societăți anonime — sau sub formă de societăți mutuale.

Societatea de asigurare mutuală are de scop înlăturarea câștigului prin suportarea daunelor de către chiar cei expuși sinistrelor prin întovărășirea lor. După cum am mai arătat (vezi supra n.) la societatea de asigurare mutuală calitatea de asociat se confundă cu calitatea de asigurat. Societatea de asigurare mutuală prezintă însă pericolul de a nu putea plăti despăgubirile atunci când numărul asociaților este prea mic față de riscurile asumate. De aceea nu putem decât să dorim ca la modificarea codului de comerț, luând exemplul legiuirilor germanice, să introducem o reglementare mai amănunțită a asiguraților mu-

tuale, întrucât codul nostru actual se dezinteresează aproape complet de acest gen de asigurări.

379. *Existența unui risc.* — Art. 1635 c. civ. așează contractul de asigurare printre contractele aleatorii, ale căror „efecte în privința beneficiilor și a pierderilor pentru toate părțile sau pentru una sau mai multe din ele, depind de un eveniment necert. Asigurătorul ia asupra-și evenimentele, la cari sunt expuse viața sau bunurile cuiva și a căror întâmplare este nesigură. Aceste evenimente nesigure, constituiesc riscurile cari nu depind de bunul plac al asiguratului. Un bun tată de familie asigură pe fiica lui că va primi o sumă de bani când se va căsători. Este un eveniment incert și societatea are un risc, neputându-se ști dacă și când va avea loc căsătoria. Asigurătorul obligându-se la plata unei sume, în caz că evenimentul se va întâmpla, calculează numai cu probabilitate primele ce încasează, pentruca din acele prime să poată plăti despăgubirile și să rezulte pentru el un beneficiu.

Imi asigur recolta de pe moșia mea în contra grindinii. Riscul constă dintr'un eveniment, care nu depinde de voința vreuneia din părți. Vom vedea, când vom examina contractul de asigurare pe viață, discuțiunile ce s'au făcut în privința unora dintre aceste asigurări, dacă ele au un risc și deci dacă ele sunt sau nu valabile.

380 *Plata unei prime.* — Asigurarea este un contract cu titlu oneros. Asigurătorul se obligă să plătească o anumită sumă în schimbul unei prime, ce trebuie plătită de către asigurat. Din totalitatea primelor se formează o masă, care servește la despăgubirea asiguraților, iar când vom vorbi de asigurarea pe viață, vom vedea cum din an în an asigurarea deși devine mai apăsătoare pentru societate, pentru că se apropie termenul de plată, totuși prima ce se plătește anual rămâne invariabilă. Vom vedea cum

din primele ce se adună în fiecare an dela toți asigurații, se formează o rezervă pentru anii următori. Chezășia unei asigurări o formează tocmai masa cât mai mare de prime adunate, o formează numărul cât mai mare de asigurați supuși unui aceluiaș fel de sinistru. Cu cât vor fi mai mulți asigurați contra grindinei, cu atât chezășia va fi mai mare pentru asigurați, că vor fi despăgubiți. Cu cât vor fi asigurați mai mulți, cu atât societatea va putea aplica calculul probabilităților; va putea să proporționeze primele riscurilor; să facă condițiuni mai avantajoase asiguraților.

581. *Caracterele juridice.* — Din cele arătate mai sus reese că contractul de asigurare este: aleatoriu, unic (deși prima poate fi plătită semestrial, anual, etc.) și cu execuție continuată, întrucât asiguratorul este obligat nu numai să plătească despăgubiri în caz de sinistru sau în caz de întâmplări anume, dar mai mult, asiguratorul este îndătorat ca tot timpul asigurării să exercite întreprinderea astfel ca să ofere siguranță că va fi în stare să achite sumele asigurate. Dacă asiguratorul intră în lichidare sau în genere încetează de a mai contracta noi asigurări, asiguratul poate cere cauciune sau rezilierea contractului (art. 458).

Contractul de asigurare fiind de o execuție continuată — asiguratul răspunzând zi de zi pentru riscurile luate asupra-și — rezultă că rezilierile lui nu au efect retroactiv, ci numai pentru viitor. Reziliindu-se contractul de asigurare, asiguratul nu are dreptul la restituirea primelor plătite, deoarece pentru acele prime asiguratul a avut riscurile de a plăti; asiguratorul a trebuit tot timpul, cât nu s'a cerut rezilierea, să aibă sumele necesare pentru eventualitatea întâmplării evenimentelor necerte, în vederea cărora se stipulase asigurarea

382. *Forma contractului. Polița de asigurare.* — Potrivit art. 445 c. com. contractul de asigurare trebuie făcut prin act scris. Actul scris nu este însă cerut de cât ca instrument probatoriu. Contractul de asigurare este perfect din moment ce părțile au căzut de acord; pentru dovedirea contractului este nevoie însă de act scris, care poate fi înlocuit cu alte probe, însă numai în limitele art. 55 c. com.

Obișnuit cel ce se asigură, face o propunere scrisă. Dacă societatea de asigurare acceptă, se semnează *polița de asigurare*, care nu e altceva decât actul scris probator al contractului.

Polița de asigurare trebuie să cuprindă:

1. Persoana care contractează asigurarea; domiciliul sau reședința acestuia;
2. Persoana asigurătorului; domiciliul sau reședința acestuia;
3. Obiectele ce se asigură;
4. Suma asigurată;
5. Prima, ce trebuie să plătească asiguratul;
6. Riscurile, ce asigurătorul ia asupra-și și timpul decând riscurile încep și când sfârșesc.

383. *Polițe generale (de abonament, deschise, flotante).* — Se poate să avem și polițe de asigurare prin cari asigurătorul să-și ia asupra-și riscurile referitoare nu la anume lucruri individualizate, ci la o cantitate generică și schimbătoare de bunuri, cum sunt: toate mărfurile din depozitele unei fabrici; toate bunurile dintr'o expozițiune.

La aceste polițe asigurătorul stipulează anume măsuri, pentru a se pune la adăpost de reaua credință a asiguratului, care ușor ar trece în sarcina asigurătorului daune, ce nu le-a încercat. Așa, dacă s'a asigurat mărfuri până la o valoare de lei 1.000.000, în caz de sinistru, chiar dacă asiguratul nu ar fi avut mărfuri decât de 100.000, el ar fi tentat să declare că existau mărfuri pentru suma maximă. De aci nevoia de registre speciale, de controluri, etc.

384. *Reasigurare.* — Societățile de asigurare pentru unele sau parte din riscurile ce iau asupra lor, contractează reasigurări la alte societăți. Obișnuit reasigurarea nu se contractează pentru fiecare risc, ci se fac reasigurări generale, adică asigurătorul trece toate sau o parte din riscuri asupra altui asigurător, numit reasigurător. Și iarăș obișnuit reasigurătorul nu ia asupra-și plata întregii sume asigurate, ci lasă un procent pe seama asiguratului, pentrucă numai astfel reasigurătorul are siguranță că asiguratul alege clientela cu prudență și veghează ca asigurații să nu determine prin faptele lor agravarea riscurilor (bunăoară înlesnește incendiile).

Contractul de asigurare este independent de cel de reasigurare. Nulitatea unuia nu atrage nulitatea celui alt; cūm deasemenea reasigurătorul nu are raporturi juridice cu asiguratul. Liber este însă asigurătorul să stipuleze că se obligă să plătească direct asiguratului; în acest caz avem o stipulațiune în favoarea terțului, întrucât prin contractul dintre asigurător și reasigurător se stabilește un drept pentru un al treilea, ce nu a luat parte la contract.

În lipsa unei stipulațiuni în favoarea asiguratului, reasiguratul nu este obligat de cât față de asigurător. Dacă deci asigurătorul a fost declarat în faliment, asupra sumei plătite de reasigurător, nu are drept numai asiguratul, pentru care s'a contractat reasigurarea, ci toți creditorii vin în concurență, inclusiv și asiguratul.

§ 81. Asigurarea în contra daunelor.

385. *Caracterul propriu al acestei asigurări.* — Asigurarea în contra daunelor este un contract de despăgubire. Aceasta însemnează că cel ce asigură anume bunuri, nu are în caz de sinistru drept decât la repararea daunei încercate și nimic mai mult. Din sinistru nu se poate trage câștiguri. Suma prevăzută în polița de asigurare este

un maximum obligator pentru asigurător, dar la această sumă asiguratul nu are dreptul decât dacă în momentul sinistrului el a încercat o daună egală cu maximum asigurat.

386. *Cine poate asigura.* — Asigurarea în contra daunelor poate fi contractată numai de cei cari au interes material ca lucrurile asigurate să fie conservate, adică aceia, cari ar fi păgubiți bănește în caz de distrugere sau deteriorare.

Interesul trebuie să fie astfel, încât în caz de sinistru cel asigurat să fie lovit direct în patrimoniul său. Dacă o persoană prin sinistru ar fi lovit indirect, cum ar fi un creditor chirografor, el nu poate să contracteze o asigurare pe seama sa pentru bunul aparținând debitorului său. Când se întâmplă un sinistru și pierе un lucru al debitorului, creditorii sunt vătămați, dar indirect. Dinpotrivă, dacă pierе un bun aflat în amanet, sau supus unei ipotecii sau privilegiu, dauna creditorului privilegiat este directă; deci el poate să asigure acel bun. În acest sens avem art. 448 c. com.: „Asigurarea se poate face nu numai de proprietar, dar și de creditorul care are un privilegiu sau o ipotecă asupra lucrului, și în general de oricine are un interes învederat și legitim sau vreo răspundere pentru conservarea lucrului”.

387. *Pentru cine se poate asigura.* — În lipsă de stipulațiune, asigurarea este socotită încheiată pe seama celui ce o face (art. 446). Dar cel ce face asigurarea, poate să o stipuleze nu pentru sine, ci fie ca un *negottorum gestor*, fie ca un reprezentant al altei persoane; fie ca un *comisionar* (în nume propriu dar pentru contul altuia); fie ca stipulator în favoarea celui ce se cuvine (asigurarea cu poliță generală a tuturor bunurilor aflate într'o expoziție este făcută în beneficiul celor ce vor aduce mărfuri în expoziție).

388. *Ce bunuri se pot asigura.* — Orice bun, care poate fi lovit de un eveniment fortuit sau de forță majoră și distrus sau deteriorat, poate face obiectul unui contract de asigurare.

Asigurarea se poate face asupra unui lucru în întreaga lui, dar și asupra unei oarecare părți a lucrului; cum de asemenea asupra mai multor lucruri deodată sau deosebite, ori în fine asupra unei universități de lucruri.

Nu numai bunurile prezente se pot asigura. Asigurarea poate să poarte și asupra unor bunuri viitoare, care să existe însă la data sinistrului.

Căștigurile sperate — deci neexistente în momentul sinistrului — și fructele neculese nu pot fi asigurate. Se exceptează: a) asigurarea lucrurilor, ce se transportă, poate cuprinde și profitul sperat, adică nu numai valoarea lucrurilor în momentul sinistrului, ci și plusul până la valoarea mai mare ce ar fi avut lucrurile dacă ar fi ajuns la locul de destinațiune (art. 471); b) în caz de asigurarea recoltelor sau a fructelor pământului, despăgubirea datorită de asigurător se calculează, nu după valoarea recoltelor din momentul sinistrului, ci după valoarea, ce ar fi avut recoltele, dacă ele ajungeau la maturitate și se culegeau (art. 470).

389. *Asigurare parțială.* — „Dacă asigurarea contra daunelor nu acoperă decât o parte din valoarea lucrului asigurat, asiguratul suferă o parte proporțională din daunele și pierderile încercate” (art. 450). Așa, dacă proprietarul unei case, care valorează 6.000.000 lei, contractează o asigurare numai pentru lei 3.000.000, înseamnă că el este propriul său asigurător pentru jumătatea rămasă neacoperită prin contractul încheiat. În această ipoteză, dacă imobilul suferă o daună de 2.000.000 printr'un incendiu, societatea de asigurare nu va plăti decât 1.000.000 lei, jumătate din daună privind pe proprietar.

390. *Indatoririle asiguratului la încheierea contractului.*¹⁾ Codul de comerț prevede anume îndatoriri pentru asigurat în momentul încheierii contractului. În afară de cele cuprinse în cod, polițele de asigurare mai adaogă și altele sub sancțiunea pierderii dreptului la despăgubiri. Noi ne ocupăm de îndatoririle, ce decurg din principiile de bază ale contractului de asigurare și cari sunt arătate în diferitele articole ale codului comercial.

Două principii stau la baza contractului de asigurare în contra daunelor: a) principiul că această asigurare trebuie să aibă drept scop numai repararea unei daune și b) principiul că prima, ce se obligă să plătească asiguratul, trebuie să fie proporțională cu riscul, luat asupra-și de către asigurat.

A. Din principiul că asigurarea în contra daunelor este un contract de despăgubire rezultă:

1. Lucrurile asigurate pentru întreaga lor valoare nu pot fi din nou asigurate pentru acelaș timp și pentru aceeași riscuri (art. 451).

Dacă aceeași lucruri s'ar putea asigura pentru întreaga valoare la mai multe societăți de asigurare, și toate contractele ar fi valabile, asigurarea nu ar mai fi un contract de despăgubire, iar asiguratul ar fi tentat să facă tot posibilul ca sinistrul să aibă loc.

Prin urmare asiguratul este îndatorat să nu asigure un bun ce a mai fost asigurat pentru întreaga lui valoare — evident pentru acelaș timp și pentru aceeași riscuri (contractarea este valabilă dacă prima asigurare era numai în contra incendiului, iar a doua în contra cutremurilor sau în contra riscurilor de război).

Interzicerea unei a doua asigurări încetează, atunci când nu există pericolul ca asiguratul să încaseze de două

1) A se vedea Tratatul elementar al Prof. Navarrini, I, No. 365, a cărui metodă am adoptat-o.

ori despăgubiri. Aşa, codul de comerţ ne spune în art. 451, că a doua asigurare este valabilă:

a) Dacă a doua asigurare este subordonată nulităţii primei asigurări;

b) Dacă a doua asigurare este subordonată insolvenţei totale sau parţiale a primului asigurat;

c) Dacă drepturile rezultând din prima asigurare s'au cedat celui de al doilea asigurător, sau dacă s'a renunţat la primul asigurător.

Dacă prin cel dintâi contract nu s'a acoperit întreaga valoare a lucrurilor asigurate, asigurătorii posteriori răspund de restul valorii după ordinea datei contractelor; iar dacă ele sunt contractate în aceeaşi zi, se consideră făcute în acelaş timp şi sunt valabile până la concurenţa valorii întregi, în proporţiune cu suma asigurată de fiecare asigurător (art. 452).

Poliţele de asigurare prevăd de obicei clauza de pierdere a dreptului la despăgubiri, dacă asiguratul nu a arătat că bunurile au mai fost asigurate, indiferent de valoarea asigurată prin contractul anterior.

2. Asiguratul este dator să nu declare bunurile de o valoare mai mare decât cea reală (art. 453). Dacă el nesocoteşte această indatorire, distingem:

a) Asiguratul a declarat o valoare mai mare, fiind vinovat de dol sau fraudă. În acest caz asigurătorul de bună credinţă are dreptul la primă; dar asiguratul în caz de sinistru nu se poate prevala de contractul de asigurare nici pentru dauna încercată.

b) Asiguratul nu a fost de rea credinţă când a făcut declaraţiunea („nu a fost dol nici fraudă din partea lui”). În acest caz asigurarea este valabilă însă numai până la concurenţa valorii reale a bunurilor asigurate. Întrucât prima de asigurare s'a calculat după valoarea declarată, buna credinţă are drept efect, că asiguratul nu este ţinut să plătească decât prima calculată la adevărata valoare a lucrurilor, însă asiguratul este ţinut să desdăuneze pe asigurător plătiind

o despăgubire egală cu jumătate din primă, fără ca desdăunarea să întrecă de $1/2$ ‰ din suma asigurată.

B. Din principiul că prima de asigurare se calculează după riscul luat de asigurător asupra-și rezultă:

1. Asiguratul trebuie să declare toate faptele și împrejurările cunoscute lui și cari ar putea să aibă vre-o influență asupra riscurilor și cari dacă le-ar cunoaște asigurătorul, l'ar determina să nu încheie contractul sau să-l încheie în alte condițiuni (art. 454). Declarațiunile false sau reticențele de asemenea importanță atrag nulitatea contractului. Așa, dacă într'un imobil se găsește și un depozit de materii inflamabile și asiguratul nu-l declară, asigurarea este nulă, deoarece asigurătorul nu a fost în situațiunea de a calcula prima proporțional cu riscul.

Declarațiile false și reticențele atrag nulitatea contractului, chiar dacă în caz de sinistru împrejurările fals arătate sau ascunse nu au avut influență asupra sinistrului. (In exemplul dat, materiile inflamabile nu s'au aprins).

Dacă asiguratul a fost de rea credință, asigurătorul, deși nu plătește despăgubiri, are dreptul la prima de asigurare stipulată în poliță.

2. Asigurarea este nulă dacă asiguratul (deasemenea dacă asigurătorul) cunoștea la încheierea contractului că lucrurile asigurate nu mai erau supuse riscurilor (exemplu: lucrurile asigurate pentru un transport, care se și efectuase) sau că dauna se și produsese. Dacă asiguratul cunoștea că s'a produs dauna, asigurătorul are dreptul să ceară a i se plăti prima, întrucât el a contat pe acea primă în calculele întreprinderii sale. In schimb, dacă numai asigurătorul cunoștea lipsa sau încetarea riscurilor, asiguratul nu e dator să plătească prima.

391 *Indatoririle asiguratului în cursul contractului.* —

In timpul contractului asiguratul este dator:

1. Să plătească prima de asigurare la scadențele convenite.

Dacă nu s'a stipulat contrariu, prima este cherabilă, adică asigurătorul trebuie să o ceară la domiciliul asiguratului. Polițele de asigurare obișnuiesc să prevadă portabilitatea primei sub severe sancțiuni, între cari cităm suspendarea executării până la efectuarea plăței; ceace însemnează că dacă sinistrul are loc în cursul suspendării, asigurătorul nu plătește despăgubiri.

Portabilitatea primei de asigurare nu trebuie să fie contrazisă de o practică contrarie, care ar putea să inducă în eroare pe asigurat. Așa, dacă există clauza în polița de asigurare că prima se va plăti la cassa societății asigurătoare, însă contrar clauzei societatea trimite încasatorul la domiciliul asiguratului încasând numai astfel primele exigibile, ea nu mai poate pe viitor să se prevaleze de portabilitatea primei, căci *protestatio contra actum non valet*. Intr'adevăr asiguratul știind uzul societății de a trimite încasatorul, îl așteaptă la domiciliu, și sinistrul întâmplat între timp, adică după exigibilitatea primei, dar mai înainte de sosirea agentului încasator, cade în sarcina asigurătorului. 1) Prin practica asigurătorului plata redevine cherabilă.

2. Asiguratul nu trebuie prin faptul său să transforme riscurile sau să le mărească prin schimbarea unei circumstanțe esențiale, astfel încât, dacă noua stare de lucruri ar fi existat în momentul încheierii contractului, asigurătorul nu și-ar fi dat consimțământul, sau nu ar fi consimțit la asigurare în aceleași condițiuni (art. 457). De exemplu: X asigură casa sa contra pagubelor provenite din incendii și după încheierea contractului instalează în casă un depozit de benzină. Prin fapta asiguratului riscul incendiului s'a mărit și dacă la data încheierii contractului ar fi existat această situație de fapt și asigurătorul ar fi cunoscut-o, el sau n'ar fi contractat, sau ar fi contractat stipulând o primă mai mare. O atare schimbare a riscurilor liberează pe asigurător de obligația de a plăti despăgubiri în caz de sinistru, chiar

1) Vezi Vivante, an. 1915; Navarrini, No. 365 bis.

dacă la data sinistrului mărirea riscului nu mai era (se desființase depozitul de benzină). Numai cunoașterea din partea asigurătorului a schimbării riscurilor și continuarea totuși a contractului, face ca în caz de sinistru contractul de asigurare să-și producă toate efectele.

3. În caz de polițe de asigurări generale (flotante, de abonament) asigurații își iau diferite obligațiuni: să treacă într'un registru, vizat de un reprezentant al asigurătorului, obiectele ce treptat, treptat cad sub asigurare; să înștiințeze într'un anume timp pe asigurător de situația bunurilor asigurate, etc.

392. *Indatoririle asiguratului când se întâmplă sinistrul.* ¹⁾ — Prima lui datorie este de a face tot ceea ce îi stă în putință spre a evita paguba și dacă nu poate să o înlătore, el este indatorat să facă tot posibilul, pentru ca acea pagubă să fie cât mai mică, — este ideea, că asiguratul trebuie să se comporte față de lucru, întocmai ca și când n'ar fi existat asigurarea, ca și când el ar trebui să sufere paguba, iar nu societatea asigurătoare. Evident, pentru a înlătura paguba sau a o face cât mai mică, asiguratul va face de multe ori cheltueli, și legea prevede că cheltuelile făcute în acest scop vor privi societatea și asiguratul are dreptul ca pe lângă repararea pagubelor, să pretindă dela societate restituirea sumelor ce le-a cheltuit, pentru a înlătura dauna sau pentru ca ea să fie cât mai mică. Și această pretențiune, de a i se restitui cheltuelile făcute, trebuie respectată de către asigurător, chiar atunci când asiguratul nu a reușit să înlătore sau să micșoreze dauna. Asigurătorul nu poate respinge cererea asiguratului, de a-i restitui cheltuelile făcute, decât când va dovedi că acele cheltueli au fost făcute fără chibzuință (art. 461).

Dacă asigurarea s'a făcut pentru întreaga valoare a lucrurilor, toate cheltuelile făcute de asigurat, pentru a în-

¹⁾ A se vedea Tratatul elementar al Prof. Navarrini, I, n. 365, a cărui metode am adăptat-o.

lătura sau a micșora dauna, cad în sarcina societății de asigurare; dar dacă lucrul valorează 2 milioane și nu s'a asigurat decât 1 milion, adică jumătate din valoare, întrucât asiguratul este propriul său asigurător pentru jumătate din valoare, tot astfel el trebuie să suporte jumătate din cheltueli, iar societatea asigurătoare cealaltă jumătate.

2) A doua îndatorire a asiguratului este a anunța societatea, a notifica societății sinistrul întâmplat și legea (art. 461) prevede un termen înăuntrul căruia să facă această notificare, termen de 3 zile de când s'a întâmplat sinistrul sau de când asiguratul a avut cunoștința de sinistrul întâmplat. Legea a fixat un termen scurt, pentru ca asigurătorul fiind pus în cunoștința de sinistru, să poată verifica imediat împrejurările în cari s'a produs și cuantumul pagubei, căci dacă asigurătorul ar afla târziu de sinistru, ar fi de multeori în imposibilitate de a cerceta împrejurările, în cari sinistrul a avut loc, de a cerceta care era dauna reală și dacă nu cumva asiguratul a contribuit, după sinistru, ca dauna să fie mai mare. Sancțiunea nederunțării în termen de 3 zile, nu este arătată în lege, dar din principiile generale, rezultă, că, dacă asiguratul nu anunță în termen de 3 zile, el este răspunzător de daunele, ce s'ar putea proba că întârzierea le-a pricinuit asigurătorului. Asigurătorii nu se mulțumesc cu această sancțiune și prevăd în polițele de asigurare, că nederunțarea în termenul fixat de 3 zile, atrage decăderea asiguratului din dreptul ce-i conferea contractul de a primi repararea prejudiciului cauzat de sinistru.

După ce am văzut îndatoririle asiguratului în cele trei ipostaze: la încheierea contractului, dela încheiere până la sinistru și în fine în caz de sinistru, să vedem acum ce îndatoriri are asigurătorul.

393. *Obligațiunea asigurătorului.* — Îndatorirea asigurătorului este sau de a plăti în caz de sinistru asiguratului dauna pricinuită, sau să refacă el obiectul dăunat, prin sinistru (exemplu: în caz de incendii asigurătorul poate să

refacă imobilul pe cheltuiala lui). Asigurătorul are alegerea: ori să desdăuneze în numerar pe asigurat, sau el însuș, pe cheltuiala lui, să repare obiectul ori să reconstruiască obiectul deteriorat sau distrus printr'un sinistru. Dacă desdăunează în numerar, asigurătorul va plăti asiguratului, după cum știm, dat fiind că este vorba de o despăgubire, dauna reală încercată de către asigurat. Despăgubirea datorată de către asigurător se determină după valoarea ce aveau lucrurile asigurate în timpul sinistrului, iar nu după valoarea din momentul contractării sau după valoarea declarată de asigurat în polițe de asigurare.

Dovada existenței lucrurilor și a valorii lor în momentul sinistrului incumbă asiguratului. Această dovadă se face prin toate mijloacele de probațiune.

Codul de comerț în art. 460 face ipoteza, că la încheierea contractului de asigurare părțile contractante au evaluat bunurile asigurate prin experți aleși de dânezele — deci nu e vorba de o prețuire făcută numai de asigurat și trecută în poliță. În acest caz asiguratul, în caz de sinistru, nu are de făcut dovada valorii bunurilor. Valoarea a fost acceptată de asigurător și acesta nu poate să atace evaluarea decât pentru fraudă, simulațiune sau falsificare. 1) Desigur că asigurătorul mai poate proba, că posterior contractării bunurile asigurate au pierdut din valoare din împrejurări ce nu privesc riscurile asumate (exemplu: asiguratul a dărâmat mai înainte de sinistru o parte din clădirile asigurate).

394. *De ce anume daune răspunde asigurătorul.* —

În sarcina asigurătorului cad toate pierderile și stricăciunile, ce se întâmplă lucrurilor asigurate din cazurile fortuite sau de forță majoră, pentru cari și-a luat răspunderea. Aceste cazuri fortuite sau de forță majoră (incendiu,

1) *Vivante*, Il codice di commercio commentato, vol. VII, No. 283 susține că estimarea bunurilor asigurate poate fi atacată nu numai în cele trei cazuri prevăzute de lege, ci oricând asiguratul ar cere o sumă mai mare de cât dauna real suferită.

exploziune, grindină, naufragiu, etc.), trebuie să fie cauza generatoare a daunelor și prin urmare asigurătorul nu răspunde de pagubele provenite din chiar vițiul nedenumțat al lucrului asigurat (dacă vițiul a fost declarat de asigurat, asigurătorul a luat asupra-și despăgubirea și în caz de pagubă pricinuită de vițiu), nici de pagubele cauzate prin faptul sau culpa asiguratului, a agenților, comisionarilor sau comitenților lui.

Asigurătorul nu răspunde de pagubele produse de rășboi sau de mișcări populare, afară de convenție contrară (art. 459).

395. *Subrogare personală în favoarea asigurătorului.* — Asigurătorul, care a plătit despăgubirea cuvenită, este subrogat *ope legis* în drepturile, așa cum le avea asiguratul (subrogare personală), în contra celor vinovați de sinistru (exemplu: în contra aceloră, cari prin neglijență au pricinuit incendiu).

Subrogarea se produce din momentul, în care asigurătorul a plătit despăgubirea. De oarece subrogarea operează de drept, nu e nevoie de consimțământul asiguratului sau de vreo formalitate pentru ca ea să se producă.

Asiguratul, care prin actele sale liberează în tot sau în parte pe cei responsabili de sinistru, răspunde față de asigurător vătămat în dreptul său de subrogare.

În caz că bunul a fost asigurat numai în parte, asigurătorul — de bună seamă — este subrogat proporțional cu suma plătită. Așa, dacă dauna dintr'un incendiu este de lei 2.000.000 și asigurătorul nu plătește decât lei 1.000.000, el nu este subrogat decât în jumătatea drepturilor aparținând asiguratului împotriva celor vinovați de incendiu (art. 462).

396. *Subrogarea reală a creditorilor privilegiați.* — Bunurile asigurate pot fi grevate de ipotecă sau privilegii. În caz de sinistru, creditorii ipotecari și cei privile-

giați au dreptul la despăgubirea din asigurare până la concurența creanțelor lor și după rangul fiecărei creanțe.

Creditorul amanetar, căruia i se distruge amanetul, își va executa privilegiul său asupra sumei, ce are de plătit asigurătorul; tot așa cu creditorul ipotecar și cu toți ceilalți creditori cari au un drept de preferință. Avem în toate aceste cazuri o înlocuire a obiectului supus ipotecii sau privilegiului prin suma datorată de asigurător: avem o subrogare reală. În această privință. art. 1721 din codul civil este foarte lămurit:

„Când un imobil, recolte sau alte bunuri mobile vor fi asigurate în contra incendiului sau în contra oricărui alt caz fortuit, suma, ce se va datoră de către asigurător, va trebui, dacă nu va fi fost cheltuită în reparațiunea obiectului asigurat, să fie afectată la plata creanțelor privilegiate și ipotecare, după rangul fiecărei din ele”.

„Asemenea se va urma și cu orice despăgubire va fi datorită de către o atreia persoană, pentru pierderea totală sau deteriorațiunea obiectului însărcinat de un privilegiu sau ipotecă”.

397. *Instreinarea bunurilor asigurate.* — Asigurătorul la contractare ține seama și de persoana asiguratului, care poate influența sau nu riscurile, care poate în caz de sinistru să determine ca daunele să fie cât mai mici; deaceea transferarea proprietății bunurilor asigurate nu produce și transferarea drepturilor și datoriilor, ce decurg din contractul de asigurare, afară — bine înțeles — de convențiune contrarie.

Transferând proprietatea bunurilor asigurate, asiguraful, în caz de sinistru, nu mai este păgubit, deci nu poate cere reparări de daune inexistente. Cel păgubit este noul proprietar, care însă, în lipsă de convențiune contrarie, nu se poate prevala de contractul de asigurare încheiat de fostul proprietar (art. 463).

§ 82. Despre unele specii de asigurare contra daunelor.

398. *Norme speciale.* — Continuând cu asigurarea contra daunelor, vom arăta normele speciale prevăzute în codul de comerț pentru următoarele feluri de asigurări: 1) Asigurările în contra insolvabilității debitorului; 2) Asigurările contra pagubelor provenite din incendii; 3) Asigurările contra riscurilor locative; 4) Asigurările recoltelor sau a fructelor pământului; 5) Asigurările lucrurilor, ce se transportă.

Ceeace am arătat până acum au fost normele generale în materia asigurării contra daunelor. Ceeace vom arăta în acest paragraf vor fi normele speciale pentru unele asigurări.

399. *Asigurarea în contra insolvabilității debitorului.* — Vă spuneam că atunci când se asigură contra daunelor, cel care se asigură trebuie să fie proprietar sau să aibă, cum spune legea, un interes legitim învederat, cum sunt creditorii ipotecari sau amanetari asupra unui bun. Și cu această ocazie am arătat că creditorii chirografari nu pot să asigure bunurile debitorilor lor, pentru că dauna nu este imediată. Dacă creditorii chirografari nu pot să asigure anumite bunuri din patrimoniul debitorului lor, ei pot să asigure însă solvabilitatea debitorului.

Legiuitorul prevăzând acest risc, care consistă din eventualitatea pagubei pricinuite de insolvabilitatea debitorului la scadență, stabilește (art. 464) că asigurătorul chemat să despăgubească pe asigurat, poate opune acestuia beneficiul discuțiunii, adică poate să spună asiguratului: îndreaptă-te mai întâi împotriva datornicului, urmărește-l și numai dacă nu te vei îndestula, vino la mine să-ți plătesc.

Pentruca asigurătorul să invoace cu succes beneficiul de discuțiune, trebuie să se conformeze dispozițiunilor art.

1662 și urm. din codul civil; să arate bunurile debitorului, să avanseze cheltuelile de urmărire, etc.

400. *Asigurarea contra pagubelor provenite din incendiu.* — Știm că potrivit art. 459 c. com., asigurătorul nu răspunde de pierderile și pagubele provenite din chiar vițiul lucrului asigurat și nedenuțat, nici de acelea cauzate prin faptul sau culpa asiguratului, a agenților, comisionarilor sau comitenților săi. Ori de câte ori patronul are o culpă sau culpa este inimputabilă unei persoane de sub supravegherea lui, asigurătorul nu răspunde; acesta este principiul general. Ei bine, în caz de asigurare contra incendiului, legiuitorul prevede că asigurătorul va plăti despăgubiri în toate cazurile, exceptându-se cazurile când asiguratului i s'ar putea imputa personal o culpă gravă. Asigurătorul răspunde prin urmare în caz de culpă ușoară imputabilă asiguratului și chiar pentru culpă gravă, imputabilă oamenilor de sub supravegherea asiguratului. Mai mult, asigurătorul răspunde și de daunele derivând din vițiul propriu al clădirei asigurate, deși vițiul nu a fost arătat, afară dacă nu se probează, că asiguratul avea cunoștința de acel vițiul în momentul încheierii contractului (art. 465).

Să vedem ce daune acoperă asigurarea contra incendiului. Asigurarea acoperă toate daunele provenite din incendiu cu începere dela jumătatea zilei, ce urmează datei poliței de asigurare, dacă nu s'a convenit contrariu (art. 467). Dacă închei contractul de asigurare azi, societatea își ia riscurile asupra ei începând de mâine la 12 din zi. Iată prin urmare încă o derogare dela principiile generale, căci obișnuit asigurătorul ia asupra-și riscurile din momentul când asigurarea este perfectă.

Asigurătorul nu răspunde numai pentru daunele provenind propriu zis din incendiu întâmplat la bunul asigurat, ci și:

- 1) De stricăciunile și pierderile provenite lucrurilor

asigurate dela un incendiu al unei case vecine sau din cauza mijloacelor întrebunțate pentru stingerea incendiului;

2) De stricăciunile și pierderile întâmplate din orice cauză, în timpul transportului lucrurilor asigurate, dacă transportarea s'a făcut de a le apăra de incendiu;

3) De toate stricăciunile provenite din cauza dărîmării construcțiunii asigurate, dacă dărîmarea s'a făcut în scopul de a opri sau de a se împiedică incendiul;

4) De toate stricăciunile provenite din trăsnet, din explozii sau alte asemenea accidente, chiar dacă nu s'ar fi dat naștere la incendiu.

Cum se determină paguba în caz de incendiu? Legiuitorul prevede o normă generală pentru toate asigurările contra daunelor: că asigurătorul trebuie să despăgubească pe dăunat în întregime, dacă s'a asigurat toată valoarea; să despăgubească proporțional, dacă s'a asigurat numai o parte din valoare. Să fie reparațiunea exactă sau în proporție directă cu paguba. Cineva nu poate să primească mai mult decât dauna reală (art. 453). Și legiuitorul mai prevede o dispozițiune generală: că asiguratul nu poate să abandoneze asigurătorului bunul asigurat (se exceptează asigurările în contra riscurilor navigațiunii) și asigurătorul să-l despăgubească în întregime. Asiguratul are dreptul să primească suma de despăgubire, el păstrând lucrul și despăgubirea trebuie să însemneze o sumă de bani, care alăturată la valoarea bunurilor rămase, să facă valoarea din momentul sinistrului (art. 460). Ținând seama de aceste principii, legiuitorul se ocupă de repararea pagubei provenită dintr'un incendiu al unei clădiri și decide, că daunele se determină prin comparațiunea valorii ce o avea clădirea înainte de sinistru cu aceea pe care o are după sinistru (art. 468).

401. *Asigurarea contra riscurilor locative.* — Art. 1435 c. civ. prevede că locatarul, răspunde de daunele pricinuite prin incendiul imobilului, afară numai dacă dove-

dește că dauna a fost pricinuită dintr'o cauză de forță majoră sau din cauza unui defect de construcțiune sau că focul a venit dela o casă vecină.

Pentru a se pune la adăpost de această răspundere, locatarul poate să contracteze o asigurare, care să aibă drept scop despăgubirea proprietarului și despăgubirea vecinilor, în cazul când focul va păgubi și imobilele acestora. În caz de asigurare pentru riscurile locative, sau în contra recursului vecinilor, societatea de asigurare răspunde numai de daunele materiale, cari sunt consecința imediată și directă a sinistrului. Ce însemnează că asigurătorul nu răspunde decât pentru daunele, cari sunt consecința directă și imediată a sinistrului? Însemnează că asigurătorul va despăgubi numai pentru stricăciunile cauzate imobilului asigurat sau stricăciunile pricinuite bunurilor vecinilor imobilului asigurat. Dar dacă, de exemplu, casa va rămâne din cauză incendiului neînchiriată câțva timp, timp necesar pentru reparații, daunele produse proprietarului din această cauză nu vor fi plătite de societate; ele vor fi suferite de către locatar, acesta neputându-se pune la adăpost decât de daunele materiale și cari sunt consecința directă și imediată a incendiului. Rămânerea casei neînchiriată este o pagubă indirectă.

402. *Asigurarea recoltelor și a fructelor pământului.* — Am arătat că numai ceea ce există în realitate, poate fi asigurat și spuneam, că se face excepțiune pentru asigurarea recoltelor, la cari asigurătorul nu plătește dauna existentă, ci valoarea ce recoltele ar fi avut, dacă ar fi ajuns la maturitate și ar fi fost culese (art. 470).

403. *Asigurarea lucrurilor, ce se transportă.* — Când se asigură lucruri, ce sunt în călătorie, riscul asigurătorului începe din momentul în care bunurile au fost depuse pentru transport și până în momentul când bunurile au ajuns la destinație, dacă nu există stipulație contrarie,

(art. 472). În codul italian (art. 448), de unde am luat această dispozițiune, se prevede că riscurile sunt asupra societății de asigurare până în momentul când lucrurile au fost predate destinatarului. Modificarea legiuitorului nostru este logică și trimitătorul trebuie să plătească o primă în plus, dacă vrea ca asigurarea să dureze până în momentul în care destinatarul ridică marfa.

Dar mai este o dispoziție în materie de asigurare a bunurilor ce se transportă, despre care ne-am ocupat (ca și de asigurarea recoltelor) cu ocaziunea asigurării câștigurilor sperate: se poate asigura pe lângă valoarea reală a bunurilor, plus cheltuelile de transport, încă și valoarea cea mai mare, pe care o vor avea bunurile în portul sau locul de destinație. Dacă marfa cu cheltuelile de transport valorează lei 1.000.000, dar dacă ar fi ajuns în portul de destinațiune, ele ar fi valorat 1.500.000 și pe drum suferă un sinistru, asiguratul are drept să ceară, dacă a prevăzut aceasta în polița de asigurare, suma de lei 1.500.000, adică peste valoarea din momentul sinistrului.

Mai avem de înregistrat o derogare la asigurarea lucrurilor ce se transportă: schimbarea riscurilor prin faptul că s'a întrerupt temporal transportul, sau s'a schimbat ruta ori modul de expediere, nu liberează pe asigurator, cu condițiunea ca întreruperea sau schimbarea să fi fost necesară pentru executarea transportului (art. 472).

§. 83. Asigurarea asupra vieții.

404. *Definițiune.* — Asigurarea asupra vieții nu implică o desdăunare, spre deosebire de asigurarea contra daunelor, unde asiguratul suferind o pagubă are dreptul, dar numai în limita pagubei suferite, să ceară despăgubiri. La asigurarea asupra vieții avem un contract de prevedere, excluzându-se ideia de despăgubire.

Asigurarea asupra vieții este contractul, prin care asiguratorul, în schimbul unei prime, se obligă să plătească

o sumă de bani, după durata vieții cuiva sau după întâmplările ce ar avea loc în viața uneia sau mai multor persoane (art. 473).

La asigurarea asupra vieții sunt 4 persoane: 1) persoana care stipulează contractul (stipulantul); 2) persoana care se obligă în schimbul unei prime să plătească o sumă de bani după anume evenimente din viața cuiva (asigurător); 3) persoana asupra vieții căreia se stipulează asigurarea (asiguratul); 4) persoana care urmează să încaseze asigurarea (beneficiar). Stipulantul poate fi și asigurat și beneficiar, dar stipulantul poate fi și o persoană distinctă de beneficiar, și de asigurat. Un părinte se poate asigura asupra vieții, prevăzându-se pe sine ca beneficiar; dar poate prevede ca beneficiari pe vreunul din copii, sau pe toți copiii săi, etc.

De asemenea un părinte poate stipula un contract de asigurare, pentru cazul când fata sa va ajunge la vârsta de 21 ani (stipulant e tatăl, asigurată e fata, care este și beneficiară).

Asigurarea poate purta asupra vieții stipulantului, dar și asupra vieții unei alte persoane, cu condițiunea ca el să aibă un interes material sau moral ca acea persoană să trăiască; altminteri asigurarea este nulă. Sancțiunea nulității se explică prin teama ca nu cumva stipulantul să provoace moartea celui asigurat sau să facă din asigurare o simplă speculațiune, un joc.

405. *Beneficiarul.* — Beneficiarul unei asigurări asupra vieții dobândește un drept direct din contractul intervenit între stipulante și asigurător. La contractul de asigurare asupra vieții, avem o stipulațiune în favoarea unui terțiu: în favoarea beneficiarului.

Beneficiarul dobândește dreptul din momentul în care s'a făcut stipulațiunea, însă acest drept este supus unui termen, pentru că dreptul lui nu se va putea realiza, decât în momentul în care evenimentul a avut loc; el este supus

unei condițiuni, pentru că dreptul nu se va putea realiza, decât dacă stipulantul nu revoacă pe beneficiar. Stipulantul tot timpul până la întâmplarea evenimentului, are dreptul să înlocuiască pe beneficiar cu o altă persoană.

Deși dreptul beneficiarului derivă dintr'un contract, totuși beneficiarul nu este un succesor al stipulantului. Aceasta însemnează, că beneficiarul va dobândi dreptul la despăgubire și nu va fi silit, dacă este moștenitor, să raporteze suma primită, pentru că are un drept direct din momentul în care s'a stipulat; beneficiarul nu este un donatar. Suma primită de beneficiar nu a aparținut niciodată stipulantului.

Dacă tatăl se asigură asupra vieții și prevede că suma convenită să se plătească după moartea lui unuia din copii și dacă suma ar întrece cu mult cotitatea disponibilă, această sumă nu este reductibilă, pentru că nu este vorba de o donațiune și nici de un legat. Suma asigurată nu a aparținut niciodată tatălui. Raportului și reductibilității sunt supuse numai sumele vărsate de *decurus* drept prime de asigurare.

De asemenea, dacă stipulantele este declarat în faliment, suma asigurată se cuvine beneficiarului, iar masa credală nu poate să aibă pretențiuni decât asupra primelor plătite de către comerciant (dacă primele s'au plătit în fraudă creditorilor).

406. *De câte feluri sunt asigurările asupra vieții.* ---
Avem două feluri de asigurări asupra vieții: asigurări pentru caz de viață și asigurări pentru caz de moarte.

Asigurările pentru caz de viață cuprind toate felurile de asigurări în cari longevitatea asiguratului face mai apăsătoare obligațiunea asigurătorului. Cu cât asiguratul moare mai de grabă, cu atât asigurătorul este mai mulțumit. Exemple: mă asigur și asigurătorul se obligă să-mi plătească suma de 1.000.000 la împlinirea vârstei de 65 de ani; sau mă asigur și asigurătorul se obligă să-mi plătească o

rentă anuală de 200.000 lei anual dela împlinirea vârstei de 65 ani, etc.

Asigurările pentru caz de moarte cuprind toate felurile de asigurări, în cari moartea asiguratului face mai apăsătoare obligațiunea asigurătorului și din potrivă longevitatea asiguratului ușurează sarcina asigurătorului. De aci precauțiuni la contractare: examen medical, chestionar detaliat asupra sănătății asiguratului; clauze pentru cazul că asiguratul își va schimba profesiunea și va agrava riscul, etc. Exemplu: mă asigur și asigurătorul se obligă, în schimbul unei prime plătibile anual, să plătească suma de lei 1.000.000 la moartea mea, copiilor mei.

407. *Asigurări pentru caz de viață.* — Cele mai importante feluri de asigurări pentru caz de viață sunt:

1. Asigurarea unui capital plătabil la un termen fix, dacă persoana asigurată va fi în viață atunci. Dacă asiguratul nu va fi în viață, asigurătorul nu plătește nimic, însă el beneficiază de primele încasate. Exemplu: X asigură pe fiica sa și asigurătorul se obligă să plătească la majoratul acesteia, dacă va trăi până atunci, lei 500.000.

2. Asigurarea unui capital fix pentru fiecare copil ce se va naște, cu condițiunea ca să trăiască până la o anumită vârstă.

3) Asigurarea unei rente, care poate fi la rându-i de trei feluri: *a)* o rentă viageră plătabilă cu începere dela data contractului de asigurare; *b)* o rentă viageră plătabilă numai dela o anumită vârstă; *c)* o rentă temporală, plătabilă numai timp de câțiva ani, cu începere dela data fixată în contractul de asigurare.

408. *Asigurări pentru caz de moarte.* — Cele mai importante feluri de asigurări pentru caz de moarte sunt:

1. Asigurarea unui capital plătabil la moartea asiguratului (asigurare pe capul unei singure persoane).

2. Asigurarea unui capital plătabil la unul din doi

asigurați și anume celui ce va supraviețui (asigurare pe capul a două persoane). Prima se calculează ținând seamă de viața fiecărui asigurat. Suma se plătește când moare primul asigurat. Exemplu: X și Y se asigură și asiguratorul se obligă să plătească lei 500.000 oricărui dintre acești doi, de îndată ce unul dintr'înșii moare.

3. Asigurarea unui capital sau a unei rente plătibile la moartea asiguratului, dacă va supraviețui un anumit beneficiar.

4. Asigurarea temporală, prin care asiguratorul se obligă să plătească un capital, dacă asiguratul va muri într'un anume timp (ex. în timp de 5 ani dela data contractului de asigurare).

5. Asigurarea mixtă, prin care asiguratorul se obligă să plătească un capital la moartea asiguratului sau chiar lui dacă trăește încă un anume timp (20 de ani dela contractare). Exemplu: mă asigur și asiguratorul se obligă, în schimbul unei prime anuale, să-mi plătească peste 20 de ani lei 1.000.000, iar dacă eu mor mai înainte să plătească îndată la moartea mea aceeaș sumă copilului meu.

Intr'o asigurare mixtă găsim unită o asigurare pentru caz de moarte cu o asigurare pentru caz de viață. Asiguratul se îngrijește de soarta unei anume persoane, în caz că el moare; dar se îngrijește să aibă și el un capital la bătrânețe.

409. *Declarațiuni false, reticențe.* — Pentru calcularea primelor la asigurarea pentru caz de moarte, asiguratorul prezintă celui ce voește să contracteze asigurarea, un chestionar detaliat, pentru a putea astfel să se informeze cât mai bine asupra sănătății viitorului asigurat. Dacă asiguratul face declarațiuni false, sau are reticențe, se aplică sancțiunile articolului 454, despre care ne-am ocupat mai sus la asigurările în contra daunelor.

491. *Lipsa de riscuri sau încetarea lor.* — Dacă în momentul contractării unul din contractanți cunoștea inexistența riscurilor sau încetarea lor, sau că dauna se și întâmplatase, se aplică dispozițiunile art. 455, examinate tot cu ocaziunea asigurărilor în contra daunelor.

420. *Transformarea și mărirea riscurilor.* — Am văzut că la asigurările pentru caz de moartea, sănătatea asiguratului joacă rolul de căpetenie, pentru care cuvânt, polițele de asigurare arată cu precizie ce anume fapte ale asiguratului atrage o transformare sau mărire a riscurilor, încât să producă rezilierea contractului. În această privință, codul de comerț se mulțumește să prevadă, că schimbarea locuinței, ocupațiilor, stărei și felului vieții asiguratului nu fac să înceteze efectele asigurării, dacă nu au caracterele arătate în art. 457 (nu schimbă întrât situațiunea încât dacă la încheierea contractului ea ar fi fost la fel, asiguratorul nu ar fi contractat sau ar fi contractat în alte condițiuni) și dacă asiguratorul, după ce le-a cunoscut, nu a cerut rezilierea contractului. În caz de reziliere, asiguratorul trebuie să restituie asiguratului a treia parte din primă.

Asiguratorul în caz de reziliere nu este obligat să restituie toată prima încasată, deoarece, după cum se știe, asigurarea este un contract cu executare continuată și prima încasată corespunde riscurilor deja suportate. Este adevărat însă că la asigurările pentru caz de moarte, primele anuale sunt egale, deși în primii ani ai asigurării riscul este mai mic, iar în anii următori riscurile merg agravându-se. Pentru înlesnirea asiguratului — pentruca el să suporte cu ușurință plata primei și în anii mai grei — primele sunt egale și în primii ani. Pentru a se ajunge la acest rezultat, în anii când riscul e mai mic, prima este superioară riscului. Partea din primă, ce depășește riscul, este trecută la un fond destinat a completa primele mai mici decât riscurile din anii viitori. Aceste plusuri formează așa numita

rezerva matematică. Ei bine, în caz de reziliere pentru transformarea sau mărirea riscurilor, legea obligă la restituirea unei treimi din prima încasată, socotind legiuitorul ca o treime ar corespunde rezervei matematice; deci nu se restituie partea din primă corespunzătoare riscurilor suportate.

412. *Moartea datorită unui delict, unei crime, unui duel sau unei sinucideri.* — Dacă moartea asiguratului este o consecință a unui delict sau a unei crime, săvârșite de către el, asigurătorul nu este ținut să plătească suma asigurată, însă el nu poate fi obligat să restituie ceva din prima încasată.

Aceeaș soluțiune și în caz de moartea provenită din cauza unui duel.

Codul de comerț mai enumeră și sinuciderea printre cauzele ce liberează pe asigurător. Numai că atât doctrina cât și jurisprudența fac o distincțiune și obligă pe asigurător să plătească suma asigurată, atunci când se probează că din starea psihică a asiguratului rezultă că nu se poate pretinde că sinuciderea a fost liber voită, ci sinuciderea se datorește unei stări maladive.

Polițele de asigurare uneori stabilesc reguli mai precise în ce privește sinuciderea: asigurătorul este liberat, dacă sinuciderea va avea loc într'un număr de ani dela data contractului, de orice natură ar fi sinuciderea (3—5 ani); asigurătorul plătește suma asigurată, dacă sinuciderea se produce mai târziu.

415. *Poliță redusă, poliță rescumpărată.* — Asiguratul este obligat să plătească întâia primă de asigurare, pentru celelalte plata e facultativă, în acest sens că asigurătorul nu poate sili pe asigurat să continue asigurarea, care, după cum știm este un contract cu executare continuată. Neplătindu-se prima contractul se reziliază; el nu mai produce efecte pentru viitor, dar pentru trecut (executare continuată)

el și-a produs toate efectele: asigurătorul a avut riscurile pe seamă și deci are drept să rețină primele încasate.

Dar primele încasate cuprindeau și un plus, peste ceea ce corespundea riscurilor din anii, când s'au încasat, plus care a mers la rezerva pentru anii când prima este mai mică decât riscul, dat fiind înaintarea în vârstă a asiguratului. Și am văzut că la rezilierea pricinuită de mărirea sau transformarea riscurilor legea prevede restituirea a unei treimi din primă, care ar corespunde cu aproximație rezervei.

La rezilierea pentru neplata primei, legea nu prevede vreo restituire din primă, dar polițele de asigurare înlătură rezilierea în 2 moduri:

1. Reducerea asigurării. Asiguratul, care nu vrea să continue cu plata primei, se adresează asigurătorului, care calculând rezerva acumulată din primele încasate dela acel asigurat, reduce asigurarea la suma corespunzătoare rezervei. În acest caz rezerva formează o primă unică. Asiguratul nu va mai plăti nimic în viitor, dar în caz de sinistru (în caz de moarte), beneficiarul nu va putea pretinde suma inițială, ci numai suma redusă. De aci, denumirea de asigurare redusă, poliță de asigurare redusă sau poliță de asigurare achitată. Contractul rămâne cel vechiu, modificat doar în ce privește suma asigurată.

2. *Polیțele de asigurare răscumpărate.* În contractul de asigurare (poliță de asigurare), se poate stipulă că după un anume timp asiguratul poate să nu mai plătească prima și să ceară toată sau o parte din rezerva acumulată din primele plătite de dănsul. În contract se specifică modul de calculare al rezervei sau cota ce societatea se obligă să restituie asiguratului.

La asigurările asupra vieții se fac calcule destul de iscusite, ținându-se seama de vârsta asiguratului, față de de tabelele de mortalitate. Din aceste calcule se ajunge la fixarea primei brute, care cuprinde prima pură (inclusiv rezerva), corespunzătoare riscului, la care se adaugă cheltuieli de administrație și beneficiul asigurătorului.

414. *Riscul în asigurarea asupra vieții.* — Ori câte calcule s'ar face, ori cât de savante ar fi ele, asigurarea asupra vieții — de orice fel ar fi — este un adevărat contract de asigurare, când cuprinde cele 3 elemente esențiale: 1. O întreprindere de asigurări; 2. Un premiu; 3) Un risc, consistând dintr'un eveniment viitor și necert, fie în ce privește dacă se va întâmpla, fie în ce privește când se va întâmpla.

S'a discutat asupra asigurării pentru caz de viață, dacă ea este valabilă, atunci când asigurătorul se obligă să plătească o sumă de bani, dacă o persoană va plăti primele un anume număr de ani și când suma asigurată este egală cu primele la cari se adaugă un procent mic (exemplu 4%). S'a zis, că în acest caz nu am avea un contract de asigurare, deoarece lipsește orice *alea*. Societatea se obligă să restituie în realitate ceea ce a primit în rate dela asigurat.

Am lăsat la urmă această discuțiune, pentru că am socotit necesar să cunoaștem mai întâi structura contractelor de asigurare.

Instanțele noastre judecătorești au fost chemate să se pronunțe asupra următorului caz:

Teodor Panas în 1905 a contractat la Societatea Dacia-România o asigurare, prin care în schimbul unei prime anuale de lei 6092, societatea de asigurare se obliga să plătească Marianeii Panas, fiica lui T. Panas, la majoratul ei, adică în 1925, suma de lei 200.000, dacă aceasta ar fi fost în viață la acea dată, iar în caz contrariu să restituie primele încasate.

T. Panas a plătit primele numai 2 ani, a refuzat să mai continue contractul și a cerut pe cale judecătorească restituirea primelor, pe motiv că contractul e nul, întrucât suma de 200.000 lei, ce trebuia plătită după 20 de ani nu era altceva decât totalul primelor plus un procent de 4%, lipsind elementul esențial al contractului de asigurare: riscul.

Asigurătorul nu putea să sufere vre-o pagubă: el mergea la sigur.

Chestiunea era de o importanță extremă pentru societățile de asigurare.

Tribunalul și Curtea de Apel au dat câștig de cauză lui T. Panas. Inalta Curte de Casație a decis însă contrariu, stabilind că și la acest fel de asigurări întâlnim un risc, că avem tot un contract aleatoriu.

Iată considerentele Inaltei Curți:

„Având în vedere dispozițiunile art. 442 și 473 din codul comercial;

„Considerând că, potrivit acestor dispozițiuni ale legii, contractul de asigurare poate avea de obiect plata unei sume de bani, după durata sau întâmplările ce ar avea loc în viața unei persoane;

„Considerând că această dispozițiune cuprinde fără îndoială și așa zisele contracte de asigurare pentru caz de viață, adică acele în care plata unei sume fixe de bani din partea asigurătorului este subordonată condițiunii ca o persoană să trăiască la o epocă determinată, fapt care din cauza incertitudinii sale cuprinde ideea de risc;

„Considerând în adevăr, că în acest fel de contracte, riscul contra căruia contractantul caută să se asigure costă tocmai în eventualitățile ce sunt inerente existenței omului și cari ar putea să împiedice formarea unui capital de către asigurat lăsat la propriile sale forțe;

„Considerând că în speță contractul de asigurare încheiat de intimatul Teodor Panas cu Societatea Dacia-România este făcut în așa condițiuni încât el intră în prevederile art. 473 din codul de comerț și face parte din sfera operațiunilor și întreprinderilor, ce fac obiectul acestei societăți de asigurare, potrivit statutelor ei și legii comerciale;

„Considerând că, astfel fiind, Curtea de Apel a violat dispozițiunile citate de codul de comerț și a săvârșit și un exces de putere când a decis, că sumele plătite ca

prime de asigurare sunt deținute fără cauză de societatea de asigurare, obligând-o la restituire; așa că motivul de casare invocat este întemeiat și trebuie a fi admis, urmând a se casa deciziunea Curții de Apel”¹⁾.

În considerentele Înaltei Curți nu vedem nimic cu privire la riscul suportat de societatea asigurătoare. Analiza contractului încheiat de T. Panas o găsim făcută nu în considerentele deciziei instanței noastre superioare, ci în consultația dată cu acea ocaziune de către profesorul Vivante, care a arătat cum contractul în chestiune era un contract de asigurare asupra vieții, pentru că riscul de a câștiga sau de a pierde depindea de *durata vieții asiguratei*.

„Dacă aceasta (Mariana Panas), atingea cei 21 ani, d-l Panas încasa 200.000 lei, adică își asigură întreținerea banilor săi cu o dobândă compusă de 4% fără taxe, fără speze de administrațiune, fără riscul ca dobânda să se micșoreze sau se se întrerupă. Dacă din contră, dânsa murea mai înainte de acea etate, în primii trei ani ai contractului, d-l Panas pierdea complectamente primele deja vărsate.

„Deci și pentru dânsul era un *risc*, depinzând de *durata vieții* fiicei sale, un risc nefavorabil dacă murea mai înainte de 21 ani, un risc favorabil dacă atingea această vârstă.

„Ca în toate contractele aleatorii, alea ce explică și aci în sens opus pentru cei doi contractanți: moartea prematură a asiguratei folosea societății asigurătoare, vătămă însă pe cel ce contracta asigurarea”.

§. 84. Cesiunea drepturilor din contractul de asigurare.

415 *Formalitățile cesiunii*. — Dacă s'a emis o poliță de asigurare nominativă (cum obișnuit se face), cesiunea drepturilor din contract se face transmînd polița printr'o declarațiune subscrisă de cedent și de cesionar, iar pentru a fi opozabilă terților trebuie notificată asiguratorului sau

1) Casația, III, 23 Mai 1912, *Curierul Judiciar*, 1912, p. 556.

să fie acceptată de dânsul prin act scris, deci nu e nevoie de acceptare prin act autentic cum se cere la cesiunea obișnuită (art. 1393). Această normă cuprinsă în art. 447, al. 3, este aplicabilă numai când s'a emis o poliță de asigurare nominativă. Aceasta însemnează:

1) Că dacă nu s'a emis poliță de asigurare, cesiunea are loc prin redactarea unui act de cesiune ce se notifică asiguratorului sau se acceptă prin act scris de către acesta;

2) Că dacă s'a emis o poliță de asigurare la ordin, transmiterea se va face prin girarea titlului. Dacă însă polița e la purtător, se presupune că clauza la purtător a fost inserată numai spre avantajul asiguratorului spre a putea să se libereze fără să fie îndatorată a cerceta legitimitatea transmiterii. Cu alte cuvinte, dacă nu reese contrariu din înscris, polița de asigurare este un titlu la *purtător impropriu*. Intr'adevăr polița de asigurare, document probatoriu al unui contract, nu este propriu pentru circulațiune: el nu poate transfera drepturi autonome; drepturile din polița de asigurare sunt strâns legate de persoana asiguratului, de îndeplinirea îndatoririlor acestuia, indiferent de persoana cesionarului.

Prin urmare, deși s'a emis polița la purtător, asiguratorul poate opune posesorului toate excepțiunile derivând din clauzele contractuale chiar pentru fapte petrecute în urma transmiterii documentului, dacă acele fapte privesc prima de asigurare sau riscurile.

416. *Condițiunile cesiuni*. — La cesiunea operată înainte de sinistru, cesionarul trebuie să fie o persoană care să întrunească condițiunile cerute pentru a contracta asigurarea. Așa, dacă e vorba de drepturile dintr'un contract de asigurare în contra daunelor, se poate face cesiune unei persoane cu interes învederat și legitim sau vre-o răspundere pentru conservarea lucrului: se poate cesiona unui creditor privilegiat. La acest principiu avem o excepțiune. În caz de înstrăinarea lucrurilor asigurate, nu se poate cesiona dreptu-

rile de asigurare noului proprietar fără consimțământul asigurătorului (art. 463); excepțiune ce își are explicația în supravegherea și influența ce o poate exercita asupra riscurilor noul proprietar.

Dacă se transmit drepturile dintr'un contract de asigurare asupra vieții, cesionarul trebuie să aibă un interes moral sau material la existența asiguratului.

După ce sinistru s'a întâmplat (incendiul, moartea, etc.) transmiterea drepturilor însemnează cesiunea creanței în contra asigurătorului și orice restricțiune nu mai își are rostul. După sinistru, se poate face cesiune oricărei persoane.

CAPITOLUL VIII

Contractul de transport

§ 85. Noțiuni generale

417. *Definițiune. Legi aplicabile.* — Contractul de transport este acel contract, prin care cărașul se obligă să transporte sau să facă să se transporte persoane, lucruri, știri sau corespondență în schimbul unei contra-prestațiuni (prețul transportului).

Transmiterea de știri, transportul corespondenței și a pachetelor până la 5 kilograme este rezervat Statului (monopol) și se execută potrivit cu legea telegrafică, telefonică și poștală din 19 Iulie 1892, care a suferit modificări și completări în decursul vremii.

Transportul de lucruri și persoane poate avea loc pe uscat, pe apă sau cu avionul.

Contractul de transport este act de comerț când cărașul are o întreprindere de transporturi (vezi, supra n. 36). Când cărașul nu este un întreprinzător de transporturi, contractul cade sub imperiul codului civil, care se ocupă de transport cu ocaziunea locațiunii de lucrări (art. 1470 și urm.).

Codul de comerț se ocupă de transportul pe uscat în titlul XII al Cărții I-a, dar numai de transportul de lucruri,

lăsând transportul de persoane sub imperiul principiilor generale sau a legiurii speciale feroviare.

Despre transportul pe apă atât de călători cât și lucruri codul de comerț tratează în titlul IV al Cărții II (Despre comerțul maritim și despre navigațiune).

Transportul pe Căile ferate este guvernat de dispozițiunile codului de comerț și de Regulamentul de transport al Căilor ferate române dela 1 Iunie 1920, iar în ce privește transportul internațional pe căile ferate avem Convențiunea internațională cu privire la transportul de călători și de bagaje (C. I. V.) și Convențiunea pentru transportul mărfurilor (C. I. M.), ambele încheiate la Berna la 23 Octombrie 1924, ratificate de România prin legea publicată la 10 Iulie 1928.

Noi ne vom ocupa de contractul de transport așa cum este reglementat de codul de comerț în titlul IV al Cărții II, însă ținând seama de Regulamentul C. F. R. și de convențiunile internaționale de la Berna (1928).

Vom trata despre contractul de transport de lucruri (mărfuri) și în urmă vom arăta și normele, cari guvernează transportul călătorilor.

§ 86. Contractul de transport de mărfuri.

418 *In ce consistă.* — Prin contractul de transport de mărfuri, cărașul se obligă să transporte sau să facă să se transporte dintr'un loc într'altul lucruri în schimbul unei contra-prestațiuni (prețul transportului), predând la locul de destinație lucrurile transportate aceleași persoane, care le-a expedit sau unei alteia (destinatar).

Pentru a avea un contract de transport se cere:

1. Ca o persoană să se oblighe a transporta mărfuri pe propria sa răspundere în schimbul unui preț. De unde rezultă, că dacă lucrurile sunt transportate de persoane din serviciul proprietarului, nu avem un contract de transport, ci o prestațiune de servicii în baza unui contract deja existent de lo-

cațiune de servicii. Transportul nu se face pe rizicul pericolul persoanelor din serviciu.

2. Lucrurile de transportat trebuie predate cărașului. De unde rezultă, că dacă transportarea se face fără predarea lucrului în primirea cărașului, nu avem contract de transport. Așa, când lucrurile se transportă de proprietar însă cu vehiculul altuia, nu avem un contract de transport, ci o locațiune de vehicul.

La contractele de transport de mărfuri întâlnim următoarele persoane: Expeditor, căraș și destinatar.

Expeditor este acela, care contractează, fie direct, fie printr'un reprezentant, să i se transporte anumite lucruri.

Căraș este cel care se obligă să transporte sau să facă să se transporte. Se obligă să transporte acela care execută contractul cu propriile sale mijloace, se obligă să facă să se transporte, când lucrurile vor ajunge la destinațiune nu numai cu vehiculele cărașului contractant, dar și cu mijloacele de transport ale altor cărași. Așa la transportul pe căile ferate, când până la locul de destinațiune lucrurile călătoresc pe diferite rețele aparținând mai multor proprietari (diferite State sau State și particulari).

Aici e locul să amintim de comisionarii de transporturi.

Expeditorul poate contracta cu o persoană, care se obligă să facă să se transporte lucrurile, luându-și toate obligațiunile cărașului; în acest caz avem: un expeditor și un căraș. Dar expeditorul poate contracta cu o persoană, care să nu-și ia asupra-și transportarea până la destinațiune, ci numai obligațiunea de a contracta cu un căraș în nume propriu (figurând el ca expeditor) dar pe socoteala celui ce l'a însărcinat. În acest din urmă caz avem un adevărat contract de comision, întrucât contractul de transport se încheie în numele persoanei însărcinate (comisionar), însă pe socoteala celui ce are lucruri de transportat (comitent).

Destinatarul este persoana, care urmează să primească lucrurile la locul de destinațiune. El nu ia parte la încheierea contractului de transport, dar dobândește un drept din acest

contract, prin aderare, întocmai ca și beneficiarul unui contract de asigurare asupra vieții. Dreptul destinatarului ca și dreptul beneficiarului dintr'o poliță de asigurare este un drept direct (isvorit dintr'o stipulațiune în favoarea sa), însă supus unui termen și unei condițiuni.

Destinatarul poate să exercite drepturile, ce decurg în favoarea sa din contractul de transport, numai dela un anume timp (după ajungerea lucrurilor la locul de destinațiune sau după trecerea zilei în care ele trebuiau să ajungă—(art. 432 c. com.) și sub condițiunea, ca până atunci expeditorul să nu fi revocat desemnarea făcută, adică să nu fi înlocuit pe destinatar. Vom reveni mai târziu asupra acestor cestiuni, cu amănunte.

419. *Caractere.* — Contractul de transport este:

1. *Oneros.* Cărașul se obligă să transporte mărfuri, însă nu gratuit. La obligațiunea de a transporta, corespunde obligațiunea expeditorului de a plăti prețul transportului.

2. *Consensual.* Deși am arătat că contractul de transport implică predarea lucrurilor de către expeditor cărașului, totuși contractul se încheie prin simplul acord de voințe.

Contractul de transport — fie pe uscat, fie pe apă — așa cum e reglementat de codul de comerț nu este un contract real, deși scriitori cu autoritate susțin contrariu ¹⁾.

Nici din definițiunea, ce o dă codul de comerț în art. 413, nici din vreun alt text nu rezultă necesitatea predării lucrurilor pentru ca contractul să se perfecteze. Din contra, la transporturile pe apă art. 574, din codul de comerț prevede că expeditorul datorește jumătate din navlu (preț al transportului) dacă înainte de plecarea vasului declară că nu mai

---

1) A se vedea *Bruschettini*, Commentario, n. 15; *Marchesini*, Contratto di trasporto, I, n. 9; *Vidari*, n. 2887; *Lyon Caen et Renault*, III, n. 559; *Contra: Vivante*, IV, 2041; *Pipia*, Il trasporto, n. 106; *Asquini*, Il codice di commercio annotato, VI, partea 2-a, n. 51.

face călătoria, fără să fi încărcat ceva; deci contractul există independent de încărcare.

3. *Nesolemn.* Contractul de transport se poate încheia prin act scris, dar se poate perfecționa și numai oral. Codul de comerț dă facultate căraușului de a cere un document probatoriu al transportului, denumit scrisoare de trăsură (art. 414); dar scrisoare de trăsură nu e necesară pentru perfectarea contractului.

420. *Drept feroviar.* — Și la transportul pe căile ferate contractul de transport este oneros, dar, spre deosebire de transportul reglementat numai de codul de comerț, contractul de transport feroviar mai este:

1. *Contract real.* Pentru perfectarea contractului de transport pe căile ferate pe lângă consimțământul părților se mai cere predarea de către expeditor a lucrurilor ce urmează a fi transportate.

Convențiunea dela Berna din 1928 (C. I. M.) — ca și vechea convențiune din 1890 — prevede în art. 8 § 1: „Contractul de transport este încheiat din momentul când stația de predare a primit pentru transport marfa împreună cu scrisoarea de trăsură. Stația de predare constată primirea aplicând pe scrisoarea de trăsură ștampila ei cu data primirii”.

De asemenea § 45 din Regulamentul de transport al Căilor ferate române stabilește același principiu: „Contractul de transport este încheiat îndată ce marfa împreună cu scrisoarea de trăsură este primită în stația de predare pentru expedițiune. Ca semnul primirii efectuate, se aplică pe scrisoarea de trăsură ștampila cu data stațiunii de expedițiune”.

2. *Scrisoarea de trăsură.* Pe când în dreptul comun, scrisoarea de trăsură este facultativă și ea se confecționează numai dacă căraușul o cere; din potrivă la transportul pe C. F. scrisoarea de trăsură este indispensabilă, căci numai

prin aplicarea stampilei de către stația de expediție, contractul este perfectat.

Vom vedea în paragraful următor deosebirea din punct de vedere al conținutului între scrisoarea de trăsură dela transportul obișnuit și scrisoarea de trăsură feroviară.

Transport de mărfuri

§ 87. Scrisoarea de trăsură sau de cărat.

421. Ce este scrisoarea de trăsură. — Am văzut cum în dreptul comun scrisoarea de trăsură nu este obligatorie, ci facultativă. Ea are drept prim scop să servească drept probă a contractului încheiat atât între părțile contractante, cât și față de destinatar.

Acest document se numește scrisoare de trăsură, de oarece la început se redacta ca o adevărată scrisoare deschisă adresată de expeditor destinatarului și prin care acesta din urmă era înștiințat de ce anume obiecte i s'au trimis și ce sume are de plătit la ridicarea lor la locul de destinațiune. Cum transportul se făcea cu *trăsura* (voiture), scrisoarea s'a numit: scrisoare de trăsură.

Iată un model de scrisoare de trăsură din veacul al XVII, ce ni s'a transmis de *Savary*, în cunoscuta sa lucrare *Le parfait négociant*:

„Monsieur, Je vous envoie par L.... un ballot de..... marqué comme ci-contre pesant....., lequel ayant reçu bien conditionné et en temps du, vous lui payerez pour sa voiture.... comme par avis de votre serviteur N. N.

„A. Monsieur I.

Paris”.

La transporturile pe apă scrisoarea ia denumirea de poliță de încărcare sau conosament.

422. Când se confecționează. — Scrisoarea de trăsură se confecționează numai dacă căraușul cere un asemenea

document. Prin urmare la cererea cărauşului, expeditorul este obligat să-i semneze o scrisoare de trăsură şi deci să-i procure o dovadă scrisă, pe care o va utiliza în raporturile cu expeditorul cât şi în raporturile, ce le va avea cu destinatarul.

Dacă expeditorul a dat cărauşului o scrisoare de trăsură, legea obligă pe cărauş ca şi el, la cererea ce i-ar adresa expeditorul, să libereze „un exemplar al scrisorii de cărat subscris de dânsul”, exemplar ce va servi expeditorului ca dovada încheierii contractului.

Urmează din cele arătate, că expeditorul nu va avea dreptul la scrisoare de trăsură, semnată de cărauş, dacă mai întâi cărauşul nu a cerut şi obţinut un exemplar semnat de expeditor.

În lipsă de scrisoare de trăsură, părţile vor dovedi contractul de transport prin toate mijloacele arătate de art. 46 c. com., deoarece legea nu cere act scris pentru probarea contractului de transport, ci lasă la libera voinţă (facultativ) a cărauşului de a-şi procura proba scrisă. Cu totul altfel ştim că se întâmplă în dreptul feroviar.

423. *Conţinutul scrisorii de trăsură.* — După art. 415 c. com. scrisoarea de trăsură pe lângă dată mai cuprinde:

1. Natura, greutatea, măsura sau numărul lucrurilor de transportat şi, dacă lucrurile sunt în lăzi sau pachete, se va arăta de asemenea felul ambalării (calitatea), numărul şi sigiliile sau mărcile puse pe ele. Este vorba deci de identificarea obiectelor de transportat.

2. Numele expeditorului şi locuinţa sa.

3. Numele şi locuinţa cărauşului.

4. Locul de destinaţiune şi persoana destinatarului, cu arătare dacă scrisoarea de cărat este la ordin sau la purtător.

5. Preţul transportului şi sumele datorate cărauşului pentru expediţiune, pentru cheltuelile anticipate sau pentru provizion.

6. Timpul în care trebuie să fie executat transportul.

7. Celelalte stipulațiuni asupra cărora părțile s'au înțeles.

Expeditorul se poate desemnă ca destinatar.

Lipsa vreuncea din mențiunile de mai sus nu este sub sancțiunea nulității scrisorii; mai mult, părțile pot să redacteze scrisoarea și mai sumar.

424. *Scrisoarea de trăsură la ordin și la purtător.* —

Scrisoarea de trăsură poate fi nominativă, adică pe numele destinatarului; dar poate fi și la ordin sau la purtător.

Dacă s'a emis o scrisoare de trăsură la ordin sau la purtător, documentul nu servește numai la probarea contractului; el este un titlu de credit, care reprezintă marfa și posesorul legitim al titlului este și proprietarul mărfii. Dacă scrisoarea este la ordin, prin girarea ei se transmit toate drepturile dintr'insa, deci și dreptul de a dispune de marfă. Dacă scrisoarea e la purtător, simpla ei remitere transferă și proprietatea mărfii.

Caracterul de titlu de credit al scrisorii de trăsură la ordin sau la purtător reese foarte lămurit din ultimul aliniat al articolului 417 c. com.: „Convențiunile necoprinse în scrisoarea de cărat, nu au nici o tărie față cu destinatarul sau posesorul exemplarului scrisorii de cărat la ordin sau la purtător ce a fost subscris de căraș”.

425. *Scrisoarea de trăsură în dreptul feroviar.* — Am arătat că la transportul pe C. F., contractul nu este încheiat mai înainte ca stația de expediere să fi pus stampila pe scrisoarea de trăsură prezentată de către expeditor.

Atât Regulamentul de transport pe C. F. R. (§45), cât și art. 8 din convențiunea C. I. M. arată că expeditorul va prezenta o scrisoare de cărat (original) și un duplicat. Originalul scrisorii este subscris de expeditor; iar C. F. este obligată să ateste primirea mărfurilor și să indice data primirii lor pe duplicatul scrisorii de trăsură. Duplicatul nu are însă calitatea scrisorii de trăsură originală.

Pe când în dreptul comun expeditorul — la cerere —

primește *un exemplar* al scrisorii de trăsură semnat de căraș și care, dacă e la ordin sau la purtător am văzut că este un adevărat titlu de credit reprezentativ (reprezintă marfa), din potrivă la transportul pe calea ferată duplicatul nu este un titlu de credit. Atât Regulamentul C. F. R. cât și convențiunea C. I. M. nu admit scrisoarea la ordin ori la purtător.

Scrisoarea de trăsură semnată de expeditor este un element esențial pentru încheierea contractului de transport feroviar. Prezentarea formularului de scrisoare de trăsură completat și semnat de expeditor însemnează propunerea contractului. Încheierea contractului este obligatorie pentru căile ferate, cari exercită un serviciu public, dacă oferta este în armonie cu Regulamentul de transport. Ca semn al acceptării scrisorii de trăsură se aplică pe scrisoarea de trăsură stampila cu data de expedițiune.

Scrisoarea de trăsură prevăzută cu această stampilă se consideră ca dovadă despre încheierea contractului de transport.

Dacă predarea mărfii însoțită de predarea scrisorii de trăsură sunt condițiuni pentru existența contractului de transport feroviar, stampilarea scrisorii nu este un element esențial al contractului, ci o măsură prevăzută de Regulament și convențiunea C. I. M. pentru ca scrisoarea să servească drept probă a datei când contractul a devenit perfect. În lipsa stampilării, data se va putea dovedi și prin alte mijloace de probațiune. Prin urmare, socotim că neștampilarea nu atrage nulitatea contractului și nici nulitatea scrisorii de trăsură. ¹⁾

426. *Conținutul scrisorii de trăsură feroviară.* — Conținutul scrisorii de trăsură pentru transportul pe calea ferată diferă de conținutul scrisorii obișnuite. După convențiunea dela Berna, scrisoarea de trăsură are 2 feluri de mențiuni: mențiuni obligatorii și mențiuni facultative (art. 6 § 6).

1) A se vedea Asquini, n. 76.

Sunt obligatorii următoarele mențiuni:

- a) Locul și data întocmirii scrisorii de trăsură;
- b) Denumirea căii ferate expeditoare;
- c) Denumirea căii ferate de destinație și a gării de destinațiune cu toate deslușirile necesare pentru a evita orice confuziune între diferitele gări, cari poartă acelaș nume sau nume asemănător;

d) Numele și domiciliul destinatarului. O singură persoană poate fi desemnată ca destinatară. Nu se poate trece ca destinatar gara de destinațiune sau șeful gării de destinațiune, afară numai dacă tariful aplicabil permite expres acest lucru. Arătarea destinatarului cu clauza „la ordinul D-lui...” sau cu clauza la purtător nu se admite;

e) Arătarea naturei mărfii, indicarea greutateii sau o indicație analoagă conform regulamentului căii ferate expeditoare și pe lângă acestea pentru expedițiile de coletărie în detaliu: câtimea, descrierea ambalajului, marca și numerele coletelor și pentru transporturile a căror încărcare incumbă predătorului, seria, numărul și marca de proprietate a vagonului. Mărfurile trebuie arătate: cele figurând în anexa I, cu numele ce-l au în această anexă; cele care sunt denumite în clasificarea mărfurilor sau în tarife, cu numele arătate acolo; celelalte cu numele uzitat în comerț.

Dacă spațiul rezervat în scrisoarea de trăsură pentru specificarea mărfurilor este insuficient, specificarea articolelor trebuie făcută pe foi separate atașate cu îngrijire la scrisoarea de trăsură și semnate de predător;

f) Enumerația detaliată a documentelor cerute de vamă, acsiz, de autoritățile fiscale sau de poliție și de alte autorități administrative cari sunt anexate la scrisoarea de trăsură sau cari sunt arătate ca fiind depuse în o anumită gară;

g) Numele sau firma predătorului constatată prin semnătura sa și cum de asemenea și adresa să fie completată, dacă crede necesar cu adresa telegrafică sau telefonică.

Semnătura poate să fie tipărită sau să fie aplicată cu o stampilă a predătorului, în caz când legile sau regula-

mentele în vigoare la stația de predare, admit acest lucru. O singură persoană, firmă sau nume de societate, poate figura pe scrisoarea de trăsură ca predător.

Scrisoarea de trăsură poate, pe lângă aceasta, să mai conțină și mențiunile următoare (facultative):

h) Mențiunea „în gară” (gara restant) sau mențiunea „a se predă la domiciliu” cu condiția ca acest din urmă mod de eliberare să existe în gara de destinație (art. 16, § 2). Mărfurile explozibile sau spontan inflamabile (vezi Anexa 1) nu pot fi adresate „în gară”;

i) Cererea pentru tarifele ce trebuiesc aplicate, în special pentru tarifele speciale sau excepționale prevăzute la art. 11, § 10 și 34;

k) Valoarea sumei reprezentând interesul predării declarat, conform art. 35;

l) Arătarea cheltuelilor pe cari expeditorul le ia în sarcina sa, conform dispozițiilor art. 17;

m) Suma rambursului ce grevează transportul și a deburselor pe cari le-ar fi acceptat calea ferată, după cum se prevede la art. 19;

n) Itinerariul cerut și arătarea gărilor unde trebuiesc efectuate vămuirea sau operațiile de acsiz, precum și reviziile pretinse de autoritățile fiscale sau de poliție și de celelalte autorități administrative;

o) Desemnarea unui mandatar conform art. 15.

427. *Declarațiuni inexacte în scrisoarea de trăsură feroviară.* — Codul de comerț nu se ocupă cu consecințele declarațiunilor inexacte trecute în scrisoare de către predător, rămânând a se aplica principiile generale în materie de obligațiuni.

Regulamentul C. F. R. § 44 cât și Convențiunea dela Berna C. I. M; art. 7 se ocupă în detaliu de răspunderea și urmările indicărilor neexacte din scrisoarea de trăsură.

Principiul care domină este acela că predătorul răspunde pentru exactitatea indicațiunilor și declarațiunilor din

scrisoarea de trăsură, iar căile ferate au dreptul să verifice declarațiunile sau mențiunile cu conținutul transporturilor.

Predătorul care a declarat o greutate mai mică sau a supraîncărcat vagoanele ce i s'a pus la dispoziție și nu a cerut cântărirea, este supus la un adaos de taxă (suprataxă) și în plus mai plătește diferența între taxele de transport, despăgubirile cuvenite căii ferate pentru daunele eventual cauzate, precum și amenda prescrisă de legile penale și de regulamentele polițieneste.

Predătorul nu va fi supus acestor sancțiuni în cazurile când cântărirea incumbă stațiunii de expediere, sau când predătorul a cerut în scris cântărirea, ori în fine când supraîncărcarea se datorește unor înrăuriri atmosferice.

Dreptul a cere adaosul arătat se prescrie prin trecere de un an, care curge dela data când s'a plătit prețul transportului, iar de nu s'a plătit acest preț, termenul de un an curge dela predarea obiectelor de transportat.

428. *Transportul bagajelor pe calea ferată.* — Bagajele ce însoțesc pe călători și cari se predau la stația de pornire (bagaje ce nu sunt „de mână”) se expediază fără să se confecționeze o scrisoare de trăsură, ci numai în urma unei recipise de bagaje (§ 32 din Regulamentul C. F. R.), care nu este decât un simplu instrument probatoriu al contractului de transport.

§ 88. Drepturile și îndatoririle părților.

429. *Metoda.* — Vom examina drepturile și îndatoririle părților la predarea obiectelor pentru transportat, în timpul călătoriei și în fine la sosire în locul de destinațiune.

430. *Drepturi și îndatoriri la predare.* — Indatoririle expeditorului sunt:

1/ Să predea cărașului obiectele de transportat astfel ambalate încât să suporte călătoria.

Am văzut că contractul de transport feroviar nu se perfectează mai înainte de predare, el fiind un contract real.

2. Să dea, la cererea cărașului, o scrisoare de trăsură. De asemenea am văzut că la transportul feroviar scrisoarea de trăsură este un element indispensabil pentru existența contractului.

3. Să încredințeze cărașului actele de vamă sau altele ce ar fi de trebuință în cursul călătoriei, răspunzând de cuprinsul și regularitatea lor.

4. Să plătească prețul transportului, dacă nu s'a convenit ca prețul, în tot sau numai în parte, să fie cerut dela destinatar.

La transportul feroviar prețul transportului este fixat prin tarife și ele se aplică deopotrivă pentru toți expeditorii: tratamentul egal se impune la căile ferate, cari îndeplinesc un serviciu public și constituiesc și un monopol. Orice convențiune contrarie este nulă (§ 48 din Regulamentul C. F. R., art. 9. Convențiunea C. I. M.)

Indatoririle cărașului sunt:

1. Să primească și să încarce lucrurile de transportat, dacă încărcarea nu a rămas în seama expeditorului.

La transportul pe căile ferate, cărașul nu poate refuza transportarea unor lucruri, decât în cazul când lucrurile sunt excluse de la transport potrivit Regulamentului C. F. R. sau a convențiunii C. I. M.

2. Să constate vițiile aparente de ambalare, căci primirea lucrurilor de transportat fără nici o rezervă, constituie o prezumțiune că ele nu aveau vreun vițiu de imbalotare și în caz de stricare a lor sau pierdere cărașul va fi într'o situațiune mai grea decât dacă ar fi făcut rezerve în scrisoarea de trăsură.

3. Să expedieze lucrurile de transportat după ordinea în care le-a primit, afară dacă cărașul nu ar fi silit să procedeze altfel din cauza chiar a naturii lucrurilor (buneoară lucrurile, ce sunt supuse stricăciunii, se expediază urgent).

din cauza destinațiunii ce acele lucruri au, etc., sau în cazuri fortuite sau de forță majoră.

4. Dacă transportul este împedecat din caz fortuit sau de forță majoră sau peste măsură de întârziat, cărașul trebuie neîntârziat să înștiințeze pe expeditor, care are dreptul să rezilieze contractul plătind numai cheltuelile făcute de căraș.

431. *Drepturi și îndatoriri în cursul călătoriei.* — Cărașul este îndatorat:

1) A transporta lucrurile pe itinerariul fixat în convențiunea dintre el și expeditor și nu numai să urmeze acest drum indicat, dar să efectueze transportul și în termenul fixat de părți, iar dacă părțile n'au fixat un termen, el este lăsat la aprecierea judecății (art. 422 c. com.).

În regulamentul căilor ferate și în convențiunea internațională CIM, se prevede un termen dela data când s'a primit marfa, înlăuntrul căruia calea ferată este obligată să expedieze, după cum călătoria se face cu marea sau mica viteză, și se mai prevede și maximum-ul de timp, înlăuntrul căruia marfa trebuie să ajungă la destinație.

În general, regulamentul și convențiunea țin seamă de distanță și stabilind că în timpul unei zile, trebuie să fie parcursă o distanță de 250 kilometri în caz de transport cu mare viteză și aceeaș distanță în 2 zile, când transportul se face cu mică viteză (art. 11 din convențiunea C. I. M.).

2) Cărașul este îndatorat să înștiințeze pe expeditor de orice împiedicare sau întârziere în transportul lucrurilor.

Codul de comerț (art. 420) prevede că dacă din cauză de forță majoră sau caz fortuit, transportul este împedecat în timpul călătoriei sau este întârziat peste măsură din caz fortuit sau de forță majoră, cărașul trebuie să înștiințeze pe expeditor și acesta are facultatea să rezilieze contractul însă plătind prețul transportului până la locul întreruperii sau împiedicării. Totdeauna, când scrisoarea de trăsură este la ordin sau la purtător, reziliindu-se contractul, cărașul are dreptul să ceară să i se restituie scri-

soarea de trăsură, căci aceasta este un titlu de credit, care, dacă ar circula ulterior, deși contractul este reziliat, cărașul va fi răspunzător față de terțele persoane, legitimate printr'o serie neîntreruptă de giruri dacă scrisoarea de trăsură este la ordin, ori prin deținerea titlului, dacă scrisoarea de trăsură este la purtător. Știm însă că în dreptul feroviar sunt interzise scrisorile de trăsură la ordin sau la purtător.

În regulamentul C. F. și în convențiunea internațională, se prevăd dispoziții de favoare pentru C. F.

Dacă transportul este împiedicat sau întrerupt, C. F. are libertatea sau să anunțe pe expeditor, cerându-i instrucțiuni, sau să ia ea însăși măsurile necesare, ca lucrurile să ajungă la destinație, modificând itinerariul.

Să vedem drepturile, pe cari le are expeditorul în timpul călătoriei mărfurilor.

De îndată ce mărfurile au fost predate cărașului și până când marfa va ajunge la destinație, mai mult, până în momentul în care cărașul a predat documentele destinatarului sau până în momentul în care destinatarul, deși n'a primit documentele, s'a adresat cărașului și a cerut marfa, până în acel moment expeditorul are dreptul să schimbe contractul de transport, să dea un contraordin, să suspende călătoria lucrurilor, să ceară reîntoarcerea lor, să schimbe pe destinatar. Și dacă este vorba de o scrisoare la ordin sau la purtător, expeditorul dând contra-ordine, trebuie să prezinte scrisoarea de trăsură ca să dovedească că a rămas proprietar, altfel dreptul la contra-ordine îl are posesorul legitim al scrisorii de trăsură, iar pe de altă parte cărașul are dreptul să consemneze în scrisoarea de trăsură, schimbarea contractului de transport. Despre acest drept, de a da contra-ordine, se ocupă nu numai codul comercial (art. 421), dar se ocupă și regulamentul C. F. și convențiunea internațională CIM, art. 21.

452. *Ajungerea lucrurilor la destinație.* — Să vedem ce se întâmplă din moment ce marfa a ajuns la locul de destinație.

Cărașul este îndatorat să avizeze pe destinatar de sosirea lucrurilor și mai înainte de a-i liberă obiectele, el trebuie să se convingă de identitatea prezentatorului. Se poate întâmpla ca destinatarul să nu-și execute obligațiunea din polița de încărcare. Polița de încărcare are o rubrică, în care se arată ce sume are de încasat cărașul, dela destinatar. Bunăoară, se poate întâmpla, ca cărașul să aibă dreptul să ceară dela destinatar plata transportului, a cheltuelilor de vamă, rambursarea valorii mărfurilor, precum și alte sume, specificate în scrisoarea de trăsură. În dreptul comun, predarea este concomitentă cu îndeplinirea din partea destinatarului, a obligațiunilor sale. La C. F. destinatarul este obligat mai întâi să plătească și pe urmă să ridice marfa.

Dar mai înainte chiar ca destinatarul să adere la contract, să ceară marfa, legea îi acordă anumite drepturi.

În primul rând, destinatarul are dreptul să ceară scrisoarea de trăsură, să examineze și documentele, ce însoțesc scrisoarea de trăsură.

În al doilea rând, destinatarul are dreptul să ceară verificarea lucrurilor, pentru ca să vadă dacă sunt în bună stare, așa cum sunt declarate în scrisoarea de trăsură, și deci dacă trebuie să le primească sau nu. Dacă aderă, el trebuie să plătească sumele prevăzute în scrisoarea de trăsură și să ridice marfa.

Se poate întâmpla ca destinatarul să refuze marfa; se poate întâmpla să existe contestațiuni la transport sau destinatarul să plătească numai o parte din sumele ce pretinde cărașul; se poate întâmpla în fine, ca destinatarul să pretindă că cărașul nu are dreptul la toate sumele. În toate aceste cazuri, legea prevede că destinatarul trebuie să plătească sumele necontestate, să consemneze sumele contestate și din acest moment are dreptul să ridice marfa și apoi să se judece asupra punctelor litigioase.

Dacă destinatarul refuză să primească, sau nu se găsește destinatarul la locul destinațiunii, în acest caz legea pune la dispoziția cărăușului mijloacele, pe cari le-am întâlnit și la contractul de vânzare, arătate în art. 71: poate să ceară constatarea calității sau a stării în care se află lucrurile, să le depună în depozit, sau chiar să le vândă în caz de pericol.

435. *Drept de privilegiu.* — Toate sumele, datorate cărăușului din contractul de transport sunt privilegiate. Cărăușul, pe lângă un drept de retențiune, adică dreptul de a nu preda obiectele decât contra prețului, mai are și dreptul de a se despăgubi cu preferință, față de alți creditori asupra lucrurilor transportate. Cărăușul poate să realizeze creanța sa, vânzând lucrurile, după procedura instituită în favoarea mandatarului (art. 388), despre care ne-am ocupat la timp.

Dreptul de privilegiu încetează odată cu dreptul de retențiune; odată ce cărăușul a predat marfa, nu mai are acest drept de privilegiu.

Cărăușul are dreptul de privilegiu nu numai pentru sumele ce i se datoresc lui, dar și pentru sumele ce se datoresc și altor cărăuși, pentrucă pot să fie mai mulți cărăuși, succesivi (transport cumulativ). Dacă o marfă pleacă din Anglia în România, vor fi 4—5 cărăuși. Ultimul cărăuș are drept să ceară toate sumele ce se datoresc cărăușilor anteriori și dacă el predă marfa fără a exercita dreptul de preferință, este răspunzător față de ceilalți cărăuși, cari au acțiune contra cărăușului, care i-a prejudiciat.

Acest drept de preferință nu se extinde și la prețul mărfii; în caz că marfa a fost trimisă cu ramburs.

Din termenii legii rezultă că este vorba numai de privilegiu pentru creanță, rezultând din contractul de transport, ori prețul mărfii nu poate fi socotit o creanță dintr'un contract de transport. Iată cum se exprimă legea (art. 437):

„Pentru toate creanţele, rezultând din contractul de transport, cărauşul are privilegiu asupra lucrurilor transportate, până la predarea lor destinatarului.

„Dacă sunt mai mulţi cărauşi, cel din urmă dintre ei exercită drepturile celor anteriori”.

Vasăzică, trebuie să fie vorba de o creanţă rezultând din contract; de unde concluziunea că acea creanţă, care nu rezultă din contractul de transport, nu se bucură de dreptul de preferinţă.

În această privinţă, convenţiunea CIM spune în art. 25:

„Calea ferată are asupra mărfii drepturile unui creditor gagist, pentru totalitatea creanţelor, indicate în art. 20. Acest drept subsistă, atâta timp cât mărfurile sunt în posesiunea C. F.”.

Iar în art. 20, Convenţiunea spune:

„Calea ferată destinatară este obligată să încaseze totalitatea creanţelor rezultând din contractul de transport, în special taxele de transport, speşele diverse, taxele vamale, rambursele şi celelalte sume ce ar putea încărcă transportul.

„Ea face aceste încasări atât pentru contul său propriu cât şi pentru căile ferate precedente, precum şi pentru ceilalţi interesaţi”.

Din dispoziţiile art. 20 şi 25 din convenţiunea CIM, rezultă în mod precis că dreptul de preferinţă, — dreptul de gaj, cum zice convenţiunea — se extinde pentru toate sumele prevăzute în scrisoarea de trăsură, inclusiv preful lucrurilor.

§ 89. Responsabilitatea cărauşilor.

434. *In ce consistă.* — Cărauşul răspunde de stricăciunile sau pierderea lucrurilor de la predarea ce i-a făcut expeditorul şi până la eliberare. El poate să scape de răspundere, dacă dovedeşte că stricăciunile sau pierderea s'au produs din cauză de forţă majoră sau din caz fortuit,

din cauza vițiilor lucrurilor ori din natura lor, din cauza faptei expeditorului sau destinatarului. Prin urmare, ori de câte ori, au pierit lucrurile în cursul călătoriei sau lucrurile au suferit o stricăciune, proprietarul sau destinatarul nu este ținut să facă altă dovadă în fața instanțelor judecătorești, decât existența contractului de transport, iar cărăușul este răspunzător de stricăciune sau pierdere, afară numai dacă dovedește cazul fortuit, forța majoră, sau că lucrul a pierit sau stricat din vițiu lucrului, din cauza naturii lui, ori din fapta expeditorului sau a destinatarului.

Reținem deci că în materie de transport, art. 425 c. com. enumără în mod limitativ, cazurile în cari debitorul este liberat și nu răspunde de pierderi și stricăciuni.

Dacă cărăușul nu poate să dovedească una din aceste împrejurări, el trebuie să plătească despăgubiri.

435 *De ce răspunde cărăușul.* — Cărăușul răspunde în primul rând de pierderea totală a lucrurilor; în al doilea rând de pierderea parțială; în al treilea rând, de stricăciuni, așa numite avarii; în al patrulea rând, în sfârșit, răspunde de întârziere. Marfa trebuie să ajungă la destinație în termenul stipulat în contract. În ce privește transportul pe C. F. știm că se prevede în Regulament și Convențiunea CIM, un maximum de timp și nu mai este necesar de a se arăta în scrisoarea de trăsură un termen.

436 *Limitarea răspunderii.* — Potrivit dreptului comun, părțile pot să limiteze răspunderea; însă ele nu pot să stipuleze că debitorul nu va răspunde în caz de culpă gravă sau în caz de dol: *culpa lata dolo equiparatur*. După dreptul comun se poate stipula ca debitorul să fie liberat de culpa levis, dar de culpa lata și dol nu poate fi liberat. Acest principiu se aplică și în materie de transport, când el este un act de comerț.

Dar Codul de Comerţ prevede următoarele limitări a răspunderii cărauşului:

1) Când se transportă lucruri fragile sau lucruri cari se strică uşor sau când se transportă animale şi lucruri, pentru cari transportul urmează să fie făcut în anume condiţiuni, administraţiunea căilor ferate poate să prevadă în convenţiune, că stricăciunile sau pierderile lucrurilor se presupune datorită naturii sau vişilor lucrului sau din fapta expeditorului sau destinatarului. Aceasta înseamnă că ori de câte ori C. F. ia asupra sa transportul unui lucru fragil sau al unui lucru care se strică uşor sau al unui animal, sau lucruri pentru care transportul urmează să fie făcut în anume condiţiuni, C. F. poate stipula o prezumţie de neresponsabilitate. Ea poate să prevadă că dacă un lucru fragil, pe care-l transportă, se strică, pierе sau suferă vreo avarie, să fie prezumţiunea că acestea s'au întâmplat din cauza lucrului însuş sau din fapta expeditorului sau destinatarului. Dar dacă proprietarul lucrului dovedeşte că lucrul a pierit dintr'o culpă gravă a C. F., aceasta nu este liberată (art. 426 c. com.).

2) A doua limitare de răspundere este cuprinsă în art. 429 şi aceasta este o limitare generală, nu numai pentru C. F. Cărauşul poate să limiteze răspunderea la atât la sută din valoarea lucrului ce urmează să-l transporte, atunci când lucrul, ce urmează să fie transportat, prin natura lui este supus în timpul transportului la o micşorare în greutate sau în măsură; iar dacă lucrurile de transportat sunt în lăzi sau baloturi, se va arăta pentru fiecare ladă sau balot în parte, cât la sută din valoarea lor înţelege să-şi ia cărauşul asupra lui, în caz de pierdere sau avarie. Trebuie să adăogăm, că şi în acest caz, cărauşul va fi ţinut să plătească în întregime, dacă proprietarul sau cei interesaţi vor dovedi că deşi lucrul a suferit o micşorare în volum sau în măsură, aceasta nu se datoreşte naturii lucrului, sau dacă va dovedi că oricare ar fi fost natura

lucrului, ea nu ar fi justificat o micşorare în volum sau în măsură, de gravitatea celei întâmplate.

3) Al treilea caz de limitare a răspunderii îl cuprinde art. 441. Acest articol se referă la C. F. şi legiuitorul, l-a înscris ca o garanţie pentru public. Intr'adevăr, publicul este la discreţia C. F., el nu poate să facă unele transporturi, decât servindu-se de C. F. şi atunci legiuitorul caută să apere interesul public faţă de această mare putere prevăzând că deşi în principiu cărauşul, după dreptul civil, poate să-şi mărginească răspunderea, dacă nu e dol sau culpa lata; când este vorba de un transport pe C. F., acestea nu pot să se excludă sau să mărginească răspunderile stabilite în art. 117, 418, 419, 425, 427, 428, 429, 430, 432, 436, 440, decât dacă prin tarife speciale s'ar stabili că preţul transportului să fie mai mic decât acela cuprins în tarifele ordinare (art. 441).

4) În al patrulea rând, prin art. 431 se prevede, că dacă expeditorul n'a declarat că între lucrurile pentru transportat se găsesc şi obiecte preţioase, titluri sau bani, cărauşul, în caz de pierdere sau avarie, nu răspunde decât de valoarea declarată.

437. *Responsabilitatea la transporturile cumulative.* --- O marfă, până la locul de destinaţie, poate să călătorească pe reţelele mai multor cărauşi, mai multor C. F. de stat sau particulare. Este posibil ca la unele transporturi, marfa să treacă dela un cărauş la altul şi pot fi cărauşii succesivi de acelaş fel sau pot fi deosebiţi, până la un moment dat lucrul să călătorească pe C. F., iar dela un anumit punct pe vapor: până la Constanţa pe C. F., dela Constanţa, pe vasele S. M. R. până la Constantinopol. Când sunt mai mulţi cărauşi succesivi, avem de aface cu un contract cumulativ, dacă marfa, dela punctul de plecare şi până la destinaţie, este întovărăşită de o unică scrisoare de trăstă. Se poate întâmpla când marfa merge pe reţelele mai multor cărauşi, să avem tot atâtea contracte de transport câţi

cărăuşi sunt; dar se poate întâmpla, cum se întâmplă de obicei, în special pe C. F. ca să avem un singur contract de transport, deşi sunt mai mulţi cărăuşi succesivi, deşi marfa merge dela un prim cărăuş, trece la alt cărăuş, ş. a. m.

Fiecare cărăuş are dreptul de a menţiona în scrisoarea de trăsură starea în care i-a fost predată marfa pentru a călători mai departe.

Prin urmare la contractul cumulativ se cer două condiţiuni: 1) un şir neîntrerupt de cărăuşi (călătoria nu trebuie să fie cu etape şi cu întreruperi) şi 2) pentru toţi cărăuşii până la punctul de destinaţiune să nu existe decât o singură scrisoare de trăsură. Expeditorul încheie contractul cu primul cărăuş şi i se eliberează o scrisoare de trăsură. Acolo unde încetează reţeaua primului cărăuş, acesta va preda cărăuşului următor lucrurile cu aceeaşi scrisoare de trăsură, deci fără să se mai confecţioneze altă scrisoare.

Din punct de vedere intern, între cărăuşi sunt atâtea convenţiuni, câţi cărăuşi iau parte la transport. Dar între expeditor şi cărăuşi există un singur contract, este un contract de transport indivizibil, *opus indivisibile*.

Fiecare din cărăuşi răspunde faţă de expeditor şi această răspundere trece dela cărăuş la cărăuş. Cărăuşul al doilea răspunde pentru fapta cărăuşului I; cărăuşul III primeşte lucrul, cu răspunderea cărăuşului I şi cărăuşului II şi a. m. d. până la destinaţiune. Intre toţi cărăuşii este o obligaţiune solidară faţă de expeditor, ca la orice obligaţiune comercială, în care sunt mai mulţi datornici.

În caz de pierdere sau stricarea lucrurilor, expeditorul va intenta acţiunea de răspundere în contra primului cărăuş, sau în contra ultimului cărăuş, pentru despăgubiri, indiferent pe reţeaua cărui cărăuş s'a întâmplat dauna. Însă legea îi mai lasă facultatea de a chema în judecată şi pe alt cărăuş, intermediar, dar numai în caz când poate dovedi, că dauna s'a produs pe reţeaua acelu cărăuş intermediar. Dacă expeditorul chiamă în judecată pe primul sau pe ultimul cărăuş, aceştia, la rândul lor, pot să cheme în garanţie pe

cărauşii intermediari sau, dacă nu i-a chemat în garanţie, ei plătesc daunele şi nu pot să spună, că paguba s'a întâmplat înainte de primirea lucrurilor pentru a călători pe reţeaua sa. El plăteşte şi are acţiune recursorie contra celorlalţi cărauşii.

După cum ultimul cărauş reprezintă pe toţi ceilalţi cărauşii, atunci când cere dela destinatar sumele datorate în virtutea scrisorii de trăsură, tot aşa el reprezintă şi trebuie să despăgubească pe expeditor, pe destinatar sau pe persoana, care este titulara scrisorii de trăsură, când aceasta este la ordin sau la purtător, rămânându-i acţiune contra adevăratului vinovat, pentru dauna suferită prin pierderea sau avaria lucrului.

În materie de contract de transport cumulativ, răspunderea cărauşilor nu mai este o răspundere, pentru fapta lui. Cărauşul răspunde, fără să mai putem avea în această privinţă noţiunea de culpă sau nici măcar noţiunea de risc; cărauşul răspunde în virtutea legii, legea îl obligă să despăgubească, chiar dacă dauna n'a fost pricinuită de el, sau de vre-un om din serviciul lui. Avem în cazul nostru un contract indivizibil, toţi răspund în mod solidar şi numai din punct de vedere al exercitării acţiunii acela, care are drept la lucru, are alegere, între cărauşul I şi cărauşul ultim, sau contra unui cărauş intermediar, dacă dovedeşte că el este vinovat de dauna pricinuită.

438. *Constatarea daunei şi lichidarea ei.* — Dauna se constată potrivit art. 71, despre care ne-am ocupat în materie de vânzare, când lucrul provine dintr'o altă piaţă şi când cel interesat, cumpărătorul, are interes să constate lucrul. El se adresează preşedintelui tribunalului sau judecătorului de ocol, care numeşte experţi; şi tot aceşti magistraţi pot ordona depozitarea lucrului, iar în caz de pericolar, chiar să fie vândut. La cele prevăzute de art. 71, în materie de transport legea adaugă, că acela, care are

drept asupra lucrului, poate să pretindă, în caz de avarie sau de pierdere parţială, să i se predea lucrul, cu sau fără cauţiune, după cum va decide justiţia (art. 427). Dar dacă în ce priveşte constatarea daunelor, normele, în materie de transport sunt dispoziţiile art. 71, cari ştim că se aplică nu numai la vânzare şi transport, ci la toate cazurile similare, când cineva are interes să constate starea unui lucru, deci în caz de mandat, comision, etc.; să vedem cum se lichidează daunele odată ce ele sunt constatate, adică cât trebuie să plătească cărauşul pentru paguba pricinuită.

În această privinţă, codul de comerţ face oarecari derogări dela principiile din art. 1084—1086 c. civ.; paguba, în caz de pierdere sau avarie a lucrului, nu este aceea din c. civ., *damnum emmergens* şi *lucrum cessans*, ci se calculează dauna, spune c. com., după preţul curent al lucrurilor transportate, la locul şi timpul predării, iar preţul curent se stabileşte după dispoziţiile art. 40 (după mercuriale sau cota bursei) şi numai în cazul când există din partea cărauşului un dol sau culpă gravă, numai atunci despăgubirea este egală cu aceea arătată, art. 1084—1086 c. civ.

Prin urmare, pentru ca să aflăm care va fi quantumul despăgubirii, trebuie să ştim în cazul când lucrul a pierit, care este preţul curent al lucrului, la locul şi timpul, când lucrul trebuia predat; iar dacă este numai o avarie, o stricăciune, în acest caz se va vedea valoarea lucrului, preţul ce l-ar avea la destinaţie, dacă bunul ajungea în condiţiuni bune şi diferenţa constituie dauna provocată, pe care cărauşul va trebui s'o plătească celui păgubit. Iată deci ca legea după ce pune pe capul cărauşului o responsabilitate mai mare, fixează o daună mai mică decât dauna obicinuită, iar despăgubirea obicinuită (potrivit art. 1084 şi urm. c. civ.) nu are loc, decât atunci când se va dovedi culpa gravă sau dolul cărauşului.

459. *Daune în caz de întârziere.* — Dar în loc de o pierdere totală sau parţială, sau în loc de avarie, putem avea o întârziere: lucrul nu ajunge la timp. În caz de întârziere, cărauşul trebuie să despăgubească. În această privinţă, legiuitorul fixează un mod special de lichidare a pagubei. Dacă lucrul a ajuns la destinaţie peste termenul stabilit în contract, cărauşul trebuie să despăgubească, — spune legea, — proporţional cu întârzierea, adică din preţul transportului, cărauşul pierde o parte, proporţională cu întârzierea; iar dacă lucrul a întârziat cu îndoitul termenului stipulat (trebuia să ajungă într'o lună şi ajunge în două luni), cărauşul pierde întreg preţul transportului. Şi legea adaugă (art. 428), că în afară de pierderea aceasta a preţului transportului, totală sau parţială, cărauşul mai trebuie să despăgubească pe cel în drept şi de alte pagube, dacă cel în drept va dovedi că a suferit şi alte pagube mai mari. Cari sunt aceste pagube mai mari? Până unde trebuie să despăgubească cărauşul pe acela, păgubit prin întârziere? Legea nu spune, însă noi trebuie să hotărîm că un cărauş nu poate să fie obligat să plătească mai mult, decât ar fi plătit, dacă lucrul ar fi pierit în întregime. Destinatarul nu poate să pretindă în caz de întârziere, o despăgubire care ar întrece suma, ce cărauşul ar fi fost obligat s'o plătească, în caz de pierdere totală a lucrului

Bunăoară, dacă transportă cărauşul un lucru şi presupunând că acest lucru ar fi pierit pe drum şi că, la locul de destinaţiune şi la timpul predării el ar fi valorat 10.000, cărauşul ar trebui să plătească, în caz de pierdere totală, suma de 10.000, pentru că așa lichidează codul de comerţ dauna: după preţul curent la timpul şi locul de destinaţiune. Dar să ne închipuim că în loc de pierdere totală, am avea o întârziere de 5 luni (în contract timpul călătoriei eră de 1 lună). Faţă de întârziere așa de mare, cărauşul nu mai are drept la preţul transportului, iar dacă destinatarul va proba o pagubă mult mai mare decât preţul

transportului, el va avea dreptul și la o despăgubire, însă până la suma de 10.000. Destinatarul nu poate să pretindă mai mult, să spună că el, vânzând marfa și cumpărând alta, ar fi putut câștiga 50.000; căci dacă am admite o asemenea despăgubire, am ajunge la rezultatul, că în caz de pierdere totală să se plătească 10.000, iar în caz de întârziere, 50.000! De aci trebuie să tragem concluzia că cărauşul trebuie să plătească despăgubire, dar aceasta nu poate să intrecă suma ce cărauşul ar fi fost obligat s'o plătească, în caz de pierdere totală a lucrului.

440 *Cine exercită acțiunea în daune?* — Acțiunea în daune o exercită expeditorul, mai ales când el este și destinatar. Acțiunea o exercită expeditorul, chiar dacă lucrurile au ajuns la destinațiune, dacă destinatarul nu apare, sau refuză să primească. În cazul când scrisoarea de trăsură este la ordin, acțiunea o exercită acela, care se va legitimă, printr'un șir neîntrerupt de giruri; iar dacă scrisoarea e la purtător, acțiunea se exercită de către posesorul scrisorii de trăsură.

Din moment ce lucrul a ajuns la destinațiune sau, după trecerea zilei în care lucrul trebuia să ajungă la destinație, destinatarul poate să intenteze acțiunea în daune (art.432). Dacă după ajungerea la destinațiune, destinatarul intentează acțiunea în daune, expeditorul nu mai poate avea nici un drept asupra lucrurilor.

441. *Decăderi și prescripție.* — În materie de transport, legea prevede și decăderi. Nu se mai poate exercita acțiunea de răspundere contra cărauşului, dacă destinatarul a plătit prețul transportului și sumele arătate în scrisoarea de trăsură; plătind, a primit lucrul fără nici o rezervă. Art. 440 c. com. spune că plata prețului transportului și primirea fără rezervă a lucrurilor transportate — chiar dacă plata transportului ar fi fost făcută mai înainte — sting orice acțiune în contra cărauşului.

Plata transportului și primirea fără rezerve a lucrurilor transportate, nu sting acțiunea în răspundere în contra căraușului, dacă sunt întrunite următoarele 3 condițiuni:

1) Dacă se dovedește că pierderea sau stricăciunea nu se putea cunoaște în momentul predării;

2) Dacă se dovedește că pierderea sau stricăciunea a avut loc după ce lucrurile au fost primite de cărauș și până la liberarea lor destinatarului;

3) Dacă cererea pentru verificarea stării în care se găsesc lucrurile s'a făcut îndată după ce s'a descoperit paguba și nu mai târziu de 5 zile după primirea lucrurilor de către destinatar.

Acțiunile în contra căraușilor sunt supuse unei prescripțiuni de șase luni, dacă transportul a fost făcut în Europa (minus Islanda și insulele Feroe), într'o piață maritimă a Asiei și a Africii de pe Mediterana, Marea Neagră, Canalul de Suez sau Marea Roșie.

Dacă transportul a avut loc în altă parte, prescripția este de un an.

În caz de pierdere totală, termenul de prescripție curge din ziua când lucrurile trebuiau să ajungă la destinație; în caz de pierdere parțială, avarie sau întârziere, termenul curge din ziua predării mărfurilor în primirea destinatarului (art. 956).

Prescripția de care vorbim, nu se aplică transporturilor de călători. Acțiunile derivând din obligațiunea căraușului de a duce la destinație pe călător *sain et sauf*, sunt supuse prescripției obișnuite (în materie comercială 10 ani).

§ 90. Responsabilitatea căilor ferate.

442, *Convențiunea dela Berna și Regulamentul C.F.R.* -- Căile ferate răspund pentru executarea contractului de transport potrivit convențiunii internaționale de la Berna din 1924 (C.I.M.), care după cum știm a înlocuit convențiunea din 1890. Pentru transportul ferovier intern avem Regu-

lamentul C. F. R., care reproduce dispozițiunile convențiunii din 1890.

În general noua convențiune are la bază convențiunea din 1890 și-a păstrat chiar aceeaș numerotare a articolelor.

Să arătăm care este răspunderea căilor ferate ținând seama de noua reglementare din 1924.

443. *Responsabilitatea colectivă.* — Calea ferată, care a primit spre transportare marfa cu scrisoarea de trăsură este responsabilă de executarea transportului pe întreg parcurs până la eliberare. Fiecare cale ferată următoare prin însăși faptul primirii mărfii cu scrisoarea de trăsură primitivă, participă la contractul de transport, conform cu stipulațiunile acestui document și acceptă obligațiile cari decurg din el (art. 26 din convențiune, § 64 din Regulamentul C. F. R.).

Reclamantul are alegerea în a executa acțiunea împotriva căii ferate expeditoare, împotriva căii ferate destinatare sau împotriva căii ferate pe rețeaua căreia s'a întâmplat paguba (art. 42 din convențiune).

Prin urmare, întâlnim și la transportul feroviar aceleași principii ca și la transportul obișnuit, când sunt mai mulți cărauși succesivi legați prin aceeaș scrisoare de trăsură.

444. *Intinderea răspunderii.* — Calea ferată răspunde de pagubele pricinuite:

- 1) În caz de pierdere totală sau parțială a lucrurilor;
- 2) În caz de avarierea lucrurilor;
- 3) În caz de întârzierea eliberării lucrurilor.

Calea ferată nu răspunde:

a) În caz de pierdere totală sau parțială sau în caz de avarie, dacă dovedește că paguba a fost cauzată: de o culpă a celui ce a predat marfa, sau a celui în drept de a dispune de ea; de un ordin al acestuia fără ca să aibă calea ferată vină; din vițiul chiar al mărfii; dintr'un caz de forță majoră (art. 27 din convențiune; § 66 din Regulamentul C. F. R.).

b) În caz de întârziere, dacă dovedește, că întârzierea a fost provocată de împrejurări, pe cari calea ferată nu le putea evita (nu-i stătea în putință să le înlături), art. 27 din convențiune.

445. *Restricțiuni și limitarea răspunderii.* — Aici avem: restricțiuni în caz de pagube rezultate din anumite cazuri; restricțiuni în caz de pierdere de greutate; limitarea în caz de aplicarea unor anumite tarife.

1) Restricțiuni în caz de pagube rezultate din anumite cazuri. Calea ferată nu este răspunzătoare de pagubele rezultate din una sau mai multe din cauzele următoare:

a) Pericol inerent transportării în vagoane descoperite, pentru mărfurile, cari au fost transportate astfel, fie pe baza prescripțiilor tarifare, fie conform înțelegerii cu predătorul menționată în scrisoarea de trăsură;

b) Pericolul rezultând fie din lipsă, fie din defectuozitatea ambalajului, pentru mărfurile expuse prin natura lor la pierderi și avarii când nu sunt ambalate;

c) Pericol inerent operațiilor de încărcare sau de descărcare sau rezultând din o încărcare defectuoasă, pentru mărfurile încărcate de predător sau descărcate de destinatar, fie pe baza tarifelor, fie conform înțelegerii cu predătorul, menționată în scrisoarea de trăsură, fie pe baza înțelegerii cu destinatarul;

d) Pericol special, fie pierdere totală sau parțială, fie de avarie, fie mai cu seamă prin spargere, ruginire, deteriorare internă, spontană, scurgere extraordinară, uscare, pierdere, la cari sunt expuse anumite mărfuri din cauze inerente naturii lor;

e) Pericol rezultând fie din faptul că obiectele excluse la transport, au fost totuși expediate sub denumiri neregulate, inexacte sau incomplete, fie din cauză că obiectele admise la transport numai în anumite condițiuni au fost expediate sub o denumire neregulată, neexactă sau incompletă, sau fără ca predătorul să fi luat măsurile de precauțiune prescrise;

f) Pericolul special pe care transportul îl poate avea pentru animalele vii;

g) Pericolul pe care trebuie să-l înlăture însoțitorul mărfurilor sau animalelor vii, când pe baza acestei convențiuni, a tarifelor sau a înțelegerii cu predătorul și menționată în scrisoarea de trăsură, transportul acestor animale sau a acestor mărfuri trebuie efectuat cu însoțitor.

Când considerând împrejurările de fapt, o pagubă a putut rezulta din una sau mai multe din aceste cauze, există prezumția că paguba a rezultat din aceste cauze, afară dacă cel în drept nu face proba că dauna nu rezultă din aceste cauze (Art. 28 din convențiune).

2. Restricțiuni în caz de pierdere de greutate. Pentru mărfurile, cari sufer în general — din cauza naturii lor particulare — o pierdere din greutate prin simplul fapt al transportului, calea ferată nu răspunde de lipsuri decât dacă ele depășesc de 2% sau 1% după un tablou de mărfuri prevăzut în art. 31 din convențiune.

Cel în drept poate dovedi însă că pierderea nu rezultă din cauzele, cari justifică toleranța.

3. Limitarea despăgubirii în caz de aplicarea unor anumite tarife.

Când calea ferată oferă publicului condițiuni speciale de transport (tarife speciale sau excepționale) comportând o reducere asupra prețului total, calculat după condițiunile ordinare (tarife generale), ea poate să limiteze la un maximum despăgubirea datorită celui în drept în caz de avarie, pierdere sau întârziere.

Când maximul astfel stabilit rezultă din cauza unui tarif aplicat numai pe o fracțiune a parcursului, limitarea despăgubirii nu poate fi aplicată de cât dacă faptul generator al despăgubirii s'a produs pe această porțiune de parcurs. (art. 34 din convențiune).

446. *Lichidarea daunei.* — Aici distingem:

1. *Pierdere totală sau parțială a mărfii.* — Dauna se calculează:

După cursul bursei;

In lipsă de curs, după prețul curent al pieței;

In lipsă și de unul și de altul, după valoarea uzuală a mărfurilor de acelaș fel și calitate, la locul și epoca unde marfa a fost predată pentru transport. Totuși, despăgubirea nu poate depăși 50 franci de kilogram brut de marfă lipsă, sub rezerva limitărilor prevăzute la art. 34.

Pe lângă aceasta se mai rambursează și cheltuelile de transport, taxele vamale și celelalte sume debursate pentru marfa pierdută, fără alte daune-interese, sub rezerva excepțiilor prevăzute la art. 35 și 36.

Când elementele cari servesc de bază la calculul indemnizării nu sunt exprimate în moneda țării unde se cere plata, conversiunea se face după cursul zilei și a locului unde se face plata. (Art. 29 din convențiune).

2. *Avarierea mărfurilor.* In acest caz calea ferată trebuie să plătească totalul deprecierei suferită de marfă, fără alte daune-interese. Cel dăunat poate pretinde și o sumă mai mare când a făcut declararea interesului la liberare (art. 35 din convențiune și § 74 din Regulamentul C. F. R.) și anume: poate pretinde până la maximum sumei declarate, dovedind însă cifra pagubei suplimentare. Deasemenea suma reclamată poate fi mai mare în caz de dol al căilor ferate.

Totuși despăgubirea nu poate întrece:

a) In cazul când toată marfa a fost depreciată prin avarie, suma ce s'ar fi plătit în caz de pierdere totală;

b) In cazul când numai o parte a transportului este depreciată prin avarie, suma ce s'ar fi plătit pentru pierderea totală a părții avariate. (Art. 32 din convențiune).

3. *Intârziere.* — Iată în această privință ce stabilește art. 33 din convențiune:

§ 1. — In caz de depășire a termenului de predare, dacă cel în drept nu dovedește că i s'ar fi pricinuit o pagubă prin intârzierea transportului, calea ferată este obligată să plătească:

1/10 din prețul transportului pentru o întârziere care nu depășește 1/10 din termenul de predare;

2/10 din prețul transportului pentru o întârziere mai mare de 1/10 dar nedepășind 2/10 din termenul de predare.

3/10 din prețul transportului pentru o întârziere mai mare de 2/10, dar nedepășind 3/10 din termenul de predare.

4/10 din prețul transportului pentru o întârziere mai mare de 3/10, dar nedepășind 4/10 din termenul de predare.

5/10 din prețul transportului pentru orice întârziere mai mare de 4/10 din termenul de predare.

§ 2. — Dacă se face dovadă că a rezultat o pagubă din cauza întârzierii, se va plăti pentru această pagubă, o despăgubire ce nu poate depăși prețul transportului.

§ 3. — Despăgubirile prevăzute la § 1 și 2 al acestui articol nu se pot cumula cu cele cari ar trebui plătite în caz de pierdere totală a mărfurilor.

În caz de pierdere parțială, ele se vor plăti, dacă este cazul, numai pentru marfa nepierdută.

În caz de avarie despăgubirea pentru depășirea termenului de predare se cumulează, dacă e cazul, cu indemnitatea prevăzută la art. 32.

447. *Dol sau culpă gravă.* — Art. 36 din convențiune hotărăște că în toate cazurile când pierderea totală sau parțială, avarie sau întârzierea unei mărfi are de cauză dolul sau o culpă gravă imputabilă căiei ferate, cel în drept trebuie să fie complect despăgubit pentru prejudiciul dovedit până la concurența dublului sumelor maxime arătate în art. 29, 32, 33, 34 și 35 din convențiune.

448. *Decăderi și prescripție.* — Pentru a vedea deosebirea de transportul obișnuit, ne mărginim să reproducem următoarele articole din convențiunea C. I. M.:

Articolul 44

Stingerea acțiunii născută din contractul de transport
contra căiei ferate.

§ 1. — Primirea mărfii stinge orice acțiune contra căiei ferate
provenind din contractul de transport.

§ 2. — Totuși acțiunea nu se stinge:

1. Dacă cel în drept face dovadă că paguba are de cauză
un dol sau o culpă gravă imputabilă căiei ferate.

2. În caz de reclamație pentru întârziere, când reclamația
e făcută uneia din căile ferate arătate la art. 42 § 3, în un
termen de maximum 14 zile, afară de ziua primirii mărfii.

3. În caz de reclamație pentru pierderea parțială sau avarie:

a) Dacă pierderea sau avaria a fost constatată înainte de
luarea în primire a mărfii de cel în drept conform art. 43;

b) Dacă constatarea care trebuie făcută conform art. 43 nu
s'a făcut din culpa căiei ferate.

4. În caz de reclamațiune pentru stricăciuni neaparente a
căror existență este constatată după luarea în primire cu con-
diția ca:

a) Verificarea mărfii în stația de destinație să nu fi fost
oferită celui în drept de către calea ferată;

b) Cererea de constatare, conform art. 43, să fie făcută ime-
diat după descoperirea pagubei și cel mai târziu în cele 7 zile
cari urmează luarea în primire a mărfii;

c) Cel în drept să facă dovada că paguba s'a produs în
intervalul dintre primirea spre transportare a mărfii de către
calea ferată și predarea ei;

5. Când acțiunea are de obiect restituirea sumelor plătite
sau plata rambursului prevăzute la art. 19.

§ 3. — Cel în drept poate refuza luarea în primire a mărfii
chiar după primirea scrisorii de trăsură și plata taxelor de
transport, atâta timp cât calea ferată n'a făcut verificările cerute
de către cel în drept pentru a se constata paguba invocată de el.

Rezervele ce le-ar face luând în primire marfa nu vor avea
nici un efect, afară numai dacă nu sunt recunoscute de calea
ferată.

§ 4. — Dacă la predarea mărfii lipsește o parte din co-
letele prevăzute în scrisoarea de trăsură, cel în drept poate men-
ționa pe chitanța prevăzută la § 1 al articolului 16 că acele colete,
specificate în mod precis, nu i-au fost predate.

Articolul 45

Prescripțiunea acțiunii născută din contractul de transport.

§ 1. — Acțiunea născută din contractul de transport se prescrie printr'un an, când suma datorată n'a fost fixată printr'o recunoaștere, prin o tranșacție sau printr'o judecată.

Totuș prescripția este de trei ani când e vorba:

a) De acțiunea expeditorului pentru plata unui ramburs încasat de către calea ferată dela destinatar;

b) De o acțiune bazată pe o pagubă având drept cauză dolul sau o culpă gravă;

c) De o acțiune bazată pe cazul de fraudă arătat la art. 38.

§ 2. — Prescripția curge:

a) Pentru cererile de despăgubiri în caz de pierdere parțială, avarie sau întârziere la eliberare:

din ziua eliberării transportului către destinatar;

b) Pentru cererile de despăgubiri în caz de pierdere totală: din ziua expirării termenului de predare;

c) Pentru cererile de plată sau de restituțiune de taxe, de spese accesorii sau de suprataxe sau pentru cererile de rectificări de taxe, în caz de aplicare eronată a tarifului sau de greșeli de calcul:

din ziua plății taxei a cheltuelilor accesorii sau asupra taxelor, sau în caz de neplată a taxelor din ziua predării transportului spre expediere:

d) Pentru cererile relative la ramburse prevăzute în art. 19: din a 90-a zi după expirarea termenului de predare;

e) pentru cererile de plata unui supliment de taxe reclamat de biurourile vamale:

Din ziua reclamațiunii vămii.

Ziua indicată ca punct de plecare a termenului de prescripție nu e socotită nici odată în acest termen.

§ 3. — In caz de reclamațiune administrativă, scrisă, adresată căilor ferate, conform art. 40, prescripția încetează a curge. Prescripția reîncepe a curge din ziua când calea ferată a respins în scris cererea și a restituit piesele justificative cari îi fusese alăturate. Vovada primirii reclamațiunii sau a răspunsului și aceia a restituirii pieselor justificative sunt în sarcina celui ce invoacă acest lucru.

Reclamațiile ulterioare nu suspendă prescripția.

§ 4. — Sub rezerva dispozițiilor de mai sus, suspendarea și intreruperea prescripției sunt regulamentate de legile și regulamentele Statului unde acțiunea este intentată.

Articolul 46

Inadmisibilitatea redeschiderii acțiunii stinse sau prescise

Acțiunea stinsă sau prescirsă, conform cu dispozițiunile art. 44 și 45 nu poate fi redeschisă nici sub forma unei cereri reconvenționale, nici sub forma unei excepțiuni.

§ 91. Transportul de călători.

449. *Definițiune și legile aplicabile.* — Contractul de transport de călători este acel contract prin care căraușul se obligă să transporte sau să facă să se transporte dela un loc la altul persoane (călători).

Codul de comerț se ocupă de acest contract numai când e vorba de transportul pe apă; relativ la transportul de călători pe uscat el tace, rămânând a se aplica principiile generale în materie de obligațiuni precum și normele de la locațiunea lucrărilor din codul civil. Prin analogie se vor aplica și principiile compatibile dela transportul de lucruri, așa cum sunt înscrise în codul de comerț. Convențiunea internațională din 1924: C. I. V. (denumită astfel — C. I. V. — dela cuvintele: Convention internationale des voyageurs), precum și Regulamentul de transport al căilor ferate române se ocupă îndeaproape de transportul călătorilor. Așa în Regulament găsim Partea II „Expedierea călătorilor” tratându-se despre: Orare, curse speciale, timpul de plecare; prețul de parcurs; indicațiunile biletelor de călătorie; eliberarea biletelor; reluarea și schimbarea biletelor cumpărate; sălile de așteptare; urcarea și coborârea din tren; distribuirea locurilor; fumatul în vagoane; scăparea trenurilor; excluderea de la călătorie; controlul biletelor; atitudinea în timpul călătoriei; vătămarea vagoanelor; procedarea

în stațiuni intermediare; întreruperea involuntară a călătoriei; întârzierea trenurilor, întreruperi de circulație; luarea câinilor în vagoane; luarea bagajelor de mână în vagoane de călători; obiecte ce nu se pot lua în vagoanele de călători.

Iar în Partea III „Expedierea bagajelor”, găsim: Definițiunea bagajelor; ambalaj, înlăturarea etichetelor vechi; Expediere, recipisă de bagaj; eliberarea bagajelor; răspunderea căii ferate pentru bagaje; bagaje pierdute; răspunderea pentru sosirea întârziată a bagajelor; hamalii, păstrarea bagajelor; obiecte găsite.

450. *Obligațiunea căraușului. Responsabilitate.* — Căraușul prin contract se obligă de a duce pe călător nevătămat la locul de destinațiune, așa cum spune jurisprudența franceză: *sain et sauf*.

Din această obligațiune rezultă responsabilitatea căraușului pentru vătămarile provocate călătorului prin diferite accidente în timpul parcurșului.

În această privință jurisprudența franceză — și după dânsa cea română — a evoluat foarte mult în ultimii 30 de ani.

Mai înainte în caz de accidente în cursul executării contractului de transport (răniri, moarte), cel vătămat sau moștenitorii lui trebuiau să dovedească culpa căraușului, întrucât se făcea aplicațiunea art. 998 și urm. din codul civil (culpa aquiliană); mai târziu s'a văzut, că greșit în materie contractuală se recurge la elementele quasi-delictelor, întrucât ne găsim în fața unei culpe contractuale: căraușul are îndatorirea să ducă la destinație pe călător *sain et sauf*. Dacă în cursul călătoriei s'a produs un accident, calea ferată este presupusă în culpa; călătorul nu are de dovedit decât existența contractului de transport și vătămarea sa; căraușul — debitorul — trebuie să dovedească că și-a îndeplinit obligațiunea sa și nu este în vină de vătămare.

În cele din urmă jurisprudența a mers mai departe: la contractul de transport nu e numai o prezumție de culpă,

căci dacă admitem prezumție, atunci trebuie să liberăm pe cărauș când acesta dovedește lipsa de culpă, pe când potrivit art. 1475 c. civ. și art. 425 c. com. căraușul pentru a scăpa de răspundere trebuie să dovedească că accidentul s'a produs dintr'un caz fortuit sau de forță majoră, din chiar vițiul propriu al lucrurilor sau din natura lor, din faptul expeditorului sau din cel al destinatarului. Această răspundere prevăzută de lege când e vorba de transport de lucruri trebuie aplicată prin analogie și la transportul de călători. Astfel a ajuns jurisprudența să condamne pe cărauș în caz de vătămări suferite de călători, liberându-l numai dacă dovedește că accidentul se datorește unui caz fortuit sau de forță majoră, ori în fine culpei chiar a călătorului. ¹⁾.

---

1) În ce privește evoluțiunea doctrinei și a jurisprudenței a se vedea *Julieu Bonnecasse*, în vol. II, p. 575 și urm. al suplimentului la *Tratatul D-lor Bandy-Lacantinerie*.

TABLA DE MATERII

INTRODUCERE

§ 2 *Rațiunea de-a fi a codului de comerț ca o legislație aparte*

	Pag.
1 Înțeles economic. Înțeles juridic.	5
2 Înțeles juridic.	6
3 Definițiunea dreptului comercial	7
4 Dreptul obligațiunilor. Drept Civil. Drept Comercial.	7

§ 2 *Rațiunea de a fi a codului de comerț ca o legislație aparte*

5 Nevoia a două coduri	10
----------------------------------	----

§ 3 *Privire istorică asupra dreptului comercial*

6 În antichitate	11
7 Epoca romană	12
8 Epoca de mijloc	13
9 Epoca modernă.	16
10 Legislația comercială în Germania.	17
11 Legislația comercială în Austria și Ungaria	19
12 Legislația comercială în Italia	19
13 Legislația comercială în România.	19

§ 4. *Isoarele actuale ale dreptului comercial*

14 Care sunt isoarele dreptului comercial	20
15 Legile comerciale	20
16 Dreptul civil	23
17 Jurisprudența și cele două isoare	24
18 Uzurile comerciale	26
19 Uzurile legislative	27
20 Uzuri interpretative sau convenționale.	28

	<u>Pag.</u>
<i>§ 5. Principii generale. Gruparea faptelor de comerț.</i>	
21 Drept comercial profesional (subiectiv); drept comercial obiectiv.	31
22 Fapte de comerț obiective. Gruparea lor.	32
<i>§ 6 Prima grupă; fapte de comerț fără condițiuni</i>	
23 Cambia și ordinul în producție și mărfuri.	33
24 Toate actele referitoare la navigațiunea interioară și maritimă.	35
25 Depozitele în magazinele generale sau în docuri și an-trepozite, indiferent de cauza pentru care se fac aceste depozite.	36
26 Contractul de report.	38
<i>§ 7 A doua grupă: fapte declarate comerciale, dacă întrunesc anumite condițiuni</i>	
27 Cumpărarea. Intențiunea de a revinde sau de a închiria	40
28 Vânzarea comercială.	43
29 Alte dobândiri cu titlu oneros cu intențiunea de a vinde sau a închiria.	44
30 Acte și fapte juridice făcând parte din anumite întreprinderi.	44
31 Intreprinderile de construcțiuni.	45
32 Intreprinderile de fabrici de manufactură și imprimerie	47
33 Intreprinderile de editură.	47
34 Intreprinderile de librărie.	50
35 Intreprinderile de vânzarea obiectelor de artă.	50
36 Intreprinderile de transporturi de persoane sau de lucruri pe apă sau pe uscat.	51
37 Intreprinderile de spectacole publice.	52
38 Intreprinderile de comisioane, agenții și oficiuri de afaceri.	53
39 Intreprinderile de furnituri.	54
40 Operațiuni de bancă și schimb	54
41 Asigurările.	55

PARTEA I-a

FAPTELE DE COMERȚ

CAPITOLUL I

FAPTELE DE COMERȚ OBIECTIVE

§ 8 *A treia grupă: Fapte de comerț obiective din cauza unui raport de dependență*

	Pag.
42 Ce înțelegem prin acest raport de dependență	57
43 a) Mijlocirea în afacerile comerciale	57
44 b) Depozitul pentru cauza comercială	58
45 c) Cumpărările și vânzările de părți sau de acțiuni ale societăților comerciale	58
46 d) Contul curent și cecul	61
47 e) Asigurarea de lucruri ori stabilimente cari sunt obiecte de comerț sau servesc comerțului.	62
48 f) Mandatul, gajul și fidejusiunea	63
49 g) Faptele de comerț accesorii sunt o subdiviziune a actelor de comerț obiective	65

§ 9. *Fapte de comerț subiective*

50 Care sunt faptele de comerț subiective	65
51 Prezumțiunea stabilită de art. 4 cod. com.	66
52 Obligațiuni esențial civile	67
53 Din act rezultă necomercialitatea	69

§ 10 *Acte de comerț unilaterale sau mixte*

54 Ce înțelegem prin acte de comerț unilaterale sau mixte	71
55 Reglementarea actelor unilaterale sau mixte	71
56 Cazurile când nu se aplică dreptul comercial	72

PARTEA II-a

DESPRE COMERCIANȚI

CAPITOLUL I

Condițiunile cerute pentru a fi comerciant

§ 11 *Cine este comerciant*

57 Definițiune	74
58 Săvârșirea de acte obiective de comerț	76

	Pag.
59 Săvârșirea de acte obiective de comerț în nume propriu	77
60 Săvârșirea de acte de comerț să se facă ca o profesiune obișnuită.	78

§ 12 Capacitatea cerută pentru a fi comerciant

61 Principiul general.	79
62 În câte feluri un minor poate să exercite comerțul.	80
63 Condițiunile cerute pentru ca minorul să exercite personal comerțul.	80
64 Efectele îndeplinirii condițiunilor.	82
65 Revocarea autorizării date minorului de a face comerț.	83
66 Condițiunile cerute pentru ca minorul emancipat să facă acte de comerț.	83
67 Condițiunile în care reprezentantul legal al minorului poate fi autorizat să exercite comerțul.	84
68 Cine este comerciant, când comerțul se exercită de reprezentantul legal în numele minorului.	85
69 Femeea măritată.	86
70 Bărbat minor, interzis sau absent; femeie măritată minoră	88
71 Efectele autorizării date femeii de a face comerț.	89
72 Revocarea autorizării dată soției.	90
73 Interzișii și cei puși sub consiliul judiciar	91
74 Incompatibilități.	92

CAPITOLUL II

INDATORIRILE ȘI DREPTURILE COMERCIANȚILOR

§ 13 Inscrierea firmei

75 Generalități.	~~93~~ 93
76 Legea din 6 Iunie 1913.	93
77 Ce înțelegem prin cuvântul firmă.	94
78 Firma societăților comerciale.	95
79 Emblema.	96
80 Ce se înscrie în registrul de firme.	97
81 Firme proprii și firme derivate.	99
82 Publicitatea registrului de firme.	99
83 Contravențiuni la legea firmelor.	100

	Pag.
<i>§ 14. Publicarea regimului matrimonial</i>	
84 Publicarea convențiunii matrimoniale	100
85 Publicarea separațiunii de patrimonii	101

§ 15 Ținerea registrelor de contabilitate

85 Utilitatea Ținerii registrelor	104
87 Care sunt registrele obligatorii	105
88 Registrul jurnal și cartea mare	107
89 Registrul inventar	111
90 Registrul copier	116
91 Formalitățile cerute pentru ținerea registrelor	116
92 Forța probantă a registrelor	118
93 Litigii între un comerciant și un necomerciant	120
94 Forța probantă a registrelor între necomercianți	122
95 Forța probantă în contra comerciantului	126
96 În ctâe feluri se face proba cu registrele	126
97 Cât timp trebuiesc conservate registrele	129
98 Forța probantă a registrelor în Transilvania și Bucovina	129

CAPITOLUL III

§ 16 Despre reprezentanța comercială

99 De câte feluri sunt auxiliarii	131
100 Ce se înțelege prin reprezentanță	132
101 Reprezentanța de drept public; reprezentanța de drept privat.	132
102 Reprezentanța necesară; reprezentanța voluntară.	132
103 Deosebirea între reprezentanță, mandat și locațiunea de servicii.	133
104 Rolul reprezentantului și efectele reprezentanței.	135
105 Reprezentanța exclusivă.	138
106 Reprezentanța colectivă	138
107 Depășire, Lipsă de reprezentanță, Ratificare.	139

§ 17. Despre prepuși

108 Deosebirea între prepuși și ceilalți reprezentanți.	141
110 Limitări în puterile prepusului inerente prepușiei	142
111 Indatoriri și răspunderi profesionale	143
112 Prepusul nu poate face concurență patronului	145

CAPITOLUL IV

FONDUL DE COMERȚ

§ 20. *Fondul de comerț este o universitas facti*

	<u>Pag.</u>
126 Ce înțelegem prin fond de comerț	163

§ 21. *Apărarea fondului de comerț*

127 Concurența neloială.	168
128 Mărcile de fabrică. Apărare.	169
129 Brevetele de invențiuni	172
130 Condițiunile de fond și de formă pentru obținerea brevetului.	173
131 Efectele brevetului.	174
132 Decăderi și anulări de brevet.	175
133 Transmiterea și gajarea brevetelor.	175
134 Brevetele în dreptul german.	176

PARTEA III

SOCIETAȚILE COMERCIALE

CAPITOLUL I

PRINCIPII GENERALE

§ 22 *Despre contractul de societate*

135 Societățile sunt persoane juridice de drept privat.	177
136 Complectarea codului comercial cu cel civil	178
137 Definițiune.	178
138 Prima condițiune: aportul în societate.	179
139 A doua condițiune: scop lucrativ.	180
140 A treia condițiune: participarea la beneficii și pierderi	181
141 Distincțiunea între societățile civile și cele comerciale.	182

§ 23 *Despre personalitatea juridică a societăților comerciale*

142 Deosebirea între codul civil și cel comercial.	183
143 Prima consecință a personalității juridice: patrimoniu distinct.	184
144 A doua consecință a personalității.	185
145 A treia consecință a personalității	185
146 De câte feluri sunt societățile comerciale.	186

CAPITOLUL II

SOCIETAȚILE ÎN NUME COLECTIV

§ 24 *Caracteristica și modul de constituire*

	Pag.
147 Caracteristica.	187
148 Constituire; contractul de societate.	188
149 Publicitatea contractului de societate	190
150 În sarcina cui cade publicitatea	191

§ 25. *Societățile în nume colectiv neregulat constituite*

151 Ce înțelegem prin societăți neregulat constituite.	192
152 Efecte față de asociați.	192
153 Efecte față de terți.	193
154 Publicațiuni defectuoase.	194

§ 26 *Modificările contractului de societate*

155 Principii generale	195
156 Reducerea capitalului; dizolvarea anticipată; prelungirea societății.	196

§ 27. *Administrarea societăților în nume colectiv*

157 Principii generale	199
158 Dispozițiunile codului civil.	199
159 Administratori numiți prin contractul de societate și numiți ulterior.	210
161 Care sunt îndatoririle administratorilor.	203

§ 28. *Asociațiunea față de cei de al treilea*

162 Cui răspund asociații față de cei de al treilea.	204
--	-----

§ 29 *Îndatoririle și drepturile asociaților față de societate*

163 Care sunt îndatoririle.	205
164 Drepturile asociaților.	208

	Pag.
<i>§ 30 Despre excluderea asociațiilor</i>	
165 La ce servește excluderea?	210
166 Care sunt cazurile de excludere.	211
167 Cine pronunță excluderea.	211
168 Care sunt efectele excluderii.	212
169 Efectele față de terțele persoane.	212
195 Administratorii sunt mandatari	242
196 Garanția depusă de administratori.	243
197 Termenul de funcționare.	244
198 Loc vacant în administrație.	244
199 Care sunt îndatoririle administratorilor.	245
200 Responsabilitatea administratorilor.	250
201 Directori neadministratori.	252
202 Cum se exercită acțiunea în răspundere.	252
203 Seizarea cenzorilor și a adunării generale de către o minoritate.	255

§ 36 Despre adunările generale

204 Câte feluri de adunări generale avem.	256
205 Adunări generale ordinare și extraordinare.	256
206 Competința.	259
207 Modificarea actului constitutiv și a statutelor.	260
208 Când administratorii nu pot vota; când se poate a- mâna ședința.	261
209 Anularea deciziunilor contrare legii sau actului consti- tutiv ori statutelor.	261

§ 37. Despre cenzori

210 Numirea cenzorilor.	262
211 Îndatoririle lor.	264
212 Cum lucrează cenzorii.	265
213 Responsabilitate.	266

§ 38 Despre acțiuni

214 Ce înțelegem prin acțiune.	267
215 Acțiunile sunt de o egală valoare.	268
216 Ce trebuie să cuprindă o acțiune.	269
217 Sunt admise și acțiuni la ordin.	269

	Pag.
218 Drepturile conferite de către o acțiune.	269
219 Indatoririle ce decurg din acțiuni.	272
220 Acțiunea este indivizibilă.	274
221 Nu se poate emite acțiuni sub valoarea nominală.	274
222 Noua emisiune de acțiune.	274

§ 39 *Despre obligațiuni*

223 Generalități.	275
224 Maximum de obligațiuni.	276
225 Emiterea obligațiunilor.	276
226 Prospect.	277
227 Titlul obligațiunilor.	278

§ 40 *Despre bilanț*

228 Intocmirea lui; publicități.	278
229 Fondurile de rezervă.	280
230 Dividende.	281

CAPITOLUL V

SOCIETĂȚILE ÎN COMANDITĂ PE ACȚIUNI

§ 41 *Reguli proprii societăților în comandită pe acțiuni*

231 Caracteresle societății; împărțirea capitalului în acțiuni.	285
232 Organizarea societăților în comandită pe acțiuni.	286

CAPITOLUL VI

DESPRE DISOLVAREA SOCIETĂȚILOR COMERCIALE

§ 42 *Cazurile de dizolvare*

233 Cauzele de dizolvare comune tuturor societ. comerc.	289
234 În cari cazuri dizolvarea operează de plin drept.	290
235 Cazurile speciale de dizolvare pentru societățile în nume colectiv și cele în comandită simplă.	293
236 Procedura la societățile în nume colectiv și comandită.	295
237 Procedura la societățile pe acțiuni.	296

§ 42 *Fuzionarea societăților comerciale*

238 Cele două feluri de fuzionare.	296
239 Condițiunile cerute pentru fuzionare.	296

CAPITOLUL VII

LICHIDAREA SOCIETĂȚILOR COMERCIALE

§ 43 *Principiile generale ale lichidării*

240	Ce înțelegem prin lichidare.	299
241	Numirea lichidatorilor.	302
242	Publicitate.	304
243	Efecte.	304
244	Indatoririle lichidatorilor.	305
245	Care sunt drepturile lichidatorilor?	307
246	Care este situațiunea creditorilor societății în lichidare.	308

§ 44 *Norme speciale de lichidare*

247	Normele speciale privitoare la societățile în nume colectiv și comandită simplă.	309
248	Norme speciale peniru societățile pe acțiuni.	310

CAPITOLUL VIII

SOCIETĂȚI CIVILE PE ACȚIUNI ȘI SOCIETĂȚI CONSTITUITE ÎN STRĂINĂTATE

§ 45 *Societăți civile pe acțiuni*

249	Societăți civile, în haina comercială.	313
-----	--	-----

§ 46 *Societăți constituite în străinătate*

245	Generalități.	315
246	Societăți constituite în străinătate, dar cu sediul și obiectul principal în România.	316
247	Societăți străine pe acțiuni.	317
248	Retragerea autorizării.	319
249	Efectele autorizării de funcționare.	321
250	Reprezentanțe clandestine.	321

CAPITOLUL IX

§ 47 *Asociațiuni pentru asigurarea mutuală*

251	De ce legiuitorul tratează laolaltă despre asigurarea mutuală și despre asociațiunea în participațiune.	323
-----	---	-----

	Pag.
252 Ce este o întovărășire pentru asigurarea mutuală.	324
253 De câte feluri sunt întovărășirile pentru asigurarea mutuală.	325
254 Funcționarea societăților de asigurare mutuală.	325
§ 48. <i>Asociațiunea în participare</i>	
255 Generalități.	326
256 Cum se reglementează asociațiunea în participațiune.	328

PARTEA IV

DESPRE OBLIGAȚIUNILE COMERCIALE

CAPITOLUL I

DESPRE INCHEIEREA CONTRACTELOR

§ 49. *Introducere*

257 Isovoarele de obligațiuni.	329
258 Voința declarată și interpretarea contractelor.	331
259 Principii generale.	332
260 Sistemul declarării de voință.	333
261 Sistemul transmiterii declarării de voință.	334
262 Sistemul cunoașterii.	334
263 Sistemul primirii.	334
264 Care teorie a fost primită de codul de comerț român.	335
265 Cum se perfectează contractele unilaterale.	337
265 bis Ce condițiuni trebuie să îndeplinească oferta?	338
266 Ce condițiuni trebuie să îndeplinească acceptarea?	340

§ 50. *Revocarea propunerii și acceptării*

267 Principiul general.	344
268 Când revocarea dă loc la despăgubiri.	345

CAPITOLUL II

PRINCIPIILE CARE GUVERNEAZĂ OBLIGAȚIUNILE COMERCIALE

§ 51 *Solidaritatea între codebitori*

269 Regula generală e solidaritatea.	349
270 Fidejusiunea și solidaritatea.	350
271 Acte de comerț mixte și solidaritatea.	350

	Pag.
§ 52 <i>Curgerea de drept a dobânzilor</i>	
272 Principiul.	351
273 Obligațiunea trebuie să fie comercială pentru debitor.	352
§ 53 <i>In obligațiunile comerciale nu se acordă termen de grație</i>	
274 Principiu.	353
§ 54 <i>Retractul litigiilor comerciale</i>	
275 Principiu.	354
§ 55 <i>Data din actele și contractele comerciale</i>	
276 Data între părți și față de cei de al treilea.	355
§ 56 <i>Adevăratul preț sau prețul curent</i>	
277 Ce înțelegem prin adevăratul preț sau prețul curent.	357
§ 57 <i>Plata în monedă străină</i>	
278 Principiu.	357
279 Monete având curs legal în România.	359
280 Monete având curs comercial în România.	359
281 Monete fără curs legal sau comercial.	363
282 Moneta străină aur.	365
§ 58 <i>Locul de executare în obligațiunile comerciale</i>	
283 Principiu.	368

CAPITOLUL III

PROBELE ÎN MATERIE COMERCIALĂ

§ 59 *Introducere*

284 Care sunt probele.	369
§ 61 <i>Examinarea probelor</i>	
285 Despre actele scrise.	370
286 Acte scrise ad solemnitatem.	371
287 Act scris ad probationem.	372
288 Proba cu martor.	374
289 Facturile acceptate.	374
290 Corespondența.	375
291 Telegrama.	376

	<u>Pag.</u>
292 Erori în transmiterea telegramelor.	377
293 Registrele comercianților.	378
294 Alte mijloace de probațiune.	378

PARTEA V

DESPRE CONTRACTELE COMERCIALE

CAPITOLUL I

DESPRE MANDATUL COMERCIAL

§ 62 *Principii generale*

295 Metoda.	379
296 Definițiunea contractului de mandat.	379
297 Mandat civil; mandat comercial.	380
299 Negratuitatea mandatului comercial	380
300 Mandatul comercial general	381
301 Mandatul special.	381
302 Mandat conferit unui comerciant.	381

§ 63 *Obligațiunile mandatarului*

303 Care sunt obligațiunile unei persoane care a acceptat mandatul.	383
304 Indatoririle mandantului.	385

§ 64 *Privilegiul mandatarului*

305 In ce constă privilegiul.	386
306 Cum își exercită un mandatar privilegiul.	386

§ 65 *Incetarea mandatului*

308 In ce moduri încetează mandatul.	387
--	-----

CAPITOLUL II

DESPRE CONTRACTUL DE COMISION

§ 66. *Principii generale*

309 Definițiune.	389
310 Natura contractului de comision.	389
311 Mai multe contracte de comision	390

88

	Pag.
312 Indatoririle comisionarului.	391
313 Contractarea cu sine însuși.	393
314 Răspunderea comisionarului.	394
315 Star del credere.	395
316 Trimitere la mandat.	395

CAPITOLUL III

DESPRE CONTRACTUL DE VANZARE-CUMPARARE COMERCIALA

317 Definițiune.	397
318 Când vânzarea-cumpărare este comercială.	397

§ 68 *Elementele esențiale ale contractului de vânzare-cumpărare*

319 Care sunt elementele esențiale.	398
320 Consimțământul.	398
321 Obiectul	399
322 Prețul	400

§ 69. *Efectele contractului de vânzare-cumpărare*

323 Transferarea proprietății și a riscurilor	401
324 Transferarea proprietății	401
325 Transferarea riscurilor	404
326 Riscurile în vânzările de mărfuri ce se transportă pe apă	407
327 Vânzările cif., caf.	409

§ 70. *Obligațiunile și drepturile părților*

328 Obligațiunile vânzătorului	409
329 Predarea lucrului vândut	409
330 Garanția pentru viciile lucrului	410
331 Vici și diferențe de calitate	412
332 Răspunderea pentru evicțiune	412

§ 71. *Obligațiunile cumpărătorului*

333 Plata prețului	413
334 Primirea lucrului	413

§ 72. *Drepturile părților în caz de neîndeplinirea obligațiilor.*

335	Drepturi speciale pentru vânzător	413
336	Drepturi comune atât pentru vânzător cât și pentru cumpărător	414
337	Rezilierea contractului	414
338	Rezilierea de plin drept nestipulată	415
340	Executarea coactivă a vânzării	417
341	Constatarea lucrului vândut și măsuri urgente.	420

CAPITOLUL IV.

CONTRACTUL DE REPORT

§ 73. *Principii generale.*

342	Ce este contractul de report?	421
343	Avantagiile reportului?	422
344	Ce este deportul?	423
345	Contract unic	424
346	Efecte	424
347	Concluzie	425

CAPITOLUL V.

CONTRACTUL DE CONT CURENT

§ 74. *Principii generale.*

348	Dezinițiune	427
349	Ce este o rimesa?	428
350	Deosebirea dintre contractul de cont curent și alte operațiuni	429
351	Caracterele contractului de cont curent	429

§ 75. *Efectele contractului de cont curent*

352	1) Transferarea proprietății	429
353	2) Compensațiunea	430
354	3) Novațiunea	431
355	4) Curgerea dobânzilor	432
356	5) Drepturile de comision	433

§ 76. *Incheierea contului curent.*

357	Când are loc înceierea	433
358	Incheieri în cursul contractului	434
359	Incheierea definitivă	435
360	Sold garantat	436
361	Deschidere de credit în cont curent	436

§ 77. *Incetarea contului curent.*

362	De câte feluri sunt cauzele de încetarea contului curent	437
363	Incetarea de drept	437
364	Incetare după cerere	438
365	Lichidarea contului curent	439

CAPITOLUL VI.

CONTRACTUL DE GAJ

§ 78. *Noțiuni generale. Constituirea amanetului.*

366	Codul de comerț și codul civil	441
367	Definițiune	442
368	Contract real	442
369	Gaj fără depozitare	443
370	Act scris	445
371	Gajul asupra bunurilor incorporale	446

§ 79. *Efectele contractului de gaj.*

372	Drepturile creditorului	448
373	Scoaterea în vânzare a obiectelor amanetate	450
374	Indatoririle creditorului gajist	451
375	Legi speciale	452

CAPITOLUL VII.

CONTRACTUL DE ASIGURARE

§ 80. *Noțiuni generale.*

376	Definițiune	453
377	Elemente esențiale	454
378	Existența unei întreprinderi	454

	<u>Pag.</u>
378 Existența unui risc	456
380 Plata unei prime	456
381 Caractererele juridice	457
382 Forma contractului. Polița de asigurare	458
385 Polițe generale (de abonament deschise, flotante).	458
384 Reasigurare	459

§ 81. *Asigurarea în contra daunelor.*

385 Caracterul propriu al acestei asigurări	459
386 Cine poate asigura	460
387 Pentru cine se poate asigura	460
388 Ce bunuri se pot asigura	461
389 Asigurarea parțială	461
390 Indatoririle asiguratului la încheierea contractului	462
391 Indatoririle asiguratului în cursul contractului	464
392 Indatoririle asiguratului când se întâmplă sinistru	466
393 Obligațiunea asiguratorului	467
394 De ce anume daune răspunde asiguratorul	468
395 Subrogarea personală în favoarea asiguratorului	469
396 Subrogarea reală a creditorilor privilegiați	469
397 Instreinarea bunurilor asigurate	470

§ 82. *Despre unele specii de asigurare contra daunelor.*

398 Norme speciale	471
399 Asigurarea în contra insolvabilității debitorului	471
400 Asigurarea contra pagubelor provenite din incendiu	472
401 Asigurarea contra riscurilor locative	473
402 Asigurarea recoltei și a fructelor pământului	474
403 Asigurarea lucrurilor ce se transportă	474

§ 83. *Asigurarea asupra vieții.*

404 Definițiune	475
405 Beneficiarul	476
406 De câte feluri sunt asigurările asupra vieții	477
407 Asigurări pentru caz de viață	478
408 Asigurări pentru caz de moarte	478
409 Declarațiuni false, reticente	479
410 Lipsa de riscuri sau încetarea lor	480
411 Transformarea și mărirea riscurilor	480

	Pag.
412 Moarte datorită unui delict, unei crime, unui duel sau unei sinucideri	431
413 Polița redusă, polița rescumpărată	481
414 Riscul în asigurarea asupra vieții	483

§ 84. *Cesinea drepturilor și contractul de asigurare.*

415 Formalitățile cesiunii	485
416 Condițiunile cesiunii	486

CAPITOLUL VIII

CONTRACTUL DE TRANSPORT

§ 85. *Noțiuni generale.*

417 Definițiune. Legi aplicabile	489
--	-----

§ 86. *Contractul de transport de mărfuri.*

418 In ce constă	490
419 Caractere	492
420 Drept feroviar	493

TRANSPORT DE MĂRFURI

§ 87. *Scrisoare de trăsură sau de casat.*

421 Ce este scrisoarea de trăsură	494
422 Când se confecționează	494
423 Conținutul scrisorii de trăsură	495
424 Scrisoarea de trăsură la ordin și la purtător	496
425 Scrisoarea de trăsură în dreptul feroviar	496
426 Conținutul scrisorii de trăsură feroviară	497
427 Declarațiuni inexacte în scrisoarea de trăsură feroviară	499
428 Transportul bagajelor pe calea ferată	500

§ 88. *Drepturile și îndatoririle părților.*

429 Metoda	457
430 Drepturi și îndatoriri la predare	457
430 Drepturi și îndatoriri în cursul călătoriei	459

	Pag.	
432	Ajungerea lucrurilor la destinație	461
433	Drept de privilegiu	462
<i>§ 89. Responsabilitatea cărașilor.</i>		
434	În ce constă	506
435	De ce răspunde cărașul	507
435	Limitarea răspunderii	507
437	Responsabilitatea la transporturile cumulative	509
438	Constatarea daunei și lichidarea ei	511
439	Daune în caz de întârziere	513
430	Cine exercită acțiunea în daune	514
441	Decăderi și prescripție	514
<i>§ 90. Responsabilitatea căilor ferate.</i>		
442	Convențiunea de la Berna și Regulamentul C.F.R.	515
443	Responsabilitatea colectivă	516
444	Intinderea răspunderii	516
445	Restricțiuni și limitarea răspunderii	517
446	Lichidarea daunei	518
447	Doi sau culpă gravă	520
448	Decăderi și prescripție	520
<i>§ 91. Transportul de călători.</i>		
449	Definițiune și legile aplicabile	523
450	Obligațiunea cărașului. Responsabilitățile.	524

V2014

